R G B WH GR BL Grey Scale #13 C M Y K
DANES PICTA .COM
A 1 2 3 4 5 6 M 8 9 10 11 12 13 14 15 B 17 18 19

AKADEMIA OBRONY NARODOWEJ

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA BEZPIECZEŃSTWA I PRAWA MIĘDZYNARODOWEGO

Mjr dr Marek GĄSKA

PLANOWANIE OPERACJI WOJSKOWYCH W ŚWIETLE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

Dokumenty i materiały

Cz. 3. Ochrona ofiar wojny i dóbr kultury

Inches 1 2
Centimetres 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15
Blue Cyan Green Yellow Red Magenta
Colour Chart #13

Biblioteka Główna
Akademii Obrony Narodowej
S/5514 cz.3
05-005514-002-0

WARSZAWA

69038

WYDZIAŁ STRATEGICZNO-OBRONNY
KATEDRA PRAWA I BEZPIECZEŃSTWA MIĘDZYNARODOWEGO

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
Nr ewid. 69038

Mjr dr Marek Gąska

PLANOWANIE OPERACJI WOJSKOWYCH W ŚWIETLE MIĘDZYNARODOWEGO PRAWA HUMANITARNEGO KONFLIKTÓW ZBROJNYCH

Dokumenty i materiały

Cz. 3. Ochrona ofiar wojny i dóbr kultury

BIBLIOTEKA GŁÓWNA
Nr
Zbiorów Jawnych Akademii ON

WARSZAWA 2003

SPIS TREŚCI

Część pierwsza
Prawo przeciwwojenne

1. Konwencja o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych (I konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
2. Konwencja w sprawie ograniczenia użycia siły w celu ściągnięcia długów zawarowanych umową (II Konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
3. Pakt Ligi Narodów, Paryż, 28 czerwca 1919 r. (wyciąg) .....
4. Traktat przeciwwojenny, Paryż, 27 sierpnia 1928 r. .....
5. Konwencja o określeniu napaści, Londyn, 3 lipca 1933 r. .....
6. Karta Narodów Zjednoczonych, Statut Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości San Francisco, 26 czerwca 1945 r. (wyciąg) .....
7. Układ w sprawie Antarktyki, Waszyngton, 1 grudnia 1959 r. .....
8. Układ o zakazie prób broni nuklearnej w atmosferze, w przestrzeni kosmicznej i pod wodą, Moskwa, 5 sierpnia 1963 r. .....
9. Układ o zasadach działalności państw w zakresie badań i użytkowania przestrzeni kosmicznej łącznie z księżycem i innymi ciałami niebieskimi, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 27 stycznia 1967 r. .....
10. Układ o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 1 lipca 1968 r. .....
11. Układ o zakazie umieszczania broni jądrowej i innych rodzajów broni masowej zagłady na dnie mórz i oceanów oraz w jego podłożu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 11 lutego 1971 r. .....
12. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji i gromadzenia zapasów broni bakteriologicznej (biologicznej) i toksycznej oraz o ich zniszczeniu, Londyn, Moskwa, Waszyngton, 10 kwietnia 1972 r. .....
13. Akt Końcowy Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy, Helsinki, 1 sierpnia 1974 r. (wyciąg) .....
14. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego Narodów Zjednoczonych nr 3314/XXIX w sprawie definicji agresji, Nowy Jork, 14 grudnia 1974 r. .....
15. Konwencja o zakazie używania technicznych środków oddziaływania na środowisko w celach militarnych lub jakichkolwiek innych celach wrogich, Genewa, 18 maja 1977 r.
16. Międzynarodowa umowa o zwalczaniu, rekrutacji, wykorzystania, finansowania i szkolenia najemników, Nowy Jork, 4 grudnia 1989 r. .....
17. Traktat o konwencjonalnych siłach zbrojnych w Europie, Paryż, 19 listopada 1990 r. (wyciąg) .....
18. Traktat o otwartych przestworzach, Helsinki, 24 marca 1992 r. (wyciąg) .....
19. Konwencja o koncyliacji i arbitrażu w ramach KBWE, Sztokholm,15 grudnia 1992 r.
20. Konwencja o zakazie prowadzenia badań, produkcji, składowania i użycia broni chemicznej oraz o zniszczeniu jej zapasów, Paryż, 13 stycznia 1993 r. (wyciąg) .....
21. Kodeks postępowania w dziedzinie polityczno-wojskowych aspektów bezpieczeństwa, Budapeszt, 6 grudnia 1994 r (wyciąg) .....
22. Traktat o całkowitym zakazie prób jądrowych, Nowy Jork,10 września 1996 r. (wyciąg)

Część druga
Prawne ograniczenia walki zbrojnej

1. Deklaracja w przedmiocie prawa wojny morskiej, Paryż, 16 kwietnia 1856 r. 2
2. Deklaracja w sprawie pocisków wybuchających małego kalibru, Petersburg, 11 grudnia 1868 r. 3
3. Deklaracja o zakazie używania na wojnie kul rozszerzających się lub rozpłaszczających, Haga, 29 lipca 1899 r. .....
4. Deklaracja o zakazie używania pocisków gazowych, Haga, 29 lipca 1899 r. .....
5. Konwencja dotycząca rozpoczęcia kroków nieprzyjacielskich (III konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
6. Konwencja dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej (IV konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
   Załącznik do konwencji: Regulamin dotyczący praw i zwyczajów wojny lądowej (Regulamin haski), Haga, 18 października 1907 r. .....
7. Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw i osób neutralnych w razie wojny lądowej (V konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
8. Konwencja o postępowaniu ze statkami handlowymi nieprzyjaciela na początku działań wojennych (VI konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
9. Konwencja o przerabianiu statków handlowych na okręty wojenne (VII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
10. Konwencja dotycząca zakładania min wybuchających automatycznie za dotknięciem (VIII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
11. Konwencja o bombardowaniu przez morskie siły zbrojne w czasie wojny (IX konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
12. Konwencja o pewnych ograniczeniach w wykonywaniu prawa zdobyczy podczas wojny morskiej (XI konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
13. Konwencja dotycząca praw i obowiązków mocarstw neutralnych w razie wojny morskiej (XIII konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. .....
14. Deklaracja w sprawie zakazu zrzucania z balonów pocisków i środków wybuchowych, Haga, 18 października 1907 r. .....
15. Deklaracja dotycząca prawa wojny morskiej, Londyn, 26 lutego 1909 r. .....
16. Reguły wojny powietrznej, Haga, 19 lutego 1923 r. .....
17. Protokół dotyczący zakazu używania na wojnie gazów duszących, trujących lub podobnych oraz środków bakteriologicznych, Genewa, 17 czerwca 1925 r. .....
18. Protokół w sprawie przepisów o akcji wojennej łodzi podwodnych ustalonych w części IV traktatu londyńskiego z 22 kwietnia 1930 r., Londyn, 6 kwietnia 1936 r. .....
19. Konwencja o zakazie lub ograniczeniu użycia pewnych broni konwencjonalnych, które mogą być uważane za powodujące nadmierne cierpienia lub mające niekontrolowane skutki, Genewa, 10 października 1980 r. .....
    Protokół w sprawie niewykrywalnych odłamków (protokół I), Genewa, 10 października 1980 r. .....
    Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (protokół II), Genewa, 10 października 1980 r. .....
    Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia broni zapalających (protokół III), Genewa, 10 października 1980 r. .....
    Protokół w sprawie laserowych broni oślepiających (protokół IV), Wiedeń, 12 października 1995 r. .....
    Protokół w sprawie zakazów lub ograniczeń użycia min, min-pułapek i innych urządzeń (znowelizowany protokół II do konwencji z 1980 r.), Genewa, 3 maja 1996 r. .....

20. Konwencja o zakazie użycia, składowania, produkcji i przekazywania min przeciwpiechotnych oraz o ich zniszczeniu, Ottawa, 4 grudnia 1997 r. .....

Część trzecia
Ochrona ofiar wojny i dóbr kultury

1. Konwencja w sprawie polepszenia losu rannych wojskowych w armiach w polu będących, Genewa, 22 sierpnia 1864 r. 2
2. Konwencja w sprawie okrętów szpitalnych, Haga, 21 grudnia 1904 r. 3
3. Konwencja w sprawie zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej (X konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r. 3
4. Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych (I konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r. X
5. Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (II konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r. 24
6. Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych (III konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r. 38
7. Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r. 86
8. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I) Genewa, 8 czerwca 1977 r. 140
9. Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół II), Genewa, 8 czerwca 1977 r. 190
10. Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, Rzym, 4 listopada 1950 r. (wyciąg) 197
Protokół nr 6 do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności dotyczący zniesienia kary śmierci, 28 kwietnia 1983 r. 198
11. Konwencja dotycząca statusu uchodźców, Genewa, 28 lipca 1951 r. (wyciąg) 210
12. Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, Nowy Jork, 16 grudnia 1966 r. (wyciąg)..... 200
Drugi protokół fakultatywny, do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci, Nowy Jork, 15 grudnia 1989 r. 201
13. Konwencja o prawach dziecka, Nowy Jork, 20 listopada 1989 r. 205
Protokół fakultatywny do konwencji o prawach dziecka dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny, Nowy Jork, 20 maja 2000 r. .....
14. Konwencja o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, Nowy Jork, 6 grudnia 1994 r. 223
15. Traktat o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Pakt Roericha), Waszyngton, 15 kwietnia 1935 r. 230
16. Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 14 maja 1954 r. 231
Regulamin wykonawczy do konwencji, Haga, 14 maja 1954 r. 240
Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (protokół I), Haga, 14 maja 1954 r. 247
Protokół do konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego (protokół II), Haga,1 kwietnia 1999 r. 249

17. Konwencja dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, Paryż, 17 listopada 1970 r. 262
18. Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż, 16 listopada 1972 r. (wyciąg)..... 268

Część czwarta
Odpowiedzialność za naruszenie prawa humanitarnego

1. Porozumienie międzynarodowe w przedmiocie ścigania i karania głównych przestępców wojennych Osi Europejskiej, Karta Międzynarodowego Trybunału Wojskowego, Londyn, 8 sierpnia 1945 r. .....
2. Konwencja. w sprawie zapobiegania i karania zbrodni ludobójstwa, Nowy Jork, 9 grudnia 1948 r. .....
3. Konwencja o niestosowaniu przedawnienia wobec zbrodni wojennych i zbrodni przeciw ludzkości, Nowy Jork, 26 listopada 1968 r. .....
4. Konwencja o zwalczaniu i karaniu zbrodni apartheidu, Nowy Jork, 30 listopada 1973 r.
5. Europejska konwencja o zwalczaniu terroryzmu, Strasburg, 27 stycznia 1977 r. .....
6. Międzynarodowa konwencja przeciwko braniu zakładników, Nowy Jork, 18 grudnia 1979 r. .....
7. Konwencja w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania, Nowy Jork, 10 grudnia 1984 r. .....
8. Konwencja o zapobieganiu torturom oraz nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, Paryż, 26 listopada 1987 r. .....
9. Statut Międzynarodowego Trybunału Karnego, Rzym, 17 lipca 1998 r. .....

1. Status prawny ludności cywilnej terytorium okupowanego

1. 1. Prawnomiędzynarodowa ochrona osób cywilnych

Okupacja wojenna służy przede wszystkim interesom okupującego. Ma on jednak obowiązek zaspokojenia podstawowych potrzeb ludności, której okupacja przynosi zwykle znaczne pogorszenie warunków życia. Okupujący może natomiast na mocy prawa międzynarodowego uchylić się od wykonywania wielu obowiązków wynikających z poszanowania praw człowieka. Zezwala mu na to m. in. Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z 1966r.[1]

Władze okupacyjne mogą powoływać mieszkańców okupowanego terytorium do funkcji policyjno-porządkowych, do pomocy regularnym formacjom policyjnym w utrzymaniu porządku publicznego, do współdziałania w gaszeniu pożarów, w akcjach ratowniczych i innych działaniach mieszczących się w ramach obrony cywilnej. Można też wzywać osoby zatrudnione do dalszego pełnienia swych funkcji w aparacie administracyjnym, służbie zdrowia, szkolnictwie, gospodarce.

Mieszkańców terytorium okupowanego nie można zmuszać do prac innych, niż niezbędne dla:

a) potrzeb armii okupacyjnej;

b) służb użyteczności publicznej

c) potrzeb w zakresie wyżywienia, mieszkania, ubrania, transportu, lub ochrony zdrowia ludności kraju okupowanego.

Do pracy takiej mogą być zmuszane osoby, które przekroczyły 18 lat (art. 51 IV KG). Praca taka może być wykonywana jedynie na terytorium okupowanym. Na mocy wymienionego art. istnieje kategoryczny zakaz zmuszania mieszkańców terytorium okupowanego do pracy, która powoduje zmuszanie ich do brania udziału w działaniach wojennych, nie wolno też mieszkańców organizować w formacje typu wojskowego lub zmilitaryzowane.

Własność prywatna winna być uszanowana i nie podlegać konfiskacie. Rabunek jest formalnie zakazany (art. 46-47 RH). Zabronione jest przymuszanie ludności terytoriów okupowanych do udzielenia wiadomości o armii przeciwnej strony wojującej albo o jej

[1] Art. 4 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 16 grudnia 1966r. (Dz. U. z 1977r., nr 38, poz. 167, załącznik).

środkach obrony, a także do przysięgania na wierność państwu nieprzyjacielskiemu (art. 44-45 RH).

O ochronie ludności terytorium objętego okupacją wojenną mówią art. 27 -34 IV KG. Zgodnie z postanowieniami tych art. osoby podlegające ochronie mają we wszystkich okolicznościach prawo do poszanowania ich honoru, praw rodzinnych, przekonań i praktyk religijnych, zwyczajów i obyczajów. Będą zawsze traktowane w sposób humanitarny i chronione, zwłaszcza przed aktami gwałtu, zastraszania i zniewagami. Kobiety winny być specjalnie chronione przed wszelkimi zamachami na ich cześć, zwłaszcza przed zgwałceniem, zmuszaniem do prostytucji i wszelką obrazą wstydliwości.

Obowiązkiem władz okupacyjnych jest zezwolić duchownym na niesienie opieki religijnej swoim współwyznawcom, a także na przesyłanie książek i przedmiotów koniecznych do zaspokojenia potrzeb religijnych oraz ułatwić ich rozdział na terytorium okupowanym (art. 58 IV KG). Specjalną ochroną objęte są także dzieci na mocy art. 24 IV KG. W stosunku do dzieci, które zostały osierocone lub oddzielone od swoich rodzin, strony w konflikcie mają podjąć niezbędne środki, aby nie zostały one pozostawione własnemu losowi.

IV KG zabrania stosowania środków mogących powodować nadmierne cierpienia fizyczne lub wyniszczanie osób cywilnych. Zakaz ten obejmuje zabójstwa, tortury, okaleczenia, eksperymenty pseudomedyczne, a także wszelkie inne akty brutalnego traktowania ze strony funkcjonariuszy cywilnych i wojskowych państwa okupującego (art. 32). Wyraźnie zabronione jest wymierzanie na terytorium okupowanym kar zbiorowych, stosowania środków odwetowych oraz branie zakładników tak częste w okresie II wojny światowej. Zabrania tego obecnie art. 33 i 34 IV KG.

W czasie okupacji wojennej mogą być w stosunku do osób podlegających ochronie prawa międzynarodowego stosowane środki kontroli administracyjnej i policyjnej łącznie z internowaniem.

Należy zauważyć, że normy prawa haskiego z 1907r. nie nakładały na mocarstwo okupacyjne obowiązku zapewnienia, np. zaopatrzenia w żywność na terytorium okupowanym, co zostało wykorzystane cynicznie przez wojska niemieckie w czasie okupacji części terytorium ZSRR.[2] Istotna zmiana w przepisach nastąpiła dopiero po przyjęciu IV KG. Art. 54 wyraźnie stanowi: *"Mocarstwo okupacyjne ma obowiązek zapewnienia w miarę wszystkich swoich możliwości zaopatrzenia ludności w żywność i*

środki lecznicze; powinno ono zwłaszcza sprowadzać żywność, zapasy lecznicze i wszelkie inne konieczne artykuły, jeżeli zasoby terytorium okupowanego są niedostateczne." Ważnym uzupełnieniem jest art. 56 tejże Konwencji, który zobowiązuje mocarstwo okupacyjne, przy współpracy władz krajowych i miejscowych, do należytego utrzymania placówek służby zdrowia i zakładów leczniczych oraz do zwalczania chorób zakaźnych i epidemii.

Według F. de Mulinena wymaga to "*minimum współpracy między mocarstwem okupacyjnym a mieszkańcami okupowanego terytorium.*"[3] Wynika to z ogólnych założeń humanitaryzmu wyrażonych w IV KG, która rozwija obowiązki okupanta jako zarządcy okupowanego kraju wobec ludności cywilnej. Jest to znaczący krok w porównaniu z zapisami RH.

Ponadto międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych zakazuje:

a) stosowania przymusu fizycznego lub moralnego wobec osób podlegających ochronie, zwłaszcza w celu uzyskania wiadomości od nich (art. 31 IV KG);

b) stosowania środków mogących powodować cierpienia fizyczne lub wyniszczenia osób podlegających ochronie: zabójstwa, torturowania, kary cielesne, okaleczenia lub innych aktów brutalności ze strony funkcjonariuszy cywilnych lub wojskowych (art. 32 IV KG);

c) kar zbiorowych, środków zastraszania lub terroryzowania, rabunku, środków odwetowych w stosunku do osób podlegających ochronie i ich mienia (art. 33 IV KG);

d) brania zakładników (art. 34 IV KG).

Mieszkańcy terytorium okupowanego mają zagwarantowane wszelkie prawa wynikające z IV KG. Tych praw nie można ich pozbawić w wyniku zmian poczynionych w czasie okupacji lub aneksji terytorium (art. 47 IV KG)

Mocarstwo okupacyjne nie może zatrzymać mieszkańców terytorium okupowanego w okolicy szczególnie narażonej na niebezpieczeństwa wojny, chyba że wymaga tego bezpieczeństwo ludności lub naglące konieczności wojskowe (art. 49 IV KG).

Władze okupacyjne nie mogą bez wyraźnej konieczności wojennej niszczyć majątku ruchomego lub nieruchomego stanowiącego indywidualną lub wspólną własność osób prywatnych, państwa lub osób prawnych prawa publicznego, organizacji społecznych lub spółdzielczych (art. 53 IV KG).

---

[2] Władze niemieckie powoływały się na RH z 1907r., który nie nakłada takiego obowiązku na okupanta.
[3] F. de Mulinen, Podręcznik prawa wojennego dla sił zbrojnych, Bellona, Warszawa 1994, s. 221.

Przesiedlenia ludności cywilnej

Wzbronione są przymusowe przesiedlenia masowe i indywidualne, jak również deportacje osób podlegających ochronie z terytorium okupowanego na terytorium państwa okupacyjnego lub na terytorium innego państwa okupowanego lub nieokupowanego.

Państwo okupacyjne może przystąpić do całkowitej lub częściowej ewakuacji określonego okręgu okupowanego, jeżeli tego wymagają względy bezpieczeństwa ludności lub naglące konieczności wojskowe. Może to nastąpić wewnątrz terytorium okupowanego. Przystępując do przesiedleń lub ewakuacji, władze okupacyjne powinny w możliwie największej mierze zapewnić osobom przesiedlonym właściwe pomieszczenia oraz zadowalające warunki pod względem zdrowotności, higieny, bezpieczeństwa i wyżywienia jak również niedopuszczać do rozdzielenia rodzin. Obowiązkiem władz okupacyjnych jest powiadomienie mocarstwa opiekuńczego o przesiedleniach i ewakuacji z chwilą ich nastąpienia. Ludność ewakuowana zgodnie z przepisami konwencji powinna zostać sprowadzona z powrotem do swoich domów z chwilą zakończenia działań wojennych na tym obszarze (art. 49 IV KG).

Państwo okupacyjne nie może dokonywać deportacji lub przesiedlenia własnej ludności cywilnej na terytorium przez nie okupowane (art. 49 IV KG).

Mieszkańcy terytorium okupowanego, nie będące obywatelami tego państwa, chcący opuścić to terytorium będą mogli to uczynić jeżeli ich wyjazd nie zagraża bezpieczeństwu mocarstwa okupacyjnego (art. 48 IV KG).

Rekwizycje

Rekwizycje w naturze oraz usługi mogą być wymagane od gmin i mieszkańców jedynie dla armii okupacyjnej. Stosując je należy uwzględniać możliwości kraju oraz to iż nie mogą pociągać za sobą obowiązku dla ludności uczestniczenia w działaniach wojennych przeciwko własnej ojczyźnie. Rekwizycje i usługi mogą być żądane jedynie na zasadzie upoważnienia dowódcy w okupowanej miejscowości. Świadczenia w naturze należy, o ile to możliwe, opłacać w gotówce, w przeciwnym razie należy dokonać pokwitowania, a opłata sum należnych winna być wykonana w możliwie krótkim czasie (art. 52 RH).

Armia, zajmująca daną miejscowość, może rekwirować tylko gotówkę, fundusze i papiery wartościowe, stanowiące własność państwową oraz składy broni, środki

transportowe, magazyny i zapasy zaprowiantowania oraz wszelki ruchomy majątek państwa, mogący służyć do celów wojennych (art. 53 RH).

Wszelkie środki, stosowane na lądzie, morzu i w powietrzu celem przenoszenia wiadomości, przewożenia osób i rzeczy poza wypadkami regulowanymi przez prawo morskie, składy broni i w ogóle wszelki rodzaj amunicji wojennej, mogą być zarekwirowane nawet gdy stanowią własność osób prywatnych. Podlegają one jednak zwrotowi. Wszelkie odszkodowania zaś należy uregulować po zawarciu pokoju (art. 53 RH). Warto także dodać, że prawo wojenne zezwala na rekwirowanie i niszczenie kabli podwodnych łączące terytorium zajęte z terytorium neutralnym, ale tylko w wypadku bezwzględnej konieczności. Podlegają one zwrotowi, a za zniszczone przysługuje odszkodowanie, które należy uregulować po zawarciu pokoju (art. 54 RH).

Mocarstwo okupacyjne może także rekwirować na terytorium okupowanym środki żywności, artykuły lub zapasy lecznicze wyłącznie dla okupacyjnych sił zbrojnych i administracji. Rekwizycje te są jednak dozwolone po zaspokojeniu potrzeb ludności cywilnej (art. 55 IV KG). Państwo okupacyjne może ponadto rekwirować szpitale cywilne dla leczenia rannych i chorych swoich żołnierzy, ale tylko czasowo i w przypadkach naglącej konieczności oraz pod warunkiem, że poweźmie właściwe środki w celu zapewnienia leczenia i opieki osobom znajdującym się w szpitalach oraz w celu zaspokojenia potrzeb ludności cywilnej (art. 57 IV KG).

Rekwizycja może nastąpić po spełnieniu szczegółowych warunków wymienionych w art. 14 ust. 3 PD I z 1977r.:

a) środki te są konieczne dla właściwego i niezwłocznego leczenia rannych i chorych członków sił zbrojnych państwa okupacyjnego lub jeńców wojennych,

b) rekwizycja trwa tylko tak długo, jak długo występuje taka konieczność,

c) niezwłocznie poczynione zostaną kroki w celu zapewnienia dalszego zaspokojenia potrzeb medycznych ludności cywilnej oraz leczonych rannych i chorych, których dotyka rekwizycja.

Władze okupacyjne nie mogą przeto rekwirować cywilnych jednostek medycznych, ich wyposażenia, materiałów lub usług ich personelu, dopóki te środki są konieczne dla zaspokojenia medycznych potrzeb ludności cywilnej i dla zapewnienia kontynuacji opieki medycznej nad rannymi i chorymi, którzy są już leczeni (art. 14 ust. 2 PD I).

Podatki

Państwo okupacyjne może pobierać podatki nałożone na rzecz państwa przez jego prawowite władze, ale zobowiązane jest do pokrycia kosztów administracji danego terytorium w mierze, w jakiej do tego obowiązany był rząd legalny (art. 48 RH). Oprócz zwykłych podatków, okupant może pobierać inne daniny pieniężne na terytorium okupowanym tylko na potrzeby armii lub administracji tego terytorium (art. 49 RH).

Kara pieniężna lub inna nie może mieć sankcji zbiorowej i nie może być nałożona na ludność za postępki jednostek (art. 50 RH). Kontrybucja pieniężna nie powinna być pobierana inaczej, jak na podstawie rozkazu na piśmie podpisanym przez najwyższego rangą dowódcę na okupowanym terytorium. Pobór taki powinien odbywać się możliwie zgodnie z przypisami opodatkowania. Za opłacenie każdego podatku wydane powinno zostać płatnikom odpowiednie pokwitowanie (art. 51 RH).

1. 2. Funkcjonowanie administracji na terytorium okupowanym

Państwo okupacyjne jest jedynie administratorem i użytkownikiem gmachów publicznych, nieruchomości, lasów i gospodarstw rolnych, należących do państwa okupowanego. Władze okupacyjne winny ochraniać wartość tych majątków i rządzić nimi zgodnie z zasadami użytkowania (art. 55 RH).

Władze okupacyjne mają obowiązek respektować prawo obowiązujące w tym kraju przed okupacją:

a) jeżeli nie ma bezwzględnych przeszkód;

b) jeżeli prawo spełnia ogólnie przyjęte standardy (art. 43 RH).

Obowiązujące w państwie okupowanym ustawy dotyczące warunków i ochrony pracy, a zwłaszcza wynagrodzenia, czasu pracy, wyposażenia, wyszkolenia oraz odszkodowania za wypadki przy pracy i choroby zawodowe, należy stosować wobec wszystkich osób cywilnych podlegających ochronie (art. 51 IV KG). Rekwizycja siły roboczej nie może nigdy prowadzić do zmobilizowania pracowników i zorganizowania ich systemem wojskowym lub policyjnym.

Na mocy art. 52 IV KG zabronione jest wydawanie zarządzeń, zmierzających do wywołania bezrobocia lub ograniczenia możliwości pracy pracowników kraju okupowanego, aby tym samym skłonić ich do pracy na rzecz okupanta.

Władzom okupacyjnym nie wolno zmienić sytuacji prawnej urzędników lub sędziów terytorium okupowanego albo stosować do nich sankcji lub jakichkolwiek środków przymusu lub dyskryminacji, jeżeli uchylają się oni od wykonywania swych funkcji ze względu na swoje sumienie. Zakaz ten nie narusza prawa okupanta do zwolnienia ze stanowisk osób sprawujących funkcje publiczne (art. 54 IV KG).

Na mocy art. 51 IV KG należy wnioskować, iż policja terytorium okupowanego nie może być zmuszana do:

a) uczestniczenia w egzekucji zarządzeń nakazujących zatrudnianie ludności w celach wojskowych,

b) bezpośredniego uczestniczenia w działaniach wojennych (art. 51 IV KG).

1. 3. Ustawodawstwo karne na terytorium okupowanym

Ustawodawstwo karne terytorium okupowanego na mocy art. 64 IV KG pozostaje w mocy w wyjątkiem przypadków, w których będzie ono uchylone lub zawieszone przez okupanta gdy:

a) stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa państwa okupacyjnego,

b) stanowi przeszkodę stosowania IV Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny.

Z zastrzeżeniem tego ostatniego względu i konieczności zapewnienia skutecznego wymiaru sprawiedliwości, sądy terytorium okupowanego będą nadal rozpoznawały wszystkie sprawy o przestępstwa przewidziane w ustawodawstwie obowiązującym przed okupacją .

Władze okupacyjne mogą ustanowić dla ludności terytorium okupowanego nowe przepisy karne konieczne dla umożliwienia:

a) wykonywania zobowiązań wypływających z IV KG,

b) zapewnienia funkcjonowania administracji terytorium,

c) zapewnienia bezpieczeństwa państwa okupacyjnego, administracji okupacyjnej, członków i mienia sił zbrojnych,

d) zapewnienia prawidłowego funkcjonowania urządzeń i linii komunikacyjnych używanych przez nie.

Przepisy karne wydane przez okupanta wchodzą w życie dopiero po ich ogłoszeniu i podaniu do wiadomości ludności w jej własnym języku. Nie mogą one działać wstecz (art. 65 IV KG).

W przypadku naruszenia przepisów karnych wydanych przez państwo okupacyjne, może ono przekazać oskarżonych swoim apolitycznym sądom wojskowym. Siedzibę tych sądów należy umiejscowić na terytorium okupowanym. Sądy odwoławcze również powinny mieć siedzibę w kraju okupowanym (art. 66 IV KG).

Sądy okupanta mają obowiązek orzekać według ogólnie obowiązujących standardów prawnych:

a) mogą stosować tylko przepisy prawne wcześniejsze od daty przestępstwa,

b) przestrzegać zasady współmierności wymiaru kary (art. 67 IV KG),

c) mieszkańcy nie mogą być ścigani za czyny popełnione przed okupacją lub podczas chwilowej przerwy w okupacji o ile nie chodzi o naruszenie prawa wojennego (art. 70).

d) we wszystkich przypadkach okres tymczasowego aresztowania ma zostać zaliczony na poczet kary pozbawienia wolności, na jaką osoba podlegająca ochronie może być skazana (art. 69 IV KG).

Zasady te zostały podkreślone po raz kolejny w art. 71 IV KG, który stwierdza, że sądy okupacyjne nie mogą wydać skazującego wyroku bez uprzedniego przeprowadzenia prawidłowego procesu.

Warto zwrócić uwagę na zapis art. 68 IV KG, który głosi: Gdy osoba cywilna popełnia przestępstwo jedynie w celu szkodzenia okupantowi, a czyn ten nie stanowi zamachu na życie lub nietykalność cielesną członków sił zbrojnych lub administracji okupacyjnej, nie stwarza poważnego niebezpieczeństwa zbiorowego i nie stanowi poważnego zamachu na mienie sił zbrojnych lub administracji okupacyjnej albo na używane przez nie urządzenia, osoba ta podlega internowaniu lub zwykłemu uwięzieniu. Czas tego internowania lub uwięzienia będzie współmierny z popełnionym przestępstwem. Poza tym internowanie lub uwięzienie za takie przestępstwa będzie jedynym środkiem pozbawienia wolności, jaki może być zastosowany względem osób podlegających ochronie. Sądy wojskowe mogą swobodnie zamieniać karę więzienia na internowanie przez ten sam okres czasu. Zapis ten stwarza szansę dla osób cywilnych wyjątkowo łagodnego potraktowania w wypadku popełnienia przestępstw, o których mowa.

Przepisy karne ogłoszone przez mocarstwo okupacyjne mogą przewidywać karę śmierci w stosunku do mieszkańców winnych:

a) szpiegostwa,

b) aktów ciężkiego sabotażu przeciwko urządzeniom wojskowym państwa okupacyjnego,

c) umyślnego przestępstwa powodującego śmierć jednej lub kilku osób.

Prawo genewskie wprowadza tu zasadnicze zastrzeżenie, że czyny te w ustawodawstwie obowiązującym przed rozpoczęciem okupacji podlegały karze śmierci. Kara śmierci nie może być orzeczona przeciwko osobie, która w chwili popełnienia przestępstwa nie miała 18 lat (art. 68 I V KG). Artykuł ten ponadto stwierdza, że nie można skazać osoby podlegającej ochronie na karę śmierci bez specjalnego zwrócenia

uwagi sądu, że oskarżony nie będąc obywatelem państwa okupacyjnego, nie ma wobec niego żadnego obowiązku wierności.

1. 4. Środki bezpieczeństwa wobec mieszkańców terytorium okupowanego

Mieszkańcy terytorium okupowanego mogą ze względu na naglące wymogi bezpieczeństwa państwa okupacyjnego, dostać wyznaczone miejsce przymusowego zamieszkania lub zostać internowani (art. 78 IV KG). Decyzje w tej sprawie wydaje się w normalnym postępowaniu, które państwo okupacyjne ustala zgodnie z postanowieniami IV Konwencji genewskiej. Od wydanej decyzji można złożyć odwołanie, które powinno być rozpatrzone w możliwie krótkim czasie. Wydane decyzje podlegają okresowym rewizjom (art. 78 IV KG).

Internowane osoby cywilne należy traktować zgodnie z przepisami dotyczącymi jeńców wojennych i obozów jenieckich oraz osób cywilnych obcego pochodzenia internowanych na terytorium nieokupowanym. Osoby internowane zachowują pełną zdolność cywilnoprawną i mogą wykonywać wynikające z niej prawa w sposób dający się pogodzić z ich internowaniem (art. 80 I V KG).

Państwo okupacyjne zobowiązane jest osobom internowanym zapewnić bezpłatne utrzymanie oraz opiekę lekarską, jakiej wymaga ich stan zdrowia. Potrącenia z zapomóg, uposażeń lub wierzytelności internowanych na pokrycie tych kosztów są niedopuszczalne. Obowiązkiem władz okupacyjnych jest utrzymywanie osób, którzy zostali internowani, jeżeli nie posiadają one dostatecznych środków utrzymania lub są niezdolne do zarobienia na życie (art. 81 IV KG). Internowanym członkom tej samej rodziny należą się konieczne ułatwienia do prowadzenia życia rodzinnego (art. 82 IV KG).

Po zakończeniu działań wojennych lub okupacji osoby internowane powinny powrócić do swojego miejsca zamieszkania. Koszty ich powrotu ponosi państwo zatrzymujące (art. 134 i 135 IV KG).

1. 5. Podstawowe gwarancje dla osób znajdujących się " we władzy strony konfliktu".

Prawnomiędzynarodowa ochrona osób cywilnych w czasie konfliktu zbrojnego została wzmocniona wraz z przyjęciem PD I. Artykuł 75 PD I zawiera podstawowe gwarancje dla osób znajdujących się "we władzy strony konfliktu" są to:

a) gwarancje niedyskryminacji ze względu na: rasę, kolor skóry, płeć, język, religię lub wierzenia poglądy polityczne, narodowość, pochodzenie społeczne, majątek,

urodzenie lub inne podobne kryteria. Każda ze stron konfliktu powinna szanować osobę, godność, przekonania i praktyki religijne wszystkich osób,

b) gwarancje nietykalności fizycznej: zamachy na życie, na zdrowie, tortury we wszelkich postaciach, kary cielesne, okaleczenia, zamachy na godność osobistą, upokarzające i poniżające traktowanie, zmuszanie do prostytucji, branie zakładników, kary zbiorowe, czy groźby popełnienia jednego z wymienionych czynów.

c) gwarancje procesowe (domniemanie niewinności): każda osoba zatrzymana, uwięziona lub internowana z powodu czynów związanych z konfliktem zbrojnym powinna być niezwłocznie powiadomiona w języku dla niej zrozumiałym o powodach, dla których te kroki zostały poczynione. W stosunku do osoby uznanej za winną przestępstwa skazanie może nastąpić i kara może być wykonana jedynie na mocy wyroku wydanego przez bezstronny i niezależny sąd, który przestrzega podstawowych zasad postępowania sądowego, tj. prawo do obrony i domniemanie niewinności oskarżonego. Ukaranie za przestępstwo może nastąpić tylko na zasadzie osobistej odpowiedzialności karnej i za czyn, który w świetle prawa wewnętrznego lub międzynarodowego był czynem zabronionym. Każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do rozpatrzenia sprawy w jego obecności. W chwili skazania powinien zostać pouczony o służących mu sądowych i innych środkach odwoławczych oraz o terminach, w jakich można z nich skorzystać.

d) szczególne gwarancje dla kobiet: kobiety pozbawione wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym powinny być zatrzymane w pomieszczeniach oddzielnych od zajmowanych przez mężczyzn i znajdować się pod bezpośrednim nadzorem kobiet. W przypadku zatrzymania, uwięzienia lub internowania rodzin, należy je zatrzymać w jednym pomieszczeniu.

e) gwarancje dla osób internowanych: osoby zatrzymane, uwięzione lub internowane powinny korzystać z ochrony prawnej przewidzianej przepisami prawa międzynarodowego, aż do ich ostatecznego zwolnienia, repatriacji lub osiedlenia, nawet po zakończeniu konfliktu zbrojnego.

f) nakaz ścigania osób oskarżonych o zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciwko ludzkości: osoby oskarżone o zbrodnie wojenne lub zbrodnie przeciwko ludzkości powinny być ścigane i osądzone stosownie do odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego.

System ochrony osób cywilnych a zwłaszcza kobiet i dzieci, kobiet ciężarnych i matek opiekujących się małymi dziećmi został dodatkowo wzmocniony także w art. 76-78 PD I. Ochrona ta obejmuje zakaz powoływania dzieci poniżej 15 roku życia do sił zbrojnych a zwłaszcza zakaz uczestniczenia ich w bezpośrednich działaniach zbrojnych.

konieczności wojennej, w interesie ludności obszaru okupowanego i za zgodą państwa opiekuńczego (art. 60 IV KG).

Rozdział przesyłek pomocy dokonywany jest przy udziale i pod kontrolą państwa opiekuńczego. W wyniku porozumienia funkcja ta może być przekazana państwu neutralnemu, MKCK albo każdej innej organizacji humanitarnej.

Od przesyłek pomocy nie pobiera się na terytorium okupowanym cła, podatków lub opłaty, chyba że pobranie byłoby konieczne w interesie gospodarczym tego terytorium. Państwo okupacyjne powinno ułatwić szybki rozdział tych przesyłek (art. 61).

Personel biorący udział w akcji humanitarnej

Udział takiego personelu w działaniach na rzecz pomocy poszkodowanym przez konflikt zbrojny uzależniony jest od zgody strony konfliktu, na której terytorium wypełnia on swoje zadania. Personel powinien być szanowany i chroniony. Jedynie w wypadku stanowczej konieczności wojskowej działalność takiego personelu może być zawężona, a jego przemieszczanie się czasowo ograniczone. Personel taki obejmować może: kierowców oraz inne osoby potrzebne do rozdziału przesyłek pomocy. Działalność personelu pomocy nie może wykraczać poza granice jego misji wytyczonej przez postanowienia PD I. Państwo okupacyjne może zakazać działalności takiego personelu jeśli on nie przestrzega warunków określonych w przepisach prawa humanitarnego (art. 71 PD I).

Działalność Czerwonego Krzyża i innych organizacji humanitarnych

Strony konfliktu zobowiązane są do przyznania MKCK ułatwień będących w ich mocy dla umożliwienia mu wypełniania humanitarnych zadań, wyznaczonych przez Konwencje genewskie i Protokół dodatkowy. MKCK może również za zgodą stron konfliktu prowadzić wszelką inną działalność humanitarną na rzecz takich ofiar.

Państwa będące w stanie konfliktu zobowiązane są do przyznania swym organizacjom czerwonego krzyża i czerwonego półksiężyca, ułatwień niezbędnych do wykonywania humanitarnej działalności na rzecz ofiar konfliktu, stosownie do postanowień międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych oraz do podstawowych zasad ruchu czerwonokrzyskiego.

Strony Konwencji genewskich i Protokołu dodatkowego powinny ułatwić prowadzenie działalności innym organizacjom humanitarnym, które zobowiązały się wykonywać swoją działalność zgodnie z zasadami prawa humanitarnego (art. 81 PDI).

Państwo okupacyjne ze względu na naglące wymagania jego bezpieczeństwa, może wydać zarządzenie, które tymczasowo ograniczałoby działalność uznanych krajowych

stowarzyszeń Czerwonego Krzyża, Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca. Władze okupacyjne nie mogą jednak wymagać od tych stowarzyszeń przeprowadzenia żadnych zmian personalnych i organizacyjnych, które mogłyby zaszkodzić ich działalności humanitarnej.

Zasady te należy stosować także do działalności i personelu organizacji specjalnych o charakterze niewojskowym, które istnieją bądź też przewiduje się ich utworzenie w celu m. in. organizacji ratownictwa (art. 63 IV KG).

1. 7. Określenie obrony cywilnej w prawie międzynarodowym.

Organizacja obrony cywilnej została ujęta przez Protokół dodatkowy I z 1977r. w części IV zatytułowanej Ludność cywilna w dziale I pod tytułem Ogólna ochrona przed skutkami działań wojennych. Wedle art. 61 określenie "obrona cywilna" oznacza wypełnianie zadań humanitarnych, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, i przezwyciężanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania.

Osoby zatrudnione przez stronę konfliktu do wykonywania zadań, o których mowa w art. 61, przy organizacji obrony cywilnej oraz osoby wyznaczone przez uprawnioną władzę do zarządzania tymi organizacjami w rozumieniu artykułu 61 należy traktować jako " personel" organizacji obrony cywilnej.

Obrona cywilna, aby mogła skutecznie funkcjonować musi posiadać odpowiednie wyposażenie, zaopatrzenie i środki transportu, co Protokół umownie nazywa "materiałami".

Na mocy PD I organizacje obrony cywilnej, jak też ich personel powinny być szanowane i chronione stosowanie do postanowień Protokołu. Dotyczy to również osób cywilnych, które nie należąc do organizacji obrony cywilnej, odpowiadają na wezwanie uprawnionych władz i wypełniają pod ich kontrolą zadania obrony cywilnej.

Zakres wykonywania zadań przez obronę cywilną może być ograniczony tylko w wypadkach stanowczej konieczności wojskowej. Dobra użytkowane w celach obrony cywilnej mogą być niszczone lub przeznaczane do innych celów tylko przez stronę, do której należą (art. 62. ust. 1).

Widzimy więc, że prawo międzynarodowe nie czyni żadnych ograniczeń w zakresie organizacji i funkcjonowania obrony cywilnej. Obrona cywilna i wszelkie akcje humanitarne mają obecnie w prawie międzynarodowym ogromny priorytet, co należy zawdzięczać ogólnemu procesowi humanizacji stosunków międzynarodowych. Prawo międzynarodowe

nie czyni żadnych przeszkód w zakresie rozwoju tej samoobrony ludności. Chodzi tylko o to, by była to organizacja do zadań humanitarnych i podporządkowana władzom cywilnym. Nie może ona wykonywać innych zadań niż wymienione w art. 61. Należy podkreślić, że międzynarodowe prawo humanitarne konfliktów zbrojnych szanuje także osoby wcielone od obrony cywilnej na wezwanie władz i zapewnia tym osobom prawa przysługujące personelowi obrony cywilnej.

Ochrona do jakiej mają prawo organizacje obrony cywilnej, ich personel, budynki, schrony oraz ich materiały, może ustać tylko w wypadku prowadzenia działań szkodliwych dla nieprzyjaciela. Zgodnie z art. 65 Protokołu nie należy uważać za szkodliwe dla nieprzyjaciela :

a) wykonywanie zadań obrony cywilnej pod kierownictwem lub nadzorem władz wojskowych;

b) współpracy cywilnego personelu obrony cywilnej z personelem wojskowym w wykonywaniu zadań obrony cywilnej ani przydzielania osób wojskowych do cywilnych organizacji obrony cywilnej;

c) spełniania zadań obrony cywilnej, które mogą sporadycznie przynosić korzyść ofiarom wojskowym, zwłaszcza niezdolnym do walki.

Nie jest szkodliwe także dla nieprzyjaciela noszenie lekkiej broni osobistej przez personel obrony cywilnej dla utrzymania porządku lub obrony własnej. Ponadto organizowanie cywilnych organizacji obrony cywilnej na wzór wojskowy, ani też obowiązkowy charakter służby w nich, nie powinny takich organizacji pozbawiać ochrony przewidzianej w przepisach Protokołu.

Obrona cywilna na terytoriach okupowanych

Zgodnie z postanowieniem art. 63 organizacje obrony cywilnej na terenach okupowanych otrzymują od władz ułatwienia konieczne do wypełniania swych zadań i nie mogą być zmuszane do działalności, która przeszkadzałaby właściwemu wypełnianiu tych zadań. Ponadto państwo okupujące, nie może zmienić struktury i personelu takich organizacji, jeśli miałoby to przynieść uszczerbek skutecznemu wypełnianiu ich misji. Państwo okupacyjne nie powinno zobowiązywać, zmuszać lub nakłaniać cywilnych organizacji obrony cywilnej do wypełniania ich zadań w sposób przynoszący w jakiejkolwiek postaci szkodę interesom ludności cywilnej. Przepisy art. 64 mają ogromne znaczenie, ponieważ dają obronie cywilnej działającej na terenie okupowanym formalnie

niezależność i prawo działania na podstawie faktycznego zagrożenia i niesienia pomocy tam gdzie jest ona konieczna i niezbędna .

Dalsze przepisy mówiące o funkcjonowaniu obrony cywilnej na terenie okupowanym nakładają na państwo okupacyjne zobowiązania co do przestrzegania postanowień Protokołu. Okupant niepowinien przeznaczać do innych celów, ani rekwirować budynków lub materiałów należących do organizacji obrony cywilnej lub przez nie wykorzystywanych, jeżeli takie przeznaczenie lub zarekwirowanie przyniosłoby szkodę ludności cywilnej.

Trzeba jednak przyznać, że władze okupacyjne mają prawo zarekwirować budynki lub materiały należące do obrony cywilnej tylko wtedy gdy są on konieczne do zaspokajania innych potrzeb ludności cywilnej tylko tak długo, jak długo ta konieczność występuje oraz mają prawo rozbrojenia personelu obrony cywilnej ze względów bezpieczeństwa, jeżeli takie uzbrojenie osoby wchodzące w skład obrony cywilnej posiadają.

Członkowie sił zbrojnych, którzy zostali przydzieleni do organizacji obrony cywilnej na czas działań wojennych, w razie znalezienia się we władzy przeciwnej stają się jeńcami wojennymi. Na okupowanym terytorium mogą oni, ale wyłącznie w interesie ludności cywilnej tego terytorium, być użyci do wykonywania zadań obrony cywilnej. Nie mogą jednak być zmuszeni do pracy, która jest niebezpieczna, chyba, że zgłoszą się do niej ochotniczo .

Znaki rozpoznawcze obrony cywilnej.

Personel obrony cywilnej, powinien być wyposażony w nakrycie głowy i odzież, zaopatrzone w międzynarodowy znak rozpoznawczy. W nocy lub gdy widoczność jest zmniejszona, znak może być świetlny lub oświetlony; może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania. Znak obrony cywilnej znajduje się pod kontrolą międzynarodową i nie może być nadużywany.

Personel obrony cywilnej powinien także posiadać kartę tożsamości według obowiązującego wzoru (art. 14 Regulaminu dotyczącego identyfikacji - załącznik do PD I). Niezależnie od stosowania znaku rozpoznawczego strony konfliktu mogą porozumieć się co do używania sygnałów rozpoznawczych w celu identyfikacji służb obrony cywilnej.

2. Ochrona dóbr kultury w czasie konfliktu zbrojnego

2. 1. Ochrona dóbr kultury w czasie konfliktu zbrojnego wedle IV i IX konwencji haskiej z 1907r.[4]

Normy prawne dotyczące ochrony dóbr kultury zawarte w II konwencji z 1899 r. zostały rozwinięte w IV i IX konwencji z 1907 r. Otóż art. 27 Regulaminu haskiego z 1907 r. (załącznik do IV konwencji) mówi o wszelkich niezbędnych środkach ostrożności podczas oblężeń i bombardowań, aby w miarę możności oszczędzone zostały świątynie, gmachy służące celom nauki, sztuki i dobroczynności oraz pomniki historyczne. Widzimy więc, że dóbr kultury w tym przepisie nie objęto pełną ochroną, zalecono jedynie środki ostrożności. Podobnie stanowi art. 56 RH odnoszący się do terytoriów okupowanych. Wedle tego art. własność gmin, instytucji kościelnych, dobroczynnych, wychowawczych oraz instytucji sztuk pięknych i naukowych, chociażby należących do państwa, należy traktować jak własność prywatną. Zajęcie, zniszczenie lub rozmyślna profanacja instytucji tego rodzaju, pomników historycznych, dzieł sztuki i nauki są zabronione i winny być karane. Według ogólnie przyjętych założeń odpowiedzialność za nieprzestrzeganie postanowień prawa międzynarodowego miała zostać uregulowana w przepisach prawa wewnętrznego poszczególnych państw.

Podobne zapisy dotyczące ochrony dóbr kultury zostały sformułowane w IX konwencji. Zgodnie z jej postanowieniami dowódca winien przedsięwziąć konieczne środki ostrożności przy bombardowaniu przez morskie siły zbrojne, ażeby zaoszczędzić, gmachy przeznaczone do obrzędów religijnych i sztuk pięknych, zakłady naukowe i dobroczynne, pomniki historyczne. Warunkiem zapewniającym ochronę tych dóbr jest to, aby nie były one przeznaczone jednocześnie do celów wojskowych. Obowiązkiem władz cywilnych było wskazać te obiekty poprzez odpowiednie oznaczenie (art. 5 IX). Obowiązywał wówczas duży czworokąt, o sztywnych blatach, podzielony przekątną na dwa trójkąty, z których górny był czarny, dolny zaś biały.

W okresie międzywojennym 15 kwietnia 1935 r. został podpisany Traktat o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Traktat Roericha). W preambule tego aktu stwierdza się, iż: *Pakt stawia sobie za cel powszechne przyjęcie już ustalonej i ogólnie znanej flagi, ażeby przy jej pomocy zachować w każdym czasie od niebezpieczeństwa wszelkie nieruchome zabytki, będące własnością zarówno*

[4] Konwencja z 18 października 1907r. dotycząca praw i zwyczajów wojny lądowej wraz z Regulaminem haskim (IV konwencja haska) /DzU z 1927r., nr 21, poz. 161/, Konwencja z 18 października 1907r. o bombardowaniu przez siły morskie w czasie wojny (IX konwencja haska) /DzU z 1936r., nr 6, poz. 66/.

państwową jak i prywatną, które stanowią skarb kulturalny narodów[5]. Na podstawie postanowień traktatu przyznano poszanowanie i ochronę w czasie pokoju i wojny zabytkom historycznym, muzeum oraz instytucjom naukowym, artystycznym, wychowawczym i kulturalnym. Jest to układ regionalny i dotyczy państw Ameryki Północnej i Południowej.

2.2.Ochrona dóbr kultury w Konwencji haskiej z 1954r. [6]

W konwencji po raz pierwszy w historii międzynarodowego prawa dotyczącego ochrony dóbr kultury posłużono się terminem „dobra kulturalne" (art. 1). Konwencja określa co jest dobrem kulturalnym w rozumieniu prawa międzynarodowego.[7] Z punktu widzenia ochrony nie jest istotne pochodzenie obiektu lub osoba jego właściciela, lecz indywidualne cechy przedmiotu należące do jednej z trzech wymienionych przez konwencję kategorii. Po pierwsze, są to dobra ruchome lub nieruchome, które posiadają wielką wagę dla dziedzictwa kulturalnego narodu. I tak konwencja w sposób przykładowy wylicza: zabytki architektury, sztuki lub historii, zarówno religijne, jak i świeckie, stanowiska archeologiczne, zespoły budowlane posiadające znaczenie historyczne lub artystyczne; dzieła sztuki, rękopisy, książki i inne przedmioty o znaczeniu artystycznym, historycznym lub archeologicznym. Do dóbr kultury zalicza się także zbiory naukowe i zbiory biblioteczne książek, archiwaliów lub reprodukcji tych dóbr.

Po drugie, są to obiekty, których zasadniczym przeznaczeniem jest przechowywanie dóbr kulturalnych ruchomych, na przykład muzea, biblioteki narodowe, wojewódzkie, miejskie, składnice archiwalne, jak również schrony mające na celu przechowywanie, w razie konfliktu zbrojnego, dóbr kulturalnych ruchomych.

Po trzecie, są to ośrodki, w których zgromadzono znaczną ilość dóbr kulturalnych stąd, nazywa się je *ośrodkami zabytkowymi*. Według M. Flemminga do spełnienia wymogu, o którym mowa (wynikającego z art. 1, pkt c konwencji) nie jest

---

[5] K. Sałaciński, Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń, Zeszyt Problemowy TWO 1998, nr 5, s. 13. Został podpisany w Waszyngtonie przez 21 państw Ameryki. Jednocześnie z podpisaniem tego paktu przedstawiciele siedmiu państw złożyli podpisy pod tekstem Traktatu o ochronie ruchomych dóbr kultury o wartości historycznej. Dobra chronione sklasyfikowano w czterech grupach, przyjmując jako wstępne kryterium czas powstania dóbr. Traktatem tym podjęto próbę ograniczenia nie kontrolowanego przemieszczania się ruchomych dóbr kultury między państwami i nie kontrolowanego przenoszenia na nie praw własności. Zob. K. Białek, Kształtowanie się poglądów na ochronę dóbr kultury podczas wojny, Ochrona i Konserwacja Zabytków 1998, nr 8, s. 45.

[6] Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego z 14 maja 1954 r. /DzU z 1957r., nr 46, poz. 212/. Konwencję ratyfikowało 96 państw. Nie ratyfikowały, m. in. Kanada, USA, Wielka Brytania.

[7] Art. 125 kodeksu karnego używa pojęcia „dobra kultury" /DzU z 1997r., nr 88, poz. 553, nr 128, poz. 840, z 1999 r., nr 64, poz. 729, nr 83, poz. 931, z 200 r., nr 48, poz. 548, nr 93, poz. 1027, nr 116, poz. 1216, z 2001, nr 98, poz. 1071).

konieczne, aby cały ośrodek (centrum) miał zabytkowy charakter, stanowił wartościową architekturę, lecz by w nim znajdowały się pomniki kultury[8].

Ochrona dóbr kultury w rozumieniu konwencji obejmuje opiekę nad nimi oraz ich poszanowanie. Konwencja wyróżnia dwa poziomy ochrony w czasie pokoju i w czasie wojny. Podstawowym celem państwa jest zapewnienie właściwej ochrony w czasie pokoju i przygotowanie dóbr kultury na wypadek konfliktu zbrojnego. Podpisując konwencję władze państwowe zobowiązały się do przygotowania w czasie pokoju opieki nad dobrami kultury, położonymi na ich własnym terytorium, poprzez podejmowanie przedsięwzięć: prawnych, organizacyjnych, edukacyjnych i szkoleniowych. Przedsięwzięcia te maja być realizowane pod kątem przewidywanych następstw konfliktu zbrojnego.

Konwencja wyróżnia ochronę specjalną i ogólną. Ochroną ogólną objęte są dobra kulturalne wymienione w art. 1 Konwencji, którym nie przyznano ochrony specjalnej. W Polsce ochroną ogólną objęte są dobra kulturalne w rozumieniu art. 4-5 ustawy o ochronie dóbr kultury[9].

Dobra kulturalne objęte ochroną ogólną oznacza się tarczą skierowaną ostrzem w dół, podzieloną wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe. Na mocy art. 4 konwencji państwa zobowiązały się powstrzymać używanie dóbr kultury i ich bezpośredniego otoczenia do celów, które mogłyby wystawić te dobra w razie konfliktu zbrojnego na zniszczenie lub uszkodzenie oraz powstrzymać się wobec nich od wszelkich aktów mogących stanowić zagrożenie dla ich istnienia. Jednak zobowiązanie to może być uchylone, gdy wymaga tego w sposób kategoryczny konieczność wojskowa (art. 4 ust. 1). Norma prawna wynikająca z tego przepisu została po części wyjaśniona w art. 6, pkt c protokołu drugiego[10], który stwierdza: *decyzja o przywołaniu kategorycznej konieczności wojskowej będzie podjęta jedynie przez oficera dowodzącego jednostką odpowiadają batalionowi bądź wyższej, albo siłą mniejszą pod względem rozmiarów sytuacji, kiedy okoliczności nie pozwalają inaczej*. Takie sformułowanie jest wynikiem kompromisu między środowiskiem prawników i wojskowych. Podstawową zaletą tego przepisu jest to,

---

[8] M. Flemming, J. Wojciechowska, Zbrodnie wojenne. Przestępstwa przeciwko pokojowi, państwu i obronności. Komentarz, C. H. Beck, Warszawa 1999, s. 108.

[9] Ustawa o ochronie dóbr kultury z 15 lutego 1962 r. (DzU z 1999 r., nr 98, poz. 1150, z 2000 r., nr 120, poz. 1268, z 2002 r., nr 25, poz. 253, nr 113, poz. 984). § 2. 1. Zarządzenia Ministra Kultury i Sztuki nr 23 z 25. 04. 1995r. w sprawie ochrony dóbr kultury na wypadek zagrożenia bezpieczeństwa państwa i konfliktu zbrojnego /Dz. Urzędowy MK i Sz. z 1995r., nr 4, poz. 14/.

[10] Protokół drugi z 1 kwietnia 1999 r. do konwencji z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, w: M. Gąska, E. Mikos-Skuza, Prawo przeciwwojenne. Międzynarodowe prawo

że określono szczebel struktury wojskowej upoważniony do podejmowania decyzji w przypadku kategorycznej konieczności wojskowej. W Konwencji z 1954 r. szczebel ten został określony, tylko w wypadku cofnięcia przywileju nietykalności w stosunku do dóbr kultury objętych ochroną specjalną.

Za zgodą właściwego organu służby konserwatorskiej dobra kulturalne objęte ochroną ogólną, mogą być przedmiotem świadczeń rzeczowych, jak również zajmować można takie obiekty na zakwaterowanie przejściowe[11]. Natomiast ustawa o zakwaterowaniu sił zbrojnych na zakwaterowanie przejściowe kategorycznie zabrania zajmowania nieruchomości oznakowanych i przeznaczonych do ochrony ludności cywilnej oraz do wykonywania kultu religijnego[12].

Należy jednak stwierdzić, że przyjęte przez Radę Ministrów rozporządzenie w sprawie świadczeń na rzecz obrony zakazuje nakładania tych świadczeń wobec bibliotek, muzeów, archiwów i zabytków uznanych przez Prezydenta RP za pomniki historii. Przedmiotem świadczeń w myśl rozporządzenia Rady Ministrów, oczywiście nie mogą być także dobra kultury objęte ochroną specjalną oraz obiekty wpisane na listę światowego dziedzictwa UNESCO[13].

Ochrona specjalna

Według art. 8 Konwencji ochroną specjalną może być objęta ograniczona ilość schronów przeznaczonych do przechowywania dóbr kulturalnych ruchomych oraz ośrodków zabytkowych i innych dóbr kulturalnych nieruchomych o bardzo wielkim znaczeniu, pod warunkiem, że:

---

humanitarne konfliktów zbrojnych. Wybór dokumentów, maszynopis przygotowany do druku, Warszawa 2002.

[11] Art. 218 ustawy z 21 listopada 1967r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 2002 r., nr 21, poz. 205, nr 74, poz. 676, nr 81, poz. 732, nr 113, poz. 984 i 985, z 1999 r., nr 50, poz. 500, z 2001 r., nr 110, poz. 1189 i nr 154, poz. 1801) oraz art. 64 ust. 1 pkt 3 ustawy z 22 czerwca 1995r. o zakwaterowaniu Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej (DzU z 2002 r., nr 42, poz. 368, nr 74, poz. 676, nr 113, poz. 984).

[12] Art. 64 ustawy z 22 czerwca 1995r. o zakwaterowaniu (....) . Zgodnie z art. 62 ust. 2 zakwaterowanie przejściowe następuje w razie: 1) ćwiczeń, przemarszów lub przewozów wojska, 2) podróży służbowych lub czasowego wykonywania obowiązków przez żołnierzy i pracowników wojska poza stałym miejscem służby lub pracy, 3) wprowadzenia stanu wyjątkowego lub wojennego, ogłoszenia mobilizacji albo w czasie wojny.

[13] § 28 pkt. 1 rozporządzenia Rady Ministrów z 5 lutego 2002 r. w sprawie świadczeń na rzecz obrony (DzU z 2002 r., nr 18, poz. 168). Zgodnie z rozporządzeniem przedmiotem świadczeń nie mogą m. in.: a) zbiory naukowe i artystyczne mające charakter publiczny, b) świątynie, domy modlitwy oraz pomieszczenia kościołów i innych związków wyznaniowych mających osobowość prawną, wraz ze znajdującymi się w nich przedmiotami przeznaczonymi do wykonywania kultu religijnego, c) przedmioty wyłączone spod egzekucji stosownie do przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji, z wyjątkiem narzędzi prostych oraz środków transportowych, d) parki narodowe i rezerwaty przyrody, e) przedszkola, domy dziecka, zakłady opiekuńczo-wychowawcze, szkoły specjalne i internaty tych szkół, specjalne ośrodki wychowawcze i szkolno-wychowawcze oraz poradnie psychologiczno-pedagogiczne.

a) znajdują się w dostatecznej odległości od wielkich ośrodków przemysłowych i obiektów wojskowych, jak lotniska, radiowe stacje nadawcze, zakłady pracujące na rzecz obrony narodowej, porty lub dworce kolejowe, linie komunikacyjne,

b) nie są użytkowane do celów wojskowych.

Konwencja ustanowiła bardzo rygorystyczne warunki, dotyczące uznania wytypowanych przez państwo obiektów, za obiekty którym można przyznać ochronę specjalną. Na przykład ośrodek zabytkowy uważa się za użytkowany do celów wojskowych, jeżeli służy do przemieszczania sił zbrojnych lub zaopatrzenia dla walczących wojsk, jak również jeżeli jest terenem działalności związanej, np. zakwaterowaniem sił zbrojnych, produkcją przeznaczoną na użytek wojskowy. Jednak konwencja dopuszcza pewne wyjątki. Otóż dobro kulturalne, położone w pobliżu ważnego obiektu wojskowego, może być objęte ochroną specjalną, tylko wtedy, jeżeli strona konfliktu zobowiąże się, że zaniecha użytkowania takiego obiektu do celów wojskowych lub wyłączy go z ruchu komunikacyjnego. Wyłączenie powinno być przygotowane już w czasie pokoju (art. 8 ust. 5).

Rygorystyczne zasady ustanowione w konwencji nie obowiązują także schronów przeznaczonych dla zabezpieczenia ruchomych dóbr kultury przed działaniami wojennymi. Otóż schron może być objęty ochroną specjalną bez względu na swoje położenie, jeżeli jest zbudowany z takiego materiału, że nie powinien ponieść szkody podczas bombardowania.

Ochronę specjalną otrzymuje dany obiekt od momentu wpisania go do Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną (art. 8 ust. 6). Szczegółowe warunki określa regulamin wykonawczy do konwencji haskiej z 1954 r. W Europie ochroną specjalną objęty jest Watykan oraz schron w Holandii i jeden na terenie Niemiec[14].

Jak wcześniej wskazano, aby określonemu dobru kulturalnemu przyznać ochronę specjalną konieczne jest odpowiednie oddalenie go od celów wojskowych i brak sprzeciwu państw, które ratyfikowały konwencję. Ewentualny sprzeciw powinien zawierać uzasadnienie, w którym mowa jest, że dane dobro nie jest dobrem kulturalnym lub też, że nie zostały wypełnione warunki określone w art. 8 konwencji z 1954r.

Dobro kulturalne objęte ochroną specjalną posiada przywilej nietykalności i powinno być zaopatrzone w czasie konfliktu zbrojnego w znak rozpoznawczy: trzy tarcze skierowane ostrzem w dół, podzielone wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe.

Cofnięcie przywileju nietykalności następuje w wyniku pogwałcenia zobowiązań wynikających z postanowień konwencji przez jedną ze stron konfliktu. Przywilej nietykalności może być także cofnięty w wyjątkowych wypadkach nie dającej się uniknąć konieczności wojskowej i jedynie na czas jej trwania. Decyzję taką może podjąć dowódca jednostki odpowiadającej dywizji bądź wyższej. We wszystkich wypadkach, w których okoliczności na to pozwalają, decyzję o cofnięciu przywileju nietykalności należy zakomunikować stronie przeciwnej. [15]

Ochronę dóbr kultury i miejsc kultu religijnego wzmacnia protokół dodatkowy I z 1977r., który całkowicie zakazuje (art. 53):[16]

a) dokonywania jakichkolwiek aktów wrogich skierowanych przeciwko budowlom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów;

b) używania takich dóbr dla wsparcia wysiłku wojskowego;

c) czynienie z takich dóbr przedmiotu represalii.

Ten bezwzględny zakaz nie ma zastosowania nawet do szpitali i innych obiektów służby zdrowia, które mogą zostać wykorzystane do celów wojskowych, ale po usunięciu znaków ochronnych.

Ponadto należy podkreślić, że protokół dodatkowy I wśród działań podlegających ściganiu karnemu jako zbrodnie wojenne wymienia: „*kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznanym, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia, na przykład w ramach uprawnionej organizacji międzynarodowej, powodując przez to ich zniszczenie na dużą skalę, gdy brak dowodu, że Strona przeciwna naruszyła art. 53 punkt b) i gdy te pomniki historyczne, dzieła sztuki i miejsca kultu religijnego nie są położone w bezpośredniej bliskości celów wojskowych*" (art. 85 ust. 4 pkt d). Zapisy protokołu jednoznacznie wskazują, że ochrona dóbr kultury to także część międzynarodowego prawa humanitarnego konfliktów zbrojnych.

Zgodnie z art. 19 konwencji z 1954 r. także w przypadku konfliktu wewnętrznego (nie mającego charakteru międzynarodowego), strony takiego konfliktu zobowiązane są

---

[14] Na terytorium Polski nie występują obiekty objęte ochronę specjalną.

[15] Zob. także art. 10-14 protokółu drugiego z 26 marca 1999r. do Konwencji haskiej z 1954r. w sprawie ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego, (maszynopis), Ministerstwo Kultury, Warszawa 2000.

[16] Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I) /DzU z 1992 r., nr 41, poz. 175, załącznik/.

stosować się do postanowień przepisów tej konwencji. Jednak w trakcie takiego konfliktu wprowadzenie w życie postanowień konwencji haskiej uzależnione jest od woli porozumienia stron w drodze układów specjalnych. Należy zaznaczyć, że postanowienia art. 19 nie miały na celu uznania strony opozycyjnej za równoprawny podmiot prawa międzynarodowego.

Ochronę dóbr kultury i miejsc kultu religijnego wzmacnia Protokół dodatkowy II z 1977r. do Konwencji genewskich z 1949r. Otóż art. 16 zabrania dokonywania wszelkich ataków skierowanych przeciwko budowlom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów, a także wykorzystywania ich dla wsparcia wysiłku wojskowego.

Naruszenie obowiązku ochrony dóbr kultury w czasie konfliktu niemiędzynarodowego zostało określone, jako przestępstwo w statucie Międzynarodowego Trybunału dla Ścigania Osób Winnych Poważnych Naruszeń Prawa Humanitarnego Popełnionych na Obszarze Byłej Jugosławii.[17] Natomiast Statut Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego do zbrodni wojennych zalicza „zamierzone kierowanie ataków przeciwko budynkom przeznaczonym na, cele religijne, edukacyjne, artystyczne, naukowe lub charytatywne, pomnikom historycznym, szpitalom oraz miejscom, gdzie zbierani są ranni i chorzy, pod warunkiem, że nie są one jednocześnie obiektami wojskowymi" (art. 8 ust. 2). Artykuł 77 Statutu za popełnione zbrodnie przewiduje karę pozbawienia wolności do lat 30, w wyjątkowych wypadkach karę dożywotniego więzienia. Obok kary pozbawienia wolności Trybunał może orzec przepadek korzyści i majątku pochodzących bezpośrednio lub pośrednio z przestępstwa[18].

W stosunkach między państwami, które były związane postanowieniami konwencji haskich z 1899r. i z 1907r. (IV i IX KH), obowiązującą staje się Konwencja z 1954r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego. Znak opisany w artykule 16 Konwencji zastępuje znak opisany w art. 5 IX KH z 1907r. Konwencja z 1954r. uzupełnia także Pakt Waszyngtoński z 15 kwietnia 1935r. o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Pakt Roerich) oraz zastępuje ona flagę rozpoznawczą opisaną w art. III Paktu znakiem opisanym w art. 16 Konwencji z 1954r. w

---

[17] M. Flemming, J. Wojciechowska, Zbrodnie wojenne. Przestępstwa przeciwko pokojowi, państwu i obronności. Komentarz, C. H. Beck, Warszawa 1999, s. 109-100: *„zawłaszczanie lub niszczenie albo umyślne uszkadzanie instytucji poświęconych religii, dobroczynności lub oświacie, sztuce i naukom, pomników historycznych oraz dzieł sztuki i nauki".*

[18] Statut Stałego Międzynarodowego Trybunału Karnego, podpisany w Rzymie 17 lipca 1998r., maszynopis, MSZ, Warszawa 1999.

stosunkach między państwami, które były związane Paktem Waszyngtońskim i przejęły nową konwencją z 1954r.

Ochrona dóbr kultury na terytoriach okupowanych.

Państwo, które okupuje w całości lub w części terytorium powinno w miarę możliwości popierać wysiłki władz narodowych terytorium okupowanego, mające na celu zapewnienie opieki nad jego dobrami kulturalnymi i ich zachowanie. Natomiast jeżeli dla zachowania dóbr kulturalnych położonych na terytorium okupowanym, a uszkodzonych przez działania wojenne konieczne są kroki natychmiastowe i jeżeli właściwe władze narodowe nie mogą ich podjąć, władze okupacyjne zobowiązane są do podjęcia w miarę możliwości najkonieczniejszych środków ratunkowych w ścisłej współpracy z władzami państwa okupowanego (art. 5 ust. 1 i 2 KH z 1954r.). Konwencja w ust. 3 omawianego art. karze także zwrócić uwagę zbrojnemu ruchowi oporu na obowiązek przestrzegania jej postanowień przez rząd legalny uznawany przez członków tego ruchu. Sformułowanie to ma niejako znaczenie podwójne, ponieważ legitymizuje prawo zbrojnego ruchu oporu do działalności zbrojnej na terytorium okupowanym.

Realizacja postanowień Konwencji.

Konwencja z 1954r. nałożyła na państwa obowiązek wprowadzenia do regulaminów i instrukcji wojskowych zapisów, które by zapewniały przestrzeganie jej postanowień.[19] Ponadto zadaniem władz państwowych jest tworzenie w siłach zbrojnych szacunku dla dóbr kultury i dóbr kulturalnych wszystkich narodów. Zadania te należy realizować m. in. poprzez utworzenie już w czasie pokoju w siłach zbrojnych komórek organizacyjnych, bądź zespołu osób o specjalnych kwalifikacjach, którego podstawowym zadaniem powinno być czuwanie nad poszanowaniem dóbr kulturalnych i współpraca z władzami cywilnymi, do których należy opieka nad tymi dobrami (art. 7 ust. 1-2).[20] Wzmocnienie tych postanowień znajdziemy także w art. 34 Protokołu II z 1999r.[21]

---

[19] Bardzo szczegółowe postanowienia dotyczące ochrony dóbr kultury zawiera niemiecki podręcznik z 1992r. wydany przez Bundesministerium der Verteidigung Abteilung Verwaltung und Recht II 3, pt. „ Humanitäres Völkerrecht in bewaffneten Konflikten" , Kapitel 9, nr 901-936, s. 93-98. Na temat art. 7 Konwencji i implementacji jego postanowień w regulaminach wojskowych innych państw pisze D. Drewniacki, Zadania i rola sił zbrojnych w świetle artykułu 7 Konwencji Haskiej, (maszynopis), Warszawa 1999.

[20] Nowy etat sił zbrojnych RP przewiduje utworzenie takiej komórki w Departamencie Społeczno - Wychowawczym MON. W Polsce istnieje na szczeblu państwa Generalny Konserwator Ochrony zabytków. W 1999r. minister kultury i sztuki określił zasady organizacji wojewódzkich oddziałów służby ochrony zabytków. Zgodnie z § 6. 1 rozporządzenia w oddziałach tych utworzono stanowiska do spraw: 1) inspekcji zabytków nieruchomych, 2) inspekcji zabytków ruchomych, 3) inspekcji zabytków archeologicznych, 4) rejestru zabytków, dokumentacji dóbr kultury i informatyki, 5) spraw obronnych i ochrony cywilnej. Rozporządzenie Ministra Kultury i Sztuki z 16 lutego 1999r. w

Sygnatariusze konwencji zobowiązali się także do zakazania wszelkich aktów kradzieży, rabunku lub bezprawnego przywłaszczania dóbr kulturalnych, wszelkich aktów wandalizmu wymierzonych przeciw nim. Strony konwencji zobowiązali się do powstrzymania się od stosowania rekwizycji wobec ruchomych dóbr kulturalnych położonych na terytorium innego sygnatariusza. Odpowiedzialność karna za nieposzanowanie dóbr kultury została wzmocniona także na podstawie art. 15 Protokołu II 1999r.

O odpowiedzialności karnej za nieprzestrzeganie międzynarodowego prawa humanitarnego dotyczącego ochrony dóbr kultury mówi kodeks karny z 1997r. w art. 125: „1. Kto na obszarze okupowanym, zajętym lub na którym toczą się działania zbrojne, naruszając prawo międzynarodowe, niszczy, uszkadza lub zabiera dobro kultury, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

2. Jeżeli czyn dotyczy dobra mającego szczególne znaczenie dla kultury, sprawca podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od 3 lat".[22] Kodeks karny określił to jednoznacznie odwołując się do prawa międzynarodowego, iż czyny polegające na nieposzanowaniu dóbr kultury podlegają sankcjom karnym. Podmiotem przestępstwa jest tutaj osoba wojskowa i cywilna państwa okupującego. Nie może nim być obywatel państwa, którego terytorium jest okupowane, zajęte albo na którym toczą się działania zbrojne. Za takie czyny obywatele ponoszą odpowiedzialność przed wymiarem sprawiedliwości własnego państwa i na podstawie innych przepisów[23].

2. 3. Konwencja o ochronie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego [24].

Konwencja haska z 1954r. upowszechniła termin „dobra kulturalne", natomiast Konwencja paryska z 1972r. o ochronie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego

---

sprawie zasad organizacji wojewódzkich oddziałów służby ochrony zabytków /DzU z 1999r., nr 39, poz. 391/. Warto zaznaczyć, że na terenie zajmowanym przez Wojsko Polskie znajduje się 400 zabytkowych obiektów.

[21] „Protokół należy wykonywać we współpracy z siłami obronnymi, odpowiedzialnymi za ochronę interesów stron konfliktu". Protokół drugi z 26 marca 1999r. do Konwencji haskiej z 1954r. w sprawie ochrony dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego, (maszynopis), MSZ, Warszawa 1999.

[22] Ustawa z 6 czerwca 1997r. - Kodeks karny /DzU z 1997r., nr 88, poz. 553/.

[23] W Polsce regulował to m. in. art. 73 ustawy o ochronie dóbr kultury: „1. Kto uszkodzi lub zniszczy zabytek, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 i grzywny. 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy lub grzywny" - ustawa z 15 lutego 1962r. o ochronie dóbr kultury /DzU z 1999r., nr 98, poz. 1150/. Art. 73 utracił moc na podstawie art. 3 ustawy z 6 czerwca 1997r. - przepisy wprowadzające kodeks karny /DzU z 1997r., nr 88, poz. 554 i nr 160, poz. 1083/, która weszła w życie 1 września 1998r. Zob. także; W. Radecki, Ochrona dóbr kultury w nowym kodeksie karnym, Prokuratura i Prawo 1998, nr 2/7.

[24] Konwencja z 16 listopada 1972r. o ochronie światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego /DzU z 1976r., nr 32 poz. 190, załącznik/.

wprowadziła do prawa międzynarodowego określenie „dziedzictwo kulturalne" i „dziedzictwo naturalne"[25]. Według art. 1 dziedzictwo kulturalne to:

a) **zabytki**: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

b) **zespoły**: budowli oddzielnych lub łączonych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki;

c) miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

Natomiast art. 2 Konwencji definiuje pojęcie dziedzictwa naturalnego jako:

a) pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego,

b) **formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach**, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania,

c) **miejsca lub strefy naturalne** o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania lub naturalnego piękna.

Identyfikowanie i wyznaczanie granic wszelkiego rodzaju dóbr należy do każdego państwa będącego stroną konwencji, na którego terytorium one się znajdują (art. 3).

Wykaz dóbr będących na liście światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego aktualizowany jest co najmniej raz na dwa lata. Państwo zainteresowane umieszczeniem określonego dobra na wymienionej liście zgłasza taką propozycję do Organizacji do Sprawa Nauki, Oświaty i Kultury (UNESCO). W 1999r. na liście tej było 520 obiektów ze 115 państw. Polska posiada 11 takich obiektów:

1. Kraków - zabytkowe centrum (od 8 września 1978r.),
2. Wieliczka - zabytkowa kopalnia soli (od 8 września 1978r.),
3. Oświęcim - dawny obóz koncentracyjny Oświęcim - Brzezinka (od 26 października 1979r.),
4. Warszawa - zabytkowe centrum (od 5 września 1980r.),

---

[25] Pojęcia te zostały dokładnie omówione, w : A. Przyborowska-Klimczak, Pojęcie „dziedzictwa kulturalnego" w prawie międzynarodowym, SM 1990, nr 4; A. Białek - Guillemette, Światowe dziedzictwo

5. Zamość - Stare Miasto (od 14 grudnia 1992r.),

6. Toruń - stare i nowe miasto (od 4 grudnia 1997r),

7. Zespół zamkowy w Malborku (stanowią trzy zamki, połączone fortyfikacjami w jeden kompleks obronny) - od 4 grudnia 1997r.,

8. Kalwaria Zebrzydowska - zabytkowy klasztor - 1999

9. Puszcza Białowieska – 1976

10. Kościoły pokoju w Jaworze i Świdnicy - 2001

---

kulturalne i przyrodnicze państw sygnatariuszy Paktu NATO i „Partnerstwa dla Pokoju", OiK Z 1996, nr 2

CZĘŚĆ TRZECIA
OCHRONA OFIAR WOJNY I DÓBR KULTURY

Konwencja w sprawie polepszenia losu rannych wojskowych w armiach w polu będących, Genewa, 22 sierpnia 1864 r.

(Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów, wstęp i opracowanie L. Gelberg, PWN, Warszawa 1954, t. I, s. 105-106)

Artykuł 1

Ambulanse i szpitale wojskowe będą uznane za neutralne i jako takie chronione i szanowane przez strony wojujące tak długo, póki w nich znajdować się będą chorzy albo ranni. Neutralność ustałaby, gdyby te ambulanse czy te szpitale chronione były przez siłę zbrojną.

Artykuł 2

Personel szpitali i ambulansów obejmujący intendenturę, służby zdrowia, administracji i transportu rannych jako też kapelanów korzystać będzie z dobrodziejstw neutralności, o ile będzie spełniał swe funkcje i póki będą ranni wymagający starania i pomocy.

Artykuł 3

Osoby oznaczone w poprzednim artykule będą mogły nawet po zajęciu przez nieprzyjaciela pełnić swe czynności w szpitalu lub ambulansie, który obsługują, albo usunąć się, by powrócić do oddziału, do którego należą. W tym wypadku gdy osoby te zaprzestaną swych czynności staraniem armii zajmującej będą odesłane do nieprzyjacielskich straży przednich.

Artykuł 4

Ponieważ sprzęt szpitali wojskowych podlega prawu wojny, osoby przydzielone do tych szpitali będą mogły oddalając się zabrać tylko te przedmioty, które stanowią ich własność osobistą. Natomiast ambulanse w tych samych warunkach zatrzymują swój sprzęt.

Artykuł 5

Mieszkańcy kraju, którzy nieść będą pomoc rannym, będą uszanowani i pozostaną wolni. Zadaniem dowódców stron wojujących będzie zawiadomić mieszkańców o odwołaniu się do ich humanitaryzmu i o związanej z tym ich neutralności.
Ranny przyjęty i pielęgnowany w domu stanowi jego ochronę. Mieszkaniec, który przyjmie do domu rannych, będzie zwolniony od kwaterunku oraz od części kontrybucji wojennych, jakie zostały nałożone.

Artykuł 6

Wojskowi ranni lub chorzy będą zabrani i pielęgnowani bez względu na to, do jakiego narodu należą. Wodzowie naczelni będą mogli odesłać natychmiast do nieprzyjacielskich straży przednich – żołnierzy nieprzyjacielskich rannych podczas walki, o ile okoliczności na to pozwolą i za zgodą obu stron. Inni będą mogli również być odesłani pod warunkiem, że nie chwycą ponownie za broń przez cały czas wojny. Transporty ewakuacyjne oraz kierujący nimi personel znajdować się będą pod osłoną bezwzględnej neutralności.

Artykuł 7

Dla szpitali, ambulansów i transportów ewakuacyjnych przyjęta będzie jednolita flaga odróżniająca. Towarzyszyć jej winna zawsze flaga narodowa. Personel zneutralizowany będzie mógł również założyć opaski, lecz ich wydawanie pozostawione będzie władzy wojskowej. Flaga i opaska mieć będą czerwony krzyż na białym polu.

Artykuł 8

Szczegóły wykonania konwencji niniejszej określone będą przez wodzów naczelnych armii walczących stosownie do instrukcji rządów i zgodnie z zasadami ogólnymi wyrażonymi w tej konwencji.

Artykuł 9

Wysokie Umawiające się Mocarstwa zgodziły się podać niniejszą konwencję do wiadomości rządów, które nie mogły wydelegować pełnomocników na konferencję

międzynarodową w Genewie, zapraszając je do przystąpienia: w tym celu protokół pozostaje otwarty.

(Artykuł 10 – opuszczono)

Konwencja w sprawie okrętów szpitalnych, Haga, 21 grudnia 1904 r.

(DzU z 1936 r., nr 60, poz. 439)

Artykuł 1

Okręty szpitalne, co do których zachodzą warunki wymienione w artykułach 1, 2 i 3 Konwencji zawartej w Hadze w dniu 29 lipca 1899 r. o przystosowaniu do wojny morskiej zasad Konwencji Genewskiej z dnia 22 sierpnia 1864 r., będą zwolnione w czasie wojny, w portach Układających się Stron, od wszelkich podatków i opłat, nakładanych na statki na rzecz Państwa.

Artykuł 2

Przepis artykułu poprzedniego nie stoi na przeszkodzie stosowaniu ustaw skarbowych lub innych ustaw, obowiązujących w tych portach, w drodze rewizji i innych formalności.

Artykuł 3

Zasada zawarta w artykule pierwszym, obowiązuje tylko Układające się Mocarstwa w przypadku wojny między dwoma lub kilkoma z nich.

Wspomniana zasada przestanie obowiązywać z chwilą, gdy w czasie wojny między Układającymi się Mocarstwami, Mocarstwo nie Układające się przyłączy się do jednego z walczących.

(Artykuł 4 – 6 opuszczono)

Konwencja w sprawie zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej (X konwencja haska), Haga, 18 października 1907 r.

(Prawo międzynarodowe i historia dyplomatyczna. Wybór dokumentów, wstęp i opracowanie L. Gelberg, PWN, Warszawa 1954, t. I, s. 269 - 273)

Artykuł 1

Okręty-szpitale wojskowe, tj. okręty, które zostały zbudowane lub urządzone przez państwa specjalnie i jedynie dla niesienia pomocy rannym, chorym i rozbitkom, i których nazwy zostaną podane do wiadomości państw wojujących na początku lub w toku kroków nieprzyjacielskich, ale w każdym razie przed ich użyciem, są nietykalne i nie mogą być zabrane podczas trwania kroków nieprzyjacielskich.

Okręty te nie są też traktowane pod względem pobytu w porcie neutralnym tak, jak okręty wojenne.

Artykuł 2

Okręty szpitalne urządzone w całości lub w części na koszt osób prywatnych lub urzędowo uznanych towarzystw pomocy są również nietykalne i nie podlegają zaborowi, jeżeli państwo wojujące, od którego zależą, wydało im upoważnienie urzędowe i podało ich nazwy przeciwnikowi na początku lub w toku kroków nieprzyjacielskich, ale w każdym razie przed ich użyciem.

Okręty te winny posiadać dokument wystawiony przez właściwą władzę i stwierdzający, że były poddane jej kontroli podczas ich urządzania i ostatecznego odpłynięcia.

Artykuł 3

Okręty szpitalne urządzone w całości lub części na koszt osób prywatnych lub urzędowo uznanych towarzystw krajów neutralnych są nietykalne i nie podlegają zaborowi pad warunkiem, że się poddały kierownictwu jednego z państw wojujących za uprzednią

zgodą własnego rządu i upoważnieniem tegoż państwa wojującego, oraz że to ostatnie podało nazwy wkrętów do wiadomości przeciwnika na początku lub w toku kroków nieprzyjacielskich, ale w każdym razie przed ich użyciem.

Artykuł 4

Okręty oznaczone w art. 1, 2 i 3 będą niosły ratunek i pomoc rannym, chorym i rozbitkom bez różnicy przynależności państwowej. Rządy zobowiązują się nie używać tych okrętów do żadnego celu wojennego.

Okręty te nie powinny w żadnej mierze krępować ruchów walczących. Podczas walki i po walce działać będą na własne ryzyko i niebezpieczeństwo.

Państwa wojujące będą miały w stosunku do nich prawo kontroli i wizytacji, będą mogły odrzucić ich usługi, polecić im oddalić się, nakazać im wzięcie określanego kierunku i dać im komisarza, a nawet zatrzymać je, jeśli powaga okoliczności tego wymaga.

Wojujący, o ile możności, zapiszą do dziennika okrętowego okrętów szpitalnych dane im rozkazy.

Artykuł 5

Okręty-szpitale wojskowe będą oznaczone barwą zewnętrzną białą z pasem poziomym czerwonym o szerokości 1,5 metra.

Okręty oznaczone w art. 2 i 3 będą oznaczone barwą zewnętrzną białą z pasem czerwonym o szerokości około 1,5 m.

Szalupy i łodzie okrętów wyżej wymienionych, jako też małe statki, które by mogły być przeznaczone do służby szpitalnej, będą oznaczone podobnymi larwami.

Wszystkie okręty szpitalne obok bandery narodowej podniosą dla oznaki białą flagę z czerwonym krzyżem, przewidzianą przez konwencję genewską, a nadto, jeśli należą do państwa neutralnego, podniosą na wielkim maszcie banderę państwa wojującego, pod którego rozkazami się znajdują.

Okręty-szpitale, zatrzymane przez nieprzyjaciela; w myśl art. 4 będą obowiązane spuścić banderę państwa wojującego, do którego należą. Okręty i statki wyżej oznaczone pragnące w procy korzystać z nietykalności, do której mają prawo, powinny za zgodą wojującego, któremu towarzyszą, przedsięwziąć niezbędne środki, aby oznaczające barwy były dostatecznie widoczne.

Artykuł 6

Znaki odróżniające przewidziane w art. 5 będą mogły być używane bądź w czasie pokoju, bądź w czasie wojny wyłącznie dla ochrony lub oznaczenia okrętów w tym artykule określonych.

Artykuł 7

W razie walki na pokładzie okrętu wojennego lazarety będą nietykalne i oszczędzane, o ile tylko to będzie możliwe.

Te pomieszczenia i ich zasoby pozostają poddane prawom wojennym, lecz nie mogą być użyte na inny cel, póki są niezbędne dla rannych i chorych.

Wszelako dowódca, który ma je w swej władzy, może nimi rozporządzać w razie istotnej konieczności wojennej zabezpieczywszy uprzednio los znajdujących się tam rannych i chorych.

Artykuł 8

Ochrona należna okrętom szpitalnym i lazaretom ustaje, jeśli się ich używa do czynności szkodzących nieprzyjacielowi.

Fakt, że personel tych okrętów i lazaretów jest uzbrojony dla utrzymania porządku i obrony rannych i chorych, jako też fakt istnienia na okręcie urządzenia radiotelegraficznego nie są uważane za mogące uzasadnić cofnięcie tej ochrony.

Artykuł 9

Wojujący mogą odwołać się do humanitaryzmu dowódców statków handlowych, jachtów lub statków neutralnych, aby wzięli na pokład i kazali pielęgnować rannych lub chorych.

Statki, które posłuchają tego wezwania oraz te, które samorzutnie wezmą na pokład rannych, chorych lub rozbitków korzystać będą ze szczególnej ochrony i pewnych przywilejów. W żadnym razie nie będą mogły być zabrane z powodu takiego przewozu, chyba że po uczynieniu .przyrzeczenia w tym względzie dopuściły się naruszenia neutralności.

Artykuł 10

Kapłani, lekarze i sanitariusze każdego zabranego okrętu są nietykalni i nie mogą być jeńcami wojennymi. Porzucając okręt zabierają przedmioty i narzędzia chirurgiczne stanowiące własność prywatną.

Personel ten będzie nadal pełnił swe czynności, póki to będzie konieczne i będzie mógł następnie oddalić się, gdy dowódca uzna to za możliwe.

Państwa wojujące winny zapewnić temu personelowi, który się znalazł w ich mocy, te same pobory i ten sam żołd, co personelowi własnej marynarki w tym samym stopniu.

Artykuł 11

Marynarze i wojskowi znajdujący się na okręcie oraz inne osoby urzędowo przydzielone do marynarki i armii, ranni i chorzy, bez względu na przynależność państwową, będą nietykalni i pielęgnowani przez zaborców.

Artykuł 12

Każdy okręt wojenny Strony wojującej może żądać wydania rannych, chorych lub rozbitków, którzy znajdują się na pokładzie okrętów-szpitali wojskowych, okrętów szpitalnych należących do towarzystw pomocy lub osób prywatnych, statków handlowych, jachtów i innych statków bez różnicy ich przynależności państwowej.

Artykuł 13

Jeżeli ranni, chorzy lub rozbitkowie są zabrani na pokład neutralnego okrętu wojennego, należy, w miarę możności, przedsięwziąć środki, aby nie mogli ponownie wziąć udziału w działaniach wojennych.

Artykuł 14

Rozbitkowie, ranni i chorzy jednej ze Stron wojujących, którzy wpadają w moc drugiej, są jeńcami wojennymi. Ta ostatnia zależnie od okoliczności może zdecydować, czy zechce ich zatrzymać, skierować do jednego ze swych portów, do portu neutralnego albo nawet do portu przeciwnika. W tym ostatnim wypadku jeńcy w ten sposób zwróceni swemu krajowi nie będą mogli służyć w szeregach przez czas wojny.

Artykuł 15

Rozbitkowie, ranni i chorzy wyładowani w porcie neutralnym za zgodą władzy miejscowej powinni, z wyjątkiem odmiennego porozumienia między państwem neutralnym a państwami wojującymi, być zatrzymani przez państwo neutralne, tak aby nie mogli ponownie wziąć udziału w działaniach wojennych.

Koszty leczenia i internowania poniesie państwo, do którego należą rozbitkowie, ranni i chorzy.

Artykuł 16

Po każdej walce obie Strony walczące wydadzą zarządzenia, o ile względy wojskowe na to pozwolą, w sprawie poszukiwania rozbitków, rannych i chorych i uchronienia ich, podobnie jak poległych, od rabunku i sponiewierania.

Będą one czuwały, żeby grzebanie, spuszczanie do morza lub spalanie poległych nastąpiło dopiero po uważnym zbadaniu ich trupów.

Artykuł 17

Każda Strona wojująca, skoro tylko będzie to możliwe, prześle władzom kraju, marynarki lub armii przeciwnika znaki lub wojskowe dowody tożsamości znalezione przy poległych oraz listę imienną rannych lub chorych przez nią zabranych.

Strony wojujące będą się powiadamiać nawzajem o każdym internowaniu, przeniesieniu, przyjęciu do szpitala lub zgonie wśród rannych i chorych będących w ich mocy. Gromadzić one będą wszystkie przedmioty służące do osobistego użytku, papiery wartościowe, listy itp., które będą znalezione na zabranych okrętach lub pozostaną po rannych i chorych zmarłych w szpitalach, aby je przesłać zainteresowanym za pośrednictwem władz ich kraju.

Artykuł 18

Postanowienia konwencji niniejszej obowiązują tylko umawiające się mocarstwa i tylko wtedy, jeżeli wszystkie państwa wojujące do niej należą.

Artykuł 19

Dowódcy naczelni flot Stron wojujących będą mieli obowiązek czuwać nad szczegółami wykonania artykułów poprzedzających, podobnie jak nad wypadkami tam nie przewidzianymi, według wskazówek swych rządów i stosownie do zasad ogólnych konwencji niniejszej.

Artykuł 20

Umawiające się mocarstwa poczynią niezbędne zarządzenia, by pouczyć o postanowieniach niniejszej konwencji swe marynarki, a w szczególności personel znajdujący się pod jej ochroną oraz podać je do wiadomości ludności.

Artykuł 21

Umawiające się mocarstwa zobowiązują się również w razie braku odpowiednich ustaw karnych wydać lub wnieść do swych ciał ustawodawczych niezbędne przepisy w celu ukrócenia w czasie wojny indywidualnych aktów rabunku lub poniewierania rannych i chorych marynarzy oraz w celu ukarania za przywłaszczenie odznak wojskowych, nadużycia znaków odróżniających oznaczonych w art. 5 konwencji przez okręty nie pozostające pod ochroną tej konwencji.

Mocarstwa podadzą sobie wzajemnie do wiadomości, za pośrednictwem rządu holenderskiego odpowiednie przepisy karne najpóźniej w pięć lat od ratyfikacji niniejszej konwencji.

Artykuł 22

W razie działań wojennych między siłami zbrojnymi lądowymi i morskimi państw wojujących przepisy tej konwencji stosować się będzie jedynie do sił znajdujących się na okrętach.

(Art. 23 – 24 opuszczono)[1]

Artykuł 25

Konwencja niniejsza należycie ratyfikowana zastąpi w stosunkach między umawiającymi się mocarstwami konwencję z dn. 29 lipca 1899 r. w sprawie zastosowania do wojny morskiej zasad konwencji genewskiej.

Konwencja z r. 1899 pozostaje w mocy między mocarstwami, które ją podpisały a nie ratyfikowały również niniejszej konwencji.

(Artykuł 26-28 opuszczono)[2]

---

[1] Zob. art. 92 i 93 I konwencji haskiej z 18 października 1907 r. o pokojowym załatwianiu sporów międzynarodowych.

[2] Zob. art. 95 i 97 I konwencji haskiej z 18 października 1907 r. o pokojowym ... .

Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych (I konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.

(DzU z 1956r., nr 38, poz. 171, załącznik)

Rozdział I
Postanowienia ogólne
Artykuł 1

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się przestrzegać i dopilnować przestrzegania niniejszej Konwencji we wszelkich okolicznościach.

Artykuł 2

Niezależnie od postanowień, które wejdą w życie już w czasie pokoju, Konwencja niniejsza będzie miała zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego między dwiema lub więcej niż dwiema Wysokimi Umawiającymi się Stronami, nawet gdyby jedna z nich nie uznała stanu wojny.

Konwencja będzie również miała zastosowanie we wszystkich przypadkach okupacji całości lub części terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron, nawet gdyby ta okupacja nie napotkała żadnego oporu zbrojnego.

Jeżeli jedno z Mocarstw w konflikcie nie jest stroną niniejszej Konwencji, Mocarstwa będące jej stronami pozostaną jednak nią związane w swych wzajemnych stosunkach. Będą one również związane Konwencją wobec powyższego Mocarstwa, jeżeli przyjmie ono i stosuje jej postanowienia.

Artykuł 3

Gdyby na terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron wybuchł konflikt zbrojny nie posiadający charakteru międzynarodowego, każda ze Stron w konflikcie będzie obowiązana stosować się przynajmniej do następujących postanowień:

1) Osoby nie biorące bezpośrednio udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osoby, które stały się niezdolne do walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku ani z żadnych innych analogicznych powodów.

   W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

   a)zamachy na życie i nietykalność cielesną, a w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki;

   b) branie zakładników;

   c) zamachy na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające;

   d) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane.

2) Ranni i chorzy będą zbierani i leczeni.

   Bezstronna organizacja humanitarna, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, będzie mogła ofiarować swe usługi Stronom w konflikcie.

   Strony w konflikcie będę się ponadto starały wprowadzić w życie w drodze układów specjalnych wszystkie lub niektóre z pozostałych postanowień niniejszej Konwencji.

   Zastosowanie powyższych postanowień nie będzie miało wpływu na sytuację prawną Stron w konflikcie.

Artykuł 4

Mocarstwa neutralne będą stosowały przez analogię postanowienia niniejszej Konwencji do przyjętych na swoje terytorium lub internowanych na nim rannych i chorych, jak również do członków personelu sanitarnego i duchownego należącego do sił zbrojnych Stron w konflikcie, a także do zebranych zmarłych.

Artykuł 5

Niniejsza Konwencja będzie stosowana do osób podlegających ochronie aż do chwili ich ostatecznej repatriacji.

Artykuł 6

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły niezależnie od układów przewidzianych wyraźnie w artykułach 10, 15, 23, 28, 31, 37 i 52 zawierać inne jeszcze układy specjalne w każdej sprawie, która wydaje im się odpowiednia do oddzielnego uregulowania. Żaden układ specjalny nie może pogorszyć sytuacji rannych i chorych oraz członków personelu sanitarnego i duchownego, uregulowanej przez niniejszą Konwencję, ani ograniczać przyznanych im przez nią praw.

Ranni i chorzy, jak również członkowie personelu sanitarnego i duchownego będą korzystali z dobrodziejstw tych układów dopóty, dopóki Konwencja będzie się do nich stosowała, z zastrzeżeniem przeciwnych postanowień zawartych wyraźnie w powyższych układach lub w układach późniejszych albo z zastrzeżeniem korzystniejszych środków przedsięwziętych w stosunku do nich przez jedną lub drugą Stronę w konflikcie.

Artykuł 7

Ranni i chorzy, jak również członkowie personelu sanitarnego i duchownego, nie będą mogli w żadnym razie zrzec się częściowo lub całkowicie praw, zapewnionych im przez niniejszą Konwencję i ewentualnie przez układy specjalne, przewidziane w artykule poprzednim.

Artykuł 8

Konwencja niniejsza będzie stosowana przy współudziale i pod kontrolą Mocarstw opiekuńczych, powołanych do obrony interesów Stron w konflikcie. W tym celu Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wyznaczyć poza swym personelem dyplomatycznym i konsularnym, delegatów spośród swych własnych obywateli lub spośród obywateli innych Mocarstw neutralnych. Ci delegaci powinni uzyskać zgodę Mocarstwa, przy którym będą wykonywali swą misję.

Strony w konflikcie będą w możliwie najszerszej mierze ułatwiały przedstawicielom lub delegatom Mocarstw opiekuńczych wypełnianie ich zadań.

Przedstawiciele lub delegaci Mocarstw opiekuńczych nie powinni w żadnym przypadku wykraczać poza ramy swej misji, określonej przez niniejszą Konwencję; powinni oni w szczególności brać pod uwagę bezwzględne wymagania bezpieczeństwa Państwa, przy którym wykonują swe funkcje. Jedynie bezwzględna konieczność wojskowa może upoważnić do wyjątkowego i czasowego ograniczenia ich działalności.

Artykuł 9

Postanowienia niniejszej Konwencji nie stanowią przeszkody do działalności humanitarnej Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, jak również każdej innej bezstronnej organizacji humanitarnej, prowadzonej w celu opieki nad rannymi, chorymi oraz członkami personelu sanitarnego i duchownego, oraz udzielania im pomocy za zgodą zainteresowanych Stron w konflikcie.

Artykuł 10

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły w każdym czasie porozumieć się co do powierzania zadań przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, jakiejś organizacji dającej wszelkie rękojmie bezstronności i sprawności.

Jeżeli ranni i chorzy albo członkowie personelu sanitarnego i duchownego nie korzystają lub z jakiegokolwiek powodu przestali korzystać z działalności Mocarstwa opiekuńczego albo organizacji wyznaczonej zgodnie z ustępem pierwszym, Mocarstwo

zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiegoś Państwa neutralnego lub do jakiej organizacji o podjęcie się funkcji, przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, wyznaczonym przez Strony w konflikcie.

Jeżeli nie uda się w ten sposób zapewnić ochrony, Mocarstwo zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiejś organizacji humanitarnej, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, o podjęcie się zadań humanitarnych, przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, albo też powinno przyjąć usługi zaofiarowane przez taką organizację, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu.

Każde Mocarstwo neutralne lub każda organizacja, do której zwróciło się Mocarstwo zainteresowane albo która zaofiarowała swoje usługi w celach wyżej wymienionych, powinny działać z poczuciem odpowiedzialności wobec Strony w konflikcie, do której należą osoby podlegające ochronie przez niniejszą Konwencję, oraz powinny dawać dostateczną rękojmię swej zdolności do podjęcia się wymienionych funkcji i ich bezstronnego spełniania.

Nie wolno naruszyć powyższych postanowień w drodze specjalnej umowy między Mocarstwami, z których jedno byłoby chociaż przejściowo ograniczone w stosunku do drugiego Mocarstwa lub jego sprzymierzeńców w swej swobodzie rokowań na skutek wydarzeń wojennych, a w szczególności w przypadku okupacji całości lub znacznej części jego terytorium.

Ilekroć w niniejszej Konwencji jest mowa o Mocarstwie opiekuńczym, należy przez to rozumieć także zastępujące je organizacje w znaczeniu artykułu niniejszego.

Artykuł 11

Mocarstwa opiekuńcze zaofiarują swe dobre usługi w celu załatwienia sporu, ilekroć uznają, że leży to w interesie osób podlegających ochronie, a w szczególności w razie braku zgody między Stronami w konflikcie co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszej Konwencji.

W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych będzie mogło na prośbę jednej ze Stron lub z własnej inicjatywy zaproponować Stronom w konflikcie zwołanie, w miarę możności na odpowiednio wybranymi neutralnym terytorium, konferencji ich przedstawicieli, a w szczególności władz zajmujących się sprawami rannych i chorych oraz członków personelu sanitarnego i duchownego. Strony w konflikcie obowiązane będą zastosować się do takich propozycji. Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wówczas zaproponować Stronom w konflikcie, aby zgodziły się na udział w tej konferencji osobistości należącej do jednego z Mocarstw neutralnych albo delegowanej przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.

Rozdział II
O rannych i chorych

Artykuł 12

Członkowie sił zbrojnych i inne osoby wymienione w następnym artykule, którzy są ranni lub chorzy, będą szanowani i chronieni we wszelkich okolicznościach.

Będą oni traktowani w sposób humanitarny i leczeni przez tę Stronę w konflikcie, w której mocy się znajdują, bez żadnej na ich niekorzyść różnicy z powodu płci, rasy, narodowości, religii, poglądów politycznych lub z jakichkolwiek innych analogicznych powodów. Zabronione są surowo wszelkie zamachy na ich życie i osobę, a między innymi ich dobijanie lub wyniszczanie, torturowane, dokonywanie na nich doświadczeń biologicznych, pozostawianie ich z premedytacją bez pomocy lekarskiej lub bez opieki albo stwarzanie warunków narażających ich na zarażenie się lub zakażenie.

Tylko nagłość z punktu widzenia lekarskiego może upoważnić do dania pierwszeństwa w kolejności udzielania pomocy.

Kobiety mają być traktowane ze szczególnymi względami należnymi ich płci.

Strona w konflikcie, zmuszona do pozostawienia rannych lub chorych swemu przeciwnikowi, pozostawi wraz z nimi, o ile tylko względy wojskowe na to pozwolą, część swego personelu i materiału sanitarnego, aby przyczynić się do ich leczenia.

Artykuł 13

Konwencja niniejsza będzie się stosowała do rannych i chorych należących do następujących kategorii:

1) członkowie sił zbrojnych Strony w konflikcie, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych, stanowiących część tych sił zbrojnych;
2) członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych, włączając w to członków zorganizowanych ruchów oporu, należących do jednej ze Stron w konflikcie i działających poza granicami lub w granicach swego własnego terytorium, nawet jeżeli to terytorium jest okupowane, pod warunkiem, że te milicje lub oddziały ochotnicze, włączając w to zorganizowane ruchy oporu, odpowiadają następującym warunkom:
   a) mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
   b) noszą stały i dający się z daleka rozpoznać znak rozpoznawczy;
   c) jawnie noszą broń;
   d) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojny;
3) członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się za podlegających rządowi lub władzy nie uznanym przez Mocarstwo zatrzymujące;
4) osoby towarzyszące siłom zbrojnym, ale nie należące do nich bezpośrednio, jak na przykład cywilni członkowie załóg samolotów wojskowych, korespondenci wojenni, dostawcy, członkowie oddziałów pracy lub służb powołanych do opiekowania się wojskowymi, pod warunkiem, że otrzymali oni upoważnienie od sił zbrojnych, którym towarzyszą;
5) członkowie załóg statków handlowych, włączając w to kapitanów, pilotów i uczniów, oraz członkowie załóg samolotów cywilnych Stron w konflikcie, o ile nie przysługuje im prawo do korzystniejszego traktowania na mocy innych postanowień prawa międzynarodowego;
6) ludność terytorium nie okupowanego, która przy zbliżaniu się nieprzyjaciela chwyta spontanicznie za broń, aby stawić opór inwazji, a nie miała czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne, jeżeli jawnie nosi broń i przestrzega praw i zwyczajów wojny.

Artykuł 14

Z uwzględnieniem postanowień artykułu poprzedniego ranni i chorzy jednej ze stron wojujących, którzy wpadli w ręce przeciwnika, stają się jeńcami wojennymi i będą się do nich stosowały przepisy prawa międzynarodowego, dotyczące jeńców wojennych.

Artykuł 15

W każdym czasie, a zwłaszcza po bitwie, Strony w konflikcie przedsięwezmą niezwłocznie wszelkie możliwości środki w celu wyszukania i zebrania rannych i chorych, ochronienia ich przed rabunkiem i złym traktowaniem oraz zapewnienia im niezbędnej opieki, jak również w celu wyszukania poległych i niedopuszczenia do ich ograbienia.

Ilekroć okoliczności na to pozwolą, należy ułożyć się o rozejm lub o przerwanie ognia albo zawrzeć miejscowe porozumienia w celu umożliwienia zebrania, wymiany i przewiezienia rannych, pozostawionych na placu boju.

Strony w konflikcie będą również mogły zawierać porozumienia miejscowe w sprawie ewakuacji lub wymiany rannych i chorych z obszaru obleganego lub otoczonego oraz w sprawie dopuszczenia do tego obszaru personelu sanitarnego i duchownego oraz materiałów sanitarnych.

Artykuł 16

Strony w konflikcie powinny możliwie najprędzej zarejestrować wszystkie dane mogące pomóc do ustalenia tożsamości rannych, chorych i zmarłych strony przeciwnej, którzy znaleźli się w ich władzy. Te informacje powinny w miarę możności zawierać:

a) oznaczenie Mocarstwa, któremu oni podlegają,
b) przydział lub numer książeczki wojskowej,
c) nazwisko,
d) imię lub imiona,
e) datę urodzenia,
f) wszelkie inne dane znajdujące się na karcie lub tabliczce tożsamości,
g) datę i miejsce wzięcia do niewoli lub zgonu,
h) wiadomości dotyczące ran, choroby lub przyczyny śmierci.

W możliwie najkrótszym czasie wyżej wymienione informacje powinny być przesłane do Biura Informacji, przewidzianego w artykule 122 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych, które je przekaże Mocarstwu, któremu te osoby podlegają, za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego i Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych.

Strony w konflikcie sporządzą i przekażą sobie w trybie wskazanym w poprzednim ustępie akty zgonów lub wykazy zgonów należycie uwierzytelnione. Zbiorą one również i prześlą sobie za pośrednictwem tego samego Biura połowy podwójnych tabliczek tożsamości, testamenty lub inne dokumenty, mające znaczenie dla rodziny zmarłych, pieniądze i wszystkie w ogóle przedmioty znalezione przy zwłokach, a mające wartość rzeczywistą lub pamiątkową. Przedmioty te, jak również przedmioty, których właścicieli nie zdołano ustalić, będą odesłane w paczkach opieczętowanych wraz z deklaracjami, zawierającymi wszelkie szczegóły niezbędne do ustalenia tożsamości zmarłego posiadacza, jak również dokładny spis zawartości paczki.

Artykuł 17

Strony w konflikcie czuwać będą nad tym, aby pogrzebanie lub spalenie zwłok dokonywane indywidualnie, jeżeli okoliczności na to pozwolą, było poprzedzone przez dokładne i w miarę możności lekarskie zbadanie zwłok w celu stwierdzenia śmierci, ustalenia tożsamości i umożliwienia zdania z tego sprawy. Połowa podwójnej tabliczki tożsamości albo cała tabliczka, o ile jest pojedyncza, pozostanie na zwłokach.

Zwłoki będą mogły być spalone tylko z powodu naglących wymagań higieny albo ze względów wynikających z religii zmarłych. W razie spalenia zwłok należy szczegółowo wymienić okoliczności i przyczyny tego spalenia w akcie zgonu albo w uwierzytelnionej liście zmarłych.

Strony w konflikcie będą ponadto czuwać nad tym, aby zmarli byli grzebani z czcią i w miarę możności zgodnie z obrządkami religii, którą wyznawali, aby ich groby były szanowane, zgrupowane, o ile możności, podług narodowości zmarłych, należycie utrzymane i tak oznaczone, aby mogły być zawsze odszukane. W tym celu zorganizują one urzędowo na początku działań wojennych zarząd grobów dla umożliwienia ewentualnych ekshumacji, zapewnienia tożsamości zwłok bez względu na rozmieszczenie grobów i ewentualnego ich odesłania do kraju pochodzenia. Te postanowienia stosują się również do popiołów, które będą przechowywane przez zarząd grobów aż do czasu, gdy kraj pochodzenia zawiadomi ostatecznie o swych życzeniach w tej sprawie.

Jak tylko pozwolą na to okoliczności, a najpóźniej po ustaniu działań wojennych, zarządy te wymienią między sobą, za pośrednictwem Biura Informacji wspomnianego w ustępie drugim artykułu 16, wykazy, podające dokładne położenie i oznaczenie grobów, jak również informacje dotyczące pochowanych tam zmarłych.

Artykuł 18

Władze wojskowe będą mogły odwołać się do miłosierdzia mieszkańców w celu przyjmowania i leczenia dobrowolnie, pod swą kontrolą, rannych i chorych, udzielając

osobom, które na to wezwanie odpowiedziały, koniecznej ochrony i ułatwień. W przypadku, gdyby dany obszar znalazł się po raz pierwszy lub ponownie we władzy Strony przeciwnej, będzie ona w dalszym ciągu udzielała tym osobom tej ochrony i ułatwień.

Nawet na obszarach zajętych lub okupowanych władza wojskowa powinna upoważnić mieszkańców i stowarzyszenia pomocy do przyjmowania i leczenia z własnej inicjatywy rannych i chorych bez różnicy narodowości. Ludność cywilna powinna uszanować tych rannych, a zwłaszcza nie powinna dopuszczać się w stosunku do nich żadnych aktów gwałtu.

Nikt nie może być nigdy niepokojony ani karany za udzielanie opieki rannym lub chorym.

Postanowienia artykułu niniejszego nie zwalniają mocarstwa okupacyjnego od obowiązków, ciążących na nim w stosunku do rannych i chorych w dziedzinie opieki lekarskiej i moralnej.

Rozdział III
O formacjach i zakładach sanitarnych

Artykuł 19

Stałe zakłady i lotne formacje sanitarne służby zdrowia nie mogą stać się w żadnych okolicznościach przedmiotem ataku, ale będą zawsze szanowane i chronione przez Strony w konflikcie. Jeżeli wpadną w ręce Strony przeciwnej, będą one mogły nadal spełniać swoje czynności, dopóki Strona ta nie zapewni sama niezbędnej ochrony rannym i chorym znajdującym się w tych zakładach i formacjach.

Władze właściwe czuwać będą nad tym, aby wspomniane wyżej zakłady i formacje sanitarne były, w miarę możności, tak rozmieszczone, aby ewentualne ataki przeciwko obiektom wojskowym nie mogły ich narazić na niebezpieczeństwo.

Artykuł 20

Statki szpitalne, korzystające z ochrony na podstawie Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, nie mogą być atakowane z lądu.

Artykuł 21

Ochrona należna stałym zakładom i lotnym formacjom sanitarnym służby zdrowia może ustać tylko wówczas, gdy wbrew ich zadaniom humanitarnym używane są one do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela. Jednak ochrona ustanie dopiero wtedy, gdy ostrzeżenie, udzielone we wszystkich odpowiednich przypadkach z podaniem słusznego terminu, pozostanie bez skutku.

Artykuł 22

Nie uważa się za powód do pozbawienia formacji lub zakładu sanitarnego ochrony, zapewnionej przez artykuł 19:

1) faktu, że personel formacji lub zakładu jest uzbrojony i używa broni do własnej obrony lub do obrony swych rannych i chorych,
2) faktu, że w braku uzbrojonych sanitariuszy formacja lub zakład strzeżone są przez pikietę, wartę lub konwój;
3) faktu, że w formacji lub w zakładzie znajduje się broń ręczna i amunicja, odebrane rannym i chorym, a nie przekazane jeszcze właściwej władzy;
4) faktu, że w formacji lub zakładzie znajdują się personel i sprzęt służby weterynaryjnej nie stanowiące ich części składowej;
5) faktu, że działalność humanitarna formacji i zakładów sanitarnych albo ich personelu obejmuje również rannych lub chorych cywilnych.

Artykuł 23

Już w czasie pokoju Wysokie Umawiające się Strony, a po rozpoczęciu działań wojennych Strony w konflikcie, będą mogły utworzyć na swym własnym terytorium, a w razie potrzeby i na terytoriach okupowanych, strefy i miejscowości sanitarne tak

zorganizowane, aby mogły chronić przed skutkami wojny rannych i chorych, jak również personel, któremu powierzono organizację i zarząd tymi strefami i miejscowościami oraz leczenie zebranych tam osób.

Od chwili wybuchu konfliktu i w ciągu jego trwania Strony zainteresowane będą mogły zawierać pomiędzy sobą układy w sprawie uznania stref i miejscowości sanitarnych, które mogłyby być przez nie utworzone. W tym celu będą one mogły wprowadzić w życie postanowienia, przewidziane w projekcie układu załączonym do niniejszej Konwencji, wprowadzając do niego ewentualne zmiany, jakie uznają za potrzebne.

Wzywa się Mocarstwa opiekuńcze i Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża do ofiarowania swych dobrych usług w celu ułatwienia utworzenia i uznania tych stref i miejscowości sanitarnych.

Rozdział IV
O personelu
Artykuł 24

Personel sanitarny, przeznaczony wyłącznie do odszukiwania, zbierania, przenoszenia i leczenia rannych i chorych albo zapobiegania chorobom, personel przeznaczony wyłącznie do zarządzania formacjami i zakładami sanitarnymi, jak również przydzieleni do sił zbrojnych kapelani będą we wszelkich okolicznościach szanowani i chronieni.

Artykuł 25

Wojskowi, wyszkoleni specjalnie do pełnienia w razie potrzeby obowiązków pielęgniarzy lub sanitariuszy pomocniczych do wyszukiwania lub zbierania, przewozu lub leczenia rannych i chorych, będą również szanowani i chronieni, jeżeli wykonują te czynności w chwili, gdy wejdą w kontakt z nieprzyjacielem albo wpadną w jego ręce.

Artykuł 26

Z personelem wymienionym w artykule 24 zrównany jest personel krajowy stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i innych ochotniczych stowarzyszeń pomocy, należycie przez swój rząd uznanych i upoważnionych, który będzie używany do takich samych czynności jak personel wymieniony w przytoczonym artykule, z zastrzeżeniem, że personel tych stowarzyszeń będzie podlegał prawom i regulaminom wojskowym.

Każda z Wysokich Umawiających się Stron poda do wiadomości drugiej Stronie bądź już w czasie pokoju, bądź z chwilą rozpoczęcia działań wojennych lub w toku ich trwania, a w każdym razie przed czynnym ich zatrudnieniem, nazwy stowarzyszeń, które upoważniła do niesienia pod swą odpowiedzialnością pomocy oficjalnej służbie sanitarnej swych wojsk.

Artykuł 27

Stowarzyszenie uznane kraju neutralnego będzie mogło udzielać pomocy swego personelu i swych formacji sanitarnych jednej ze Stron w konflikcie jedynie za uprzednią zgodą swego własnego rządu oraz za upoważnieniem samej Strony w konflikcie. Personel ten i formacje te będą się znajdowały pod kontrolą tej Strony.

Rząd neutralny zawiadomi o swej zgodzie Stronę przeciwną tego Państwa, które przyjęło tę pomoc. Strona w konflikcie, która tę pomoc przyjęła będzie obowiązana przed wszelkim jej użyciem zawiadomić o tym stronę przeciwną.

W żadnym razie pomoc ta nie może być uważana za mieszanie się do konfliktu.

Członkowie personelu wymienieni w ustępie pierwszym muszą być należycie zaopatrzeni w dowody tożsamości, przewidziane w artykule 40, przed opuszczeniem kraju neutralnego, do którego należą.

Artykuł 28

Jeżeli personel wymieniony w artykułach 24 i 26, znajdzie się we władzy strony przeciwnej, będzie mógł być zatrzymany tylko wówczas, gdyby tego wymagały stan zdrowia, potrzebny duchowe i ilość jeńców wojennych.

Artykuł 32

Osoby wymienione w artykule 27, które znajdą się we władzy Strony przeciwnej, nie będą mogły być zatrzymane.

Będzie im dozwolone, o ile nie ma w tym względzie odmiennego porozumienia, powrócić do swego kraju albo udać się na terytorium Strony w konflikcie, w której służbie się znajdowały, skoro tylko zostanie otwarta droga dla ich powrotu i względy wojskowe na to pozwolą.

Aż do chwili odesłania pełnić one będą nadal swoje czynności pod kierownictwem Strony przeciwnej; będzie im przede wszystkim powierzone leczenie rannych i chorych Strony w konflikcie, w której służbie się znajdowały.

Przy odjeździe zabiorą ze sobą należące do nich rzeczy, przedmioty osobiste i przedmioty wartościowe, narzędzia, broń i, o ile to będzie możliwe, środki transportowe, które do nich należą.

Strony w konflikcie zapewnią temu personelowi, dopóki będzie pozostawał w ich władzy, takie same utrzymanie, takie samo mieszkanie, takie samo wynagrodzenie i taki sam żołd, jak odpowiedniemu personelowi w swym wojsku. Żywność w każdym razie będzie wystarczająca pod względem ilości, jakości i urozmaicenia, aby zapewnić zainteresowanym zachowanie normalnego stanu zdrowia.

Rozdział V

O budynkach i inwentarzu

Artykuł 33

Inwentarz lotnych formacji sanitarnych sił zbrojnych, które znajdują się we władzy strony przeciwnej, będzie w dalszym ciągu służył rannym i chorym.

Budynki, inwentarz i składy stałych zakładów sanitarnych, należących do sił zbrojnych, podlegać będą prawu wojennemu, lecz nie będą mogły być obrócone na inny użytek, dopóki będą potrzebne dla rannych i chorych. Jednakże dowódcy wojsk walczących będą mogli korzystać z nich w przypadkach nagłej konieczności wojskowej, pod warunkiem, że przedsięwezmą uprzednio niezbędne środki dla dobra przebywających w nich na leczeniu chorych i rannych.

Nie wolno niszczyć umyślnie inwentarza i składów wymienionych w niniejszym artykule.

Artykuł 34

Ruchomości i nieruchomości stowarzyszeń pomocy korzystających z przywilejów Konwencji będą traktowane jak własność prywatna.

Prawo rekwizycji, przyznane stronom walczącym przez prawa i zwyczaje wojenne, będzie stosowane tylko w razie pilnej konieczności i dopiero po zabezpieczeniu losu rannych i chorych.

Rozdział VI

O transportach sanitarnych

Artykuł 35

Transport rannych i chorych lub materiału sanitarnego będą szanowane i chronione w takim samym stopniu jak lotne formacje sanitarne.

Gdy te transporty lub pojazdy wpadną w ręce strony przeciwnej, będą one traktowane według praw wojny pod warunkiem, że Strona w konflikcie, która je zdobędzie, zaopiekuje się w każdym razie znajdującymi się tam rannymi i chorymi.

Personel cywilny i wszystkie pochodzące z rekwizycji środki transportu będą podlegały ogólnym przepisom prawa międzynarodowego.

Artykuł 36

Samoloty sanitarne, to jest samoloty używane wyłącznie do ewakuacji rannych i chorych, jak również do przewozu personelu i materiału sanitarnego, nie będą atakowane, lecz mają być szanowane przez strony wojujące podczas lotów, dokonywanych na

wysokościach, w czasie i na trasach uzgodnionych wyraźnie przez wszystkie zainteresowane strony wojujące.

Będą one posiadały na dolnej i górnej powierzchni płatów oraz na bokach kadłuba znak rozpoznawczy, przewidziany w artykule 38, a umieszczony w sposób widoczny obok barw państwowych. Będą one zaopatrzone w inne oznaki i środki rozpoznawcze, ustalone w drodze porozumienia między stronami wojującymi, zawartego na początku albo w trakcie działań wojennych.

Zabroniony jest przelot nad terytorium nieprzyjacielskim lub okupowanym przez nieprzyjaciela, chyba że Strony porozumiały się inaczej.

Samoloty sanitarne obowiązane są do lądowania na każde wezwanie. W razie nakazanego w ten sposób lądowania samolot będzie mógł po ewentualnej kontroli kontynuować swój lot wraz ze znajdującymi się w nim osobami.

W razie lądowania przypadkowego na terytorium nieprzyjacielskim lub okupowanym przez nieprzyjaciela ranni i chorzy, jak również załoga samolotu, stają się jeńcami wojennymi. Personel sanitarny traktowany będzie zgodnie z postanowieniami artykułu 24 i następnych.

Artykuł 37

Z zastrzeżeniem postanowień ustępu drugiego samoloty sanitarne Stron w konflikcie będą mogły przelatywać nad terytorium Mocarstw neutralnych i tam lądować lub wodować w razie konieczności albo w celu zatrzymania się na lotnisku. Powinny one uprzednio zawiadomić Mocarstwa neutralne o swym przelocie nad ich terytorium i lądować lub wodować na każde wezwanie. Będą one bezpieczne przed atakami tylko podczas lotu na wysokościach, w czasie i na trasach, ustalonych wyraźnie w porozumieniu, zawartym między Stronami w konflikcie a zainteresowanymi Mocarstwami neutralnymi.

Jednakże Mocarstwa neutralne będą mogły ustalić warunki i ograniczenia co do przelotu samolotów sanitarnych nad swoim terytorium albo ich lądowania. Te ewentualne warunki lub ograniczenia będą stosowane w równym stopniu do wszystkich Stron w konflikcie.

Jeżeli samolot sanitarny za zgodą władzy miejscowej wysadzi na terytorium neutralnym rannych lub chorych, powinni oni, o ile porozumienie zawarte między Mocarstwem neutralnym a Stronami w konflikcie inaczej nie stanowi, być zatrzymani przez Państwo neutralne, kiedy wymaga tego prawo międzynarodowe, aby nie mogli wziąć ponownie udziału w działaniach wojennych. Koszty leczenia i internowania będzie ponosiło Mocarstwo, do którego ci ranni i chorzy należą.

Rozdział VII

O znaku rozpoznawczym

Artykuł 38

Jako wyraz hołdu dla Szwajcarii, godło czerwonego krzyża na białym polu, utworzone z odwróconych barw związkowych, będzie używane nadal jako godło i znak rozpoznawczy wojskowej służby sanitarnej

Jednakże dla krajów, które zamiast czerwonego krzyża jako znaku rozpoznawczego używają już czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca na białym polu, godła te są również dopuszczone w rozumieniu niniejszej Konwencji.

Artykuł 39

Pod kontrolą właściwej władzy wojskowej godło umieszczone będzie na flagach, opaskach i na wszelkim sprzęcie służby sanitarnej.

Artykuł 40

Personel wymieniony w artykule 24 oraz w artykułach 26 i 27 będzie nosił na lewym ramieniu odporną na wilgoć opaskę ze znakiem rozpoznawczym, wydaną i ostemplowaną przez władzę wojskową.

Personel ten, poza tabliczką tożsamości przewidzianą w artykule 16, posiadać będzie również specjalną kartę tożsamości, zaopatrzoną w znak rozpoznawczy. Karta ta powinna być odporna na wilgoć i posiadać rozmiary takie, aby mieściła się w kieszeni. Będzie ona wypełniona w języku ojczystym zainteresowanego i podawać będzie co najmniej jego nazwisko i imiona, datę urodzenia, stopień i numer legitymacji. Ustali ona, w jakim charakterze ma on prawo do korzystania z ochrony na mocy niniejszej Konwencji. Karta będzie zaopatrzona w fotografię posiadacza, a oprócz tego bądź w jego podpis, bądź w odciski palców, bądź w jedno i drugie. Posiadać ona będzie odcisk suchej pieczęci władzy wojskowej.

Karta tożsamości powinna być jednolita w każdej armii i w miarę możności tego samego typu w armiach Wysokich umawiających się Stron. Strony w konflikcie będą mogły skorzystać ze wzoru załączonego przykładowo do niniejszej Konwencji. Po rozpoczęciu działań wojennych podadzą one sobie do wiadomości wzór, który będą stosowały. Każda karta tożsamości będzie w miarę możności sporządzona co najmniej w dwóch egzemplarzach, z których jeden zachowa Mocarstwo ojczyste.

W żadnym przypadku personel wyżej wymieniony nie może być pozbawiony ani swych oznak, ani swych kart tożsamości, ani prawa noszenia opaski. Będzie on miał prawo do otrzymania duplikatów karty i do zastąpienia oznak innymi w razie ich zgubienia.

Artykuł 41

Personel określony w artykule 25 będzie nosił, ale tylko podczas wykonywania czynności sanitarnych, białą opaskę zaopatrzoną w środku w znak rozpoznawczy, lecz mniejszych rozmiarów, wydaną i ostemplowaną przez władzę wojskową.

Wojskowe dowody tożsamości, w które ten personel będzie zaopatrzony, stwierdzą wyszkolenie sanitarne otrzymane przez posiadacza, czasowy charakter jego funkcji i prawo do noszenia opaski.

Artykuł 42

Konwencyjna flaga rozpoznawcza będzie mogła być wywieszana jedynie na formacjach i zakładach sanitarnych, które Konwencja nakazuje szanować, i tylko za zgodą władzy wojskowej.

W formacjach lotnych, zarówno jak i w zakładach stałych, może być jednocześnie wywieszana flaga państwowa Strony w konflikcie, do której należy formacja lub zakład.

Jednakże formacje sanitarne, które znalazły się we władzy nieprzyjaciela, wywieszać będą jedynie flagę konwencyjną.

Strony w konflikcie zarządzą, co należy, o ile pozwolą na to względy wojskowe, aby znaki wyróżniające formacje i zakłady sanitarne uczynić wyraźnie widzialnymi dla lądowych, powietrznych i morskich sił nieprzyjaciela, a to w celu zapobieżenia możliwości jakichkolwiek na nie ataków.

Artykuł 43

Formacje sanitarne krajów neutralnych, które zostaną upoważnione na warunkach przewidzianych w artykule 27 do świadczenia swych usług jednej ze stron wojujących, będą obowiązane wywieszać obok flagi konwencyjnej flagę państwową tej strony wojującej, o ile skorzysta ona z uprawnienia, przyznanego jej w artykule 42.

O ile właściwa władza wojskowa nie rozkaże inaczej, te formacje sanitarne będą mogły we wszelkich okolicznościach wywieszać swoją flagę państwową, nawet jeżeli się znajdą we władzy strony przeciwnej.

Artykuł 44

Godło czerwonego krzyża na białym tle i wyrazy "Czerwony Krzyż" albo "Krzyż Genewski" będą mogły być używane, wyjąwszy przypadki wymienione w następnych ustępach niniejszego artykułu, albo w czasie pokoju, albo w czasie wojny jedynie do oznaczenia lub chronienia formacji i zakładów sanitarnych, personelu i sprzętu, chronionych przez niniejszą Konwencję i inne konwencje międzynarodowe regulujące

podobne sprawy. To samo odnosi się do godeł wspomnianych w ustępie drugim artykułu 38, o ile chodzi o kraje, które ich używają. Krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża i inne stowarzyszenia wymienione w artykule 26 będą miały prawo używania znaku rozpoznawczego, nadającego im ochronę konwencyjną, jedynie w ramach postanowień niniejszego ustępu.

Ponadto krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) będą mogły w czasie pokoju, stosując się do ustawodawstwa krajowego, używać nazwy i godła Czerwonego Krzyża przy dokonywaniu innych czynności, zgodnych z zasadami podanymi przez międzynarodowe konferencje Czerwonego Krzyża. Jeżeli te czynności będą dokonywane podczas wojny, warunki używania godła powinny być takie, aby nie można ich było uważać za pociągającego za sobą ochronę konwencyjną; godło powinno być stosunkowo małych rozmiarów i nie może być umieszczone na opasce lub dachu.

Międzynarodowe organy Czerwonego Krzyża i ich należycie upoważniony personel będą miały prawo posługiwać się w każdym czasie godłem Czerwonego Krzyża na białym tle.

Zgodnie z ustawodawstwem krajowym i za wyraźnym upoważnieniem jednego z krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) będzie można wyjątkowo używać w czasie pokoju godła konwencyjnego do oznaczania pojazdów używanych jako ambulanse i do wskazywania położenia punktów opatrunkowych, zastrzeżonych wyłącznie dla udzielania bezpłatnej pomocy lekarskiej rannym i chorym.

Rozdział VIII
O wykonaniu Konwencji
Artykuł 45

Każda Strona w konflikcie powinna czuwać za pośrednictwem swych dowódców naczelnych nad szczegółami wykonania poprzednich artykułów, jak również w przypadkach nie przewidzianych działać zgodnie z ogólnymi zasadami niniejszej Konwencji.

Artykuł 46

Zabrania się stosowania zarządzeń odwetowych wobec rannych, chorych, personelu, budynków lub materiału znajdujących się pod ochroną niniejszej Konwencji.

Artykuł 47

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się jak najszerzej rozpowszechniać w swych krajach zarówno w czasie pokoju jak podczas wojny tekst niniejszej Konwencji, a zwłaszcza włączyć jego studiowanie do programów szkolenia wojskowego i o ile to możliwe również do programów szkolnictwa cywilnego, aby w ten sposób zasady jej były znane całej ludności, a przede wszystkim członkom sił zbrojnych personelowi sanitarnemu i kapelanom.

Artykuł 48

Wysokie Umawiające się Strony prześlą sobie za pośrednictwem Szwajcarskiej Rady Związkowej, a podczas trwania działań wojennych za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych, urzędowe przekłady niniejszej Konwencji, jak również ustawy i rozporządzenia, jakie uznają za stosowne wydać w celu zapewnienia jej wykonania.

Rozdział IX
O karaniu nadużyć i naruszeń
Artykuł 49

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły albo wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń niniejszej Konwencji, określonych w następnym artykule.

Każda Umawiająca się Strona będzie obowiązana poszukiwać osoby podejrzane o popełnienie albo wydanie rozkazu popełnienia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń i powinna ścigać je przed swoimi własnymi sądami bez względu na obywatelstwo. Będzie ona również mogła, jeżeli woli, wydać te osoby na warunkach przewidzianych przez jej własne ustawodawstwo do osądzenia innej zainteresowanej w ściganiu Umawiającej się Stronie, o ile ta Strona posiada dostateczne dowody obciążające przeciwko powyższym osobom.

Każda Umawiająca się Strona podejmie niezbędne środki, aby spowodować zaprzestanie czynów sprzecznych z postanowieniami niniejszej Konwencji, innych niż ciężkie naruszenia, określone w artykule następnym.

We wszelkich okolicznościach oskarżeni będą korzystali z gwarancji procesowych i swobody obrony, które nie będą mniejsze od przewidzianych w artykułach 105 i następnych Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych.

Artykuł 50

Za ciężkie naruszenia, przewidziane w artykule poprzednim, uważa się popełnienie któregokolwiek z niżej wymienionych czynów na szkodę osób lub mienia, chronionych przez niniejszą Konwencję: umyślne zabójstwo, torturowanie lub nieludzkie traktowanie, włączając w to doświadczenia biologiczne, umyślne sprawianie wielkich cierpień albo ciężkie uszkodzenia ciała lub zdrowia, niszczenie i przywłaszczanie osobie mienia, nie usprawiedliwione koniecznościami wojskowymi i dokonane na wielką skalę w sposób bezprawny i samowolny.

Artykuł 51

Żadna Umawiająca się Strona nie będzie mogła zwolnić się sama ani zwolnić innej Strony Umawiającej się od odpowiedzialności, ciążącej na niej samej albo na innej Umawiającej się Stronie za naruszenia przewidziane w poprzednim artykule.

Artykuł 52

Na żądanie jednej ze Stron w konflikcie należy wszcząć śledztwo w trybie, których będzie ustalony przez Strony zainteresowane, co do każdego zarzuconego pogwałcenia Konwencji.

Jeżeli nie nastąpi uzgodnienie co do trybu śledztwa, Strony porozumieją się co do wyboru arbitra, który zadecyduje, jaka procedura ma być stosowana.

Po stwierdzeniu, że pogwałcenie miało istotnie miejsce, Strony w konflikcie możliwie najprędzej położą mu kres i ukrócą je.

Artykuł 53

Będzie zabronione w każdym czasie używanie przez osoby prywatne, towarzystwa lub domy handlowe, zarówno publiczne jak i prywatne, inne niż uprawnione do tego na mocy niniejszej Konwencji, godła albo nazwy "Czerwony Krzyż" lub "Krzyż Genewski", jak również wszelkich znaków lub nazw stanowiących ich naśladownictwo, bez względu na cel, do którego służą, i na datę, od której zaczęły być stosowane.

Ze względu na hołd oddany Szwajcarii przez przyjęcie odwróconych barw związkowych i ze względu na możliwość pomieszania herbu Szwajcarii ze znakiem rozpoznawczym Konwencji będzie zakazane w każdym czasie używanie przez osoby prywatne, towarzystwa lub domy handlowe herbu Konfederacji Szwajcarskiej, jak również znaków, stanowiących jego naśladownictwo, czy to jako znaku fabrycznego lub handlowego albo ich części składowej, czy to w celach sprzecznych z uczciwością handlową, czy też w warunkach mogących zranić uczucia narodowe szwajcarskie.

Jednakże Wysokie Umawiające się Strony, które nie były stronami Konwencji Genewskiej z dnia 27 lipca 1929 r., będą mogły przyznać dawnym użytkownikom tych godeł, nazw lub znaków wymienionych w ustępie pierwszym najwyżej trzyletni termin, licząc od dnia wejścia w życie niniejszej Konwencji, do zaprzestania ich używania, przy

czym rozumie się, że w ciągu tego okresu nie będzie można podczas wojny używać ich w celu uzyskania ochrony konwencyjnej.

Zakaz ustanowiony przez ustęp pierwszy niniejszego artykułu stosuje się również do godeł i nazw wymienionych w ustępie drugim artykułu 38, nie wywierając skutku na prawa nabyte poprzednich użytkowników.

Artykuł 54

Wysokie Umawiające się Strony, których ustawodawstwo nie byłoby obecnie wystarczające, podejmą niezbędne środki dla zapobieżenia w każdym czasie nadużyciom przewidzianym w artykule 53 oraz ich ukrócenia.

Postanowienia końcowe

Artykuł 55

Konwencję niniejszą sporządzono w językach francuskim i angielskim. Obydwa teksty są jednakowo autentyczne.

Szwajcarska Rada Związkowa poleci sporządzenie przekładów urzędowych Konwencji na języki rosyjski i hiszpański.

Artykuł 56

Konwencja niniejsza, która nosić będzie datę dnia dzisiejszego, będzie mogła być podpisana do dnia 12 lutego 1950 roku w imieniu Mocarstw reprezentowanych na Konferencji, która rozpoczęła się w Genewie dnia 21 kwietnia 1949 r., jak również Mocarstw nie reprezentowanych na tej Konferencji, lecz będących Stronami Konwencji Genewskiej z 1864, 1906 lub 1929 roku o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Artykuł 57

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie najszybciej, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone w Bernie.

O złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego sporządzony będzie protokół, którego uwierzytelniony odpis Szwajcarska Rada Związkowa prześle wszystkim Mocarstwom, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 58

Konwencja niniejsza wejdzie w życie w sześć miesięcy po złożeniu co najmniej dwóch dokumentów ratyfikacyjnych.

Następnie wejdzie ona w życie w stosunku do każdej z Wysokich Umawiających się Stron w sześć miesięcy po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego.

Artykuł 59

Konwencja niniejsza zastępuje w stosunkach między Wysokimi Umawiającymi się Stronami Konwencje z dnia 22 sierpnia 1864 r., 6 lipca 1906 r. i 27 lipca 1929 r.

Artykuł 60

Od daty swego wejścia w życie Konwencja niniejsza będzie otwarta do przystąpienia dla każdego Mocarstwa, w którego imieniu nie została podpisana.

Artykuł 61

Przystąpienia będą notyfikowane na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej i nabiorą mocy po upływie sześciu miesięcy od daty ich otrzymania.

Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi o każdym przystąpieniu wszystkie Mocarstwa, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 62

Sytuacje przewidziane w artykułach 2 i 3 spowodują natychmiastowe wejście w życie ratyfikacji i przystąpień złożonych bądź notyfikowanych przez Strony w konflikcie przed albo po rozpoczęciu działań wojennych lub okupacji. Zawiadomienia o ratyfikacjach i przystąpieniach otrzymanych od Stron w konflikcie będą rozesłane przez Szwajcarską Radę Związkową w jak najszybszej drodze.

Artykuł 63

Każde z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła wypowiedzieć niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie notyfikowane będzie na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej, która zawiadomi o wypowiedzeniu Rządy wszystkich Wysokich Umawiających się Stron.

Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie roku od daty notyfikowania go Szwajcarskiej Radzie Związkowej. Jednak wypowiedzenie notyfikowane wówczas, gdy Mocarstwo wypowiadające jest uwikłane w konflikt, nie odniesie żadnego skutku dopóty, dopóki nie zostanie zawarty pokój, a w każdym razie dopóty, dopóki nie zostaną zakończone czynności związane z uwolnieniem i repatriacją osób podlegających ochronie przez niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie będzie miało skutek tylko w stosunku do Mocarstwa wypowiadającego. Nie wywrze ono żadnego wpływu na obowiązki, jakie Strony w konflikcie będą musiały w dalszym ciągu wypełniać na mocy zasad prawa narodów, wynikających ze zwyczajów uznanych przez narody cywilizowane, z praw ludzkości i z wymagań sumienia publicznego.

(Artykuł 64 opuszczono)

Załącznik I

Projekt układu w sprawie stref i miejscowości sanitarnych

Artykuł 1

Strefy sanitarne będą zarezerwowane wyłącznie dla osób wymienionych w artykule 23 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, jak również dla personelu, któremu powierzono zorganizowanie i zarząd tych stref i miejscowości oraz opiekę nad zebranymi tam osobami.

Jednakże osoby, posiadające stałe miejsce zamieszkania w tych strefach, będą miały prawo tam przebywać.

Artykuł 2

Osoby, które z jakiegokolwiek tytułu przebywają w strefie sanitarnej, nie powinny zajmować się żadną pracą będącą w bezpośrednim związku z działaniami wojennymi lub produkcją materiału wojennego w obrębie tej strefy lub poza nią.

Artykuł 3

Mocarstwo, które utworzyło strefę sanitarną, podejmie wszelkie stosowne środki, aby zabronić wstępu do tej strefy wszystkim osobom nie mającym prawa udawać się tam lub przebywać.

Artykuł 4

Strefy sanitarne powinny odpowiadać następującym warunkom:

a) będą stanowiły niewielką tylko część terytorium podlegającego władzy Mocarstwa, które je utworzyło;

b) powinny być słabo zaludnione w porównaniu ze swymi możliwościami przyjęcia nowych mieszkańców;

c) będą położone z dala od wszelkich obiektów wojskowych i ważnych urządzeń przemysłowych lub administracyjnych, jak również będą pozbawione takich obiektów i urządzeń;

d) nie będą znajdowały się na obszarach, które według wszelkiego prawdopodobieństwa mogą mieć znaczenie dla prowadzenia wojny.

Artykuł 5

Strefy sanitarne będą podlegały następującym obowiązkom:

a) drogi komunikacyjne i środki transportowe, które mogłyby tam się znajdować, nie będą używane do przewozu personelu lub materiału wojskowego nawet w zwykłym transporcie;

b) w żadnych okolicznościach nie będą bronione przez wojsko.

Artykuł 6

Strefy sanitarne będą oznaczane czerwonymi krzyżami (czerwonymi półksiężycami, czerwonymi lwami i słońcami) na białym tle, umieszczonymi na peryferiach i na budynkach.

W nocy będą one mogły również być oznaczane przez odpowiednie oświetlenie.

Artykuł 7

Już w czasie pokoju albo na początku działań wojennych każde Mocarstwo poda do wiadomości wszystkich Wysokich Umawiających się Stron wykaz stref sanitarnych, utworzonych na terytorium podlegającym jego władzy. Powiadomi je ono również o utworzeniu każdej nowej strefy w czasie konfliktu.

Z chwilą otrzymania wymienionej wyżej notyfikacji przez stronę przeciwną strefa będzie prawidłowo utworzona.

Jeżeli jednak strona przeciwna uzna, że jeden z warunków przewidzianych w niniejszym Układzie nie został w sposób oczywisty spełniony, będzie ona mogła odmówić uznania strefy, zawiadamiając o tym natychmiast Stronę, do której strefa należy, albo też będzie mogła uzależnić uznanie od wprowadzenia kontroli, przewidzianej w artykule 8.

Artykuł 8

Każde Mocarstwo, które uzna jedną lub więcej stref sanitarnych utworzonych przez stronę przeciwną, będzie miało prawo zażądać, aby jedna lub więcej komisji specjalnych nadzorowało, czy strefy te odpowiadają warunkom i obowiązkom wymienionym w niniejszym układzie.

W tym celu członkowie komisji specjalnych będą mieli w każdym czasie wolny dostęp do różnych stref, a nawet będą mogli stale tam mieszkać. Dla umożliwienia im wykonywania kontroli będą im przyznane wszelkie ułatwienia.

Artykuł 9

Gdyby komisje specjalne stwierdziły fakty, które wydają się im sprzeczne z postanowieniami niniejszego układu, zawiadomią o tym natychmiast Mocarstwo, do którego strefa należy, i wyznaczą mu termin najwyżej pięciodniowy do zaradzenia temu; równocześnie zawiadomią Mocarstwo, które uznało tę strefę.

Gdyby Mocarstwo, do którego strefa należy, nie zastosowało się w tym terminie do udzielonego mu ostrzeżenia, strona przeciwna będzie mogła oświadczyć, że w stosunku do tej strefy nie uważa się za związaną nadal niniejszym układem.

Artykuł 10

Mocarstwo, które utworzy jedną lub więcej stref i miejscowości sanitarnych, jak również strony przeciwne, które zawiadomiono o ich istnieniu, mianują osoby, które mają wejść w skład komisji specjalnych wymienionych w artykułach 8 i 9, albo spowodują ich wyznaczenie przez Mocarstwa neutralne.

Artykuł 11

Strefy sanitarne nie mogą być w żadnych okolicznościach atakowane, lecz będą zawsze chronione i szanowane przez Strony w konflikcie.

Artykuł 12

W razie okupacji jakiegoś obszaru znajdujące się tam strefy sanitarne powinny być w dalszym ciągu szanowane i używane do tego samego celu.

Jednakże Mocarstwo okupujące będzie mogło zmienić ich przeznaczenie po zabezpieczeniu losu osób, które zostały do nich przyjęte.

Artykuł 13

Układ niniejszy będzie stosował się również do miejscowości, którym Mocarstwa nadadzą takie same przeznaczenie, jak strefom sanitarnym.

Załącznik II

(miejsce zarezerwowane dla wskazania kraju i władzy wojskowej, *która wydaje* niniejszą kartę)

KARTA TOŻSAMOŚCI

dla członków personelu sanitarnego i duchownego przydzielonego do armii

Nazwisko

Imiona

Data urodzenia

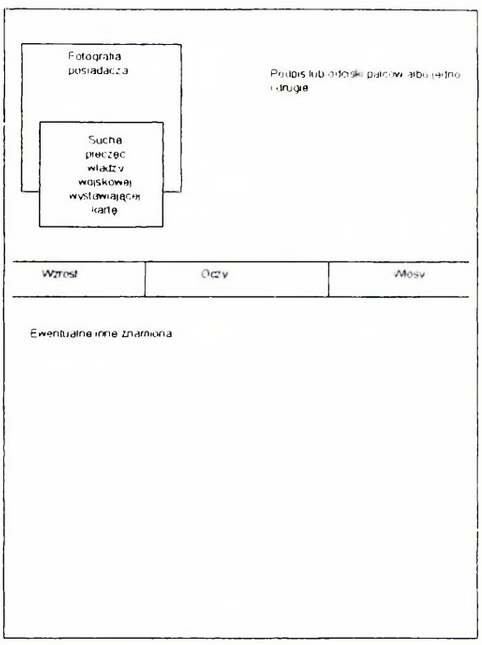
Stopień

Numer legitymacji

Posiadacz niniejszej karty chroniony jest przez Konwencję Genewską z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych jako

Data wystawienia karty

Numer karty

Fotografia posiadacza

Sucha pieczęć władzy wojskowej wystawiającej kartę

Podpis lub odcisk palca albo jedno i drugie

Wzrost	Oczy	Włosy

Ewentualne inne znamiona

Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu (II konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949r.

(DzU z 1956r., nr 56, poz. 175, załącznik)

Rozdział I
Postanowienia ogólne
Artykuł 1

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się przestrzegać i dopilnować przestrzegania niniejszej Konwencji we wszystkich okolicznościach.

Artykuł 2

Niezależnie od postanowień, które wejdą w życie już w czasie pokoju, Konwencja niniejsza będzie miała zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego między dwiema lub więcej niż dwiema Wysokimi Umawiającymi się Stronami, nawet gdyby jedna z nich nie uznała stanu wojny.

Konwencja będzie również miała zastosowanie we wszystkich przypadkach okupacji całości lub części terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron, nawet gdyby ta okupacja nie napotkała żadnego oporu zbrojnego.

Jeżeli jedno z Mocarstw w konflikcie nie jest stroną niniejszej Konwencji, Mocarstwa będące jej stronami pozostaną jednak nią związane w swych wzajemnych stosunkach. Będą one również związane Konwencją wobec powyższego Mocarstwa, jeżeli przyjmuje ono i stosuje jej postanowienia.

Artykuł 3

Gdyby na terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron wybuchł konflikt zbrojny nie posiadający charakteru międzynarodowego, każda ze Stron w konflikcie będzie obowiązana stosować się przynajmniej do następujących postanowień:

1) Osoby nie biorące bezpośredniego udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osoby, które stały się niezdolne do walki z powodu choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku, ani z żadnych innych analogicznych powodów.

   W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

   a) zamachy na życie i nietykalność cielesną, a w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki;
   b) branie zakładników;
   c) zamachy na godności osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające;
   d) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane.

2) Ranni, chorzy i rozbitkowie będą zbierani i leczeni.

Bezstronna organizacja humanitarna, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, będzie mogła ofiarować swe usługi Stronom w konflikcie.

Strony w konflikcie będą się ponadto starały wprowadzić w życie drogą układów specjalnych wszystkie lub niektóre z pozostałych postanowień niniejszej Konwencji.

Zastosowanie powyższych postanowień nie będzie miało wpływu na sytuację prawną Stron w konflikcie.

Artykuł 4

W przypadku działań wojennych między lądowymi a morskimi siłami zbrojnymi Stron w konflikcie postanowienia Konwencji niniejszej będą się stosowały tylko do zaokrętowanych sił zbrojnych.

Po wylądowaniu siły zbrojne podlegać będą natychmiast postanowieniom Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Artykuł 5

Mocarstwa neutralne będą stosowały przez analogię postanowienia Konwencji niniejszej do przyjętych na swoje terytorium lub internowanych na nim rannych, chorych i rozbitków oraz do członków personelu sanitarnego i duchownego, należącego do sił zbrojnych Stron w konflikcie, jak również do zebranych zmarłych.

Artykuł 6

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły niezależnie od układów, przewidzianych wyraźnie w artykułach 10, 18, 31, 38, 39, 40, 43 i 53, zawierać inne jeszcze układy specjalne w każdej sprawie, która wydaje się im odpowiednia do oddzielnego uregulowania. Żaden układ specjalny nie może pogorszyć sytuacji rannych, chorych i rozbitków oraz członków personelu sanitarnego i duchownego, uregulowanej przez niniejszą Konwencję, ani ograniczać przyznanych im przez nią praw.

Ranni, chorzy i rozbitkowie, jak również członkowie personelu sanitarnego i duchownego, będą korzystali z dobrodziejstw tych układów dopóty, dopóki Konwencja będzie się do nich stosowała, z zastrzeżeniem przeciwnych postanowień, zawartych wyraźnie w powyższych układach późniejszych, albo z zastrzeżeniem korzystniejszych środków, przedsięwziętych w stosunku do nich przez jedną lub drugą Stronę w konflikcie.

Artykuł 7

Ranni i chorzy, jak również członkowie personelu sanitarnego i duchownego nie będą mogli w żadnym razie zrzec się częściowo lub całkowicie praw, zapewnionych im przez niniejszą Konwencję i ewentualnie przez układy specjalne, przewidziane w artykule poprzednim.

Artykuł 8

Konwencja niniejsza będzie stosowana przy współudziale i pod kontrolą Mocarstw opiekuńczych, powołanych do obrony interesów Stron w konflikcie. W tym celu Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wyznaczyć, poza swym personelem dyplomatycznym i konsularnym, delegatów spośród swoich własnych obywateli lub spośród obywateli innych Mocarstw neutralnych. Ci delegaci powinni uzyskać zgodę Mocarstwa, przy którym będą wykonywali swą misję.

Strony w konflikcie będą możliwie w najszerszej mierze ułatwiały przedstawicielom lub delegatom Mocarstw opiekuńczych wypełnianie ich zadań.

Przedstawiciele lub delegaci Mocarstw opiekuńczych nie powinni w żadnym przypadku wykraczać poza ramy swej misji określonej przez niniejszą Konwencję; powinni oni w szczególności brać pod uwagę bezwzględne wymagania bezpieczeństwa Państwa, przy którym wykonują swe funkcje. Jedynie bezwzględna konieczność wojskowa może upoważnić do wyjątkowego i czasowego ograniczenia ich działalności.

Artykuł 9

Postanowienia niniejszej Konwencji nie stanowią przeszkody dla działalności humanitarnej Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, jak również każdej innej bezstronnej organizacji humanitarnej, prowadzonej w celu opieki nad rannymi, chorymi i rozbitkami oraz członkami personelu sanitarnego i duchownego oraz udzielania im pomocy za zgodą zainteresowanych Stron w konflikcie.

Artykuł 10

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły w każdym czasie porozumieć się co do powierzenia zadań, przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, jakiejś organizacji, dającej wszelkie rękojmie bezstronności i sprawności.

Jeżeli ranni, chorzy i rozbitkowie albo członkowie personelu sanitarnego i duchownego nie korzystają lub z jakiegokolwiek powodu przestali korzystać

z działalności Mocarstwa opiekuńczego albo organizacji wyznaczonej zgodnie z ustępem pierwszym, Mocarstwo zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiegoś Państwa neutralnego lub do takiej organizacji o podjęcie się funkcji przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym wyznaczonym przez Strony w konflikcie.

Jeżeli nie uda się w ten sposób zapewnić ochrony, Mocarstwo zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiejś organizacji humanitarnej, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, o podjęcie się zadań humanitarnych, przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, albo też powinno przyjąć usługi, zaofiarowane przez taką organizację, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu.

Każde Mocarstwo neutralne lub każda organizacja, do której zwróciło się Mocarstwo zainteresowane albo która zaofiarowała swoje usługi w celach wyżej wymienionych, powinny działać z poczuciem odpowiedzialności, jaką ponoszą wobec Strony w konflikcie, do której należą osoby podlegające ochronie przez niniejszą Konwencję, oraz powinny dawać dostateczną rękojmię swej zdolności do podjęcia się wymienionych funkcji i ich bezstronnego spełniania.

Nie wolno naruszyć powyższych postanowień w drodze specjalnej umowy między mocarstwami, z których jedno byłoby chociaż przejściowo ograniczone w stosunku do drugiego Mocarstwa lub jego sprzymierzeńców w swej swobodzie rokowań na skutek wydarzeń wojennych, a w szczególności w przypadku okupacji całości lub znacznej części jego terytorium.

Ilekroć w niniejszej Konwencji jest mowa o Mocarstwie opiekuńczym, należy przez to rozumieć także zastępujące je organizacje w znaczeniu artykułu niniejszego.

Artykuł 11

Mocarstwa opiekuńcze zaofiarują swe dobre usługi w celu załatwienia sporu, ilekroć uznają, że leży to w interesie osób podlegających ochronie, a w szczególności w razie braku zgody między Stronami w konflikcie co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszej Konwencji.

W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych będzie mogło na prośbę jednej ze Stron lub z własnej inicjatywy zaproponować Stronom w konflikcie zwołanie, ewentualnie na odpowiednio wybranym neutralnym terytorium, konferencji ich przedstawicieli, a w szczególności władz zajmujących się sprawami rannych, chorych i rozbitków oraz członków personelu sanitarnego i duchownego. Strony w konflikcie obowiązane będą zastosować się do takich propozycji. Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wówczas zaproponować Stronom w konflikcie, aby zgodziły się na udział w tej konferencji osobistości należącej do jednego z Mocarstw neutralnych albo delegowanej przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.

Rozdział II
O rannych, chorych i rozbitkach

Artykuł 12

Członkowie sił zbrojnych i inne osoby, wymienione w następnym artykule, którzy znajdują się na morzu i są ranni lub chorzy albo stali się rozbitkami, będą szanowani i chronieni we wszelkich okolicznościach, przy czym rozumie się, że termin "rozbicie się" stosuje się do każdego rozbicia się bez względu na okoliczności, w jakich ono nastąpiło, włączając w to przymusowe wodowanie oraz upadek do morza.

Będą oni traktowani w sposób humanitarny i leczeni przez tę Stronę w konflikcie, w której mocy się znajdują, bez żadnej na ich niekorzyść różnicy z powodu płci, rasy, narodowości, religii, przekonań politycznych lub z jakichkolwiek innych analogicznych powodów. Zabronione są surowo wszelkie zamachy na ich życie i osoby, a między innymi ich dobijanie lub wyniszczanie, torturowanie, dokonywanie na nich doświadczeń biologicznych, pozostawianie ich z premedytacją bez pomocy lekarskiej lub bez opieki albo stwarzanie warunków narażających ich na zarażenie się lub zakażenie.

Tylko nagłość z punktu widzenia lekarskiego może upoważnić do dania pierwszeństwa w kolejności udzielania pomocy.

Kobiety mają być traktowane ze szczególnymi względami należnymi ich płci.

Artykuł 13

Konwencja niniejsza będzie się stosowała do rozbitków rannych i chorych na morzu, należących do następujących kategorii:

1) członkowie sił zbrojnych Strony w konflikcie, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych, stanowiących część tych sił zbrojnych;
2) członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych, włączając w to członków zorganizowanych ruchów oporu, należących do jednej ze Stron w konflikcie i działających poza granicami lub w granicach swego własnego terytorium, nawet jeżeli to terytorium jest okupowane, pod warunkiem, że te milicje lub oddziały ochotnicze, włączając w to zorganizowane ruchy oporu, odpowiadają następującym warunkom:
   a) mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
   b) noszą stały i dający się z daleka rozpoznać znak rozpoznawczy;
   c) jawnie noszą broń;
   d) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojny.
3) członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się za podlegających rządowi lub władzy nie uznanym przez Mocarstwo zatrzymujące;
4) osoby towarzyszące siłom zbrojnym, ale nie należące do nich bezpośrednio, jak na przykład cywilni członkowie załóg samolotów wojskowych, korespondenci wojenni, dostawcy, członkowie oddziałów pracy lub służb powołanych do opiekowania się wojskowymi, pod warunkiem, że otrzymali oni upoważnienie od sił zbrojnych, którym towarzyszą;
5) członkowie załóg statków handlowych, włączając w to kapitanów, pilotów i uczniów, oraz członkowie załóg samolotów cywilnych Stron w konflikcie, o ile nie przysługuje im prawo do korzystniejszego traktowania na mocy innych postanowień prawa międzynarodowego;
6) ludność terytorium nie okupowanego, która przy zbliżaniu się nieprzyjaciela chwyta spontanicznie za broń, aby stawić opór inwazji, a nie miała czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne, jeżeli jawnie nosi broń i przestrzega praw i zwyczajów wojennych.

Artykuł 14

Każdy okręt wojenny Strony wojującej może żądać wydania rannych, chorych lub rozbitków znajdujących się na pokładzie wojskowych statków szpitalnych, statków szpitalnych należących do towarzystw ratowniczych i osób prywatnych, jak również statków handlowych, jachtów i łodzi bez względu na ich przynależność państwową, o ile pozwala na to stan zdrowia rannych i chorych, a okręt wojenny posiada urządzenia, umożliwiające zapewnienie im dostatecznej opieki lekarskiej.

Artykuł 15

Jeżeli ranni, chorzy lub rozbitkowie zostali przyjęci na pokład neutralnego okrętu wojennego lub neutralnego samolotu wojskowego, należy zapewnić, aby, jeżeli wymaga tego prawo międzynarodowe, nie mogli oni uczestniczyć ponownie w działaniach wojennych.

Artykuł 16

Z uwzględnieniem postanowień artykułu 12 ranni i rozbitkowie jednej ze Stron wojujących, którzy wpadną w ręce przeciwnika, stają się jeńcami wojennymi i stosują się do nich przepisy prawa międzynarodowego dotyczące jeńców wojennych. Strona biorąca do niewoli zadecyduje, czy należy ich zatrzymać, czy też skierować do własnego portu, do portu neutralnego lub nawet do portu przeciwnika. W tym ostatnim przypadku jeńcy

wojenni, którzy w ten sposób powrócili do kraju, nie będą mogli już pełnić służby w czasie trwania wojny.

Artykuł 17

Jeżeli tego wymaga prawo międzynarodowe, ranni, chorzy lub rozbitkowie, którzy wylądowali w porcie neutralnym za zgodą władz miejscowych, muszą być przez Mocarstwo neutralne strzeżeni w taki sposób, aby nie mogli ponownie uczestniczyć w działaniach wojennych, chyba że Mocarstwo neutralne i Mocarstwo wojujące ułożyły się inaczej.

Mocarstwo, do którego należą ranni, chorzy lub rozbitkowie, pokryje koszta leczenia szpitalnego i internowania.

Artykuł 18

Po każdej bitwie Strony w konflikcie podejmą niezwłocznie wszelkie możliwe środki w celu wyszukania i zebrania rozbitków, rannych lub chorych, ochronienia ich przed rabunkiem i złym traktowaniem oraz zapewnienia im niezbędnej opieki, jak również w celu wyszukania poległych i nie dopuszczenia do ich ograbienia.

Ilekroć okoliczności na to pozwolą, Strony w konflikcie zawrą porozumienie miejscowe w sprawie ewakuacji morzem rannych i chorych ze strefy oblężonej lub okrążonej oraz w sprawie dopuszczenia do tej strefy personelu sanitarnego i duchownego oraz materiałów sanitarnych.

Artykuł 19

Strony w konflikcie powinny możliwie najprędzej zarejestrować wszystkie dane, mogące pomóc do ustalenia tożsamości rozbitków, rannych, chorych i zmarłych Strony przeciwnej, którzy znaleźli się w ich władzy. Te informacje powinny w miarę możności zawierać:

a) oznaczenie Mocarstwa, któremu oni podlegają;
b) przydział lub numer książeczki wojskowej;
c) nazwisko;
d) imię lub imiona;
e) datę urodzenia;
f) wszelkie inne dane, znajdujące się na karcie lub tabliczce tożsamości;
g) datę i miejsce wzięcia do niewoli lub zgonu;
h) wiadomości dotyczące ran, choroby lub przyczyny śmierci.

W możliwie najkrótszym czasie wyżej wymienione informacje powinny być przesłane do Biura Informacji, przewidzianego w artykule 122 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych, które je przekaże Mocarstwu, któremu te osoby podlegają, za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego i Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych.

Strony w konflikcie sporządzą i przekażą sobie w trybie wskazanym w poprzednim ustępie akty zgonów lub wykazy zgonów należycie uwierzytelnione. Zbiorą one również i prześlą sobie za pośrednictwem tego samego Biura połowy podwójnych tabliczek tożsamości lub same tabliczki, o ile chodzi o tabliczki zwykłe, testamenty lub inne dokumenty, mające znaczenie dla rodziny zmarłych, pieniądze i wszystkie w ogóle przedmioty znalezione przy zwłokach, a mające wartość rzeczywistą lub pamiątkową. Przedmioty te, jak również przedmioty, których właścicieli nie zdołano ustalić, będą odesłane w paczkach opieczętowanych wraz z deklaracjami, zawierającymi wszelkie szczegóły, niezbędne do ustalenia tożsamości zmarłego posiadacza, jak również dokładny opis zawartości paczki.

Artykuł 20

Strony w konflikcie będą czuwać nad tym, aby zatopienie zwłok, dokonywane indywidualnie, jeżeli okoliczności na to pozwolą, było poprzedzone przez dokładne i w miarę możności lekarskie zbadanie zwłok, w celu stwierdzenia śmierci, ustalenia

tożsamości zmarłego i umożliwienia zdania z tego sprawy. Jeśli zmarły posiadał podwójną tabliczkę tożsamości, połowa tej tabliczki pozostanie na zwłokach.

W razie wyładowania zwłok na ląd stosuje się postanowienia Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Artykuł 21

Strony w konflikcie będą mogły odwołać się do miłosierdzia kapitanów neutralnych statków handlowych, jachtów lub łodzi, aby przyjęli na pokład i otoczyli opieką rannych, chorych lub rozbitków oraz zebrali zwłoki.

Statki wszelkiego rodzaju, które odpowiedziały na ten apel, jak również statki, które samorzutnie przyjęły rannych, chorych lub rozbitków, korzystają ze specjalnej ochrony i wszelkich ułatwień w swej akcji niesienia pomocy.

W żadnym przypadku nie mogą być one zajęte z powodu takiego przewozu; jednak w razie braku uzyskania odmiennych przyrzeczeń, mogą być zajęte za naruszenie neutralności, jakiego mogłyby się dopuścić.

Rozdział III

O statkach szpitalnych

Artykuł 22

Wojskowe statki szpitalne, czyli statki zbudowane lub urządzone przez Mocarstwa specjalnie i wyłącznie w celu niesienia pomocy rannym, chorym i rozbitkom, ich leczenia i przewożenia, nie mogą być w żadnych okolicznościach atakowane ani zajmowane, lecz będą zawsze szanowane i chronione, pod warunkiem, że ich nazwy i cechy charakterystyczne zostały zakomunikowane stronom w konflikcie na dziesięć dni przed użyciem tych statków.

Cechami charakterystycznymi, które należy podać w notyfikacji, są: zarejestrowany tonaż brutto, długość od rufy do dziobu oraz ilość masztów i kominów.

Artykuł 23

Zakłady, położone na brzegu i uprawnione do korzystania z ochrony na mocy Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, nie mogą być atakowane ani bombardowane z morza.

Artykuł 24

Statki szpitalne, używane przez krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża, przez oficjalnie uznane towarzystwa ratownicze lub przez osoby prywatne, korzystają z tej samej ochrony co wojskowe statki szpitalne i nie podlegają zajęciu, jeżeli Strona w konflikcie, do której te statki należą, powierzyła im urzędową misję i o ile zastosowano się do postanowień artykułu 22, dotyczących notyfikacji.

Statki te muszą posiadać dokument wystawiony przez właściwą władzę i stwierdzający dokonanie kontroli podczas ich ekwipunku i odjazdu.

Artykuł 25

Statki szpitalne, używane przez krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża, przez oficjalnie uznane towarzystwa ratownicze lub przez osoby prywatne, należące do krajów neutralnych, korzystają z takiej samej ochrony jak wojskowe statki szpitalne i nie podlegają zajęciu pod warunkiem, że za uprzednią zgodą swojego rządu i za upoważnieniem jednej ze Stron w konflikcie oddały się pod jej kierownictwo oraz że zastosowano się do postanowień artykułu 22 dotyczących notyfikacji.

Artykuł 26

Ochrona, przewidziana w artykułach 22, 24 i 25, stosuje się do statków szpitalnych każdego tonażu oraz do ich łodzi ratunkowych, niezależnie od miejsca działania. Jednakże w celu zapewnienia największej wygody i bezpieczeństwa, Strony w konflikcie będą się starały używać do przewozu rannych, chorych i rozbitków na dalekie odległości i na pełnym morzu wyłącznie statków szpitalnych o pojemności 2.000 ton brutto.

Artykuł 27

Na takich samych warunkach jak warunki przewidziane w art. 22 i 24 łodzie używane przez Państwo lub przez oficjalnie uznane towarzystwa ratownicze dla celów ratownictwa przybrzeżnego będą szanowane i chronione w takiej mierze, na jaką pozwolą konieczności operacyjne.

Stosuje się to również w miarę możności do stałych urządzeń przybrzeżnych, używanych wyłącznie przez te łodzie dla wypełniania ich zadań humanitarnych.

Artykuł 28

W razie walki na okrętach wojennych, lazarety będą, o ile tylko możliwe, szanowane i oszczędzane. Te lazarety i ich wyposażenie będą nadal podlegały prawom wojny, nie mogą być jednak przeznaczone na inny użytek, o ile są potrzebne dla rannych i chorych. Jednakże dowódca, w którego władzy one się znajdują, będzie mógł w razie nagłych konieczności wojskowych dysponować nimi zapewniając jednak uprzednio należytą opiekę rannym i chorym, którzy się tam leczą.

Artykuł 29

Każdy statek szpitalny, znajdujący się w porcie, który wpadł w ręce nieprzyjaciela, ma prawo port ten opuścić.

Artykuł 30

Statki i łodzie wspomniane w artykułach 22, 24, 25 i 27 będą ratować rannych, chorych i rozbitków oraz udzielać im pomocy bez względu na ich przynależność państwową.

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się nie używać tych statków i łodzi do żadnych celów wojskowych.

Statki te i łodzie nie powinny w żaden sposób utrudniać swobody ruchów jednostek walczących.

Podczas bitwy i po niej działają one na własne ryzyko i niebezpieczeństwo.

Artykuł 31

Strony w konflikcie mają prawo kontroli i rewizji statków i łodzi, wspomnianych w artykule 22, 24, 25 i 27. Mogą one odmówić korzystania z pomocy tych statków i łodzi, kazać im się oddalić, nakazać im określony kierunek, ograniczyć używanie przez nie radia i wszystkich innych środków komunikowania się, a nawet jeżeli powaga sytuacji tego wymaga, zatrzymać je na czas nie przekraczający dni siedmiu, licząc od chwili zbadania papierów okrętowych.

Mogą one umieścić tymczasowo na statku komisarza, którego wyłącznym zadaniem jest zapewnienie wykonania rozkazów, wydanych na podstawie postanowień poprzedniego ustępu.

O ile to możliwe, Strony w konflikcie wpisywać będą do dziennika okrętowego statków szpitalnych swoje rozkazy w języku zrozumiałym dla kapitana statku szpitalnego.

Strony w konflikcie mogą, czy to jednostronnie, czy też na mocy specjalnego układu, umieszczać na swoich statkach szpitalnych neutralnych obserwatorów, którzy będą stwierdzali ścisłość przestrzeganych postanowień niniejszej Konwencji.

Artykuł 32

Statki i łodzie określone w artykułach 22, 24, 25 i 27 nie są traktowane na równi z okrętami wojennymi co do ich pobytu w porcie neutralnym.

Artykuł 33

Statki handlowe, przekształcone na statki szpitalne, nie mogą być przeznaczone na inne cele przez cały czas trwania działań wojennych.

Artykuł 34

Ochrona, należna statkom szpitalnym i lazaretom okrętowym, może ustać tylko wówczas, gdy wbrew ich zadaniom humanitarnym używane są one do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela. Jednak ochrona ustanie dopiero wtedy, gdy ostrzeżenie, udzielone we wszystkich odpowiednich przypadkach z podaniem słusznego terminu, pozostanie bez skutku.

W szczególności nie wolno statkom szpitalnym posiadać i używać tajnego szyfru dla nadawania wiadomości przez radio lub w drodze jakiegokolwiek innego środka porozumiewania się.

Artykuł 35

Nie uważa się za powód do pozbawienia statków szpitalnych lub lazaretów okrętowych należnej im ochrony:

1) faktu, ze personel tych statków lub lazaretów jest uzbrojony i używa broni dla utrzymania porządku, dla własnej obrony lub dla obrony rannych i chorych;
2) faktu, że na statkach znajdują się przyrządy, przeznaczone wyłącznie do nawigacji lub przesyłania wiadomości;
3) faktu, że na statkach szpitalnych lub w lazaretach okrętowych znajdują się broń ręczna i amunicja, odebrane rannym, chorym i rozbitkom, a nie przekazane jeszcze właściwej władzy;
4) faktu, że działalność humanitarna statków szpitalnych i lazaretów okrętowych albo ich personelu obejmuje również rannych, chorych lub rozbitków cywilnych;
5) faktu, że statki szpitalne przewożą materiały i personel, przeznaczone wyłącznie do celów sanitarnych, w ilości przekraczającej ich własne normalne potrzeby.

Rozdział IV

O personelu

Artykuł 36

Personel duchowny, lekarski i szpitalny statków szpitalnych oraz ich załogi będą szanowane i chronione; nie wolno brać ich do niewoli w czasie trwania ich służby na tych statkach, bez względu na to, czy na statku znajdują się lub nie znajdują się ranni i chorzy.

Artykuł 37

Personel duchowny, lekarski i szpitalny, przydzielony dla sprawowania opieki lekarskiej i duchownej nad osobami wymienionymi w artykułach 12 i 13, który znajdzie się we władzy nieprzyjaciela, będzie szanowany i chroniony; będzie on mógł pełnić nadal swe funkcje, dopóki będzie to konieczne dla otoczenia opieką rannych i chorych. Zostanie on następnie odesłany, jak tylko naczelny dowódca, w którego władzy personel ten się znajduje, uzna to za możliwe. Opuszczając statek będzie on mógł zabrać ze sobą przedmioty, stanowiące osobistą własność.

Gdyby jednak okazało się konieczne zatrzymanie części tego personelu w związku z potrzebami opieki lekarskiej i duchownej nad jeńcami wojennymi, podjęte będą wszelkie możliwe kroki w celu jak najszybszego wysadzenia go na ląd.

Od chwili opuszczenia statku personel zatrzymany podlega postanowieniom Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Rozdział V

O transportach sanitarnych

Artykuł 38

Statki, wynajęte w tym celu, upoważnione są do przewożenia materiałów, przeznaczonych wyłącznie do leczenia rannych i chorych członków sił zbrojnych lub do zapobiegania chorobom, jeżeli warunki ich podróży były podane Mocarstwu nieprzyjacielskiemu do wiadomości i przezeń zaaprobowane. Mocarstwo nieprzyjacielskie zachowuje prawo badania ich, ale nie może zająć statku ani zabrać przewożonego przezeń materiału.

Za zgodą Stron w konflikcie obserwatorzy neutralni mogą być umieszczani na tych statkach dla kontrolowania przewożonych materiałów. W tym celu materiały te powinny być łatwo dostępne.

Artykuł 39

Samoloty sanitarne, to jest samoloty używane wyłącznie do ewakuacji rannych, chorych i rozbitków, jak również do przewozu personelu i materiałów sanitarnych, nie będą atakowane, lecz mają być szanowane przez Strony w konflikcie podczas lotów, dokonywanych na wysokościach, w czasie i na trasach uzgodnionych wyraźnie w porozumieniu przez wszystkie zainteresowane Strony w konflikcie.

Będą one posiadały na dolnej i górnej powierzchni oraz na bokach kadłuba znak rozpoznawczy, przewidziany w artykule 41, a umieszczony w sposób widoczny obok barw państwowych. Będą one zaopatrzone w inne oznaki i środki rozpoznawcze, ustalone drogą porozumienia między Stronami w konflikcie zawartego na początku albo w trakcie działań wojennych.

Zabroniony jest przelot nad terytorium nieprzyjacielskim lub okupowanym przez nieprzyjaciela, chyba że strony porozumiały się inaczej.

Samoloty sanitarne obowiązane są do lądowania lub wodowania na każde wezwanie. W razie nakazanego w ten sposób lądowania lub wodowania samolot będzie mógł po ewentualnej kontroli kontynuować swój lot wraz ze znajdującymi się w nim osobami.

W razie przypadkowego lądowania lub wodowania na terytorium nieprzyjacielskim lub okupowanym przez nieprzyjaciela, ranni, chorzy i rozbitkowie, jak również załoga samolotu stają się jeńcami wojennymi. Personel sanitarny traktowany będzie zgodnie z postanowieniami art. 36 i 37.

Artykuł 40

Z zastrzeżeniem postanowień ustępu drugiego samoloty sanitarne Stron w konflikcie będą mogły przelatywać nad terytorium Mocarstw neutralnych i tam lądować lub wodować w razie konieczności albo w celu zatrzymania się na lotnisku. Powinny one uprzednio zawiadomić Mocarstwa neutralne o swym przelocie nad ich terytorium i lądować lub wodować na każde wezwanie. Będą one bezpieczne przed atakiem tylko podczas lotu na wysokościach, w czasie i na trasach, ustalonych wyraźnie w porozumieniu, zawartym między Stronami w konflikcie a zainteresowanymi Mocarstwami neutralnymi.

Jednakże Mocarstwa neutralne będą mogły ustalić warunki i ograniczenia dotyczące przelotu samolotów sanitarnych nad swym terytorium albo ich lądowania. Te ewentualne warunki lub ograniczenia będą stosowane w równym stopniu do wszystkich Stron w konflikcie.

Jeżeli samolot sanitarny za zgodą władzy miejscowej wysadzi na terytorium neutralnym rannych lub chorych, powinni oni, o ile porozumienie zawarte między Mocarstwem neutralnym a Stronami w konflikcie inaczej nie stanowi, być zatrzymani przez Państwo neutralne, kiedy wymaga tego prawo międzynarodowe, aby nie mogli wziąć ponownie udziału w działaniach wojennych. Koszty leczenia i internowania będzie ponosiło Mocarstwo, do którego ci ranni i chorzy należą.

Rozdział VI

O znaku rozpoznawczym

Artykuł 41

Pod kontrolą właściwej władzy wojskowej godło czerwonego krzyża na białym polu umieszczane będzie na flagach, opaskach i na wszelkim sprzęcie, związanym ze służbą sanitarną.

Jednakże dla krajów, które zamiast czerwonego krzyża jako znaku rozpoznawczego używają już czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca na białym polu, godła te są również dopuszczone w rozumieniu niniejszej Konwencji.

Artykuł 42

Personel wymieniony w artykułach 36 i 37 będzie nosił na lewym ramieniu odporną na wilgoć opaskę ze znakiem rozpoznawczym wydaną i ostemplowaną przez władzę wojskową.

Personel ten poza tabliczką tożsamości przewidzianą w artykule 19, posiadać będzie również specjalną kartę tożsamości, opatrzoną w znak rozpoznawczy. Karta ta powinna być odporna na wilgoć i posiadać rozmiary takie, aby mieściła się w kieszeni.

Będzie ona wypełniona w języku ojczystym zainteresowanego i podawać będzie co najmniej jego nazwisko i imiona, datę urodzenia, stopień i numer legitymacji. Ustali ona, w jakim charakterze ma on prawo do korzystania z ochrony na mocy niniejszej Konwencji. Karta będzie zaopatrzona w fotografię posiadacza, a oprócz tego bądź w jego podpis, bądź w odciski palców, bądź w jedno i drugie. Posiadać ona będzie odcisk suchej pieczęci władzy wojskowej.

Karta tożsamości powinna być jednolita w każdej armii i w miarę możności tego samego typu w armiach Wysokich Umawiających się Stron. Strony w konflikcie będą mogły skorzystać z wzoru, załączonego przykładowo do niniejszej Konwencji. Po rozpoczęciu działań wojennych podadzą one sobie do wiadomości wzór, który będą stosowały. Każda karta tożsamości będzie w miarę możności sporządzona co najmniej w dwóch egzemplarzach, z których jeden zachowa Mocarstwo ojczyste.

W żadnym przypadku personel wyżej wymieniony nie może być pozbawiony ani swych oznak, ani swych kart tożsamości, ani prawa noszenia opaski. Będzie on miał prawo do otrzymania duplikatów karty i do zastąpienia oznak innymi w razie ich zgubienia.

Artykuł 43

Statki i łodzie określone w artykule 22, 24, 25 i 27 będą się odróżniały w następujący sposób:

a) całość ich zewnętrznej powierzchni będzie koloru białego;

b) jeden lub kilka ciemno-czerwonych krzyży możliwie dużych rozmiarów namalowanych będzie z każdej strony kadłuba, jak również na powierzchniach poziomych w taki sposób, aby zapewnić jak najlepszą widzialność z powietrza i z morza.

W celach rozpoznawczych wszystkie statki szpitalne będą podnosiły swe bandery państwowe, a ponadto jeżeli należą do państwa neutralnego, banderę Strony w konflikcie pod której kierownictwo się oddały. Biała chorągiew z czerwonym krzyżem powinna być umieszczona możliwie najwyżej na głównym maszcie.

Łodzie ratunkowe statków szpitalnych, łodzie ratunkowe przybrzeżne i wszelkie małe ludzie, używane przez służbę zdrowia, pomalowane będą na biało, z wyraźnie widocznymi ciemno-czerwonymi krzyżami i w ogólności będą do nich miały zastosowanie sposoby ustalania tożsamości, przewidziane wyżej, dla statków szpitalnych.

Wyżej wymienione statki i łodzie, które pragną zapewnić sobie w nocy i w czasie zmniejszonej widoczności należną im ochronę, powinny za zgodą Strony w konflikcie, w której władzy się znajdują, zastosować niezbędne środki w celu uczynienia swych barw i znaków rozpoznawczych dostatecznie widzialnymi.

Statki szpitalne, które na mocy artykułu 31 zatrzymane zostaną chwilowo przez nieprzyjaciela, powinny opuścić banderę Strony w konflikcie, w której służbie się znajdują lub której kierownictwo przyjęły.

Przybrzeżne łodzie ratunkowe, które za zgodą Mocarstwa okupacyjnego działać będą nadal z bazy okupowanej, mogą otrzymać zezwolenie na wywieszanie poza bazą swojej własnej flagi państwowej obok flagi z czerwonym krzyżem pod warunkiem zawiadomienia o tym uprzednio wszystkich zainteresowanych Stron w konflikcie.

Wszystkie postanowienia niniejszego artykułu dotyczące godła czerwonego krzyża stosuje się również do innych godeł wymienionych w artykule 41.

Strony w konflikcie powinny w każdym czasie starać się dojść do porozumienia w celu wykorzystania najbardziej nowoczesnych metod, jakie mają do dyspozycji; dla ułatwienia ustalenia tożsamości statków i łodzi wymienionych w niniejszym artykule.

Artykuł 44

Znaki rozpoznawcze, przewidziane w artykule 43 mogą być używane zarówno w czasie pokoju, jak podczas wojny wyłącznie dla oznaczenia lub ochrony wspomnianych w nim statków z zastrzeżeniem przypadków, które mogą być przewidziane w innej Konwencji międzynarodowej lub w układzie między wszystkimi zainteresowanymi Stronami w konflikcie.

Artykuł 45

Wysokie Umawiające się Strony, których ustawodawstwo nie byłoby obecnie wystarczające, podejmą niezbędne środki dla zapobieżenia w każdym czasie wszelkim nadużyciom w posługiwaniu się znakami rozpoznawczymi, przewidzianymi w artykule 43.

Rozdział VII

O wykonaniu Konwencji

Artykuł 46

Każda ze Stron w konflikcie powinna czuwać za pośrednictwem swych naczelnych dowódców nad szczegółami wykonania poprzednich artykułów, jak również w przypadkach nie przewidzianych działań zgodnie z ogólnymi zasadami niniejszej Konwencji.

Artykuł 47

Zabrania się stosowania zarządzeń odwetowych wobec rannych, chorych, rozbitków, personelu, statków i sprzętu, znajdujących się pod ochroną niniejszej Konwencji.

Artykuł 48

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się jak najszerzej rozpowszechniać w swych krajach, zarówno w czasie pokoju, jak podczas wojny, tekst niniejszej Konwencji, a zwłaszcza włączyć jego studiowanie do programów szkolenia wojskowego, i o ile to możliwe również do programów szkolnictwa cywilnego, aby w ten sposób zasady jej były znane całej ludności, a przede wszystkim członkom sił zbrojnych, personelowi sanitarnemu i kapelanom.

Artykuł 49

Wysokie Umawiające się Strony prześlą sobie za pośrednictwem Szwajcarskiej Rady Związkowej, a podczas trwania działań wojennych za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych, urzędowe przekłady niniejszej Konwencji, jak również ustawy i regulaminy, jakie uznają za stosowne wydać w celu zapewnienia jej wykonania.

Rozdział VIII

O karaniu nadużyć i naruszeń

Artykuł 50

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły albo wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń niniejszej Konwencji, określonych w następnym artykule.

Każda Umawiająca się Strona obowiązana będzie poszukiwać osób podejrzanych o popełnienie albo wydanie rozkazu popełnienia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń i powinna ścigać je przed swoimi własnymi sądami bez względu na ich obywatelstwo.
Będzie ona również mogła, jeżeli woli, wydać te osoby na warunkach przewidzianych przez jej własne ustawodawstwo do osądzenia innej zainteresowanej w ściganiu Umawiającej się Stronie, o ile ta Strona posiada dostateczne dowody obciążające przeciwko powyższym osobom.

Każda Umawiająca się Strona podejmie niezbędne środki, aby spowodować zaprzestanie czynów sprzecznych z postanowieniami niniejszej Konwencji, innych niż ciężkie naruszenia, określone w artykule następnym.

We wszelkich okolicznościach oskarżeni będą korzystali z gwarancji procesowych i swobody obrony, które nie będą mniejsze od przewidzianych w artykułach 105

i następnych Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych.

Artykuł 51

Za ciężkie naruszenia, przewidziane w artykule poprzednim, uważa się popełnienie któregokolwiek z niżej wymienionych czynów na szkodę osób lub mienia, chronionych przez niniejszą Konwencję: umyślne zabójstwo, torturowanie lub nieludzkie traktowanie, włączając w to doświadczenia biologiczne, umyślne sprawianie wszelkich cierpień albo ciężkie uszkodzenia ciała lub zdrowia, niszczenie i przywłaszczanie sobie mienia, nie usprawiedliwione koniecznościami wojskowymi i dokonywane na wielką skalę w sposób bezprawny i samowolny.

Artykuł 52

Żadna Umawiająca się Strona nie będzie mogła zwolnić się sama ani zwolnić innej Umawiającej się Strony od odpowiedzialności, ciążącej na niej lub na innej Umawiającej się Stronie, za naruszenia przewidziane w poprzednim artykule.

Artykuł 53

Na żądanie jednej ze Stron w konflikcie należy w związku z każdym zarzutem pogwałcenia Konwencji wszcząć śledztwo w trybie, który będzie ustalony między Stronami zainteresowanymi.

Jeżeli nie nastąpi uzgodnienie co do procedury śledztwa, Strony porozumią się co do wyboru arbitra, który zadecyduje, jaka procedura ma być stosowana.

Po stwierdzeniu, że pogwałcenie miało istotnie miejsce, Strony w konflikcie możliwie najszybciej położą mu kres i ukrócą je.

Postanowienia końcowe

Artykuł 54

Konwencję niniejszą sporządzono w językach francuskim i angielskim. Obydwa teksty są jednakowo autentyczne.

Związkowa Rada Szwajcarska poleci sporządzenie przekładów urzędowych Konwencji na języki rosyjski i hiszpański.

Artykuł 55

Konwencja niniejsza, która nosić będzie datę dnia dzisiejszego, będzie mogła być podpisana do dnia 12 lutego 1950 r. w imieniu Mocarstw reprezentowanych na Konferencji, która rozpoczęła się w Genewie 21 kwietnia 1949 r., jak również Mocarstw nie reprezentowanych na tej Konferencji, lecz będących Stronami X Konwencji Haskiej z 18 października 1907 o przystosowaniu do wojny morskiej zasad Konwencji Genewskiej z 1906 roku albo Konwencji Genewskich z 1864, 1906 lub 1929 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Artykuł 56

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie najszybciej, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone w Bernie.

O złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego sporządzony będzie protokół, którego odpis uwierzytelniony za zgodność Szwajcarska Rada Związkowa prześle wszystkim Mocarstwom, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 57

Konwencja niniejsza wejdzie w życie w sześć miesięcy po złożeniu co najmniej dwóch dokumentów ratyfikacyjnych.

Następnie wejdzie ona w życie w stosunku do każdej z Wysokich Umawiających się Stron w sześć miesięcy po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego.

Artykuł 58

Konwencja niniejsza zastępuje w stosunkach między Wysokimi Umawiającymi się Stronami X Konwencję Haską z 18 października 1907 roku o przystosowaniu do wojny morskiej zasad Konwencji Genewskiej z 1906 roku.

Artykuł 59

Od daty swego wejścia w życie Konwencja niniejsza będzie otwarta do przystąpienia dla każdego Mocarstwa, w którego imieniu nie została podpisana.

Artykuł 60

Przystąpienia będą notyfikowane pisemnie Szwajcarskiej Radzie Związkowej i nabiorą mocy po upływie sześciu miesięcy od daty ich otrzymania.

Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi o każdym przystąpieniu wszystkie Mocarstwa, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 61

Sytuacje przewidziane w artykułach 2 i 3 spowodują natychmiastowe wejście w życie ratyfikacji i przystąpień, złożonych bądź notyfikowanych przez Strony w konflikcie przed albo po rozpoczęciu działań wojennych lub okupacji. Zawiadomienia o ratyfikacjach lub przystąpieniach otrzymanych od Stron w konflikcie będą rozesłane przez Szwajcarska Radę Związkową w jak najszybszej drodze.

Artykuł 62

Każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła wypowiedzieć niniejszą Konwencję.

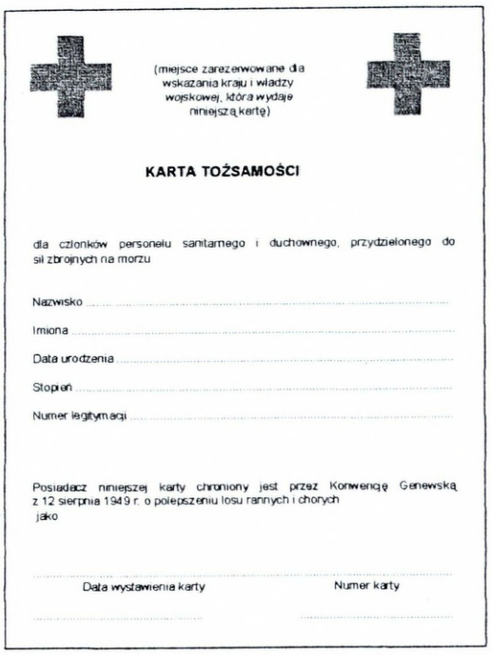
Wypowiedzenie będzie notyfikowane pisemnie Szwajcarskiej Radzie Związkowej, która zawiadomi o wypowiedzeniu Rządy wszystkich Wysokich Umawiających się Stron.

Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie roku od daty notyfikowania go Szwajcarskiej Radzie Związkowej. Jednak wypowiedzenie notyfikowane wówczas, gdy Mocarstwo wypowiadające jest uwikłane w konflikt, nie odniesie żadnego skutku dopóty, dopóki nie zostanie zawarty pokój, a w każdym razie dopóty, dopóki nie zostaną zakończone czynności związane z uwolnieniem i repatriacją osób podlegających ochronie przez niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie będzie miało skutek tylko w stosunku do Mocarstwa wypowiadającego. Nie wywrze ono żadnego wpływu na obowiązki, jakie Strony w konflikcie będą musiały w dalszym ciągu wypełniać na mocy zasad prawa narodów, wynikających ze zwyczajów uznanych przez narody cywilizowane, z praw ludzkości i z wymagań sumienia publicznego.

(Artykuł 63 – opuszczono)

Załącznik

(miejsce zarezerwowane dla wskazania kraju i władzy wojskowej, która wydaje niniejszą kartę)

KARTA TOŻSAMOŚCI

dla członków personelu sanitarnego i duchownego, przydzielonego do sił zbrojnych na morzu

Nazwisko .....

Imiona .....

Data urodzenia .....

Stopień .....

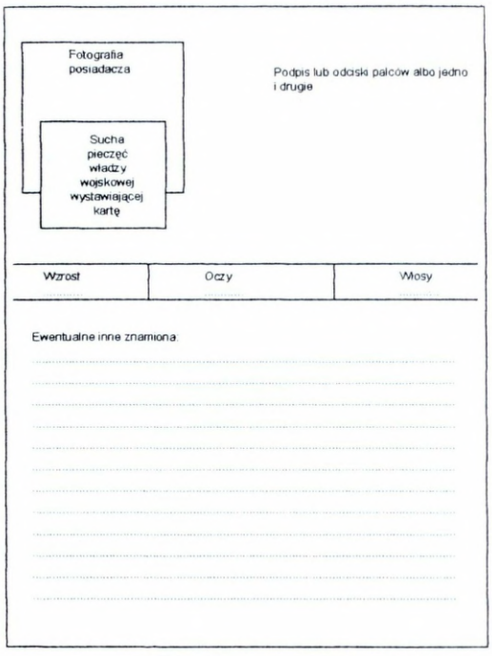
Numer legitymacji .....

Posiadacz niniejszej karty chroniony jest przez Konwencję Genewską z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych jako

.....

Data wystawienia karty — Numer karty

.....

Fotografia posiadacza

Sucha pieczęć władzy wojskowej wystawiającej kartę

Podpis lub odcisk palców albo jedno i drugie

Wzrost	Oczy	Włosy

Ewentualne inne znamiona:

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych (III konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.

(DzU z 1956r., nr 38, poz. 175, załącznik)

Tytuł

Postanowienia ogólne

Artykuł 1

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się przestrzegać i dopilnować przestrzegania niniejszej Konwencji we wszelkich okolicznościach.

Artykuł 2

Niezależnie od postanowień, które wejdą w życie już w czasie pokoju, Konwencja niniejsza będzie miała zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego między dwiema lub więcej niż dwiema Wysokimi Umawiającymi się Stronami, nawet gdyby jedna z nich nie uznała stanu wojny.

Konwencja będzie również miała zastosowanie we wszystkich przypadkach okupacji całości lub części terytorium jednej z wysokich Umawiających się Stron, nawet gdyby ta okupacja nie napotkała na żaden opór zbrojny.

Jeżeli jedno z mocarstw w konflikcie nie jest stroną niniejszej Konwencji, Mocarstwa będące jej stronami pozostaną jednak nią związane w swych wzajemnych stosunkach. Będą one również związane Konwencją wobec powyższego Mocarstwa, jeżeli przyjmuje ono i stosuje jej postanowienia.

Artykuł 3

Gdyby na terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron wybuchł konflikt zbrojny nie posiadający charakteru międzynarodowego, każda ze Stron w konflikcie obowiązana będzie stosować się przynajmniej do następujących postanowień:

1) Osoby, nie biorące bezpośrednio udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osobami, które stały się niezdolne do walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku ani z żadnych innych analogicznych powodów.

   W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

   a) zamachy na życie i nietykalność cielesną, a w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki;
   b) branie zakładników;
   c) zamachy na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające;
   d) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane.

2) Ranni i chorzy będą zbierani i leczeni.

   Bezstronna organizacja humanitarna, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, będzie mogła ofiarować swoje usługi Stronom w konflikcie.

   Strony w konflikcie będą się ponadto starały wprowadzić w życie w drodze specjalnych układów wszystkie lub niektóre z pozostałych postanowień niniejszej Konwencji.

   Zastosowanie powyższych postanowień nie będzie miało wpływu na sytuację prawną Stron w konflikcie.

Artykuł 4

A. Jeńcami wojennymi w rozumieniu niniejszej Konwencji są osoby, które znalazły się we władzy nieprzyjaciela, a należą do jednej z następujących kategorii:

1) członkowie sił zbrojnych Strony w konflikcie, jak również członkowie milicji i oddziałów ochotniczych, stanowiących część tych sił zbrojnych;
2) członkowie innych milicji i innych oddziałów ochotniczych, włączając w to członków zorganizowanych ruchów oporu, należących do jednej ze Stron w konflikcie i działających poza granicami lub w granicach własnego terytorium, nawet jeżeli pod warunkiem, że te milicje lub oddziały ochotnicze, włączając w to zorganizowane ruchy oporu, odpowiadają następującym warunkom:
   a) mają na czele osobę odpowiedzialną za swych podwładnych;
   b) noszą stały i dający się z daleka rozpoznać znak rozpoznawczy;
   c) jawnie noszą broń;
   d) przestrzegają w swych działaniach praw i zwyczajów wojny;
3) członkowie regularnych sił zbrojnych, którzy podają się za podlegających rządowi lub władzy nie uznanym przez Mocarstwo zatrzymujące;
4) osoby towarzyszące siłom zbrojnym, ale nie należące do nich bezpośrednio, jak na przykład cywilni członkowie załóg samolotów wojskowych, korespondenci wojenni, dostawcy, członkowie oddziałów pracy lub służb, powołanych do opiekowania się wojskowymi, pod warunkiem, że otrzymali oni upoważnienie od sił zbrojnych, którym towarzyszą, przy czym te ostatnie obowiązane są wydać im w tym celu kartę tożsamości według załączonego wzoru;
5) członkowie załóg statków handlowych, włączając w to kapitanów, pilotów i uczniów, oraz członkowie załóg samolotów cywilnych Stron w konflikcie, o ile nie przysługuje im prawo do korzystniejszego traktowania na mocy innych postanowień prawa międzynarodowego;
6) ludność terytorium nie okupowanego, która przy zbliżaniu się nieprzyjaciela chwyta spontanicznie za broń, aby stawić opór inwazji, a nie miała czasu zorganizować się w regularne siły zbrojne, jeżeli jawnie nosi broń i przestrzega praw i zwyczajów wojennych.

B. Korzystać będą również z traktowania zastrzeżonego przez niniejszą Konwencję dla jeńców wojennych:

1) osoby, które należą lub należały do sił zbrojnych kraju okupowanego, jeżeli z tytułu tej przynależności Mocarstwo okupujące, które je nawet początkowo zwolniło w czasie trwania działań wojennych poza okupowanym przezeń terytorium, uważa za niezbędne ich internowanie, zwłaszcza po nieudanej próbie tych osób połączenia się z siłami zbrojnymi, do których należą i które nadal walczą, lub gdy osoby te nie stawią się na wezwanie w celu ich internowania.
2) Osoby należące do jednej z kategorii wyliczonych w niniejszym artykule, przyjęte na terytorium Mocarstw neutralnych lub nie będących stroną wojującą, a podlegające internowaniu na mocy prawa międzynarodowego, z zastrzeżeniem wszelkiego rodzaju korzystniejszego traktowania, jakie te Mocarstwa mogą im przyznać, oraz z wyjątkiem postanowień artykułu 8, 10, 15, 30 ustęp 5, artykułów 58 i 67 włącznie, 92, 126, jak również - jeżeli Strony w konflikcie utrzymują stosunki dyplomatyczne z Mocarstwem neutralnym lub zainteresowanym Mocarstwem nie będącym stroną wojującą - z wyjątkiem postanowień dotyczących Mocarstwa opiekuńczego. Gdy takie stosunki dyplomatyczne istnieją, Strony w konflikcie, do których te osoby należą, będą mogły sprawować w stosunku do nich funkcje przyznane na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym, bez uszczerbku dla funkcji sprawowanych normalnie przez Strony na mocy zwyczajów oraz traktatów dyplomatycznych i konsularnych. .

C. Niniejszy artykuł nie wpływa na sytuację prawną personelu lekarskiego i duchownego, przewidzianą w artykule 33 niniejszej Konwencji.

Jeżeli nie uda się w ten sposób zapewnić ochrony, Mocarstwo zatrzymujące powinno się zwrócić do jakiejś organizacji humanitarnej, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, o podjęcie się zadań humanitarnych przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym albo też powinno przyjąć usługi zaofiarowane przez taką organizację, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu.

Każde Mocarstwo neutralne lub każda organizacja, do której zwróciło się zainteresowane Mocarstwo lub która zaofiarowała swe usługi w celach wyżej wymienionych, powinny działać z poczuciem odpowiedzialności, jaką ponoszą wobec Strony w konflikcie, do której należą osoby podlegające ochronie przez niniejszą Konwencję, oraz powinny dawać dostateczną rękojmię swej zdolności do podjęcia się wymienionych funkcji i ich bezstronnego spełniania.

Nie wolno naruszyć powyższych postanowień drogą specjalnej umowy między Mocarstwami, z których jedno byłoby chociaż przejściowo ograniczone w stosunku do drugiego Mocarstwa lub jego sprzymierzeńców w swej swobodzie rokowań na skutek wydarzeń wojennych, zwłaszcza w przypadku okupacji całości lub znacznej części swojego terytorium.

Ilekroć w Konwencji niniejszej jest mowa o Mocarstwie opiekuńczym, należy przez to rozumieć także zastępujące je organizacje w rozumieniu artykułu niniejszego.

Artykuł 11

Mocarstwa opiekuńcze zaofiarują swe dobre usługi w celu załatwienia sporu, ilekroć uznają, że leży to w interesie osób podlegających ochronie, a w szczególności w razie braku zgody między Stronami w konflikcie co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszej Konwencji.

W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych będzie mogło na prośbę jednej ze Stron lub z własnej inicjatywy zaproponować Stronom w konflikcie zwołanie, ewentualnie na odpowiednio wybranym neutralnym terytorium, konferencji ich przedstawiciela, a zwłaszcza władz zajmujących się sprawami jeńców wojennych. Strony w konflikcie obowiązane są zastosować się do takich propozycji. Mocarstwa opiekuńcze będą mogły wówczas zaproponować Stronom w konflikcie, aby zgodziły się na udział w tej konferencji osobistości należącej do jednego z Mocarstw neutralnych albo delegowanej przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.

Tytuł

Ogólna ochrona jeńców wojennych

Artykuł 12

Jeńcy wojenni znajdują się we władzy Mocarstwa nieprzyjacielskiego, a nie we władzy poszczególnych osób lub oddziałów wojskowych, które wzięły ich do niewoli. Niezależnie od istniejącej odpowiedzialności indywidualnej, za traktowanie jeńców wojennych odpowiada Mocarstwo zatrzymujące.

Jeńcy wojenni mogą być przekazani przez Mocarstwo zatrzymujące tylko Mocarstwu, które jest stroną Konwencji, i to dopiero wówczas, gdy Mocarstwo zatrzymujące upewniło się, że dane Mocarstwo pragnie i jest zdolne stosować Konwencję. Po przekazaniu w ten sposób jeńców Mocarstwo, które zgodziło się ich przejąć, będzie odpowiedzialne za stosowanie Konwencji przez czas sprawowania nad nimi opieki.

Gdyby jednak to Mocarstwo nie spełniało w jakimś ważnym punkcie swego obowiązku wykonania postanowień Konwencji, Mocarstwo, które przekazało jeńców wojennych, powinno na skutek zawiadomienia go o tym przez Mocarstwo opiekuńcze przedsięwziąć skuteczne środki dla zaradzania sytuacji lub zażądać przekazania mu z powrotem jeńców wojennych. Takiemu żądaniu należy uczynić zadość.

Artykuł 13

Jeńcy wojenni powinni być zawsze traktowani w sposób humanitarny. Wszelkie bezprawne działanie lub zaniechanie ze strony Mocarstwa zatrzymującego, powodujące śmierć lub poważne zagrożenie zdrowia jeńca wojennego znajdującego się w jego władzy,

jest zakazane i uważane będzie za ciężkie naruszenie niniejszej Konwencji. W szczególności żaden jeniec wojenny nie może być okaleczony fizycznie ani poddany doświadczeniom lekarskim lub naukowym jakiegokolwiek rodzaju, które nie są uzasadnione leczeniem tego jeńca i nie leżą w jego interesie.

Jeńcy wojenni powinni być również stale chronieni zwłaszcza przed każdym aktem gwałtu lub zastraszenia, przed zniewagami i ciekawością publiczną.

Środki odwetowe względem nich są zabronione.

Artykuł 14

Jeńcy wojenni mają we wszelkich okolicznościach prawo do poszanowania swej osoby i czci.

Kobiety powinny być traktowane ze wszystkimi względami należnymi ich płci. W każdym przypadku przysługuje im traktowanie równie korzystne jak mężczyznom.

Jeńcy wojenni zachowują pełną zdolność cywilną, jaką posiadali w chwili wzięcia ich do niewoli. Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło ograniczyć korzystanie z tych praw na swoim terytorium lub poza jego granicami tylko w stopniu wymaganym przez niewolę.

Artykuł 15

Mocarstwo zatrzymujące jeńców wojennych obowiązane będzie do bezpłatnego ich utrzymania i dostarczania im bezpłatnie opieki lekarskiej, jakiej wymaga stan ich zdrowia.

Artykuł 16

Z uwzględnieniem postanowień niniejszej Konwencji dotyczących stopni wojskowych i płci oraz z zastrzeżeniem traktowania uprzywilejowanego, przysługującego jeńcom wojennym ze względu na stan ich zdrowia, wiek lub kwalifikacje zawodowe, wszyscy jeńcy powinni być traktowani przez Mocarstwo zatrzymujące jednakowo, bez żadnej na ich niekorzyść różnicy z powodu rasy, narodowości, religii, poglądów politycznych lub z innego powodu tego rodzaju.

Tytuł
Niewola
Dział I
Początek niewoli
Artykuł 17

Każdy jeniec wojenny obowiązany jest podać, będąc przesłuchiwany, tylko swoje nazwisko, imiona, stopień wojskowy, datę urodzenia i numer książeczki wojskowej lub w braku tego równorzędne dane.

W razie umyślnego naruszenia tego przepisu jeniec może narazić się na ograniczenie mu korzyści, przysługujących jeńcom w jego stopniu lub na jego stanowisku. Każda Strona w konflikcie obowiązana jest wydać każdej osobie podlegającej jej jurysdykcji, a mogącej stać się jeńcem wojennym, kartę tożsamości, podającą nazwisko, imiona, stopień, numer książeczki wojskowej lub równorzędne dane oraz datę urodzenia. Ta karta tożsamości może zawierać ponadto podpis lub odciski palców albo jedno i drugie, jak również wszelkie inne dane dotyczące członków sił zbrojnych, jakie Strony w konflikcie zechcą dodatkowo zamieścić. W miarę możności karta będzie miała wymiary 6,5 x 10 cm i zostanie wystawiona w dwóch egzemplarzach. Jeniec wojenny powinien okazywać tę kartę tożsamości na każde żądanie, jednak w żadnym razie nie wolno mu jej odbierać.

Nie wolno stosować żadnych tortur fizycznych lub moralnych ani wywierać żadnego przymusu na jeńcach wojennych w celu uzyskania od nich jakichkolwiek informacji. Nie wolno grozić jeńcom, którzy odmówią odpowiedzi, ani ich obrażać, ani narażać na nieprzyjemności lub szkody jakiejkolwiek natury.

Jeńcy wojenni, którzy na skutek swego stanu fizycznego lub psychicznego są niezdolni do stwierdzenia swej tożsamości, będą przekazani służbie zdrowia. Tożsamość tych jeńców zostanie ustalona wszelkimi możliwymi środkami, z zastrzeżeniem postanowień ustępu poprzedniego.

Przesłuchanie jeńców wojennych odbywać się będzie w zrozumiałym dla nich języku.

Artykuł 18

Wszystkie rzeczy i przedmioty osobistego użytku, z wyjątkiem broni, koni, sprzętu wojskowego i dokumentów wojskowych, pozostawione będą w posiadaniu jeńców wojennych, jak również hełmy metalowe, maski przeciwgazowe i wszystkie inne przedmioty, które dano im dla ochrony osobistej. Pozostaną również w ich posiadaniu rzeczy i przedmioty, służące do ich ubrania i wyżywienia, nawet jeżeli należą one do ich oficjalnego ekwipunku wojskowego.

Jeńcy wojenni nie mogą znaleźć się nigdy bez dokumentów tożsamości. Mocarstwo zatrzymujące dostarczy tych dokumentów tym, którzy ich nie posiadają.

Nie wolno odbierać jeńcom wojennym dystynkcji wojskowych, oznak przynależności państwowej, odznaczeń oraz przedmiotów, posiadających głównie wartość osobistą lub uczuciową.

Pieniądze, które jeńcy wojenni posiadają przy sobie, mogą im być odebrane wyłącznie na rozkaz oficera po uprzednim wpisaniu odnośnych sum i danych dotyczących ich właścicieli do specjalnego rejestru oraz po wydaniu właścicielowi szczegółowego pokwitowania z czytelnie wypisanym nazwiskiem i stopniem wojskowym oraz oznaczeniem jednostki wojskowej osoby, która wystawiła pokwitowanie. Kwoty w walucie Mocarstwa zatrzymującego lub wymienione na tę walutę na prośbę jeńca zapisane będą na dobro rachunku jeńca zgodnie z artykułem 64.

Mocarstwo zatrzymujące może odebrać jeńcom wojennym przedmioty wartościowe tylko ze względów bezpieczeństwa. W tym przypadku stosuje się takie same postępowanie jak przy odbiorze kwot pieniężnych.

Przedmioty te, jak również odebrane pieniądze, które są w innej walucie niż waluta Mocarstwa zatrzymującego i o ile właściciel nie poprosił o ich wymianę, będą przechowane przez Mocarstwo zatrzymujące i zwrócone jeńcowi w pierwotnej postaci po zwolnieniu go z niewoli.

Artykuł 19

Jeńcy wojenni zostaną w jak najkrótszym czasie po wzięciu ich do niewoli ewakuowani do obozów, położonych w takiej odległości od strefy walk, aby znaleźli się poza niebezpieczeństwem.

W strefie niebezpiecznej mogą znajdować się czasowo tylko tacy jeńcy wojenni, którzy na skutek ran lub chorób byliby narażeni na większe niebezpieczeństwo przez ewakuację niż przez pozostanie na miejscu.

Do czasu ewakuacji ze strefy walk jeńcy wojenni nie będą niepotrzebnie narażani na niebezpieczeństwo.

Artykuł 20

Ewakuacja jeńców wojennych odbywać się będzie zawsze w sposób humanitarny i w podobnych warunkach, w jakich odbywa się translokacja wojsk Mocarstwa zatrzymującego.

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy ewakuowanym jeńcom wojennym wody do picia i żywności w dostatecznej ilości, jak również odzieży i koniecznej pomocy lekarskiej; przedsięweźmie ono wszelkie odpowiednie środki ostrożności w celu zapewnienia jeńcom bezpieczeństwa podczas ewakuacji oraz sporządzi możliwie najwcześniej listę ewakuowanych jeńców.

Jeżeli jeńcy wojenni będą musieli przejść podczas ewakuacji przez obozy przejściowe, pobyt ich w tych obozach będzie możliwie najkrótszy.

Dział II
Internowanie jeńców wojennych
Rozdział I
Postanowienia ogólne
Artykuł 21

Mocarstwo zatrzymujące może internować jeńców wojennych. Może ono nałożyć na nich obowiązek niewydalania się poza pewne granice obozu, w którym są internowani, albo - jeżeli obóz jest ogrodzony – nieprzekraczania jego obrębu. Z zastrzeżeniem postanowień niniejszej Konwencji dotyczących sankcji karnych i dyscyplinarnych, jeńcy ci mogą być zamknięci lub trzymani w odosobnieniu tylko wówczas, gdyby się to okazało niezbędne dla ochrony ich zdrowia; stan ten w żadnym przypadku nie może trwać dłużej niż wymagają tego okoliczności, które wywołały jego konieczność.

Jeńcy wojenni mogą być częściowo lub zupełnie zwolnieni na słowo lub na podstawie zobowiązania, jeżeli ustawy Mocarstwa, do którego należą, na to zezwalają. Środek ten będzie stosowany zwłaszcza w przypadkach, w których może przyczynić się do poprawy stanu zdrowia jeńców. Żaden jeniec nie będzie zmuszony do wyrażania swej zgody na zwolnienie go na słowo lub na podstawie zobowiązania.

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych każda Strona w konflikcie zawiadomi Stronę przeciwną o ustawach i przepisach zezwalających lub zakazujących jej obywatelom przyjmować zwolnienie na słowo lub na podstawie zobowiązania. Jeńcy, zwolnieni na słowo lub na podstawie zobowiązania zgodnie z ustawami i przepisami, które zostały w ten sposób podane do wiadomości, będą zobowiązani swym honorem osobistym do skrupulatnego wykonania przyjętych na siebie zobowiązań zarówno wobec Mocarstwa, do którego należą, jak również wobec Mocarstwa, które ich wzięło do niewoli. W takich przypadkach Mocarstwo, do którego należą, nie będzie mogło ani żądać, ani przyjmować od nich żadnych usług, sprzecznych z danym słowem lub zaciągniętym zobowiązaniem.

Artykuł 22

Jeńcy wojenni mogą być internowani w pomieszczeniach znajdujących się na lądzie stałym i dających wszelkie gwarancje higieny i zdrowotności; z wyjątkiem przypadków specjalnych usprawiedliwionych interesem samych jeńców, nie będą oni internowani w więzieniach karnych.

Jeńcy wojenni, internowani w okręgach niezdrowych albo takich, których klimat jest dla nich szkodliwy, będą w jak najkrótszym czasie przeniesieni do okolic o odpowiedniejszym klimacie.

Mocarstwo zatrzymujące zgrupuje jeńców wojennych w obozach lub oddziałach obozowych według ich narodowości, języka i obyczajów z zastrzeżeniem, że jeńcy ci nie będą odseparowani od jeńców wojennych, należących do sił zbrojnych, w których służyli w chwili dostania się do niewoli, chyba że się na to zgodzą.

Artykuł 23

Żaden jeniec wojenny nie może być nigdy wysłany do okręgów lub zatrzymany w okręgach, w których byłby narażony na ostrzeliwanie ze strefy walk, ani nie może być użyty do ochraniania swoją obecnością pewnych punktów lub okręgów przed działaniami wojennymi.

Jeńcy wojenni korzystać będą w takim samym stopniu jak miejscowa ludność cywilna z pomieszczeń, chroniących przed bombardowaniem lotniczym i przed innymi niebezpieczeństwami wojny; z wyjątkiem tych, którzy biorą udział w ochronie kwater przed tym niebezpieczeństwem, jeńcy wojenni mogą udawać się do schronów możliwie jak najszybciej po ogłoszeniu alarmu. Wszelkie inne środki, podjęte dla ochrony ludności, stosują się również do nich.

Mocarstwa zatrzymujące będą sobie wzajemnie podawać do wiadomości za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych wszelkie potrzebne dane o położeniu geograficznym obozów jeńców wojennych.

Kiedy tylko pozwolą na to względy wojskowe, obozy jeńców wojennych będą oznaczone w dzień literami PG lub PW, umieszczonymi w taki sposób, aby były wyraźnie widoczne z powietrza; jednakże zainteresowane Mocarstwa mogą zgodzić się na ustalenie innego sposobu znakowania. Tylko obozy jeńców wojennych mogą być oznaczone w ten sposób.

Artykuł 24

Obozy przejściowe albo rozdzielcze o charakterze stałym będą urządzone w warunkach podobnych do tych, jakie przewidziane są w niniejszej części; jeńcy wojenni korzystać w nich będą z takiego samego traktowania jak i w innych obozach.

Rozdział II

Pomieszczenia, wyżywienie i odzież jeńców wojennych

Artykuł 25

Warunki zakwaterowania jeńców wojennych będą tak samo korzystne jak warunki zapewnione wojskom Mocarstwa zatrzymującego, zakwaterowanym w tym samym okręgu. Warunki te powinny uwzględniać obyczaje i zwyczaje jeńców i nie powinny być w żadnym razie szkodliwe dla ich zdrowia.

Powyższe postanowienia stosuje się mianowicie do pomieszczeń sypialnych jeńców wojennych, jeżeli chodzi zarówno o powierzchnię ogólną i minimum kubatury, jak i o urządzenia oraz posłania włącznie z kocami.

Lokale przeznaczone do użytku zarówno indywidualnego, jak zbiorowego jeńców wojennych, powinny być całkowicie zabezpieczone przed wilgocią, dostatecznie opalane i oświetlane, zwłaszcza miedzy zapadaniem zmroku a porą gaszenia światła. Powinny być powzięte wszelkie środki ostrożności przeciwko niebezpieczeństwu pożaru.

We wszystkich obozach, w których jeńcy wojenni znajdują się równocześnie z więźniami, powinny być dla nich zarezerwowane oddzielne pomieszczenia sypialne.

Artykuł 26

Podstawowa dzienna racja żywnościowa powinna być wystarczająca ilościowo i jakościowo oraz dostatecznie urozmaicona, aby utrzymać jeńców w dobrym zdrowiu i zapobiec utracie wagi i zaburzeniom powstającym z niedostatecznego odżywienia. Należy również uwzględnić sposób odżywiania, do którego jeńcy są przyzwyczajeni.

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy pracującym jeńcom wojennym dodatkowej żywności potrzebnej dla wykonywania pracy, przy której są zatrudnieni.

Woda do picia będzie dostarczona jeńcom wojennym w dostatecznej ilości. Używanie tytoniu będzie dozwolone.

W miarę możności jeńcy wojenni będą brali udział w przygotowywaniu swych posiłków; w tym celu będą mogli być zatrudnieni w kuchniach. Otrzymają ponadto możliwość przyrządzania osobiście dodatkowej żywności będącej w ich posiadaniu.

Odpowiednie lokale będą oddane do użytku na jadalnie i kasyna.

Wszelkie zbiorowe kary dyscyplinarne dotyczące wyżywienia są zakazane.

Artykuł 27

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy jeńcom wojennym odzież, bieliznę i obuwie w wystarczającej ilości z uwzględnieniem klimatu miejscowości, w której przebywają. Mundury armii nieprzyjacielskich, zdobyte przez Mocarstwo zatrzymujące, użyte będą jako odzież dla jeńców wojennych, jeżeli będą odpowiadać klimatowi kraju.

Mocarstwo zatrzymujące zapewni regularną zmianę i naprawę tych rzeczy. Pracujący jeńcy wojenni otrzymają ponadto odpowiednią odzież wszędzie, gdzie charakter pracy tego wymaga.

Artykuł 28

We wszystkich obozach urządzone będą kantyny, w których jeńcy wojenni będą mogli nabywać produkty żywnościowe, przedmioty codziennego użytku, mydło i tytoń, których cena sprzedaży nie powinna w żadnym razie przekraczać miejscowych cen rynkowych.

Zyski z kantyn będą przeznaczane na rzecz jeńców wojennych; w tym celu zostanie utworzony specjalny fundusz. Mąż zaufania będzie miał prawo współpracować w administrowaniu kantyną i w zarządzaniu tym funduszem.

Przy rozwiązywaniu obozu saldo kredytowe funduszu specjalnego przekazane zostanie międzynarodowej organizacji humanitarnej w celu użycia go na rzecz jeńców wojennych tej samej narodowości co jeńcy, którzy przyczynili się do utworzenia tego funduszu. W przypadku ogólnej repatriacji zyski te zachowa Mocarstwo zatrzymujące, chyba że inaczej postanowi umowa, zawarta między zainteresowanymi Mocarstwami.

Rozdział III
Higiena i opieka lekarska
Artykuł 29

Mocarstwo zatrzymujące zobowiązane będzie przedsięwziąć wszelkie środki higieny, niezbędne dla zapewnienia czystości i zdrowotności obozów oraz dla zapobieżenia epidemiom.

Jeńcy wojenni będą mieli dla swego użytku w dzień i w nocy urządzenia, odpowiadające wymaganiom higieny i utrzymywane stale w czystości. W obozach, w których przebywają jeńcy wojenni, powinny być dla nich zarezerwowane oddzielne urządzenia tego rodzaju.

Ponadto, niezależnie od kąpieli i natrysków, które powinny znajdować się w obozach, należy dostarczać jeńcom wojennym wody i mydła w dostatecznej ilości do utrzymania w czystości ciała i do prania bielizny; potrzebne urządzenia, ułatwienia i czas zostaną im w tym celu zapewnione.

Artykuł 30

Każdy obóz posiadać będzie odpowiednią izbę chorych, w której jeńcy wojenni otrzymają potrzebną im opiekę i odpowiednie pożywienie dietetyczne. W razie potrzeby odrębne pomieszczenia zarezerwowane będą dla chorych dotkniętych chorobami zakaźnymi lub umysłowymi.

Jeńcy wojenni dotknięci poważną chorobą albo których stan wymaga specjalnego leczenia, operacji lub leczenia szpitalnego, muszą być przyjęci do każdego zakładu wojskowego lub cywilnego odpowiedniego dla ich leczenia, nawet jeżeli ich repatriacja przewidziana jest w bliskiej przyszłości. Specjalne ułatwienia będą przyznane w celu otoczenia opieką inwalidów, zwłaszcza niewidomych, oraz w celu ich leczenia i przeszkolenia do czasu repatriacji.

Jeńcy wojenni leczeni będą przede wszystkim przez personel lekarski swojego Mocarstwa, będący o ile możliwe, tej samej narodowości.

Nie wolno czynić przeszkód jeńcom wojennym w udawaniu się do władz lekarskich na badanie. Na prośbę każdego jeńca, który odbył kurację, władze zatrzymujące wręczą mu oficjalne zaświadczenie, stwierdzające charakter jego ran lub choroby oraz okres i rodzaj leczenia. Duplikat tego zaświadczenia wysłany zostanie do Centralnego Biura jeńców wojennych.

Koszty leczenia włącznie z kosztami wszelkich przyrządów potrzebnych dla utrzymania jeńców wojennych w dobrym stanie zdrowia, a w szczególności koszty protez, sztucznych zębów itp. oraz okularów, obciążać będą Mocarstwo zatrzymujące.

Artykuł 31

Badania lekarskie jeńców wojennych odbywać się będą co najmniej raz na miesiąc. Obejmą one sprawdzenie i rejestrację wagi każdego jeńca. Przedmiotem badań będzie w szczególności sprawdzenie ogólnego stanu zdrowia, odżywienia i czystości, jak również wykrywanie chorób zakaźnych, a zwłaszcza gruźlicy, malarii oraz chorób wenerycznych. W tym celu stosowane będą wszystkie najskuteczniejsze metody rozporządzalne, np. periodyczne seryjne zdjęcia rentgenowskie na mikrofilmie dla wykrycia gruźlicy w samym zaczątkach.

Artykuł 32

Mocarstwo zatrzymujące może zażądać od jeńców wojennych, nie należących do służby zdrowia ich sił zbrojnych, a będących lekarzami, dentystami, sanitariuszami lub sanitariuszkami, aby wykonywali swe funkcje na rzecz jeńców wojennych, przynależnych do tego samego Państwa. W tym przypadku pozostaną oni jeńcami wojennymi, jednak powinni być traktowani w taki sam sposób jak odpowiedni członkowie personelu lekarskiego zatrzymani przez dane Mocarstwo. Będą oni zwolnieni od każdej innej pracy, którą można by im nakazać w myśl artykułu 49.

Rozdział IV

Personel lekarski i duchowny zatrzymany dla niesienia pomocy jeńcom wojennym

Artykuł 33

Członkowie personelu sanitarnego i duchownego, zatrzymani przez władze danego Mocarstwa w celu niesienia pomocy jeńcom wojennym, nie będą uważani za jeńców wojennych. Będą oni jednak korzystali przynajmniej ze wszystkich uprawnień oraz ochrony, przewidzianych w niniejszej Konwencji, jak również ze wszystkich ułatwień, koniecznych dla umożliwienia im niesienia pomocy lekarskiej i duchownej jeńcom wojennym.

Będą oni nadal wykonywali w ramach ustaw i regulaminów wojskowych Mocarstwa zatrzymującego, pod kierunkiem jego właściwych organów i zgodnie ze swoim sumieniem zawodowym, swe funkcje lekarskie lub duchowne na rzecz jeńców wojennych należących przede wszystkim do sił zbrojnych, do których oni sami należą. Będą oni korzystali ponadto z następujących ułatwień przy wykonywaniu swych zadań lekarskich lub duchownych:

a) Upoważnieni będą do odwiedzania regularnie jeńców wojennych znajdujących się w oddziałach pracy lub szpitalach położonych poza obozem. W tym celu władza zatrzymująca przydzieli im do dyspozycji konieczne środki komunikacji.

b)W każdym obozie lekarz wojskowy posiadający starszeństwo w najwyższej randze będzie odpowiedzialny wobec władz wojskowych obozu za wszystko, co dotyczy działalności zatrzymanego personelu sanitarnego. W tym celu zaraz po rozpoczęciu działań wojennych Strony w konflikcie ustalą na podstawie porozumienia, jak odpowiadają sobie wzajemnie rangi ich personelu sanitarnego oraz personelu stowarzyszeń wymienionych w artykule 26 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych. Lekarz ten oraz kapelani będą mieli bezpośredni dostęp do właściwych władz obozowych we wszystkich sprawach wchodzących w zakres ich misji. Te ostatnie udzielą im wszelkich potrzebnych ułatwień w prowadzeniu korespondencji w tych sprawach.

c) Zatrzymanego personelu, jakkolwiek podlega on wewnętrznej dyscyplinie obozu, w którym się znajduje, nie będzie można zmuszać do żadnej pracy nie związanej z jego misją lekarską lub religijną.

W trakcie działań wojennych Strony w konflikcie porozumieją się co do ewentualnej wymiany zatrzymanego personelu i ustalą warunki tej wymiany.

Żadne z powyższych postanowień nie zwalnia Mocarstwa zatrzymującego od obowiązków wobec jeńców wojennych w dziedzinie opieki lekarskiej i duchownej.

Rozdział V

Religia, zajęcia intelektualne i fizyczne

Artykuł 34

Jeńcom wojennym pozostawi się pełną swobodę wykonywania praktyk religijnych, włącznie z udziałem w nabożeństwach swojego wyznania, pod warunkiem zastosowania się do przepisów porządkowych wydanych przez władze wojskowe.

Zarezerwowane będą odpowiednie lokale dla odbywania nabożeństw.

Artykuł 35

Kapelanom, którzy znaleźli się we władzy Mocarstwa nieprzyjacielskiego i którzy pozostaną lub zostaną zatrzymani w celu niesienia pomocy jeńcom wojennym, wolno będzie swobodnie wykonywać funkcje religijne wśród współwyznawców zgodnie z ich potrzebami religijnymi. Będą oni rozmieszczeni w poszczególnych obozach i oddziałach pracy, w których znajdują się jeńcy wojenni, należący do tych samych sił zbrojnych, mówiący tym samym językiem lub wyznający tę samą religię. Będą oni korzystali z niezbędnych ułatwień, a w szczególności ze środków komunikacji przewidzianych w artykule 33, w celu odwiedzania jeńców wojennych znajdujących się poza ich obozem. Będą oni mogli swobodnie korespondować, z zastrzeżeniem cenzury, w sprawach dotyczących ich działalności duszpasterskiej z władzami kościelnymi Mocarstwa zatrzymującego i międzynarodowymi organizacjami religijnymi. Listy i karty pocztowe wysyłane w tym celu nie będą zaliczane do normy przewidzianej w artykule 71.

Artykuł 36

Jeńcy wojenni, którzy są duchownymi wyznań religijnych, a nie byli kapelanami w swej własnej armii, otrzymują, niezależnie od swojego wyznania, zezwolenie na swobodne wykonywanie swych funkcji religijnych wśród współwyznawców. Będą oni traktowani w tym celu jak zatrzymani przez dane Mocarstwo kapelani. Nie będą oni zmuszani do żadnej innej pracy.

Artykuł 37

Jeżeli jeńcy wojenni nie mają możności korzystania z pomocy zatrzymanego kapelana lub jeńca będącego duchownym ich wyznania, do pełnienia tych funkcji wyznaczony zostanie na prośbę zainteresowanych jeńców duchowny ich własnego bądź podobnego wyznania, a w braku takiego duchownego - osoba świecka o odpowiednich kwalifikacjach, jeżeli to jest dopuszczalne z punktu widzenia wyznaniowego. Wyznaczenie takiej osoby wymaga zezwolenia Mocarstwa zatrzymującego i będzie mogło nastąpić po uzgodnieniu z zainteresowanymi jeńcami, a gdyby to było konieczne - za zezwoleniem miejscowych władz duchownych tego samego wyznania. Osoba wyznaczona w ten sposób będzie musiała zastosować się do wszystkich zarządzeń wydanych przez Mocarstwo zatrzymujące w celu zabezpieczenia dyscypliny i bezpieczeństwa wojskowego.

Artykuł 38

Mocarstwo zatrzymujące popierać będzie działalność intelektualną, wychowawczą, rozrywkową i sportową jeńców wojennych, mając na względzie upodobania osobiste każdego jeńca; podejmie ono niezbędne środki dla zapewnienia wykonywania tej działalności, oddając do dyspozycji jeńców odpowiednie pomieszczenia i odpowiedni sprzęt.

Jeńcy wojenni powinni mieć możność uprawiania ćwiczeń fizycznych, włączając w to sport, zabawy i korzystanie z otwartej przestrzeni. We wszystkich obozach zarezerwowane będą na ten cel dostateczne tereny.

Rozdział VI

Dyscyplina

Artykuł 39

Każdy obóz jeńców wojennych będzie się znajdował pod bezpośrednią władzą odpowiedzialnego oficera należącego do regularnej armii Mocarstwa zatrzymującego. Oficer ten będzie posiadał tekst niniejszej Konwencji, będzie czuwał nad tym, aby jej postanowienia były znane personelowi, który znajduje się pod jego rozkazami, oraz będzie odpowiedzialny za wykonanie Konwencji pod kontrolą swego rządu.

Jeńcy wojenni, z wyjątkiem oficerów, powinni salutować wszystkim oficerom Mocarstwa zatrzymującego i okazywać im zewnętrzne oznaki szacunku, przewidziane w przepisach, obowiązujących w ich własnej armii.

Oficerowie - jeńcy wojenni obowiązani są salutować tylko oficerom wyższego stopnia Mocarstwa zatrzymującego; są oni jednak obowiązani do salutowania komendantowi obozu niezależnie od jego stopnia.

Artykuł 40

Dozwolone będzie noszenie oznak rangi i przynależności państwowej oraz odznaczeń.

Artykuł 41

Tekst niniejszej Konwencji, tekst załączników oraz teksty wszelkich układów specjalnych, przewidzianych w art. 6, wywieszone będą w każdym obozie, w języku jeńców wojennych, w miejscach dostępnych dla nich wszystkich. Na prośbę jeńców, którzy nie mają możności zapoznania się z wywieszonym tekstem, tekst ten zostanie im zakomunikowany.

Przepisy, rozkazy, zawiadomienia oraz wszelkiego rodzaju obwieszczenia dotyczące zachowania się jeńców wojennych będą im komunikowane w zrozumiałym dla nich języku; będą one również wywieszone w wyżej przewidzianych warunkach, a mężowie zaufania otrzymają oddzielne egzemplarze. Wszelkie rozkazy i zarządzenia odnoszące się do jeńców indywidualnie powinny również być wydawane w języku dla nich zrozumiałym.

Artykuł 42

Użycie broni przeciwko jeńcom wojennym, a w szczególności przeciwko tym, którzy zbiegają lub usiłują zbiec, powinno być ostatecznym środkiem, zawsze poprzedzonym przez stosowne do okoliczności uprzedzenie.

Rozdział VII
Stopnie jeńców wojennych

Artykuł 43

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych Strony w konflikcie zakomunikują sobie nawzajem tytuły i stopnie wszystkich osób wspomnianych w artykule 4 niniejszej Konwencji, w celu zapewnienia jednakowego traktowania jeńców tych równorzędnych stopni; jeżeli tytuły i stopnie utworzone zostaną później, zostaną one zakomunikowane w analogiczny sposób.

Mocarstwo zatrzymujące uzna awanse, przyznane jeńcom wojennym i zakomunikowane mu należycie przez Mocarstwo, do którego oni należą.

Artykuł 44

Oficerowie i równorzędni im jeńcy wojenni traktowani będą ze względami należnymi ich stopniowi i wiekowi.

Dla zapewnienia obsługi obozów oficerskich żołnierze-jeńcy wojenni tych samych sił zbrojnych i w miarę możności mówiący tym samym językiem będą tam przydzieleni w dostatecznej ilości, biorąc pod uwagę rangę oficerów i równorzędnych im jeńców; nie mogą być oni zmuszani do żadnej innej pracy.

Zarządzanie posiłkami przez samych oficerów będzie popierane wszelkimi sposobami.

Artykuł 45

Jeńcy wojenni nie będący oficerami i równorzędnymi im jeńcami traktowani będą ze względami należnymi ich randze i wiekowi.

Zarządzanie posiłkami przez samych jeńców popierane będzie wszelkimi sposobami.

Rozdział VIII
Przeniesienia jeńców wojennych po ich przybyciu do obozu

Artykuł 46

Przy podejmowaniu decyzji o przenoszeniu jeńców wojennych Mocarstwo zatrzymujące będzie brało pod uwagę dobro samych jeńców, a zwłaszcza starać się będzie o niezwiększanie trudności ich repatriacji.

Przenoszenie jeńców wojennych odbywać się będzie zawsze w sposób humanitarny i w warunkach nie gorszych od tych, w których odbywają się przesunięcia wojsk Mocarstwa zatrzymującego. Należy zawsze brać pod uwagę warunki klimatyczne,

do których jeńcy wojenni są przyzwyczajeni, a warunki, w których dokonuje się przeniesienia, nie powinny być w żadnym przypadku szkodliwe dla ich zdrowia.

Mocarstwo zatrzymujące dostarczy jeńcom w czasie przenoszenia wody do picia i żywności, wystarczających dla utrzymania dobrego stanu zdrowia, jak również ubrania, kwaterunku i koniecznej opieki lekarskiej. Przedsięweźmie ono konieczne środki ostrożności, zwłaszcza w razie podróży morskiej lub powietrznej, aby zapewnić im bezpieczeństwo podczas przenoszenia i ustali przed wyjazdem pełną listę przenoszonych jeńców.

Artykuł 47

Jeńcy wojenni chorzy lub ranni nie będą przenoszeni dopóty, dopóki podróż zagrażałaby ich wyleczeniu, chyba że wymaga tego koniecznie ich bezpieczeństwo.

W razie zbliżenia się linii frontu do obozu, jeńcy wojenni, przebywający w tym obozie, przenoszeni będą tylko wówczas, jeśli ich przeniesienie będzie mogło się odbyć w warunkach dostatecznego bezpieczeństwa, albo jeżeli pozostanie na miejscu będzie niebezpieczniejsze od przeniesienia.

Artykuł 48

W przypadku przeniesienia jeńcy wojenni będą zawiadomieni oficjalnie o swym wyjeździe i o nowym adresie pocztowym; zawiadomienie to nastąpi tak wcześnie, aby mogli oni przygotować swój bagaż i uprzedzić rodzinę.

Będą oni mieli prawo zabrać swe rzeczy osobiste, korespondencję oraz paczki, nadesłane na ich adres; waga tych rzeczy może być ograniczona jeżeli tego wymagają warunki przeniesienia ciężaru, jaki jeniec może nieść, jednak w żadnym razie dozwolona waga nie może przewyższyć 25 kg.

Korespondencja i paczki, adresowane do dawnego obozu jeńców, będą im bezzwłocznie przekazywane. Komendant obozu w porozumieniu z mężem zaufania podejmą niezbędne środki w celu zapewnienia przewiezienia wspólnego majątku jeńców wojennych oraz bagażu, którego jeńcy nie mogliby zabrać ze sobą z powodu ograniczenia, zarządzonego na mocy drugiego ustępu niniejszego artykułu.

Wydatki, spowodowane przeniesieniem, obciążą Mocarstwo zatrzymujące.

Dział III

Praca jeńców wojennych

Artykuł 49

Mocarstwo zatrzymujące może korzystać z pracy zdrowych jeńców wojennych, biorąc pod uwagę ich wiek, płeć i stopień, jak również ich zdatność fizyczną, a to zwłaszcza w celu zachowania ich w dobrym stanie fizycznym i psychicznym.

Od jeńców wojennych - podoficerów można tylko wymagać wykonywania prac nadzorczych. Ci, od których nie wymaga się tego, mogą prosić o przydzielenie innej pracy, która im odpowiada i którą otrzymają w miarę możności.

Jeżeli oficerowie lub równorzędne im osoby proszą o pracę, która im odpowiada, powinni w miarę możności otrzymać ją. W żadnym razie nie wolno ich zmuszać do pracy.

Artykuł 50

Poza pracami, związanymi z administracją, urządzeniem lub utrzymaniem obozu można wymagać od jeńców wojennych wykonywania tylko prac należących do niżej wymienionych rodzajów:

a) rolnictwo;
b) przemysł związany z produkcją i wydobywaniem surowców oraz przemysł fabryczny, z wyjątkiem przemysłu metalowego, maszynowego i chemicznego oraz robót publicznych i budowlanych o charakterze wojskowym lub o przeznaczeniu wojskowym;
c) komunikacja i administracja nie mające charakteru lub przeznaczenia wojskowego;
d) działalność handlowa lub artystyczna;
e) służba domowa;

f) służba publiczna nie mająca charakteru lub przeznaczenia wojskowego.

W przypadku naruszenia powyższych przepisów jeńcy wojenni mogą korzystać z prawa skargi zgodnie z artykułem 78.

Artykuł 51

Jeńcy wojenni powinni korzystać z odpowiednich warunków pracy, w szczególności w zakresie mieszkania, odżywiania, ubrania i wyposażenia; warunki te nie powinny ustępować warunkom, z jakich korzystają obywatele Mocarstwa zatrzymującego, zatrudniani przy analogicznych pracach; będzie się również brało pod uwagę warunki klimatyczne.

Mocarstwo zatrzymujące, które korzysta z pracy jeńców wojennych, zapewni w miejscowościach, w których jeńcy ci pracują, zastosowanie ustaw krajowych o ochronie pracy, a w szczególności przepisów o bezpieczeństwie robotników.

Jeńcy wojenni powinni otrzymać przeszkolenie zawodowe i środki ochronne przystosowane do pracy, którą mają wykonywać i podobne do tych, które są przewidziane dla obywateli Mocarstwa zatrzymującego. Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 52 jeńcy mogą być narażeni na normalne ryzyko, które ponoszą robotnicy cywilni.

W żadnym przypadku warunki pracy nie powinny być pogorszone przez środki dyscyplinarne.

Artykuł 52

Nie wolno zatrudniać żadnego jeńca wojennego przy pracach szkodliwych dla zdrowia lub niebezpiecznych, chyba że zgłosi się on ochotniczo.

Nie wolno przydzielać żadnego jeńca wojennego do pracy, która może być uważana za upokarzającą dla członka sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego.

Usuwanie min lub podobnych środków uważa się za pracę niebezpieczną.

Artykuł 53

Czas trwania dnia pracy jeńców wojennych, wliczając w to czas potrzebny na drogę do pracy i z powrotem, nie będzie nadmierny i w żadnym razie nie przekroczy czasu pracy, ustalonego dla robotników cywilnych danych miejscowości, którzy są obywatelami Mocarstwa zatrzymującego, zatrudnionym przy tej samej pracy.

Jeńcom wojennym będzie obowiązkowo przysługiwał przynajmniej godzinny wypoczynek w czasie dnia pracy; wypoczynek ten będzie taki sam jak wypoczynek przewidziany dla robotników Mocarstwa zatrzymującego w przypadku, gdy ten ostatni jest dłuższy. Jeńcom przyznany będzie również co tydzień nieprzerwany dwudziestoczterogodzinny wypoczynek, możliwie w niedzielę lub w dniu wypoczynku, przyjętym w ich kraju pochodzenia. Ponadto każdy jeniec wojenny po przepracowaniu jednego roku korzystać będzie z 8-dniowego urlopu, podczas którego wypłacane mu będzie jego wynagrodzenie za pracę.

Jeżeli stosuje się takie metody pracy, jak praca na akord, nie powinny one nadmiernie przedłużać czasu pracy.

Artykuł 54

Wynagrodzenie za pracę należne jeńcom wojennym ustalone będzie według postanowień artykułu 62 niniejszej Konwencji.

Jeńcy wojenni, którzy są ofiarami wypadków przy pracy albo nabawili się choroby w trakcie lub z powodu swej pracy, otrzymają wszelką opiekę, jakiej wymaga ich stan zdrowia. Ponadto Mocarstwo zatrzymujące wręczy im zaświadczenie lekarskie, pozwalające im na zgłoszenie swych roszczeń Mocarstwu, do którego przynależą, i prześle jego odpis do Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych, przewidzianego w artykule 123.

Artykuł 55

Zdolność do pracy jeńców wojennych będzie sprawdzana regularnie co najmniej raz na miesiąc przez badania lekarskie. Przy tych badaniach należy szczególnie brać pod uwagę charakter prac, których wymaga się od jeńców wojennych.

Jeżeli jeniec wojenny uważa się za niezdolnego do pracy, będzie mu wolno stanąć przed władzami lekarskimi swego obozu; lekarze mogą zalecić zwolnienie od pracy jeńców wojennych, którzy w ich opinii są niezdolni do pracy.

Artykuł 56

Organizacja wewnętrzna oddziałów pracy będzie podobna jak w obozach jeńców wojennych.

Każdy oddział pracy będzie nadal pozostawał pod kontrolą obozu jeńców wojennych i będzie zależał od niego administracyjnie. Władze wojskowe oraz komendant obozu będą odpowiedzialni, pod kontrolą swego rządu, za przestrzeganie w obozach pracy postanowień niniejszej Konwencji.

Komendant obozu będzie posiadał prowadzoną bieżąco listę oddziałów pracy, zależnych od jego obozu, i komunikować ją będzie zwiedzającym obóz przedstawicielom Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i innych organizacji pomocy jeńcom wojennym.

Artykuł 57

Traktowanie jeńców wojennych zatrudnionych u osób prywatnych, nawet jeżeli te ostatnie zapewnią im opiekę i ochronę na własną odpowiedzialność, nie może być gorsze od przewidzianego przez niniejszą Konwencję. Mocarstwo zatrzymujące, władze wojskowe i komendant obozu, do którego należą ci jeńcy, ponosić będą całkowitą odpowiedzialność za utrzymanie, opiekę, traktowanie i zapłatę wynagrodzenia za pracę tych jeńców wojennych.

Jeńcy ci będą mieli prawo pozostawania w kontakcie z mężami zaufania obozów, od których zależą.

Dział IV

Zasoby pieniężne jeńców wojennych

Artykuł 58

Z chwilą rozpoczęcia działań wojennych i aż do chwili osiągnięcia porozumienia w tej sprawie z Mocarstwem opiekuńczym Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło ustalić maksymalną sumę w gotówce lub w podobnej formie, którą jeńcy wojenni mogą posiadać przy sobie. Każda nadwyżka, znajdująca się legalnie w ich posiadaniu, zabrana jeńcom lub zatrzymana, jak również każda suma przez nich zdeponowana zapisana zostanie na ich rachunek i nie będzie mogła być wymieniona na inną walutę bez ich zgody.

Jeżeli jeńcy wojenni otrzymują zezwolenie na czynienie zakupów lub przyjmowanie usług za opłatą w gotówce poza obozem, transakcje te dokonywane będą przez samych jeńców lub przez administrację obozu, która obciąży zapłatą rachunek danego jeńca. Mocarstwo zatrzymujące wyda odpowiednie zarządzenia w tym względzie.

Artykuł 59

Kwoty w walucie Mocarstwa zatrzymującego, odebrane jeńcom wojennym zgodnie z artykułem 18 w chwili ich wzięcia do niewoli, będą zapisane na rachunek każdego z nich zgodnie z postanowieniami artykułu 64 niniejszej części.

Będą również zapisane na rachunek jeńca kwoty w walucie Mocarstwa zatrzymującego, pochodzące z wymiany kwot w innych walutach, odebranych jeńcom w tym samym momencie.

Artykuł 60

Mocarstwo zatrzymujące będzie wypłacało wszystkim jeńcom wojennym zaliczki na żołd miesięczny w wysokości ustalonej drogą wymiany na walutę tego Mocarstwa następujących kwot:

Kategoria I - jeńcy poniżej stopnia sierżanta: osiem franków szwajcarskich;

Kategoria II - sierżanci i inni podoficerowie lub jeńcy stopni równorzędnych: dwanaście franków szwajcarskich;

Kategoria III - oficerowie do stopnia kapitana lub jeńcy wojenni stopni równorzędnych: pięćdziesiąt franków szwajcarskich;

Kategoria IV - majorzy, podpułkownicy, pułkownicy lub jeńcy równorzędnych stopni: sześćdziesiąt franków szwajcarskich;

Kategoria V - generałowie lub jeńcy wojenni stopni równorzędnych: siedemdziesiąt pięć franków szwajcarskich.

Jednakże zainteresowane Strony w konflikcie będą mogły zmienić w drodze specjalnych umów wysokości zaliczek na żołd należny jeńcom wojennym wyżej wymienionych kategorii.

Jeżeli sumy, przewidziane w powyższym ustępie pierwszym, są zbyt wysokie w porównaniu z żołdem wypłacanym członkom sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego albo jeżeli z jakiejkolwiek innej przyczyny spowodowałyby poważne trudności dla tego Mocarstwa, to ostatnie aż do chwili zawarcia z Mocarstwem, do którego należą jeńcy wojenni, specjalnego układu w celu zmienienia tych kwot:

a) będzie w dalszym ciągu zapisywać na rachunek jeńców wojennych kwoty wskazane w ustępie pierwszym,

b) będzie mogło chwilowo ograniczyć do umiarkowanych kwot wysokość wypłat z tytułu zaliczek na żołd, które odda do dyspozycji jeńców wojennych na ich potrzeby; jeżeli jednak chodzi o jeńców I kategorii, to sumy te nie będą nigdy niższe od sum, jakie wypłaca Mocarstwo zatrzymujące członkom własnych sił zbrojnych.

O powodach takiego ograniczenia zostanie bezzwłocznie zawiadomione Mocarstwo opiekuńcze.

Artykuł 61

Mocarstwo zatrzymujące przyjmie przesyłki pieniężne wysłane przez Mocarstwo, do którego należą jeńcy wojenni, jako dodatek do żołdu, pod warunkiem, że kwoty te będą równe dla każdego jeńca tej samej kategorii, że będą płacone wszystkim jeńcom tej kategorii, należącym do tego Mocarstwa i że zostaną możliwie najszybciej zapisane na osobisty rachunek jeńców zgodnie z postanowieniami artykułu 64. Te dodatki do żołdu nie zwolnią Mocarstwa zatrzymującego od żadnego z obowiązków ciążących na nim na mocy niniejszej Konwencji.

Artykuł 62

Jeńcy wojenni otrzymywać będą bezpośrednio od władz zatrzymujących słuszne wynagrodzenie za pracę, którego stawki zostaną ustalone przez władzę, nie mogą jednak wynosić mniej niż 1/4 franka szwajcarskiego za dzień pracy. Mocarstwo zatrzymujące zawiadomi jeńców, jak również Mocarstwo, do którego należą, za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego o wysokości wyznaczonych przez nie stawek wynagrodzenia za dzień pracy.

Wynagrodzenie za pracę będzie również wypłacane przez władze zatrzymujące jeńcom wojennym przydzielonym na stałe do pełnienia funkcji lub do pracy rzemieślniczej, związanych z administracją, urządzeniem wewnętrznym lub utrzymaniem obozów, jak również jeńcom, obowiązanym do wykonywania służby duchownej lub lekarskiej na rzecz swych kolegów.

Wynagrodzenie za pracę męża zaufania, jego pomocników i ewentualnie jego doradców opłacane będzie z funduszu, powstałego z zysków kantyny; wysokość tego wynagrodzenia będzie ustalona przez męża zaufania i zatwierdzona przez komendanta obozu. Jeżeli taki fundusz nie istnieje, władze zatrzymujące wypłacą tym jeńcom słuszne wynagrodzenie za pracę.

Artykuł 63

Jeńcy wojenni będą mogli otrzymywać przesyłki pieniężne, skierowane do nich indywidualnie lub zbiorowo.

Każdy jeniec wojenny będzie dysponował saldem kredytowym swego rachunku, przewidzianego w artykule następnym, w ramach ustalonych przez Mocarstwo zatrzymujące, które dokona żądanych wypłat. Z zastrzeżeniem ograniczeń finansowych

lub walutowych, które Mocarstwo zatrzymujące uważa za istotne, jeńcy wojenni będą mogli dokonywać wypłat za granicę. W takim przypadku Mocarstwo zatrzymujące ułatwi przekazywanie pieniędzy przez jeńców osobom, będącym na ich utrzymaniu.

W każdym razie jeńcy wojenni będą mogli, jeżeli zgodzi się na to Mocarstwo, do którego należą, dokonywać wypłat w swym kraju według następującej procedury: Mocarstwo zatrzymujące prześle Mocarstwu, do którego jeńcy należą, za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego zawiadomienie, zawierające wszelkie potrzebne dane o nadawcy i odbiorcy przekazu, jak również wysokość sumy, podlegającej wypłacie, wyrażonej w walucie Mocarstwa zatrzymującego; zawiadomienie to będzie podpisane przez zainteresowanego jeńca i kontrasygnowane przez komendanta obozu. Mocarstwo zatrzymujące obciąży rachunek jeńca tą sumą; sumy w ten sposób rozchodowane zostaną przez nie zapisane na dobro Mocarstwa, do którego jeńcy należą.

Dla wykonania powyższych postanowień Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło korzystać ze wskazówek regulaminu typowego, znajdującego się w załączniku V do niniejszej Konwencji.

Artykuł 64

Mocarstwo zatrzymujące będzie prowadziło dla każdego jeńca wojennego oddzielny rachunek, zawierający przynajmniej następujące dane:

1) kwoty należne jeńcowi lub otrzymane przez niego tytułem zaliczki na żołd, wynagrodzenie za pracę lub z jakiegokolwiek innego tytułu; sumy w walucie Mocarstwa zatrzymującego, odebrane jeńcowi; sumy, odebrane jeńcowi i wymienione na jego prośbę na walutę Mocarstwa zatrzymującego;
2) sumy wypłacone jeńcowi gotówką lub w podobnej formie; wypłaty, dokonane z jego rachunku i na jego prośbę; sumy przekazywane zgodnie z ustępem trzecim artykułu poprzedniego.

Artykuł 65

Każdy zapis wniesiony na rachunek jeńca wojennego będzie podpisany lub parafowany przez niego albo przez męża zaufania, działającego w jego imieniu.

Jeńcy wojenni korzystać będą w każdym czasie z możliwych ułatwień dla wglądu do swego rachunku i otrzymania jego odpisu; rachunek będzie mógł być również sprawdzany przez przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego w czasie zwiedzania przez nich obozu.

W razie przeniesienia jeńców wojennych z jednego obozu do innego, ich rachunek osobisty będzie przekazany wraz z nimi. W razie przeniesienia z jednego Mocarstwa zatrzymującego do innego, należące do jeńców sumy w walucie innej niż waluta Mocarstwa zatrzymującego będą przekazane wraz z nimi; zostaną im również wydane zaświadczenia o wszystkich innych sumach, które pozostały na ich rachunku.

Zainteresowane Strony w konflikcie będą mogły porozumieć się co do komunikowania sobie nawzajem w określonych terminach za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego wykazów rachunków jeńców wojennych.

Artykuł 66

Z zakończeniem niewoli na skutek zwolnienia lub repatriacji jeńca wojennego Mocarstwo zatrzymujące wyda mu zaświadczenie podpisane przez właściwego oficera i stwierdzające saldo kredytowe należne mu w chwili zakończenia niewoli. Z drugiej strony Mocarstwo zatrzymujące przekaże za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego Mocarstwu, do którego należą jeńcy wojenni, listy zawierające wszelkie dane o jeńcach, których niewola zakończyła się wskutek repatriacji, zwolnienia, ucieczki, zgonu lub w inny sposób, oraz wykazujące salda kredytowe na ich rachunkach. Autentyczność każdego arkusza tych list będzie stwierdzona przez upoważnionego przedstawiciela Mocarstwa zatrzymującego.

Zainteresowane Mocarstwa będą mogły na mocy specjalnego układu zmienić powyższe postanowienia częściowo lub całkowicie.

Mocarstwo, do którego należą jeńcy wojenni, będzie odpowiedzialne za uregulowanie z nimi salda kredytowego, należnego im od Mocarstwa zatrzymującego, w chwili zakończenia się ich niewoli.

Artykuł 67

Zaliczki na żołd, wypłacone jeńcom wojennym zgodnie z artykułem 60, będą uważane za wypłacone w imieniu Mocarstwa, do którego oni należą; te zaliczki na żołd, jak również wszystkie wypłaty, dokonane przez to Mocarstwo na mocy art. 63 ustęp 3 oraz art. 68, będą przedmiotem porozumienia między zainteresowanymi Mocarstwami po zakończeniu działań wojennych.

Artykuł 68

Każde roszczenie o odszkodowanie, zgłoszone przez jeńca wojennego z tytułu nieszczęśliwego wypadku lub innej szkody, poniesionej w związku z pracą, zostanie zakomunikowane za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego Mocarstwu, do którego on należy. Zgodnie z postanowieniami art. 54 Mocarstwo zatrzymujące wręczy w każdym przypadku jeńcowi wojennemu zaświadczenie, stwierdzające charakter rany lub kalectwa i okoliczności, w jakich nastąpiły, oraz zawierające dane o odbytej przez niego kuracji lekarskiej lub szpitalnej. Zaświadczenie podpisane będzie przez odpowiedzialnego oficera Mocarstwa zatrzymującego, dane zaś o charakterze lekarskim poświadczone będą przez lekarza służby zdrowia.

Mocarstwo zatrzymujące zakomunikuje również Mocarstwu, do którego należą jeńcy wojenni, o każdym zgłoszonym przez jeńca roszczeniu o odszkodowanie za rzeczy osobiste, pieniądze lub przedmioty wartościowe, które zostały mu odebrane na mocy art. 18, a które nie zostały mu zwrócone przy repatriacji, jak również o każdym roszczeniu o odszkodowanie z tytułu strat, które jeniec wojenny przypisuje winie Mocarstwa zatrzymującego lub jednego z jego funkcjonariuszy. Natomiast Mocarstwo zatrzymujące zastąpi na swój koszt rzeczy osobiste, których potrzebuje jeniec w okresie niewoli. W każdym przypadku Mocarstwo zatrzymujące wręczy jeńcowi zaświadczenie, podpisane przez odpowiedzialnego oficera i zawierające wszelkie potrzebne dane o przyczynach niezwrócenia mu rzeczy, pieniędzy lub przedmiotów wartościowych. Odpis tego zaświadczenia skierowany będzie do Mocarstwa, do którego należy jeniec, za pośrednictwem Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych, przewidzianego w artykule 123.

Dział V

Stosunki jeńców wojennych ze światem zewnętrznym

Artykuł 69

Z chwilą gdy jeńcy wojenni znajdują się we władzy Mocarstwa zatrzymującego, powiadomi ono ich oraz za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego powiadomi Mocarstwo, do którego jeńcy należą, o środkach przedsięwziętych w celu wykonania postanowień niniejszego działu; zawiadomi ono również o wszelkich zmianach tych środków.

Artykuł 70

Każdy jeniec wojenny od chwili dostania się do niewoli lub najpóźniej po upływie tygodnia od przybycia do obozu, nawet jeżeli chodzi o obóz przejściowy, a także w razie choroby lub przewiezienia do lazaretu lub do innego obozu powinien mieć możność wysłania z jednej strony bezpośrednio do swej rodziny, a z drugiej - do Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych, przewidzianego w art. 123, karty, sporządzonej w miarę możności według wzoru, załączonego do niniejszej Konwencji, i zawiadamiającej o dostaniu się do niewoli, adresie i stanie zdrowia. Powyższe karty będą przesłane możliwie bezzwłocznie i w żadnym przypadku nie będą przetrzymywane.

Artykuł 71

Jeńcy wojenni będą mogli wysyłać i otrzymywać listy i karty pocztowe. Jeżeli Mocarstwo zatrzymujące uzna za konieczne ograniczenie tej korespondencji, to powinno

zezwolić co najmniej na wysyłanie w okresie miesięcznym 2 listów i 4 kart, sporządzonych w miarę możności według wzorów, załączonych do niniejszej Konwencji (nie wliczając w to kart przewidzianych w artykule 70). Inne ograniczenia będą mogły być wprowadzone tylko wtedy, gdy Mocarstwo opiekuńcze ma wszelkie powody do przypuszczenia, że leżą one w interesie samych jeńców ze względu na trudności napotykane przez Mocarstwo zatrzymujące w zaangażowaniu dostatecznej ilości wykwalifikowanych tłumaczy dla dokonywania niezbędnej cenzury. Decyzja o ograniczeniu korespondencji nadsyłanej do jeńców może być powzięta tylko przez Mocarstwo, do którego ci jeńcy należą, ewentualnie na prośbę Mocarstwa zatrzymującego. Listy i karty powinny być przesyłane najszybszymi środkami, jakimi dysponuje Mocarstwo zatrzymujące; nie mogą być one opóźnione ani zatrzymywane ze względów dyscyplinarnych.

Jeńcy wojenni nie otrzymujący przez dłuższy czas wiadomości od swych rodzin albo nie mogący otrzymać od nich lub przesłać im wiadomości zwykłą drogą, jak również jeńcy, których dzielą od rodzin znaczne odległości, będą mogli wysyłać telegramy, za które opłaty obciążą ich rachunki u Mocarstwa zatrzymującego lub będą uregulowane gotówką, którą jeńcy dysponują. Jeńcy korzystać będą również z tego sposobu korespondencji w nagłych przypadkach.

Korespondencja jeńców prowadzona będzie zasadniczo w ich języku ojczystym. Strony w konflikcie mogą wyrazić zgodę na korespondowanie również w innych językach.

Worki, zawierające korespondencję jeńców, będą starannie pieczętowane i zaopatrzone w naklejki wyraźnie wskazujące ich zawartość i zaadresowane do urzędów pocztowych miejsca przeznaczenia.

Artykuł 72

Jeńcy wojenni będą mogli otrzymywać pocztą lub każdą inną drogą przesyłki indywidualne lub zbiorowe, zawierające zwłaszcza artykuły spożywcze, ubrania, lekarstwa i przedmioty przeznaczone do zaspokojenia ich potrzeb w dziedzinie religii, studiów lub wypoczynku, włącznie z książkami, przedmiotami kultu religijnego, materiałami naukowymi, formularzami egzaminacyjnymi, instrumentami muzycznymi, sprzętem sportowym i przedmiotami, pozwalającymi jeńcom na kontynuowanie studiów lub prowadzenie działalności artystycznej.

Przesyłki te nie mogą w żadnej mierze zwolnić Mocarstwa zatrzymującego od obowiązków, ciążących na nim z tytułu niniejszej Konwencji.

Jedynymi ograniczeniami, które można zastosować do tych przesyłek, będą ograniczenia zaproponowane przez Mocarstwo opiekuńcze w interesie samych jeńców wojennych albo przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakąkolwiek inną organizację pomocy jeńcom wojennym w odniesieniu wyłącznie do ich własnych przesyłek i z powodu wyjątkowego przeciążenia transportu i komunikacji.

Jeżeli zajdzie tego potrzeba, warunki ekspedycji przesyłek indywidualnych lub zbiorowych będą przedmiotem specjalnych układów miedzy zainteresowanymi Mocarstwami, które nie mogą w żadnym razie opóźnić rozdawania jeńcom przesyłek przynoszących im pomoc. Przesyłki żywnościowe i odzieżowe nie będą zawierały książek; środki lecznicze będą w zasadzie przesyłane w paczkach zbiorowych.

Artykuł 73

W razie braku specjalnych układów między zainteresowanymi Mocarstwami co do warunków odbioru i rozdziału zbiorowych przesyłek pomocy, stosowany będzie regulamin w sprawie zbiorowej pomocy załączony do niniejszej Konwencji.

Układy specjalne, przewidziane powyżej, nie będą mogły w żadnym razie ograniczać prawa mężów zaufania do podejmowania zbiorowych przesyłek pomocy przeznaczonych dla jeńców wojennych, do rozdziału ich i do dysponowania nimi w interesie jeńców.

Układy te nie będą mogły również ograniczać prawa przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i każdej innej

organizacji pomocy jeńcom, zajmującej się przekazywaniem przesyłek zbiorowych, do kontrolowania ich rozdziału pomiędzy odbiorców.

Artykuł 74

Wszelkie przesyłki pomocy jeńcom wojennym zwolnione będą od opłat importowych, celnych i innych.

Korespondencja, przesyłki pomocy oraz dowolne przesyłki pieniężne, skierowane do jeńców wojennych lub wysyłane przez nich drogą pocztową bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Biur Informacyjnych przewidzianych w artykule 122 i Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych przewidzianego w artykule 123 zwolnione będą od wszystkich opłat pocztowych zarówno w krajach nadania i przeznaczenia, jak i w tranzycie przez inne kraje.

Koszty transportu przesyłek pomocy przeznaczonych dla jeńców wojennych, które z powodu swej wagi lub z jakiejkolwiek innej przyczyny nie mogą im być przekazane drogą pocztową, będą obciążały Mocarstwo zatrzymujące na całym terytorium pozostającym pod jego kontrolą. Inne Mocarstwa uczestniczące w Konwencji ponosić będą koszty przewozu na swych terytoriach.

W braku specjalnych układów między zainteresowanymi Mocarstwami koszty związane z przewozem tych przesyłek i nie objęte wyżej wspomnianymi zwolnieniami ponosić będzie nadawca.

Wysokie Umawiające się Strony będą się starały obniżyć w miarę możności opłaty telegraficzne za telegramy wysyłane przez jeńców wojennych lub do nich skierowane.

Artykuł 75

W razie gdyby działania wojenne przeszkodziły zainteresowanym Mocarstwom w wykonaniu ich obowiązku zapewnienia transportu przesyłek przewidzianych w artykułach 70, 71, 72 i 77, zainteresowane Mocarstwa opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub każda inna organizacja uznana przez Strony w konflikcie będą mogły zapewnić transport tych przesyłek odpowiednimi środkami (wagony, samochody ciężarowe, statki lub samoloty itd.). W tym celu Wysokie Umawiające się Strony starać się będą o dostarczenie im tych środków transportu i zezwolenie na ich przyjazd przez wydanie niezbędnych przepustek.

Powyższe środki transportowe będą mogły być również użyte do przewozu:

a) korespondencji, wykazów i sprawozdań wymienionych między Centralnym Biurem Informacji przewidzianym w artykule 123 a Biurami Krajowymi przewidzianymi w artykule 122;

b) korespondencji i sprawozdań dotyczących jeńców wojennych, które Mocarstwa opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakakolwiek inna organizacja pomocy jeńcom wojennym wymieniają bądź ze swymi własnymi delegatami, bądź ze Stronami w konflikcie.

Niniejsze postanowienia nie ograniczają w niczym prawa każdej Strony w konflikcie do organizowania, jeżeli będzie wolała, innych transportów i do wydawania przepustek na warunkach, jakie będą uzgodnione.

W braku specjalnych układów koszty użycia tych środków transportu będą ponoszone proporcjonalnie przez Strony w konflikcie, których obywatele korzystają z tych usług.

Artykuł 76

Cenzura korespondencji kierowanej do jeńców wojennych lub wysyłanej przez nich będzie dokonywana w możliwie najkrótszym czasie. Będzie ona dokonywana tylko przez Mocarstwa wysyłające i odbierające i tylko raz jeden przez każde z nich.

Kontrola przesyłek przeznaczonych dla jeńców wojennych nie powinna być przeprowadzana w warunkach, które zagrażałyby zachowaniu w należytym stanie zawartych w nich artykułów spożywczych, i będzie się odbywała, o ile nie chodzi o pisma i druki, w obecności odbiorcy lub należycie upoważnionego przez niego kolegi. Wręczanie

przesyłek indywidualnych lub zbiorowych jeńcom nie będzie mogło być opóźnione pod pozorem trudności cenzurowania.

Wszelki zakaz korespondencji, wydany przez Strony w konflikcie ze względów wojskowych lub politycznych, może być jedynie tymczasowy i powinien trwać możliwie najkrócej.

Artykuł 77

Mocarstwa zatrzymujące zapewnią wszystkie ułatwienia w przesyłaniu za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego lub Centralnego Biura Informacji o jeńcach wojennych przewidzianego w art. 123 akt, pism i dokumentów, przeznaczonych dla jeńców wojennych lub pochodzących od nich, a w szczególności pełnomocnictw i testamentów.

We wszystkich przypadkach Mocarstwa zatrzymujące ułatwią jeńcom wojennym wystawianie tych dokumentów; w szczególności zezwolą im one na zasięgnięcie porady prawnika i podejmą odpowiednie środki dla poświadczenia autentyczności ich podpisu.

Dział VI

Stosunki jeńców wojennych z władzami

Rozdział I

Skargi jeńców wojennych na warunki ich życia w niewoli

Artykuł 78

Jeńcy wojenni mają prawo przedkładania władzom wojskowym, którym podlegają, podań w sprawie warunków ich życia w niewoli.

Mają oni również prawo zwracania się bez ograniczeń za pośrednictwem męża zaufania bądź bezpośrednio, jeżeli uważają to za konieczne, do przedstawicieli Mocarstw opiekuńczych w celu zwrócenia ich uwagi na sprawy, które mogą być przedmiotem skarg na warunki życia w niewoli.

Te podania i skargi nie podlegają ograniczeniom i nie będą zaliczane do normy korespondencji ustalonej w art. 71. Powinny one być przesyłane bezzwłocznie. Nawet w razie uznania ich za bezzasadne nie mogą one stanowić podstawy do jakichkolwiek kar.

Mężowie zaufania będą mogli posyłać do przedstawicieli Mocarstw opiekuńczych okresowe sprawozdania o sytuacji w obozach i o potrzebach jeńców wojennych.

Rozdział II

Przedstawiciele jeńców wojennych

Artykuł 79

We wszystkich miejscach, w których znajdują się jeńcy wojenni, z wyjątkiem miejsc, w których znajdują się oficerowie, jeńcy wybierać będą swobodnie w tajnym głosowaniu, co sześć miesięcy a także w razie wakansu mężów zaufania, którzy będą ich reprezentowali przed władzami wojskowymi, Mocarstwami opiekuńczymi, Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża i każdą inną organizacją pomocy jeńcom. Ci mężowie zaufania mogą być wybierani ponownie.

W obozach oficerów i osób w równorzędnym stopniu lub w obozach mieszanych mężem zaufania będzie oficer-jeniec wojenny, najstarszy wiekiem spośród najwyższych stopniem. W obozach oficerskich będzie on miał do pomocy jednego lub kilku doradców wybranych przez oficerów; w obozach mieszanych pomocnicy jego wybrani będą spośród jeńców wojennych nie będących oficerami.

W obozach pracy dla jeńców wojennych pełnienie funkcji administracyjnych przypadających jeńcom wojennym powierzone będzie oficerom-jeńcom wojennym tej samej narodowości. Ponadto oficerowie ci mogą być wybierani na stanowiska mężów zaufania zgodnie z postanowieniami ustępu pierwszego niniejszego artykułu. W takim przypadku pomocnicy męża zaufania wybrani będą spośród jeńców wojennych nie będących oficerami.

Każdy wybrany mąż zaufania musi być zatwierdzony przez Mocarstwo zatrzymujące przed objęciem swej funkcji. Jeżeli Mocarstwo zatrzymujące odmawia zatwierdzenia jeńca

wojennego, wybranego przez swych współtowarzyszy niewoli, musi zakomunikować Mocarstwu opiekuńczemu powody swojej odmowy.

W każdym przypadku mąż zaufania będzie osobą tej samej narodowości, władającą tym samym językiem i posiadającą te same obyczaje co jeńcy wojenni, których reprezentuje. Tak więc jeńcy wojenni zgrupowani w różnych oddziałach obozu, zależnie od swej narodowości, języka i obyczajów, będą mieli dla każdego oddziału własnego męża zaufania, zgodnie z postanowieniami poprzednich ustępów.

Artykuł 80

Mężowie zaufania powinni przyczyniać się do podniesienia fizycznego, moralnego i intelektualnego poziomu życia jeńców wojennych.

W szczególności, jeżeli jeńcy postanowią zorganizować wśród siebie system wzajemnej pomocy, kierowanie tą organizacją należeć będzie do mężów zaufania niezależnie od zadań specjalnych, jakie są im powierzone przez inne postanowienia niniejszej Konwencji.

Za przestępstwa jeńców wojennych mężowie zaufania nie będą odpowiedzialni jedynie ze względu na ich funkcje.

Artykuł 81

Mężowie zaufania nie będą zmuszani do żadnej pracy, która utrudniałaby wykonywanie ich obowiązków.

Mężowie zaufania będą mogli wyznaczyć spośród jeńców potrzebnych im pomocników. Zapewni się im wszelkie ułatwienia materialne, a zwłaszcza pewną swobodę poruszania się, konieczną do wykonywania ich zadań (odwiedzanie oddziałów pracy, przyjmowanie przesyłek pomocy itd.).

Mężom zaufania wolno będzie zwiedzać lokale, w których są internowani jeńcy wojenni, a ci ostatni mają prawo do swobodnego zasięgania rad u swych mężów zaufania.

Mężom zaufania przyznane będą również wszelkie ułatwienia w korespondencji pocztowej i telegraficznej z władzami zatrzymującymi, Mocarstwami opiekuńczymi, z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża i ich przedstawicielami, z mieszanymi komisjami lekarskimi oraz z organizacjami pomocy jeńcom wojennym. Mężowie zaufania w oddziałach pracy korzystać będą z tych samych ułatwień w swej korespondencji z mężem zaufania głównego obozu. Korespondencja ta nie będzie podlegała ograniczeniom i nie będzie zaliczana do minimum korespondencji przewidzianego w art. 71.

Żaden mąż zaufania nie może zostać przeniesiony bez pozostawienia mu niezbędnego czasu na zaznajomienie swego następcy z bieżącymi sprawami.

W razie zdjęcia w urzędu przyczyny tej decyzji zakomunikowane będą Mocarstwu opiekuńczemu.

Rozdział III
Sankcje karne i dyscyplinarne
I. Postanowienia ogólne
Artykuł 82

Jeńcy wojenni podlegać będą ustawom, regulaminom i rozkazom ogólnym, obowiązującym w siłach zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego. Będzie ono mogło zastosować sankcje sądowe lub dyscyplinarne wobec każdego jeńca wojennego, który naruszył te prawa, regulaminy lub rozkazy ogólne. Nie będą jednak dozwolone żadne dochodzenia ani sankcje sprzeczne z postanowieniami niniejszego rozdziału.

Jeżeli ustawy, regulaminy lub rozkazy ogólne Mocarstwa zatrzymującego uznają za karalne czyny popełnione przez jeńca wojennego, podczas gdy te same czyny nie są karalne w razie ich popełnienia przez członka sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego, czyny te mogą pociągać za sobą jedynie sankcje dyscyplinarne.

Artykuł 83

Jeśli chodzi o ustalenie, czy przestępstwo jeńca wojennego ma być karane dyscyplinarnie, czy sądowo, Mocarstwo zatrzymujące czuwać będzie nad tym, aby właściwe władze odniosły się do tej sprawy z największą wyrozumiałością i aby zastosowały raczej środki dyscyplinarne niż postępowanie sądowe w każdym możliwym przypadku.

Artykuł 84

Tylko sądy wojskowe są właściwe do sądzenia jeńca wojennego, chyba że ustawodawstwo Mocarstwa zatrzymującego pozwala wyraźnie sądom cywilnym na sądzenie członka sił zbrojnych tego Mocarstwa za takie same przestępstwa, o jakie oskarżony jest jeniec wojenny.

W żadnym przypadku jeniec wojenny nie będzie sądzony przez żaden sąd, który nie dawałby zasadniczych gwarancji niezależności i bezstronności powszechnie uznanych, a którego procedura nie zapewniłaby jeńcowi praw i środków obrony przewidzianych w artykule 105.

Artykuł 85

Jeńcy wojenni ścigani na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego za czyny popełnione przed dostaniem się do niewoli korzystają nadal z dobrodziejstwa niniejszej Konwencji, nawet jeżeli zostali skazani.

Artykuł 86

Jeniec wojenny może być tylko raz jeden ukarany za ten sam czyn lub na podstawie tego samego oskarżenia.

Artykuł 87

Władze wojskowe i sądy Mocarstwa zatrzymującego mogą wymierzać jeńcom wojennym tylko takie kary, jakie przewidziane są w takich samych przypadkach w stosunku do wojskowych tego Mocarstwa.

Przy wymierzaniu kary sądy lub władze Mocarstwa zatrzymującego wezmą w możliwie największej mierze pod uwagę okoliczność, że oskarżony nie będąc obywatelem Mocarstwa zatrzymującego nie ma wobec niego żadnego obowiązku wierności oraz że znajduje się on w jego mocy w następstwie okoliczności niezależnie od jego woli. Będą one mogły złagodzić swobodnie karę przewidzianą za zarzucone jeńcowi przestępstwo i nie będą miały obowiązku stosowania minimum tej kary.

Zabrania się stosowania wszelkich kar zbiorowych za czyny indywidualne, wszelkich kar cielesnych, uwięzienia w pomieszczeniach pozbawionych światła dziennego i w ogóle wszelkiego rodzaju tortur lub okrucieństwa.

Ponadto żaden jeniec wojenny nie może być pozbawiony swego stopnia wojskowego przez Mocarstwo zatrzymujące ani też nie wolno zabraniać mu noszenia odznak.

Artykuł 88

Jeńcy wojenni - oficerowie, podoficerowie lub szeregowcy odbywający kary dyscyplinarne lub sądowe, nie będą podlegali surowszemu traktowaniu niż traktowanie przewidziane przy tych samych karach w stosunku do członków sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego w równorzędnym stopniu.

Jeńcy wojenni-kobiety nie będą skazywane na surowszą karę ani surowiej traktowane w czasie jej odbywania niż kobiety, należące do sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego skazane za analogiczne przestępstwa.

W żadnym przypadku jeńcy wojenni - kobiety nie mogą być skazane na surowszą karę ani surowiej traktowane w czasie jej odbywania niż mężczyźni członkowie sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego skazani za analogiczne przestępstwa.

Po odbyciu wymierzonych im kar dyscyplinarnych lub sądowych jeńcy wojenni nie mogą być traktowani odmiennie niż pozostali jeńcy.

II. Sankcje dyscyplinarne

Artykuł 89

Jeńcom wojennym mogą być wymierzane następujące kary dyscyplinarne:

1) grzywna do wysokości 50% zaliczki na żołd i wynagrodzenia za pracę przewidzianych w art. 60 i 62, jednak za okres nie dłuższy niż 30 dni;
2) cofnięcie korzyści przyznanych jeńcom wojennym, a nie przewidzianych w niniejszej Konwencji;
3) praca przymusowa nie przekraczająca dwóch godzin dziennie;
4) areszt.

Kara wymieniona w punkcie 3 nie może być jednak stosowana do oficerów.

W żadnym przypadku kary dyscyplinarne nie będą nieludzkie, brutalne lub niebezpieczne dla zdrowia jeńców wojennych.

Artykuł 90

Czas trwania jakiejkolwiek poszczególnej kary nie może przekraczać dni 30. Na poczet kary dyscyplinarnej zalicza się okres tymczasowego aresztowania przed rozprawą lub orzeczeniem karty.

Kara najwyżej 30 dni aresztu nie może być podwyższona nawet w przypadku, gdy jeniec wojenny odpowiada dyscyplinarnie w tym samym postępowaniu za kilka czynów, niezależnie od tego, czy są one, czy nie są z sobą związane.

Okres między wymierzeniem kary dyscyplinarnej a jej wykonaniem nie może przekraczać jednego miesiąca.

Jeżeli jeńcowi wojennemu wymierzona zostanie nowa kara dyscyplinarna, a jedna z nich wynosi 10 dni aresztu lub więcej, między wykonaniem każdej z tych kar powinien upłynąć okres przynajmniej 3 dni.

Artykuł 91

Ucieczkę jeńca wojennego będzie się uważało za udaną:

1) jeżeli połączy się on z siłami zbrojnymi Mocarstwa, do którego należy, lub Mocarstwa sprzymierzonego;
2) jeżeli opuści terytorium podlegające władzy Mocarstwa zatrzymującego lub Mocarstwa z nim sprzymierzonego;
3) jeżeli dostanie się na statek płynący pod bandera Mocarstwa, do którego jeniec należy, lub Mocarstwa sprzymierzonego, a znajdujący się na wodach terytorialnych Mocarstwa zatrzymującego, pod warunkiem, że statek ten nie znajduje się we władzy tego ostatniego.

Jeńcy wojenni, którzy po ucieczce udanej w rozumieniu niniejszego artykułu zostaną ponownie wzięci do niewoli, nie będą podlegali żadnej karze za swą poprzednią ucieczkę.

Artykuł 92

Jeniec wojenny ujęty w toku ucieczki, która nie jest udana w rozumieniu art. 91, podlega tylko karze dyscyplinarnej nawet w razie ponawianej próby ucieczki.

Ujęty jeniec zostanie przekazany w jak najszybszym czasie właściwym władzom wojskowym.

Mimo art. 88 ustęp 4 jeńcy wojenni ukarani za nieudaną ucieczkę mogą być poddani specjalnemu nadzorowi, pod warunkiem, że nadzór ten nie dotknie stanu ich zdrowia, że odbywać się będzie w obozach jeńców wojennych i że nie pozbawi ich żadnego z uprawnień, przyznanych im przez niniejszą Konwencję.

Artykuł 93

Ucieczka lub próba ucieczki, nawet w razie powtórzenia, nie może być uznana za okoliczność obciążającą, jeżeli jeniec wojenny odpowiada przed sądem za przestępstwa popełnione w czasie ucieczki lub próby ucieczki.

Zgodnie z postanowieniami artykułu 83, przestępstwa popełnione przez jeńców wojennych wyłącznie w celu ułatwienia sobie ucieczki i nie zawierające żadnych cech gwałtu wobec osób, jak przestępstwa przeciwko własności publicznej, kradzież bez

zamiaru wzbogacania się, podrabianie i używanie fałszywych dokumentów, noszenie cywilnego ubrania, podlegać będą tylko karom dyscyplinarnym.

Jeńcy wojenni, którzy współdziałali w ucieczce lub próbie ucieczki, podlegają z tego tytułu tylko karze dyscyplinarnej.

Artykuł 94

W razie ujęcia zbiegłego jeńca wojennego należy zawiadomić o tym w sposób przewidziany w artykule 122 Mocarstwo, do którego on należy, jeżeli zawiadomiono je o ucieczce.

Artykuł 95

Jeńcy wojenni oskarżeni o przestępstwa dyscyplinarne nie będą tymczasowo aresztowani do czasu orzeczenia kary, chyba że środek ten stosuje się do członków sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego w razie popełnienia analogicznych przestępstw lub że wymaga tego wyższy interes utrzymania porządku i dyscypliny w obozie.

Tymczasowe zaaresztowanie jeńca wojennego w związku z naruszeniem dyscypliny ograniczone będzie do niezbędnego minimum i nie może przekraczać 14 dni.

Postanowienia art. 97 i 98 niniejszego rozdziału mają zastosowanie do jeńców wojennych tymczasowo aresztowanych w związku z naruszeniem dyscypliny.

Artykuł 96

Fakty stanowiące naruszenie dyscypliny będą przedmiotem natychmiastowego śledztwa.

Niezależnie od kompetencji sądów i wyższych władz wojskowych, kary dyscyplinarne wymierzać może tylko oficer posiadający władzę dyscyplinarną jako komendant obozu lub odpowiedzialny oficer, który go zastępuje lub któremu przekazał on swą władzę dyscyplinarną.

Władza ta nie może być w żadnym przypadku przekazana jeńcowi wojennemu ani wykonywana przez jeńca wojennego.

Przed orzeczeniem kary dyscyplinarnej oskarżony jeniec wojenny będzie dokładnie poinformowany o zarzucanych mu czynach. Będzie on mógł złożyć wyjaśnienia i przedstawić swą obronę. Będzie mu wolno powołać się na świadków i korzystać w razie potrzeby z pomocy wykwalifikowanego tłumacza. O decyzji powiadomieni zostaną jeniec wojenny i mąż zaufania.

Komendant obozu powinien prowadzić ewidencję wymierzonych kar dyscyplinarnych; do rejestru tego będą mieli wgląd przedstawiciele Mocarstwa opiekuńczego.

Artykuł 97

Jeńcy wojenni nie będą w żadnym razie przenoszeni dla odbycia kar dyscyplinarnych do zakładów karnych (więzienia, domy poprawcze, ciężkie roboty itd.).

Wszystkie pomieszczenia, w których jeńcy odbywać będą kary dyscyplinarne, powinny odpowiadać wymaganiom higieny przewidzianym w art. 25. Ukarani jeńcy wojenni będą mieli możność utrzymania czystości osobistej zgodnie z postanowieniami art. 29.

Oficerowie i osoby z nimi zrównane nie będą osadzani w tych samych pomieszczeniach co podoficerowie lub szeregowcy.

Jeńcy wojenni-kobiety, odbywające kary dyscyplinarne, będą osadzane oddzielnie od mężczyzn, w osobnych pomieszczeniach, w których pozostawać będą pod bezpośrednim nadzorem kobiet.

Artykuł 98

Jeńcy wojenni odbywający kary dyscyplinarne będą nadal korzystali z postanowień niniejszej Konwencji, chyba że samo zatrzymanie uniemożliwia ich stosowanie. W żadnym razie nie wolno ich jednak pozbawić korzyści wynikających z artykułów 78 i 126.

Jeńcy wojenni ukarani dyscyplinarnie nie mogą być pozbawieni przywilejów związanych z ich stopniem.

Jeńcy wojenni ukarani dyscyplinarnie będą mieli zapewnioną możność ruchu i przebywania na otwartym powietrzu co najmniej przez 2 godziny dziennie.

Będą oni mogli na swą prośbę zgłaszać się do codziennych oględzin lekarskich; będą otrzymywali opiekę potrzebną ze względu na ich stan zdrowia i w razie potrzeby zostaną umieszczeni w obozowej izbie chorych lub w szpitalu.

Wolno im będzie czytać i pisać, jak również wysyłać i przyjmować listy. Natomiast paczki i przekazy pieniężne mogą im być zatrzymane do czasu ukończenia kary; zostaną one tymczasem powierzone mężowi zaufania, który odda do izby chorych produkty łatwo psujące się, znajdujące się w tych paczkach.

Postępowanie sądowe

Artykuł 99

Żaden jeniec wojenny nie może być ścigany ani skazany za czyn, który nie jest wyraźnie zabroniony przez ustawodawstwo Mocarstwa zatrzymującego lub przez prawo międzynarodowe, które obowiązują w czasie popełnienia czynu.

Nie wolno wywierać żadnej presji moralnej czy fizycznej na jeńcu wojennym, aby skłonić go do przyznania się do popełnienia czynu, o który jest oskarżony.

Żaden jeniec wojenny nie może być skazany bez posiadania możności przedstawienia swej obrony i bez korzystania z pomocy wykwalifikowanego obrońcy.

Artykuł 100

Jeńców wojennych oraz Mocarstwa opiekuńcze należy poinformować w czasie możliwie najszybszym o przestępstwach, podlegających karze śmierci według ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego.

Żadne przestępstwo nie będzie podlegało później karze śmierci bez zgody Mocarstwa, do którego jeńcy należą.

Nie można skazać jeńca na karę śmierci bez specjalnego zwrócenia uwagi sądu, zgodnie z art. 87 ustęp 2, że oskarżony, nie będąc obywatelem Mocarstwa zatrzymującego, nie ma wobec niego żadnego obowiązku wierności i że znajduje się w jego władzy w następstwie okoliczności niezależnych od jego woli.

Artykuł 101

W przypadku skazania jeńca wojennego na karę śmierci, wyrok nie będzie wykonany przed upływem co najmniej 6 miesięcy od chwili otrzymania przez Mocarstwo opiekuńcze na wskazany adres dokładnego zawiadomienia przewidzianego w artykule 107.

Artykuł 102

Wyrok przeciwko jeńcowi wojennemu może być ważnie wydany tylko przez taki sam sąd i według takiej samej procedury, jak w przypadku osób należących do sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego i jeżeli ponadto postanowienia niniejszego rozdziału zostały zachowane.

Artykuł 103

Wszelkie dochodzenie sądowe przeciwko jeńcowi wojennemu przeprowadzone będzie tak szybko, jak na to pozwolą okoliczności, i w taki sposób, aby proces odbył się możliwie najwcześniej. Żaden jeniec wojenny nie będzie osadzony w areszcie tymczasowym, chyba że taki sam środek stosowany jest wobec członków sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego za podobne przestępstwa, albo że wymaga tego wzgląd na bezpieczeństwo narodowe. Areszt tymczasowy nie będzie trwał w żadnym przypadku dłużej niż trzy miesiące.

Okres tymczasowego aresztowania jeńca wojennego zalicza się na poczet kary pozbawienia wolności orzeczonej w wyroku; będzie to zresztą uwzględnione przy wymierzaniu kary.

W okresie tymczasowego aresztowania jeńcy wojenni będą nadal korzystali z postanowień artykułów 97 i 98 niniejszego rozdziału.

Artykuł 104

We wszystkich przypadkach wszczęcia przez Mocarstwo zatrzymujące postępowania sądowego przeciwko jeńcowi wojennemu uprzedzi ono o tym Mocarstwo opiekuńcze jak najszybciej, a co najmniej na 3 tygodnie przed rozpoczęciem rozprawy. Termin 3 tygodni biegnie dopiero od chwili otrzymania zawiadomienia przez Mocarstwo opiekuńcze na adres uprzednio wskazany Mocarstwu zatrzymującemu.

Zawiadomienie to zawierać będzie następujące dane:

1) nazwisko i imiona jeńca wojennego, jego stopień, numer legitymacji, datę urodzenia i - w razie potrzeby - zawód;
2) miejsce internowania lub zatrzymania;
3) wyszczególnienie zarzutu lub zarzutów oskarżenia z wymienieniem przepisów prawnych, które mają zastosowanie;
4) wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy, jak również czasu i miejsca rozprawy.

Takie same zawiadomienie otrzyma od Mocarstwa zatrzymującego mąż zaufania jeńca wojennego.

Jeżeli przy otwarciu rozprawy nie zostanie przedstawiony dowód, że Mocarstwo opiekuńcze, jeniec wojenny i zainteresowany mąż zaufania otrzymali wyżej wspomniane zawiadomienie co najmniej na trzy tygodnie przed otwarciem rozprawy, rozprawa nie będzie mogła się odbyć i zostanie odroczona.

Artykuł 105

Jeniec wojenny ma prawo do pomocy ze strony jednego ze swych kolegów jeńców, do obrony przez wykwalifikowanego adwokata, którego sam wybierze, do powoływania świadków i do korzystania, jeżeli uzna to za potrzebne, z usług kompetentnego tłumacza. Zostanie on powiadomiony o tych prawach w odpowiednim czasie przed rozprawą przez Mocarstwo zatrzymujące.

Jeżeli jeniec wojenny nie wybrał sobie obrońcy, Mocarstwo opiekuńcze wyznaczy mu go; będzie ono miało w tym celu co najmniej tydzień czasu. Na żądanie Mocarstwa opiekuńczego Mocarstwo zatrzymujące przekaże mu listę osób, posiadających kwalifikacje do podjęcia się obrony. W przypadku gdy ani jeniec wojenny, ani Mocarstwo opiekuńcze nie wybierze obrońcy, Mocarstwo zatrzymujące wyznaczy z urzędu odpowiedniego adwokata do obrony oskarżonego.

Dla przygotowania obrony oskarżonego obrońca rozporządzać będzie okresem co najmniej dwutygodniowym przed otwarciem rozprawy, jak również potrzebnymi ułatwieniami, a w szczególności będzie mógł swobodnie odwiedzać oskarżonego i porozumiewać się z nim bez świadków. Będzie on mógł porozumiewać się ze wszystkimi świadkami odwodowymi, włączając w to jeńców wojennych. Będzie on korzystał z tych ułatwień aż do upływu terminu wniesienia odwołania.

Oskarżony jeniec wojenny otrzyma dość wcześnie przed otwarciem rozprawy akt oskarżenia w języku dla niego zrozumiałym, jak również akta zazwyczaj doręczane oskarżonym na mocy ustaw obowiązujących w armii Mocarstwa zatrzymującego. Takie same dokumenty otrzyma w takich samych warunkach jego obrońca.

Przedstawiciele Mocarstwa opiekuńczego będą mogli być obecni na rozprawie z wyjątkiem przypadków, kiedy rozprawa odbywa się w interesie bezpieczeństwa państwa przy drzwiach zamkniętych; w tym przypadkach Mocarstwo zatrzymujące zawiadomi o tym Mocarstwo opiekuńcze.

Artykuł 106

Każdy jeniec wojenny będzie miał prawo składać na tych samych warunkach co i członkowie sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego apelację, kasację lub rewizję od każdego wyroku wydanego przeciwko niemu. Będzie on dokładnie poinformowany o swoim prawie odwołania się, jak również o terminach, związanych z jego wykonaniem.

Artykuł 107

Każdy wyrok wydany przeciwko jeńcowi wojennemu będzie natychmiast podany do wiadomości Mocarstwu opiekuńczemu pod postacią treściwego zawiadomienia, które wskaże również, czy jeńcowi przysługuje prawo wniesienia apelacji, kasacji lub rewizji. Zawiadomienie takie otrzyma również zainteresowany mąż zaufania. Otrzyma je także jeniec wojenny w zrozumiałym dlań języku, jeżeli wyrok został wydany w jego nieobecności. Ponadto Mocarstwo zatrzymujące zawiadomi natychmiast Mocarstwo opiekuńcze, czy jeniec wojenny chce skorzystać z prawa do wniesienia odwołania.

Poza tym w razie uprawomocnienia się wyroku i jeśli chodzi o karę śmierci - w razie wydania skazującego wyroku w pierwszej instancji, Mocarstwo zatrzymujące prześle jak najszybciej Mocarstwu opiekuńczemu szczegółowe zawiadomienie zawierające:

1) dokładny tekst wyroku;
2) treściwe sprawozdanie ze śledztwa i przebiegu rozprawy, podkreślające w szczególności tezy oskarżenia i obrony;
3) wskazanie, w razie potrzeby, zakładu, w którym kara będzie wykonana.

Zawiadomienia, przewidziane w poprzednich ustępach, przesłane będą Mocarstwu opiekuńczemu na adres wskazany przez nie uprzednio Mocarstwu zatrzymującemu.

Artykuł 108

Kary wymierzone jeńcom wojennym na mocy wyroków, które stały się prawomocne, wykonywane będą w tych samych zakładach i na tych samych warunkach jak kary wymierzone członkom sił zbrojnych Mocarstwa zatrzymującego. Warunki te będą w każdym razie zgodne z wymaganiami higieny i humanitaryzmu.

Kobiety-jeńcy wojenni, skazane na taką karę, osadzane będą w osobnych pomieszczeniach i będą się znajdowały pod nadzorem kobiet.

We wszystkich przypadkach jeńcy wojenni skazani na karę pozbawienia wolności korzystać będą nadal z postanowień artykułów 78 i 126 niniejszej Konwencji. Poza tym wolno im będzie otrzymywać i wysyłać listy, otrzymywać co najmniej jedna paczkę pomocy na miesiąc i używać regularnie ruchu na otwartym powietrzu; będą oni korzystać z opieki lekarskiej wymaganej przez ich stan zdrowia, jak również z pomocy duchownej, której zapragną.

Wymierzone im kary powinny być zgodne z postanowieniami ustępu trzeciego artykułu 87.

Tytuł IV

Zakończenie niewoli

Dział I

Bezpośrednia repatriacja i leczenie szpitalne w kraju neutralnym

Artykuł 109

Strony w konflikcie obowiązane są z zastrzeżeniem ustępu 3 niniejszego artykułu odsyłać do kraju ciężko chorych i rannych jeńców wojennych, niezależnie od ich liczby lub stopnia i po doprowadzeniu ich do stanu zdrowia, umożliwiającego transport, zgodnie z pierwszym ustępem następnego artykułu.

W czasie trwania działań wojennych Strony w konflikcie postarają się zorganizować przy pomocy zainteresowanych Mocarstw neutralnych leczenie szpitalne w krajach neutralnych jeńców rannych lub chorych wymienionych w ustępie 2 następnego artykułu; będą one mogły ponadto zawierać umowy w celu bezpośredniej repatriacji lub internowania w kraju neutralnym jeńców zdrowych, którzy przeszli dłuższy okres niewoli.

Żaden jeniec wojenny ranny lub chory, którego repatriacja przewidziana jest na mocy ustępu 1 niniejszego artykułu, nie może być repatriowany wbrew swej woli w czasie trwania działań wojennych.

Artykuł 110

Będą repatriowani bezpośrednio:

1) ranni i nieuleczalnie chorzy, których zdolności umysłowe lub fizyczne uległy znacznemu zmniejszeniu;
2) ranni i chorzy, którzy według przewidywań lekarskich nie mogą wyzdrowieć w ciągu roku, których stan wymaga leczenia i których zdolności umysłowe lub fizyczne uległy znacznemu zmniejszeniu;
3) ranni i chorzy wyleczeni, których zdolności umysłowe lub fizyczne uległy znacznemu i stałemu zmniejszeniu.

Mogą być poddani leczeniu szpitalnemu w krajach neutralnych:

1) ranni i chorzy, których wyzdrowienie może być oczekiwane w ciągu roku od chwili odniesienia rany lub od początku choroby, jeżeli leczenie w kraju neutralnym pozwala przewidywać pewniejsze i szybsze wyzdrowienie;
2) jeńcy wojenni, których zdrowie psychiczne i fizyczne jest według przewidywań lekarskich poważnie zagrożone przez pozostawanie w niewoli, a którzy przez leczenie szpitalne w kraju neutralnym mogliby tej groźby uniknąć.

Warunki, jakim odpowiadać powinni jeńcy wojenni leczeni w szpitalach w kraju neutralnym, aby mogli być repatriowani, ustalone zostaną wraz z ich sytuacją prawną w drodze umowy między Mocarstwami zainteresowanymi. Na ogół będą repatriowani jeńcy wojenni, leczeni w szpitalach kraju neutralnego, którzy należą do następujących kategorii:

1) jeńcy, których stan zdrowia pogorszył się do takiego stopnia, że odpowiadają oni warunkom przewidzianym dla bezpośredniej repatriacji;
2) jeńcy, których zdolności umysłowe lub fizyczne po leczeniu pozostają nadal znacznie ograniczone.

W braku specjalnych umów między zainteresowanymi Stronami w konflikcie, określających przypadki inwalidztwa lub choroby pociągającej za sobą bezpośrednią repatriację lub leczenie szpitalne w kraju neutralnym, przypadki te będą określone na zasadach zawartych w typowej umowie w sprawie bezpośredniej repatriacji rannych i chorych jeńców wojennych i ich leczenia szpitalnego w kraju neutralnym oraz w regulaminie mieszanych Komisji lekarskich, załączonych do niniejszej Konwencji.

Artykuł 111

Mocarstwo zatrzymujące, Mocarstwo, do którego należą jeńcy wojenni, oraz Mocarstwo neutralne, na które te dwa Mocarstwa się zgodziły, postarają się zawrzeć umowy, które pozwolą na internowanie jeńców wojennych na terytorium powyższego Mocarstwa neutralnego aż do chwili zakończenia działań wojennych.

Artykuł 112

Z chwilą wybuchu konfliktu wyznaczone będą mieszane komisje lekarskie w celu badania chorych i rannych jeńców i podejmowania w stosunku do nich odpowiednich decyzji. Wyznaczenie, obowiązki i funkcjonowanie tych komisji będą zgodne z postanowieniami regulaminu załączonego do niniejszej Konwencji.

Jednakże jeńcy, którzy zdaniem władz lekarskich Mocarstwa zatrzymującego są bezsprzecznie ciężko ranni lub ciężko chorzy, mogą być repatriowani bez obowiązku poddania się badaniu przez mieszaną Komisję lekarską.

Artykuł 113

Poza jeńcami wskazanymi przez władze lekarskie Mocarstwa zatrzymującego badaniu mieszanych komisji lekarskich przewidzianych w poprzednim artykule będą mogli poddać się ranni lub chorzy jeńcy należący do następujących kategorii:

1) ranni i chorzy wskazani przez urzędującego w obozie lekarza - obywatela tego samego lub innego Mocarstwa, biorącego udział w konflikcie po stronie Mocarstwa, do którego jeńcy należą;
2) ranni i chorzy, wskazani przez ich męża zaufania;
3) ranni i chorzy wskazani przez Mocarstwo, do którego należą, albo przez uznaną przez to Mocarstwo organizację pomocy jeńcom.

Jeńcy wojenni, nie należący do żadnej z powyższych trzech kategorii, będą mogli również zgłosić się do zbadania przez mieszane Komisje lekarskie, jednak zostaną zbadani dopiero po jeńcach wspomnianych kategorii.

Lekarz tej samej narodowości co jeńcy wojenni poddani badaniu przez mieszaną komisję lekarską oraz ich mąż zaufania mogą być obecni przy tym badaniu.

Artykuł 114

Jeńcy wojenni będący ofiarami wypadków z wyjątkiem tych, którzy się sami umyślnie zranili, korzystać będą z postanowień niniejszej Konwencji jeśli chodzi o repatriację lub ewentualne leczenie szpitalne w kraju neutralnym.

Artykuł 115

Żaden jeniec, skazany na karę dyscyplinarną, a odpowiadający warunkom, przewidzianym dla repatriacji lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym nie może być zatrzymany z powodu nie odbycia swej kary.

Ścigani lub skazani sądownie jeńcy wojenni, których wyznaczono do repatriacji lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym, będą mogli skorzystać z tego przed zakończeniem postępowania lub przed wykonaniem kary, jeżeli zgodzi się na to Mocarstwo zatrzymujące.

Strony w konflikcie zakomunikują sobie nawzajem nazwiska jeńców, którzy zostaną zatrzymani do czasu zakończenia postępowania lub wykonania kary.

Artykuł 116

Koszty repatriacji jeńców wojennych lub ich przewiezienia do kraju neutralnego ponosi Mocarstwo, do którego ci jeńcy należą, począwszy od granicy Mocarstwa zatrzymującego.

Artykuł 117

Żaden z repatriowanych nie może być wcielony do czynnej służby wojskowej.

Dział II

Zwolnienie i repatriacja jeńców wojennych po zakończeniu działań wojennych

Artykuł 118

Jeńcy wojenni zostaną zwolnieni i repatriowani niezwłocznie po zakończeniu działań wojennych.

W razie braku odpowiednich postanowień w konwencji zawartej między Stronami w konflikcie w sprawie zakończenia działań wojennych lub w razie braku takiej konwencji, każde z Mocarstw zatrzymujących samo ustali i niezwłocznie wykona plan repatriacji zgodny z zasadą sformułowaną w poprzednim ustępie.

Zarówno w jednym, jak w drugim przypadku podjęte środki zostaną podane jeńcom wojennym do wiadomości.

Koszty repatriacji jeńców wojennych będą w każdym razie podzielone w sposób słuszny między Mocarstwo zatrzymujące a Mocarstwo, do którego jeńcy należą. W tym celu będą przestrzegane przy podziale następujące zasady:

a) jeżeli obydwa Mocarstwa graniczą z sobą, Mocarstwo, do którego jeńcy wojenni należą, poniesie koszty ich repatriacji począwszy od granicy Mocarstwa zatrzymującego;

b) jeżeli obydwa Mocarstwa nie graniczą z sobą, Mocarstwo zatrzymujące poniesie koszty transportu jeńców wojennych na swoim terytorium aż do swojej granicy lub swojego portu załadowania, znajdującego się najbliżej Mocarstwa, do którego jeńcy należą. Zainteresowane Strony uzgodnią słuszny podział między sobą pozostałych kosztów repatriacji. Zawarcie takiej umowy nie może w żadnym razie usprawiedliwić najmniejszej zwłoki w repatriacji jeńców wojennych.

Artykuł 119

Repatriacja odbywać się będzie w warunkach analogicznych do warunków przewidzianych w artykułach 46 do 48 włącznie niniejszej Konwencji dotyczących

przenoszenia jeńców wojennych oraz z uwzględnieniem postanowień art. 118 i postanowień następujących ustępów.

Przy repatriacji przedmioty wartościowe odebrane jeńcom wojennym zgodnie z postanowieniami art. 18 oraz kwoty w walucie obcej nie wymienione na walutę Mocarstwa zatrzymującego zostaną im zwrócone. Przedmioty wartościowe i kwoty w walucie zagranicznej, które z jakichkolwiek powodów nie zostały zwrócone jeńcom wojennym przy ich repatriacji będą przekazane do Biura Informacji przewidzianego w art. 122.

Jeńcom wojennym wolno będzie zabrać swoje rzeczy osobiste, korespondencję oraz paczki, które nadeszły na ich adres; jeżeli wymagają tego warunki repatriacji, waga tych przedmiotów może być ograniczona do ciężaru, który jeniec może sam unieść. W każdym razie, każdy jeniec może zabrać co najmniej 25 kg.

Inne przedmioty osobistego użytku repatriowanego jeńca będą przechowane przez Mocarstwo zatrzymujące; prześle mu je ono natychmiast po zawarciu z Mocarstwem, do którego należy jeniec, umowy ustalającej sposób ich transportu i pokrycie związanych z tym kosztów.

Jeńcy wojenni, przeciwko którym toczy się postępowanie o czyn uznany przez prawo karne za zbrodnię lub występek, mogą być zatrzymani do chwili zakończenia postępowania, a w razie potrzeby do czasu odbycia kary. To samo dotyczy skazanych za czyn uznany przez prawo karne za zbrodnię lub występek.

Strony w konflikcie zakomunikują sobie nawzajem nazwiska jeńców wojennych, którzy zostaną zatrzymani do czasu zakończenia postępowania lub odbycia kary.

Strony w konflikcie porozumieją się co do utworzenia komisji mających na celu poszukiwanie rozproszonych jeńców i zapewnienie im repatriacji w jak najkrótszym terminie.

Dział III
Zgony jeńców wojennych
Artykuł 120

Testamenty jeńców wojennych sporządzane będą w taki sposób, aby odpowiadały warunkom ważności wymaganym przez ustawodawstwo kraju ich pochodzenia, który powinien podjąć niezbędne środki w celu podania tych warunków do wiadomości Mocarstwa zatrzymującego. Na prośbę jeńca wojennego, a w każdym razie po jego śmierci, testament przekazany będzie niezwłocznie Mocarstwu opiekuńczemu, a uwierzytelniony odpis przesłany będzie do Centralnego Biura Informacji.

Świadectwa zgonu wszystkich jeńców wojennych zmarłych w niewoli, sporządzone według wzoru załączonego do niniejszej Konwencji, albo wykazy poświadczone za zgodność przez odpowiedzialnego oficera przesłane będą w najkrótszym terminie do Biura Informacji o jeńcach wojennych, utworzonego zgodnie z art. 122. W tych świadectwach lub wykazach powinny być zamieszczone dane co do tożsamości, wymienione w ustępie 3 art. 17, miejsce i data zgonu, przyczyna zgonu, miejsce i data pochowania, jak również wszelkie informacje konieczne dla rozpoznania grobów.

Pogrzebanie lub spalenie zwłok powinno być poprzedzone badaniem lekarskim zwłok w celu stwierdzenia zgonu, umożliwienia sporządzenia sprawozdania oraz jeżeli zajdzie tego potrzeba ustalenia tożsamości zmarłego.

Władze zatrzymujące czuwać będą nad tym, aby jeńcy wojenni, zmarli w czasie niewoli, byli grzebani z czcią i w miarę możności zgodnie z obrządkami religii, którą wyznawali, oraz aby ich groby były szanowane, odpowiednio utrzymywane i oznaczone w taki sposób, aby można je zawsze było odnaleźć. Ilekroć to będzie możliwe, zmarli jeńcy wojenni należący do tego samego Mocarstwa pochowani będą w tym samym miejscu.

Zmarli jeńcy wojenni pochowani będą indywidualnie z wyjątkiem przypadków, gdy pochowanie we wspólnym grobie będzie konieczne ze względu na siłę wyższą. Zwłoki mogą być spalone tylko wówczas, kiedy wymagają tego naglące względy higieny lub

religia zmarłego albo jeżeli wyraził on takie życzenie. W przypadku spalenia zwłok zostanie to zaznaczone wraz ze wskazaniem motywów w świadectwie zgonu.

Aby można było zawsze odnaleźć groby, wszelkie informacje ich dotyczące powinny być rejestrowane przez zarząd grobów, utworzony przez Mocarstwo zatrzymujące. Spisy grobów oraz informacje dotyczące jeńców wojennych, pochowanych na cmentarzach lub gdzie indziej, przekazane zostaną Mocarstwu, do którego należeli jeńcy wojenni. Troska o te groby i rejestrowanie każdego późniejszego przeniesienia zwłok jest obowiązkiem Mocarstwa kontrolującego dane terytorium, jeżeli jest ono stroną Konwencji. Postanowienia te stosują się również do popiołów, które będą przechowywane przez zarząd grobów do chwili, gdy kraj pochodzenia zawiadomi ostatecznie o swych życzeniach w tej sprawie.

Artykuł 121

Po każdym zgonie lub poważnym zranieniu jeńca wojennego spowodowanych lub przypuszczalnie spowodowanych przez wartę, przez innego jeńca wojennego lub przez jakąkolwiek inną osobę, jak również po każdym zgonie, którego przyczyny są nie ustalone, Mocarstwo zatrzymujące przeprowadzi natychmiast oficjalne śledztwo.

Zawiadomienie o tym będzie natychmiast posłane Mocarstwu opiekuńczemu. Zebrane zostaną zeznania świadków, szczególnie jeńców wojennych, a sprawozdanie zawierające te dane będzie podane do wiadomości powyższego Mocarstwa.

Jeżeli śledztwo ustali winę jednej lub więcej osób, Mocarstwo zatrzymujące przedsięweźmie wszelkie środki w celu wdrożenia postępowania sądowego przeciwko osobie lub osobom odpowiedzialnym.

Tytuł V

Biuro Informacji i Stowarzyszenia Pomocy Jeńcom Wojennym

Artykuł 122

Z chwilą wybuchu konfliktu i we wszystkich przypadkach okupacji każda ze Stron w konflikcie utworzy oficjalne Biuro Informacji o jeńcach wojennych, znajdujących się w jej władzy; Mocarstwa neutralne lub nie wojujące, które przyjmą na swe terytorium osoby należące do jednej z kategorii wymienionych w art. 4, działać będą w ten sam sposób w stosunku do tych osób. Zainteresowane Mocarstwo czuwać będzie nad tym, aby Biuro Informacji rozporządzało lokalami, sprzętem i personelem, potrzebnymi do skutecznego prowadzenia swej działalności. Będzie ono mogło zatrudniać w nim jeńców wojennych, przestrzegając warunków ustalonych w części niniejszej Konwencji dotyczącej pracy jeńców wojennych.

W możliwie najkrótszym terminie każda ze Stron w konflikcie udzieli swemu Biuru danych wymienionych w ustępach 4, 5 i 6 niniejszego artykułu, co do każdej osoby nieprzyjacielskiej należącej do jednej z kategorii wspomnianych w art. 4, a znajdującej się pod jej władzą. Mocarstwa neutralne lub nie wojujące postępować będą w ten sam sposób wobec osób tych kategorii, które przyjmą na swe terytorium.

Biuro prześle natychmiast najszybszymi środkami te informacje zainteresowanym Mocarstwom za pośrednictwem z jednej strony Mocarstw opiekuńczych, a z drugiej strony - Centralnego Biura przewidzianego w artykule 123.

Informacje te powinny umożliwić szybkie zawiadomienie zainteresowanych rodzin. Informacje te, jeżeli są w posiadaniu Biura Informacji, zawierać powinny co do każdego jeńca wojennego, z zastrzeżeniem postanowień art. 17, nazwisko, imiona, stopień, nr książeczki wojskowej, miejsce i dokładną datę urodzenia, wskazanie Mocarstwa, do którego należy, imię ojca i nazwisko panieńskie matki, nazwisko i adres osoby, która ma być zawiadomiona, jak również adres, na który można kierować korespondencję dla jeńca.

Biuro Informacji otrzyma od różnych właściwych organów dane w sprawie przenoszenia, zwalniania, repatriacji, ucieczek, leczenia szpitalnego oraz zgonów i przekaże je w sposób przewidziany w ustępie 3 niniejszego artykułu. Podobnie

przekazywane będą regularnie i w miarę możności co tydzień informacje o stanie zdrowia jeńców wojennych chorych lub ciężko rannych.

Do obowiązków Biura Informacji należy również udzielanie odpowiedzi na wszystkie skierowane doń pytania dotyczące jeńców wojennych, włącznie ze zmarłymi w czasie niewoli; Biuro przeprowadzi niezbędne dochodzenia w celu uzyskania żądanych informacji, jeżeli ich nie posiada.

Wszelkie zawiadomienia pisemne wysyłane przez Biuro będą opatrzone podpisem lub pieczęcią.

Biuro Informacji ma ponadto obowiązek zbierania i przekazywania zainteresowanym Mocarstwom wszystkich osobistych przedmiotów wartościowych, wyłącznie z kwotami w walucie innej niż waluta Mocarstwa zatrzymującego, oraz dokumentów, mających znaczenie dla bliskich krewnych, a pozostawionych przez jeńców wojennych przy ich repatriacji, zwolnieniu, ucieczce lub zgonie. Przedmioty te zostaną przesłane przez Biuro w opieczętowanych paczkach, do których załączone będą deklaracje, ustalające dokładnie tożsamość osób, do których przedmioty te należały, jak również dokładny opis zawartości paczki. Pozostałe rzeczy osobiste wspomnianych jeńców zwrócone zostaną zgodnie z porozumieniami zawartymi między zainteresowanymi Stronami w konflikcie.

Artykuł 123

Centralne Biuro Informacji o jeńcach wojennych zostanie utworzone w kraju neutralnym. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zaproponuje zainteresowanym Mocarstwom, jeżeli uzna to za potrzebne, zorganizowanie takiego Biura.

Zadaniem takiego Biura będzie skoncentrowanie wszelkich informacji dotyczących jeńców wojennych, jakie będzie mogło zdobyć drogą oficjalną lub prywatną; przekazywać je ono będzie jak najszybciej krajowi pochodzenia jeńców lub Mocarstwu, do którego oni należą. Strony w konflikcie udzielą mu wszelkich ułatwień dla przekazania tych wiadomości.

Wysokie Umawiające się Strony, a w szczególności te, których obywatele korzystają z usług Centralnego Biura, proszone są o udzielenie mu poparcia finansowego, którego mogłoby ono potrzebować.

Postanowienia te nie powinny być interpretowane jako ograniczające humanitarną działalność Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i stowarzyszeń pomocy, wspomnianych w art. 125.

Artykuł 124

Krajowe Biura Informacji i Centralne Biuro Informacji korzystać będą ze zwolnień od opłat pocztowych i ze wszystkich zwolnień przewidzianych w art. 74 oraz w miarę możności ze zwolnień od opłat telegraficznych lub ze znacznych ulg w tych opłatach.

Artykuł 125

Z zastrzeżeniem środków, jakie Mocarstwa zatrzymujące uznają za niezbędne dla zapewnienia swego bezpieczeństwa lub dla zaspokojenia innych słusznych potrzeb, udzielą one życzliwego poparcia organizacjom religijnym, stowarzyszeniom pomocy lub jakimkolwiek innym organizacjom, które przychodzą z pomocą jeńcom wojennym. Przyznają im one wszelkie konieczne udogodnienia, podobnie jak i ich należycie upoważnionym delegatom, w celu odwiedzania jeńców, rozdzielania im zaopatrzenia i wszelkich materiałów przeznaczonych dla celów religijnych, oświatowych i rozrywkowych, albo w celu pomagania im w organizowaniu rozrywek w obozach. Wyżej wymienione stowarzyszenia lub organizacje mogą być tworzone bądź na terytorium Mocarstwa zatrzymującego, bądź też w innym kraju, bądź wreszcie mogą mieć charakter międzynarodowy.

Mocarstwo zatrzymujące może ograniczyć ilość stowarzyszeń i organizacji, których przedstawiciele będą upoważnieni do działalności na jego terytorium i pod jego kontrolą, pod warunkiem, że takie ograniczenie nie przeszkodzi w udzieleniu skutecznej i wystarczającej pomocy wszystkim jeńcom wojennym.

Szczególna sytuacja Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w tej dziedzinie będzie zawsze uznana i szanowana.

W chwili wydania jeńcom wojennym zaopatrzenia i materiałów dla wyżej wskazanych celów albo przynajmniej po krótkim czasie przesłane zostaną wysyłającym stowarzyszeniom pomocy lub organizacjom pokwitowania, podpisane przez męża zaufania tych jeńców i odnoszące się do każdej przesyłki.

Tytuł VI
Wykonanie konwencji
Dział I
Postanowienia ogólne
Artykuł 126

Przedstawiciele lub delegaci Mocarstw opiekuńczych będą uprawnieni do udawania się do wszystkich miejsc, w których znajdują się jeńcy wojenni, a zwłaszcza do miejsc internowania, uwięzienia lub pracy; będą oni mieli dostęp do wszystkich pomieszczeń używanych przez jeńców. Wolno im będzie również udawać się do miejsc odjazdu, przejazdu lub przyjazdu przenoszonych jeńców. Będą oni mogli rozmawiać z jeńcami bez świadków, a zwłaszcza z ich mężami zaufania, za pośrednictwem tłumacza, jeżeli to jest potrzebne.

Przedstawicielom i delegatom Mocarstw opiekuńczych pozostawi się zupełną swobodę wyboru miejsc, jakie pragną odwiedzić; czas trwania i częstotliwość tych odwiedzin nie będą ograniczone. Zakaz odwiedzin nastąpić może wyłącznie wskutek nagłej konieczności natury wojskowej i będzie miał miejsce tylko wyjątkowo i przejściowo.

Mocarstwo zatrzymujące i Mocarstwo, do którego należą odwiedzani jeńcy wojenni, mogą porozumieć się w razie potrzeby co do tego, aby rodacy tych jeńców zostali dopuszczeni do udziału w odwiedzinach.

Delegaci Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża korzystać będą z takich samych przywilejów. Wyznaczanie tych delegatów wymagać będzie zgody Mocarstwa, w którego władzy znajdują się jeńcy wojenni, którzy mają być odwiedzani.

Artykuł 127

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się rozpowszechniać jak najszerzej w swych krajach, zarówno w czasie pokoju jak podczas wojny, tekst niniejszej Konwencji i włączyć jej studiowanie do programów szkolenia wojskowego i, jeżeli to możliwe, do programów szkolnictwa cywilnego, aby w ten sposób zasady Konwencji znane były ogółowi ich sił zbrojnych i ludności.

Władze wojskowe lub inne, które w czasie wojny ponosić będą odpowiedzialność za jeńców wojennych, powinny posiadać tekst Konwencji i otrzymać specjalne wyjaśnienia co do jej postanowień.

Artykuł 128

Wysokie Umawiające się Strony prześlą sobie za pośrednictwem Szwajcarskiej Rady Związkowej, a w czasie trwania działań wojennych za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych, urzędowe przekłady niniejszej Konwencji, jak również ustawy i rozporządzenia, jakie uznają za stosowne wydać w celu zapewnienia jej wykonania.

Artykuł 129

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły lub wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń niniejszej Konwencji określonych w następnym artykule.

Każda Umawiająca się Strona obowiązana będzie poszukiwać osoby podejrzane o popełnienie lub o wydanie rozkazu popełnienia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń i powinna ścigać je przed swoimi własnymi sądami niezależnie od obywatelstwa. Będzie ona również mogła, jeżeli woli, wydać te osoby na warunkach przewidzianych przez jej

własne ustawodawstwo do osądzenia innej zainteresowanej w ściganiu Umawiającej się Stronie w przypadku, gdy ta Strona posiada dostateczne dowody obciążające przeciwko powyższym osobom.

Każda Umawiająca się Strona podejmie niezbędne środki, aby spowodować zaprzestanie czynów sprzecznych z postanowieniami niniejszej Konwencji, innych niż ciężkie naruszenia określone w artykule następnym.

We wszelkich okolicznościach oskarżeni korzystać będą z gwarancji procesowych i wolności obrony, które nie będą mniejsze od przewidzianych w artykułach 105 i następnych niniejszej Konwencji.

Artykuł 130

Za ciężkie naruszenie przewidziane w artykule poprzednim uważa się popełnienie któregokolwiek z niżej wymienionych czynów na szkodę osób lub mienia, chronionych przez Konwencję: umyślne zabójstwo, torturowanie lub nieludzkie traktowanie, włączając w to doświadczenia biologiczne, umyślne sprawianie wielkich cierpień albo ciężkie uszkodzenia ciała lub zdrowia, zmuszanie jeńca do służby w siłach zbrojnych Mocarstwa nieprzyjacielskiego lub pozbawienie go prawa do tego, aby był sądzony w sposób słuszny i bezstronny zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji.

Artykuł 131

Żadna Umawiająca się Strona nie będzie mogła zwolnić się sama ani zwolnić innej Umawiającej się Strony od odpowiedzialności ciążącej na niej lub na innej Umawiającej się Stronie za naruszenia przewidziane w poprzednim artykule.

Artykuł 132

Na żądanie jednej ze Stron w konflikcie należy wszcząć śledztwo w trybie, który zostanie ustalony przez zainteresowane Strony, co do każdego zarzuconego pogwałcenia Konwencji.

Jeżeli nie nastąpi uzgodnienie w sprawie trybu śledztwa. Strony porozumieją się co do wyboru arbitra, który zadecyduje, jaka procedura ma być stosowana.

Po stwierdzeniu, że pogwałcenie miało istotnie miejsce, Strony w konflikcie możliwie najszybciej położą mu kres i ukrócą je.

Dział II

Postanowienia końcowe

Artykuł 133

Konwencję niniejszą sporządzono w językach francuskim i angielskim. Obydwa teksty są jednakowo autentyczne.

Szwajcarska Rada Związkowa poleci sporządzenie przekładów urzędowych Konwencji na języki rosyjski i hiszpański.

Artykuł 134

Konwencja niniejsza zastępuje w stosunkach między Wysokimi Umawiającymi się Stronami Konwencję z dnia 27 lipca 1929 r.

Artykuł 135

W stosunkach między Mocarstwami związanymi Konwencją Haską o prawach i zwyczajach wojny lądowej z 29 lipca 1899 r. lub z 18 października 1907 r., a które są stronami niniejszej Konwencji ta ostatnia uzupełni rozdział II regulaminu, załączonego do wspomnianych Konwencji Haskich.

Artykuł 136

Konwencja niniejsza, która nosić będzie datę dnia dzisiejszego, będzie mogła być podpisana do 12 lutego 1950 r. w imieniu Mocarstw reprezentowanych na Konferencji, która rozpoczęła się w Genewie 21 kwietnia 1949 r., jak również Mocarstw nie reprezentowanych na tej Konferencji, lecz będących stronami Konwencji z 27 lipca 1929 r.

Artykuł 137

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie najprędzej, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone w Bernie.

O złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego sporządzony będzie protokół, którego odpis uwierzytelniony za zgodność Szwajcarska Rada Związkowa prześle wszystkim Mocarstwom, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 138

Konwencja niniejsza wejdzie w życie w sześć miesięcy po złożeniu co najmniej dwóch dokumentów ratyfikacyjnych.

Następnie wejdzie ona w życie w stosunku do każdej z Wysokich Umawiających się Stron w sześć miesięcy po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego.

Artykuł 139

Od daty swego wejścia w życie Konwencja niniejsza będzie otwarta do przystąpienia dla każdego Mocarstwa, w którego imieniu nie została podpisana.

Artykuł 140

Przystąpienia będą notyfikowane na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej i nabiorą mocy po upływie sześciu miesięcy od daty ich otrzymania.

Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi o każdym przystąpieniu wszystkie Mocarstwa, w których imieniu Konwencję podpisano albo przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 141

Sytuacje przewidziane w artykułach 2 i 3 spowodują natychmiastowe wejście w życie ratyfikacji i przystąpień złożonych bądź notyfikowanych przez Strony w konflikcie przed albo po rozpoczęciu działań wojennych lub okupacji. Zawiadomienia o ratyfikacjach lub przystąpieniach otrzymanych od Stron w konflikcie będą rozesłane przez Szwajcarską Radę Związkową jak najszybszą drogą.

Artykuł 142

Każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła wypowiedzieć niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej, która zawiadomi o wypowiedzeniu Rządy wszystkich Wysokich Umawiających się Stron.

Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie roku od daty notyfikowania go Szwajcarskiej Radzie Związkowej. Jednakże wypowiedzenie notyfikowane wówczas, gdy Mocarstwo wypowiadające jest uwikłane w konflikt, nie odniesie żadnego skutku dopóty, dopóki nie zostanie zawarty pokój, a w każdym razie dopóty, dopóki nie będą zakończone czynności związane z uwolnieniem i repatriacją osób podlegających ochronie przez niniejszą Konwencję.

Wypowiedzenie będzie miało skutek tylko w stosunku do Mocarstwa wypowiadającego. Nie wywrze ono żadnego wpływu na obowiązki, jakie Strony w konflikcie będą musiały w dalszym ciągu wypełniać na mocy zasad prawa narodów, wynikających ze zwyczajów uznanych przez cywilizowane narody, z praw ludzkości i z wymagań sumienia publicznego.

(Artykuł 143 –opuszczono)

Załącznik I

Umowa typowa w sprawie bezpośredniej repatriacji rannych i chorych jeńców wojennych oraz ich leczenia szpitalnego w kraju neutralnym (patrz artykuł 110)

I. Zasady bezpośredniej repatriacji lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym

A. Bezpośrednia repatriacja

Będą bezpośrednio repatriowani:

1) Wszyscy jeńcy wojenni dotknięci następującymi kalectwami pochodzenia urazowego: utratą kończyny, paraliżem, chorobami stawów lub innymi pod warunkiem, że kalectwo polega przynajmniej na utracie ręki lub nogi albo jest równoznaczne z utratą ręki lub nogi.

   Nie włączając możliwości szerszej interpretacji, następujące przypadki będą uznane jako równoznaczne z utratą ręki lub nogi:

   a) utrata ręki, wszystkich palców lub kciuka i palca wskazującego u jednej ręki; utrata nogi lub wszystkich palców i śródstopia u jednej nogi;
   b) zesztywnienie, utrata tkanki kostnej, skurczenie, blizny uniemożliwiające działalność jednego z głównych stawów lub wszystkich stawów palców u ręki;
   c) staw rzekomy kości długich;
   d) zniekształcenie w następstwie złamań lub innych wypadków, powodujące znaczne ograniczenie sprawności i zdolności do noszenia ciężarów.

2) Wszyscy ranni jeńcy wojenni, których stan stał się chroniczny do tego stopnia, że przewidywania zdają się wykluczać ich powrót do zdrowia pomimo leczenia w ciągu roku od odniesienia rany, jak na przykład w przypadku:

   a) pocisku w sercu, nawet jeśli Mieszana Komisja Lekarska nie stwierdzi przy badaniu poważnych zaburzeń;
   b) odłamka metalu w mózgu lub w płucach, nawet jeśli Mieszana Komisja Lekarska nie może stwierdzić przy badaniu reakcji miejscowych lub ogólnych;
   c) zapalenie szpiku kostnego, którego wyleczenia nie możne przewidywać w ciągu roku od odniesienia rany i które powinno spowodować zesztywnienie stawu lub inne zmiany równorzędne z utratą ręki lub nogi;
   d) drążąca i ropiejąca rana jednego z głównych stawów;
   e) rany czaszki z utratą lub przemieszczeniem tkanki kostnej;
   f) rana lub oparzenie twarzy z utratą tkanki i zaburzeniami funkcjonalnymi;
   g) rana rdzenia pacierzowego;
   h) uszkodzenie nerwów obwodowych, którego następstwa są równoznaczne z utratą ręki lub nogi i którego wyleczenie wymaga więcej niż roku od zranienia, na przykład: zranienie splotu barkowego lub lędźwiowo-krzyżowego, nerwów pośrodkowego lub siedzeniowego, jak również łączne zranienie nerwu promieniowego i łokciowego lub nerwów strzałkowego, wspólnego i piszczelowego itd. Oddzielne zranienie nerwów: promieniowego, łokciowego, strzałkowego lub piszczelowego nie uzasadnia repatriacji z wyjątkiem poważnych przykurczów stawowych lub zaburzeń neurologicznych;
   i) zranienia narządu moczowego naruszające poważnie jego działanie.

3) Wszyscy chorzy jeńcy wojenni, których stan stał się chroniczny do tego stopnia, że przewidywania zdają się wykluczać ich powrót do zdrowia pomimo leczenia w ciągu roku od zachorowania, jak na przykład w przypadkach:

   a) postępującej gruźlicy jakiegokolwiek narządu, która nie może być według prognozy lekarskiej wyleczona lub przynajmniej poważnie opanowana dzięki leczeniu w kraju neutralnym;
   b) wysiękowego zapalenia opłucnej;

c) ciężkich chronicznych chorób narządów oddechowych pochodzenia niegruźliczego, przypuszczalnie nieuleczalnych, jak na przykład: ciężka rozedma płuc (z zapaleniem oskrzeli lub bez), chroniczna astma[⊗]), chroniczne zapalenie oskrzeli[⊗] trwające ponad rok w ciągu przebywania w niewoli, rozszerzenie oskrzeli[⊗] itd.;
d) ciężkich chronicznych schorzeń narządów krążenia, jak na przykład: schorzenia zastawek i mięśnia sercowego[⊗]), wykazujące objawy zakłóceń krążeniowych podczas niewoli, nawet jeśli Mieszana Komisja Lekarska nie może stwierdzić przy badaniu żadnego z tych objawów, schorzenia osierdzia i naczyń krwionośnych (choroba Buergera, anewryzm dużych naczyń) itd.
e) ciężkich chronicznych schorzeń narządów trawienia, jak na przykład: wrzód żołądka lub dwunastnicy, następstwa dokonanych w niewoli zabiegów chirurgicznych żołądka, nieżyt żołądka, chroniczny nieżyt kiszek lub grubej kiszki, trwający ponad rok i poważnie naruszający stan ogólny, marskość wątroby i przewlekłe zapalenie woreczka żółciowego[⊗]) itd.;
f) ciężkich chronicznych schorzeń narządów moczopłciowych, jak na przykład: chroniczne choroby nerek z zaburzeniami następczymi, wycięcie nerki gruźliczej, chroniczne zapalenie miedniczek nerkowych lub chroniczne zapalenie pęcherza moczowego, wodo- lub roponercze, ciężkie chroniczne choroby kobiece, ciąże i choroby związane z ciążą, jeśli leczenie szpitalne w kraju neutralnym jest niemożliwe, itd.;
g) ciężkich chronicznych chorób systemu nerwowego centralnego i obwodowego, na przykład wszystkie wyraźne psychozy i psychoneurozy, jak ciężka histeria, ciężka psychoneuroza na tle niewoli itd., należycie stwierdzone przez specjalistę[⊗]), wszystkie przypadki epilepsji stwierdzone należycie przez lekarza obozowego[⊗]), miażdżyca naczyń mózgu, chroniczne zapalenie nerwów trwające przeszło rok itd.;
h) ciężkich chronicznych chorób układu neuro-wegetatywnego z poważnym zmniejszeniem sprawności intelektualnej lub fizycznej, znaczną utratą wagi i osłabieniem ogólnym;
i) ślepoty obu oczu lub jednego oka, jeżeli zdolność widzenia drugiego jest poniżej 1 pomimo używania szkieł wzmacniających zmniejszenia ostrości wzroku, o ile nie może być wyrównana do 1/2 co najmniej dla jednego oka[⊗] innych ciężkich chorób oczu, jak na przykład: jaskra, zapalenie tęczówki, naczyniówki, jaglica itd.
k) zaburzeń słuchu, jak całkowita głuchota jednostronna, jeśli drugie ucho nie słyszy wyrazów wymawianych zwykłym głosem z odległości jednego metra[⊗] itd.;
l) ciężkich chorób przemiany materii, jak na przykład: cukrzyca, wymagająca leczenia insulinowego, itd.;
m) ciężkich zaburzeń gruczołów wewnętrznego wydzielania, jak na przykład: nadczynność i niedoczynność tarczycy, choroba Addisona, charłactwo Simonsa, tężec itd.;
n) ciężkich i chronicznych chorób układu krwiotwórczego;

[⊗] Mieszana Komisja Lekarska obowiązana jest podejmować decyzje na podstawie opinii lekarzy obozowych i lekarzy będących rodakami jeńców wojennych lub na podstawie badań przeprowadzonych przez lekarzy specjalistów należących do Mocarstwa zatrzymującego.

o) ciężkich chronicznych zatruć, jak na przykład: zatrucie ołowiem, rtęcią morfiną, kokainą alkoholem, gazami i promieniowaniem itd.;
p) chronicznych schorzeń narządów ruchu z oczywistymi zaburzeniami ich czynności, jak na przykład: artretyzm zniekształcający, postępujący artretyzm o charakterze pierwotnym względnie wtórnym, reumatyzm z ciężkimi objawami klinicznymi itd.;
q) chronicznych i ciężkich chorób skórnych nie poddających się leczeniu;
r) wszelkich złośliwych nowotworów;
s) ciężkich chronicznych chorób zakaźnych, trwających ponad rok, jak na przykład: zimnica z wyraźnymi zmianami ogranicznymi, czerwonka pochodzenia amebowego lub prątkowego ze znacznymi zaburzeniami, trzeciorzędna kiła narządów wewnętrznych, oporna na leczenie, trąd itd.;
t) ciężkiej awitaminozy lub ciężkiego wycieńczenia.

B. Leczenie szpitalne w kraju neutralnym

Do leczenia szpitalnego w kraju neutralnym będą przedstawieni:

1) Wszyscy ranni jeńcy wojenni, którzy prawdopodobnie nie wyleczą się w niewoli, lecz mogą się wyleczyć lub znacznie się poprawić w warunkach leczenia szpitalnego w kraju neutralnym.
2) Jeńcy wojenni, dotknięci gruźlicą jakiegokolwiek narządu, których leczenie w kraju neutralnym prawdopodobnie doprowadzi do wyzdrowienia lub co najmniej do znacznej poprawy, z wyjątkiem gruźlicy pierwotnej, zaleczonej przed niewolą.
3) Jeńcy wojenni, dotknięci jakąkolwiek chorobą uzasadniającą leczenie narządów oddechowych, krążeniowych, trawiennych, nerwowych, zmysłowych, płciowo-moczowych, skórnych, ruchowych itd., których leczenie w kraju neutralnym dałoby wyniki oczywiście lepsze niż w niewoli.
4) Jeńcy wojenni, którzy przeszli w niewoli wycięcie nerki z powodu schorzeń o charakterze niegruźliczym lub dotknięci są zapaleniem szpiku kostnego (osteomyelitis) na drodze do wyleczenia lub utajonym, albo cukrzycą, nie wymagającą leczenia insulinowego itd.
5) Jeńcy wojenni cierpiący na nerwice, nabyte z powodu wojny lub niewoli.
Przypadki nerwicy sytuacyjnej na tle niewoli, które nie są wyleczone w ciągu trzech miesięcy leczenia szpitalnego w kraju neutralnym lub które po upływie tego terminu nie są na drodze do ostatecznego wyleczenia, podlegają repatriacji.
6) Wszyscy jeńcy wojenni, dotknięci chronicznym zatruciem (gazy, metale, alkaloidy itd.), dla których możliwości wyleczenia w kraju neutralnym są szczególnie duże.
7) Wszystkie przebywające w niewoli kobiety ciężarne oraz matki z niemowlętami i drobnymi dziećmi.

Nie podlegają leczeniu szpitalnemu w kraju neutralnym:

1) Wszelkie należycie stwierdzone przypadki psychozy.
2) Wszelkie organiczne lub funkcjonalne choroby nerwowe, uznane za nieuleczalne.
3) Wszelkie choroby zakaźne w okresie, w którym są zaraźliwe, z wyjątkiem gruźlicy.

II. Uwagi ogólne

1) Warunki wyżej wymienione powinny być na ogół interpretowane i stosowane w duchu możliwie najbardziej liberalnym.

Stany neuropatyczne i psychopatyczne spowodowane wojną lub niewolą, jak również przypadki gruźlicy we wszystkich stadiach, powinny być szczególnie liberalnie traktowane. Jeńcy wojenni, którzy odnieśli kilka ran, z których żadna potraktowana oddzielnie nie usprawiedliwia repatriacji, będą badani w tym samym duchu, biorąc pod uwagę urazy psychiczne, spowodowane ilością ran.

2) Wszystkie bezsporne przypadki, dające prawo do bezpośredniej repatriacji (amputacja, ślepota lub całkowita głuchota, otwarta gruźlica płuc, choroba umysłowa, złośliwy nowotwór itd.), badane będą jak najszybciej, a chorzy będą jak najszybciej

repatriowani przez lekarzy obozowych lub przez komisje lekarzy wojskowych wyznaczone przez Mocarstwo zatrzymujące.

3) Rany i choroby powstałe przed wojną, a których stan się nie pogorszył, jak również rany wojenne, które nie stanęły na przeszkodzie wznowieniu służby wojskowej, nie będą uprawniały do bezpośredniej repatriacji.
4) Niniejsze postanowienia będą w jednakowy sposób interpretowane i stosowane we wszystkich Państwach biorących udział w konflikcie. Zainteresowane Mocarstwa i władze zapewnią Mieszanym Komisjom Lekarskim wszelkie ułatwienia potrzebne dla wykonania ich zadania.
5) Przykłady wymienione wyżej w ustępie 1 stanowią jedynie wypadki typowe. Te zaś, które nie są ściśle zgodne z tymi postanowieniami, będą traktowane w duchu postanowień art. 110 niniejszej Konwencji i zasad zawartych w niniejszej umowie.

Załącznik II

Regulamin mieszany komisji lekarskich
(patrz artykuł 112)

Artykuł 1

Mieszane Komisje Lekarskie przewidziane w art. 112 Konwencji składać się będą z trzech członków, z których dwaj należeć będą do kraju neutralnego, podczas gdy trzeci będzie mianowany przez Mocarstwo zatrzymujące. Przewodniczącym będzie jeden z dwóch członków neutralnych.

Artykuł 2

Obydwaj członkowie neutralni wyznaczeni będą przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża w porozumieniu z Mocarstwem opiekuńczym na wniosek Mocarstwa zatrzymującego. Będą oni mogli zamieszkiwać w swoim kraju pochodzenia lub w innym kraju neutralnym, lub na terytorium Mocarstwa zatrzymującego.

Artykuł 3

Członkowie neutralni będą zatwierdzeni przez zainteresowane Strony w konflikcie, które zawiadomią o swej zgodzie Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża oraz Mocarstwo opiekuńcze. Od chwili tego zawiadomienia członkowie neutralni będą uważani za ważnie wyznaczonych.

Artykuł 4

Zastępcy członków będą również wyznaczeni w dostatecznej ilości dla zastępowania w razie potrzeby członków tytularnych. Będą oni wyznaczeni równocześnie z członkami tytularnymi, a w każdym razie w jak najkrótszym możliwie czasie.

Artykuł 5

Jeżeli Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża z jakiegokolwiek powodu nie będzie mógł wyznaczyć członków neutralnych, uczyni to Mocarstwo opiekuńcze.

Artykuł 6

W miarę możności jeden z dwóch członków neutralnych powinien być chirurgiem, a drugi lekarzem innej specjalności.

Artykuł 7

Członkowie neutralni będą całkowicie niezależni od Stron w konflikcie, które powinny zapewnić im wszelkie ułatwienia dla wykonywania ich funkcji.

Artykuł 8

Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża ustali w porozumieniu z Mocarstwem zatrzymującym w chwili wyznaczenia osób przewidzianych w art. 2 i 4 niniejszego regulaminu warunki ich pracy.

Artykuł 9

Z chwilą zatwierdzenia członków neutralnych Mieszane Komisje Lekarskie przystąpią do pracy możliwie jak najszybciej, a w każdym razie w ciągu trzech miesięcy od daty zatwierdzenia.

Artykuł 10

Mieszane Komisje Lekarskie będą badały wszystkich jeńców określonych w art. 113 Konwencji. Będą one orzekały o repatriacji, wyłączeniu z repatriacji lub odroczeniu decyzji do czasu późniejszego zbadania. Decyzje ich będą zapadały większością głosów.

Artykuł 11

Orzeczenia Komisji w każdym poszczególnym przypadku zakomunikowane będą w ciągu miesiąca od zbadania Mocarstwu zatrzymującemu, Mocarstwu opiekuńczemu i Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża. Mieszana Komisja Lekarska powiadomi również o swym orzeczeniu każdego zbadanego jeńca i wyda odpowiednie zaświadczenie według wzoru, załączonego do niniejszej Konwencji, jeńcom, co do których orzekła repatriację.

Artykuł 12

Mocarstwo zatrzymujące obowiązane będzie wykonywać decyzje Mieszanej Komisji Lekarskiej w ciągu trzech miesięcy od chwili należytego zawiadomienia go o nich.

Artykuł 13

Jeżeli nie ma żadnego lekarza neutralnego w kraju, w którym działalność Mieszanej Komisji Lekarskiej wydaje się być niezbędna, i jeżeli z jakiegokolwiek powodu jest rzeczą niemożliwą wyznaczenie lekarzy neutralnych przebywających w innym kraju, Mocarstwo zatrzymujące, działając w porozumieniu z Mocarstwem opiekuńczym, utworzy Komisję Lekarską, która pełnić będzie funkcje Mieszanej Komisji Lekarskiej, z zastrzeżeniem postanowień artykułów 1, 2, 3, 4, 5 i 8 niniejszego regulaminu.

Artykuł 14

Mieszane Komisje Lekarskie będą działały nieprzerwanie i będą odwiedzały każdy obóz w odstępach nie przekraczających sześciu miesięcy.

Załącznik III

Regulamin dotyczący pomocy zbiorowej dla jeńców wojennych
(patrz artykuł 73)

Artykuł 1

Mężowie zaufania będą upoważnieni do dokonywania rozdziału zbiorowych przesyłek pomocy, za które odpowiadają, pomiędzy wszystkich jeńców przydzielonych administracyjnie do ich obozu, łącznie z jeńcami znajdującymi się w szpitalach, więzieniach lub innych zakładach karnych.

Artykuł 2

Rozdział zbiorowych przesyłek pomocy odbywać się będzie zgodnie z instrukcjami ofiarodawców i według planu ustalonego przez mężów zaufania; jednakże rozdział środków pomocy lekarskiej odbywać się będzie o ile możliwe w porozumieniu z lekarzami naczelnymi, którzy będą mogli w szpitalach i lazaretach nie stosować się do powyższych instrukcji o tyle, o ile będą tego wymagały potrzeby chorych. W ramach tak określonych rozdział ten odbywać się będzie zawsze w sposób słuszny.

Artykuł 3

W celu umożliwienia sprawdzenia zarówno jakości, jak i ilości otrzymanych towarów oraz w celu sporządzenia szczegółowych sprawozdań dla ofiarodawców mężowie zaufania lub ich zastępcy będą upoważnieni do udawania się na punkty przybycia przesyłek pomocy znajdujące się w pobliżu obozu.

Artykuł 4

Mężom zaufania udzieli się wszelkich ułatwień niezbędnych w celu sprawdzenia, czy rozdział pomocy zbiorowej we wszystkich oddziałach i pododdziałach ich obozu został dokonany zgodnie z ich instrukcjami.

Artykuł 5

Mężowie zaufania będą upoważnieni do wypełniania formularzy lub kwestionariuszy, przeznaczonych dla ofiarodawców, a odnoszących się do pomocy zbiorowej (rozdział, potrzeby, ilość), jak również do spowodowania ich wypełnienia przez mężów zaufania oddziałów pracy lub lekarzy naczelnych lazaretów i szpitali. Te formularze i kwestionariusze, należycie wypełnione, zostaną niezwłocznie przekazane ofiarodawcom.

Artykuł 6

W celu zapewnienia regularnego rozdziału zbiorowej pomocy wśród jeńców wojennych danego obozu i ewentualnie w celu zaspokojenia potrzeb wywołanych przybyciem nowych kontyngentów jeńców mężowie zaufania będą upoważnieni do tworzenia i utrzymywania dostatecznych zapasów pomocy zbiorowej. W tym celu będą oni dysponowali odpowiednimi magazynami; każdy magazyn posiadać będzie dwa zamki, z tym że mąż zaufania posiadać będzie klucze od jednego zamka, a komendant obozu od drugiego.

Artykuł 7

W przypadku nadejścia zbiorowych przesyłek odzieży każdy jeniec wojenny zachowa na własność przynajmniej jeden komplet odzieży. Jeżeli jeniec posiada już więcej niż jeden komplet odzieży, mąż zaufania będzie mógł odebrać najlepiej zaopatrzonym przedmioty zbywające lub pewne artykuły posiadane w ilości przewyższającej jeden, o ile jest to konieczne dla zaspokojenia potrzeb jeńców gorzej zaopatrzonych. Nie będzie on mógł jednak odebrać drugiego kompletu bielizny, skarpetek lub obuwia, chyba że nie ma innej możliwości dostarczenia ich jeńcowi, który ich nie posiada.

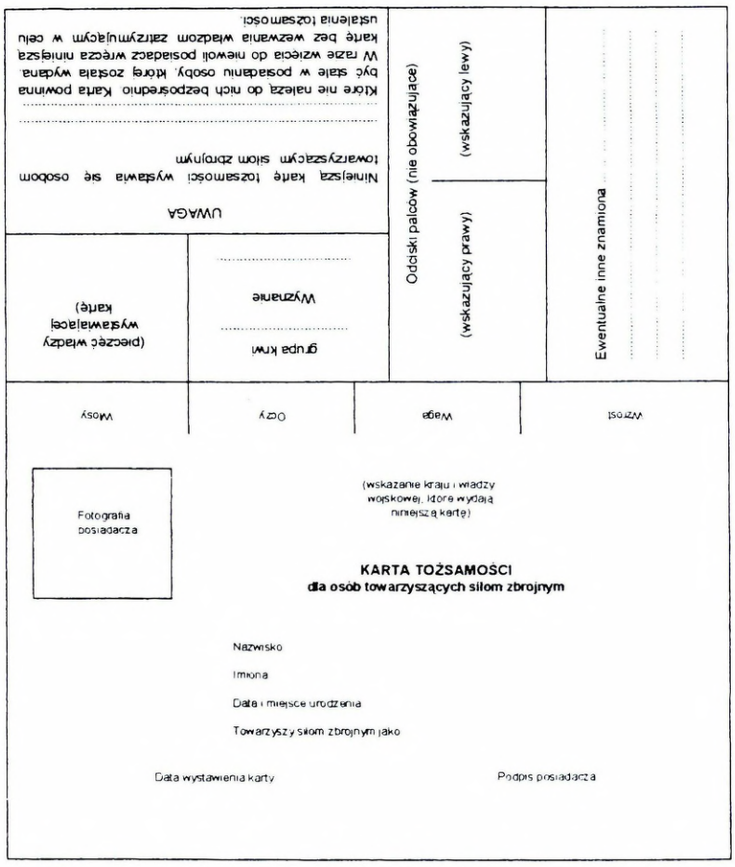
Artykuł 8

Wysokie Umawiające się Strony, a w szczególności Mocarstwa zatrzymujące, zezwolą w miarę możliwości i z zastrzeżeniem reglamentacji, dotyczącej zaopatrzenia ludności, na dokonywanie na ich terytorium wszelkich zakupów w celu rozdziału pomocy zbiorowej wśród jeńców wojennych oraz ułatwią w sposób analogiczny przekazywanie funduszów i inne czynności finansowe, techniczne lub administracyjne, konieczne dla dokonania tych zakupów.

Artykuł 9

Postanowienia powyższe nie naruszają prawa jeńców wojennych do otrzymywania pomocy zbiorowej przed ich przybyciem do obozu albo w czasie przenoszenia ani możności zapewnienia jej rozdziału wśród adresatów przez przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża lub jakiejkolwiek innej organizacji pomocy jeńcom, obowiązanej do jej przekazywania, przy zastosowaniu wszelkich innych środków, jakie uznają oni za celowe.

Załącznik IV
A. Karta tożsamości
(patrz artykuł 4)

Załącznik IV
B. Karta o wzięciu do niewoli
(patrz artykuł 70)

1. Na pierwszej stronie

Poczta dla jeńców wojennych

Wolne od opłaty pocztowej

KARTA O WZIĘCIU DO NIEWOLI

WAŻNE

Niniejsza karta powinna być wypełniona przez każdego jeńca natychmiast po jego wzięciu do niewoli i w każdym przypadku zmiany adresu na skutek przeniesienia go do szpitala lub do innego obozu. Niniejsza karta jest niezależna od karty specjalnej, którą jeniec ma prawo wysłać do swej rodziny.

CENTRALNE
BIURO INFORMACJI
O JEŃCACH WOJENNYCH

MIĘDZYNARODOWY
KOMITET CZERWONEGO KRZYŻA

GENEWA
(SZWAJCARIA)

2. Na odwrocie

Pisać czytelnie i dużymi literami

1. Mocarstwo, do którego jeniec należy .....

2. Nazwisko ..... 3. Imiona (w całości) ..... 4. Imię ojca .....

5. Data urodzenia ..... 6. Miejsce urodzenia .....

7. Stopień .....

8. Numer książeczki wojskowej .....

9. Adres rodziny .....

*10. Wzięty do niewoli dnia (albo) .....

Przybywa z (nr obozu, szpital, itd.) .....

*11. a) zdrowy – b) nie ranny – c) wyleczony – d) ozdrowieniec – e) chory – f) lekko ranny – g) ciężko ranny.

12. Mój adres obecny: numer jeńca .....

Oznaczenie obozu .....

13. Data ..... 14. Podpis .....

* Skreślić niepotrzebne – nic nie dodawać do powyższych informacji – patrz objaśnienia na odwrocie

Załącznik IV
C. Karta korespondencyjna i list
(patrz artykuł 71)

1. Karta

1. Na pierwszej stronie

Korespondencja jeńców wojennych

KARTA POCZTOWA

Wolne od opłaty pocztowej

Nazwisko i imiona

Data i miejsce urodzenia

Numer jenca

Oznaczenie obozu

Kraj nadania

Do .....

Miejsce przeznaczenia

Ulica

Kraj

Departament (województwo itp.)

2. Na odwrocie

Data .....

.....

.....

.....

.....

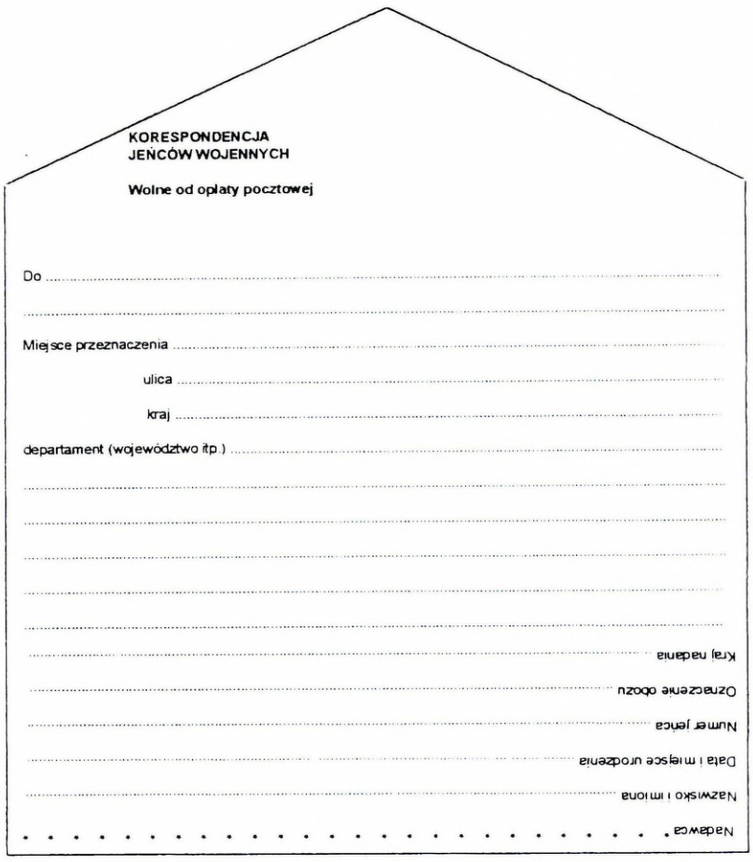
.....

.....

Pisać tylko w liniach i bardzo wyraźnie.

Załącznik IV
C. Karta korespondencyjna i list
(patrz artykuł 71)

2. List.

Załącznik IV
D. Zawiadomienie o zgonie
(patrz artykuł 120)

(Określenie właściwej władzy) ZAWIADOMIENIE O ZGONIE

Mocarstwo, do którego jeniec należał .....

Nazwisko i imiona .....

Imię ojca	.....
Miejsce i data urodzenia	.....
Miejsce i data zgonu	.....
Stopień i numer książeczki wojskowej (napisy Znajdujące się na tabliczce tożsamości	.....
Adres rodziny	.....
Gdzie i kiedy został wzięty do niewoli	.....
Przyczyna i okoliczności śmierci	.....
Miejsce pogrzebania	.....
Czy grób jest oznaczony i czy będzie mógł być Odnaleziony przez rodzinę?	.....
Czy przedmioty pozostałe po zmarłym przechowywane są przez Mocarstwo zatrzymujące, czy też wysłane jednocześnie z niniejszym zawiadomieniem?	.....
Czy osoba, która przebywała ze zmarłym w czasie choroby Lub w jego ostatnich chwilach (lekarz, sanitariusz, Duchowny, kolega jeńca), będzie mogła dostarczyć na odwrocie lub w załączeniu szczegóły o ostatnich chwilach i pogrzebaniu?	.....

(Data, pieczęć i podpis właściwej władzy)

.....

Podpisy i adresy dwóch świadków

.....

Załącznik IV
E. Karta repatriacyjna
(patrz załącznik II, artykuł 11)

KARTA REPATRIACYJNA

Data .....

Obóz .....

Szpital .....

Nazwisko .....

Imiona .....

Data urodzenia .....

Stopień .....

Numer książeczki wojskowej .....

Numer jeńca .....

Rana – choroba .....

Orzeczenie Komisji .....

Przewodniczący Mieszanej
Komisji Lekarskiej

A = repatriacja bezpośrednia
B = leczenie szpitalne w kraju neutralnym
C = ponowne badanie przez następną Komisję

Załącznik V
Regulamin typowy dotyczący przesyłek pieniężnych jeńców wojennych do swego kraju
(patrz artykuł 63)

1) Zawiadomienie wspomniane w ustępie trzecim artykułu 63 zawierać będzie następujące dane:
   a) numer książeczki wojskowej, przewidziany w artykule 17, stopień, nazwisko i imiona jeńca wojennego, który nadał przesyłkę pieniężną;
   b) nazwisko i adres odbiorcy przesyłki pieniężnej w kraju pochodzenia;
   c) sumę podlegającą wypłacie, wyrażoną w walucie Mocarstwa zatrzymującego.
2) Niniejsze zawiadomienie będzie podpisane przez jeńca wojennego. Jeżeli jeniec jest niepiśmienny, uczyni on na nim znak, poświadczony przez świadka. Mąż zaufania podpisze również to zawiadomienie.
3) Komendant obozu dołączy do tego zawiadomienia zaświadczenie stwierdzające, że saldo kredytowe rachunku zainteresowanego jeńca wojennego nie jest niższe od sumy podlegającej wypłacie.
4) Można sporządzać takie zawiadomienia w formie wykazów. Każda karta tych wykazów będzie podpisana przez męża zaufania oraz poświadczona za zgodność przez komendanta obozu.

Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny (IV konwencja genewska), Genewa, 12 sierpnia 1949 r.

(DzU z 1956r., nr 38, poz. 171, załącznik)

Tytuł I
ostanowienia ogólne

Artykuł 1

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się przestrzegać i dopilnować przestrzegania niniejszej Konwencji we wszelkich okolicznościach.

Artykuł 2

Niezależnie od postanowień, które wejdą w życie już w czasie pokoju, Konwencja niniejsza będzie miała zastosowanie w razie wypowiedzenia wojny lub powstania jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego między dwiema lub więcej niż dwiema Wysokimi Umawiającymi się Stronami, nawet gdyby jedna z nich nie uznała stanu wojny.

Konwencja będzie również miała zastosowanie we wszystkich przypadkach okupacji całości lub części terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron, nawet gdyby ta okupacja nie napotykała żadnego zbrojnego oporu.

Jeżeli jedno z Mocarstw w konflikcie nie jest stroną niniejszej Konwencji,

Mocarstwa będące jej stronami pozostaną jednak nią związane w swych wzajemnych stosunkach. Będą one również związane Konwencją w stosunku do powyższego Mocarstwa, jeżeli przyjmuje ono i stosuje jej postanowienia.

Artykuł 3

Gdyby na terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron wybuchł konflikt zbrojny nie posiadający charakteru międzynarodowego, każda ze Stron w konflikcie obowiązana będzie stosować się przynajmniej do następujących postanowień:

1) Osoby nie biorące bezpośrednio udziału w działaniach wojennych, włącznie z członkami sił zbrojnych, które złożyły broń, oraz osobami, które stały się niezdolne do walki na skutek choroby, ran, pozbawienia wolności lub z jakiegokolwiek innego powodu, będą we wszelkich okolicznościach traktowane w sposób humanitarny, bez czynienia żadnej różnicy na ich niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, religii lub wiary, płci, urodzenia lub majątku, ani z żadnych innych analogicznych powodów.

W tym celu są i pozostaną zakazane w stosunku do wyżej wymienionych osób w każdym czasie i w każdym miejscu:

a) zamachy na życie i nietykalność cielesną w szczególności zabójstwa we wszelkiej postaci, okaleczenia, okrutne traktowanie, tortury i męki,

b) branie zakładników,

c) zamachy na godność osobistą, a w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające,

d) skazywanie i wykonywanie egzekucji bez uprzedniego wyroku, wydanego przez sąd należycie ukonstytuowany i dający gwarancje procesowe, uznane za niezbędne przez narody cywilizowane.

2) Ranni i chorzy będą zbierani i leczeni.

Bezstronna organizacja humanitarna, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, będzie mogła ofiarować swoje usługi Stronom w konflikcie.

Strony w konflikcie będą się ponadto starały wprowadzić w życie drogą specjalnych układów wszystkie lub niektóre z pozostałych postanowień niniejszej Konwencji.

Zastosowanie powyższych postanowień nie będzie miało wpływu na sytuację prawną Stron w konflikcie.

Artykuł 4

Pod ochroną niniejszej Konwencji pozostają osoby, które kiedykolwiek i w jakikolwiek sposób znalazły się w razie konfliktu lub okupacji we władzy jednej ze Stron w konflikcie lub Mocarstwa okupacyjnego, których nie są obywatelami.

Obywatele Państwa, które nie jest związane Konwencją, nie pozostają pod jej ochroną. Obywateli Państwa neutralnego znajdujących się na terytorium Państwa wojującego oraz obywateli Państwa współwojującego nie uważa się za podlegających ochronie dopóty, dopóki Państwo, którego są oni obywatelami, posiada normalne przedstawicielstwo dyplomatyczne w Państwie, w którego władzy się znajdują.

Jednakże postanowienia Tytułu II stosują się w szerszym zakresie, określonym w artykule 13.

Osób pozostających pod ochroną Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu lub Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych nie uważa się za osoby chronione w rozumieniu niniejszej Konwencji.

Artykuł 5

Jeżeli Strona w konflikcie ma poważne powody do mniemania, że określona osoba, podlegająca ochronie przez niniejszą Konwencję, podejrzana jest słusznie o uprawianie na jej terytorium działalności szkodliwej dla bezpieczeństwa Państwa lub jeżeli taka działalność zostanie rzeczywiście stwierdzona, osoba ta nie będzie mogła korzystać z praw i przywilejów przewidzianych w niniejszej Konwencji, których przyznanie danej osobie mogłoby wyrządzić szkodę bezpieczeństwu Państwa.

Jeżeli osoba podlegająca ochronie przez Konwencję zostanie zatrzymana na terytorium okupowanym jako szpieg albo sabotażysta lub jeżeli zachodzi słuszne podejrzenie, że uprawia ona działalność szkodliwą dla bezpieczeństwa Mocarstwa okupacyjnego, osoba ta może być pozbawiona przewidzianego w niniejszej Konwencji prawa porozumiewania się, jeżeli będzie tego bezwzględnie wymagało bezpieczeństwo wojskowe.

W każdym z tych przypadków osoby wymienione w poprzednich ustępach będą jednak traktowane w sposób humanitarny i w razie wszczęcia postępowania sądowego nie będą pozbawione swych praw do słusznego i prawidłowego procesu, przewidzianych w niniejszej Konwencji. Odzyskają one również wszystkie swe prawa i przywileje osób podlegających ochronie w rozumieniu niniejszej Konwencji w możliwie najkrótszym terminie, uwzględniając bezpieczeństwo Państwa lub Mocarstwa okupacyjnego, zależnie od przypadku.

Artykuł 6

Niniejsza Konwencja będzie miała zastosowanie od początku każdego konfliktu lub każdej okupacji, wymienionych w art. 2.

Na terytorium Stron w konflikcie stosowanie Konwencji skończy się z chwilą ogólnego zakończenia działań wojennych.

Na terytorium okupowanym stosowanie niniejszej Konwencji skończy się w rok po ogólnym zakończeniu działań wojennych; jednakże Mocarstwo okupacyjne będzie związane na czas trwania okupacji - o ile sprawuje ono funkcje rządowe na tym terytorium postanowieniami następujących artykułów niniejszej Konwencji: od 1 do 12, 27, 29 do 34, 47, 49, 51, 52, 53, 59, 61 do 77 i 143.

Osoby podlegające ochronie, których zwolnienie, repatriacja lub ponowne zasiedlenie nastąpią po tych terminach, będą tymczasem nadal korzystały z niniejszej Konwencji.

Artykuł 7

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły poza układami, wyraźnie przewidzianymi w artykułach 11, 14, 15, 17, 36, 108, 109, 132, 133 i 149, zawierać inne

jeszcze układy specjalne w każdej sprawie, którą uznają za właściwą do oddzielnego uregulowania. Żaden układ specjalny nie może szkodzić sytuacji osób podlegających ochronie przez niniejszą Konwencję ani ograniczać przyznanych im przez nią praw.

Korzyści wypływające z tych układów będą przysługiwały osobom podlegającym ochronie dopóty, dopóki będzie się do nich stosowała Konwencja, chyba że w powyższych układach lub w układach późniejszych będą wyraźnie zamieszczone postanowienia odmienne albo że jedna lub druga Strona w konflikcie podejmie w stosunku do nich korzystniejsze środki.

Artykuł 8

Osoby podlegające ochronie nie mogą w żadnym razie zrzec się częściowo lub całkowicie praw, zapewnionych im przez niniejszą Konwencję lub ewentualnie przez układy specjalne, przewidziane w artykule poprzednim.

Artykuł 9

Konwencja niniejsza będzie stosowana przy współudziale i pod kontrolą Mocarstw opiekuńczych, powołanych do obrony interesów Stron w konflikcie. W tym celu Mocarstwa Opiekuńcze będą mogły wyznaczyć poza swym personelem dyplomatycznym i konsularnym delegatów spośród swych własnych obywateli lub spośród obywateli innych Mocarstw neutralnych. Ci delegaci powinni uzyskać zgodę Mocarstwa, przy którym będą wykonywali swą misję. Strony w konflikcie będą w możliwie najszerszej mierze ułatwiały przedstawicielom lub delegatom Mocarstw opiekuńczych wypełnianie ich zadań.

Przedstawiciele lub delegaci Mocarstw opiekuńczych nie powinni w żadnym przypadku wykraczać poza ramy swej misji, określonej przez niniejszą Konwencję; powinni oni w szczególności brać pod uwagę bezwzględne wymogi bezpieczeństwa Państwa, przy którym wykonują swe funkcje.

Artykuł 10

Postanowienia niniejszej Konwencji nie stanowią przeszkody dla działalności humanitarnej Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, jak również każdej innej bezstronnej organizacji humanitarnej, prowadzonej w celu opieki nad osobami cywilnymi i udzielanie im pomocy za zgodą zainteresowanych Stron w konflikcie.

Artykuł 11

Wysokie Umawiające się Strony będą mogły w każdym czasie porozumieć się co do powierzenia zadań przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym jakiejś organizacji międzynarodowej, dającej całkowitą rękojmię bezstronności i sprawności.

Jeżeli osoby podlegające ochronie nie korzystają lub z jakiegokolwiek powodu przestały korzystać z działalności Mocarstwa opiekuńczego albo organizacji wyznaczonej zgodnie z ustępem pierwszym, Mocarstwo zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiegoś Państwa neutralnego lub do takiej organizacji o podjęcie się funkcji przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym wyznaczonym przez Strony w konflikcie.

Jeżeli nie uda się w ten sposób zapewnić ochrony, Mocarstwo zatrzymujące powinno zwrócić się do jakiejś organizacji humanitarnej, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, o podjęcie się zadań humanitarnych przypadających na mocy niniejszej Konwencji Mocarstwom opiekuńczym albo też powinno przyjąć usługi zaofiarowane przez taką organizację, z zastrzeżeniem postanowień niniejszego artykułu.

Każde Mocarstwo neutralne lub każda organizacja, do której zwróciło się zainteresowane Mocarstwo albo która zaofiarowała swe usługi w celach wyżej wymienionych powinny działać z poczuciem odpowiedzialności wobec Strony w konflikcie, do której należą osoby podlegające ochronie przez niniejszą Konwencję, oraz powinny dawać dostateczną rękojmię swej zdolności do podjęcia się wymienionych funkcji i ich bezstronnego spełniania.

Nie wolno naruszyć powyższych postanowień w drodze specjalnej umowy między Mocarstwami, z których jedno byłoby chociaż przejściowo ograniczone w stosunku do drugiego Mocarstwa lub jego sprzymierzeńców w swej swobodzie rokowań na skutek wydarzeń wojennych, zwłaszcza w przypadku okupacji całości lub znacznej części jego terytorium.

Ilekroć w Konwencji niniejszej jest mowa o Mocarstwie opiekuńczym, należy przez to rozumieć także zastępujące je organizacje w znaczeniu niniejszego artykułu.

Postanowienia niniejszego artykułu rozciągają się i mają zastosowanie do obywateli Państwa neutralnego znajdujących się na terytorium okupowanym lub na terytorium Państwa wojującego, w którym Państwo, którego są obywatelami, nie posiada normalnego przedstawicielstwa dyplomatycznego.

Artykuł 12

Mocarstwa opiekuńcze zaofiarują swe dobre usługi w celu załatwiania sporu, ilekroć uznają, że leży to w interesie osób podlegających ochronie, a zwłaszcza w razie braku zgody między Stronami w konflikcie co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszej Konwencji.

W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych będzie mogło na prośbę jednej ze Stron lub z własnej inicjatywy zaproponować Stronom w konflikcie zwołanie, ewentualnie na odpowiednio wybranym terytorium neutralnym, konferencji ich przedstawicieli, a zwłaszcza władz zajmujących się sprawami osób podlegających ochronie. Strony w konflikcie będą obowiązane zastosować się do takich propozycji. Mocarstwa opiekuńcze będą mogły w razie potrzeby zaproponować Stronom w konflikcie, aby zgodziły się na udział w tej konferencji osobistości należącej do Mocarstwa neutralnego lub wydelegowanej przez Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża.

Tytuł II
Ogólna ochrona ludności przed niektórymi skutkami wojny

Artykuł 13

Postanowienia niniejszego tytułu dotyczą całej ludności krajów w konflikcie bez żadnej różnicy ze względu na rasę, narodowość, religię lub przekonania polityczne i zmierzają do złagodzenia cierpień wywołanych przez wojnę.

Artykuł 14

Już w czasie pokoju Wysokie Umawiające się Strony, a po rozpoczęciu działań wojennych Strony w konflikcie, mogą tworzyć na swym własnym terytorium, a w razie potrzeby również na terytoriach okupowanych, strefy i miejscowości sanitarne, zorganizowane w ten sposób, aby mogły chronić przed skutkami wojny rannych i chorych, kaleki, starców i dzieci w wieku poniżej lat 15, kobiety ciężarne i matki dzieci poniżej lat 7.

Od chwili wybuchu konfliktu i podczas jego trwania Strony zainteresowane będą mogły zawierać między sobą układy w sprawie uznania stref i miejscowości, które mogłyby być przez nie utworzone. Mogą one w tym celu wprowadzić w życie postanowienia przewidziane w projekcie układu załączonego do niniejszej Konwencji wprowadzając do niego ewentualne zmiany, jakie uznają za konieczne.

Wzywa się mocarstwa opiekuńcze i Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża do ofiarowania swych dobrych usług w celu ułatwienia utworzenia i uznania tych stref i miejscowości sanitarnych i bezpieczeństwa.

Artykuł 15

Każda Strona w konflikcie będzie mogła bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Państwa neutralnego lub organizacji humanitarnej zaproponować Stronie przeciwnej utworzenie w okolicach, w których toczą się walki, stref zneutralizowanych, mających na celu ochronę przed niebezpieczeństwem walk następujących osób, bez żadnych różnic:

a) rannych i chorych, walczących lub nie walczących,

b) osób cywilnych nie biorących udziału w działaniach wojennych i nie wykonujących żadnych prac o charakterze wojskowym podczas swego pobytu w tych strefach.

Skoro tylko Strony w konflikcie uzgodnią położenie geograficzne, administrację, zaopatrzenie i kontrolę proponowanej strefy zneutralizowanej, zostanie zawarty układ na piśmie, podpisany przez przedstawicieli Strony w konflikcie. Układ ten ustali początek i czas trwania neutralizacji strefy.

Artykuł 16

Ranni i chorzy, jak również kalecy i kobiety ciężarne będą przedmiotem ochrony i specjalnego poszanowania.

W stopniu, na jaki pozwolą względy wojskowe, każda ze Stron w konflikcie popierać będzie odszukiwanie zabitych i rannych, okazywanie pomocy rozbitkom i innym osobom narażonym na poważne niebezpieczeństwo oraz ochronę ich przed rabunkiem i złym traktowaniem.

Artykuł 17

Strony w konflikcie dążyć będą do zawarcia porozumień lokalnych w sprawie ewakuacji rannych, chorych, kalek, starców, dzieci i położnic ze strefy oblężonej lub otoczonej, jak również w sprawie dopuszczenia do tej strefy duchownych wszystkich wyznań oraz personelu i sprzętu sanitarnego.

Artykuł 18

Szpitale cywilne zorganizowane dla roztoczenia opieki nad rannymi, chorymi, kalekami i położnicami nie mogą być w żadnych okolicznościach atakowane; będą one zawsze szanowane i chronione przez Strony w konflikcie.

Państwa będące Stronami w konflikcie powinny wydać wszystkim szpitalom cywilnym dokumenty stwierdzające ich charakter szpitala cywilnego i ustalające, że budynki przez nie zajmowane nie są używane do celów, które w myśl artykułu 19 mogłyby pozbawić je ochrony.

Szpitale cywilne, jeżeli są do tego upoważnione przez Państwo, będą oznaczane godłem przewidzianym w artykule 38 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Jeżeli względy wojskowe na to pozwolą, Strony w konflikcie podejmą konieczne środki, aby znaki rozpoznawcze szpitali cywilnych były wyraźnie widoczne dla nieprzyjacielskich sił zbrojnych lądowych, lotniczych i morskich, a to w celu usunięcia możliwości jakichkolwiek działań napastniczych.

Wobec niebezpieczeństwa, jakie może stanowić dla szpitali bliskość obiektów wojskowych, należy czuwać nad tym, aby szpitale były od nich możliwie najbardziej oddalone.

Artykuł 19

Ochrona należna szpitalom cywilnym może ustać jedynie wówczas, gdy wbrew ich zadaniom humanitarnym używane są one do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela. Jednakże ochrona ustanie dopiero wtedy, gdy ostrzeżenie udzielone we wszystkich odpowiednich przypadkach z podaniem słusznego terminu pozostanie bez skutku.

Nie uważa się za działanie szkodliwe dla nieprzyjaciela faktu, że w tych szpitalach leczą się chorzy lub ranni wojskowi albo że znajduje się w nich broń ręczna i amunicja, odebrana tym wojskowym, a jeszcze nie przekazana właściwym władzom.

Artykuł 20

Personel przydzielony na stałe i wyłącznie do prowadzenia i administracji szpitali cywilnych, włączając w to personel zajmujący się odszukiwaniem, przenoszeniem, przewozem i leczeniem rannych i chorych cywilnych, kalek i położnic, będzie szanowany i chroniony.

Na obszarach okupowanych i w strefach działań wojennych personel ten będzie się

legitymował kartą tożsamości, stwierdzającą charakter jego funkcji oraz opatrzoną w fotografię posiadacza i suchą pieczęć właściwej władzy. Podczas wykonywania swych obowiązków służbowych członkowie tego personelu będą również nosili na lewym ramieniu ostemplowane opaski odporne na wilgoć. Opaski te będą wydawane przez Państwo i opatrzone godłem przewidzianym w artykule 38 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Wszelki inny personel przydzielony do prowadzenia administracji szpitali cywilnych będzie szanowany i chroniony oraz będzie miał prawo do noszenia wspomnianej wyżej opaski na warunkach ustalonych w niniejszym artykule podczas wykonywania swych funkcji. Karty tożsamości tego personelu wskazywać będą zadania, których wykonywanie do niego należy.

Zarząd każdego szpitala cywilnego powinien zawsze posiadać do dyspozycji właściwych władz krajowych lub okupacyjnych aktualną listę swego personelu.

Artykuł 21

Transporty rannych i chorych cywilnych, kalek i położnic odbywające się na lądzie kolumnami pojazdów i w pociągach sanitarnych lub na morzu statkami, przeznaczonymi do tych transportów, będą szanowane i chronione tak samo jak szpitale przewidziane w artykule 18 i będą oznaczane przez wywieszenie za zezwoleniem Państwa znaku rozpoznawczego przewidzianego w artykule 38 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Artykuł 22

Samoloty używane wyłącznie do przewozu rannych i chorych cywilnych, kalek i położnic lub do przewozu personelu i materiału sanitarnego nie będą atakowane, lecz będą szanowane przez Strony w konflikcie podczas lotów dokonywanych na wysokościach, w czasie i na trasach ustalonych specjalnie w porozumieniu między wszystkimi zainteresowanymi Stronami w konflikcie.

Samoloty te mogą być opatrzone w znak rozpoznawczy przewidziany w artykule 38 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 roku o polepszeniu losu chorych i rannych w armiach czynnych.

W braku umowy odmiennej przelot nad terytorium nieprzyjacielskim lub nad obszarami okupowanymi przez nieprzyjaciela jest wzbroniony.

Samoloty te zastosują się do każdego rozkazu lądowania. W razie nakazanego w ten sposób lądowania samolot wraz ze znajdującymi się na jego pokładzie osobami będzie mógł po ewentualnej kontroli kontynuować swój lot.

Artykuł 23

Każda Wysoka Umawiająca się Strona zezwoli na wolny przewóz wszelkich przesyłek zawierających lekarstwa i materiały sanitarne, jak również przedmiotów potrzebnych do wykonywania praktyk religijnych, a przeznaczonych wyłącznie dla ludności cywilnej innej Umawiającej się Strony, nawet jeżeli jest nią strona nieprzyjacielska. Każda Strona zezwoli również na wolny przewóz wszelkich przesyłek zawierających niezbędną żywność, odzież i środki wzmacniające przeznaczone dla dzieci poniżej lat 15, dla kobiet ciężarnych lub położnic.

Obowiązek zezwolenia przez Umawiającą się Stronę na przewóz przesyłek wymienionych w ustępie poprzednim uzależniony jest od warunku, aby Strona ta nie miała poważnych podstaw do obaw, że:

a) przesyłki mogą nie być dostarczone na miejsce przeznaczenia lub

b) kontrola może nie być skuteczna, lub

c) nieprzyjaciel może osiągnąć z tych przesyłek oczywistą korzyść z punktu widzenia wojskowego lub gospodarczego, zastępując nimi towary, które w przeciwnym razie musiałby dostarczyć lub wyprodukować, albo zwalniając materiały, produkty lub usługi, które w przeciwnym razie musiałyby być przeznaczone do produkcji tego rodzaju towarów.

Mocarstwo dopuszczające przewóz przesyłek wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu może uzależnić swą zgodę od warunku przeprowadzenia na miejscu przez Mocarstwa opiekuńcze kontroli rozdziału przesyłek pomiędzy osoby mające z nich korzystać.

Przesyłki te powinny być przewożone w możliwie najszybszy sposób, a Państwo wyrażające zgodę na ich wolny przewóz będzie miało prawo określić warunki techniczne przewozu.

Artykuł 24

Strony w konflikcie podejmą niezbędne środki w celu uniknięcia pozostawienia własnemu losowi dzieci poniżej 15 lat, które zostały osierocone lub oddzielone od swych rodzin na skutek wojny, oraz w celu ułatwienia we wszelkich okolicznościach ich utrzymania, wykonywania przez nie praktyk religijnych i ich kształcenia. To ostatnie będzie w miarę możności powierzane osobom o tych samych tradycjach kulturalnych.

Za zgodą Mocarstwa opiekuńczego, jeżeli ono istnieje, Strony w konflikcie ułatwią przyjęcie tych dzieci przez kraj neutralny na czas trwania konfliktu, jeżeli będą posiadały gwarancje, że zasady wymienione w ustępie 1 będą przestrzegane.

Ponadto Strony dołożą wszelkich koniecznych starań, aby wszystkie dzieci poniżej lat 12 mogły być rozpoznane przez zaopatrzenie ich w tabliczki tożsamości lub w inny sposób.

Artykuł 25

Każda osoba znajdująca się na terytorium Strony w konflikcie lub na terytorium przez nią okupowanym będzie mogła przesyłać członkom swej rodziny, bez względu na miejsce ich pobytu, wiadomości o charakterze ściśle rodzinnym i będzie mogła otrzymywać tego rodzaju wiadomości. Korespondencja ta będzie przesyłana szybko i bez nie usprawiedliwionej zwłoki.

Jeżeli okoliczności utrudnią lub uniemożliwią wymianę korespondencji rodzinnej zwykłą pocztą, zainteresowane Strony w konflikcie zwrócą się do neutralnego pośrednika, jak Centralne Biuro Informacji przewidziane w artykule 140, w celu określenia z nim sposobów zapewnienia wykonania ich zobowiązań w jak najdogodniejszych warunkach, w szczególności przy pomocy krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca).

Jeżeli Strony w konflikcie uznają za konieczne ograniczyć korespondencję rodzinną, będą mogły najwyżej nakazać używanie typowych formularzy zawierających 25 wyrazów dowolnie wybranych i ograniczyć ich wysyłanie do jednego razu na miesiąc.

Artykuł 26

Każda ze Stron w konflikcie ułatwi poszukiwania podjęte przez członków rodzin rozproszonych przez wojnę, w celu wzajemnego odszukiwania się i ewentualnego połączenia. Poprze ona mianowicie działalność organizacji poświęcających się temu zadaniu, pod warunkiem że je uznała i że stosują się one do wydanych przez nią przepisów bezpieczeństwa.

Tytuł III
Sytuacja prawna i traktowanie osób podlegających ochronie
Dział I
Postanowienia wspólne dla terytoriów stron w konflikcie i terytoriów okupowanych

Artykuł 27

Osoby podlegające ochronie mają we wszelkich okolicznościach prawo do poszanowania ich osoby, honoru, praw rodzinnych, przekonań i praktyk religijnych, zwyczajów i obyczajów. Będą one zawsze traktowane w sposób humanitarny i chronione, zwłaszcza przed aktami gwałtu i zastraszania, przed zniewagami i ciekawością publiczną.

Kobiety będą specjalnie chronione przed wszelkimi zamachami na ich cześć, zwłaszcza przed gwałceniem, zmuszaniem do prostytucji i wszelką obrazą wstydliwości.

Z uwzględnieniem postanowień dotyczących stanu zdrowia, wieku i płci osoby pozostające pod ochroną będą traktowane przez Strony w konflikcie, w których władzy się znajdują z takimi samymi względami, bez żadnej różnicy zwłaszcza z powodu rasy, religii lub przekonań politycznych.

Jednakże Strony w konflikcie mogą w stosunku do osób podlegających ochronie zastosować środki kontroli lub bezpieczeństwa, jakie okażą się konieczne z powodu wojny.

Artykuł 28

Żadna osoba podlegająca ochronie nie może być użyta do ochraniania swoją obecnością pewnych punktów lub okręgów przed działaniami wojennymi.

Artykuł 29

Strona w konflikcie, w której władzy znajdują się osoby podlegające ochronie, odpowiada za ich traktowanie przez swych funkcjonariuszy, co nie zwalnia jednak od odpowiedzialności indywidualnej w razie jej powstania.

Artykuł 30

Osoby podlegające ochronie będą korzystały z wszelkich ułatwień w zwracaniu się do Mocarstw opiekuńczych, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża, krajowego Stowarzyszenia Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) w kraju, w którym się znajdują, jak również do każdej organizacji, która może im przyjść z pomocą.

Te różne organizacje otrzymają w tym celu wszelkie ułatwienia ze strony władz w granicach określonych przez konieczności wojskowe lub wymagania bezpieczeństwa.

Poza odwiedzinami delegatów Mocarstw opiekuńczych lub Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża przewidzianymi w art. 143 Mocarstwa zatrzymujące lub okupacyjne ułatwią w miarę możności odwiedzenie osób podlegających ochronie przez przedstawicieli innych instytucji, które będą sobie tego życzyły, a których celem jest niesienie tym osobom pomocy duchowej lub materialnej.

Artykuł 31

Żaden przymus fizyczny lub moralny nie może być stosowany wobec podlegających ochronie, w szczególności w celu uzyskania wiadomości od nich lub od osób trzecich.

Artykuł 32

Wysokie Umawiające się Strony wyraźnie stwierdzają, że zabronione jest stosowanie wszelkich środków mogących powodować cierpienia fizyczne lub wyniszczenie osób podlegających ochronie, które znajdują się w ich władzy. Zakaz ten obejmuje nie tylko zabójstwa, torturowanie, kary cielesne, okaleczenia i doświadczenia lekarskie lub naukowe, które nie są konieczne dla leczenia osoby podlegającej ochronie, ale również wszelkie inne akty brutalności ze strony funkcjonariuszy cywilnych lub wojskowych.

Artykuł 33

Żadna osoba podlegająca ochronie nie może być karana za czyn, którego nie popełniła osobiście. Kary zbiorowe, jak również wszelkie środki zastraszenia lub terroryzowania są wzbronione.

Rabunek jest wzbroniony.

Środki odwetowe w stosunku do osób podlegających ochronie i ich mienia są wzbronione.

Artykuł 34

Branie zakładników jest wzbronione.

Dział II

Cudzoziemcy na terytorium jednej ze stron w konflikcie

Artykuł 35

Każda osoba podlegająca ochronie, która pragnęłaby opuścić terytorium na początku lub podczas konfliktu, będzie miała prawo uczynić to pod warunkiem, że wyjazd jej nie jest sprzeczny z interesami Państwa. Prośba o opuszczenie terytorium rozpatrzona zostanie w trybie normalnym, a decyzja powinna zapaść możliwie jak najszybciej. Po uzyskaniu zezwolenia na opuszczenie terytorium osoba ta będzie mogła zaopatrzyć się w pieniądze potrzebne na podróż i zabrać ze sobą dostateczną ilość rzeczy i przedmiotów osobistego użytku.

Osoby, którym odmówiono zezwolenia na opuszczenie terytorium, będą mogły zwrócić się do sądu albo właściwego organu administracyjnego utworzonego w tym celu przez Mocarstwo zatrzymujące z żądaniem ponownego zbadania sprawy w jak najkrótszym czasie.

Jeżeli takie żądanie zostało zgłoszone, przedstawiciele Mocarstwa opiekuńczego będą mogli, jeżeli względy bezpieczeństwa nie sprzeciwiają się temu lub jeżeli zainteresowani nie wysuną zastrzeżeń, otrzymać wyjaśnienie powodów, dlaczego osobom, które złożyły odpowiednie podania, odmówiono wydania zezwolenia na upuszczenie terytorium, oraz - możliwie najszybciej - nazwiska wszystkich osób znajdujących się w takiej sytuacji.

Artykuł 36

Wyjazdy, które są dozwolone na podstawie poprzedniego artykułu, odbywać się będą w warunkach zadowalających pod względem bezpieczeństwa, higieny, zdrowotności wyżywienia. Wszystkie wydatki poniesione od chwili opuszczenia terytorium Mocarstwa zatrzymującego będą obciążały kraj przeznaczenia, lub - w przypadku pozostania w kraju neutralnym - Mocarstwo, którego obywatelami są osoby wyjeżdżające. Szczegóły praktyczne tych przejazdów będą w razie potrzeby ustalone w specjalnych porozumieniach między zainteresowanymi Mocarstwami.

Zastrzega się możność zawarcia przez Strony w konflikcie specjalnych porozumień w sprawie wymiany i repatriacji swych obywateli, którzy znaleźli się we władzy nieprzyjaciela.

Artykuł 37

Osoby podlegające ochronie, które są zatrzymane prewencyjnie lub odbywają kary pozbawienia wolności, będą podczas zatrzymania traktowane w sposób humanitarny.

Będą one mogły z chwilą zwolnienia prosić o zezwolenie na opuszczenie terytorium zgodnie z poprzednimi artykułami.

Artykuł 38

Z wyjątkiem specjalnych środków, które mogą być podjęte na mocy niniejszej Konwencji, a zwłaszcza jej artykułów 27 i 41, sytuację osób podlegających ochronie określają w zasadzie postanowienia dotyczące traktowania cudzoziemców w czasie pokoju. W każdym razie będą im przyznane następujące prawa:

1) będą one mogły otrzymywać przeznaczoną dla nich pomoc indywidualną lub zbiorową;

2) otrzymają, jeżeli będzie tego wymagał ich stan zdrowia, opiekę lekarską i szpitalną w tym samym zakresie co obywatele zainteresowanego państwa;

3) będą mogły wykonywać praktyki religijne i korzystać z opieki duchownej duchownych swojego wyznania;

4) będzie im wolno przenieść się, tak samo jak obywatelom zainteresowanego państwa, jeżeli zamieszkują w okręgu specjalnie narażonym na niebezpieczeństwa wojny;

5) dzieci poniżej 15 lat, kobiety ciężarne i matki dzieci poniżej lat siedmiu będą korzystały, tak samo jak obywatele zainteresowanego państwa, z uprzywilejowanego traktowania.

Artykuł 39

Osobom podlegającym ochronie, które utraciły z powodu konfliktu możność wykonywania swoich zajęć zarobkowych, umożliwi się znalezienie płatnej pracy; korzystać one będą w tym celu, z zastrzeżeniem względów bezpieczeństwa i postanowień artykułu 40, z tych samych praw co obywatele Mocarstwa, na którego terytorium się znajdują.

Jeżeli Strona w konflikcie zastosuje wobec osoby podlegającej ochronie środki kontroli, które uniemożliwiają jej zarobienie na życie, a mianowicie jeżeli ta osoba nie może ze względu na bezpieczeństwo znaleźć płatnej pracy na odpowiednich warunkach, to wspomniana Strona w konflikcie zaspokoi jej potrzeby, jak również potrzeby osób pozostających na jej utrzymaniu.

Osoby podlegające ochronie będą mogły we wszystkich przypadkach otrzymywać zasiłki z ich macierzystych krajów, od Mocarstwa opiekuńczego lub od organizacji dobroczynnych wymienionych w artykule 30.

Artykuł 40

Osoby podlegające ochronie mogą być zmuszane do pracy tylko w tej samej mierze co obywatele Strony w konflikcie, na której terytorium się znajdują.

Osoby podlegające ochronie a będące obywatelami Państwa nieprzyjacielskiego mogą być zmuszane tylko do prac, które są normalnie konieczne dla zapewnienia wyżywienia, mieszkania, ubrania, transportu i zdrowia i które nie pozostają w bezpośrednim związku z prowadzeniem działań wojennych.

W przypadkach wspomnianych w ustępach poprzednich zmuszone do pracy osoby podlegające ochronie korzystać będą z tych samych warunków pracy i z tych samych środków ochrony co robotnicy krajowi; zwłaszcza jeżeli chodzi o wynagrodzenie, czas pracy, wyposażenie, przeszkolenie oraz odszkodowanie za wypadki przy pracy i choroby zawodowe.

W razie naruszenia wspomnianych wyżej postanowień osoby podlegające ochronie będą mogły skorzystać z prawa skargi zgodnie z artykułem 30.

Artykuł 41

Jeżeli Mocarstwo, w którego władzy znajdują się osoby podlegające ochronie, uzna inne przewidziane w niniejszej Konwencji środki kontroli za niewystarczające, najbardziej surowymi środkami kontroli, do których będzie się ono mogło uciec, będzie wyznaczenie przymusowego miejsca zamieszkania lub internowanie zgodnie z postanowieniami artykułów 42 i 43.

Stosując postanowienia artykułu 39 ustęp 2 do osób zmuszonych do opuszczenia swego stałego miejsca zamieszkania na mocy decyzji wyznaczającej im przymusowe miejsce zamieszkania gdzie indziej, Mocarstwo zatrzymujące zastosuje się możliwie jak najściślej do zasad dotyczących traktowania internowanych (część IV tytułu III niniejszej Konwencji).

Artykuł 42

Internowanie osób podlegających ochronie lub wyznaczenie im przymusowego miejsca zamieszkania może być zarządzone tylko wówczas, gdy wymaga tego bezwzględnie bezpieczeństwo Państwa, w którego władzy osoby te się znajdują.

Jeżeli jakaś osoba zwraca się dobrowolnie za pośrednictwem przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego o internowanie i jeżeli położenie tej osoby tego wymaga, Mocarstwo, w którego władzy ta osoba się znajduje, dokona internowania.

Artykuł 43

Każda osoba podlegająca ochronie, która została internowana lub której wyznaczono przymusowe miejsce zamieszkania, będzie miała prawo zwrócić się do sądu lub właściwego organu administracyjnego utworzonego w tym celu przez Mocarstwo zatrzymujące z żądaniem ponownego rozpatrzenia w jak najkrótszym czasie powziętej w stosunku do niej decyzji. Jeżeli decyzja o internowaniu lub wyznaczeniu przymusowego

miejsca zamieszkania zostanie utrzymana w mocy, sąd lub organ administracyjny będzie rozpatrywał periodycznie, a co najmniej dwa razy do roku, sprawę tej osoby pod kątem widzenia zmiany decyzji pierwotnej na jej korzyść, o ile okoliczności na to pozwolą.

Jeśli zainteresowane osoby podlegające ochronie nie sprzeciwiają się temu, Mocarstwo zatrzymujące zakomunikuje jak najprędzej Mocarstwu opiekuńczemu nazwiska osób podlegających ochronie, które zostały internowane lub którym wyznaczono przymusowe miejsce zamieszkania, oraz nazwiska tych osób, w stosunku do których uchylono decyzje o internowaniu lub wyznaczeniu przymusowego miejsca zamieszkania. Z tym samym zastrzeżeniem decyzje sądów lub organów wymienionych w ustępie 1 niniejszego artykułu będą również możliwie jak najszybciej podawane do wiadomości Mocarstwu opiekuńczemu.

Artykuł 44

Stosując środki kontroli przewidziane w niniejszej Konwencji Mocarstwo zatrzymujące nie będzie, opierając się wyłącznie na podstawie przynależności prawnej do państwa nieprzyjacielskiego, traktowało jako obywateli państwa nieprzyjacielskiego uchodźców, którzy faktycznie nie korzystają z ochrony żadnego rządu.

Artykuł 45

Osoby podlegające ochronie nie mogą być przekazane Mocarstwu, które nie jest stroną Konwencji.

Postanowienie to nie przeszkadza repatriacji osób podlegających ochronie lub ich powrotowi do kraju stałego zamieszkania po zakończeniu działań wojennych.

Osoby podlegające ochronie mogą być przekazane przez Mocarstwo zatrzymujące Mocarstwu będącemu stroną Konwencji jedynie po upewnieniu się przez Mocarstwo zatrzymujące, że powyższe Mocarstwo pragnie i jest zdolne stosować Konwencję. W razie przekazania w ten sposób osób podlegających ochronie odpowiedzialność za stosowanie Konwencji ciąży na Mocarstwie, które zgodziło się je przyjąć przez czas, na jaki te osoby są mu powierzone. Jeżeli jednak to Mocarstwo nie będzie stosowało postanowień Konwencji w jakiejkolwiek istotnej sprawie, Mocarstwo, które przekazało osoby podlegające ochronie, powinno na skutek zawiadomienia Mocarstwa opiekuńczego podjąć skuteczne środki w celu zaradzenia sytuacji lub zażądać odesłania mu osób podlegających ochronie. Żądaniu temu należy uczynić zadość.

Osoba podlegająca ochronie nie może być w żadnym razie przekazana do kraju, w którym może obawiać się prześladowań z powodu swych przekonań politycznych lub religijnych.

Postanowienia niniejszego artykułu nie stają na przeszkodzie ekstradycji, na mocy traktatów ekstradycyjnych, zawartych przed rozpoczęciem działań wojennych, osób podlegających ochronie, które są oskarżone o przestępstwa pospolite.

Artykuł 46

Środki ograniczające podjęte w stosunku do osób podlegających ochronie będą uchylone możliwie najszybciej po zakończeniu działań wojennych, jeżeli nie zostały uchylone wcześniej. Środki ograniczające podjęte w stosunku do ich własności utracą moc obowiązującą możliwie najszybciej go zakończeniu działań wojennych, zgodnie z ustawodawstwem Mocarstwa zatrzymującego.

Dział III

Terytoria okupowane

Artykuł 47

Osoby podlegające ochronie, które znajdują się na terytorium okupowanym, nie będą pozbawione w żadnym razie i w żadnej formie korzyści wypływających z niniejszej Konwencji ani na skutek jakichkolwiek zmian uczynionych w wyniku okupacji w instytucjach lub w rządzie danego terytorium, ani na skutek porozumienia pomiędzy władzami terytorium okupowanego a Mocarstwem okupującym, ani wreszcie na skutek aneksji przez to ostatnie Mocarstwo całości lub części terytorium okupowanego.

Artykuł 48

Osoby podlegające ochronie, a nie będące obywatelami Mocarstwa, którego terytorium jest okupowane, będą mogły skorzystać z prawa opuszczenia tego terytorium na warunkach przewidzianych w artykule 35; decyzje w tym względzie będą podejmowane stosownie do procedury, którą Mocarstwo okupacyjne powinno ustalić zgodnie ze wspomnianym artykułem.

Artykuł 49

Przymusowe przesiedlania masowe lub indywidualne, jak również deportacje osób podlegających ochronie z terytorium okupowanego na terytorium Mocarstwa okupacyjnego lub na terytorium jakiegokolwiek innego Państwa okupowanego lub nie okupowanego są wzbronione bez względu na powody.

Jednakże Mocarstwo okupacyjne może przystąpić do całkowitej lub częściowej ewakuacji określonego okręgu okupowanego, jeżeli tego wymagają względy bezpieczeństwa ludności lub naglące konieczności wojskowe. Ewakuacja może pociągnąć za sobą przesiedlenie osób podlegających ochronie tylko wewnątrz terytorium okupowanego, z wyjątkiem przypadku zupełnej niemożności dokonania takiego przesiedlenia. Ludność ewakuowana w ten sposób będzie sprowadzona z powrotem do swoich siedzib z chwilą zakończenia działań wojennych na tym obszarze.

Mocarstwo okupacyjne, przystępując do tych przesiedleń lub ewakuacji, powinno w możliwie największej mierze zapewnić osobom podlegającym ochronie właściwe pomieszczenia oraz zadowalające warunki przesiedlenia pod względem zdrowotności, higieny, bezpieczeństwa i wyżywienia, jak również nie dopuszczać do rozdzielania rodzin.

Mocarstwo opiekuńcze będzie powiadomione o przesiedleniach i ewakuacjach z chwilą ich nastąpienia.

Mocarstwo okupacyjne nie może zatrzymywać osób podlegających ochronie w okolicy szczególnie narażonej na niebezpieczeństwa wojny, chyba że bezpieczeństwo ludności lub naglące konieczności wojskowe tego wymagają.

Mocarstwo okupacyjne nie może dokonywać deportacji lub przesiedlenia części własnej ludności cywilnej na terytorium przez nie okupowane.

Artykuł 50

Mocarstwo okupacyjne ułatwi przy współudziale władz narodowych i miejscowych należyte funkcjonowanie zakładów poświęconych opiece nad dziećmi i ich wychowaniu.

Podejmie ono wszelkie konieczne środki w celu ułatwienia ustalenia tożsamości dzieci i rejestracji ich pochodzenia. Nie może ono w żadnym razie zmienić ich osobistego stanu prawnego ani wciągać ich do podległych mu formacji lub organizacji.

Jeżeli instytucje miejscowe są nieodpowiednie, Mocarstwo okupacyjne powinno zająć się zapewnieniem utrzymania i wychowania, o ile możliwe, przez osoby tej samej narodowości, języka i religii, dzieci osieroconych lub oddzielonych od rodziców na skutek wojny, w przypadku braku bliskiego krewnego lub przyjaciela, który mógłby się tego podjąć.

Zadaniem specjalnego wydziału biura utworzonego na podstawie postanowień artykułu 136 będzie podjęcie wszelkich środków koniecznych w celu ustalenia tożsamości dzieci, których tożsamość jest wątpliwa. Dane, posiadane o ich ojcu i matce lub innych bliskich krewnych, będą stale przechowywane.

Mocarstwo okupacyjne nie powinno czynić przeszkód w stosowaniu środków preferencyjnych, które mogły być podjęte przed okupacją, na korzyść dzieci poniżej lat 15, kobiet ciężarnych i matek dzieci poniżej lat i w zakresie wyżywienia, opieki lekarskiej i ochrony przed skutkami wojny.

Artykuł 51

Mocarstwo okupacyjne nie może zmuszać osób podlegających ochronie do służby w swych siłach zbrojnych lub pomocniczych. Wszelki nacisk lub propaganda zmierzające do dobrowolnego wstępowania do nich są wzbronione.

Może ono zmuszać do pracy tylko te osoby podlegające ochronie, które przekroczyły wiek 18 lat; dotyczy to jednak tylko prac koniecznych dla potrzeb armii okupacyjnej lub służby o charakterze publicznym w zakresie wyżywienia, mieszkania, ubrania, transportu lub ochrony zdrowia ludności kraju okupowanego. Osoby podlegające ochronie nie mogą być zmuszane do żadnej pracy, która zmuszałaby je do wzięcia udziału w działaniach wojennych. Mocarstwo okupacyjne nie może zmuszać osób podlegających ochronie do zapewnienia siłą bezpieczeństwa obiektów, na których terenie wykonują nakazaną pracę.

Praca będzie wykonywana wyłącznie w obrębie terytorium okupowanego, na którym te osoby się znajdują. Każda wezwana do pracy osoba, o ile to jest możliwe, pozostanie na swym zwykłym miejscu pracy. Praca będzie słusznie wynagradzana i dostosowana do zdolności fizycznych i umysłowych pracowników. Obowiązujące w Państwie okupowanym ustawy dotyczące warunków i ochrony pracy, a zwłaszcza wynagrodzenia, czasu pracy, wyposażenia, uprzedniego wyszkolenia oraz odszkodowania za wypadki przy pracy i choroby zawodowe, stosowane będą w stosunku do osób podlegających ochronie, które są przydzielone do pracy wspomnianej w niniejszym artykule.

Rekwizycja siły roboczej nie może nigdy prowadzić do zmobilizowania pracowników i zorganizowania ich systemem wojskowym lub półwojskowym.

Artykuł 52

Żadna umowa, żaden układ lub żaden regulamin nie może naruszyć prawa pracowników, dobrowolnych lub niedobrowolnych, do zwracania się, bez względu na ich miejsce pobytu, do przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego z prośbą o interwencję.

Każde zarządzenie, zmierzające do wywołania bezrobocia lub ograniczenia możliwości pracy pracowników kraju okupowanego w celu skłonienia ich do pracy na rzecz Mocarstwa okupacyjnego, jest wzbronione.

Artykuł 53

Mocarstwu okupacyjnemu nie wolno niszczyć majątku ruchomego lub nieruchomego stanowiącego indywidualną lub wspólną własność osób prywatnych, państwa lub osób prawnych prawa publicznego, organizacji społecznych lub spółdzielczych, z wyjątkiem przypadków, w których zniszczenia te byłyby bezwzględnie konieczne dla operacji wojskowych.

Artykuł 54

Mocarstwu okupacyjnemu nie wolno zmieniać sytuacji prawnej urzędników lub sędziów terytorium okupowanego albo stosować do nich sankcji lub jakichkolwiek innych środków przymusu lub dyskryminacji, jeżeli uchylają się oni od wykonywania swych funkcji ze względu na swoje sumienie.

Ten ostatni zakaz nie stanowi przeszkody przeciwko stosowaniu artykułu 51 ustęp 2. Nie narusza on prawa Mocarstwa okupacyjnego do zwolnienia ze stanowisk osób sprawujących funkcje publiczne.

Artykuł 55

Mocarstwo okupacyjne ma obowiązek zapewniania w miarę wszystkich swoich możliwości zaopatrzenia ludności w żywność i środki lecznicze; powinno ono zwłaszcza sprowadzać żywność, zapasy lecznicze i wszelkie inne konieczne artykuły, jeżeli zasoby terytorium okupowanego są niedostateczne.

Mocarstwo okupacyjne może rekwirować na terytorium okupowanym środki żywności, artykuły lub zapasy lecznicze wyłącznie dla okupacyjnych sił zbrojnych i administracji; powinno ono liczyć się z potrzebami ludności cywilnej. Z zastrzeżeniem

postanowień innych konwencji międzynarodowych Mocarstwo okupacyjne powinno wydać niezbędne zarządzenia w celu zapewnienia słusznego wynagrodzenia za wszystkie rekwizycje.

Mocarstwa opiekuńcze mogą w każdym czasie sprawdzać bez przeszkód stan zaopatrzenia terytoriów okupowanych w żywność i lekarstwa z zastrzeżeniem przejściowych ograniczeń, które mogą być wprowadzone ze względu na naglące konieczności wojskowe.

Artykuł 56

Mocarstwo okupacyjne, działając przy współpracy władz narodowych i miejscowych, ma obowiązek zapewnienia i utrzymania, w miarę wszystkich swoich możliwości, funkcjonowania zakładów i służb leczniczych i szpitalnych, jak również zdrowia publicznego i higieny publicznej na terytorium okupowanym, w szczególności przez stosowanie środków o charakterze profilaktycznym i zapobiegawczym, koniecznych dla zwalczania szerzenia się chorób zakaźnych i epidemii. Personel lekarski wszystkich kategorii będzie uprawniony do wykonywania swych zadań.

Jeżeli utworzono nowe szpitale na terytorium okupowanym i jeżeli właściwe organy państwa okupowanego nie pełnią tam już swoich funkcji, władze okupacyjne przystąpią, jeżeli zajdzie potrzeba, do uznania przewidzianego w art. 18. W analogicznych okolicznościach władze okupacyjne powinny również uznać personel szpitali i środków transportowych na podstawie postanowień art. 20 i 21.

Przy wydawaniu zarządzeń dotyczących zdrowia i higieny oraz przy wprowadzaniu ich w życie Mocarstwo okupujące będzie liczyło się z wymaganiami moralności i etyki ludności terytorium okupowanego.

Artykuł 57

Mocarstwo okupacyjne może rekwirować szpitale cywilne dla leczenia rannych i chorych wojskowych jedynie czasowo i w przypadkach nagłej konieczności oraz pod warunkiem, że będą powzięte we właściwym czasie stosowne środki w celu zapewnienia leczenia i opieki osobom znajdującym się w szpitalach oraz w celu zaspokojenia potrzeb ludności cywilnej.

Sprzęt i magazyny szpitali cywilnych nie mogą być rekwirowane, dopóki będą konieczne dla zaspokojenia potrzeb ludności cywilnej.

Artykuł 58

Mocarstwo okupacyjne zezwoli duchownym na niesienie opieki duchowej swoim współwyznawcom.

Zgodzi się ono również na przesyłanie książek i przedmiotów koniecznych do zaspokojenia potrzeb religijnych oraz ułatwi ich rozdział na terytorium okupowanym.

Artykuł 59

Jeżeli ludność terytorium okupowanego lub część tej ludności jest niedostatecznie zaopatrzona, Mocarstwo okupacyjne zgodzi się na przeprowadzenie akcji pomocy na rzecz tej ludności i ułatwi tę akcję w miarę wszystkich swoich możliwości.

Akcje te, które mogą być podejmowane przez Państwo lub przez bezstronne organizacje humanitarne, jak Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, polegać będą zwłaszcza na przesyłaniu żywności, środków leczniczych i odzieży.

Wszystkie umawiające się Państwa powinny zezwolić na wolny przewóz tych przesyłek i zapewnić im ochronę.

Mocarstwo zezwalające na wolny przewóz przesyłek przeznaczonych dla terytorium okupowanego przez przeciwną Stronę w konflikcie będzie miało jednak prawo sprawdzania przesyłek i regulowania ich przewozu przez określenie jego czasu i tras, jak również otrzymania od Mocarstwa opiekuńczego dostatecznego zapewnienia, że te przesyłki są przeznaczone na pomoc dla ludności znajdującej się w potrzebie i nie będą użyte w interesie Mocarstwa okupacyjnego.

Artykuł 60

Przesyłki pomocy nie zwalniają w niczym Mocarstwa okupacyjnego od odpowiedzialności, ciążącej na nim na podstawie artykułów 55, 56 i 59. Nie może ono w żadnej mierze zmieniać przeznaczenia przesyłek pomocy, z wyjątkiem przypadków nagłej konieczności, w interesie ludności obszaru okupowanego i za zgodą Mocarstwa opiekuńczego.

Artykuł 61

Rozdział przesyłek pomocy, wspomnianych w poprzednich artykułach, będzie dokonywany przy udziale i pod kontrolą Mocarstwa opiekuńczego. Na skutek porozumienia między Mocarstwem okupacyjnym a Mocarstwem opiekuńczym funkcja ta może również być przekazana Państwu neutralnemu, Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża albo każdej innej bezstronnej organizacji humanitarnej.

Od przesyłek pomocy nie będą pobierane na terytorium okupowanym żadne cła, podatki lub opłaty, chyba że ich pobranie byłoby konieczne w interesie gospodarczym tego terytorium. Mocarstwo okupacyjne powinno ułatwić szybki rozdział tych przesyłek.

Wszystkie Umawiające się Strony postarają się o zezwolenie na bezpłatny tranzyt i przewóz przesyłek pomocy, przeznaczonych dla terytoriów okupowanych.

Artykuł 62

Z zastrzeżeniem naglących wymagań bezpieczeństwa osoby podlegające ochronie, które znajdują się na terytorium okupowanym, mogą otrzymywać indywidualne przesyłki pomocy, skierowane do nich.

Artykuł 63

Z zastrzeżeniem zarządzeń tymczasowych, które mogą być wydane tytułem wyjątku ze względu na naglące wymagania bezpieczeństwa Mocarstwa okupacyjnego:

a) uznane krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) mogą wykonywać działalność zgodną z zasadami Czerwonego Krzyża ustalonymi przez międzynarodowe konferencje Czerwonego Krzyża. Inne stowarzyszenia pomocy powinny mieć możność prowadzenia swej działalności humanitarnej w podobnych warunkach;

b) Mocarstwo okupacyjne nie może wymagać od tych stowarzyszeń przeprowadzenia żadnych zmian personalnych i organizacyjnych, które mogłyby zaszkodzić wspomnianej wyżej działalności.

Te same zasady będą stosowane do działalności i personelu organizacji specjalnych o charakterze niewojskowym, które już istnieją bądź też zostaną utworzone w celu zapewnienia odpowiednich warunków bytu ludności cywilnej przez utrzymanie podstawowych instytucji użyteczności publicznej, przez rozdział przesyłek pomocy i przez organizację ratownictwa.

Artykuł 64

Ustawodawstwo karne terytorium okupowanego pozostanie w mocy z wyjątkiem przypadków, w których będzie ono uchylone lub zawieszone przez Mocarstwo okupacyjne, o ile stanowi ono groźbę dla bezpieczeństwa tego Mocarstwa lub przeszkodę dla stosowania niniejszej Konwencji. Z zastrzeżeniem tego ostatniego względu i konieczności zapewnienia skutecznego wymiaru sprawiedliwości sądy terytorium okupowanego będą nadal sądziły wszystkie sprawy o przestępstwa przewidziane w tym ustawodawstwie.

Mocarstwo okupacyjne może jednak ustanowić dla ludności terytorium okupowanego przepisy konieczne dla umożliwienia mu wykonania zobowiązań wypływających z niniejszej Konwencji oraz zapewnienia prawidłowej administracji terytorium i bezpieczeństwa Mocarstwa okupacyjnego, członków i mienia sił zbrojnych lub administracji okupacyjnej, jak również urządzeń i linii komunikacyjnych używanych przez nie.

Artykuł 65

Przepisy karne wydane przez Mocarstwa okupacyjne wejdą w życie dopiero po ich ogłoszeniu i podaniu do wiadomości ludności w jej własnym języku. Nie mogą one działać wstecz.

Artykuł 66

Mocarstwo okupacyjne może w przypadku naruszenia przepisów karnych, wydanych przez nie na mocy ustępu drugiego artykułu 64, przekazać oskarżonych swoim sądom wojskowym, nie politycznym i prawidłowo ustanowionym, pod warunkiem że mają one siedzibę w kraju okupowanym. Sądy odwoławcze będą miały w miarę możności siedzibę w kraju okupowanym.

Artykuł 67

Sądy mogą stosować tylko przepisy prawne wcześniejsze od daty przestępstwa i zgodne z ogólnymi zasadami prawa, szczególnie jeżeli chodzi o zasady współmierności wymiaru kary. Powinny one brać pod uwagę okoliczność, że oskarżony nie jest obywatelem Mocarstwa okupacyjnego.

Artykuł 68

Gdy osoba podlegająca ochronie popełnia przestępstwo jedynie w celu szkodzenia Mocarstwu okupacyjnemu, ale czyn ten nie stanowi zamachu na życie lub nietykalność cielesną członków sił zbrojnych lub administracji okupacyjnej, nie stwarza poważnego niebezpieczeństwa zbiorowego i nie stanowi poważnego zamachu na mienie sił zbrojnych lub administracji okupacyjnej albo na używane przez nie urządzenia, osoba ta podlega internowaniu lub zwykłemu uwięzieniu z zastrzeżeniem, że czas trwania tego internowania lub więzienia będzie współmierny z popełnionym przestępstwem. Poza tym internowanie lub uwięzienie za takie przestępstwa będzie jedynym środkiem pozbawienia wolności, jaki może być zastosowany względem osób podlegających ochronie. Sądy przewidziane w artykule 66 niniejszej Konwencji będą mogły swobodnie zamieniać karę więzienia na internowanie przez ten sam okres czasu.

Przepisy karne ogłoszone przez mocarstwo okupujące stosownie do artykułów 64 i 65 mogą przewidywać karę śmierci w stosunku do osób podlegających ochronie tylko za szpiegostwo, akty ciężkiego sabotażu przeciwko urządzeniom wojskowymi Mocarstwa okupacyjnego lub umyślne przestępstwa, które spowodowały śmierć jednej lub kilku osób, oraz pod warunkiem, że ustawodawstwo terytorium okupowanego obowiązujące przed rozpoczęciem okupacji przewiduje w takich przypadkach karą śmierci.

Nie można skazać osoby podlegającej ochronie na karę śmierci bez specjalnego zwrócenia uwagi sądu, że oskarżony, nie będąc obywatelem Mocarstwa okupującego, nie ma wobec niego żadnego obowiązku wierności.

W żadnym razie kara śmierci nie może być orzeczona przeciwko osobie podlegającej ochronie, która miała poniżej lat 18 w chwili popełnienia przestępstwa.

Artykuł 69

We wszystkich przypadkach okres tymczasowego aresztowania będzie zaliczony na poczet kary więzienia, na jaką osoba podlegająca ochronie może być skazana.

Artykuł 70

Osoby podlegające ochronie nie mogą być aresztowane, ścigane lub skazane przez Mocarstwo okupacyjne za czyny popełnione lub za opinie wypowiedziane przed okupacją lub podczas chwilowej przerwy w okupacji, o ile nie chodzi o naruszenie praw i zwyczajów wojennych.

Obywatele państwa okupacyjnego, którzy przed wybuchem konfliktu szukali schronienia na terytorium okupowanym, mogą być aresztowani, ścigani i skazani albo deportowani poza terytorium okupowane tylko za przestępstwa popełnione po rozpoczęciu działań wojennych lub za takie przestępstwa pospolite popełnione przed rozpoczęciem działań wojennych, które według prawa Państwa, którego terytorium jest okupowane, uzasadniają ekstradycję w czasie pokoju.

Artykuł 71

Właściwe sądy Mocarstwa okupacyjnego nie mogą wydać wyroku skazującego bez uprzedniego przeprowadzenia prawidłowego procesu.

Każdy oskarżony ścigany przez Mocarstwo okupacyjne będzie bez zwłoki poinformowany na piśmie w języku dla niego zrozumiałym o szczegółach oskarżenia wytoczonego przeciwka niemu; dochodzenie w jego sprawie będzie przeprowadzone możliwie najszybciej. Mocarstwo opiekuńcze będzie poinformowane o każdym dochodzeniu wytoczonym przez Mocarstwo okupujące przeciwko osobom podlegającym ochronie, jeżeli zarzuty oskarżenia mogą pociągnąć za sobą wyrok śmierci albo karę więzienia przez lat dwa lub więcej; będzie ono mogło informować się w każdym czasie o stanie sprawy. Prócz tego Mocarstwo opiekuńcze będzie miało prawo otrzymywać na żądanie wszelkie informacje w tych sprawach, jak również we wszystkich innych sprawach wytoczonych przez Mocarstwo okupacyjne przeciwko osobom podlegającym ochronie.

Zawiadomienie Mocarstwa opiekuńczego przewidziane w ustępie drugim niniejszego artykułu powinno być dokonane niezwłocznie i dotrzeć w każdym razie do Mocarstwa opiekuńczego na 3 tygodnie przed datą pierwszej rozprawy. Jeżeli przy rozpoczęciu rozprawy nie zostanie złożony dowód zachowania w całości postanowień niniejszego artykułu, rozprawa nie będzie mogła się odbyć. Zawiadomienie powinno w szczególności zawierać następujące dane:

a) dane personalne oskarżonego;

b) miejsce zamieszkania lub zatrzymania;

c) wyszczególnienie zarzutu lub zarzutów oskarżenia (ze wskazaniem przepisów karnych, na których jest ono oparte);

d) oznaczenie sądu, który ma orzekać w sprawie;

e) miejsce i datę pierwszej rozprawy.

Artykuł 72

Każdy oskarżony będzie miał prawo przedstawić środki dowodowe na swoją obronę i w szczególności będzie mógł powołać się na świadków. Będzie on miał prawo korzystania z pomocy wybranego przez siebie wykwalifikowanego obrońcy, który będzie mógł odwiedzać go swobodnie i otrzyma konieczne ułatwienia dla przygotowania obrony.

Jeżeli oskarżony nie wybrał sobie obrońcy, Mocarstwo opiekuńcze wyznaczy mu go. Jeżeli oskarżony odpowiada za ciężkie przestępstwo, a nie ma Mocarstwa opiekuńczego, Mocarstwo okupacyjne powinno za zgodą oskarżonego wyznaczyć mu obrońcę.

Każdy oskarżony, chyba że tego dobrowolnie się zrzeknie, będzie korzystał z pomocy tłumacza zarówno podczas dochodzenia, jak i na rozprawie sądowej. Będzie on mógł w każdej chwili wyłączyć tłumacza i żądać jego zmiany.

Artykuł 73

Każdy skazany będzie miał prawo korzystać ze środków odwoławczych przewidzianych w ustawodawstwie stosowanym przez sąd. Będzie on dokładnie poinformowany o przysługującym mu prawie odwołania się, jak również o terminach związanych z jego wykonaniem.

Postępowanie karne przewidziane w niniejszej części stosuje się analogicznie do odwołań. Jeżeli ustawodawstwo stosowane przez sąd nie przewiduje apelacji, skazany będzie mógł odwołać się od wyroku co do winy i kary do właściwych władz Mocarstwa okupacyjnego.

Artykuł 74

Przedstawiciele Mocarstwa opiekuńczego będą mogli być obecni na rozprawie każdego sądu orzekającego w sprawie osoby podlegającej ochronie, chyba że ze względu na bezpieczeństwo Mocarstwa okupacyjnego rozprawa odbywa się wyjątkowo przy drzwiach zamkniętych. Mocarstwo okupacyjne zawiadomi wówczas o tym Mocarstwo

opiekuńcze. Zawiadomienie zawierające wskazanie miejsca i daty rozpoczęcia rozprawy powinno być podane do Mocarstwa opiekuńczego.

Wszystkie wyroki orzekające karę śmierci lub karę więzienia na dwa lata lub dłużej będą możliwie najszybciej podawane do wiadomości Mocarstwu opiekuńczemu wraz ze wskazaniem motywów wyroku; powinny one powoływać się na zawiadomienie dokonane w myśl artykułu 71, a w przypadku orzeczenia kary pozbawienia wolności powinny wskazywać miejsce jej wykonania. Inne wyroki będą przechowywanie w aktach sądowych i będą mogły być badane przez przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego. W przypadku skazania na karę śmierci albo na karę pozbawienia wolności przez dwa lata lub dłużej terminy odwołania zaczynają biec dopiero od daty doręczenia Mocarstwu opiekuńczemu zawiadomienia o wyroku.

Artykuł 75

W żadnym przypadku osoby skazane na karę śmierci nie będą pozbawione prawa złożenia prośby o łaskę.

Żaden wyrok śmierci nie może być wykonany przed upływem co najmniej sześciu miesięcy od chwili, kiedy mocarstwo opiekuńcze otrzyma wyrok ostateczny potwierdzający skazanie na śmierć, lub decyzję odmawiającą przyznania łaski.

Ten sześciomiesięczny termin będzie mógł być skrócony w pewnych ściśle określonych przypadkach, gdy z ważnych i krytycznych okoliczności wynika istnienie zorganizowanej groźby dla bezpieczeństwa Mocarstwa okupacyjnego lub jego sił zbrojnych. Mocarstwo opiekuńcze będzie zawiadomione o każdym przypadku skrócenia tego terminu i będzie miało zawsze możność przedstawienia jeszcze na czas właściwym władzom okupacyjnym swojego stanowiska w sprawie tych wyroków śmierci.

Artykuł 76

Osoby podlegające ochronie, które są oskarżone, będą zatrzymane w kraju okupowanym i w razie skazania odbędą w nim swą karę. W miarę możności należy je oddzielić od innych zatrzymanych i zapewnić im warunki odżywiania i higieny wystarczające dla utrzymania ich w dobrym stanie zdrowia oraz co najmniej odpowiadające warunkom istniejącym w zakładach karnych kraju okupowanego.

Otrzymają one opiekę lekarską wymaganą przez ich stan zdrowia.

Umożliwi się im również otrzymywanie pomocy duchownej, o którą mogłyby prosić.

Kobiety będą umieszczone w oddzielnych pomieszczeniach, pod bezpośrednim nadzorem kobiet.

Zwróci się uwagę na specjalne warunki przewidziane dla nieletnich.

Delegaci Mocarstwa opiekuńczego oraz Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża będą mogli odwiedzać zatrzymane osoby podlegające ochronie, stosownie do postanowień artykułu 143.

Poza tym osoby te będą miały prawo otrzymywać co najmniej jedną paczkę na miesiąc.

Artykuł 77

Osoby podlegające ochronie, które są oskarżone lub skazane przez sądy na terytorium okupowanym, będą po zakończeniu okupacji przekazane wraz z dotyczącymi ich aktami władzom uwolnionego terytorium.

Artykuł 78

O ile Mocarstwo okupacyjne uzna za konieczne ze względu na nagłe wymagania bezpieczeństwa zastosować środki zabezpieczające wobec osób podlegających ochronie, będzie ono mogło najwyżej wyznaczyć im przymusowe miejsce zamieszkania lub internować je.

Decyzje w sprawie wyznaczania przymusowego miejsca zamieszkania lub w sprawie internowania będą wydane w normalnym postępowaniu, które Mocarstwo okupacyjne ustali zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji. W tym postępowaniu

powinno przysługiwać stronom zainteresowanym prawo do złożenia odwołania. Odwołania powinny być rozpoznawane w możliwie krótkim terminie. Jeżeli powyższe decyzje są utrzymane w mocy, będą one okresowo, w miarę możności co pół roku, poddawane rewizji przez właściwy organ powołany przez wspomniane Mocarstwo.

Osoby podlegające ochronie, które są obowiązane do przebywania w przymusowym miejscu zamieszkania i zmuszone na skutek tego do opuszczenia swoich stałych miejsc zamieszkania, korzystać będą bez żadnych ograniczeń z postanowień artykułu 39 niniejszej Konwencji.

Dział IV
Zasady traktowania internowanych
Rozdział I
Postanowienia ogólne
Art. 79.

Strony w konflikcie będą mogły internować osoby podlegające ochronie tylko stosownie do postanowień artykułów 41, 42, 43, 68 i 78.

Artykuł 80

Osoby internowane zachowują pełną zdolność cywilno-prawną i będą mogły wykonywać wynikające z niej prawa w sposób dający się pogodzić z ich internowaniem.

Artykuł 81

Strony w konflikcie, które internować będą osoby podlegające ochronie, obowiązane będą zapewnić im bezpłatne utrzymanie oraz opiekę lekarską, jakiej wymaga ich stan zdrowia.

Potrącenia z zapomóg, uposażeń lub wierzytelności internowanych na pokrycie tych kosztów są niedopuszczalne.

Mocarstwo zatrzymujące obowiązane będzie utrzymywać osoby pozostające na utrzymaniu internowanych, jeżeli nie posiadają one dostatecznych środków utrzymania lub są niezdolne do zarobienia na życie.

Artykuł 82

Mocarstwo zatrzymujące zgrupuje, w granicach możliwości, internowanych stosownie do ich narodowości, języka i obyczajów. Internowani będący obywatelami tego samego kraju nie będą rozdzieleni jedynie z powodu różnic językowych.

W całym okresie internowania członkowie tej samej rodziny, a zwłaszcza rodzice i dzieci, umieszczeni będą w tym samym miejscu internowania, z wyjątkiem przypadków, w których warunki pracy, względy zdrowotne lub zastosowanie przepisów wymienionych w rozdziale IX niniejszej części czyniłyby niezbędnym ich czasowe rozłączenie. Internowani będą mogli prosić, aby ich dzieci pozostawione na wolności bez opieki rodziców były internowane wraz z nimi.

Internowani członkowie tej samej rodziny będą w miarę możności umieszczeni w tych samych lokalach i będą zakwaterowani oddzielnie od innych internowanych; należy również przyznać im konieczne ułatwienia dla prowadzenia życia rodzinnego.

Rozdział II
Miejsca internowania
Artykuł 83

Mocarstwo zatrzymujące nie będzie mogło urządzać miejsc internowania na obszarach szczególnie narażonych na niebezpieczeństwa wojny.

Mocarstwo zatrzymujące komunikować będzie Mocarstwom nieprzyjacielskim za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych wszelkie dane o rozmieszczeniu geograficznym miejsc internowania.

Gdy tylko względy wojskowe na to pozwolą, obozy internowanych będą oznaczone literami IC, umieszczonymi w ten sposób, aby mogły być wyraźnie w ciągu dnia widoczne z powietrza; jednakże zainteresowane Mocarstwa będą mogły zgodzić się na inne znaki rozpoznawcze. Żadne miejsce inne niż obóz internowanych nie może

być oznaczane w ten sposób.

Artykuł 84

Internowani powinni mieć oddzielne pomieszczenia i oddzielną administrację od jeńców wojennych i osób pozbawionych wolności z jakiegokolwiek innego powodu.

Artykuł 85

Mocarstwo zatrzymujące obowiązane jest do podjęcia wszelkich koniecznych i możliwych środków, aby osoby podlegające ochronie były już od początku ich internowania umieszczone w budynkach lub kwaterach, dających wszelkie gwarancje higieny i zdrowotności oraz zapewniających im skuteczną ochronę przed surowością klimatu i przed skutkami wojny. W żadnym przypadku miejsca stałego internowania nie będą się znajdowały w okolicach niezdrowych albo w miejscowościach, których klimat byłby szkodliwy dla internowanych. We wszystkich przypadkach, w których te osoby byłyby czasowo internowane w miejscowościach niezdrowych lub których klimat byłby szkodliwy dla zdrowia, należy je przenieść tak szybko, jak na to okoliczności pozwolą, do miejsc internowania, w których niebezpieczeństwa te nie zagrażają.

Pomieszczenia powinny być całkowicie zabezpieczone od wilgoci, dostatecznie ogrzewane i oświetlone, zwłaszcza między zmierzchem a porą gaszenia świateł. Pomieszczenia sypialne powinny być dostatecznie przestronne i dobrze przewietrzane; internowani będą mieli odpowiednie posłania i dostateczną ilość kocy, biorąc pod uwagę klimat oraz wiek, płeć i stan zdrowia internowanych.

Internowani będą mogli korzystać w dzień i w nocy z urządzeń sanitarnych, odpowiadających wymaganiom higieny i utrzymywanych stale w czystości. Dostarczy się im wody i mydła w ilości dostatecznej dla codziennego mycia ciała i prania bielizny; w tym celu będą im dostarczone niezbędne urządzenia i udogodnienia. Poza tym będą im udostępnione prysznice lub kąpiele. Pozostawiony im będzie niezbędny czas na zabiegi higieniczne i prace porządkowe.

Jeżeli zajdzie konieczność ulokowania w drodze wyjątku i chwilowo kobiet, które nie należą do rodzin internowanych, we wspólnych pomieszczeniach z mężczyznami, należy im obowiązkowo dostarczyć oddzielnych miejsc do spania i oddzielnych urządzeń sanitarnych.

Artykuł 86

Mocarstwo zatrzymujące odda do dyspozycji internowanych, niezależnie od ich wyznania, odpowiednie pomieszczenie dla wykonywania praktyk religijnych.

Artykuł 87

Poza przypadkami, w których internowani mogliby korzystać z innych analogicznych urządzeń, we wszystkich miejscach internowania otwarte będą kantyny w celu umożliwienia internowanym nabywania po cenach nie przekraczających miejscowych cen rynkowych artykułów spożywczych i przedmiotów codziennego użytku, włącznie z mydłem i tytoniem, które mogą się przyczynić do polepszenia ich bytu i osobistej wygody.

Dochody z kantyn będą przelewane na rachunek specjalnego funduszu pomocy, który utworzony będzie w każdym miejscu internowania i będzie używany na rzecz internowanych, przebywających w tym miejscu internowania. Komitety internowanych przewidziane w art. 102 będą miały prawo wglądu w administrację kantyn i w zarząd tym funduszem.

W chwili rozwiązania miejsca internowania saldo kredytowe funduszu pomocy przekazane będzie funduszowi pomocy innego miejsca internowania dla internowanych tej samej narodowości, a w braku takiego miejsca - centralnemu funduszowi pomocy, który będzie zarządzany w interesie wszystkich internowanych pozostających we władzy Mocarstwa zatrzymującego. W razie ogólnego zwolnienia fundusze te zachowane będą przez Mocarstwo zatrzymujące, chyba że zainteresowane Mocarstwa zawarły odmienne porozumienie.

Artykuł 88

We wszystkich miejscach internowania narażonych na niebezpieczeństwo bombardowań lotniczych i inne niebezpieczeństwa wojenne będą urządzone dla zapewnienia niezbędnej ochrony odpowiednie schrony w ilości dostatecznej. W razie alarmu internowani będą mogli udać się do nich jak najszybciej, z wyjątkiem tych spośród nich, którzy biorą udział w ochronie miejsc internowania przed tymi niebezpieczeństwami. Będą oni korzystali z wszelkich środków ochrony na równi z ludnością cywilną.

Należy zastosować dostateczne środki ostrożności w miejscach internowania dla zabezpieczenia ich przed pożarem.

Rozdział III
Wyżywienie i odzież

Artykuł 89

Codzienne racje żywnościowe internowanych będą wystarczające pod względem ilości, jakości i różnorodności, aby zapewnić utrzymanie ich w normalnym stanie zdrowia i zapobiec awitaminozie; tryb życia, do którego internowani są przyzwyczajeni, będzie również wzięty pod uwagę.

Ponadto umożliwić należy internowanym przyrządzanie przez nich samych dodatkowej żywności będącej w ich posiadaniu.

Woda do picia będzie im dostarczana w dostatecznej ilości. Dozwolone będzie palenie tytoniu.

Pracownicy otrzymywać będą dodatkową żywność stosownie do rodzaju wykonywanej pracy.

Kobiety ciężarne i kobiety w połogu oraz dzieci poniżej lat 15 otrzymywać będą dodatkową żywność stosownie do ich potrzeb fizjologicznych.

Artykuł 90

Poczyni się wszelkie ułatwienia, aby internowani mogli zaopatrzyć się w zmianę odzieży, obuwia i bielizny w chwili ich zatrzymania i aby mogli je uzyskać później, jeżeli zajdzie tego potrzeba. Jeżeli internowani nie posiadają odzieży odpowiedniej w danych warunkach klimatycznych i nie mogą się w nią zaopatrzyć, Mocarstwo zatrzymujące dostarczy im jej bezpłatnie.

Odzież, którą Mocarstwo zatrzymujące dostarczy internowanym, oraz ewentualnie umieszczone na niej znaki zewnętrzne nie mogą mieć charakteru poniżającego ani ośmieszającego.

Pracujący powinni otrzymywać ubrania robocze oraz odpowiednią odzież ochronną, ilekroć rodzaj pracy tego wymaga.

Rozdział IV
Higiena i opieka lekarska

Artykuł 91

Każde miejsce internowania posiadać będzie odpowiednią izbę chorych, prowadzoną pod kierunkiem wykwalifikowanego lekarza, w której internowani otrzymywać będą potrzebną opiekę lekarską oraz stosowną dietę. Dla zakaźnie chorych i umysłowo chorych będą zarezerwowane oddzielne lokale.

Kobiety w połogu i internowani dotknięci ciężką chorobą lub których stan wymaga specjalnego leczenia, zabiegu chirurgicznego lub umieszczenia w szpitalu, będą przyjęci do każdego zakładu odpowiedniego dla ich leczenia i otrzymają opiekę, która nie będzie mniejsza niż opieka udzielana ogółowi ludności. Internowani będą w miarę możności leczeni przez personel lekarski tej samej narodowości.

Internowani będą mogli bez przeszkód zgłaszać się do władz lekarskich na badanie. Władze lekarskie Mocarstwa zatrzymującego wydadzą na prośbę każdego internowanego, który odbył kurację, oficjalne zaświadczenie stwierdzające charakter jego choroby lub rany oraz okres i rodzaj leczenia. Odpis tego zaświadczenia przesłany będzie do Centralnego Biura przewidzianego w art. 140.

Leczenie internowanych, jak również dostarczenie wszelkich przyrządów potrzebnych dla utrzymania ich w dobrym stanie zdrowia, a zwłaszcza protez dentystycznych i innych oraz okularów, będzie bezpłatne.

Artykuł 92

Badania lekarskie internowanych odbywać się będą co najmniej raz na miesiąc. Będą one miały na celu w szczególności sprawdzenie ogólnego stanu zdrowia, odżywienia i czystości, jak również wykrycie chorób zakaźnych, a przede wszystkim gruźlicy, chorób wenerycznych i malarii. Obejmą one również sprawdzenie wagi każdego internowanego, a co najmniej raz do roku badanie rentgenologiczne.

Rozdział V

Religia, zajęcia intelektualne i fizyczne

Artykuł 93

Internowani będą mieli pełną swobodę wykonywania praktyk religijnych, włącznie z udziałem w nabożeństwach swojego wyznania, pod warunkiem zastosowania się do przepisów porządkowych, wydanych przez władze zatrzymujące.

Internowani, którzy są duchownymi, będą mogli wykonywać swobodnie swe obowiązki kapłańskie wśród swych współwyznawców. W tym celu Mocarstwo zatrzymujące czuwać będzie nad równomiernym ich rozmieszczeniem pomiędzy różne miejsca internowania, w których znajdują się internowani mówiący tym samym językiem i należący do tego samego wyznania. Gdyby liczba ich była niedostateczna, udzielone im zostaną konieczne ułatwienia, a między innymi środki transportu, by mogli udawać się z jednego miejsca internowania do innego; będą oni również mogli odwiedzać internowanych przebywających w szpitalach. Duchowni korzystać będą z prawa korespondowania w sprawach dotyczących ich obowiązków kapłańskich z władzami kościelnymi kraju w którym ma miejsce internowanie, i w miarę możliwości z międzynarodowymi organizacjami religijnymi swojego wyznania. Korespondencji tej nie zalicza się do normy korespondencji wymienionej w artykule 107, ale podlega ona postanowieniom artykułu 112.

Gdy internowani nie korzystają z pomocy duchownego swojego wyznania albo gdy liczba tych ostatnich jest niedostateczna, miejscowa władza kościelna tego samego wyznania będzie mogła wyznaczyć w porozumieniu z Mocarstwem zatrzymującym duchownego tego wyznania, a w razie gdyby to było możliwe z punktu widzenia wyznaniowego, duchownego wyznania podobnego albo osobę świecką o odpowiednich kwalifikacjach. Osobie tej przysługiwać będą korzyści związane z funkcją, którą objęła. Osoby wyznaczone w ten sposób obowiązane będą stosować się do wszystkich zarządzeń wydanych przez Mocarstwo zatrzymujące w interesie dyscypliny i bezpieczeństwa.

Artykuł 94

Mocarstwo zatrzymujące popierać będzie działalność intelektualną, wychowawczą, rozrywkową i sportową internowanych pozostawiając im swobodę uczestniczenia w niej. Przedsięweźmie ono wszelkie możliwe środki celem zapewnienia jej wykonywania, a w szczególności odda do dyspozycji internowanych stosowne pomieszczenia.

Internowanym przyznane będą wszelkie możliwe ułatwienia, aby mogli rozpocząć lub kontynuować swe studia. Kształcenie dzieci i młodzieży będzie zapewnione; będą one mogły uczęszczać do szkół położonych w obrębie miejsca internowania lub poza nim.

Internowani powinni mieć możność uprawiania ćwiczeń fizycznych oraz uczestniczenia w imprezach sportowych i grach na wolnym powietrzu. We wszystkich miejscach internowania będą na ten cel pozostawione dostateczne tereny. Dla dzieci i młodzieży zarezerwowane będą tereny specjalne.

Artykuł 95

Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło zatrudniać internowanych jako robotników

tylko na ich życzenie. W każdym razie zabronione jest zatrudnianie internowanych pracą, której nakazanie osobie podlegającej ochronie a nie internowanej stanowiłoby naruszenie postanowień artykułu 40 lub 51 niniejszej Konwencji, lub pracą o charakterze poniżającym lub upokarzającym.

Po sześciu tygodniach pracy internowani będą mogli w każdej chwili zrzec się pracy za ośmiodniowym wypowiedzeniem.

Postanowienia te nie naruszają prawa Mocarstwa zatrzymującego do zmuszenia internowanych lekarzy, dentystów i innych członków personelu sanitarnego do wykonywania swego zawodu na rzecz ich współinternowanych; do zatrudniania internowanych przy pracach administracyjnych i konserwacji miejsca internowania; do przydzielenia tym osobom pracy w kuchni i innych prac gospodarczych; wreszcie do zatrudnienia ich przy pracach mających na celu ochronę internowanych przed bombardowaniem lotniczym lub przed innymi niebezpieczeństwami wynikającymi z działań wojennych. Żaden internowany nie będzie mógł jednak być zmuszony do wykonywania prac, do których lekarz administracji uznał go za fizycznie niezdolnego.

Mocarstwo zatrzymujące ponosić będzie całkowitą odpowiedzialność za wszystkie warunki pracy, za opiekę lekarską oraz wypłatę wynagrodzeń i odszkodowań za wypadki przy pracy i za choroby zawodowe. Warunki pracy, jak również odszkodowanie za wypadki przy pracy i choroby zawodowe będą zgodne z ustawodawstwem krajowym i zwyczajami; nie będą one w żadnym razie niższe od tych, które są stosowane przy pracach takiego samego rodzaju wykonywanych w tej samej okolicy. Wynagrodzenia będą ustalone w sposób słuszny w drodze porozumień między Mocarstwem zatrzymującym, internowanymi i - w razie potrzeby - pracodawcami innymi niż Mocarstwo zatrzymujące, biorąc pod uwagę zobowiązanie Mocarstwa zatrzymującego do zapewnienia internowanemu bezpłatnego utrzymania oraz opieki lekarskiej, wymaganej przez stan jego zdrowia. Internowani zatrudnieni stale przy pracach określonych w ustępie trzecim otrzymają od Mocarstwa zatrzymującego słuszne wynagrodzenie; warunki pracy oraz odszkodowanie za wypadki przy pracy i choroby zawodowe nie będą niższe od tych, które są stosowane przy pracach takiego samego rodzaju wykonywanych w tej samej okolicy.

Artykuł 96

Każdy oddział pracy przynależeć będzie do swego miejsca internowania. Właściwe władze Mocarstwa zatrzymującego i komendant danego miejsca internowania będą odpowiedzialni za przestrzeganie w oddziałach pracy postanowień niniejszej Konwencji. Komendant prowadzić będzie bieżąco listę podległych mu oddziałów pracy i podawać ją będzie do wiadomości przedstawicielom Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i innych organizacji humanitarnych, które odwiedzą miejsca internowania.

Rozdział VI
Własność osobista i środki finansowe

Artykuł 97

Internowani mogą zatrzymać przedmioty osobistego użytku. Pieniądze, czeki, papiery wartościowe itp., jak również kosztowności, których są posiadaczami, mogą im być odebrane tylko z zachowaniem ustalonego postępowania. Otrzymają oni szczegółowe pokwitowanie.

Pieniądze powinny być wniesione na rachunek każdego internowanego, jak to jest przewidziane w artykule 98; nie mogą one być wymienione na inną walutę, chyba że wymaga tego ustawodawstwo terytorium, na którym posiadacz został internowany, albo jeżeli internowany na to się zgodzi.

Przedmioty mające przede wszystkim wartość osobistą lub uczuciową nie mogą być internowanym odebrane.

Kobietę internowaną może rewidować tylko kobieta.

W chwili uwolnienia albo repatriacji internowani otrzymają w gotówce kredytowe saldo ich rachunku, prowadzonego zgodnie z art. 98, jak również wszystkie przedmioty, pieniądze, czeki, papiery wartościowe itd., które zostały im odebrane podczas internowania, z wyjątkiem przedmiotów i papierów wartościowych, które Mocarstwo zatrzymujące może zatrzymać na mocy obowiązującego w nim ustawodawstwa. W przypadku zatrzymania własności internowanego na podstawie tego ustawodawstwa zainteresowany otrzyma szczegółowe zaświadczenie.

Dokumenty rodzinne i dowody tożsamości posiadane przez internowanych mogą im być odebrane tylko za pokwitowaniem.

W żadnej chwili internowani nie powinni pozostawać bez dowodów tożsamości. Jeżeli ich nie posiadają, otrzymają specjalne dowody, sporządzone przez władze zatrzymujące i mające zastąpić dowody tożsamości do końca internowania.

Internowani mogą mieć przy sobie pewną sumę w gotówce albo w bonach na dokonywanie zakupów.

Artykuł 98

Wszyscy internowani otrzymywać będą regularnie dodatki pieniężne celem umożliwienia im zakupu artykułów żywnościowych i takich rzeczy, jak tytoń, przybory toaletowe itd. Dodatki pieniężne mogą być wypłacane w formie otwarcia kredytu albo w formie bonów.

Ponadto internowani mogą otrzymywać zapomogi od Mocarstwa, którego są obywatelami, od Mocarstw opiekuńczych, od wszystkich organizacji, które im przyjdą z pomocą, lub od swoich rodzin, jak również dochody ze swojej własności, stosownie do ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego.

Zapomogi przyznane przez Mocarstwo ojczyste będą jednakowe dla każdej kategorii internowanych (kalecy, chorzy, kobiety ciężarne itd.) i nie mogą być ustalane przez Mocarstwo ojczyste ani też rozdzielane przez Mocarstwo zatrzymujące w sposób, który stanowiłby dyskryminację zabronioną przez artykuł 27 niniejszej Konwencji.

Dla każdego internowanego Mocarstwo zatrzymujące będzie prowadziło specjalny rachunek, na który wnoszone będą dodatki pieniężne, wspomniane w niniejszym artykule, sumy zarobione przez internowanego, jak również przekazy pieniężne przez niego otrzymywane. Będą również zapisane na jego rachunku sumy, które zostały mu odebrane, a którymi wolno rozporządzać na podstawie ustawodawstwa obowiązującego w kraju internowania. Wszelkie ułatwienia zgodne z ustawodawstwem obowiązującym w tym kraju będą mu udzielone w celu przesłania zapomóg rodzinie i osobom będącym na jego utrzymaniu. Internowany będzie mógł podnosić z tego rachunku sumy potrzebne na jego wydatki osobiste w granicach ustalonych przez Mocarstwo zatrzymujące. W każdej chwili udzielone mu będą odpowiednie ułatwienia w celu zbadania stanu konta oraz otrzymywania z niego wyciągów. Stan konta będzie podany do wiadomości Mocarstwu opiekuńczemu na jego żądanie i przekazany wraz z internowanym w razie jego przeniesienia.

Rozdział VII
Administracja i dyscyplina
Art. 99.

Każde miejsce internowania podlegać będzie władzy oficera lub odpowiedzialnego urzędnika wyznaczonego spośród regularnych sił zbrojnych lub spośród stałego personelu administracji cywilnej Mocarstwa zatrzymującego. Oficer albo urzędnik - komendant miejsca internowania - posiadać będzie tekst niniejszej Konwencji w języku urzędowym swego kraju oraz odpowiadać będzie za jej przestrzeganie.

Personel nadzorujący będzie pouczony o postanowieniach niniejszej Konwencji i o regulaminach mających na celu jej zastosowanie.

Tekst niniejszej Konwencji oraz teksty porozumień specjalnych zawartych zgodnie z niniejszą Konwencją będą wywieszone w miejscu internowania w języku

zrozumiałym dla internowanych albo znajdować się będą w posiadaniu komitetu internowanych.

Regulaminy, rozkazy, ogłoszenia i zawiadomienia wszelkiego rodzaju powinny być podawane do wiadomości internowanych i wywieszane w miejscach internowania w języku dla nich zrozumiałym.

Wszystkie rozkazy i polecenia skierowane indywidualnie do internowanych powinny być również wydawane w języku dla nich zrozumiałym.

Artykuł 100

Dyscyplina w miejscach internowania musi być zgodna z zasadami ludzkości i w żadnym przypadku nie może zawierać przepisów nakazujących internowanym wysiłki fizyczne niebezpieczne dla ich zdrowia albo przewidujących szykany fizyczne lub moralne. Tatuowanie albo wyciskanie znaków lub napisów tożsamości na ciele jest zabronione.

Zabronione są zwłaszcza długotrwałe postoje i apele, karne ćwiczenia fizyczne, ćwiczenia o charakterze wojskowym i ograniczenia w wyżywieniu.

Artykuł 101

Internowani będą mogli składać władzom, którym podlegają, podania w sprawie warunków, w jakich się znajdują.

Mogą oni również zwracać się bez ograniczeń za pośrednictwem komitetu internowanych bądź bezpośrednio, jeżeli uznają to za konieczne, do przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, aby wskazać im sprawy, na które się skarżą, związane z warunkami internowania.

Te podania i skargi powinny być przekazane bezzwłocznie i bez zmian. Nawet w razie uznania ich za bezpodstawne, nie mogą one powodować żadnych kar.

Komitety internowanych będą mogły przesyłać przedstawicielom Mocarstwa opiekuńczego okresowe sprawozdania o sytuacji w miejscach internowania i o potrzebach internowanych.

Artykuł 102

Internowani będą w każdym miejscu internowania wybierać swobodnie co 6 miesięcy w tajnym głosowaniu członków komitetu mającego ich reprezentować wobec władz Mocarstwa zatrzymującego, wobec Mocarstw opiekuńczych, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i każdej innej organizacji, która im przyjdzie z pomocą. Członkowie tego komitetu mogą być wybierani ponownie.

Wybrani obejmą swe funkcje po zatwierdzeniu ich wyboru przez władze zatrzymujące. Motywy odmowy albo ewentualnego odwołania wybranych będą podawane do wiadomości zainteresowanym Mocarstwom opiekuńczym.

Artykuł 103

Komitety internowanych powinny przyczyniać się do polepszenia stanu fizycznego, moralnego i intelektualnego internowanych.

W razie gdy internowani postanowią zorganizować system pomocy wzajemnej, organizacja ta podlegać będzie kompetencji komitetów niezależnie od zadań specjalnych, które są im powierzone przez inne postanowienia niniejszej Konwencji.

Artykuł 104

Członkowie komitetów internowanych nie będą zmuszani do żadnej pracy, która utrudniałaby wykonywanie ich obowiązków.

Członkowie komitetów mogą wyznaczać spośród internowanych potrzebnych im pomocników. Zapewni się im wszelkie ułatwienia materialne, a zwłaszcza pewną swobodę poruszania się, konieczną dla wykonywania ich zadań (odwiedzanie oddziałów pracy, przyjmowanie przesyłek, pomocy itd.).

Członkom komitetów przyznane będą również wszelkie ułatwienia w korespondencji pocztowej i telegraficznej z władzami zatrzymującymi, z Mocarstwami

opiekuńczymi, z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża i ich przedstawicielami, jak również z organizacjami pomocy internowanym. Członkowie komitetów znajdujący się w oddziałach pracy korzystać będą z tych samych ułatwień w swej korespondencji z Komitetem ich głównego miejsca internowania. Korespondencja ta nie będzie podlegała ograniczeniom i nie będzie zaliczana do normy korespondencji, przewidzianej w art. 107.

Żaden z członków komitetu nie może być przeniesiony bez pozostawienia mu niezbędnego czasu dla zapoznania swego następcy z bieżącymi sprawami.

Rozdział VIII
Stosunki ze światem zewnętrznym

Artykuł 105

Z chwilą internowania osób podlegających ochronie Mocarstwa zatrzymujące zawiadomią te osoby, Mocarstwo, do którego one należą, oraz ich Mocarstwo opiekuńcze o środkach, przedsięwziętych dla wykonywania postanowień niniejszego rozdziału; zawiadomią one również o wszelkich zmianach tych środków.

Artykuł 106

Z chwilą internowania lub najpóźniej po upływie tygodnia od przybycia na miejsce internowania, jak również w razie choroby lub przeniesienia do innego miejsca internowania albo do szpitala, każdy internowany będzie miał możność wysłania z jednej strony bezpośrednio do swej rodziny, a z drugiej - do Centralnego Biura przewidzianego w artykule 140, zawiadomienia o internowaniu sporządzonego w miarę możności według wzoru załączonego do niniejszej Konwencji i informującego o jego internowaniu, adresie i stanie zdrowia. Wspomniane zawiadomienia będą przesłane możliwie bezzwłocznie i w żadnym przypadku nie będą przetrzymywane.

Artykuł 107

Internowani będą mogli wysyłać i otrzymywać listy i karty pocztowe. Jeżeli Mocarstwo zatrzymujące uzna za konieczne ograniczenie ilości listów i kart wysyłanych przez internowanego, ilość ta nie może być mniejsza niż dwa listy i cztery karty pocztowe miesięcznie, sporządzone w miarę możności według wzorów załączonych do niniejszej Konwencji. Decyzja o ograniczeniu korespondencji nadsyłanej do internowanych może być powzięta tylko przez ich Mocarstwo ojczyste, ewentualnie na prośbę Mocarstwa zatrzymującego. Listy i karty powinny być przesyłane bez niesłusznej zwłoki; nie mogą być one opóźniane ani zatrzymywane ze względów dyscyplinarnych.

Internowani nie otrzymujący przez dłuższy czas wiadomości od swych rodzin i nie mogący otrzymać od nich lub przesłać im wiadomości zwykłą drogą jak również internowani, których dzielą od rodzin znaczne odległości, będą mogli wysyłać telegramy, płacąc za nie pieniędzmi, którymi dysponują. Z tego sposobu korespondencji będą oni korzystać również w uznanych nagłych przypadkach.

Korespondencja internowanych będzie zasadniczo prowadzona w ich języku ojczystym. Strony w konflikcie mogą wyrazić zgodę na korespondowanie również w innych językach.

Artykuł 108

Internowani będą mogli otrzymywać pocztą lub każdą inną drogą przesyłki indywidualne lub zbiorowe, zawierające zwłaszcza artykuły spożywcze, odzież, lekarstwa, jak również książki i przedmioty przeznaczone dla zaspokojenia ich potrzeb w dziedzinie religii, studiów i rozrywki. Przesyłki te nie mogą w żadnej mierze zwolnić Mocarstwa zatrzymującego od obowiązków ciążących na nim z tytułu niniejszej Konwencji.

Gdyby z przyczyn wojskowych stało się konieczne ograniczenie ilości tych przesyłek, należy o tym zawiadomić Mocarstwo opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub każdą inną organizację pomocy internowanym, której powierzono wysyłanie tych przesyłek.

W razie potrzeb zainteresowane Mocarstwa zawrą specjalne układy co do warunków wysyłania przesyłek indywidualnych lub zbiorowych, co nie może w żadnym razie opóźnić otrzymywania przez internowanych przesyłek pomocy. Przesyłki żywnościowe i odzieżowe nie będą zawierały książek; środki lecznicze będą w zasadzie przesyłane w paczkach zbiorowych.

Artykuł 109

W razie braku specjalnych układów między Stronami w konflikcie co do warunków odbioru i rozdziału zbiorczych przesyłek pomocy stosowany będzie regulamin w sprawie przesyłek zbiorowych, załączony do niniejszej Konwencji.

Układy specjalne przewidziane powyżej nie będą mogły w żadnym razie ograniczyć prawa komitetów internowanych do podejmowania zbiorowych przesyłek pomocy, przeznaczonych dla internowanych, do rozdziału ich i do dysponowania nimi w interesie odbiorców.

Układy te nie będą mogły również ograniczać prawa przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i każdej innej organizacji pomocy internowanym zajmującej się przekazywaniem przesyłek zbiorowych, do kontrolowania ich rozdziału pomiędzy odbiorców.

Artykuł 110

Wszelkie przesyłki pomocy internowanym zwolnione będą od opłat przewozowych celnych i innych.

Wszelkie przesyłki pocztowe, włącznie z paczkami pomocy i przesyłkami pieniężnymi, pochodzące z innych krajów i skierowane do internowanych lub wysłane przez nich pocztą bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Biur Informacji przewidzianych w artykule 136 oraz Centralnego Biura Informacji przewidzianego w artykule 140, zwolnione będą od wszelkich opłat pocztowych zarówno w krajach nadania i przeznaczenia, jak i w tranzycie przez inne kraje. W tym celu zwolnienia przewidziane w Powszechnej Konwencji Pocztowej z 1947 r. oraz w porozumieniach Powszechnego Związku Pocztowego na rzecz cywilnych obywateli Państwa nieprzyjacielskiego, przebywających w obozach lub więzieniach cywilnych, będą rozciągnięte na inne osoby podlegające ochronie, które są internowane w ramach niniejszej Konwencji. Państwa nie uczestniczące w powyższych porozumieniach będą obowiązane przyznać przewidziane zwolnienia na tych samych warunkach.

Koszty transportu przesyłek pomocy przeznaczonych dla internowanych, które z powodu swojej wagi lub z jakiejkolwiek innej przyczyny nie mogą im być przekazane drogą pocztową, będą obciążały Mocarstwo zatrzymujące na całym terytorium pozostającym pod jego kontrolą. Inne Mocarstwa, które są Stronami Konwencji, ponoszą koszty przewozu na swych terytoriach.

Koszty transportu tych przesyłek, które nie są objęte postanowieniami poprzednich ustępów, będą obciążały nadawcę.

Wysokie Umawiające się Strony będą się starały obniżyć w miarę możności opłaty telegraficzne za telegramy, wysyłane przez internowanych lub do nich skierowane.

Artykuł 111

W przypadku gdyby działania wojenne przeszkodziły zainteresowanym Mocarstwom w spełnieniu ich obowiązku zapewnienia transportu przesyłek przewidzianych w artykułach 106, 107, 108 i 113, zainteresowane Mocarstwa opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub każda inna organizacja uznana przez Strony w konflikcie będą mogły podjąć się zorganizowania transportu tych przesyłek odpowiednimi środkami (wagony, samochody ciężarowe, statki lub samoloty itd.). W tym celu Wysokie Umawiające się Strony starać się będą o dostarczenie im tych środków transportu i zezwolenie na ich przewóz, zwłaszcza przez wydawanie potrzebnych przepustek.

Powyższe środki transportowe będą mogły być używane dla przewożenia:

a) korespondencji, wykazów i sprawozdań wymienianych między Centralnym Biurem Informacji przewidzianym w art. 140 a Biurami Krajowymi przewidzianymi w art. 136;

b) korespondencji i sprawozdań dotyczących internowanych, które Mocarstwa opiekuńcze, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakakolwiek inna organizacja pomocy internowanym wymieniają bądź ze swymi własnymi przedstawicielami, bądź ze Stronami w konflikcie.

Niniejsze postanowienia w niczym nie ograniczają prawa każdej ze Stron w konflikcie do zorganizowania, jeżeli będzie wolała, innych transportów i wydawania przepustek na warunkach, jakie mogą być uzgodnione.

Koszty użycia tych środków transportowych będą ponoszone proporcjonalnie do znaczenia tych przesyłek przez Strony w konflikcie, których obywatele korzystają z tych usług.

Artykuł 112

Cenzura korespondencji nadchodzącej do internowanych lub przez nich wysyłanej odbywać się będzie możliwie najprędzej.

Kontrola przesyłek przeznaczonych dla internowanych nie powinna odbywać się w warunkach, które zagrażałyby zachowaniu w należytym stanie zawartych w nich artykułów spożywczych, i będzie się odbywała w obecności odbiorcy lub upoważnionego przezeń kolegi. Doręczanie internowanym przesyłek indywidualnych lub zbiorowych nie może być opóźnione pod pozorem trudności ocenzurowania.

Wszelki zakaz korespondencji wydany przez Strony w konflikcie ze względów wojskowych lub politycznych może być tylko czasowy i powinien trwać możliwie krótko.

Artykuł 113

Mocarstwa zatrzymujące zapewnią w rozsądnych granicach wszelkie ułatwienia w przesyłaniu za pośrednictwem Mocarstwa opiekuńczego lub Centralnego Biura przewidzianego w artykule 140 albo w inny wymagany sposób testamentów, pełnomocnictw i wszelkich innych dokumentów przeznaczonych dla internowanych lub pochodzących od nich.

We wszystkich przypadkach Mocarstwa zatrzymujące ułatwią internowanym sporządzanie i legalizowanie w należytej formie tych dokumentów; w szczególności zezwolą im one na zasięgnięcie porady prawnika.

Artykuł 114

Mocarstwo zatrzymujące udzieli internowanym wszelkich ułatwień zgodnych z warunkami internowania i obowiązującym ustawodawstwem dla zarządzania swym majątkiem. W tym celu może ono udzielić im zezwoleń na opuszczenie miejsca internowania w nagłych przypadkach, o ile warunki na to pozwalają.

Artykuł 115

We wszystkich przypadkach, gdy internowany będzie stroną w procesie przed jakimkolwiek sądem, Mocarstwo zatrzymujące powinno na prośbę zainteresowanego zawiadomić sąd o jego internowaniu i czuwać w granicach ustawowych nad dokonaniem wszelkich niezbędnych czynności, aby internowany nie poniósł żadnej szkody na skutek internowania, o ile chodzi o przygotowanie i prowadzenie procesu lub wykonanie jakiegokolwiek wydanego przez sąd wyroku.

Artykuł 116

Każdy internowany będzie mógł być odwiedzany regularnie i możliwie często przede wszystkim przez krewnych.

W nagłych przypadkach, zwłaszcza w przypadku zgonu lub ciężkiej choroby któregoś z członków rodziny, internowany będzie mógł, o ile to jest możliwe, udać się do swej rodziny.

Rozdział IX
Sankcje karne i dyscyplinarne
Artykuł 117

Z zastrzeżeniem postanowień niniejszego rozdziału ustawodawstwo obowiązujące na terytorium, na którym przebywają internowani, stosowane będzie do tych, którzy popełniają przestępstwo w czasie internowania.

Jeżeli ustawy, przepisy lub zarządzenia ogólne grożą internowanym karami za czyny nie podlegające karze w razie ich popełnienia przez osoby nie internowane, czyny te mogą spowodować jedynie kary dyscyplinarne.

Internowany może być tylko jeden raz ukarany za ten sam czyn lub na podstawie tego samego oskarżenia.

Artykuł 118

Wymierzając karę sądy lub władze uwzględnią w możliwie największej mierze okoliczność, że oskarżony nie jest obywatelem Mocarstwa zatrzymującego. Będą one miały swobodę złagodzenia kary za przestępstwo, o które internowany jest oskarżony, i nie będą obowiązane przestrzegać minimum tej kary.

Zabrania się uwięzienia w pomieszczeniach pozbawionych światła dziennego i w ogóle wszelkiego rodzaju okrucieństw.

Internowani, którzy byli ukarani dyscyplinarnie lub sądownie, będą po odbyciu kary traktowani na równi z innymi.

Okres tymczasowego zaaresztowania zalicza się internowanemu na poczet wymierzonej mu kary dyscyplinarnej lub sądowej.

Komitety internowanych będą zawiadamiane o wszczęciu każdego postępowania sądowego przeciwko internowanym, których reprezentują, oraz o jego wyniku.

Artykuł 119

Internowanym mogą być wymierzane następujące kary dyscyplinarne:

1) grzywna do wysokości 50 procent wynagrodzenia przewidzianego w artykule 95, jednak za okres nie przekraczający 30 dni;

2) cofnięcie korzyści przyznanych internowanym, a nie przewidzianych przez niniejszą Konwencję;

3) praca przymusowa nie przekraczająca dwóch godzin dziennie nad utrzymaniem porządku w miejscu internowania;

4) areszt.

W żadnym przypadku kary dyscyplinarne nie mogą być niehumanitarne, brutalne lub niebezpieczne dla zdrowia internowanych. Przy wymierzaniu ich należy liczyć się z wiekiem, płcią i stanem zdrowia.

Czas trwania jakiejkolwiek poszczególnej kary nie może nigdy przekroczyć trzydziestu następujących po sobie dni, nawet w przypadkach, gdy internowany odpowiada dyscyplinarnie w tym samym postępowaniu za kilka czynów, bez względu na to czy czyny te łączą się ze sobą lub nie.

Artykuł 120

Internowani, którzy zbiegli lub usiłowali zbiec, odpowiadają w razie ich ujęcia tylko dyscyplinarnie, nawet w przypadku recydywy.

W drodze wyjątku od ustępu 3 artykułu 118 internowani ukarani za ucieczkę lub usiłowanie ucieczki mogą być poddani specjalnemu nadzorowi, pod warunkiem jednak, że nadzór ten nie dotknie stanu ich zdrowia, że odbywać się będzie w miejscu internowania i że nie pozbawi ich żadnej z gwarancji przyznanych im przez niniejszą Konwencję.

Internowani współdziałający w ucieczce lub w usiłowaniu ucieczki podlegają z tego tytułu tylko karze dyscyplinarnej.

Artykuł 121

Ucieczka lub usiłowanie ucieczki, nawet w przypadku recydywy, nie będzie uważane za okoliczność obciążającą w razie pociągnięcia internowanego do odpowiedzialności sądowej za przestępstwa popełnione podczas ucieczki.

Strony w konflikcie będą czuwać nad tym, aby właściwe władze pobłażliwie oceniały kwestię, czy przestępstwo internowanego ma być karane dyscyplinarnie czy sądownie, zwłaszcza jeżeli chodzi o czyny związane z ucieczką lub usiłowaniem ucieczki.

Artykuł 122

Fakty stanowiące naruszenie dyscypliny będą przedmiotem natychmiastowego śledztwa. Nastąpi to zwłaszcza w przypadku ucieczki lub usiłowania ucieczki, a internowany będzie natychmiast po ujęciu przekazany właściwym władzom.

W stosunku do wszystkich internowanych tymczasowe zaaresztowanie w razie naruszenia dyscypliny ograniczy się do ścisłego minimum i nie przekroczy dni 14; będzie ono w każdym przypadku zaliczone na poczet wymierzonej kary pozbawienia wolności.

Postanowienia art. 124 i 125 stosować się będą do internowanych, zatrzymanych w areszcie tymczasowym za naruszenie dyscypliny.

Artykuł 123

Niezależnie od kompetencji sądów i wyższych władz kary dyscyplinarne wymierzać może tylko komendant miejsca internowania lub odpowiedzialny oficer albo urzędnik, na którego przelana zostanie władza dyscyplinarna.

Przed orzeczeniem kary dyscyplinarnej oskarżony internowany będzie dokładnie powiadomiony o zarzucanych mu czynach. Będzie on mógł usprawiedliwić swoje postępowanie, bronić się, zażądać przesłuchania świadków i korzystać w razie potrzeby z pomocy wykwalifikowanego tłumacza. Orzeczenie zostanie ogłoszone w obecności oskarżonego i członka komitetu internowanych.

Pomiędzy ogłoszeniem orzeczenia dyscyplinarnego a jego wykonaniem nie upłynie więcej niż jeden miesiąc.

Jeżeli internowany skazany zostanie ponownie na karę dyscyplinarną, a jedna z tych kar przekracza dni 10, nowa kara może być wykonana po upływie co najmniej trzech dni od wykonania pierwszej kary.

Komendant miejsca internowania prowadzić będzie rejestr orzeczonych kar dyscyplinarnych dostępny dla przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego.

Artykuł 124

W żadnym razie internowani nie będą przenoszeni dla odbycia kar dyscyplinarnych do zakładów karnych (więzienia, domy poprawcze, ciężkie roboty itd.).

Pomieszczenia, w których internowani odbywać będą kary dyscyplinarne, powinny odpowiadać wymaganiom higieny, zwłaszcza powinny być zaopatrzone w stosowne posłania; internowani odbywający kary będą mieli możność zachowania należytej czystości.

Internowane kobiety odbywać będą kary dyscyplinarne w osobnych pomieszczeniach oddzielnie od mężczyzn i będą pod bezpośrednim dozorem kobiet.

Artykuł 125

Internowani ukarani dyscyplinarnie będą mogli odbywać codziennie ćwiczenia fizyczne i przebywać na wolnym powietrzu co najmniej przez dwie godziny.

Będą oni mogli poddawać się na swą prośbę codziennym badaniom lekarskim, otrzymają opiekę wymaganą przez ich stan zdrowia i w razie potrzeby zostaną przeniesieni do izb chorych miejsca internowania lub do szpitala.

Wolno im będzie czytać i pisać, jak również wysyłać i przyjmować listy. Natomiast paczki i przekazy pieniężne mogą im być zatrzymane do ukończenia kary; będą one tymczasem powierzone komitetowi internowanych, który odda do izby chorych produkty łatwo psujące się, które znajdują się w tych paczkach.

Żaden internowany ukarany dyscyplinarnie nie może być pozbawiony korzyści wypływających z postanowień artykułów 107 i 143.

Artykuł 126

Artykuły od 71 do 76 włącznie stosowane będą przez analogię w razie wszczęcia postępowania przeciwko internowanym znajdującym się na terytorium państwowym Mocarstwa zatrzymującego.

Rozdział X
Przenoszenie internowanych

Artykuł 127

Przenoszenie internowanych odbywać się będzie zawsze w warunkach humanitarnych. Należy do niego z reguły używać kolei lub innych środków przewozowych oraz zapewnić co najmniej takie warunki, w jakich odbywa się transport wojsk mocarstwa zatrzymującego. Jeżeli wyjątkowo internowani muszą odbywać drogę pieszo, może to nastąpić jedynie wówczas, gdy ich stan fizyczny na to pozwala i gdy nie wywoła to nadmiernego zmęczenia.

W czasie przenoszenia Mocarstwo zatrzymujące dostarczy internowanym wody do picia i żywności, dostatecznej pod względem ilości, jakości i urozmaicenia, dla utrzymania ich w dobrym stanie zdrowia, jak również odzieży, odpowiedniego schronienia i niezbędnej opieki lekarskiej. Zastosuje ono wszelkie środki ostrożności w celu zapewnienia ich bezpieczeństwa podczas przenoszenia i sporządzi przed odjazdem pełną listę przeniesionych internowanych.

Chorych, rannych, ułomnych i położnic nie wolno przenosić, jeżeli podróż może ujemnie wpłynąć na ich stan zdrowia, chyba że przeniesienie jest konieczne dla ich bezpieczeństwa.

W razie zbliżania się frontu do miejsca internowania, internowani, którzy się tam znajdują, będą przeniesieni tylko wówczas, gdy ich przeniesienie może się odbyć w warunkach dostatecznego bezpieczeństwa albo gdy pozostanie na miejscu jest niebezpieczniejsze od przeniesienia.

Podejmując decyzję o przeniesieniu internowanych Mocarstwo zatrzymujące powinno liczyć się z ich interesami, a zwłaszcza z tym, aby nie utrudnić ich repatriacji lub powrotu do miejsc zamieszkania.

Artykuł 128

W razie przeniesienia internowani będą urzędowo zawiadomieni o swym wyjeździe i o nowym adresie pocztowym; zawiadomienie to będzie im dane tak wcześnie, aby mogli przygotować swoje bagaże i zawiadomić rodziny.

Wolno im będzie zabrać rzeczy osobiste, korespondencję i paczki doręczone na ich adres; waga tych bagaży będzie mogła być ograniczona, jeżeli wymagają tego warunki transportu, jednak w żadnym razie nie niżej niż do 25 kg na każdego internowanego.

Korespondencja i paczki, adresowane na ich poprzednie miejsce internowania, będą im bez zwłoki przekazywane.

Komendant miejsca internowania podejmie w porozumieniu z komitetem internowanych konieczne środki w celu przewiezienia zbiorowej własności internowanych i bagaży, których internowani nie będą mogli zabrać z sobą z powodu ograniczenia zarządzonego na podstawie ustępu drugiego niniejszego artykułu.

Rozdział XI
Zgony

Artykuł 129.

Internowani będą mogli składać swoje testamenty odpowiedzialnym władzom, które zapewnią ich przechowanie. W przypadku śmierci internowanych testamenty te zostaną natychmiast przekazane osobom wskazanym przez internowanych.

Zgon każdego internowanego zostanie stwierdzony przez lekarza. Sporządzone zostanie świadectwo stwierdzające przyczyny śmierci i okoliczności, w jakich nastąpiła.

Zostanie sporządzony i należycie zarejestrowany urzędowy akt zejścia stosownie do przepisów obowiązujących na terytorium, na którym znajduje się miejsce internowania.

Poświadczony za zgodność odpis aktu zejścia przesłany będzie niezwłocznie Mocarstwu opiekuńczemu i Centralnemu Biuru przewidzianemu w artykule 140.

Artykuł 130

Władze zatrzymujące czuwać będą nad tym, aby internowanych, zmarłych w niewoli, chowano z należną czcią, jeżeli to możliwe - z dopełnieniem obrzędów ich wyznania, oraz aby ich groby były szanowane, należycie utrzymane i oznaczone w sposób umożliwiający zawsze ich odnalezienie.

Zmarli internowani będą grzebani pojedynczo, chyba że na skutek siły wyższej zajdzie konieczność pochowania ich we wspólnym grobie. Palenie zwłok jest dozwolone wyłącznie wówczas, gdy wymagają tego naglące względy higieny lub jeżeli zmarły wyraził taką wolę. O spaleniu zwłok należy uczynić wzmiankę w akcie zejścia internowanego z podaniem motywów. Władze zatrzymujące starannie przechowają prochy i prześlą je rodzinie zmarłych na jej żądanie.

Gdy tylko okoliczności na to pozwolą, a najpóźniej po zakończeniu działań wojennych, Mocarstwo zatrzymujące przekaże za pośrednictwem Biura Informacji przewidzianego w artykule 136 Mocarstwom, do których należeli zmarli internowani, wykazy ich grobów. Wykazy te będą zawierać wszystkie szczegóły potrzebne do zidentyfikowania zmarłych internowanych i do dokładnej lokalizacji ich grobów.

Artykuł 131

Po każdym zgonie lub ciężkim zranieniu internowanego, spowodowanych lub przypuszczalnie spowodowanych przez wartę przez innego internowanego lub przez jakąkolwiek inną osobę, jak również po każdym zgonie, którego przyczyny są nieznane, Mocarstwo zatrzymujące przeprowadzi natychmiast urzędowe dochodzenie.

Zawiadomienie o tym zostanie natychmiast przesłane Mocarstwu opiekuńczemu. Zebrane zostaną zeznania wszystkich świadków, a sprawozdanie stwierdzające zeznania będzie podane wspomnianemu Mocarstwu do wiadomości.

Jeżeli śledztwo wykaże winę jednej lub więcej osób, Mocarstwo zatrzymujące podejmie wszelkie środki w celu wdrożenia postępowania sądowego przeciwko osobie lub osobom odpowiedzialnym.

Rozdział XII
Zwolnienie, repatriacja i leczenie szpitalne w kraju neutralnym

Artykuł 132

Mocarstwo zatrzymujące zwolni każdą osobę internowaną z chwilą ustania powodów internowania.

Poza tym Strony w konflikcie postarają się zawrzeć podczas działań wojennych porozumienia w celu zwolnienia, repatriacji, powrotu do miejsc zamieszkania lub leczenia szpitalnego w kraju neutralnym pewnych kategorii internowanych, a zwłaszcza dzieci, kobiet ciężarnych, matek z niemowlętami i małymi dziećmi rannych i chorych oraz internowanych, którzy przeszli długą niewolę.

Artykuł 133

Internowanie skończy się możliwie najprędzej po zakończeniu działań wojennych. Jednakże internowani na terytorium Strony w konflikcie, przeciwko którym toczą się dochodzenia karne o przestępstwa podlegające karze nie tylko dyscyplinarnej, będą mogli być zatrzymani do ukończenia postępowania, a w pewnych przypadkach aż do wykonania kary. To samo dotyczy internowanych, którzy zostali skazani poprzednio na kary pozbawienia wolności.

Po zakończeniu działań wojennych lub okupacji Mocarstwo zatrzymujące i Mocarstwa zainteresowane powinny drogą porozumienia utworzyć komisje dla odszukania rozproszonych internowanych.

Artykuł 134

Po zakończeniu działań wojennych lub okupacji Wysokie Umawiające się Strony postarają się zapewnić powrót wszystkich internowanych do ich ostatniego miejsca zamieszkania lub ułatwi ich repatriację.

Artykuł 135

Mocarstwo zatrzymujące poniesie koszty powrotu zwolnionych internowanych do miejsc, w których zamieszkiwali w chwili internowania, albo jeżeli zostali zatrzymani podczas podróży lub na morzu, koszty konieczne dla ukończenia ich podróży lub powrotu do miejsca wyjazdu.

Jeżeli Mocarstwo zatrzymujące odmówi zezwolenia na pozostanie na swym terytorium zwolnionemu internowanemu, który poprzednio miał tam swe stałe miejsce zamieszkania, zapłaci ono koszty repatriacji. Jeżeli jednak internowany woli wrócić do swego kraju na własną odpowiedzialność lub w wykonaniu polecenia swego rządu, Mocarstwo zatrzymujące nie jest obowiązane pokryć kosztów podróży poza granicami jego terytorium. Mocarstwo zatrzymujące nie jest obowiązane do ponoszenia kosztów repatriacji internowanego, który internowany został na własne żądanie.

W przypadku przeniesienia internowanych zgodnie z postanowieniami artykułu 45, Mocarstwo, które ich przenosi, i Mocarstwo, które ich przyjmuje, porozumieją się co do podziału kosztów, jakie każde z nich poniesie.

Wyżej wspomniane postanowienia nie mogą naruszać specjalnych porozumień, jakie Strony w konflikcie mogą zawrzeć ze sobą w sprawie wymiany lub repatriacji swych obywateli pozostających w rękach nieprzyjaciela.

Dział V

Biura informacji i Centralne Biuro Informacji

Artykuł 136

Z chwilą wybuchu konfliktu oraz we wszystkich przypadkach okupacji każda Strona w konflikcie utworzy urzędowe Biuro Informacji, które będzie przyjmowało i przekazywało wiadomości o osobach podlegających ochronie, a znajdujących się w jej władzy.

Każda Strona w konflikcie przekaże możliwie na szybciej wspomnianemu Biuru informacje o środkach podjętych przez nią w stosunku do każdej podlegającej ochronie osoby, która przebywa w areszcie dłużej niż dwa tygodnie, na nakazane przymusowe miejsce zamieszkania lub jest internowana. Ponadto poleci ona swym zainteresowanym władzom, aby szybko dostarczyły do wspomnianego Biura danych o zmianach w sytuacji tych osób podlegających ochronie, jak np. o przeniesieniach, zwolnieniach, repatriacji, ucieczkach, umieszczeniu w szpitalu, narodzinach i zgonach.

Artykuł 137

Krajowe Biuro Informacji przekaże bezzwłocznie najszybszymi środkami za pośrednictwem z jednej strony Mocarstw Opiekuńczych, a z drugiej strony Centralnego Biura przewidzianego w artykule 140, informacje o osobach podlegających ochronie Mocarstwu, którego osoby te są obywatelami, lub Mocarstwu, na którego terytorium miały one stałe miejsce zamieszkania. Biura odpowiadać będą również na wszelkie zapytania skierowane do nich w sprawie osób podlegających ochronie.

Biura Informacji przekażą wiadomości o osobie podlegającej ochronie, z wyjątkiem przypadków, gdy przekazanie tych wiadomości może wyrządzić szkodę osobie zainteresowanej lub jej rodzinie. Nawet w tych przypadkach nie wolno odmówić udzielenia informacji Centralnemu Biuru, które, będąc uprzedzone o tych okolicznościach, przedsięweźmie niezbędne środki ostrożności przewidziane w artykule 140.

Wszystkie pisemne zawiadomienia pochodzące od Biura będą poświadczone podpisem lub pieczęcią.

Artykuł 138

Informacje otrzymane przez Krajowe Biuro Informacji i przez nie przekazane powinny pozwolić na dokładne zidentyfikowanie osoby podlegającej ochronie i szybkie

zawiadomienie jej rodziny. Będą one zawierać co do każdej osoby przynajmniej nazwisko, imiona, miejsce i pełną datę urodzenia, narodowość, ostatnie miejsce zamieszkania, znamiona szczególne, imię ojca i nazwisko matki, datę i charakter podjętych w stosunku do tej osoby kroków, jak również miejsce, gdzie została zatrzymana, adres, na który może jej być przesyłana korespondencja, jak również nazwisko i adres osoby, którą należy zawiadomić.

Podobnie wiadomości dotyczące stanu zdrowia internowanych chorych lub ciężko rannych będą przekazywane regularnie i w miarę możności co tydzień.

Artykuł 139

Krajowe Biuro Informacji zbierać również będzie wszelkie osobiste przedmioty wartościowe pozostawione przez osoby podlegające ochronie wymienione w artykule 136, zwłaszcza po ich repatriacji, zwolnieniu, ucieczce lub zgonie, oraz będzie przesyłać te przedmioty osobom zainteresowanym bezpośrednio lub w razie potrzeby za pośrednictwem Centralnego Biura Informacji. Przedmioty powyższe przesyłane będą w paczkach opieczętowanych przez Biuro; do paczek tych będą dołączone deklaracje, zawierające dokładne dane o tożsamości osób, do których przedmioty te należały; jak również pełny spis zawartości paczki. Odbiór i wysyłka wszystkich przedmiotów wartościowych tego rodzaju będą szczegółowo rejestrowane.

Artykuł 140

Centralne Biuro Informacji o osobach podlegających ochronie, zwłaszcza o internowanych, utworzone będzie w kraju neutralnym. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zaproponuje Mocarstwom zainteresowanym, jeśli uzna to za stosowne, zorganizowanie powyższego Biura. Będzie to mogło być to samo Biuro, które przewidziane jest w artykule 123 Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych.

Zadaniem tego Biura będzie zbieranie wszelkich wiadomości o charakterze przewidzianym w artykule 136, a które będzie można uzyskać drogą urzędową lub prywatną; Biuro przekaże je możliwie szybko do kraju pochodzenia lub zamieszkania osób zainteresowanych, z wyjątkiem przypadków, gdy mogłoby to zaszkodzić osobom, których dotyczą te informacje, lub ich rodzinom. Biuro uzyska od Stron w konflikcie wszelkie rozsądne ułatwienia w przekazywaniu wiadomości.

Wysokie Umawiające się Strony, a zwłaszcza te, których obywatele korzystają z usług Centralnego Biura informacji, proszone są o udzielenie mu niezbędnej pomocy finansowej.

Postanowienia powyższe nie powinny być interpretowane jako ograniczające działalność humanitarną Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i stowarzyszeń pomocy wspomnianych w artykule 142.

Artykuł 141

Krajowe biura informacji i Centralne Biuro Informacji korzystać będą ze zwolnień od wszelkich opłat pocztowych, jak również ze zwolnień przewidzianych w artykule 110, a w miarę możności zwolnione będą całkowicie lub przynajmniej częściowo od opłat telegraficznych.

Tytuł IV
Wykonanie konwencji
Dział I
Postanowienia ogólne

Artykuł 142

Z zastrzeżeniem środków, które uznają za niezbędne w celu zagwarantowania swego bezpieczeństwa lub sprostania innym słusznym koniecznościom, Mocarstwa zatrzymujące zapewnią najlepsze przyjęcie organizacjom religijnym, stowarzyszeniom pomocy lub wszelkim innym organizacjom, które nieść będą pomoc osobom podlegającym ochronie. Udzielą im one, jak również ich należycie wyznaczonym przedstawicielom

wszelkich ułatwień w odwiedzaniu osób podlegających ochronie, w dokonywaniu rozdziału pomocy i materiałów wszelkiego pochodzenia, przeznaczonych dla celów oświatowych, rozrywkowych lub religijnych oraz w pomaganiu im przy organizowaniu zajęć rozrywkowych w miejscach internowania. Stowarzyszenia lub organizacje powyższe będą mogły powstać na terytorium Mocarstwa zatrzymującego bądź w innym kraju albo też mogą one posiadać charakter międzynarodowy.

Mocarstwo zatrzymujące będzie mogło ograniczyć ilość stowarzyszeń i organizacji, których delegaci będą upoważnieni do wykonywania swej działalności na jego terytorium i pod jego kontrolą, jednak pod warunkiem, że takie ograniczenie nie przeszkodzi w niesieniu wydatnej pomocy, wystarczającej dla wszystkich osób podlegających ochronie.

Szczególna sytuacja Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża w tej dziedzinie będzie zawsze uznana i szanowana.

Artykuł 143

Przedstawiciele i delegaci Mocarstw opiekuńczych będą upoważnieni do udawania się do wszystkich miejsc, w których znajdują się osoby podlegające ochronie, zwłaszcza do miejsc internowania, zatrzymania i pracy.

Będą oni mieli dostęp do wszystkich pomieszczeń używanych przez osoby podlegające ochronie i będą mogli rozmawiać z nimi bez świadków, a jeśli to będzie konieczne, za pośrednictwem tłumacza.

Odwiedziny te mogą być zabronione tylko ze względu na naglące konieczności wojskowe i to jedynie wyjątkowo i tymczasowo. Ich częstości i czasu trwania nie wolno ograniczać.

Przedstawicielom i delegatom Mocarstw opiekuńczych pozostawiona będzie całkowita swoboda wyboru miejsc, które życzą sobie odwiedzić. Mocarstwo zatrzymujące lub okupacyjne Mocarstwo opiekuńcze, a w razie potrzeby Mocarstwo ojczyste osób, które ma się odwiedzać, będą mogły porozumieć się w sprawie dopuszczenia do udziału w tych odwiedzinach rodaków osób internowanych.

Delegaci Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża będą korzystali z tych samych przywilejów. Wyznaczenie tych delegatów wymaga zgody Mocarstwa sprawującego władzę na terytoriach, na których mają oni wykonywać swoje czynności.

Artykuł 144

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się rozpowszechniać jak najszerzej w swoich krajach w czasie pokoju i podczas wojny tekst niniejszej Konwencji, a w szczególności włączyć jego studiowanie do programu szkolenia wojskowego i jeżeli to możliwe, do programu szkolnictwa cywilnego, aby w ten sposób jej zasady były znane ogółowi ludności.

Władze cywilne, wojskowe, policyjne lub inne, które w czasie wojny ponosić będą odpowiedzialność za osoby podlegające ochronie, powinny posiadać tekst Konwencji i otrzymać specjalne wyjaśnienie co do jej postanowień.

Artykuł 145

Wysokie Umawiające się Strony prześlą sobie za pośrednictwem Szwajcarskiej Rady Związkowej, a podczas trwania działań wojennych za pośrednictwem Mocarstw opiekuńczych urzędowe przekłady niniejszej Konwencji, jak również ustawy i rozporządzenia, które uznają za stosowne wydać w celu zapewnienia jej wykonania.

Artykuł 146

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do wydania niezbędnych przepisów ustawodawczych w celu ustalenia odpowiednich sankcji karnych w stosunku do osób, które popełniły lub wydały rozkaz popełnienia jakiegokolwiek z ciężkich naruszeń niniejszej Konwencji, określonych w następnym artykule.

Każda Umawiająca się Strona obowiązana będzie poszukiwać osoby podejrzane o popełnienie lub o wydanie rozkazu popełnienia jakiegokolwiek z tych ciężkich naruszeń

i powinna ścigać je przed swoimi własnymi sądami niezależnie od obywatelstwa. Będzie ona również mogła, jeżeli woli, wydać te osoby na warunkach przewidzianych przez jej własne ustawodawstwo do osądzenia innej zainteresowanej w ściganiu Umawiającej się Stronie, jeżeli ta Strona posiada dostateczne dowody obciążające przeciwko powyższym osobom.

Każda Umawiająca się Strona podejmie niezbędne środki, aby spowodować zaprzestanie czynów sprzecznych z postanowieniami niniejszej Konwencji, innych niż ciężkie naruszenia, określone w artykule następnym.

We wszystkich okolicznościach oskarżeni korzystać będą z gwarancji procesowych i wolności obrony, które nie będą mniejsze od przewidzianych w artykułach 105 i następnych Konwencji Genewskiej z 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych.

Artykuł 147

Za ciężkie naruszenie w rozumieniu artykułu poprzedniego uważa się popełnienie któregokolwiek z następujących czynów na szkodę osób lub mienia, chronionych przez Konwencję: umyślne zabójstwo, torturowanie lub nieludzkie traktowanie, włączając w to doświadczenia biologiczne, umyślne powodowanie wielkich cierpień albo ciężkie zamachy na nietykalność fizyczną lub zdrowie, bezprawne deportacje lub przeniesienia, bezprawne pozbawianie wolności, zmuszanie osoby podlegającej ochronie do służby w siłach zbrojnych Mocarstwa nieprzyjacielskiego, pozbawianie jej prawa do tego, aby była sądzona w sposób słuszny i bezstronny zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji, branie zakładników, niszczenie i przywłaszczanie majątku nie usprawiedliwione koniecznościami wojskowymi i wykonywane na wielką skalę w sposób niedozwolony i samowolny.

Artykuł 148

Żadna Umawiająca się Strona nie będzie mogła zwolnić się sama ani zwolnić innej Umawiającej się Strony od odpowiedzialności ciążącej na niej lub na innej umawiającej się Stronie za naruszenia przewidziane w poprzednim artykule.

Artykuł 149

Na żądanie jednej ze Stron w konflikcie należy wszcząć śledztwo w trybie, który zostanie ustalony przez zainteresowane Strony, co do każdego zarzuconego pogwałcenia Konwencji.

Jeżeli nie dojdzie do uzgodnienia w sprawie trybu śledztwa, Strony porozumieją się co do wyboru arbitra, który zadecyduje, jaka procedura ma być zastosowana.

Po stwierdzeniu, że pogwałcenie miało istotnie miejsce, Strony w konflikcie możliwie najszybciej położą mu kres i ukrócą je.

Dział II

Postanowienia końcowe

Artykuł 150

Konwencję niniejszą sporządzono w językach francuskim i angielskim. Obydwa teksty są jednakowo autentyczne.

Szwajcarska Rada Związkowa poleci sporządzenie przekładów urzędowych Konwencji na języki rosyjski i hiszpański.

Artykuł 151

Konwencja niniejsza, która nosić będzie datę dnia dzisiejszego, będzie mogła być podpisana do 12 lutego 1950 r. w imieniu Mocarstw reprezentowanych na Konferencji, która rozpoczęła się w Genewie dnia 21 kwietnia 1949 roku.

Artykuł 152

Konwencja niniejsza będzie ratyfikowana możliwie najszybciej, a dokumenty ratyfikacyjne(1) zostaną złożone w Bernie.

O złożeniu każdego dokumentu ratyfikacyjnego sporządzony będzie protokół, którego odpis uwierzytelniony za zgodność Szwajcarska Rada Związkowa prześle

wszystkim Mocarstwom, w których imieniu Konwencję podpisano lub przystąpienie do niej ratyfikowano.

Artykuł 153

Konwencja niniejsza wejdzie w życie(2) w sześć miesięcy po złożeniu co najmniej dwóch dokumentów ratyfikacyjnych.

Następnie wejdzie ona w życie w stosunku do każdej z Wysokich Umawiających się Stron w sześć miesięcy po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego.

Artykuł 154

W stosunkach między Mocarstwami, które są związane Konwencją Haską o prawach i zwyczajach wojny lądowej z dnia 29 lipca 1899 r. lub z dnia 18 października 1907 r., a które są Stronami niniejszej Konwencji, ta ostatnia uzupełni część II i III Regulaminu, załączonego do wspomnianych Konwencji Haskich.

Artykuł 155

Od daty wejścia w życie niniejsza Konwencją otwarta będzie do przystąpienia dla każdego z Mocarstw, w których imieniu nie została podpisana.

Artykuł 156

Przystąpienia będą notyfikowane na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej i nabiorą mocy po upływie sześciu miesięcy od daty ich otrzymania.

Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi o każdym przystąpieniu wszystkie Mocarstwa, w których imieniu Konwencję podpisano albo przystąpienie do niej notyfikowano.

Artykuł 157

Sytuacje przewidziane w artykułach 2 i 3 spowodują natychmiastowe wejście w życie ratyfikacji i przystąpień złożonych bądź notyfikowanych przez Strony w konflikcie przed albo po rozpoczęciu działań wojennych lub okupacji. Zawiadomienia o ratyfikacjach lub przystąpieniach otrzymanych od Stron w konflikcie będą rozesłane przez Szwajcarską Radę Związkową jak najszybszą drogą.

Artykuł 158

Każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie miała możność wypowiedzenia niniejszej Konwencji.

Wypowiedzenie notyfikowane zostanie na piśmie Szwajcarskiej Radzie Związkowej, która zawiadomi o wypowiedzeniu Rządy wszystkich Wysokich Umawiających się Stron.

Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie roku od daty notyfikowania go Szwajcarskiej Radzie Związkowej. Jednakże wypowiedzenie notyfikowane wówczas, gdy Mocarstwo wypowiadające jest uwikłane w konflikt, nie odniesie żadnego skutku dopóty, dopóki nie zostanie zawarty pokój, a w każdym razie dopóty, dopóki nie zostaną zakończone czynności związane ze zwolnieniem, repatriacją i ponownym osiedleniem osób podlegających ochronie na mocy niniejszej Konwencji.

Wypowiedzenie będzie miało skutek tylko w stosunku do Mocarstwa wypowiadającego. Nie wywrze ono żadnego wpływu na obowiązki, jakie Strony w konflikcie będą musiały w dalszym ciągu wypełniać na mocy zasad prawa narodów wynikających ze zwyczajów ustalonych między cywilizowanymi narodami, z praw ludzkości i wymagań sumienia publicznego.

Artykuł 159

Szwajcarska Rada Związkowa spowoduje zarejestrowanie niniejszej Konwencji w Sekretariacie Narodów Zjednoczonych. Szwajcarska Rada Związkowa zawiadomi również Sekretariat Narodów Zjednoczonych o wszystkich otrzymanych przez nią ratyfikacjach, przystąpieniach i wypowiedzeniach, dotyczących niniejszej Konwencji.

Na dowód czego niżej podpisani, po złożeniu swoich pełnomocnictw, podpisali niniejszą Konwencję.

Sporządzono w Genewie, dnia 12 sierpnia 1949 r. w językach francuskim i angielskim. Oryginał będzie złożony w archiwach Związku Szwajcarskiego.

Szwajcarska Rada Związkowa przekaże uwierzytelniony za zgodność odpis Konwencji każdemu z Państw podpisujących, jak również Państwom które przystąpią do Konwencji

Załącznik I

Projekt układu w sprawie stref i miejscowości sanitarnych i bezpieczeństwa

Artykuł 1

Strefy sanitarne i bezpieczeństwa będą zarezerwowane wyłącznie dla osób wymienionych w artykule 23 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych oraz w artykule 14 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie osób cywilnych podczas wojny, jak również dla personelu, któremu powierzono zorganizowanie i zarząd tych stref i miejscowości oraz opiekę nad zebranymi tam osobami.

Jednakże osoby posiadające stałe miejsce zamieszkania w tych strefach będą miały prawo tam przebywać.

Artykuł 2

Osoby, które z jakiegokolwiek tytułu przebywają w strefie sanitarnej i bezpieczeństwa, nie powinny zajmować się żadną pracą będącą w bezpośrednim związku z działaniami wojennymi lub produkcją materiału wojennego w obrębie tej strefy lub poza nią.

Artykuł 3

Mocarstwo, które utworzyło strefę sanitarną i bezpieczeństwa, podejmie wszelkie stosowne środki, aby zabronić wstępu do tej strefy wszystkim osobom nie mającym prawa udawać się tam lub tam przebywać.

Artykuł 4

Strefy sanitarne i bezpieczeństwo powinny odpowiadać następującym warunkom:

a) będą stanowiły niewielką tylko część terytorium podlegającego władzy Mocarstwa, które je utworzyło;

b) powinny być słabo zaludnione w porównaniu ze swymi możliwościami przyjęcia nowych mieszkańców;

c) będą położone z dala od wszelkich obiektów wojskowych i ważnych urządzeń przemysłowych lub administracyjnych, jak również będą pozbawione takich obiektów i urządzeń;

d) nie będą znajdowały się na obszarach, które według wszelkiego prawdopodobieństwa mogą mieć znaczenie dla prowadzenia wojny.

Artykuł 5

Strefy sanitarne i bezpieczeństwa będą podlegały następującym obowiązkom:

a) drogi komunikacyjne i środki transportowe, które mogłyby tam się znajdować, nie będą używane do przewozu personelu lub materiału wojskowego nawet w zwykłym tranzycie,

b) w żadnych okolicznościach nie będą bronione przez wojsko.

Artykuł 6

Strefy sanitarne i bezpieczeństwa będą oznaczone czerwonymi skośnymi pasami na białym tle, umieszczonymi na peryferiach i na budynkach.

Strefy zarezerwowane wyłącznie dla rannych i chorych mogą być oznaczone czerwonymi krzyżami (czerwonymi półksiężycami, czerwonymi lwami i słońcami) na białym tle.

W nocy będą one mogły również być oznaczone przez odpowiednie oświetlenie.

Artykuł 7

Już w czasie pokoju albo na początku działań wojennych każde Mocarstwo poda do

wiadomości wszystkich Wysokich Umawiających się Stron wykaz stref sanitarnych i bezpieczeństwa utworzonych na terytorium podlegającym jego władzy. Powiadomi je ono również o utworzeniu każdej nowej strefy w czasie konfliktu.

Z chwilą otrzymania wymienionej wyżej notyfikacji przez Stronę przeciwną strefa będzie prawidłowo utworzona.

Jeżeli jednak Strona przeciwna uzna, że jakiś warunek przewidziany w niniejszym układzie nie został w sposób oczywisty spełniony, będzie ona mogła odmówić uznania strefy zawiadamiając o tym Stronę, do której strefa należy, albo też będzie mogła uzależnić uznanie od wprowadzenia kontroli przewidzianej w artykule 8.

Artykuł 8

Każde Mocarstwo, które uzna jedną lub więcej stref sanitarnych i bezpieczeństwa, utworzonych przez Stronę przeciwną, będzie miało prawo zażądać, aby jedna lub więcej komisji specjalnych nadzorowało, czy strefy te odpowiadają warunkom i obowiązkom wymienionym w niniejszym układzie.

W tym celu członkowie komisji specjalnych będą mieli w każdym czasie wolny dostęp do różnych stref, a nawet będą mogli stale tam mieszkać. Dla umożliwienia im wykonywania kontroli będą im przyznane wszelkie ułatwienia.

Artykuł 9

Gdyby komisje specjalne stwierdziły fakty, które wydają się im sprzeczne z postanowieniami niniejszego układu, zawiadomią o tym natychmiast Mocarstwo, do którego strefa należy, i wyznaczą mu termin najwyżej pięciodniowy dla zaradzenia terenu; równocześnie zawiadomią o tym Mocarstwo, które uznało tę strefę.

Gdyby Mocarstwo, do którego strefa należy, nie zastosowało się w tym terminie do udzielonego mu ostrzeżenia, Strona przeciwna będzie mogła oświadczyć, że w stosunku do tej strefy nie uważa się za związaną nadal niniejszym układem.

Artykuł 10

Mocarstwo, które utworzy jedną lub więcej stref sanitarnych i bezpieczeństwa, jak również Strony przeciwne, które zawiadomiono o ich istnieniu, mianują osoby, które mają wejść w skład komisji specjalnych wymienionych w artykułach 8 i 9, albo spowodują ich wyznaczenie przez Mocarstwo opiekuńcze lub przez inne Mocarstwa neutralne.

Artykuł 11

Strefy sanitarne i bezpieczeństwa nie mogą być w żadnych okolicznościach atakowane, lecz będą chronione i szanowane przez Strony w konflikcie.

Artykuł 12

W razie okupacji jakiegoś obszaru znajdujące się tam strefy sanitarne i bezpieczeństwa powinny być w dalszym ciągu szanowane i używane do tego samego celu.

Jednakże Mocarstwo okupujące będzie mogło zmienić ich przeznaczenie po zabezpieczeniu losu osób, które zostały do nich przyjęte.

Artykuł 13

Układ niniejszy będzie stosował się również do miejscowości, którym Mocarstwa nadadzą takie same przeznaczenie, jak strefom sanitarnym i bezpieczeństwa.

Załącznik II

Projekt regulaminu pomocy zbiorowej dla internowanych osób cywilnych

Artykuł 1

Komitety internowanych będą upoważnione do dokonywania rozdziału zbiorowych przesyłek pomocy, za które odpowiadają, między wszystkich internowanych przydzielonych administracyjnie do ich miejsc internowania, a również między internowanych przebywających w szpitalach, więzieniach i innych zakładach karnych.

Artykuł 2

Zbiorowe przesyłki pomocy będą rozdzielane stosownie do poleceń ofiarodawców oraz zgodnie z planem ustalonym przez komitety internowanych; jednakże rozdział środków pomocy lekarskiej nastąpi, w miarę możności, po uzgodnieniu z lekarzami naczelnymi, którzy będą mogli w szpitalach i izbach chorych odstępować od poleceń ofiarodawców o tyle, o ile wymagać tego będą potrzeby chorych. W tak określonych ramach rozdział nastąpi zawsze w sposób słuszny.

Artykuł 3

W celu umożliwienia sprawdzenia jakości i ilości otrzymanych towarów oraz w celu sporządzenia szczegółowych sprawozdań dla ofiarodawców członkowie komitetów internowanych będą mogli udawać się na dworce kolejowe i inne miejsce odbioru położone w pobliżu ich miejsc internowania, do których przybywają zbiorowe przesyłki pomocy.

Artykuł 4

Komitety internowanych korzystać będą z ułatwień koniecznych dla sprawdzenia, czy rozdział pomocy zbiorowej dokonywany jest we wszystkich pododdziałach i oddziałach pomocniczych miejsca internowania zgodnie z ich poleceniami.

Artykuł 5

Komitety internowanych będą mogły wypełniać formularze i kwestionariusze przeznaczone dla ofiarodawców, a odnoszące się do pomocy zbiorowej (rozdział, potrzeby, ilość itd.), jak również spowodować ich wypełnianie przez swych członków w oddziałach pracy lub lekarzy naczelnych izb chorych i szpitali. Należycie wypełnione formularze i kwestionariusze będą niezwłocznie przekazywane ofiarodawcom.

Artykuł 6

W celu zapewnienia prawidłowego rozdziału pomocy zbiorowej między internowanych w danym miejscu internowania oraz ewentualnego zaspokojenia potrzeb, jakie mogą powstać na skutek przybycia nowych transportów internowanych, komitety internowanych upoważnione będą do tworzenia i utrzymywania dostatecznych zapasów pomocy zbiorowej. W tym celu będą im oddawane do użytku odpowiednie magazyny; każdy magazyn będzie zaopatrzony w dwa zamki, przy czym komitet internowanych będzie posiadł klucze od jednego, a komendant miejsca internowania od drugiego zamku.

Artykuł 7

Wysokie Umawiające się Strony, a w szczególności Mocarstwa zatrzymujące, zezwolą w miarę możności i z zastrzeżeniem reglamentacji dotyczącej zaopatrzenia ludności na dokonywanie na ich terytorium wszelkich zakupów pomocy zbiorowej w celu rozdziału dla internowanych, z zastrzeżeniem przepisów regulujących zaopatrzenie ludności, oraz ułatwią również przekazywanie funduszów i inne czynności finansowe, techniczne lub administracyjne potrzebne dla dokonywania tych zakupów.

Artykuł 8

Powyższe postanowienia nie naruszają prawa internowanych do otrzymywania pomocy zbiorowej przed ich przybyciem do miejsca internowania lub podczas przenoszenia ani też możności zapewnienia jej rozdziału między adresatów przez przedstawicieli Mocarstwa opiekuńczego, Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża lub jakiejkolwiek innej humanitarnej organizacji pomocy internowanym, obowiązanej do jej przekazywania, przy zastosowaniu wszelkich innych środków, jakie uznają oni za celowe.

Załącznik III
Karta o internowaniu

1. Na pierwszej stronie

Poczta internowanych cywilnych	Wolna od opłaty pocztowej
KARTA POCZTOWA	
WAŻNE Niniejsza karta powinna być wypełniona przez każdego internowanego natychmiast po jego internowaniu i w każdej zmianie adresu w następstwie przeniesienia go do innego miejsca internowania lub do szpitala. Niniejsza karta jest niezależna od karty specjalnej, którą internowany ma prawo wysłać do swej rodziny.	CENTRALNE BIURO INFORMACJI O OSOBACH PODLEGAJĄCYCH OCHRONIR MIĘDZYNARODOWY KOMITET CZERWONEGO KRZYŻA

2. Na odwrocie

Pisać czytelnie i dużymi literami – 1. Przynależność państwowa		
2. Nazwisko	3. Imiona (w całości)	4. Imię ojca
5. Data urodzenia	6. Miejsce urodzenia	
7. Zawód		
8. Adres przed internowaniem		
9. Adres rodziny		
*10. Internowany dnia (albo) Przybywa z (szpitala itd.)		
*11. Stan zdrowia		
12. Obecny adres		
13. Data		14. Podpis

Załącznik III (ciąg dalszy)

List

POCZTA INTERNOWANYCH CYWILNYCH

Wolne od opłaty pocztowej

Do

Ulica i numer

Miejsce przeznaczenia (dużymi literami)

Prowincja lub departament

Kraj (dużymi literami)

Nadawca:

Nazwisko i imiona

Data i miejsce urodzenia

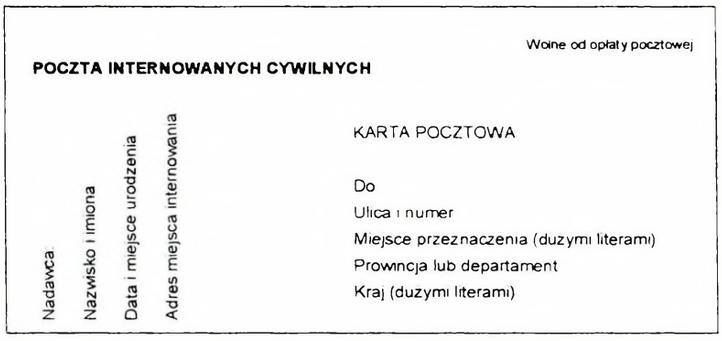
Adres miejsca internowania

(Wymiary listu: 29x15 cm)

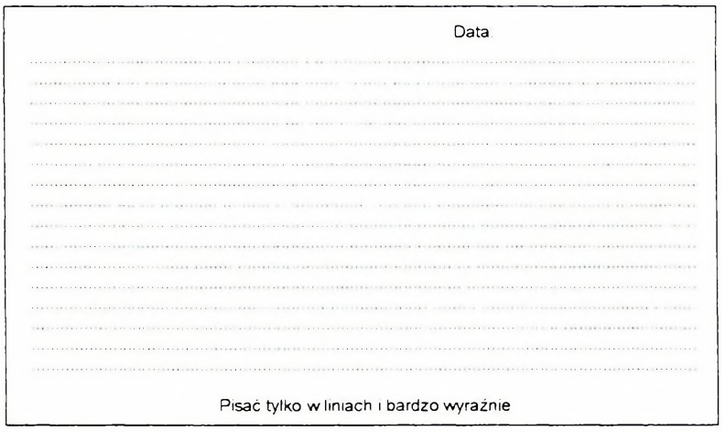
Załącznik III (ciąg dalszy)

Karta korespondencyjna

1. Na pierwszej stronie

2. Na odwrocie

(Wymiary karty korespondencyjnej: 10x15 cm)

Zastrzeżenia

Albania

"1) Konwencja o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Artykuł 10. Ludowa Republika Albanii nie uzna za prawidłową prośby Mocarstwa zatrzymującego skierowanej do organizacji humanitarnej albo państwa neutralnego o zastąpienie Mocarstwa opiekuńczego, o ile nie zgodzi się na to Mocarstwo, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

2) Konwencja o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu.

Artykuł 10. Ludowa Republika Albanii nie uzna za prawidłową prośby Mocarstwa zatrzymującego skierowanej do organizacji humanitarnej albo państwa neutralnego o zastąpienie Mocarstwa opiekuńczego, o ile nie zgodzi się na to Mocarstwo, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

3) Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych.

Artykuł 10. Ludowa Republika Albanii nie uzna za prawidłową prośby Mocarstwa zatrzymującego skierowanej do organizacji humanitarnej albo państwa neutralnego o zastąpienie Mocarstwa opiekuńczego, o ile nie zgodzi się na to Mocarstwo, którego jeńcy wojenni są obywatelami.

Artykuł 12. Ludowa Republika Albanii uważa, że w razie przekazania przez Mocarstwo zatrzymujące jeńców wojennych innemu Mocarstwu odpowiedzialność za

stosowanie Konwencji do tych jeńców wojennych będzie nadal obarczała Mocarstwo, które ich wzięło do niewoli.

Artykuł 85. Ludowa Republika Albanii uważa, że osoby, skazane na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego, zgodnie z zasadami procesu norymberskiego, za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości, powinny być traktowane w taki sam sposób jak osoby skazane w tym kraju. Albania nie uważa się zatem za związaną artykułem 85 o tyle, o ile chodzi o kategorię osób wymienioną w niniejszym zastrzeżeniu.

4) Konwencja o ochronie osób cywilnych podczas wojny.

Artykuł 11. Ludowa Republika Albanii nie uzna za prawidłową prośby Mocarstwa zatrzymującego skierowanej do organizacji humanitarnej albo państwa neutralnego, o zastąpienie Mocarstwa opiekuńczego, o ile nie zgodzi się na to Mocarstwo, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

Artykuł 45. Ludowa Republika Albanii uważa, że w razie przekazania przez Mocarstwo zatrzymujące osób podlegających ochronie innemu Mocarstwu odpowiedzialność za stosowanie konwencji do tych osób podlegających ochronie będzie nadal obarczała Mocarstwo zatrzymujące".

Argentyna

"Podpiszę cztery Konwencje w imieniu mego Rządu pod warunkiem ratyfikacji z zastrzeżeniem, że art. 3, wspólny wszystkim czterem Konwencjom, będzie jedynym artykułem, z wyłączeniem wszystkich innych, który znajdzie zastosowanie w przypadku konfliktów zbrojnych, nie posiadających charakteru międzynarodowego. Podpiszę również Konwencję o ochronie osób cywilnych z zastrzeżeniem co do art. 68".

Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka

"1) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych Rząd Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej czyni następujące zastrzeżenie:

Artykuł 10. Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

2) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu, Rząd Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej czyni następujące zastrzeżenie:

Artykuł 10. Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju. którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

3) Podpisując Konwencję o traktowaniu jeńców wojennych, Rząd Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10. Białoruska Socjalistyczne Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego jeńcy wojenni są obywatelami.

Artykuł 12. Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka nie będzie uważała za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało jeńców wojennych innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do tych jeńców wojennych w okresie, kiedy ci ostatni powierzeni są Mocarstwu, które zgodziło się ich przyjąć.

Artykuł 85. Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uważa się za związaną zobowiązaniem, wynikającym z art. 85, do rozciągnięcia stosowania Konwencji

na jeńców wojennych, skazanych na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego, zgodnie z zasadami procesu norymberskiego, za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości, zważywszy, że osoby, skazane za takie zbrodnie, powinny podlegać warunkom ustanowionym w kraju zainteresowanym dla tych, którzy odbywają swą karę.

4) Podpisując Konwencję o ochronie osób cywilnych podczas wojny Rząd Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej uważa za niezbędne złożenie następującego oświadczenia:

Jakkolwiek niniejsza Konwencja nie rozciąga się na ludność cywilną znajdującą się poza terytorium okupowanym przez nieprzyjaciela i zatem nie odpowiada całkowicie wymaganiom humanitarnym, Delegacja Białoruska uznając, że powyższa Konwencja zawiera zadowalające postanowienia co do ochrony ludności cywilnej na okupowanym terytorium oraz w pewnych innych przypadkach, oświadcza, iż jest upoważniona przez Rząd Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej do podpisania niniejszej Konwencji z następującymi zastrzeżeniami:

Artykuł 11. Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

Artykuł 45. Białoruska Socjalistyczna Republika Radziecka nie będzie uważała za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało osoby podlegające ochronie innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do przekazanych osób w okresie, kiedy są one powierzone Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć".

Brazylia

"Podpisując Konwencję o ochronie osób cywilnych podczas wojny Brazylia pragnie uczynić dwa wyraźne zastrzeżenia - co do art. 44, ponieważ może on przeszkadzać działaniu Mocarstwa zatrzymującego, oraz co do art. 46, ponieważ sprawa poruszona w jego drugim ustępie wykracza poza ramy Konwencji, której celem istotnym i specyficznym jest ochrona osób a nie ich własności".

Bułgaria

"1) Konwencja genewska z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie osób cywilnych podczas wojny.

Podpisując niniejszą Konwencję Rząd Ludowej Republiki Bułgarii czyni następujące zastrzeżenia, które stanowią integralną część Konwencji:

Co do artykułu 11: Ludowa Republika Bułgarii nie uzna z ważny faktu zwrócenia się Mocarstwa zatrzymującego osoby cywilne podczas wojny do Mocarstwa neutralnego albo organizacji humanitarnej w celu powierzenia temu Mocarstwu albo tej organizacji opieki nad nimi, bez zgody rządu kraju, którego są one obywatelami.

Co do artykułu 45: Ludowa Republika Bułgarii nie będzie uważała Mocarstwa zatrzymującego osoby cywilne podczas wojny, które przekazało te osoby innemu Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć, za uwolnione od odpowiedzialności za stosowanie postanowień Konwencji do tych osób w okresie ich zatrzymania przez to inne Mocarstwo.

2) Konwencja genewska z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu.

Podpisując niniejszą Konwencję Rząd Ludowej Republiki Bułgarii czyni następujące zastrzeżenia, które stanowią integralną część Konwencji:

Co do artykułu 10: Ludowa Republika Bułgarii nie uzna za ważny faktu zwrócenia się Mocarstwa zatrzymującego rannych, chorych i rozbitków lub personelu sanitarnego sił zbrojnych na morzu do Mocarstwa neutralnego albo organizacji humanitarnej w celu

powierzenia temu Mocarstwu albo tej organizacji opieki nad nimi, bez zgody rządu kraju, którego są oni obywatelami.

3) Konwencja genewska z dnia 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych. Podpisując niniejszą Konwencję Rząd Ludowej Republiki Bułgarii czyni następujące zastrzeżenia, które stanowią integralną część Konwencji:

Co do artykułu 10: Ludowa Republika Bułgarii nie uzna za ważny faktu zwrócenia się Mocarstwa zatrzymującego jeńców wojennych do Mocarstwa neutralnego albo organizacji humanitarnej w celu powierzenia temu Mocarstwu albo tej organizacji opieki nad nimi, bez zgody rządu kraju, którego są oni obywatelami.

Co do artykułu 12: Ludowa Republika Bułgarii nie będzie uważała Mocarstwa zatrzymującego jeńców wojennych, które przekazało te osoby innemu Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć, za uwolnione od odpowiedzialności za stosowanie postanowień Konwencji do tych osób w okresie ich zatrzymania przez to inne Mocarstwo.

Co do artykułu 85: Ludowa Republika Bułgarii nie uważa się za zobowiązaną do rozciągnięcia stosowania postanowień wynikających z art. 85 na jeńców wojennych skazanych na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującemu i zgodnie z zasadami procesu norymberskiego za zbrodnie wojenne lub zbrodnie przeciw ludzkości, które popełnili przed dostaniem się do niewoli, ponieważ ci skazani powinni podlegać przepisom kraju, w którym mają odbyć kary.

4) Konwencja genewska z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych.

Podpisując niniejszą Konwencję Rząd Ludowej Republiki Bułgarii czyni następujące zastrzeżenie, które stanowi integralną część Konwencji:

Co do artykułu 10: Ludowa Republika Bułgarii nie uzna za ważny faktu zwrócenia się Mocarstwa zatrzymującego rannych, chorych lub personelu sanitarnego w armiach czynnych do Mocarstwa neutralnego albo organizacji humanitarnej w celu powierzenia temu Mocarstwu albo tej organizacji opieki nad nimi, bez zgody rządu kraju, którego są oni obywatelami".

Kanada

Zastrzeżenia do Konwencji o ochronie osób cywilnych podczas wojny:

"Kanada zastrzega sobie prawo wymierzania kary śmierci zgodnie z postanowieniami art. 68 ust. 2, bez względu na to, czy wymienione w nim przestępstwa podlegają karze śmierci według ustawodawstwa obowiązującego na okupowanym terytorium w chwili rozpoczęcia okupacji".

Hiszpania

Zastrzeżenie do Konwencji o traktowaniu jeńców wojennych:

"W sprawach dotyczących gwarancji proceduralnych oraz sankcji karnych i dyscyplinarnych Hiszpania przyzna jeńcom wojennym takie samo traktowanie jak to, które jej ustawodawstwo przewiduje dla członków jej własnych sił zbrojnych. Przez "obowiązujące prawo międzynarodowe" (art. 99) Hiszpania rozumie, że przyjmuje tylko takie prawo, które posiada źródła umowne lub które zostało uprzednio opracowane przez organizacje, w których uczestniczy".

Stany Zjednoczone Ameryki

Zastrzeżenie do Konwencji o ochronie osób cywilnych podczas wojny:

"Stany Zjednoczone zastrzegają sobie prawo wymierzania kary śmierci zgodnie z postanowieniami art. 68 ust 2, bez względu na to czy wymienione w nim przestępstwa podlegają karze śmierci według ustawodawstwa obowiązującego na okupowanym terytorium w chwili rozpoczęcia okupacji".

Węgry

"1) Zdaniem Rządu Węgierskiej Republiki Ludowej postanowienia artykułu 10 Konwencji o rannych i chorych, o wojnie morskiej i o jeńcach wojennych oraz artykułu

11 Konwencji o osobach cywilnych dotyczące zastąpienia Mocarstwa opiekuńczego mogą być stosowane tylko wtedy, gdy nie istnieje już rząd państwa, którego obywatelami są osoby podlegające ochronie.

2) Rząd Węgierskiej Republiki Ludowej nie może aprobować postanowień artykułu 11 Konwencji o rannych i chorych, o wojnie morskiej i o jeńcach wojennych oraz artykułu 12 Konwencji o osobach cywilnych, według których kompetencja Mocarstwa opiekuńczego rozciąga się na interpretację Konwencji.

3) W odniesieniu do artykułu 12 Konwencji o traktowaniu jeńców wojennych Rząd Węgierskiej Republiki Ludowej podtrzymuje swój punkt widzenia, że w przypadku przekazania jeńców wojennych przez jedno Mocarstwo innemu Mocarstwu odpowiedzialność za stosowanie postanowień Konwencji obarcza te obydwa Mocarstwa.

4) Delegacja Węgierskiej Republiki Ludowej powtarza zarzut, wysunięty przez nią podczas posiedzeń, na których był dyskutowany art. 85 Konwencji o jeńcach wojennych, że jeńcy wojenni skazani za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości zgodnie z zasadami norymberskimi muszą podlegać takiemu samemu traktowaniu jak zbrodniarze skazani za inne zbrodnie.

5) Wreszcie Rząd Węgierskiej Republiki Ludowej podtrzymuje swój punkt widzenia wyrażony co do art. 45 Konwencji o osobach cywilnych, że w przypadku przekazania osób podlegających ochronie przez jedno Mocarstwo innemu Mocarstwu odpowiedzialność za stosowanie Konwencji obarcza te obydwa Mocarstwa".

Izrael

"1) Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych. Z zastrzeżeniem, że Izrael, szanując nietykalność znaków rozpoznawczych i godeł Konwencji, będzie posługiwał się Czerwoną Tarcza Dawida jako godłem i znakiem rozpoznawczym służby sanitarnej jego sił zbrojnych.

2) Konwencja genewska o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu.

Z zastrzeżeniem, że Izrael, szanując nietykalność znaków rozpoznawczych i godeł Konwencji, będzie posługiwał się Czerwoną Tarczą Dawida na flagach, opaskach i na wszelkim sprzęcie (włącznie ze statkami szpitalnymi) używanych w służbie sanitarnej.

3) Konwencja genewska o ochronie osób cywilnych podczas wojny.

Z zastrzeżeniem, że Izrael, szanując nietykalność znaków rozpoznawczych i godeł przewidzianych w art. 38 Konwencji Genewskiej z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, będzie posługiwał się Czerwoną Tarczą Dawida jako godłem i znakiem rozpoznawczym przewidzianym w tej Konwencji".

Włochy

"Rząd Włoski oświadcza, że czyni zastrzeżenie co do ostatniego ustępu art. 66 Konwencji o traktowaniu jeńców wojennych".

Luksemburg

Konwencja o traktowaniu jeńców wojennych została podpisana z zastrzeżeniem: "że obowiązujące prawo krajowe będzie nadal stosowane w sprawach, które są w toku".

Nowa Zelandia

"Rząd Nowej Zelandii pragnie, abym oświadczył podpisując Konwencje opracowane przez genewską Konferencję dyplomatyczną z 1949 r., że nie mając niezbędnego czasu dla rozpatrzenia zastrzeżeń, uczynionych przez inne państwa, wstrzymuje się chwilowo od wyrażenia swej opinii co do tych zastrzeżeń. Rząd Nowej Zelandii pragnie, abym w chwili podpisania Konwencji o ochronie osób cywilnych podczas wojny uczynił następujące zastrzeżenia:

1) Nowa Zelandia zastrzega obie prawo wymierzania kary śmierci zgodnie z postanowieniami art. 68 ust. 2 bez względu na to, czy wymienione w nim przestępstwa podlegają karze śmierci według ustawodawstwa obowiązującego na okupowanym terytorium w chwili rozpoczęcia okupacji.

2) Zważywszy, że Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych po zaaprobowaniu zasad ustalonych w Karcie i w wyroku Trybunału Norymberskiego poleciło Komisji Prawa Międzynarodowego włączanie tych zasad do ogólnej kodyfikacji wykroczeń przeciw pokojowi i bezpieczeństwu ludzkości, Nowa Zelandia zastrzega sobie prawo przedsięwzięcia niezbędnych środków dla zapewnienia, aby takie wykroczenia były karane bez względu na postanowienia art. 70 ust. 1".

Holandia

Zastrzeżenia do Konwencji o ochronie osób cywilnych podczas wojny:

"Królestwo Holandii zastrzega sobie prawo wymierzania kary śmierci zgodnie z postanowieniami art. 68 ust. 2 bez względu na to, czy wymienione w nim przestępstwa podlegają karze śmierci według ustawodawstwa obowiązującego na okupowanym terytorium w chwili rozpoczęcia okupacji".

Polska

"1) Podpisując Konwencję genewską o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych oświadczam, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniem co do art. 10.

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym w stosunku do rannych i chorych lub członków personelu sanitarnego i duchownego, o ile nie zgadza się na to rząd którego są oni obywatelami.

2) Podpisując Konwencję genewską o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu oświadczam, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniem co do art. 10. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym w stosunku do rannych, chorych i rozbitków lub członków personelu sanitarnego i duchownego, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

3) Podpisując Konwencję genewską o traktowaniu jeńców wojennych oświadczam, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniami co do art. 10, 12 i 85.

Co do art. 10 Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważa za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym w stosunku do jeńców wojennych, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami. Co do art. 12 Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważał za legalne uwolnienia Mocarstwa przekazującego jeńców wojennych od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji nawet w okresie, kiedy ci jeńcy wojenni powierzeni są Mocarstwu, które zgodziło się ich przyjąć.

Co do art. 85 Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważał za legalne przyznania dobrodziejstw niniejszej Konwencji jeńcom wojennym skazanym za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości zgodnie z zasadami sformułowanymi w procesie norymberskim, zważywszy, że jeńcy wojenni skazani za takie zbrodnie powinni podlegać przepisom o wykonywaniu kar, obowiązującym w państwie zainteresowanym.

4) Podpisując Konwencję genewską o ochronie osób cywilnych podczas wojny oświadczam, że Rząd Rzeczypospolitej Polskiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniami co do art. 11 i 45.

Co do art. 11 Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji powierzonych przez niniejszą Konwencję

Mocarstwom opiekuńczym w stosunku do osób podlegających ochronie, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są one obywatelami.

Co do art. 45 Rząd Rzeczypospolitej Polskiej nie będzie uważał za legalne uwolnienia Mocarstwa przekazującego osoby podlegające ochronie od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji nawet w okresie, kiedy te osoby powierzane są Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć".

Portugalia

"a) Artykuł 3 wspólny czterem Konwencjom:

Ponieważ nie jest konkretnie określone, co rozumie się przez konflikt nie posiadający charakteru międzynarodowego i ponieważ w przypadku gdy ten termin ma odnosić się jedynie do wojny domowej, nie ustalono jasno momentu, od którego bunt zbrojny o charakterze wewnętrznym ma być uważany za wojnę domową, Portugalia zastrzega sobie prawo niestosowania na żadnym terytorium podległym jej suwerenności w jakiejkolwiek części świata postanowień artykułu 3, o tyle o ile mogą być one sprzeczne z postanowieniami prawa portugalskiego.

b) Artykuł 10 Konwencji I, II i III oraz artykuł 11 Konwencji IV:

Rząd Portugalski przyjmuje powyższe artykuły jedynie z zastrzeżeniem, aby prośby skierowane przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się funkcji powierzonych normalnie Mocarstwu opiekuńczemu były czynione za zgodą lub zezwoleniem rządu kraju, którego obywatelami są osoby mające podlegać ochronie (kraje pochodzenia).

c) Artykuł 13 Konwencji I artykuł 4 Konwencji III:

Rząd Portugalski czyni zastrzeżenia co do stosowania powyższych artykułów we wszystkich przypadkach, w których rząd prawowity prosił już o rozejm lub zawieszenie działań wojennych w jakimkolwiek charakterze, nawet gdy armie czynne jeszcze nie skapitulowały.

d) Artykuł 60 Konwencji III:

Rząd Portugalski przyjmuje ten artykuł z zastrzeżeniem, że w żadnym razie nie zobowiązuje się do płacenia jeńcom miesięcznego żołdu w sumie przewyższającej 50% pensji należnej wojskowym portugalskim o równorzędnej randze lub kategorii, którzy pełnią służbę czynną w strefie działań wojennych."

Rumunia

"1) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych

Rząd Rumuńskiej Republiki Ludowej czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10: Rumuńska Republika Ludowa nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

2) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu Rząd Rumuńskiej Republiki Ludowej czyni następujące zastrzeżenie:

Artykuł 10: Rumuńska Republika Ludowa nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

3) Podpisując Konwencję o traktowaniu jeńców wojennych Rząd Rumuńskiej Republiki Ludowej czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10: Rumuńska Republika Ludowa nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego jeńcy wojenni są obywatelami.

Artykuł 12: Rumuńska Republika Ludowa nie będzie uważała za ważne uwolnienia

Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało jeńców wojennych innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do tych jeńców wojennych w okresie, kiedy ci ostatni znajdują się pod opieką Mocarstwa, które zgodziło się ich przyjąć.

Artykuł. 85: Rumuńska Republika Ludowa nie uważa się za związaną zobowiązaniem, wynikającym z art. 85, do rozciągnięcia stosowania Konwencji na jeńców wojennych skazanych na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego zgodnie z zasadami procesu norymberskiego za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości, zważywszy, że osoby, skazane za takie zbrodnie, powinny podlegać warunkom ustanowionym w tym kraju dla tych, którzy odbywają swą karę.

4) Podpisując Konwencję o ochronie ludności cywilnej podczas wojny upoważniony jestem do oświadczenia, co następuje:

Rząd Rumuńskiej Republiki Ludowej uważa, że ta Konwencja nie odpowiada całkowicie wymaganiom humanitarnym ze względu na to, iż nie stosuje się do ludności cywilnej, która znajduje się poza terytorium okupowanym przez nieprzyjaciela. Mimo to, biorąc pod uwagę fakt, że Konwencja zmierza do ochrony interesów ludności cywilnej na okupowanym terytorium, upoważniony jestem przez Rząd Rumuńskiej Republiki Ludowej do podpisania powyższej Konwencji z następującymi zastrzeżeniami:

Artykuł 11. Rumuńska Republika Ludowa nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

Artykuł 45. Rumuńska Republika Ludowa nie będzie uważała za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało osoby podlegające ochronie innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji."

Zjednoczone Królestwo

Zastrzeżenie do Konwencji o ochronie osób cywilnych podczas wojny:

"Zjednoczone Królestwo Wielkiej Brytanii i Północnej Irlandii zastrzega sobie prawo wymierzania kary śmierci zgodnie z postanowieniami art. 68 ust. 2 bez względu na to, czy wymienione w nim przestępstwa podlegają karze śmierci według ustawodawstwa obowiązującego na okupowanym terytorium w chwili rozpoczęcia okupacji".

Czechosłowacja

"1) Przystępując do podpisania Konwencji genewskiej o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych oświadczam, że Rząd Republiki Czechosłowackiej przystępuje do powyższej konwencji z zastrzeżeniem co do art. 10.Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się akcji powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do rannych i chorych lub członków personelu sanitarnego i duchownego, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

2) Przystępując do podpisania Konwencji genewskiej o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu oświadczam, że Rząd Republiki Czechosłowackiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniem co do art. 10.

Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji, powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do rannych, chorych i rozbitków lub członków personelu sanitarnego i duchownego, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

3) Przystępując do podpisania Konwencji genewskiej o traktowaniu jeńców wojennych oświadczam, że Rząd Republiki Czechosłowackiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniem co do art. 10, 12 i 85.

Co do art. 10, Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwa neutralne albo organizacja

międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji, powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do jeńców wojennych, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

Co do art. 12, Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalne uwolnienia Mocarstwa przekazującego jeńców wojennych od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji nawet w okresie, kiedy ci jeńcy wojenni powierzeni są Mocarstwu, które zgodziło się ich przyjąć.

Co do art. 85, Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalne przyznania dobrodziejstw niniejszej Konwencji jeńcom wojennym skazanym za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości zgodnie z zasadami sformułowanymi w procesie norymberskim, zważywszy, że jeńcy wojenni skazani za takie zbrodnie powinni podlegać przepisom o wykonywaniu kar obowiązującym w państwie zainteresowanym.

4) Przystępując do podpisana Konwencji genewskiej o ochronie osób cywilnych podczas wojny oświadczam, że Rząd Republiki Czechosłowackiej przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniami co do art. 11 i 45.

Co do art. 11, Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalną prośbę Mocarstwa zatrzymującego, aby państwa neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do osób podlegających ochronie, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są one obywatelami.

Co do art. 45, Rząd Republiki Czechosłowackiej nie będzie uważał za legalne uwolnienia Mocarstwa przekazującego osoby podlegające ochronie od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji nawet w okresie, kiedy te osoby powierzone są Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć."

Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka

"1) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych, Rząd Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

2) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojonych na morzu Rząd Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej czyni następujące zastrzeżenie:

Artykuł 10. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

3) Podpisując Konwencję o traktowaniu jeńców wojennych Rząd Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego jeńcy wojenni są obywatelami.

Artykuł 12. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie będzie uważała za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało jeńców wojennych innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do tych jeńców wojennych w okresie, kiedy ci ostatni powierzeni są Mocarstwu, które zgodziło się ich przyjąć.

Artykuł 85. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uważa się za związaną zobowiązaniem, wynikającym z art. 85, do rozciągnięcia stosowania Konwencji na jeńców wojennych skazanych na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego zgodnie z zasadami procesu norymberskiego za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości, zważywszy, że osoby skazane za takie zbrodnie powinny podlegać warunkom ustanowionym w kraju zainteresowanym dla tych, którzy odbywają swą karę.

4) Podpisując Konwencję o ochronie osób cywilnych podczas wojny Rząd Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej uważa za niezbędne złożenie następującego oświadczenia:

Jakkolwiek niniejsza Konwencja nie rozciąga się na ludność cywilną znajdującą się poza terytorium okupowanym przez nieprzyjaciela i zatem nie odpowiada całkowicie wymaganiom humanitarnym, Delegacja Ukraińska uznając, że powyższa Konwencja zawiera zadowalające postanowienia co do ochrony ludności cywilnej na okupowanym terytorium i w pewnych innych przypadkach, oświadcza, iż jest upoważniona przez Rząd Ukraińskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej do podpisania niniejszej Konwencji z następującymi zastrzeżeniami:

Artykuł 11. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

Artykuł 45. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka nie będzie uważała za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało osoby podlegające ochronie innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do przekazanych osób w okresie, kiedy są one powierzone Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć."

Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich

"1) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich czyni następujące zastrzeżenie:

Artykuł 10. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

2) Podpisując Konwencję o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

3) Podpisując Konwencję o traktowaniu jeńców wojennych Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich czyni następujące zastrzeżenia:

Artykuł 10. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo do organizacji humanitarnej o podjęcie zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego jeńcy wojenni są obywatelami.

Artykuł 12. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie będzie uważał za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało jeńców wojennych innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do tych jeńców

wojennych w okresie, kiedy ci ostatni powierzeni są Mocarstwu, które zgodziło się ich przyjąć.

Artykuł 85. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie uważa się za związany zobowiązaniem, wynikającym z art. 85, do rozciągnięcia stosowania Konwencji na jeńców wojennych skazanych na mocy ustawodawstwa Mocarstwa zatrzymującego zgodnie z zasadami procesu norymberskiego za zbrodnie wojenne i zbrodnie przeciw ludzkości, zważywszy, iż osoby skazane za takie zbrodnie powinny podlegać warunkom ustanowionym w kraju zainteresowanym dla tych, którzy odbywają swą karę.

4) Podpisując Konwencję o ochronie osób cywilnych podczas wojny Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich uważa za niezbędne złożenie następującego oświadczenia:

Jakkolwiek niniejsza Konwencja nie rozciąga się na ludność cywilną znajdującą się poza terytorium okupowanym przez nieprzyjaciela, zatem nie odpowiada całkowicie wymaganiom humanitarnym, Delegacja Radziecka uznając, że powyższa Konwencja zawiera zadowalające postanowienia co do ochrony ludności cywilnej na okupowanym terytorium i w pewnych innych przypadkach, oświadcza, iż jest upoważniona przez Rząd Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich do podpisania niniejszej Konwencji z następującymi zastrzeżeniami:

Artykuł 11. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie uzna ważności próśb skierowanych przez Mocarstwo zatrzymujące do państwa neutralnego albo organizacji humanitarnej o podjęcie się zadań powierzonych Mocarstwu opiekuńczemu, o ile nie uzyska się na to zgody rządu kraju, którego osoby podlegające ochronie są obywatelami.

Artykuł 45. Związek Socjalistycznych Republik Radzieckich nie będzie uważał za ważne uwolnienia Mocarstwa zatrzymującego, które przekazało osoby podlegające ochronie innemu Mocarstwu, od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji do przekazanych osób, kiedy są one powierzone Mocarstwu, które zgodziło się je przyjąć".

Jugosławia

"1) Podpisując Konwencję genewską o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach
czynnych oświadczam, że Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniem co do artykułu 10.

Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji, powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do rannych i chorych lub członków personelu sanitarnego i duchownego, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

2) Podpisując Konwencję genewską o polepszeniu losu rannych, chorych i rozbitków sił zbrojnych na morzu oświadczam, że Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniem co do artykułu 10.

Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii nie będzie uważał z legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji, powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do rannych, chorych i rozbitków lub członków personelu sanitarnego i duchownego, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

3) Podpisując Konwencję genewską o traktowaniu jeńców wojennych oświadczam, że Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniami co do artykułów 10 i 12.

Co do artykułu 10, Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo

organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji, powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do jeńców wojennych, o ile nie zgadza się na rząd, którego są oni obywatelami.

Co do artykułu 12, Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii nie będzie uważał Mocarstwa, które dokonało przekazania jeńców wojennych, za uwolnione od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji w całym okresie przebywania tych jeńców wojennych pod opieką Mocarstwa, które ich przyjęło.

4) Podpisując Konwencję genewską o ochronie osób cywilnych podczas wojny oświadczam, że Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii przystępuje do powyższej Konwencji z zastrzeżeniami co do artykułów 11 i 45.

Co do artykułu 11, Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii nie będzie uważał za legalną prośby Mocarstwa zatrzymującego, aby państwo neutralne albo organizacja międzynarodowa lub organizacja humanitarna podjęła się funkcji, powierzonych przez niniejszą Konwencję Mocarstwom opiekuńczym, w stosunku do osób podlegających ochronie, o ile nie zgadza się na to rząd, którego są oni obywatelami.

Co do artykułu 45, Rząd Federacyjnej Ludowej Republiki Jugosławii nie będzie uważał za legalne uwolnienia Mocarstwa przekazującego osoby podlegające ochronie innemu Mocarstwu od odpowiedzialności za stosowanie Konwencji w całym okresie przebywania tych osób podlegających ochronie pod opieką Mocarstwa, które je przyjęło."

Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół I), Genewa, 8 czerwca 1977 r.

(DzU z 1992 r., nr 41, poz. 175, załącznik)

Wstęp

Wysokie Umawiające się Strony,

ogłaszając swoje gorące życzenie, by pokój panował między narodami,

przypominając, że każde państwo, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, ma obowiązek powstrzymywania się w swych stosunkach międzynarodowych od groźby lub użycia siły przeciwko suwerenności, integralności terytorialnej lub niezawisłości politycznej innego państwa albo w jakikolwiek inny sposób niezgodny z celami Narodów Zjednoczonych,

uznając, mimo to, za konieczne potwierdzenie i rozwinięcie postanowień chroniących ofiary konfliktów zbrojnych oraz uzupełnienie środków przewidzianych dla umocnienia stosowania tych postanowień,

wyrażając przekonanie, że nic w niniejszym protokole ani w Konwencjach Genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. nie może być rozumiane jako uprawniające lub upoważniające do jakiegokolwiek aktu agresji lub innego użycia siły w sposób niezgodny z Kartą Narodów Zjednoczonych,

potwierdzając ponadto, że postanowienia Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. i niniejszego protokołu muszą być w pełni stosowane we wszystkich okolicznościach wobec wszelkich osób chronionych przez te dokumenty, bez rozróżnienia na niekorzyść wynikającego z charakteru lub przyczyn konfliktu zbrojnego albo motywów głoszonych lub przypisywanych stronom konfliktu,

uzgodniły, co następuje:

Część I
Postanowienia ogólne
Artykuł 1
Zasady ogólne i zakres stosowania

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do przestrzegania i zapewnienia przestrzegania niniejszego protokołu we wszelkich okolicznościach.

2. W przypadkach nie objętych niniejszym protokołem i innymi umowami międzynarodowymi osoby cywilne i kombatanci pozostają pod ochroną i władzą zasad prawa międzynarodowego wynikających z ustalonych zwyczajów, zasad humanizmu oraz wymagań powszechnego sumienia.

3. Niniejszy protokół, który uzupełnia Konwencje genewskie z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny, ma zastosowanie w sytuacjach, o jakich mowa we wspólnym dla tych Konwencji artykule 2.

4. Sytuacje, o jakich mowa w ustępie poprzednim, obejmują konflikty zbrojne, w których ludy walczą przeciw panowaniu kolonialnemu i obcej okupacji oraz przeciw reżimom rasistowskim, wykonując swe prawo do samostanowienia zawarte w Karcie Narodów Zjednoczonych oraz w Deklaracji w sprawie zasad prawa międzynarodowego dotyczących przyjaznych stosunków i współpracy między państwami, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 2
Definicje

W rozumieniu niniejszego protokołu:

(a) „Pierwsza Konwencja", „Druga Konwencja", „Trzecia Konwencja" i „Czwarta Konwencja" oznaczają odpowiednio Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych i chorych w armiach czynnych; Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o polepszeniu losu rannych, chorych

i rozbitków sił zbrojnych na morzu; Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o traktowaniu jeńców wojennych; Konwencję genewską z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie osób cywilnych podczas wojny; określenie „Konwencje" oznacza cztery Konwencje genewskie z dnia 12 sierpnia 1949 r. o ochronie ofiar wojny;

(b) określenie „normy prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych" oznacza przepisy zawarte w umowach międzynarodowych, których stronami są strony konfliktu, a także powszechnie uznane zasady i normy prawa międzynarodowego mające zastosowanie do konfliktów zbrojnych;

(c) określenie „Mocarstwo Opiekuńcze" oznacza państwo neutralne lub inne państwo nie będące stroną konfliktu, które zostało wyznaczone przez stronę konfliktu i uznane przez stronę przeciwną i które zgodziło się na wykonywanie funkcji przypadających Mocarstwu Opiekuńczemu na mocy Konwencji i niniejszego protokołu;

(d) określenie „substytut" oznacza organizację, która działa w zastępstwie Mocarstwa Opiekuńczego zgodnie z artykułem 5.

Artykuł 3

Początek i zakończenie stosowania

Niezależnie od postanowień obowiązujących zawsze:

(a) Konwencje i niniejszy protokół mają zastosowanie od początku każdej sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1 niniejszego protokołu;

(b) stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu ustaje na terytorium stron konfliktu z chwilą całkowitego zakończenia działań zbrojnych, a na terytorium okupowanym - z chwilą zakończenia okupacji, z wyjątkiem, w obydwu przypadkach, co do osób, których ostateczne zwolnienie, repatriacja lub ponowne osiedlenie następuje później. Osoby takie korzystają nadal z odpowiednich postanowień Konwencji i niniejszego protokołu, aż do ostatecznego zwolnienia, repatriacji lub osiedlenia.

Artykuł 4

Status prawny stron konfliktu

Stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu, jak też zawieranie umów w nich przewidzianych nie ma wpływu na status prawny stron konfliktu. Okupacja terytorium ani też stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu nie wpływają na status prawny takiego terytorium.

Artykuł 5

Ustanowienie mocarstw opiekuńczych i ich substytuta

1. Od początku konfliktu obowiązkiem jego stron jest zapewnienie poszanowania i stosowania Konwencji i niniejszego protokołu poprzez system Mocarstw Opiekuńczych, włącznie, między innymi, przez wyznaczenie i uznanie takich mocarstw zgodnie z poniższymi ustępami; Mocarstwa Opiekuńcze mają obowiązek strzec interesów stron konfliktu.

2. Od początku sytuacji, o której mowa w artykule 1, każda strona konfliktu bez zwłoki wyznaczy Mocarstwo Opiekuńcze w celu stosowania Konwencji i niniejszego protokołu oraz tak samo bez zwłoki zezwoli na działalność Mocarstwa Opiekuńczego, które uznała za takie po wyznaczeniu go przez stronę przeciwną.

3. Jeżeli Mocarstwo Opiekuńcze nie zostało wyznaczone lub uznane od początku sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1, Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża, nie naruszając praw jakiejkolwiek innej bezstronnej, międzynarodowej organizacji humanitarnej do takiego samego działania, zaoferuje swe dobre usługi stronom konfliktu w celu niezwłocznego wyznaczenia Mocarstwa Opiekuńczego, na jakie zgodzą się strony konfliktu. W tym celu może on między innymi zwrócić się do każdej strony o dostarczenie

listy co najmniej pięciu państw, które według tej strony mogłyby działać w jej imieniu jako Mocarstwo Opiekuńcze w stosunkach ze stroną przeciwną, oraz zwrócić się do każdej ze stron przeciwnych o dostarczenie listy co najmniej pięciu państw, które uznałyby one za Mocarstwo Opiekuńcze drugiej strony; takie listy powinny być przekazane Komitetowi w ciągu dwóch tygodni od chwili otrzymania prośby; Komitet porówna listy i zwróci się o uzyskanie zgody każdego państwa wymienionego na obydwu listach.

4. Jeżeli mimo powyższego nie ma Mocarstwa Opiekuńczego, strony konfliktu przyjmą bez zwłoki ofertę do działania w charakterze substytuta, którą może złożyć Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jakakolwiek inna organizacja dająca pełne gwarancje bezstronności i skuteczności, po odpowiednich konsultacjach z wymienionymi stronami i z uwzględnieniem wyników konsultacji. Działalność takiego substytuta jest uzależniona od zgody stron konfliktu; strony dołożą wszelkich starań, by ułatwić substytutowi działania w wykonywaniu zadań, zgodnie z Konwencjami i niniejszym protokołem.

5. Zgodnie z artykułem 4 wyznaczenie i uznanie Mocarstw Opiekuńczych w celu stosowania Konwencji i niniejszego protokołu nie ma wpływu na status prawny stron konfliktu ani też żadnego terytorium, w tym tez terytorium okupowanego.

6. Utrzymywanie stosunków dyplomatycznych między stronami konfliktu ani też powierzenie ochrony interesów strony i jej obywateli państwu trzeciemu, zgodnie z normami prawa międzynarodowego dotyczącego stosunków dyplomatycznych, nie stanowią przeszkody w wyznaczeniu Mocarstwa Opiekuńczego dla celów stosowania Konwencji i niniejszego protokołu.

7. Każda następna wzmianka w niniejszym protokole o Mocarstwie Opiekuńczym obejmuje również substytuta.

Artykuł 6
Personel wykwalifikowany

1. Wysokie Umawiające się Strony podejmą również w czasie pokoju wysiłki, przy współudziale krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) dla wyszkolenia wykwalifikowanego personelu w celu ułatwienia stosowania Konwencji i niniejszego protokołu, a zwłaszcza działalności Mocarstw Opiekuńczych.

2. Rekrutacja i szkolenie takiego personelu podlegają jurysdykcji wewnętrznej.

3. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża będzie posiadał do dyspozycji Wysokich Umawiających się Stron listy osób wyszkolonych, sporządzone i nadesłane dla tego celu przez Wysokie Umawiające się Strony.

4. Warunki dotyczące użycia takiego personelu poza terytorium państwa powinny być w każdym wypadku przedmiotem odrębnych umów między zainteresowanymi stronami.

Artykuł 7
Spotkania

Depozytariusz niniejszego protokołu na prośbę jednej lub większej liczby Wysokich Umawiających się Stron i za zgodą większości tych stron zwoła spotkanie Wysokich Umawiających się Stron dla rozważenia ogólnych problemów dotyczących stonowania Konwencji i niniejszego protokołu.

Część II
Ranni, chorzy i rozbitkowie
Dział I
Ogólna Ochrona
Artykuł 8
Terminologia

W rozumieniu niniejszego protokołu:

(a) określenia „ranni" i „chorzy" oznaczają osoby zarówno wojskowe, jak i cywilne, które z powodu urazu, choroby albo innej ułomności lub zakłócenia czynności fizycznych czy umysłowych potrzebują opieki lub pomocy medycznej i które powstrzymują się od jakichkolwiek działań wrogich. Określenia te obejmują również przypadki macierzyństwa, noworodków oraz inne osoby, które mogą potrzebować bezpośredniej opieki lub pomocy medycznej, takie jak ułomni oraz kobiety ciężarne, i które powstrzymują się od jakichkolwiek działań wrogich;

(b) określenie „rozbitkowie" oznacza osoby zarówno wojskowe, jak i cywilne, które w wyniku wypadku, jaki spotkał ich samych lub przewożący je statek wodny lub powietrzny, znajdują się w niebezpieczeństwie na morzu lub na innych wodach i które powstrzymują się od jakichkolwiek działań wrogich. Osoby te, pod warunkiem dalszego powstrzymywania się od takiego udziału, są w czasie ich ratowania nadal uważane za rozbitków do chwili uzyskania innego statusu zgodnie z Konwencją lub niniejszym protokołem;

(c) określenie „personel medyczny" oznacza osoby wyznaczone przez stronę konfliktu do celów medycznych, wyliczonych w pkt (e), lub do kierowania formacjami medycznymi albo do zarządzania lub kierowania transportem medycznym. Takie wyznaczenie może mieć charakter stały lub czasowy. Określenie to obejmuje:

(i) personel medyczny, wojskowy lub cywilny strony konfliktu, włącznie z personelem określonym w Pierwszej i Drugiej Konwencji, oraz personel wyznaczony do udziału w organizacjach obrony cywilnej;

(ii) personel medyczny narodowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) i innych krajowych dobrowolnych stowarzyszeń pomocy, należycie uznanych i upoważnionych przez stronę konfliktu;

(iii) personel medyczny formacji medycznych lub transportu medycznego, o jakich mowa w ustępie 2 artykułu 9;

(d) określenie „personel duchowny" oznacza osoby wojskowe lub cywilne, takie jak kapelani, które poświęcają się wyłącznie swej działalności duszpasterskiej i są przydzielone:

(i) do sił zbrojnych strony konfliktu;

(ii) do jednostek medycznych lub transportu medycznego strony konfliktu;

(iii) do jednostek medycznych lub transportu medycznego wymienionych w ustępie 2 artykułu 9 lub

(iv) do organizacji obrony cywilnej strony konfliktu.

Przydzielenie personelu duchownego, do którego zastosowanie mają odpowiednie postanowienia punktu (k), może mieć charakter stały lub czasowy;

(e) określenie „jednostki medyczne" oznacza zakłady i inne formacje wojskowe lub cywilne, organizowane dla celów medycznych, takich jak poszukiwanie, zbieranie, przenoszenie, badanie i leczenie-włącznie z pierwszą pomocą - rannych, chorych i rozbitków, jak też do zapobiegania chorobom. Określenie to obejmuje przykładowo szpitale i inne podobne jednostki, ośrodki przetaczania krwi, ośrodki medycyny zapobiegawczej oraz instytuty, ośrodki zaopatrzenia medycznego, a także składnice materiałów medycznych i artykułów farmaceutycznych takich jednostek. Jednostki medyczne mogą być nieruchome lub ruchome, stałe lub czasowe;

(f) określenie „transport medyczny" oznacza przenoszenie na lądzie, na wodzie lub w powietrzu chronionych przez Konwencje i niniejszy protokół rannych, chorych, rozbitków, personelu medycznego i duchownego, a także wyposażenia i zaopatrzenia medycznego;

(g) określenie „środek transportu medycznego" oznacza każdy środek transportu wojskowy lub cywilny, stały lub czasowy, przydzielony wyłącznie do transportu medycznego i pozostający pod kontrolą właściwej władzy strony konfliktu;

(h) określenie „pojazd sanitarny" oznacza każdy lądowy środek transportu medycznego;

(i) określenie „statek i łódź sanitarna" oznacza każdy wodny środek transportu medycznego;

(j) określenie „sanitarny statek powietrzny" oznacza każdy powietrzny środek transportu medycznego;

(k) określenia „stały personel medyczny", „stałe jednostki medyczne" i „stałe środki transportu medycznego" oznaczają ten personel, te jednostki i środki, które zostały wyznaczone do celów medycznych na czas nieokreślony. Określenia „czasowy personel medyczny", „czasowe jednostki medyczne" i „czasowe środki transportu medycznego" oznaczają ten personel, te jednostki i środki, które przeznaczone są wyłącznie do celów medycznych na okresy ograniczone, przez cały czas trwania takich okresów. Jeżeli nie określono inaczej, określenia „personel medyczny". „jednostki medyczne" i „środki transportu medycznego" obejmują zarówno kategorie stałe, jak i czasowe;

(l) określenie „znak rozpoznawczy" oznacza znak rozpoznawczy czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca na białym tle, gdy jest on używany do ochrony jednostki medycznej i środków transportu, personelu medycznego lub duchownego oraz jego wyposażenia i zaopatrzenia;

(m) określenie „sygnał rozpoznawczy" oznacza każdy środek sygnalizacji przeznaczony wyłącznie do umożliwienia identyfikacji jednostek medycznych i środków transportu, przewidziany w rozdziale III załącznika 1 do niniejszego protokołu.

Artykuł. 9.
Dziedzina stosowania

1. Niniejsza część, której postanowienia mają na celu polepszenie losu rannych, chorych i rozbitków, ma zastosowanie do tych wszystkich, którzy znajdują się w sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1, bez czynienia różnic na niekorzyść z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub wiary, poglądów politycznych lub innych, narodowości lub pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub innych sytuacji albo jakichkolwiek innych podobnych kryteriów.

2. Odpowiednie postanowienia artykułów 27 i 32 Pierwszej Konwencji mają zastosowanie do stałych jednostek medycznych i środków transportu (innych niż statki szpitalne, do których stosuje się artykuł 25 Drugiej Konwencji) oraz ich personelu, oddanych do dyspozycji strony konfliktu w celach humanitarnych:

(a) przez państwo neutralne lub inne państwo, które nie jest stroną danego konfliktu;

(b) przez uznane i upoważnione stowarzyszenie pomocy takiego państwa;

(c) przez bezstronną międzynarodową organizację humanitarną.

Artykuł 10
Ochrona i leczenie

1. Wszyscy ranni, chorzy i rozbitkowie, niezależnie od tego, do jakiej strony należą, powinni być szanowani i chronieni.

2. We wszelkich okolicznościach powinni oni być traktowani humanitarnie oraz otrzymywać w możliwie największym rozmiarze i najkrótszym czasie leczenie, jakiego wymaga ich stan. Nie należy czynić między nimi różnic innych niż oparte na względach medycznych.

Artykuł 11
Ochrona osób

1. Zdrowie fizyczne i umysłowe oraz integralność osób, które znajdują się we władzy strony przeciwnej lub które są internowane, zatrzymane lub w inny sposób pozbawione wolności z powodu sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1, nie powinny być narażone na niebezpieczeństwo spowodowane nie usprawiedliwionym działaniem lub zaniechaniem. Dlatego też zabronione jest poddawanie osób wymienionych w niniejszym artykule leczeniu medycznemu, które nie jest uzasadnione ich stanem zdrowia ani nie jest zgodne z takimi powszechnie uznanymi standardami medycznymi, jakie strona stosująca takie leczenie zastosowałaby w podobnych warunkach medycznych do swych własnych obywateli nie będących pozbawionymi wolności w jakikolwiek sposób.

2. W szczególności zabronione jest dokonywanie na takich osobach, nawet za ich zgodą:

(a) okaleczeń fizycznych;

(b) doświadczeń medycznych lub naukowych;

(c) pobierania tkanki lub organów do transplantacji;

chyba że działania takie są usprawiedliwione w myśl warunków przewidzianych w ustępie 1.

3. Wyjątki od zakazu przewidzianego w ustępie 2 pkt (c) mogą być uczynione jedynie w wypadku dawania krwi do transfuzji albo skóry do przeszczepu, jeżeli ma to charakter dobrowolny i nie jest wynikiem przymusu lub przekonywania, i to tylko w celach leczniczych, w warunkach zgodnych z ogólnie uznanymi standardami medycznymi i pod kontrolą sprawowaną w interesie zarówno dawcy, jak i biorcy.

4. Każde umyślne działanie lub zaniechanie, które poważnie zagraża zdrowiu fizycznemu lub umysłowemu albo integralności jakiejkolwiek osoby znajdującej się we władzy strony innej niż ta, od jakiej zależy, i które narusza jakikolwiek zakaz wymieniony w ustępach 1 i 2 lub nie przestrzega wymogów przewidzianych w ustępie 3, stanowi ciężkie naruszenie niniejszego protokołu.

5. Osoby określone w ustępie 1 mają prawo odmowy poddania się jakiemukolwiek zabiegowi chirurgicznemu. W razie odmowy personel medyczny powinien podjąć wysiłki celem uzyskania pisemnego oświadczenia stwierdzającego taką odmowę, podpisanego przez pacjenta lub uznanego przez niego.

6. Każda strona konfliktu powinna prowadzić rejestr medyczny każdego oddania krwi do transfuzji lub skóry do przeszczepu dokonanego przez osoby, o jakich mowa w ustępie 1, jeżeli oddanie takie nastąpiło na odpowiedzialność tej strony. Ponadto każda strona konfliktu powinna podjąć wysiłki mające na celu prowadzenie rejestru wszystkich czynności medycznych podjętych wobec każdej osoby internowanej, zatrzymanej lub w inny sposób pozbawionej wolności z powodu sytuacji, o jakiej mowa w artykule 1. Rejestry takie powinny być w każdym czasie dostępne do wglądu Mocarstwu Opiekuńczemu.

Artykuł 12
Ochrona formacji medycznych

1. Jednostki medyczne powinny być zawsze szanowane i chronione oraz nie mogą być przedmiotem ataku.

2. Ustęp 1 stosuje się do cywilnych jednostek medycznych, jeżeli:

(a) należą do jednej ze stron konfliktu;

(b) są uznane i upoważnione przez właściwą władzę jednej ze stron konfliktu albo

(c) są upoważnione zgodnie z ustępem 2 artykułu 9 niniejszego protokołu lub z artykułem 27 Pierwszej Konwencji.

3. Wzywa się strony konfliktu do wzajemnego powiadamiania o rozmieszczeniu ich stałych jednostek medycznych. Brak takiego powiadomienia nie zwalnia żadnej ze stron od obowiązku przestrzegania postanowień ustępu 1.

4. W żadnych okolicznościach nie wolno używać jednostek medycznych do ochrony celów wojskowych przed atakiem. W miarę możliwości strony konfliktu zapewnią, by jednostki medyczne były tak rozmieszczone, aby ataki przeciw celom wojskowym nie zagrażały ich bezpieczeństwu.

Artykuł 13

Ustanie ochrony cywilnych jednostek medycznych

1. Ochrona, do jakiej są uprawnione cywilne jednostki medyczne, może ustać tylko wtedy, gdy są one używane, poza ramami swej funkcji humanitarnej, do działań szkodliwych dla nieprzyjaciela. Ochrona może ustać jednak dopiero po ostrzeżeniu ustalającym, jeśli jest to możliwe, rozsądny termin oraz gdy ostrzeżenie to zostało zignorowane.

2. Następujących działań nie uważa się za szkodliwe dla nieprzyjaciela:

(a) faktu wyposażenia personelu jednostek w lekką broń osobistą do obrony własnej lub rannych i chorych, znajdujących się pod jego opieką;

(b) ochrony formacji przez wartownika, wartę lub eskortę;

(c) znajdowania się w jednostce lekkiej broni i amunicji odebranych rannym i chorym, a nie przekazanych jeszcze właściwej służbie;

(d) przebywania w jednostce, z powodów medycznych, członków sił zbrojnych lub innych kombatantów.

Artykuł 14

Ograniczenie rekwizycji cywilnych jednostek medycznych

1. Mocarstwo Okupacyjne ma obowiązek zapewnienia zaspokojenia medycznych potrzeb ludności cywilnej na okupowanym terytorium.

2. Mocarstwo Okupacyjne nie może przeto rekwirować cywilnych jednostek medycznych, ich wyposażenia, materiałów lub usług ich personelu, dopóki te środki są konieczne do zaspokojenia medycznych potrzeb ludności cywilnej i do zapewnienia kontynuacji opieki medycznej nad rannymi i chorymi, którzy są już leczeni.

3. Pod warunkiem dalszego przestrzegania ogólnego przepisu zawartego w ustępie 2, Mocarstwo Okupacyjne może zarekwirować wymienione środki, jeżeli spełnione są następujące warunki szczegółowe:

(a) środki te są konieczne do właściwego i niezwłocznego leczenia rannych i chorych członków sił zbrojnych Mocarstwa Okupacyjnego lub jeńców wojennych;

(b) rekwizycja trwa tylko tak długo, jak długo występuje taka konieczność, oraz

(c) niezwłocznie poczynione zostaną kroki w celu zapewnienia dalszego zaspokajania potrzeb medycznych ludności cywilnej oraz leczonych rannych i chorych, których dotyka rekwizycja.

Artykuł 15

Ochrona cywilnego personelu medycznego i duchownego

1. Cywilny personel medyczny korzysta z poszanowania i ochrony.

2. W razie potrzeby należy udzielić cywilnemu personelowi medycznemu wszelkiej możliwej pomocy na obszarze, na którym cywilna działalność medyczna została zakłócona wskutek walk.

3. Mocarstwo Okupacyjne udzieli cywilnemu personelowi medycznemu na okupowanych terytoriach wszelkiej pomocy, by umożliwić mu jak najlepsze wykonywanie jego humanitarnego posłannictwa. Mocarstwo Okupacyjne nie może żądać, by wykonując tę misję personel ten dawał pierwszeństwo leczeniu kogokolwiek z innych względów niż medyczne. Nie może on być zmuszany do wykonywania zadań, które są niezgodne z jego humanitarnym posłannictwem.

4. Cywilny personel medyczny powinien mieć dostęp wszędzie tam, gdzie jego usługi są potrzebne, z zachowaniem środków nadzoru i bezpieczeństwa, jakie zainteresowana strona konfliktu uzna za konieczne.

5. Cywilny personel duchowny korzysta z poszanowania i ochrony. Stosuje się do niego postanowienia Konwencji i niniejszego protokołu dotyczące ochrony i identyfikacji personelu medycznego.

Artykuł 16

Ogólna ochrona działalności medycznej

1. Bez względu na sytuację nikt nie może być karany za działalność o charakterze medycznym zgodną z etyką medyczną, niezależnie od tego, kto korzysta z takiej opieki.

2. Osoby zajmujące się działalnością medyczną nie mogą być zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z zasadami etyki medycznej lub z innymi przepisami medycznymi mającymi na celu dobro rannych i chorych albo z postanowieniami Konwencji lub niniejszego protokołu, ani też do powstrzymania się od wykonywania czynności lub prac wymaganych przez te przepisy i postanowienia.

3. Żadna osoba zajmująca się działalnością medyczną nie może być zmuszana do udzielania komukolwiek należącemu do strony przeciwnej lub do własnej strony - poza przypadkami przewidzianymi przez prawo tej ostatniej - informacji dotyczących rannych i chorych, którzy znajdują się lub byli pod jej opieką, jeżeli informacje takie mogłyby jej zdaniem okazać się szkodliwe dla danych pacjentów lub ich rodzin. Jednakże przepisy o obowiązkowym zgłaszaniu chorób zakaźnych powinny być przestrzegane.

Artykuł 17

Rola ludności cywilnej i stowarzyszeń pomocy

1. Ludność cywilna powinna okazywać poszanowanie rannym, chorym i rozbitkom, nawet jeśli należą oni do strony przeciwnej, i nie dopuszczać się w stosunku do nich żadnych aktów przemocy. Ludności cywilnej oraz stowarzyszeniom pomocy, takim jak krajowe stowarzyszenia Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca), należy zezwolić - nawet z ich własnej inicjatywy - na zbieranie rannych, chorych i rozbitków oraz opiekę nad nimi, również na obszarach objętych inwazją lub okupacją. Nikt nie może być krzywdzony, ścigany, skazany ani karany z powodu takiej humanitarnej działalności.

2. Strony konfliktu mogą zwrócić się do ludności cywilnej i stowarzyszeń pomocy, o jakich mowa w ustępie 1, o zbieranie rannych, chorych i rozbitków i opiekę nad nimi oraz o poszukiwanie zabitych i wskazywanie miejsc, w których się oni znajdują. Strony konfliktu zapewnią ochronę i niezbędne ułatwienia tym, którzy odpowiedzą na takie wezwanie. Jeżeli strona przeciwna uzyska lub odzyska kontrolę nad obszarem, zapewni ona taką ochronę i ułatwienia na tak długo, jak to będzie potrzebne,

Artykuł 18

Identyfikacja

1. Każda strona konfliktu powinna dołożyć starań, aby personel medyczny i duchowny oraz medyczne jednostki i środki transportu były rozpoznawalne.

2. Każda strona konfliktu powinna także dołożyć starań, aby ustanowić i wprowadzić w życie metody i zasady postępowania, które umożliwią rozpoznanie jednostek medycznych i środków transportu, używających znaku rozpoznawczego i sygnałów rozpoznawczych.

3. Na terytorium okupowanym i na obszarach, na których toczą się walki lub zachodzi prawdopodobieństwo, że będą się toczyć, cywilny personel medyczny i duchowny powinien być rozpoznawalny poprzez znak rozpoznawczy i kartę tożsamości potwierdzającą jego status.

4. Za zgodą uprawnionej władzy jednostki medyczne i środki transportu powinny być oznaczone znakiem rozpoznawczym. Statki i łodzie, o jakich mowa w artykule 22 niniejszego protokołu, powinny być oznakowane stosownie do postanowień Drugiej Konwencji.

5. Obok znaku rozpoznawczego strona konfliktu może, jak przewiduje rozdział III załącznika 1 do niniejszego protokołu, zezwolić na używanie sygnałów rozpoznawczych

dla identyfikacji jednostek medycznych i środków transportu. W drodze wyjątku, w szczególnych przypadkach, o jakich mowa w tym rozdziale, środki transportu medycznego mogą używać sygnałów rozpoznawczych bez stosowania znaku rozpoznawczego.

6. Stosowanie postanowień ustępów 1 do 5 niniejszego artykułu podlega rozdziałom I do III załącznika 1 do niniejszego protokołu. Sygnały określone w rozdziale III tego załącznika i przeznaczone do wyłącznego użytku jednostek medycznych i środków transportu nie mogą być używane - poza wyjątkami przewidzianymi tamże - do innych celów niż identyfikacja jednostek medycznych i środków transportu określonych w tym rozdziale.

7. Postanowienia niniejszego artykułu nie uprawniają do szerszego stosowania znaku rozpoznawczego w czasie pokoju, niż to określa artykuł 44 Pierwszej Konwencji.

8. Postanowienia Konwencji i niniejszego protokołu dotyczące nadzoru nad stosowaniem znaku rozpoznawczego i zapobiegania oraz karania za jego nadużywanie stosuje się do sygnałów rozpoznawczych.

Artykuł 19

Państwa neutralne i inne państwa nie będące stronami konfliktu

Państwa neutralne i inne państwa nie będące stronami konfliktu będą stosowały odpowiednie postanowienia niniejszego protokołu do osób chronionych przez niniejszą część, które mogą być przyjęte lub internowane na ich terytorium, i do zmarłych osób stron konfliktu, które zostaną znalezione.

Artykuł 20

Zakaz represji

Zabronione są represje przeciwko osobom i dobrom chronionym przez niniejszą część.

Dział II

Transport medyczny

Artykuł 21

Pojazdy sanitarne

Pojazdy sanitarne korzystają z takiego samego poszanowania i ochrony, jaki przewidziany jest przez Konwencje i niniejszy protokół dla ruchomych jednostek medycznych.

Artykuł 22

Statki szpitalne i łodzie ratownictwa przybrzeżnego

1. Postanowienia Konwencji dotyczące:

(a) statków, o których mowa w artykułach 22, 24, 25 i 27 Drugiej Konwencji,

(b) ich łodzi ratunkowych i innych ich łodzi,

(c) ich personelu i załogi oraz

(d) rannych, chorych i rozbitków znajdujących się na pokładzie mają zastosowanie również wtedy, gdy te statki lub łodzie przewożą cywilnych rannych, chorych i rozbitków, nie należących do żadnej z kategorii wymienionych w artykule 13 Drugiej Konwencji. Takie osoby cywilne nie mogą jednak być przekazane stronie innej niż własna ani też wzięte do niewoli na morzu. Jeżeli znajdują się one we władzy strony konfliktu innej niż ich własna, będzie miała do nich zastosowanie Czwarta Konwencja i niniejszy protokół.

2. Ochrona zapewniona przez Konwencje statkom, o których mowa w artykule 25 Drugiej Konwencji, rozciąga się również na statki szpitalne oddane do dyspozycji stronie konfliktu na cele humanitarne:

(a) przez państwo neutralne lub inne państwo nie będące stroną konfliktu albo

(b) przez bezstronną międzynarodową organizację humanitarną, pod warunkiem, w obu tych wypadkach, przestrzegania wymogów określonych w tym artykule.

3. Łodzie, o jakich mowa w artykule 27 Drugiej Konwencji, korzystają z ochrony także wtedy, gdy nie dokonano zawiadomienia przewidzianego w tym artykule. Stronom konfliktu proponuje się jednak, by powiadamiały się wzajemnie o wszelkich szczegółach dotyczących takich łodzi, które ułatwiłyby ich identyfikację i rozpoznanie.

Artykuł 23

Inne statki i łodzie sanitarne

1. Statki i łodzie sanitarne, inne niż wymienione w artykule 22 niniejszego protokołu i w artykule 38 Drugiej Konwencji, powinny być zarówno na morzu, jak i na innych wodach szanowane i chronione w sposób przewidziany przez Konwencje i niniejszy protokół w odniesieniu do ruchomych jednostek sanitarnych. Ponieważ ich ochrona może być skuteczna jedynie wtedy, gdy zostaną one zidentyfikowane i rozpoznane jako statki lub łodzie sanitarne, powinny być oznaczone znakiem rozpoznawczym oraz stosować się, w miarę możliwości, do postanowień artykułu 43 ustęp 2 Drugiej Konwencji.

2. Statki i łodzie, o jakich mowa w ustępie 1, podlegają prawom wojny. Każdy okręt wojenny pływający na powierzchni, zdolny do bezpośredniego wymuszenia wykonania swego polecenia, może wydać rozkaz zatrzymania się, oddalenia się lub obrania określonego kursu; one zaś powinny stosować się do takiego polecenia. Takie statki i łodzie nie mogą być w jakikolwiek sposób odrywane od swych zadań medycznych, dopóki są potrzebne dla rannych, chorych i rozbitków znajdujących się na ich pokładzie.

3. Ochrona przewidziana w ustępie 1 ustaje jedynie w warunkach określonych w artykułach 34 i 35 Drugiej Konwencji. Wyraźna odmowa wykonania polecenia wydanego zgodnie z ustępem 2 stanowi działanie na szkodę nieprzyjaciela w rozumieniu artykułu 34 Drugiej Konwencji.

4. Strona konfliktu może powiadomić stronę przeciwną, możliwie najwcześniej przed wypłynięciem, o nazwie, danych technicznych, przewidywanej godzinie wypłynięcia, kursie i przybliżonej prędkości statku lub łodzi sanitarnej, zwłaszcza gdy dotyczy to statków przekraczających wyporność 2000 ton brutto, jak również może podać wszelkie inne informacje, które mogłyby ułatwić identyfikację i rozpoznanie. Strona przeciwna powinna potwierdzić odbiór tych informacji.

5. Postanowienia artykułu 37 Drugiej Konwencji mają zastosowanie do personelu medycznego i duchownego znajdującego się na pokładzie takich statków i łodzi.

6. Postanowienia Drugiej Konwencji mają zastosowanie do rannych, chorych i rozbitków, należących do kategorii, o jakich mowa w artykule 13 Drugiej Konwencji i w artykule 44 niniejszego protokołu, którzy znajdują się na pokładzie takich statków i łodzi sanitarnych. Cywilni - ranni, chorzy i rozbitkowie - którzy nie należą do żadnej z kategorii wymienionych w artykule 13 Drugiej Konwencji, nie powinni, jeżeli znajdują się na morzu, być przekazywani stronie konfliktu, która nie jest ich własna, ani być zmuszani do opuszczenia statku; jeżeli znajdują się oni we władzy strony konfliktu innej niż ich własna, zastosowanie ma Czwarta Konwencja i niniejszy protokół.

Artykuł 24

Ochrona powietrznych statków sanitarnych

Powietrzne statki sanitarne będą szanowane i chronione stosownie do postanowień niniejszej części.

Artykuł 25

Powietrzne statki sanitarne na obszarach nie opanowanych przez stronę przeciwną

Na obszarach lądowych faktycznie kontrolowanych przez siły przyjazne lub na obszarach morskich nie kontrolowanych faktycznie przez stronę przeciwną, a także w przestrzeni powietrznej nad takimi obszarami, poszanowanie i ochrona powietrznych statków sanitarnych strony w konflikcie nie zależy od porozumienia ze stroną przeciwną. Jednak dla większego bezpieczeństwa strona konfliktu używająca swych powietrznych statków sanitarnych na tych obszarach może przekazać stronie przeciwnej informacje

przewidziane w artykule 29, zwłaszcza zaś, kiedy statki takie dokonują lotów, w czasie których dostają się w zasięg systemów broni „ziemia-powietrze" strony przeciwnej.

Artykuł 26

Powietrzne statki sanitarne w strefach styczności lub strefach podobnych

1. W tych częściach strefy styczności, które są faktycznie kontrolowane przez siły przyjazne, a także w strefach, nad którymi faktyczna kontrola nie jest wyraźnie ustalona przez żadne siły, oraz w przestrzeni powietrznej nad tymi strefami ochrona powietrznych statków sanitarnych może być w pełni skuteczna jedynie w drodze uprzedniego porozumienia między właściwymi władzami wojskowymi stron konfliktu, przewidzianego w artykule 29. W razie braku takiego porozumienia, powietrzne statki sanitarne działają na własne ryzyko; statki te powinny jednak być szanowane, gdy zostaną rozpoznane jako powietrzne statki sanitarne.

2. Wyrażenie „strefa styczności" oznacza każdą strefę na lądzie, gdzie wysunięte części sił przeciwnych są ze sobą w styczności, zwłaszcza gdy są one narażone na bezpośredni ostrzał z ziemi.

Artykuł 27

Powietrzne statki sanitarne w strefach kontrolowanych przez stronę przeciwną

1. Powietrzne statki sanitarne strony konfliktu podlegają ochronie podczas przelotu nad strefami lądowymi lub morskimi fizycznie kontrolowanymi przez stronę przeciwną, pod warunkiem uprzedniego otrzymania zgody na takie loty od właściwej władzy strony przeciwnej.

2. Powietrzny statek sanitarny, który wskutek błędu w nawigacji lub wyższej konieczności dotyczącej bezpieczeństwa lotu przelatuje nad strefą faktycznie kontrolowaną przez stronę przeciwną bez porozumienia lub w odstępstwie od warunków porozumienia przewidzianego w ustępie 1, powinien podjąć wszelkie wysiłki dla zidentyfikowania siebie i powiadomienia strony przeciwnej o zaistniałych okolicznościach. Z chwilą gdy taki sanitarny statek powietrzny zostanie rozpoznany przez stronę przeciwną, powinna ona podjąć wszelkie uzasadnione wysiłki, aby wydać rozkaz lądowania lub wodowania, przewidziany w artykule 30 ustęp 1, lub przedsięwziąć inne środki w celu zabezpieczenia swych własnych interesowi - w obydwu wypadkach - dać statkowi powietrznemu czas na podporządkowanie się rozkazowi przed podjęciem ataku przeciwko niemu.

Artykuł 28

Ograniczenia w używaniu powietrznych statków sanitarnych

1. Zabrania się stronom konfliktu używania swych powietrznych statków sanitarnych do prób uzyskania korzyści wojskowych kosztem strony przeciwnej. Obecność powietrznych statków sanitarnych nie może być wykorzystywana do prób ochrony celów wojskowych przed atakiem.

2. Powietrzne statki sanitarne nie powinny być używane do zbierania lub przekazywania danych wywiadowczych i nie powinny przewozić wyposażenia przeznaczonego do tego celu. Zabrania się im przewożenia osób lub ładunku nie objętych definicją zawartą w artykule 8 punkt (f). Nie uważa się za zakazane przewożenie na pokładzie rzeczy osobistych osób przewożonych lub wyposażenia przeznaczonego wyłącznie dla ułatwienia nawigacji, łączności lub identyfikacji.

3. Powietrzne statki sanitarne nie mogą przewozić innej broni niż lekka i amunicji, odebranych rannym, chorym i rozbitkom, znajdującym się na pokładzie i nie przekazanym jeszcze właściwej służbie, oraz takiej lekkiej broni osobistej, jaka może być konieczna do umożliwienia personelowi medycznemu znajdującemu się na pokładzie obrony własnej i powierzonych mu rannych, chorych i rozbitków.

4. Podczas wykonywania lotów, o których mowa w artykułach 26 i 27, powietrzne statki sanitarne nie powinny być używane do poszukiwania rannych, chorych i rozbitków, jeżeli odmiennie nie stanowi wcześniejsze porozumienie ze stroną przeciwną.

Artykuł 29

Zawiadomienia i porozumienia dotyczące powietrznych statków sanitarnych

1. Zawiadomienia przewidziane w artykule 25 albo wezwania do zawarcia uprzedniego porozumienia, przewidziane w artykułach 26, 27, 28 (ustęp 4) lub 31 powinny określać przewidywaną liczbę powietrznych statków sanitarnych, plany ich lotu oraz środki rozpoznania i być rozumiane w taki sposób, aby każdy lot był wykonywany zgodnie z artykułem 28.

2. Strona otrzymująca zawiadomienie dokonane w myśl artykułu 25 niezwłocznie powinna potwierdzić jego odbiór.

3. Strona otrzymująca prośbę dotyczącą zawarcia uprzedniej umowy zgodnie z artykułami 26, 27 lub 31 bądź też artykułem 28 ustęp 4 powinna możliwie najszybciej powiadomić stronę, która skierowała prośbę:

(a) że wyraża zgodę stosownie do prośby;

(b) że odrzuca prośbę albo

(c) że proponuje uzasadnioną zmianę. Może również proponować zakaz lub ograniczenie innych lotów w tej strefie przez określony czas. Jeśli strona, która wezwanie przedstawiła, przyjmuje propozycje alternatywne, powinna przekazać drugiej stronie swoją zgodę.

4. Strony poczynią niezbędne kroki w celu szybkiego przekazania powiadomień i zawarcia porozumień.

5. Strony poczynią również niezbędne kroki, by istotna treść tych powiadomień i umów została szybko przekazana zainteresowanym jednostkom wojskowym i by zostały one poinformowane o środkach identyfikacji używanych przez wchodzące w grę powietrzne statki sanitarne.

Artykuł 30

Lądowanie i inspekcja powietrznych statków sanitarnych

1. Powietrzne statki sanitarne przelatujące nad strefami rzeczywiście opanowanymi przez stronę przeciwną lub strefami, nad którymi żadna ze stron wyraźnie nie panuje mogą być wezwane do lądowania lub odpowiednio wodowania, by umożliwić inspekcję przewidzianą w następnych ustępach. Powietrzne statki sanitarne powinny podporządkować się każdemu wezwaniu tego rodzaju.

2. Jeżeli powietrzny statek sanitarny ląduje lub woduje na wezwanie lub z innych powodów, może być poddany inspekcji jedynie dla sprawdzenia kwestii wymienionych w ustępach 3 i 4. Inspekcja powinna być podjęta niezwłocznie i przeprowadzona szybko. Strona, która przystępuje do inspekcji, nie powinna domagać się, by ranni i chorzy zostali wyładowani ze statku powietrznego, chyba że takie wyładowanie jest niezbędne dla dokonania inspekcji. Powinna ona w każdym razie zatroszczyć się, by inspekcja lub wyładowanie nie pogorszyły stanu rannych i chorych.

3. Jeżeli inspekcja ustali, że statek powietrzny:

(a) jest powietrznym statkiem sanitarnym w rozumieniu artykułu 8 punkt (j);

(b) nie narusza warunków ustanowionych w artykule 28 oraz

(c) nie podjął lotu bez uprzedniego porozumienia lub z jego naruszeniem, jeśli porozumienie takie jest wymagane,to otrzyma on pozwolenie na niezwłoczne kontynuowanie lotu wraz z takimi znajdującymi się w nim osobami, które należą do strony przeciwnej, do państwa neutralnego albo do innego państwa nie będącego stroną konfliktu,.

4. Jeżeli inspekcja ustali, że statek powietrzny:

(a) nie jest powietrznym statkiem sanitarnym w rozumieniu artykułu 8 punkt (j);

(b) narusza warunki ustanowione w artykule 28 albo

(c) podjął lot bez uprzedniego porozumienia lub z jego naruszeniem, jeśli porozumienie takie jest wymagane, to statek ten może być zajęty. Osoby znajdujące się w nim powinny być traktowane stosownie do odpowiednich przepisów Konwencji i niniejszego protokołu. W wypadku gdy zajęty w ten

sposób statek powietrzny jest stałym powietrznym statkiem sanitarnym, może on być później używany wyłącznie jako powietrzny statek sanitarny.

Artykuł 31

Państwa neutralne lub inne państwa nie będące stronami konfliktu

1. Powietrzne statki sanitarne mogą przelatywać, lądować lub wodować na terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną w konflikcie jedynie na podstawie uprzedniego porozumienia. Jeżeli natomiast takie porozumienie istnieje, korzystają one z poszanowania w czasie całego lotu i ewentualnych lądowań. Powinny one jednak podporządkować się każdemu wezwaniu do lądowania lub wodowania.

2. Powietrzny statek sanitarny, który bez uprzedniego porozumienia lub z naruszeniem jego postanowień przelatuje nad terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną w konflikcie bądź wskutek błędu nawigacyjnego, bądź wskutek naglącej sytuacji dotyczącej bezpieczeństwa lotu, powinien poczynić wysiłki, by powiadomić o swym locie i by pozwolić się zidentyfikować. Z chwilą gdy państwo to rozpozna taki powietrzny statek sanitarny, powinno ono dołożyć wszelkich uzasadnionych wysiłków, by dać polecenie lądowania lub wodowania, o jakim mowa w artykule 30 ustęp 1, albo poczynić inne kroki dla zabezpieczenia interesów tego państwa i dać statkowi powietrznemu w obydwu wypadkach czas na podporządkowanie się przed podjęciem ataku przeciwko niemu.

3. Jeżeli powietrzny statek sanitarny ląduje lub woduje na wezwanie albo z innych powodów, stosownie do porozumienia lub w warunkach wskazanych w ustępie 2, na terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną w konflikcie, to może być poddany inspekcji w celu ustalenia, czy jest to rzeczywiście powietrzny statek sanitarny. Inspekcja powinna być podjęta bezzwłocznie i przeprowadzona szybko. Strona przystępująca do inspekcji nie powinna żądać, by ranni i chorzy należący do strony użytkującej statek powietrzny zostali z niego wyładowani, chyba że jest to dla inspekcji nieodzowne. Strona przeprowadzająca inspekcję powinna w każdym razie zapewnić, by inspekcja lub wyładowanie nie pogorszyły stanu rannych i chorych. Jeżeli inspekcja ustali, że statek powietrzny jest istotnie powietrznym statkiem sanitarnym, statek ten wraz ze znajdującymi się w nim osobami z wyjątkiem tych, które zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego mającymi zastosowanie w konfliktach zbrojnych podlegają zatrzymaniu powinien otrzymać zezwolenie na dalszy lot oraz odpowiednie udogodnienia. Jeżeli inspekcja ustali, że taki statek powietrzny nie jest powietrznym statkiem sanitarnym, podlega on zajęciu, a znajdujące się w nim osoby powinny być potraktowane zgodnie z ustępem 4.

4. Ranni, chorzy i rozbitkowie, którzy opuścili powietrzny statek sanitarny za zgodą władz miejscowych na terytorium państwa neutralnego lub innego państwa nie będącego stroną konfliktu, z wyjątkiem tych, którzy uczynili to przejściowo, podlegają zatrzymaniu - jeśli porozumienie między tymi państwami a stronami konfliktu nie przewiduje inaczej - przez to państwo, gdy wymagają tego przepisy prawa międzynarodowego mające zastosowanie w konfliktach zbrojnych, tak by nie mogli na nowo wziąć udziału w działaniach zbrojnych. Koszty leczenia szpitalnego i internowania ponosi państwo, do którego te osoby należą.

5. Państwa neutralne i inne państwa nie będące stronami konfliktu będą stosowały w jednakowy sposób do wszystkich stron konfliktu warunki i ewentualne ograniczenia dotyczące przelotu nad ich terytorium powietrznych statków sanitarnych lub lądowania takich statków.

Dział III

Osoby zaginione i zmarłe

Artykuł 32

Zasada ogólna

Przy stosowaniu niniejszego działu Wysokie Umawiające się Strony, strony konfliktu oraz międzynarodowe organizacje humanitarne wymienione w Konwencjach i niniejszym protokole kierują się w swej działalności przede wszystkim prawem rodzin do wiedzy o losie ich członków.

Artykuł 33
Osoby zaginione

1. Gdy okoliczności na to pozwolą, a najpóźniej z chwilą zakończenia czynnych działań zbrojnych, każda strona konfliktu powinna poszukiwać osób, których zaginięcie zostało jej podane przez stronę przeciwną. Ta przeciwna strona powinna dla ułatwienia poszukiwań podać wszelkie przydatne informacje o takich osobach.

2. Dla ułatwienia zebrania informacji, o jakich mowa w poprzednim ustępie, każda strona konfliktu powinna, w odniesieniu do osób, które nie korzystałyby z lepszego traktowania stosownie do Konwencji lub niniejszego protokołu:

(a) zarejestrować informacje przewidziane w artykule 138 Czwartej Konwencji o tych osobach, które były zatrzymane, uwięzione lub w inny sposób pozbawione wolności przez okres dłuższy niż dwa tygodnie w związku z działaniami zbrojnymi lub okupacją lub które zmarły w okresie pozbawienia wolności;

(b) w jak największym zakresie pomagać oraz, jeśli to konieczne, zbierać i rejestrować informacje o takich osobach, jeżeli one zmarły w innych okolicznościach w związku z działaniami wojennymi lub okupacją.

3. Informacje o osobach, których zaginięcie podano stosownie do ustępu 1, oraz wnioski o takie informacje powinny być przekazywane bądź bezpośrednio, bądź za pośrednictwem Mocarstwa Opiekuńczego, Centralnego Biura Poszukiwań przy Międzynarodowym Komitecie Czerwonego Krzyża lub krajowych stowarzyszeń Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca). Jeżeli te informacje nie są przekazane za pośrednictwem Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża i jego Centralnego Biura Poszukiwań, każda strona konfliktu zapewni dostarczenie ich również Centralnemu Biuru Poszukiwań.

4. Strony konfliktu dołożą starań, by dojść do porozumień, które by pozwoliły zespołom poszukiwać, identyfikować i zbierać zmarłych na polu walki; porozumienia te mogą przewidywać - w miarę potrzeby - że takim zespołom towarzyszyć będzie personel strony przeciwnej w czasie, gdy będą one pełnić swą misję w strefach, które są pod kontrolą tej strony przeciwnej. Personel takich zespołów powinien być szanowany i chroniony w czasie, gdy zajmuje się wyłącznie spełnianiem swych zadań.

Artykuł 34
Szczątki osób zmarłych

1. Szczątki osób zmarłych z przyczyn związanych z okupacją lub w czasie pozbawienia wolności spowodowanego okupacją lub działaniami wojennymi oraz osób, które nie były obywatelami państwa, w którym zmarły w związku z działaniami wojennymi, powinny być szanowane; groby tych osób powinny być szanowane, utrzymywane i oznaczone, tak jak to przewiduje artykuł 130 Czwartej Konwencji, jeśli tych szczątków lub grobów nie dotyczy bardziej korzystne traktowanie w myśl Konwencji lub niniejszego protokołu.

2. Gdy pozwolą na to okoliczności i stosunki między przeciwnymi stronami. Wysokie Umawiające się Strony, na których terytorium położone są groby oraz ewentualnie inne miejsca, w których znajdują się szczątki osób zmarłych z powodu działań wojennych, podczas okupacji lub w okresie pozbawienia wolności, powinny zawrzeć porozumienia w celu:

(a) ułatwienia dostępu do grobów członkom rodzin zmarłych i przedstawicielom oficjalnych służb rejestracji grobów oraz wydania praktycznych zarządzeń dotyczących tego dostępu;

(b) zapewnienia stałej opieki i utrzymania tych grobów;

(c) ułatwienia powrotu szczątków osób zmarłych i ich osobistych rzeczy do kraju pochodzenia na wniosek tego kraju lub jeśli ten kraj się nie sprzeciwia na wniosek rodziny.

3. W braku porozumień przewidzianych w ustępie 2 pkt (b) lub (c) i gdy kraj pochodzenia takich zmarłych nie wyraża woli zapewnienia utrzymania takich grobów na swój koszt, Wysoka Umawiająca się Strona, na której terytorium te groby się znajdują, może zaproponować ułatwienie powrotu szczątków do kraju pochodzenia. Jeżeli ta propozycja nie zostanie przyjęta w ciągu 5 lat od jej złożenia. Wysoka Umawiająca się Strona może, po odpowiednim powiadomieniu kraju pochodzenia, stosować swoje prawo dotyczące cmentarzy i grobów.

4. Wysoka Umawiająca się Strona, na której terytorium znajdują się groby, o jakich mowa w niniejszym artykule, jest uprawniona do ekshumacji szczątków jedynie:

(a) w warunkach określonych w ustępach 2 (c) i 3 albo

(b) gdy ekshumację nakazuje wzgląd na interes publiczny, w tym na potrzeby sanitarne i procesowe; w takim wypadku Wysoka Umawiająca się Strona powinna zawsze traktować szczątki osób zmarłych z szacunkiem i powiadomić kraj pochodzenia o zamiarze ekshumacji, podając przewidywane miejsce ponownego pogrzebania.

Część III
Metody i środki prowadzenia wojny
Status kombatanta i jeńca wojennego
Dział I
Metody i środki prowadzenia wojny
Artykuł 35
Zasady podstawowe

1. W każdym konflikcie zbrojnym prawo stron konfliktu do doboru metod i środków prowadzenia wojny nie jest nieograniczone.

2. Zabronione jest stosowanie broni, pocisków i materiałów, a także metod prowadzenia wojny, które mogą powodować zbędne cierpienia.

3. Zabronieni jest stosowanie metod i środków prowadzenia wojny, których celem jest wywoływanie rozległych, długotrwałych i poważnych szkód w środowisku naturalnym lub po których można oczekiwać, że takie szkody wywołają.

Artykuł 36
Nowe bronie

Przy prowadzeniu badań, prac rozwojowych, nabywaniu lub wprowadzaniu nowej broni, nowego środka lub metody prowadzenia wojny Wysoka Umawiająca się Strona jest obowiązana ustalić, czy ich zastosowanie byłoby w pewnych lub we wszelkich okolicznościach zakazane przez postanowienia niniejszego protokołu lub przez jakikolwiek inny przepis prawa międzynarodowego odnoszący się do tej Wysokiej Umawiającej się Strony.

Artykuł 37
Zakaz wiarołomstwa

1. Zabronione jest zabijanie, ranienie lub pojmanie przeciwnika w sposób wiarołomny. Stanowią wiarołomstwo działania odwołujące się do dobrej wiary przeciwnika w celu wprowadzenia go w błąd, aby uważał on, że ma prawo skorzystać z ochrony przewidzianej przez przepisy prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych, albo że ma obowiązek udzielić takiej ochrony. Następujące działania są przykładami wiarołomstwa:

(a) udawanie zamiaru prowadzenia rokowań pod osłoną flagi parlamentarza albo udawanie poddania się;

(b) udawanie niesprawności wywołanej ranami lub chorobą;

(c) udawanie posiadania statusu osoby cywilnej lub niekombatanta oraz

(d) udawanie posiadania uprzywilejowanego statusu przez używanie znaków, odznak lub mundurów Narodów Zjednoczonych, państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu.

2. Podstępy wojenne nie są zabronione. Podstępy wojenne są to działania, których celem jest wprowadzenie przeciwnika w błąd lub skłonienie do postępowania nieostrożnego, które jednak nie naruszają żadnego przepisu prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych, i które, nie odwołując się do dobrej wiary przeciwnika w sprawie ochrony przewidzianej przez to prawo, nie są wiarołomne. Następujące działania stanowią przykłady podstępów wojennych: stosowanie maskowania, pułapek, operacji pozornych i fałszywe informowanie.

Artykuł 38

Uznane znaki

1. Zabronione jest nieuprawnione używanie znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca albo innych odznak, znaków lub sygnałów przewidzianych przez Konwencje lub niniejszy protokół. Jest też zabronione umyślne nadużywanie innych znaków ochronnych, uznanych w skali międzynarodowej, w tym flagi parlamentarza i znaku chroniącego dobra kultury.

2. Zabronione jest używanie znaku rozpoznawczego Narodów Zjednoczonych poza wypadkami, gdy używanie go jest dozwolone przez tę organizację.

Artykuł 39

Odznaki państwowe

1. Zabronione jest używanie w czasie konfliktu zbrojnego sztandarów lub flag, symboli, odznak lub mundurów wojskowych państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu.

2. Zabronione jest używanie sztandarów lub flag, symboli, odznak lub mundurów wojskowych stron przeciwnych podczas ataków lub dla zamaskowania, wsparcia ochrony lub utrudniania operacji wojskowych.

3. Żadne z postanowień niniejszego artykułu ani ustępu 1 (d) artykułu 37 nie narusza istniejących, powszechnie uznanych przepisów prawa międzynarodowego mających zastosowanie do szpiegostwa lub do używania flag w czasie konfliktów zbrojnych na morzu.

Artykuł 40

Darowanie życia

Zabronione jest wydanie rozkazu, by nikogo nie zostawiać przy życiu, grożenie tym przeciwnikowi lub prowadzenie działań zbrojnych w taki sposób.

Artykuł 41

Ochrona nieprzyjaciela wyłączonego z walki

1. Osoba, która została uznana lub w danych okolicznościach powinna być uznana za wyłączoną z walki, nie może być przedmiotem ataku.

2. Wyłączona z walki jest osoba:

(a) która znajduje się we władzy strony przeciwnej;

(b) która wyraża wyraźnie wolę poddania się lub

(c) która utraciła świadomość lub w inny sposób jest w stanie niesprawności z powodu ran lub choroby i wskutek tego nie może się bronić, pod warunkiem że we wszystkich wypadkach powstrzymuje się ona od jakiegokolwiek działania wrogiego i nie próbuje ucieczki.

3. Jeżeli osoby mające prawo do ochrony, jak jeńcy wojenni, znajdują się we władzy strony przeciwnej w innych niż zwyczajne warunkach walki, które uniemożliwiają ich ewakuację w myśl tytułu III, dział I Trzeciej Konwencji, powinny one być zwolnione i należy przedsięwziąć wszelkie stosowne środki ostrożności, by zapewnić im bezpieczeństwo.

Artykuł 42
Osoby znajdujące się w statkach powietrznych

1. Osoba opuszczająca ze spadochronem statek powietrzny niezdolny do lotu nie powinna być przedmiotem ataku w czasie opadania.

2. Osobie, która opuściła ze spadochronem statek powietrzny niezdolny do lotu, należy, w razie wylądowania jej na terytorium kontrolowanym przez stronę przeciwną, dać możliwość poddania się przed uczynieniem jej przedmiotem ataku, chyba że jest widoczne, iż podejmuje ona wrogie działanie.

3. Oddziały powietrznodesantowe nie są chronione przez niniejszy artykuł.

Dział II
Status kombatanta i jeńca wojennego
Artykuł 43
Siły zbrojne

1. Siły zbrojne strony konfliktu składają się ze wszystkich uzbrojonych i zorganizowanych sił, grup i oddziałów, które podlegają dowództwu odpowiedzialnemu przed tą stroną za postępowanie jego podwładnych, choćby ta strona była reprezentowana przez rząd lub władzę nie uznane przez stronę przeciwną. Takie siły zbrojne powinny podlegać systemowi wewnętrznej dyscypliny, który by zapewniał między innymi poszanowanie przepisów prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

2. Członkowie sił zbrojnych strony konfliktu (inni niż personel medyczny i duchowny objęty artykułem 33 Trzeciej Konwencji) są kombatantami, to jest mają prawo bezpośredniego uczestniczenia w działaniach zbrojnych.

3. Strona konfliktu, która wciela do swych sił zbrojnych organizację paramilitarną lub uzbrojoną służbę porządku publicznego, powinna powiadomić o tym inne strony konfliktu.

Artykuł 44
Kombatanci i jeńcy wojenni

1. Każdy kombatant w rozumieniu artykułu 43, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej, staje się jeńcem wojennym.

2. Chociaż wszyscy kombatanci są zobowiązani do przestrzegania przepisów prawa międzynarodowego, mających zastosowanie w konfliktach zbrojnych, naruszenia tych przepisów nie pozbawiają kombatanta prawa do traktowania go jako kombatanta albo gdy znajdzie się we władzy strony przeciwnej - prawa do traktowania go jako jeńca wojennego, z wyjątkiem wypadków, o jakich mowa w ustępach 3 i 4.

3. Dla wzmocnienia ochrony ludności cywilnej przed skutkami działań wojennych kombatanci są zobowiązani do odróżniania się od ludności cywilnej w czasie, gdy biorą udział w ataku lub w wojskowej operacji przygotowawczej do ataku. Uznając jednak, że w toku konfliktów zbrojnych istnieją sytuacje, gdy wskutek charakteru działań zbrojnych uzbrojony kombatant nie może odróżniać się od ludności cywilnej, zachowuje on swój status kombatanta pod warunkiem, że w takich sytuacjach nosi otwarcie broń:

(a) w czasie każdego starcia zbrojnego;

(b) gdy jest widoczny dla nieprzyjaciela podczas rozwinięcia wojskowego, poprzedzającego rozpoczęcie ataku, w którym ma uczestniczyć.

Działania odpowiadające warunkom przewidzianym w niniejszym ustępie nie są uważane za wiarołomne w rozumieniu ustępu 1 (c) artykułu 37.

4. Każdy kombatant, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej w czasie, gdy nie spełnia warunków przewidzianych w drugim zdaniu ustępu 3, traci prawo do traktowania go jako jeńca wojennego, korzysta jednak mimo to z ochrony równoważnej pod każdym względem z tą, jaka przyznana jest jeńcom wojennym przez Trzecią Konwencję i przez niniejszy protokół. W wypadku gdy jest on sądzony i skazany za

jakiekolwiek przestępstwa popełnione przez niego, ochrona ta obejmuje ochronę równoważną z tą, jaką Trzecia Konwencja przyznała jeńcom wojennym.

5. Kombatant, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej, w czasie gdy nie uczestniczy w ataku lub w wojskowej operacji przygotowawczej do ataku, nie traci z powodu swej poprzedniej działalności prawa do traktowania go jako kombatanta i jeńca wojennego.

6. Niniejszy artykuł nie pozbawia nikogo prawa do traktowania go jako jeńca wojennego w myśl artykułu 4 Trzeciej Konwencji.

7. Niniejszy artykuł nie zmierza do zmiany praktyki państw powszechnie przyjętej, dotyczącej noszenia mundurów przez kombatantów należących do umundurowanych regularnych oddziałów strony konfliktu.

8. Poza kategoriami osób wymienionymi w artykule 13 Pierwszej i Drugiej Konwencji, wszyscy członkowie sił zbrojnych strony konfliktu, określeni w artykule 43 niniejszego protokołu, mają prawo do ochrony przyznanej przez wymienione Konwencje w razie ranienia lub choroby albo gdy - w przypadku Drugiej Konwencji - są rozbitkami na morzu lub na innych wodach.

Artykuł 45

Ochrona osób, które brały udział w działaniach zbrojnych

1. Domniemywa się, że osoba, która bierze udział w działaniach zbrojnych i znajdzie się we władzy strony przeciwnej, jest jeńcem wojennym i dlatego jest chroniona przez Trzecią Konwencję, gdy domaga się statusu jeńca wojennego lub gdy wydaje się, ze ma prawo do statusu jeńca wojennego, albo gdy strona, do której ona należy, domaga się dla niej tego statusu, dokonując notyfikacji wobec Mocarstwa zatrzymującego lub Mocarstwa Opiekuńczego. W razie jakiejkolwiek wątpliwości co do prawa do statusu jeńca wojennego, taka osoba nadal korzysta z tego statusu i w związku z tym z ochrony Trzeciej Konwencji i niniejszego protokołu do czasu ustalenia jej statusu przez właściwy sąd.

2. Jeżeli osoba, która znalazła się we władzy strony przeciwnej, nie jest zatrzymana jako jeniec wojenny i ma być sądzona przez tę stronę za przestępstwo związane z działaniami zbrojnymi, może ona podnieść sprawę swego prawa do statusu jeńca wojennego przed sądem orzekającym w celu uzyskania rozstrzygnięcia w tej kwestii. Ilekroć odpowiednia procedura na to pozwala, kwestia ta powinna być rozstrzygnięta przed wydaniem orzeczenia co do przestępstwa. Przedstawiciele Mocarstwa Opiekuńczego mają prawo przysłuchiwać się postępowaniu, w którym ta sprawa ma być rozstrzygnięta, chyba że wyjątkowo postępowanie toczy się z wyłączeniem jawności ze względu na bezpieczeństwo państwa. W takim wypadku mocarstwo zatrzymujące powinno powiadomić odpowiednie Mocarstwo Opiekuńcze.

3. Osoba, która po wzięciu udziału w działaniach zbrojnych nie ma prawa do statusu jeńca wojennego i której nie przysługuje bardziej korzystne traktowanie zgodnie z Czwartą Konwencją, ma zawsze prawo do ochrony określonej w artykule 75 niniejszego protokołu. Na okupowanym terytorium taka osoba, jeśli nie jest zatrzymana za szpiegostwo, korzysta również, niezależnie od postanowień artykułu 5 Czwartej Konwencji, z praw do porozumiewania się, przewidzianych przez tę Konwencję.

Artykuł 46

Szpiedzy

1. Niezależnie od jakiegokolwiek innego postanowienia Konwencji i niniejszego protokołu członek sił zbrojnych strony konfliktu, który znajdzie się we władzy strony przeciwnej w czasie uprawiania działalności szpiegowskiej, nie ma prawa do statusu jeńca wojennego i może być traktowany jak szpieg.

2. Członek sił zbrojnych strony konfliktu, który zbiera lub usiłuje zbierać na rzecz tej strony wiadomości na terytorium kontrolowanym przez stronę przeciwną, nie będzie

uważany za uprawiającego działalność szpiegowską, jeżeli w tym czasie nosi umundurowanie swoich sił zbrojnych.

3. Członek sił zbrojnych strony konfliktu, który jest stałym mieszkańcem terytorium okupowanego przez stronę przeciwną i zbiera lub usiłuje zbierać na tym terytorium na rzecz strony, do której należy, wiadomości o charakterze wojskowym, nie będzie uważany za uprawiającego działalność szpiegowską, chyba że w czasie swej działalności działa pod fałszywymi pozorami lub w sposób rozmyślnie skryty. Ponadto taki mieszkaniec traci prawo do statusu jeńca wojennego i może być traktowany jak szpieg jedynie w wypadku, gdy zostanie ujęty w czasie prowadzenia działalności szpiegowskiej.

4. Członek sił zbrojnych strony konfliktu, który nie jest stałym mieszkańcem terytorium okupowanego przez stronę przeciwną i który prowadził działalność szpiegowską na tym terytorium, traci prawo do statusu jeńca wojennego i może być traktowany jak szpieg tylko wtedy, gdy zostanie ujęty przed ponownym połączeniem się z siłami zbrojnymi, do których należy.

Artykuł 47

Najemnicy

1. Najemnik nie ma prawa do statusu kombatanta lub jeńca wojennego.

2. Określenie „najemnik" dotyczy każdej osoby, która:

(a) została specjalnie zwerbowana w kraju lub za granicą do walki w konflikcie zbrojnym;

(b) rzeczywiście bierze bezpośredni udział w działaniach zbrojnych;

(c) bierze udział w działaniach zbrojnych głównie w celu uzyskania korzyści osobistej i otrzymała od strony konfliktu lub w jej imieniu obietnicę wynagrodzenia materialnego wyraźnie wyższego od tego, które jest przyrzeczone lub wypłacane kombatantom mającym podobny stopień i sprawującym podobną funkcję w siłach zbrojnych tej strony;

(d) nie jest obywatelem strony konfliktu ani stałym mieszkańcem terytorium kontrolowanego przez stronę konfliktu;

(e) nie jest członkiem sił zbrojnych strony konfliktu;

(f) nie została wysłana przez państwo inne niż strona konfliktu w misji urzędowej jako członek sił zbrojnych tego państwa.

Część IV

Ludność cywilna

Dział I

Ogólna ochrona przed skutkami działań wojennych

Rozdział I

Zasada podstawowa i zakres stosowania

Artykuł 48

Zasada podstawowa

W celu zapewnienia poszanowania i ochrony ludności cywilnej oraz dóbr o charakterze cywilnym strony konfliktu powinny zawsze odróżnić ludność cywilną od kombatantów oraz dobra o charakterze cywilnym od celów wojskowych i w związku z tym kierować swoje operacje jedynie przeciwko celom wojskowym.

Artykuł 49

Określenie ataków i zakres stosowania

1. Określenie „ataki" oznacza akty przemocy w stosunku do przeciwnika zarówno zaczepne, jak i obronne.

2. Postanowienia niniejszego protokołu dotyczące ataków mają zastosowanie do wszelkich ataków, niezależnie od terytorium, na jakim są wykonywane, włączając w to terytorium należące do strony konfliktu, lecz znajdujące się pod kontrolą strony przeciwnej.

3. Postanowienia niniejszego działu mają zastosowanie do każdej operacji lądowej, powietrznej lub morskiej, która może dotyczyć na lądzie ludności cywilnej, osób cywilnych lub dóbr o charakterze cywilnym. Ponadto mają one zastosowanie do wszelkich ataków morskich i powietrznych skierowanych przeciwko celom na lądzie, jednak poza tym nie naruszają przepisów prawa międzynarodowego związanych z konfliktami zbrojnymi na morzu i w powietrzu.

4. Postanowienia niniejszego działu uzupełniają przepisy dotyczące ochrony humanitarnej zawarte w Czwartej Konwencji, zwłaszcza w tytule II i w innych umowach międzynarodowych, które wiążą Wysokie Umawiające się Strony, a także inne przepisy prawa międzynarodowego dotyczące ochrony osób cywilnych i dóbr o charakterze cywilnym przed skutkami działań wojennych na lądzie, na morzu i w powietrzu.

Rozdział II
Osoby cywilne i ludność cywilna
Artykuł 50
Określenie osób cywilnych i ludności cywilnej

1. Za cywilną uważana jest każda osoba nie należąca do żadnej z kategorii określonych w artykule 4 A 1), 2), 3) i 6) Trzeciej Konwencji i w artykule 43 niniejszego protokołu. W razie wątpliwości dana osoba będzie uważana za cywilną.

2. Ludność cywilna obejmuje wszystkie osoby cywilne.

3. Obecność wśród ludności cywilnej pojedynczych osób nie odpowiadających określeniu osoby cywilnej nie pozbawia tej ludności jej cywilnego charakteru.

Artykuł 51
Ochrona ludności cywilnej

1. Ludność cywilna i osoby cywilne korzystają z ogólnej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych. W celu uczynienia tej ochrony skuteczną należy przestrzegać we wszelkich okolicznościach następujących przepisów, które uzupełniają inne odpowiednie przepisy prawa międzynarodowego.

2. Celem ataków nie mogą być ani ludność cywilna jako taka, ani osoby cywilne. Zabronione są akty i groźby przemocy, których głównym celem jest zastraszenie ludności cywilnej.

3. Osoby cywilne nie korzystają z ochrony określonej w niniejszym dziale, jeżeli uczestniczą bezpośrednio w działaniach zbrojnych, przez czas trwania takiego uczestnictwa.

4. Zabronione są ataki bez rozróżnienia.

Określenie „bez rozróżnienia" oznacza:

(a) ataki, które nie są skierowane przeciwko określonemu celowi wojskowemu;

(b) ataki, w których stosuje się metody i środki walki, jakie nie mogą być ograniczone do określonego celu wojskowego, albo

(c) ataki, w których stosuje się metody i środki walki, których skutki nie mogą być ograniczone, jak to nakazuje niniejszy protokół, i w następstwie tego w każdym z tych wypadków mogą godzić bez rozróżnienia w cele wojskowe i w osoby cywilne lub w dobra o charakterze cywilnym.

5. Następujące rodzaje ataków będą między innymi traktowane jako wykonane bez rozróżnienia:

(a) ataki w postaci bombardowania, niezależnie od zastosowanych metod i środków, które jako jeden cel wojskowy traktują pewną liczbę celów wojskowych wyraźnie zarysowanych i odróżniających się, położonych w mieście, na wsi lub w innej strefie obejmującej podobne skupienie osób cywilnych lub dóbr o charakterze cywilnym;

(b) ataki, co do których można przypuszczać, że wywołają również straty w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych, szkody w dobrach o charakterze cywilnym lub połączenie tych strat i szkód, jeśli byłyby one

nadmierne w porównaniu z oczekiwaną konkretną i bezpośrednią korzyścią wojskową.

6. Zabronione są ataki skierowane tytułem represaliów przeciwko ludności cywilnej lub osobom cywilnym.

7. Obecność lub ruch ludności cywilnej albo osób cywilnych nie powinny być wykorzystywane do ochrony przed operacjami wojskowymi pewnych punktów lub pewnych stref, zwłaszcza do prób ochrony celów wojskowych przed atakami albo do maskowania, ułatwienia lub utrudnienia operacji wojskowych. Strony konfliktu nie powinny kierować ruchu ludności cywilnej lub osób cywilnych tak, by stanowiło to próbę ochrony celów wojskowych przed atakami lub osłaniania operacji wojskowych.

8. Żadne naruszenie tych zakazów nie zwalnia stron konfliktu z zobowiązań prawnych w stosunku do ludności cywilnej i do osób cywilnych, w tym z zobowiązania do przedsięwzięcia środków ostrożności przewidzianych w artykule 57.

Rozdział III
Dobra o charakterze cywilnym
Artykuł 52
Ogólna ochrona dóbr o charakterze cywilnym

1. Dobra o charakterze cywilnym nie powinny być celem ataków ani represaliów. Dobrami o charakterze cywilnym są wszystkie dobra, które nie są celami wojskowymi w rozumieniu ustępu 2.

2. Ataki powinny być ściśle ograniczone do celów wojskowych. Co się tyczy dóbr, celami wojskowymi są tylko takie, które z powodu swej natury, swego rozmieszczenia, swego przeznaczenia lub wykorzystania wnoszą istotny wkład do działalności wojskowej i których całkowite lub częściowe zniszczenie, zajęcie lub zneutralizowanie daje określoną korzyść w danej sytuacji.

3. W razie wątpliwości domniemywa się, że dobra normalnie przeznaczone do użytku cywilnego, takie jak miejsce kultu religijnego, dom, inne pomieszczenia mieszkalne lub szkoła, nie są używane w celu wniesienia rzeczywistego wkładu do działania wojskowego.

Artykuł 53
Ochrona dóbr kultury i miejsc kultu religijnego

Z zachowaniem postanowień Konwencji haskiej z dnia 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego oraz innych odpowiednich aktów prawa międzynarodowego, zabronione jest:

(a) dokonywanie jakichkolwiek wrogich ataków skierowanych przeciwko budowlom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów;

(b) używanie takich dóbr do wsparcia wysiłku wojskowego;

(c) czynienie z takich dóbr przedmiotu represaliów.

Artykuł 54
Ochrona dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej

1. Zabronione jest stosowanie przeciwko osobom cywilnym głodu jako metody prowadzenia wojny.

2. Zabronione jest atakowanie, niszczenie, zabieranie lub czynienie nieużytecznymi dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej, takich jak środki żywnościowe i strefy rolnicze, które je wytwarzają, jak zbiory, bydło, urządzenia i zbiorniki z wodą do picia, urządzenia nawadniające w tym celu, aby uniemożliwić ludności cywilnej lub stronie przeciwnej korzystanie z nich - ze względu na ich znaczenie - niezależnie od motywów, którymi mogą być zamiar wygłodzenia ludności cywilnej, spowodowania jej przemieszczenia lub jakiś inny motyw.

3. Zakazy przewidziane w ustępie 2 nie mają zastosowania, jeżeli wymienione dobra są używane przez stronę przeciwną:

(a) wyłącznie do utrzymania członków sił zbrojnych lub

(b) w innych celach niż takie utrzymanie, ale do bezpośredniego wsparcia działania wojskowego, jednak pod warunkiem, by w żadnym wypadku nie podejmować przeciw tym dobrom działań, po których można by oczekiwać, że pozostawią ludności cywilnej tak mało pożywienia lub wody, że zostałaby narażona na głód lub zmuszona do przemieszczenia się.

4. Dobra te nie powinny być przedmiotem represaliów.

5. Ze względu na istotne interesy każdej strony konfliktu podczas obrony własnego terytorium przeciwko inwazji strona konfliktu może na takim terytorium, jeżeli znajduje się pod jej kontrolą, odstąpić od zakazów przewidzianych w ustępie 2, jeżeli stanowcza konieczność wojskowa tego wymaga.

Artykuł 55

Ochrona środowiska naturalnego

1. Podczas działań wojennych należy troszczyć się o ochronę środowiska naturalnego przed szkodami rozległymi, długotrwałymi i poważnymi. Ochrona obejmuje zakaz stosowania metod lub środków walki, które zmierzają albo które mogą zmierzać do wywołania takich szkód w środowisku naturalnym i przez to zagrozić zdrowiu lub przetrwaniu ludności.

2. Zabronione są ataki przeciwko środowisku naturalnemu z tytułu represaliów.

Artykuł 56

Ochrona budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły

1. Budowle i urządzenia zawierające niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapory, groble i elektrownie jądrowe, nie mogą być przedmiotem ataków, choćby stanowiły cele wojskowe, jeżeli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie tych sił i w następstwie wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej. Inne cele wojskowe znajdujące się na takich budowlach lub urządzeniach albo w ich pobliżu nie powinny być przedmiotem ataków, jeżeli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie niebezpiecznych sił i wskutek tego wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej.

2. Szczególna ochrona przed atakami, o jakich mowa w ustępie 1, może ustać jedynie:

(a) co do zapór i grobli - jeżeli są używane do innych celów niż ich normalne przeznaczenie i do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz gdy takie ataki są jedynym możliwym środkiem mogącym spowodować ustanie takiego wsparcia;

(b) co do elektrowni jądrowych - jeżeli dostarczają one prądu elektrycznego do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz jeżeli takie ataki są jedynym możliwym środkiem do spowodowania ustania takiego wsparcia;

(c) co do innych celów wojskowych umieszczonych na takich budowlach lub w ich pobliżu -jeżeli są one wykorzystywane do regularnego, istotnego i bezpośredniego wsparcia operacji wojskowych oraz gdy takie ataki są jedynym możliwym środkiem mogącym spowodować ustanie takiego wsparcia.

3. We wszystkich przypadkach ludność cywilna i osoby cywilne nadal korzystają z pełnej ochrony przyznanej im przez prawo międzynarodowe, włączając w to środki ostrożności przewidziane w artykule 57. Jeżeli ochrona ustaje i jakaś budowla, urządzenie lub Jej cel wojskowy, wymienione w ustępie 1, są atakowane, należy przedsięwziąć wszystkie możliwe w praktyce środki ostrożności dla uniknięcia wyzwolenia niebezpiecznych sił.

4. Zabronione jest czynienie przedmiotem represaliów budowli, urządzeń lub celów wojskowych wymienionych w ustępie 1.

5. Strony konfliktu dołożą starań, by nie rozmieszczać celów wojskowych w pobliżu budowli lub urządzeń wymienionych w ustępie 1. Niemniej jednak dopuszczalne jest rozmieszczenie urządzeń mających jako jedyny cel obronę budowli lub urządzeń chronionych; nie powinny one, jako takie, być celem ataków, pod warunkiem że nie są używane w toku działań zbrojnych do celów innych niż działania obronne w odpowiedzi na ataki przeciwko chronionym budowlom lub urządzeniom i że ich uzbrojenie ogranicza się do broni, która może służyć tylko do odpierania działań nieprzyjacielskich przeciwko chronionym budowlom lub urządzeniom.

6. Wzywa się Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu do zawierania między sobą innych porozumień w celu zapewnienia dodatkowej ochrony dobrom zawierającym niebezpieczne siły.

7. Dla ułatwienia identyfikacji dóbr chronionych przez niniejszy artykuł strony konfliktu mogą je oznaczyć za pomocą specjalnego znaku, składającego się z grupy trzech kół jasnopomarańczowych na jednej osi, jak to przedstawia artykuł 16 załącznika 1 do niniejszego protokołu. Brak takiego oznaczenia nie zwalnia stron konfliktu z zobowiązań wynikających z niniejszego artykułu.

Rozdział IV
Środki ostrożności
Artykuł 57
Środki ostrożności w czasie ataku

1. W toku prowadzenia operacji wojskowych należy stale troszczyć się o oszczędzanie ludności cywilnej, osób cywilnych oraz dóbr o charakterze cywilnym.

2. Odnośnie do ataków powinny być przedsięwzięte następujące środki ostrożności:

(a) planujący lub decydujący o podjęciu ataku powinni:

(i) uczynić wszystko, co jest praktycznie możliwe, dla sprawdzenia, czy celami ataku nie są osoby cywilne ani dobra o charakterze cywilnym i czy nie korzystają ze szczególnej ochrony, lecz że są celami wojskowymi w rozumieniu ustępu 2 artykułu 52 i że postanowienia niniejszego protokołu nie zakazują ich atakowania;

(ii) dobierając środki i metody ataku, przedsięwziąć wszystkie praktycznie możliwe środki ostrożności w celu uniknięcia, a przynajmniej sprowadzenia do minimum, nie zamierzonych strat w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych i szkód w dobrach o charakterze cywilnym;

(iii) powstrzymać się od podjęcia ataku, który mógłby spowodować nie zamierzone straty w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych, szkody w dobrach p charakterze cywilnym lub takie straty i szkody łącznie, których rozmiary byłyby nadmierne do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej;

(b) należy odstąpić od ataku lub go przerwać, gdy okaże się, że jego cel nie ma charakteru wojskowego lub korzysta ze szczególnej ochrony albo że można oczekiwać, iż wywoła on nie zamierzone straty w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej, ranienia osób cywilnych lub szkody w dobrach o charakterze cywilnym albo takie straty i szkody łącznie, których rozmiary byłyby nadmierne w stosunku do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej;

(c) w wypadku gdy ataki mogą zagrozić ludności cywilnej, należy wydać w odpowiednim czasie skuteczne ostrzeżenie, chyba że okoliczności na to nie pozwalają.

3. Jeżeli możliwy jest wybór między kilkoma celami wojskowymi dla osiągnięcia jednakowej korzyści wojskowej, wybrany powinien być cel, którego zaatakowanie stanowi najmniejsze niebezpieczeństwo dla osób cywilnych lub dóbr o charakterze cywilnym.

4. W toku prowadzenia operacji wojskowych na morzu lub w powietrzu każda strona konfliktu powinna przedsięwziąć - stosownie do praw i obowiązków, jakie wypływają dla niej z przepisów prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych - wszelkie uzasadnione środki ostrożności w celu uniknięcia strat w życiu ludzkim wśród ludności cywilnej oraz szkód w dobrach o charakterze cywilnym.

5. Żadne postanowienie niniejszego artykułu nie może być rozumiane jako uprawniające do ataków przeciw ludności cywilnej, osobom cywilnym lub dobrom o charakterze cywilnym.

Artykuł 58

Środki ostrożności przeciwko skutkom ataków

W stopniu największym, jak to jest praktycznie możliwe, strony konfliktu:

(a) podejmą wysiłki, bez uszczerbku dla artykułu 49 Czwartej Konwencji, by oddalić z sąsiedztwa celów wojskowych pozostające pod ich władzą ludność cywilną, osoby cywilne i dobra o charakterze cywilnym;

(b) będą unikały umieszczania celów wojskowych wewnątrz lub w sąsiedztwie stref gęsto zaludnionych;

(c) przedsięwezmą inne środki ostrożności, konieczne do ochrony pozostających pod ich władzą ludności cywilnej, osób cywilnych i dóbr o charakterze cywilnym przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych.

Rozdział V

Miejscowości i strefy pod szczególną ochroną

Artykuł 59

Miejscowości nie bronione

1. Zabrania się stronom konfliktu atakowania jakimkolwiek środkami miejscowości nie bronionych.

2. Uprawnione władze strony konfliktu mogą ogłosić jako miejscowość nie bronioną każde miejsce zamieszkane znajdujące się w pobliżu lub wewnątrz strefy, w której siły zbrojne są w styczności, i które może być okupowane przez stronę przeciwną. W takiej miejscowości powinny być spełnione następujące warunki:

(a) wszyscy kombatanci, jak również broń i ruchomy materiał wojskowy powinni być usunięci;

(b) nie należy czynić użytku ze stałych urządzeń i obiektów wojskowych na szkodę nieprzyjaciela;

(c) władze i ludność nie będą działać na szkodę nieprzyjaciela oraz

(d) nie może być podejmowana żadna działalność dla wsparcia operacji wojskowych.

3. Obecność w takiej miejscowości osób szczególnie chronionych przez Konwencje i przez niniejszy protokół oraz sił policyjnych pozostawionych wyłącznie w celu utrzymania porządku publicznego nie jest sprzeczna z warunkami ustanowionymi w ustępie 2.

4. Oświadczenie złożone zgodnie z ustępem 2 powinno być skierowane do strony przeciwnej; powinno ono określić i opisać w sposób możliwie dokładny granice miejscowości nie bronionej. Strona konfliktu otrzymująca oświadczenie powinna potwierdzić jego odbiór i traktować miejscowość jako nie bronioną, chyba że warunki określone w ustępie 2 nie są w rzeczywistości spełnione; w takim wypadku powinna ona niezwłocznie powiadomić o tym stronę, która złożyła oświadczenie. Nawet jeżeli warunki określone w ustępie 2 nie są spełnione, miejscowość nadal korzysta z ochrony przewidzianej przez inne postanowienia niniejszego protokołu oraz inne przepisy prawa międzynarodowego, mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

5. Strony konfliktu mogą porozumieć się co do tworzenia miejscowości nie bronionych, nawet gdy miejscowości te nie spełniają warunków określonych w ustępie 2.

Porozumienie powinno określić i opisywać w sposób możliwie dokładny granice miejscowości nie bronionej, a w razie potrzeby może ono ustalać formy kontroli.

6. Strona, w której władzy znajduje się miejscowość stanowiąca przedmiot takiego porozumienia, powinna ją oznaczyć w miarę możliwości znakami, jakie uzgodni z drugą stroną; powinny one być umieszczone w miejscach, w których byłyby wyraźnie widoczne, zwłaszcza na obwodzie i granicach miejscowości oraz na głównych drogach.

7. Miejscowość traci status miejscowości nie bronionej, gdy przestaje spełniać warunki określone w ustępie 2 lub w porozumieniu wymienionym w ustępie 5. W takim wypadku miejscowość nadal korzysta z ochrony przewidzianej przez inne postanowienia niniejszego protokołu i przez inne przepisy prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

Artykuł 60

Strefy zdemilitaryzowane

1. Nie wolno stronom konfliktu rozszerzać swych operacji wojskowych na strefy, którym w drodze porozumienia nadany został status strefy zdemilitaryzowanej, jeżeli takie rozszerzenie jest sprzeczne z postanowieniami takiego porozumienia.

2. Takie porozumienie powinno być wyraźne; może ono być zawarte ustnie lub na piśmie, bezpośrednio lub za pośrednictwem Mocarstwa Opiekuńczego albo bezstronnej organizacji humanitarnej, i polegać na obopólnych i zgodnych oświadczeniach. Może być zawarte w czasie pokoju, jak też po rozpoczęciu działań zbrojnych. Powinno ono określać i opisywać możliwie dokładnie granice strefy zdemilitaryzowanej; w razie potrzeby ustali ono formy kontroli.

3. Przedmiotem takiego porozumienia będzie zwykle strefa, w której powinny być spełnione następujące warunki:

(a) wszyscy kombatanci, jak też broń i ruchomy materiał wojskowy powinni być usunięci;

(b) nie należy czynić użytku ze stałych urządzeń i obiektów wojskowych na szkodę nieprzyjaciela;

(c) władza i ludność nie będą działać na szkodę nieprzyjaciela;

(d) powinna ustać wszelka działalność dla wsparcia wysiłku wojskowego.

Strony konfliktu porozumieją się w sprawie interpretacji warunku ustanowionego w punkcie (d) oraz w sprawie dopuszczenia do strefy zdemilitaryzowanej osób innych niż wymienione w ustępie 4.

4. Obecność w takiej strefie osób szczególnie chronionych przez Konwencje i przez niniejszy protokół oraz sił policyjnych pozostawionych wyłącznie w celu utrzymania porządku publicznego nie jest sprzeczna z warunkami ustanowionymi w ustępie 3.

5. Strona, w której władzy znajduje się taka strefa, w miarę możliwości oznaczy ją znakami, jakie uzgodni z drugą stroną; powinny one być umieszczone w miejscach, w których byłyby wyraźnie widoczne, zwłaszcza na obwodzie i granicach strefy oraz na głównych drogach.

6. Jeżeli walki zbliżają się do strefy zdemilitaryzowanej i jeżeli strony zawarły w tej sprawie porozumienie, żadna z nich nie będzie mogła wykorzystywać takiej strefy do celów związanych z prowadzeniem operacji wojskowych ani jednostronnie uchylić jej statusu.

7. W razie istotnego naruszenia przez jedną ze stron konfliktu postanowień ustępów 3 lub 6, druga strona jest zwolniona z obowiązków wypływających z porozumienia nadającego strefie status strefy zdemilitaryzowanej. W takim wypadku strefa traci swój status, jednakże nadal korzysta z ochrony przewidzianej przez inne postanowienia niniejszego protokołu i przez inne przepisy prawa międzynarodowego mającego zastosowanie w konfliktach zbrojnych.

Rozdział VI

Obrona cywilna

Artykuł 61
Określenia i zakres stosowania

W rozumieniu niniejszego protokołu:

(a) określenie „obrona cywilna" oznacza wypełnianie wszystkich lub niektórych zadań humanitarnych wymienionych niżej, mających na celu ochronę ludności cywilnej przed niebezpieczeństwami wynikającymi z działań zbrojnych lub klęsk żywiołowych, i przezwyciężanie ich bezpośrednich następstw, jak też zapewnienie warunków koniecznych do przetrwania. Są to następujące zadania:
(i) służba ostrzegawcza;
(ii) ewakuacja;
(iii) przygotowanie i organizowanie schronów;
(iv) obsługa środków zaciemnienia;
(v) ratownictwo;
(vi) służby medyczne, włączając w to pierwszą pomoc oraz opiekę religijną;
(vii) walka z pożarami;
(viii) wykrywanie i oznaczanie stref niebezpiecznych;
(ix) odkażanie i inne podobne działania ochronne;
(x) dostarczanie doraźnych pomieszczeń i zaopatrzenia;
(xi) doraźna pomoc dla przywrócenia i utrzymania porządku w strefach dotkniętych klęskami;
(xii) doraźne przywrócenie działania niezbędnych służb użyteczności publicznej;
(xiii) doraźne grzebanie zmarłych;
(xiv) pomoc w ratowaniu dóbr niezbędnych dla przetrwania;
(xv) dodatkowe rodzaje działalności, niezbędne dla wypełnienia któregoś z zadań wyżej wymienionych, w tym planowanie i prace organizacyjne.

(b) określenie „organizacje obrony cywilnej" obejmuje obiekty oraz formacje utworzone przez uprawnione władze strony konfliktu lub działające z ich upoważnienia dla wypełnienia któregokolwiek z zadań wymienionych w punkcie (a) i wyznaczone wyłącznie do tych zadań;

(c) określenie „personel" organizacji obrony cywilnej obejmuje osoby, które strona konfliktu zatrudnia wyłącznie do wykonywania zadań wyliczonych w punkcie (a), w tym personel wyznaczony przez uprawnioną władzę tej strony wyłącznie do zarządzania tymi organizacjami;

(d) określenie „materiały" organizacji obrony cywilnej oznacza wyposażenie, zaopatrzenie i środki transportu, które te organizacje użytkują dla wypełniania zadań wyliczonych w punkcie (a).

Artykuł 62
Ochrona ogólna

1. Organizacje cywilne obrony cywilnej, jak też ich personel powinny być szanowane i chronione odpowiednio do postanowień niniejszego protokołu, a zwłaszcza do postanowień niniejszego działu. Mają one prawo do wypełniania swych zadań obrony cywilnej, z wyjątkiem wypadków stanowczej konieczności wojskowej.

2. Postanowienia ustępu 1 stosuje się również do osób cywilnych, które, nie należąc do organizacji obrony cywilnej, odpowiadają na wezwanie uprawnionych władz i wypełniają pod ich kontrolą zadania obrony cywilnej.

3. Do budynków i materiałów używanych w celach obrony cywilnej, jak też do schronów przeznaczonych dla ludności cywilnej stosuje się artykuł 52. Dobra użytkowane w celach obrony cywilnej mogą być niszczone lub przeznaczane do innych celów tylko przez stronę, do której należą.

Artykuł 63

Obrona cywilna na terytoriach okupowanych

1. Na terytoriach okupowanych organizacje obrony cywilnej otrzymają od władz ułatwienia konieczne do wypełniania swych zadań. W żadnym wypadku ich personel nie może być zmuszany do działalności, która przeszkadzałaby należytemu wypełnianiu tych zadań. Mocarstwo Okupacyjne nie może zmieniać struktury lub personelu takich organizacji, jeśli miałoby to przynieść uszczerbek skutecznemu wypełnianiu ich misji. Cywilne organizacje obrony cywilnej nie powinny być zobowiązywane do przyznania pierwszeństwa obywatelom lub interesom tego Mocarstwa.

2. Mocarstwo Okupacyjne nie powinno zobowiązywać, zmuszać lub nakłaniać cywilnych organizacji obrony cywilnej do wypełniania ich zadań w sposób przynoszący w jakiejkolwiek postaci szkodę interesom ludności cywilnej.

3. Mocarstwo Okupacyjne może ze względów bezpieczeństwa rozbroić personel obrony cywilnej.

4. Mocarstwo Okupacyjne nie powinno przeznaczać do innych celów ani rekwirować budynków lub materiałów należących do organizacji obrony cywilnej lub przez nie wykorzystywanych, jeżeli takie przeznaczenie lub zarekwirowanie przyniosłoby szkodę ludności cywilnej.

5. Mocarstwo Okupacyjne może zarekwirować lub przeznaczyć do innych celów te środki, pod warunkiem przestrzegania w dalszym ciągu przepisu ogólnego ustanowionego w ustępie 4 i z zachowaniem następujących warunków szczególnych:

(a) by te budynki lub materiały były konieczne do zaspokajania innych potrzeb ludności cywilnej oraz

(b) by zarekwirowanie lub przeznaczenie do innych celów trwało tylko tak długo, jak długo ta konieczność występuje.

6. Mocarstwo Okupacyjne nie powinno przeznaczać do innych celów ani rekwirować schronów przewidzianych do użytku ludności cywilnej lub koniecznych na potrzeby tej ludności.

Artykuł 64

Organizacje cywilne obrony cywilnej państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu oraz międzynarodowe organizacje koordynujące

1. Artykuły 62, 63, 65 i 66 stosuje się również do personelu i materiałów cywilnych organizacji obrony cywilnej państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu, które wypełniają zadania obrony cywilnej wyliczone w artykule 61 na terytorium strony konfliktu, za zgodą i pod kontrolą tej strony. Należy powiadomić o takiej pomocy możliwie najszybciej każdą zainteresowaną stronę przeciwną. Taka działalność nie powinna w żadnym wypadku być uważana za mieszanie się do konfliktu, powinna jednak być prowadzona z odpowiednim uwzględnieniem interesów bezpieczeństwa zainteresowanych stron konfliktu.

2. Strony konfliktu, które otrzymują pomoc wymienioną w ustępie 1, oraz Wysokie Umawiające się strony, które jej udzielają, powinny ułatwiać w miarę potrzeby międzynarodową koordynację takich działań obrony cywilnej. W takim wypadku postanowienia niniejszego rozdziału stosuje się do uprawnionych organizacji międzynarodowych.

3. Na terytoriach okupowanych Mocarstwo Okupacyjne może wyłączyć lub ograniczyć działalność organizacji obrony cywilnej państw neutralnych lub innych państw nie będących stronami konfliktu oraz międzynarodowych organizacji koordynujących jedynie wtedy, gdy może zapewnić należyte wypełnianie zadań obrony cywilnej środkami własnymi lub środkami okupowanego terytorium.

Artykuł 65

Ustanie ochrony

1. Ochrona, do jakiej mają prawo cywilne organizacje obrony cywilnej, ich personel, budynki, schrony oraz ich materiały, może ustać tylko w wypadku prowadzenia

działań szkodliwych dla nieprzyjaciela lub wykorzystywania ich, poza ich właściwymi zadaniami, do takich działań. Jednakże ochrona ustanie jedynie wtedy, gdy ostrzeżenie ustalające, jeśli to jest celowe, uzasadniony termin pozostanie nieskuteczne.

2. Nie należy uważać za szkodliwe dla nieprzyjaciela:

(a) wykonywania zadań obrony cywilnej pod kierownictwem lub nadzorem władz wojskowych;

(b) współpracy cywilnego personelu obrony cywilnej z personelem wojskowym w wykonywaniu zadań obrony cywilnej ani przydzielenia osób wojskowych do cywilnych organizacji obrony cywilnej;

(c) spełniania zadań obrony cywilnej, które mogą sporadycznie przynosić korzyść ofiarom wojskowym, zwłaszcza niezdolnym do walki.

3. Nie należy ponadto uważać za działanie szkodliwe dla nieprzyjaciela noszenia lekkiej broni osobistej przez cywilny personel obrony cywilnej dla utrzymania porządku lub obrony własnej. Jednak w strefach, w których toczą się albo mogą się toczyć walki na lądzie, strony konfliktu powinny poczynić odpowiednie kroki, aby ograniczyć to uzbrojenie do broni krótkiej, takiej jak pistolety lub rewolwery, w celu ułatwienia rozróżnienia między personelem obrony cywilnej a kombatantami. Gdyby jednak personel obrony cywilnej nosił w takich strefach inną lekką broń osobistą, powinien on być szanowany i chroniony od chwili, gdy, zostanie rozpoznany jako taki.

4. Zorganizowanie cywilnych organizacji obrony cywilnej na wzór wojskowy ani też obowiązkowy charakter służby w nich również nie powinny pozbawiać ich ochrony przewidzianej w niniejszym rozdziale.

Artykuł 66
Identyfikacja

1. Każda strona konfliktu powinna dołożyć starań, by jej organizacje obrony cywilnej, ich personel, budynki i materiały mogły być zidentyfikowane, gdy są całkowicie przeznaczone do zadań obrony cywilnej. Schrony oddane do dyspozycji ludności cywilnej powinny być rozpoznawalne w podobny sposób.

2. Każda strona konfliktu powinna również dołożyć starań, by określić i wprowadzić metody i zasady postępowania, które pozwoliłyby zidentyfikować schrony cywilne, a także personel, budynki i materiały obrony cywilnej, noszące międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej.

3. Na terytoriach okupowanych i w strefach, w których toczą się lub mogą toczyć się walki, personel obrony cywilnej powinien w zasadzie być rozpoznawalny na podstawie międzynarodowego znaku rozpoznawczego obrony cywilnej i karty tożsamości stwierdzającej jego status.

4. Międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej składa się z równobocznego niebieskiego trójkąta na pomarańczowym tle, gdy jest stosowany do ochrony organizacji obrony cywilnej, ich budynków, ich personelu i materiałów albo do ochrony schronów cywilnych.

5. Niezależnie od stosowania znaku rozpoznawczego strony konfliktu mogą porozumieć się co do używania sygnałów rozpoznawczych w celu identyfikacji służb obrony cywilnej.

6. Do stosowania postanowień ustępów 1 do 4 odnoszą się przepisy rozdziału V załącznika 1 do niniejszego protokołu.

7. W czasie pokoju znak opisany w ustępie 4 może być używany, za zgodą uprawnionych władz państwowych, do identyfikacji służb obrony cywilnej.

8. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu poczynią niezbędne kroki w celu ustanowienia kontroli używania międzynarodowego znaku rozpoznawczego obrony cywilnej oraz w celu zapobieżenia jego nadużywania i karania za nadużywanie.

9. Do identyfikacji personelu medycznego i duchownego, formacji medycznych i środków transportu medycznego obrony cywilnej odnosi się artykuł 18.

Artykuł 67
Członkowie sił zbrojnych i formacje wojskowe przydzielone do organizacji obrony cywilnej

1. Członkowie sił zbrojnych i formacje wojskowe przydzielone do organizacji obrony cywilnej podlegają poszanowaniu i ochronie, pod warunkiem że:

(a) taki personel i takie formacje są na stałe przydzielone do wypełniania zadań, o jakich mowa w artykule 61, i wyłącznie temu się poświęcają;

(b) po otrzymaniu takiego przydziału personel ten nie wykonuje innych zadań wojskowych w czasie konfliktu;

(c) taki personel odróżnia się wyraźnie od innych członków sił zbrojnych, nosząc w sposób widoczny międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej, który powinien być dostatecznie duży; personel ten powinien być wyposażony w potwierdzającą jego status kartę tożsamości, o której mowa w rozdziale V załącznika 1 do niniejszego protokołu;

(d) taki personel i takie formacje wyposaża się jedynie w lekką broń osobistą dla utrzymania porządku lub obrony własnej. Postanowienia ustępu 3 artykułu 65 mają zastosowanie również w takim wypadku;

(e) taki personel nie bierze bezpośrednio udziału w działaniach zbrojnych, nie prowadzi działań szkodliwych dla strony przeciwnej ani też nie jest wykorzystywany, poza swymi zadaniami obrony cywilnej, do takich działań;

(f) taki personel i takie formacje spełniają zadania obrony cywilnej wyłącznie na terytorium państwowym swojej strony.

Zabronione jest nieprzestrzeganie warunków wymienionych w punkcie (e) przez członka sił zbrojnych związanego warunkami określonymi w punktach (a) i (b).

2. Członkowie personelu wojskowego pełniący służbę w organizacjach obrony cywilnej stają się, w razie znalezienia się we władzy strony przeciwnej, jeńcami wojennymi Na okupowanym terytorium mogą oni, ale wyłącznie w interesie ludności cywilnej tego terytorium, być użyci do wykonywania zadań obrony cywilnej, jeżeli zachodzi taka potrzeba, pod warunkiem jednak gdy praca taka jest niebezpieczna że zgłoszą się oni ochotniczo do takich zadań.

3. Budynki i istotne elementy materiałów i środków transportu formacji wojskowych przydzielonych do organizacji obrony cywilnej powinny być wyraźnie oznaczone międzynarodowym znakiem rozpoznawczym obrony cywilnej. Znak ten powinien być odpowiednio duży.

4. Budynki i materiały formacji wojskowych przydzielonych na stałe do organizacji obrony cywilnej, i przeznaczone wyłącznie do wykonywania zadań obrony cywilnej podlegają prawu wojny w razie dostania się we władzę strony przeciwnej. Jednakże nie mogą one, z wyjątkiem wypadków stanowczej konieczności wojskowej, mieć innego przeznaczenia, dopóki są niezbędne do spełniania zadań obrony cywilnej, chyba że wcześniej poczynione zostały kroki w celu odpowiedniego zaspokojenia potrzeb ludności cywilnej.

Dział II
Pomoc na rzecz ludności cywilnej

Artykuł 68
Zakres stosowania

Przepisy niniejszego działu mają zastosowanie do ludności cywilnej w rozumieniu niniejszego protokołu i uzupełniają artykuły 23, 55, 59, 60, 61 i 62 oraz inne właściwe przepisy Czwartej Konwencji.

Artykuł 69
Podstawowe potrzeby na okupowanych terytoriach

1. Oprócz zobowiązań wymienionych w artykule 55 Czwartej Konwencji, odnoszących się do zaopatrzenia w żywność i lekarstwa. Mocarstwo Okupacyjne powinno

zapewnić również w jak największym stopniu, stosownie do swych możliwości i bez jakiegokolwiek rozróżnienia na niekorzyść, dostawę odzieży, artykułów pościelowych, doraźnych pomieszczeń mieszkalnych i innego zaopatrzenia, istotnego dla przetrwania ludności cywilnej terytorium okupowanego, a także przedmiotów niezbędnych dla kultu religijnego.

2. Do działań pomocy na rzecz ludności cywilnej terytorium okupowanego stosuje się przepisy artykułów 59, 60, 61, 62, 108, 109, 110 i 111 Czwartej Konwencji, a także artykuł 71 niniejszego protokołu; działania te powinny być prowadzone bez zwłoki.

Artykuł 70

Działania pomocy

1. Gdy ludność cywilna znajdującego się pod kontrolą strony konfliktu terytorium, innego niż terytorium okupowane, jest niedostatecznie zaopatrzona w materiały i żywność wymienione w artykule 69, podejmuje się działania pomocy o charakterze humanitarnym i bezstronnym, prowadzone bez jakiegokolwiek rozróżnienia na niekorzyść, jednakże za zgodą stron zainteresowanych takim działaniem. Propozycje pomocy spełniające powyższe warunki nie będą uważane za mieszanie się do konfliktu ani za działania na szkodę nieprzyjaciela. Przy rozdziale takich przesyłek pomocy pierwszeństwo należy się osobom, które - jak dzieci, kobiety w ciąży lub w połogu oraz matki karmiące - powinny, zgodnie z Czwartą Konwencją i niniejszym protokołem, korzystać z uprzywilejowanego traktowania lub ze szczególnej ochrony.

2. Strony konfliktu i każda Wysoka Umawiająca się strona wydadzą zezwolenie i ułatwią szybki i nie utrudniony przewóz przesyłek, wyposażenia i personelu pomocy, przysyłanych zgodnie z przepisami niniejszego działu, nawet jeżeli taka pomoc jest przeznaczona dla ludności cywilnej strony przeciwnej.

3. Strony konfliktu i każda Wysoka Umawiająca się Strona zezwalająca na przewóz pomocy, wyposażenia lub personelu, stosownie do ustępu 2:

(a) zachowują prawo określenia wymogów technicznych, włączając w to kontrole, jakim taki przewóz podlega;

(b) mogą uzależnić takie zezwolenie od kontroli na miejscu przez Mocarstwo Opiekuńcze rozdziału pomocy;

(c) nie zmienią przeznaczenia przesyłek pomocy ani nie opóźnią ich przewozu, chyba że zachodzi taka nagląca potrzeba ze względu na dobro zainteresowanej ludności cywilnej.

4. Strony konfliktu zapewnią ochronę przesyłek pomocy i ułatwią szybki ich rozdział.

5. Strony konfliktu i każda zainteresowana Wysoka Umawiająca się Strona powinny popierać i ułatwiać skuteczną międzynarodową koordynację działań pomocy wymienionych w ustępie 1.

Artykuł 71

Personel biorący udział w działaniach pomocy

1. W razie potrzeby pomoc dostarczana w ramach działania pomocy może obejmować personel pomocy, zwłaszcza dla transportu i rozdziału przesyłek pomocy; udział takiego personelu jest uzależniony od zgody strony, na której terytorium będzie on wypełniał swoje zadania.

2. Taki personel powinien być szanowany i chroniony.

3. Każda strona otrzymująca przesyłki pomocy pomoże personelowi wymienionemu w ustępie 1 w wykonaniu jego misji pomocy. Jedynie w wypadku stanowczej konieczności wojskowej działalność takiego personelu może być zawężona, a jego przemieszczanie się - czasowo ograniczone.

4. W żadnym wypadku personel pomocy nie powinien wykraczać poza granice swej misji wytyczone przez niniejszy protokół. Powinien on zwłaszcza mieć na uwadze wymagania bezpieczeństwa strony, na której terytorium spełnia on swe funkcje. Można

położyć kres misji każdego członka personelu pomocy, który nie przestrzega takich warunków.

Dział III
Traktowanie osób we władzy strony konfliktu
Rozdział I
Zakres stosowania oraz ochrona osób i dóbr
Artykuł 72
Zakres stosowania

Postanowienia niniejszego działu uzupełniają normy odnoszące się do humanitarnej ochrony osób cywilnych i dóbr o charakterze cywilnym, znajdujących się we władzy strony konfliktu, zawarte w Czwartej Konwencji, zwłaszcza w tytułach I i III, a także inne stosowne normy prawa międzynarodowego dotyczące ochrony podstawowych praw człowieka podczas konfliktu zbrojnego o charakterze międzynarodowym.

Artykuł 73
Uchodźcy i bezpaństwowcy

Osoby, które przed rozpoczęciem działań wojennych są uważane za bezpaństwowców lub uchodźców w rozumieniu odpowiednich aktów międzynarodowych, przyjętych przez zainteresowane strony, albo w rozumieniu ustawodawstwa wewnętrznego państwa przyjmującego lub państwa zamieszkania, powinny w każdych okolicznościach i bez rozróżnienia na niekorzyść być traktowane jako osoby chronione w rozumieniu tytułów I i III Czwartej Konwencji.

Artykuł 74
Łączenie rozproszonych rodzin

Wysokie Umawiające się strony i strony konfliktu powinny ułatwiać wszelkimi możliwymi sposobami łączenie rodzin rozproszonych wskutek konfliktów zbrojnych, a zwłaszcza powinny popierać działalność organizacji humanitarnych, które poświęcają się temu zadaniu, stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu oraz zgodnie ze swymi przepisami dotyczącymi bezpieczeństwa.

Artykuł 75
Podstawowe gwarancje

1. Jeżeli dotyczą ich sytuacje, o jakich mowa w artykule 1 niniejszego protokołu, osoby, które znajdują się we władzy strony konfliktu i którym nie przysługuje bardziej korzystne traktowanie w myśl Konwencji lub niniejszego protokołu, powinny być traktowane we wszelkich okolicznościach humanitarnie i korzystać co najmniej z ochrony przewidzianej przez niniejszy artykuł, bez rozróżnienia na niekorzyść ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię lub wierzenia, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub inne cechy albo też ze względu na jakiekolwiek inne podobne kryteria. Każda ze stron powinna szanować osobę, godność, przekonania i praktyki religijne wszystkich takich osób.

2. Następujące czyny są i pozostają zakazane zawsze i wszędzie, niezależnie od tego, czy dokonane zostaną przez funkcjonariuszy cywilnych czy wojskowych:

(a) zamachy na życie, na zdrowie albo na równowagę fizyczną lub psychiczną takich osób, a zwłaszcza:
  (i) zabójstwo;
  (ii) tortury we wszelkich postaciach, fizyczne i psychiczne;
  (iii) kary cielesne oraz
  (iv) okaleczenia;
(b) zamachy na godność osobistą, zwłaszcza traktowanie upokarzające i poniżające, zmuszanie do prostytucji i wszelkie postacie zamachów na obyczajność;
(c) branie zakładników;
(d) kary zbiorowe,
(e) groźba popełnienia jednego z czynów wyżej wymienionych.

3. Każda osoba zatrzymana, uwięziona lub internowana z powodu czynów związanych z konfliktem zbrojnym powinna być niezwłocznie powiadomiona w języku dla niej zrozumiałym o powodach, dla których te kroki zostały poczynione. Poza przypadkami zatrzymania lub uwięzienia z powodu przestępstwa, należy taką osobę zwolnić w możliwie najkrótszym terminie, a w każdym razie wtedy, gdy ustały okoliczności uzasadniające zatrzymanie, uwięzienie lub internowanie.

4. W stosunku do osoby uznanej winną przestępstwa popełnionego w związku z konfliktem zbrojnym skazanie może nastąpić i kara może być wykonana jedynie na mocy wyroku wydanego przez bezstronny i należycie obsadzony sąd, który przestrzega ogólnie uznanych zasad postępowania sądowego, obejmujących następujące gwarancje:

(a) postępowanie powinno przewidywać niezwłoczne powiadomienie każdego oskarżonego o szczegółach zarzuconego mu przestępstwa i zapewnienie oskarżonemu przed i w czasie rozprawy; wszelkich praw oraz środków niezbędnych do jego obrony;

(b) ukaranie za przestępstwo może nastąpić tylko na zasadzie osobistej odpowiedzialności karnej;

(c) nikt nie powinien być oskarżony ani skazany za czyny lub zaniechania, które nie stanowiły czynu przestępnego według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego, któremu on podlega w chwili ich popełnienia; nie należy orzekać kary surowszej niż kara, jaka mogła być wymierzona w chwili popełnienia przestępstwa; jeżeli po popełnieniu przestępstwa prawo ustanowiło karę łagodniejszą, sprawca powinien z tego skorzystać;

(d) domniemywa się niewinność każdego oskarżonego o przestępstwo, dopóki jego wina nie zostanie ustalona w sposób zgodny z prawem;

(e) każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do rozpatrzenia sprawy w jego obecności;

(f) nie wolno nikogo zmuszać do składania zeznań na swoją niekorzyść ani do przyznania się do winy;

(g) każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do zadawania pytań lub spowodowania zadawania pytań świadkom oskarżenia oraz do sprowadzenia i przesłuchania świadków obrony w takich samych warunkach, jak świadków oskarżenia;

(h) nikt nie może być ścigany ani skazany przez tę samą stronę za przestępstwo, które było już przedmiotem prawomocnego orzeczenia uniewinniającego lub skazującego tę osobę według tego samego prawa i tej samej procedury;

(i) każdy oskarżony o przestępstwo ma prawo do tego, by wyrok był ogłoszony publicznie, oraz

(j) każdy skazany powinien być w chwili skazania pouczony o służących mu sądowych i innych środkach odwoławczych oraz o terminach, w jakich można z nich skorzystać.

5. Kobiety pozbawione wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym powinny być zatrzymane w pomieszczeniach oddzielnych od zajmowanych przez mężczyzn. Powinny one znajdować się pod bezpośrednim nadzorem kobiet. Jednak w razie zatrzymania, uwięzienia lub internowania rodzin, należy je w miarę możliwości trzymać w jednym pomieszczeniu.

6. Osoby zatrzymane, uwięzione lub internowane z powodów związanych z konfliktem zbrojnym powinny korzystać z ochrony przewidzianej przez niniejszy artykuł, aż do ich ostatecznego zwolnienia, repatriacji lub osiedlenia, nawet po zakończeniu konfliktu zbrojnego.

7. W celu usunięcia wszelkich wątpliwości co do ścigania i sądzenia osób oskarżonych o zbrodnie wojenne lub zbrodnie przeciwko ludzkości powinny być stosowane następujące zasady:

(a) osoby oskarżone o takie zbrodnie powinny być ścigane i osądzone stosownie do odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego oraz

(b) każda osoba, której nie przysługuje bardziej korzystne traktowanie w myśl Konwencji lub niniejszego protokołu, powinna być traktowana w sposób przewidziany przez niniejszy artykuł, niezależnie od tego, czy zbrodnie, o jakie jest oskarżona, stanowią ciężkie naruszenie Konwencji lub niniejszego protokołu, czy też nie.

8. Żadne postanowienie niniejszego protokołu nie może być rozumiane jako ograniczające lub naruszające jakiekolwiek inne postanowienie bardziej korzystne, przyznające w myśl odpowiednich przepisów prawa międzynarodowego Większą ochronę osobom, o których mowa w ustępie 1.

Rozdział II
Poczynania na rzecz kobiet i dzieci

Artykuł 76
Ochrona kobiet

1. Kobiety powinny korzystać ze szczególnego poszanowania i podlegają ochronie, zwłaszcza przed zgwałceniem, zmuszaniem do prostytucji i wszelkimi innymi postaciami zamachu na obyczajność.

2. Sprawy kobiet ciężarnych i matek opiekujących się małymi dziećmi, zatrzymanych, uwięzionych lub internowanych, powinny być rozpatrzone w pierwszej kolejności.

3. W możliwie największym stopniu strony konfliktu dołożą starań, by kara śmierci nie była orzekana wobec kobiet ciężarnych lub matek opiekujących się małymi dziećmi za przestępstwo związane z konfliktem zbrojnym. Kara śmierci wobec takich kobiet za takie przestępstwo nie podlega wykonaniu.

Artykuł 77
Ochrona dzieci

1. Dzieci powinny korzystać ze szczególnego poszanowania i być chronione przed wszelkimi postaciami zamachu na obyczajność. Strony konfliktu udzielą im opieki i pomocy, których potrzebują z racji na ich wiek lub z jakiegokolwiek innego powodu.

2. Strony konfliktu poczynią wszelkie praktycznie możliwe kroki, by dzieci poniżej 15 lat nie uczestniczyły bezpośrednio w działaniach zbrojnych; zwłaszcza będą powstrzymywać się od powoływania ich do swych sił zbrojnych. W razie powoływania osób między 15 a 18 rokiem życia, strony będą się starały dać pierwszeństwo starszym.

3. Jeżeli w wypadkach wyjątkowych i wbrew postanowieniom ustępu 2 dzieci, które nie ukończyły 15 lat , uczestniczą bezpośrednio w działaniach zbrojnych i znajdą się we władzy strony przeciwnej, będą nadal korzystać ze szczególnej ochrony przyznanej przez niniejszy artykuł, niezależnie od tego, czy będą jeńcami wojennymi, czy nimi nie będą.

4. W razie zatrzymania, uwięzienia lub internowania z przyczyn związanych z konfliktem zbrojnym, dzieci będą trzymane w pomieszczeniach oddzielnych od zajmowanych przez dorosłych, z wyjątkiem przypadków, gdy rodziny są umieszczone razem, zgodnie z ustępem 5 artykułu 75.

5. Kara śmierci za przestępstwo związane z konfliktem zbrojnym nie podlega wykonaniu wobec osób, które w chwili przestępstwa nie miały 18 lat.

Artykuł 78
Ewakuacja dzieci

1. Żadna strona konfliktu nie powinna ewakuować do obcego kraju dzieci innych niż będące ich obywatelami, chyba że chodzi o czasową ewakuację, która stała się konieczna z poważnych powodów związanych ze zdrowiem lub leczeniem dzieci, albo, z wyłączeniem terytorium okupowanego, z ich bezpieczeństwem. Jeżeli można dotrzeć do rodziców lub opiekunów, ich zgoda na piśmie na taką ewakuację jest konieczna. Jeżeli nie

można do nich dotrzeć, ewakuacja może być dokonana jedynie za pisemną zgodą osób, którym przede wszystkim opieka nad dziećmi została powierzona przez prawo lub zwyczaj. Mocarstwo Opiekuńcze powinno sprawować kontrolę nad każdą ewakuacją tego rodzaju, działając w porozumieniu z zainteresowanymi stronami, to znaczy ze stroną, która przystępuje do ewakuacji, ze stroną, która przyjmuje dzieci, oraz z każdą stroną, której obywatele są ewakuowani. We wszystkich wypadkach wszystkie strony konfliktu przedsięwezmą wszelkie praktycznie możliwe środki ostrożności dla uniknięcia zagrożenia ewakuacji.

2. W razie przystąpienia do ewakuacji stosownie do ustępu 1, każdemu ewakuowanemu dziecku powinna być zapewniona możliwie ciągła nauka, w tym nauka religii i moralności, zgodnie z życzeniami rodziców.

3. Dla ułatwienia dzieciom ewakuowanym powrotu do swej rodziny i do swego kraju, zgodnie z niniejszym artykułem, władze strony dokonującej ewakuacji i w miarę potrzeby władze kraju przyjmującego sporządzą dla każdego dziecka kartę zaopatrzoną w fotografię, którą przekażą do Centralnego Biura Informacji Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża. Każda karta powinna zawierać, w miarę możliwości, jeżeli nie przyniesie to szkody dziecku, następujące dane:

(a) nazwisko (nazwiska) dziecka;
(b) imię (imiona) dziecka;
(c) płeć dziecka;
(d) miejsce i datę urodzenia (lub gdy ta data nie jest znana, wiek w przybliżeniu);
(e) nazwisko i imię ojca;
(f) nazwisko i imię matki oraz, ewentualnie, jej nazwisko panieńskie;
(g) nazwiska bliskich krewnych dziecka;
(h) obywatelstwo dziecka;
(i) język macierzysty dziecka i inne języki, którymi włada;
(j) adres rodziny dziecka;
(k) każdy numer identyfikacyjny nadany dziecku;
(l) stan zdrowia dziecka;
(ł) grupę krwi dziecka;
(m) ewentualne znaki szczególne;
(n) datę i miejsce, w którym dziecko zostało znalezione,
(o) datę i miejsce opuszczenia przez dziecko jego kraju;
(p) ewentualnie religię dziecka;
(r) aktualny adres dziecka w kraju przyjmującym;
(s) jeżeli dziecko umrze przed powrotem, datę, miejsce i okoliczności zgonu oraz miejsce pochowania.

Rozdział III
Dziennikarze
Artykuł 79
Poczynania dla ochrony dziennikarzy

1. Dziennikarze, którzy spełniają niebezpieczne misje zawodowe w strefach konfliktu zbrojnego, będą traktowani jak osoby cywilne w rozumieniu ustępu 1 artykułu 50.

2. Będą oni ochraniani jako tacy, stosownie do Konwencji i niniejszego protokołu, pod warunkiem niepodejmowania żadnego działania, które byłoby sprzeczne z ich statusem osób cywilnych, i bez uszczerbku dla prawa korespondentów wojennych akredytowanych przy siłach zbrojnych do korzystania ze statusu przewidzianego w artykule 4 A. 4) Trzeciej Konwencji.

3. Mogą oni otrzymać kartę tożsamości według wzoru zawartego w załączniku II do niniejszego protokołu. Taka karta, wystawiona przez rząd państwa, którego dziennikarz

jest obywatelem albo na którego terytorium ulokowana jest redakcja zatrudniająca go, poświadczy jego status dziennikarza.

Część V
Wykonanie konwencji i niniejszego protokołu
Dział I
Postanowienia ogólne
Artykuł 80
Środki wykonania

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu poczynią niezwłocznie niezbędne kroki w celu wypełnienia zobowiązań wynikających z Konwencji i niniejszego protokołu.

2. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu wydadzą zarządzenia i instrukcje w celu zapewnienia przestrzegania Konwencji i niniejszego protokołu i będą nadzorować ich wykonanie.

Artykuł 81
Działalność Czerwonego Krzyża i innych organizacji humanitarnych

1. Strony konfliktu przyznają Międzynarodowemu Komitetowi Czerwonego Krzyża wszelkie ułatwienia będące w ich mocy dla umożliwienia mu wypełniania humanitarnych zadań wyznaczonych przez Konwencje i niniejszy protokół w celu zapewnienia ochrony i pomocy ofiarom konfliktów. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża może również za zgodą stron konfliktu prowadzić wszelką inną działalność humanitarną na rzecz takich ofiar.

2. Strony konfliktu przyznają swym organizacjom Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) ułatwienia niezbędne do wykonywania humanitarnej działalności na rzecz ofiar konfliktu, stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu oraz do podstawowych zasad Czerwonego Krzyża, ustalonych przez Międzynarodowe Konferencje Czerwonego Krzyża.

3. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny ułatwiać we wszelki możliwy sposób niesienie pomocy przez organizacje Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca) oraz Ligę Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża ofiarom konfliktów, stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu oraz do podstawowych zasad Czerwonego Krzyża, ustalonych na Międzynarodowych Konferencjach Czerwonego Krzyża.

4. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu przyznają w miarę możliwości ułatwienia podobne do wymienionych w ustępach 2 i 3 innym organizacjom humanitarnym, o których mowa w Konwencjach i w niniejszym protokole i które będą odpowiednio upoważnione przez zainteresowane strony konfliktu i będą wykonywać swoją działalność stosownie do postanowień Konwencji i niniejszego protokołu.

Artykuł 82
Doradcy prawni w siłach zbrojnych

Wysokie Umawiające się Strony w każdym czasie, a strony konfliktu w okresie konfliktu zbrojnego, zapewnią, by w razie potrzeby byli do dyspozycji doradcy prawni, którzy mogliby udzielać porad dowódcom wojskowym na odpowiednim szczeblu odnośnie do stosowania Konwencji i niniejszego protokołu oraz odnośnie do prowadzenia w tym przedmiocie odpowiedniego szkolenia w siłach zbrojnych.

Artykuł 83
Upowszechnianie

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się do jak najszerszego upowszechniania w swych krajach, w czasie pokoju i w okresie konfliktu zbrojnego, Konwencji oraz niniejszego protokołu, a zwłaszcza do włączenia ich do programów szkolenia wojskowego i do zachęcania ludności cywilnej do ich studiowania, tak by te dokumenty były znane siłom zbrojnym i ludności cywilnej.

2. Władze wojskowe lub cywilne, które w okresie konfliktu zbrojnego ponoszą odpowiedzialność za stosowanie Konwencji i niniejszego protokołu, powinny mieć pełną znajomość tekstu tych dokumentów.

Artykuł 84

Przepisy o stosowaniu

Wysokie Umawiające się Strony przekażą sobie jak najszybciej za pośrednictwem depozytariusza lub stosownie do okoliczności za pośrednictwem Mocarstw Opiekuńczych urzędowe teksty niniejszego protokołu, a także ustaw i regulaminów, których wydanie uznają za wskazane w celu zapewnienia jego stosowania.

Dział II

Karanie naruszeń konwencji lub niniejszego protokołu

Artykuł 85

Karanie naruszeń niniejszego protokołu

1. Postanowienia Konwencji dotyczące karania naruszeń i ciężkich naruszeń, uzupełnione przez niniejszy dział, stosują się do karania naruszeń i ciężkich naruszeń niniejszego protokołu.

2. Czyny określone w Konwencjach jako ciężkie naruszenia stanowią ciężkie naruszenia niniejszego protokołu, jeżeli popełnione zostały na szkodę osób znajdujących się we władzy strony przeciwnej, chronionych przez artykuły 44, 45 i 73 niniejszego protokołu, albo na szkodę rannych, chorych i rozbitków strony przeciwnej, chronionych przez niniejszy protokół, lub też przeciwko personelowi medycznemu, formacjom medycznym lub środkom transportu medycznego, znajdującym się pod kontrolą strony przeciwnej i chronionym przez niniejszy protokół.

3. Obok ciężkich naruszeń, opisanych w artykule 11, następujące czyny, w razie popełnienia ich z winy umyślnej, z naruszeniem odpowiednich postanowień niniejszego protokołu i jeżeli pociągają za sobą śmierć albo powodują poważne uszkodzenia ciała lub rozstrój zdrowia, stanowią ciężkie naruszenia niniejszego protokołu:

(a) czynienie ludności cywilnej lub osób cywilnych celem ataku;

(b) podejmowanie ataku bez rozróżnienia, dotykającego ludność cywilną lub dobra o charakterze cywilnym, ze świadomością, że taki atak wywoła straty w życiu ludzkim, ranienia osób cywilnych oraz szkody w dobrach cywilnych, nadmierne w rozumieniu ustępu 2 (a) (iii) artykułu 57;

(c) podejmowanie ataku przeciwko budowlom lub urządzeniom zawierającym siły niebezpieczne ze świadomością, że taki atak spowoduje straty w życiu ludzkim, ranienia osób cywilnych lub szkody w dobrach o charakterze cywilnym, nadmierne w rozumieniu ustępu 2 (a) (iii) artykułu 57;

(d) czynienie celem ataku miejscowości nie bronionych i stref zdemilitaryzowanych;

(e) czynienie celem ataku osoby, o której wiadomo, że jest niezdolna do walki;

(f) wiarołomne używanie, z naruszeniem artykułu 37, znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca albo innych znaków ochronnych uznanych przez Konwencje lub niniejszy protokół.

4. Poza ciężkimi naruszeniami określonymi w ustępach poprzednich i w Konwencjach, następujące czyny uważa się za ciężkie naruszenia protokołu, w razie popełnienia ich z winy umyślnej i z naruszeniem Konwencji lub niniejszego protokołu:

(a) przeniesienie przez Mocarstwo Okupacyjne części swej ludności cywilnej na terytorium, które okupuje, albo deportacja lub przeniesienie wewnątrz, lub poza terytorium okupowane całości albo części ludności tego terytorium, z naruszeniem artykułu 49 Czwartej Konwencji;

(b) wszelkie nie usprawiedliwione opóźnienie repatriacji jeńców wojennych lub osób cywilnych;

(c) praktyka apartheidu oraz inne praktyki nieludzkie i poniżające, oparte na dyskryminacji rasowej i stanowiące znieważanie godności osobistej;

(d) kierowanie ataków przeciwko pomnikom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego wyraźnie rozpoznanym, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów i którym przyznana została szczególna ochrona na mocy odrębnego porozumienia, na przykład w ramach uprawnionej organizacji międzynarodowej, powodujących przez to ich zniszczenie na dużą skalę, gdy brak dowodu, że strona przeciwna naruszyła artykuł 53 punkt (b), i gdy te pomniki historyczne, dzieła sztuki i miejsca kultu religijnego nie są położone w bezpośredniej bliskości celów wojskowych;

(e) pozbawienie osoby chronionej przez Konwencje lub wymienionej w ustępie 2 niniejszego artykułu prawa do należytego i bezstronnego jej osądzenia.

5. Uznaje się, bez uszczerbku dla stosowania Konwencji i niniejszego protokołu, że ciężkie naruszenia tych dokumentów są zbrodniami wojennymi.

Artykuł 86

Zaniechania

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny karać ciężkie naruszenia i poczynić niezbędne kroki w celu zwalczania wszelkich innych naruszeń Konwencji lub niniejszego protokołu, które stanowią zaniechanie sprzeczne z obowiązkiem działania.

2. Okoliczność, że naruszenie Konwencji lub niniejszego protokołu zostało popełnione przez podwładnego, nie zwalnia jego przełożonych od odpowiedzialności karnej lub - odpowiednio - dyscyplinarnej, jeżeli wiedzieli lub byli w posiadaniu wiadomości, które pozwalały im wnioskować w danych okolicznościach, że podwładny popełnia lub popełnił takie naruszenie, i jeżeli nie poczynili wszelkich praktycznie możliwych kroków w celu zapobieżenia takiemu naruszeniu lub ukaraniu za nie.

Artykuł 87

Obowiązki dowódców

1. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny nałożyć na dowódców wojskowych obowiązek, by zapobiegali popełnianiu naruszeń Konwencji i niniejszego protokołu przez członków sił zbrojnych powierzonych ich dowództwu oraz inne osoby podlegające ich władzy i w razie potrzeby aby za nie karali i powiadamiali o nich właściwe władze.

2. W celu zapobieżenia naruszeniom oraz karania za nie Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny wymagać, aby dowódcy wojskowi, stosownie do zakresu swej odpowiedzialności, dołożyli starań, by członkowie sił zbrojnych znajdujący się pod ich dowództwem znali swoje obowiązki wynikające z Konwencji i niniejszego protokołu.

3. Wysokie Umawiające się Strony i strony konfliktu powinny wymagać od każdego dowódcy, który dowiedział się, że jego podwładni lub inne osoby podlegające jego władzy zamierzają dopuścić się lub dopuścili się naruszenia Konwencji lub niniejszego protokołu, aby poczynił kroki niezbędne dla zapobieżenia takim naruszeniom Konwencji lub niniejszego protokołu i w miarę potrzeby spowodował wszczęcie postępowania dyscyplinarnego lub karnego przeciwko sprawcom naruszeń.

Artykuł 88

Wzajemna pomoc w sprawach karnych

1. Wysokie Umawiające się Strony powinny udzielać sobie możliwie najszerszej pomocy prawnej w postępowaniu karnym dotyczącym ciężkich naruszeń Konwencji lub niniejszego protokołu.

2. Uwzględniając prawa i obowiązki ustanowione przez Konwencje oraz przez ustęp 1 artykułu 85 niniejszego protokołu i gdy okoliczności na to pozwolą. Wysokie Umawiające się Strony powinny współdziałać w sprawie ekstradycji. Powinny one

należycie rozważyć wniosek państwa, na którego terytorium zostało popełnione za rzucone naruszenie.

3. We wszystkich wypadkach ma zastosowanie prawo wezwanej Wysokiej Umawiającej się Strony. W każdym razie postanowienia poprzednich ustępów nie naruszają obowiązków wynikających z innych dwustronnych lub wielostronnych umów o ekstradycji, które normują w całości lub części dziedzinę wzajemnej pomocy prawnej w sprawach karnych.

Artykuł 89

Współpraca

W wypadkach ciężkich naruszeń Konwencji lub niniejszego protokołu Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się współdziałać, wspólnie lub oddzielnie, z Organizacją Narodów Zjednoczonych i stosownie do Karty Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 90

Międzynarodowa Komisja do ustalania faktów

1. (a) Należy utworzyć Międzynarodową Komisję do ustalania faktów (zwaną dalej Komisją), złożoną z piętnastu członków o wysokiej moralności i uznanej bezstronności.

(b) Gdy co najmniej dwadzieścia Wysokich Umawiających się Stron zgodzi się na uznanie właściwości Komisji w myśl ustępu 2, a także później w odstępach pięcioletnich, depozytariusz powinien zwołać spotkanie przedstawicieli Wysokich Umawiających się Stron w celu wyboru członków Komisji. Na takim spotkaniu należy wybrać członków Komisji w głosowaniu tajnym z listy osób, dla której sporządzenia każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła zaproponować jedno nazwisko.

(c) Członkowie Komisji pełnią swe funkcje we własnym imieniu i sprawują swój mandat aż do wyboru nowych członków na następnym spotkaniu.

(d) W czasie wyborów Wysokie Umawiające się Strony dołożą starań, by każdy z kandydatów do Komisji miał wymagane kwalifikacje, i będą czuwać, by w składzie Komisji była zapewniona odpowiednia reprezentacja geograficzna.

(e) W razie zwolnienia się jakiegoś miejsca. Komisja sama uzupełni swój skład, kierując się postanowieniami poprzednich punktów.

(f) Depozytariusz zapewni Komisji odpowiednią obsługę administracyjną, niezbędną dla sprawowania jej funkcji.

2. (a) Wysokie Umawiające się Strony mogą w chwili podpisania, ratyfikowania lub przystąpienia do protokołu, lub też później w każdym czasie oświadczyć, że uznają wprost i bez szczególnego porozumienia w stosunku do każdej innej Wysokiej Umawiającej się Strony, która podejmie takie samo zobowiązanie, właściwość Komisji do badania zarzutów tej innej Strony, jak to ustanawia niniejszy artykuł.

(b) Oświadczenia, o jakich mowa wyżej, powinny być składane depozytariuszowi, który przekaże ich odpisy Wysokim Umawiającym się Stronom.

(c) Komisja jest właściwa do:

(i) przeprowadzania badań co do każdego faktu, mającego być ciężkim naruszeniem Konwencji i niniejszego protokołu albo innym ciężkim pogwałceniem Konwencji lub niniejszego protokołu;

(ii) ułatwiania, przez ofiarowanie swych dobrych usług, powrotu do przestrzegania postanowień Konwencji i niniejszego protokołu.

(d) W innych sytuacjach Komisja podejmie badania na żądanie jednej ze stron konfliktu jedynie za zgodą innej lub innych zainteresowanych stron.

(e) Z zastrzeżeniem przestrzegania powyższych postanowień niniejszego ustępu, postanowienia artykułów 52 Pierwszej Konwencji, 53 Drugiej Konwencji, 132 Trzeciej Konwencji i 149 Czwartej Konwencji mają nadal zastosowanie

do wszelkich zarzuconych pogwałceń tych Konwencji i zostaną rozszerzone na jakiekolwiek pogwałcenia niniejszego protokołu.

3. (a) Jeżeli zainteresowane Strony nie uzgodnią inaczej, wszystkie badania powinna przeprowadzać Izba złożona z siedmiu członków:

(i) pięciu członków Komisji, którzy nie powinni być obywatelami żadnej ze stron konfliktu, wyznaczy przewodniczący Komisji, uwzględniając należytą reprezentację regionów geograficznych, po zasięgnięciu opinii stron konfliktu;

(ii) po jednym członku ad hoc, którzy nie powinni być obywatelami żadnej ze stron konfliktu, wyznaczy odpowiednio każda z nich.

(b) Po otrzymaniu żądania przeprowadzenia badań przewodniczący Komisji ustali odpowiedni termin do utworzenia Izby. Jeżeli jeden lub obaj członkowie ad hoc nie zostali wyznaczeni w ustalonym terminie, przewodniczący niezwłocznie dokona niezbędnych mianowań dla uzupełnienia składu Izby.

4. (a) Izba utworzona stosownie do postanowień ustępu 3 powinna dla przeprowadzenia badań wezwać strony konfliktu do udzielenia jej pomocy i przedstawienia dowodów. Będzie też mogła zbierać inne dowody, jakie uzna za potrzebne, i przeprowadzać badania na miejscu.

(b) Wszystkie dowody zostaną podane do wiadomości zainteresowanym stronom, które będą miały prawo przedstawić Komisji swoje spostrzeżenia.

(c) Każda zainteresowana strona będzie mieć prawo wypowiedzenia się co do dowodów.

5. (a) Komisja przedstawi zainteresowanym stronom sprawozdanie z wyników badań Izby, wraz z zaleceniami, jakie uzna za wskazane.

(b) Jeżeli Izba nie zdoła zebrać dowodów dostatecznych dla poczynienia rzeczowych i bezstronnych ustaleń, Komisja powinna podać powody takiej niemożności.

(c) Komisja nie będzie podawać swych ustaleń do publicznej wiadomości, chyba że wszystkie strony konfliktu zwrócą się o to do niej.

6. Komisja ustali swój wewnętrzny regulamin obejmujący przepisy dotyczące przewodniczenia Komisji i Izbie. Regulamin taki powinien przewidywać, że funkcje przewodniczącego Komisji będą wykonywane w sposób ciągły i że w wypadku prowadzenia badań będą sprawowane przez osobę, która nie jest obywatelem strony konfliktu.

7. Wydatki administracyjne Komisji powinny być pokrywane z wkładów Wysokich Umawiających się Stron, które złożą deklaracje przewidziane w ustępie 2, oraz z wkładów dobrowolnych. Strona lub strony konfliktu, które domagają się przeprowadzenia badań, złożą z góry fundusze niezbędne na pokrycie wydatków Izby; otrzymają one zwrot tych wydatków od strony lub stron, przeciwko którym zostały podniesione zarzuty, w wysokości pięćdziesięciu procent wydatków poniesionych przez Izbę. Jeżeli do Izby zostaną wniesione zarzuty wzajemne, każda strona złoży z góry pięćdziesiąt procent niezbędnego funduszu.

Artykuł 91

Odpowiedzialność

Strona konfliktu, która narusza postanowienia Konwencji lub niniejszego protokołu, jest w uzasadnionych wypadkach zobowiązana do odszkodowania. Jest ona odpowiedzialna za wszystkie czyny popełnione przez osoby należące do jej sił zbrojnych.

Część VI

Postanowienia końcowe

Artykuł 92

Podpisanie

Niniejszy protokół będzie otwarty stronom Konwencji do podpisania w sześć miesięcy po podpisaniu Aktu Końcowego i pozostanie otwarty przez okres 12 miesięcy.

Artykuł 93
Ratyfikacja

Niniejszy protokół powinien być ratyfikowany możliwie najszybciej. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone Szwajcarskiej Radzie Związkowej, depozytariuszowi Konwencji.

Artykuł 94
Przystąpienie

Niniejszy protokół będzie otwarty do przystąpienia dla każdej strony Konwencji, która go nie podpisała. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone depozytariuszowi.

Artykuł 95
Wejście w życie

1. Niniejszy protokół wejdzie w życie(1) w 6 miesięcy po złożeniu dwóch dokumentów, ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. Dla każdej strony Konwencji, która ratyfikuje protokół lub przystąpi do niego w terminie późniejszym, wejdzie on w życie w 6 miesięcy po złożeniu przez stronę dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł 96
Stosunki umowne po wejściu w życie niniejszego protokołu

1. Jeżeli strony Konwencji są zarazem stronami niniejszego protokołu. Konwencje mają zastosowanie wraz z niniejszym protokołem jako ich uzupełnieniem.

2. Jeżeli jedna ze stron konfliktu nie jest związana protokołem, strony protokołu pozostają mimo to nim związane w swych wzajemnych stosunkach. Są one również związane niniejszym protokołem w stosunku do strony, która nim nie jest związana, jeżeli ona uznaje i stosuje jego postanowienia.

3. Władza reprezentująca lud będący z Wysoką Umawiającą się Stroną w stanie konfliktu zbrojnego o charakterze określonym w ustępie 4 artykułu 1 może zobowiązać się do stosowania Konwencji i niniejszego protokołu w związku z tym konfliktem, kierując jednostronne oświadczenie do depozytariusza. Takie oświadczenie, po otrzymaniu go przez depozytariusza, ma następujące skutki w związku z tym konfliktem:

(a) Konwencja i niniejszy protokół stają się natychmiast obowiązujące dla tej władzy jako strony konfliktu;

(b) wymieniona władza korzysta z tych samych praw i ma takie same obowiązki jak Wysoka Umawiająca się Strona Konwencji i niniejszego protokołu oraz

(c) Konwencje i niniejszy protokół wiążą w równym stopniu wszystkie strony konfliktu.

Artykuł 97
Poprawki

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona może proponować poprawki do niniejszego protokołu. Tekst każdej proponowanej poprawki powinien być przekazany depozytariuszowi, który zadecyduje, po konsultacji z wszystkimi Wysokimi Umawiającymi się Stronami i z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, czy należy zwołać konferencję w celu rozważenia proponowanej poprawki.

2. Depozytariusz zaprosi na tę konferencję wszystkie Wysokie Umawiające się Strony oraz Strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu.

Artykuł 98
Przegląd załącznika 1

1. Nie później niż w cztery lata po wejściu w życie niniejszego protokołu, a następnie w odstępach czasu nie mniejszych niż cztery lata. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zasięgnie opinii Wysokich Umawiających się Stron co do załącznika

1 do niniejszego protokołu i, jeżeli uzna to za niezbędne, zaproponuje spotkanie ekspertów technicznych w celu przejrzenia załącznika 1 i zaproponowania poprawek, jakie mogą okazać się pożądane. Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od przesłania Wysokim Umawiającym się Stronom propozycji takiego spotkania jedna trzecia z nich nie wyrazi sprzeciwu. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zwoła spotkanie i zaprosi również obserwatorów z właściwych organizacji międzynarodowych. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża zwoła również takie spotkanie w każdym czasie, na żądanie jednej trzeciej Wysokich Umawiających się Stron.

2. Depozytariusz zwoła konferencję Wysokich Umawiających się Stron oraz Stron Konwencji w celu rozpatrzenia poprawek zaproponowanych przez spotkanie ekspertów, jeżeli po takim spotkaniu zażąda tego Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża lub jedna trzecia Wysokich Umawiających się Stron.

3. Poprawki do załącznika 1 mogą na takiej konferencji być przyjęte większością dwóch trzecich głosów Wysokich Umawiających się Stron obecnych i głosujących.

4. Depozytariusz powiadomi o każdej poprawce przyjętej w tym trybie Wysokie Umawiające się Strony Konwencji. Poprawka będzie uważana za przyjętą po upływie jednego roku od takiego powiadomienia, chyba że w ciągu tego okresu nie mniej niż jedna trzecia Wysokich Umawiających się Stron powiadomi depozytariusza o nieprzyjęciu poprawki.

5. Poprawka uznana za przyjętą zgodnie z ustępem 4 wejdzie w życie w trzy miesiące od daty jej przyjęcia w stosunku do wszystkich Wysokich Umawiających się Stron, z wyłączeniem tych, które w myśl tego ustępu złożyły oświadczenie o nieprzyjęciu jej. Strona, która złożyła takie oświadczenie, może je w każdym czasie cofnąć; poprawka wejdzie wtedy w życie w stosunku do tej strony w trzy miesiące po wycofaniu.

6. Depozytariusz powiadomi Wysokie Umawiające się Strony i strony Konwencji o wejściu w życie każdej poprawki, o tym, jakie strony są nią związane, o dacie wejścia jej w życie w stosunku do każdej strony, o oświadczeniach o nieprzyjęciu, złożonych zgodnie z ustępem 4, oraz o wycofaniu takich oświadczeń.

Artykuł 99
Wypowiedzenie

1. W razie wypowiedzenia niniejszego protokołu przez Wysoką Umawiającą się Stronę, wypowiedzenie nabiera mocy po upływie roku od otrzymania dokumentu o wypowiedzeniu. Jeżeli jednak po upływie tego roku strona wypowiadająca znajduje się w jednej z sytuacji, o jakich mowa w artykule 1, wypowiedzenie nie nabierze mocy przed zakończeniem konfliktu zbrojnego lub okupacji, a w żadnym razie przed zakończeniem operacji związanych z ostatecznym uwolnieniem, repatriacją lub ponownym osiedleniem osób chronionych przez Konwencje lub niniejszy protokół.

2. Wypowiedzenie powinno być notyfikowane na piśmie depozytariuszowi, który powiadomi o takiej notyfikacji wszystkie Wysokie Umawiające się Strony.

3. Wypowiedzenie jest skuteczne tylko w stosunku do strony wypowiadającej.

4. Wypowiedzenie notyfikowane stosownie do ustępu 1 nie ma wpływu na zobowiązania już wiążące stronę wypowiadającą w myśl niniejszego protokołu w związku z konfliktem zbrojnym co do jakiegokolwiek czynu dokonanego przed uprawomocnieniem się wypowiedzenia.

Artykuł 100
Notyfikacje

Depozytariusz poinformuje Wysokie Umawiające się Strony, jak też strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu, czy też nie:

(a) o podpisach złożonych pod niniejszym protokołem i o dokumentach ratyfikacji i przystąpienia, złożonych stosownie do artykułów 93 i 94;

(b) o dacie wejścia w życie niniejszego protokołu stosownie do artykułu 95;

(c) o powiadomieniach i oświadczeniach stosownie do artykułów 84, 90 i 97;

(d) o oświadczeniach otrzymanych stosownie do ustępu 3 artykułu 96, które powinny być przekazane jak najszybciej;

(e) o wypowiedzeniach notyfikowanych stosownie do artykułu 99.

Artykuł 101

Rejestracja

1. Protokół niniejszy po wejściu w życie powinien być przesłany przez depozytariusza do Sekretariatu Narodów Zjednoczonych w celu zarejestrowania i opublikowania, stosownie do artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

2. Depozytariusz powiadomi również Sekretariat Narodów Zjednoczonych o wszystkich ratyfikacjach, przystąpieniach i wypowiedzeniach, jakie może otrzymać w sprawie niniejszego protokołu.

Artykuł 102

Teksty autentyczne

Oryginał niniejszego protokołu, którego teksty angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski są jednakowo autentyczne, podlega złożeniu u depozytariusza, który przekaże jego uwierzytelnione odpisy wszystkim stronom Konwencji.

Załącznik I

Regulamin dotyczący identyfikacji

Rozdział I

Karty tożsamości

Artykuł 1

Karta tożsamości dla stałego cywilnego personelu medycznego i duchownego

1. Karta tożsamości dla stałego cywilnego personelu medycznego i duchownego, przewidziana w ustępie 3 artykułu 18 protokołu, powinna:

(a) nosić znak rozpoznawczy i mieć takie rozmiary, by mogła być noszona w kieszeni;

(b) być możliwie trwała;

(c) być wypełniona w języku ojczystym lub urzędowym (ewentualnie także w innych językach);

(d) zawierać nazwisko posiadacza, jego datę urodzenia (lub gdy nie można jej ustalić, jego wiek w chwili wydania karty) oraz jeżeli go posiada numer ewidencyjny;

(e) stwierdzać, z jakiego tytułu posiadacz jest uprawniony do ochrony przez Konwencje i niniejszy protokół;

(f) zawierać fotografię posiadacza oraz jego podpis lub odcisk kciuka albo jedno i drugie;

(g) być zaopatrzona w odcisk pieczęci i podpis uprawnionej władzy;

(h) stwierdzać datę wystawienia i datę wygaśnięcia ważności karty.

2. Karta tożsamości powinna być jednolita na całym terytorium Wysokiej Umawiającej się Strony oraz, w miarę możliwości, powinna być tego samego typu dla wszystkich Stron konfliktu. Strony konfliktu mogą kierować się wzorem jednojęzycznym przedstawionym na rysunku 1. Z chwilą rozpoczęcia działań zbrojnych przekażą one sobie wzór karty tożsamości, jakiego używają, jeżeli karta ta różni się od wzoru na rysunku 1. Karty tożsamości powinny w miarę możliwości być sporządzone w dwu egzemplarzach, z których jeden zachowuje władza wystawiająca; jest ona zobowiązana do sprawowania kontroli nad kartami, które wystawiła.

3. W żadnym wypadku stały cywilny personel medyczny i duchowny nie może być pozbawiony kart tożsamości. W razie utraty karty, jej posiadacz ma prawo do otrzymania duplikatu.

Artykuł 2

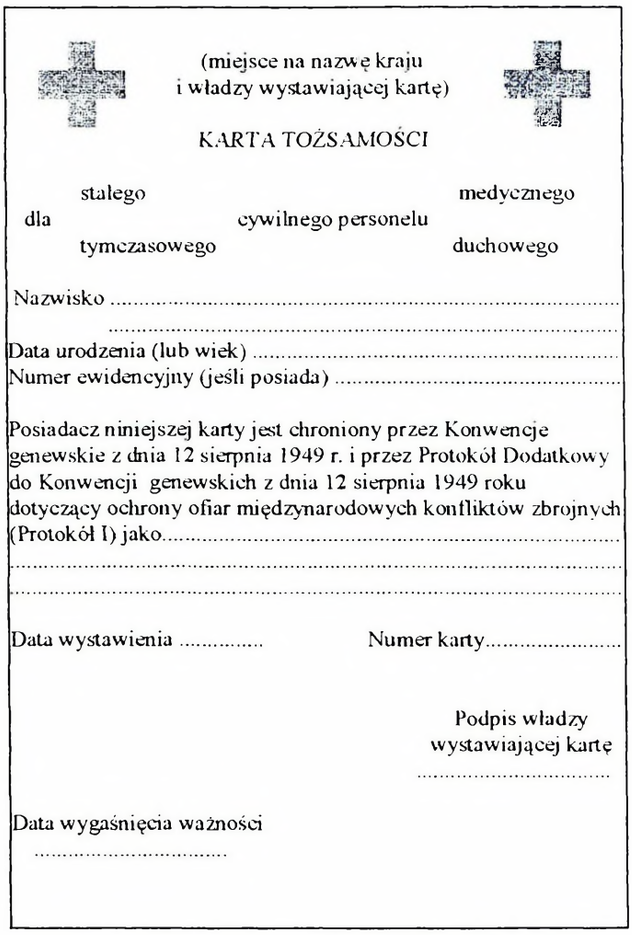
Karta tożsamości dla czasowego cywilnego personelu medycznego i duchownego

1. Karta tożsamości dla czasowego cywilnego personelu medycznego i duchownego powinna, w miarę możliwości, być podobna do karty przewidzianej w artykule 1 niniejszego regulaminu. Strony konfliktu mogą kierować się wzorem przedstawionym na rysunku 1.

2. Jeżeli okoliczności uniemożliwiają zaopatrzenie czasowego cywilnego personelu medycznego i duchownego w karty tożsamości podobne do opisanych w artykule 1 niniejszego regulaminu, personel ten może otrzymać zaświadczenie podpisane przez uprawnioną władzę, podające, że osoba, której je wydano, jest zatrudniona w charakterze personelu czasowego, i stwierdzające, jeśli to możliwe, czas trwania takiego zatrudnienia oraz prawo posiadacza do noszenia znaku rozpoznawczego. Zaświadczenie powinno stwierdzać nazwisko i datę urodzenia posiadacza (lub gdy nie można jej ustalić - jego wiek w chwili wystawienia zaświadczenia), jego funkcję oraz numer ewidencyjny, jeśli taki posiada. Powinno ono także być zaopatrzone w jego podpis lub odcisk kciuka albo w jedno i drugie.

Rysunek 1. Wzór karty tożsamości
(rozmiary: 74 mm × 105 mm)

Strona pierwsza

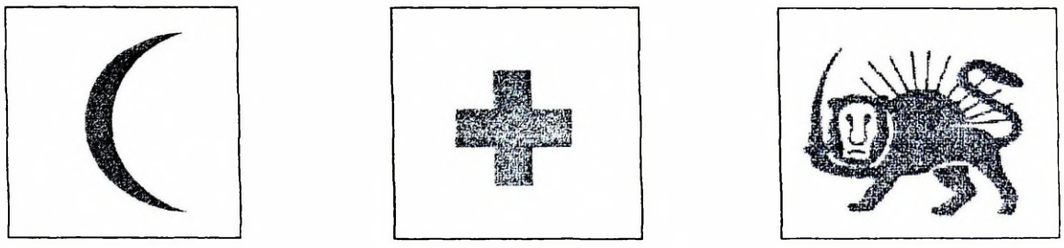
Strona odwrotna

Wzrost	Oczy	Włosy .....
Inne wyróżniające znamiona lub informacje .... Posiadanie broni		
Fotografia posiadacza		
Pieczęć	Podpis lub odcisk kciuka posiadacza albo jedno i drugie	

Rozdział II
Znak rozpoznawczy
Artykuł 3
Kształt i znamiona

1. Znak rozpoznawczy (czerwony na białym tle) powinien być tak duży, jak wymagają tego okoliczności. Co do kształtu krzyża, półksiężyca lub lwa i słońca Wysokie Umawiające się Strony mogą kierować się wzorami przedstawionymi na rysunku 2.

2. W nocy lub gdy widoczność jest ograniczona, znak rozpoznawczy może być świetlny lub oświetlony, może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania.

Rysunek 2. Znaki rozpoznawcze stowarzyszeń pomocy (w kolorze czerwonym na białym tle)

Artykuł 4
Zastosowanie

1. Znak rozpoznawczy powinien w miarę możliwości być umieszczony na flagach lub na powierzchni płaskiej, widocznych ze wszystkich kierunków i jak największej odległości.

2. Jeżeli właściwa władza nie zarządzi inaczej, personel medyczny i duchowny wypełniający swe obowiązki na polu walki powinien w miarę możliwości być wyposażony w nakrycia głowy i odzież, zaopatrzone w znak rozpoznawczy.

Rozdział III
Sygnały rozpoznawcze
Artykuł 5
Zastosowanie nieobowiązkowe

1. Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 6 niniejszego regulaminu sygnały ustanowione w niniejszym rozdziale do wyłącznego użytku medycznych formacji i środków transportu nie powinny być używane do żadnych innych celów. Zastosowanie wszystkich sygnałów, o których mowa w niniejszym rozdziale, nie jest obowiązkowe.

2. Statki powietrzne, czasowo przeznaczone do celów medycznych, które z braku czasu lub ze względu na swoje cechy nie mogą być oznaczone znakiem rozpoznawczym, mogą używać sygnałów, rozpoznawczych ustanowionych w niniejszym rozdziale. Jednak najskuteczniejszym sposobem oznaczania i rozpoznawania powietrznego statku sanitarnego jest zastosowanie sygnału wzrokowego bądź znaku rozpoznawczego, bądź sygnału świetlnego określonego w artykule 6, bądź obu, uzupełnionych innymi sygnałami, o których mowa w artykułach 7 i 8 niniejszego regulaminu.

Artykuł 6
Sygnał świetlny

1. Ustanawia się sygnał świetlny w postaci niebieskiego światła błyskowego do użytku powietrznych statków sanitarnych w celu zasygnalizowania ich tożsamości. Żaden inny statek powietrzny nie powinien używać tego sygnału. Zaleconą barwę niebieską otrzymuje się stosując współrzędne trójchromatyczne:

granica zieleni $y = 0{,}065 + 0{,}805y$

granica bieli $y = 0{,}400 - x$

granica purpury $x = 0{,}133 + 0{,}600y$

Zalecona jest częstotliwość błysków światła niebieskiego 60 do 100 błysków na minutę.

2. Sanitarne statki powietrzne powinny być wyposażone w takie światła, by sygnał był widoczny z możliwie wielu kierunków.

3. W razie braku specjalnego porozumienia między stronami konfliktu, które by zastrzegło stosowanie niebieskich świateł błyskowych wyłącznie do identyfikacji sanitarnych pojazdów, statków i łodzi, używanie takich sygnałów przez inne pojazdy i statki nie jest zabronione.

Artykuł 7
Sygnał radiowy

1. Sygnał radiowy składa się z przekazu radiotelefonicznego lub radiotelegraficznego, poprzedzonego odrębnym sygnałem pierwszeństwa, który określi i zatwierdzi Światowa Administracyjna Konferencja Radiokomunikacyjna Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej. Sygnał ten powinien być przekazany trzykrotnie przed sygnałem wywoławczym danego powietrznego transportu sanitarnego. Przekaz powinien być nadany w języku angielskim, z odpowiednimi przerwami na jednej lub kilku częstotliwościach, określonych zgodnie z ustępem 3. Sygnał pierwszeństwa jest zastrzeżony do wyłącznego użytku medycznych formacji i środków transportu.

2. Przekaz radiowy, poprzedzony odrębnym sygnałem pierwszeństwa, o którym mowa w ustępie 1, powinien zawierać następujące dane:

(a) sygnał wywoławczy środka transportu medycznego;

(b) pozycję środka transportu medycznego;

(c) liczbę i typ środków transportu medycznego;

(d) obraną trasę;

(e) odpowiednio przewidywany czas trwania podróży, jej rozpoczęcia i zakończenia;

(f) wszelkie inne informacje, jak wysokość lotu, obserwowane częstotliwości radiowe, języki, a także mody i kody systemów radarów wtórnego nadzorowania.

3. W celu ułatwienia łączności, o której mowa w ustępach 1 i 2, jak też w artykułach 22, 23, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 protokołu. Wysokie Umawiające się Strony, strony lub strona konfliktu, działające w porozumieniu lub samodzielnie, mogą określić, zgodnie z Tabelą przydziału częstotliwości w Regulaminie radiokomunikacyjnym stanowiącym załącznik do Międzynarodowej konwencji telekomunikacyjnej, oraz ogłosić wybrane krajowe częstotliwości, jakie przeznaczają do takiej łączności. Częstotliwości te powinny być podane Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej, zgodnie z procedurą zatwierdzoną przez Światową Administracyjną Konferencję Radiokomunikacyjną.

Artykuł 8

Identyfikacja za pomocą środków elektronicznych

1. System radaru wtórnego nadzorowania (SSR), określony w załączniku 10 do Konwencji chicagowskiej z dnia 7 grudnia 1944 r., dotyczącej międzynarodowego lotnictwa cywilnego, z późniejszymi zmianami, może być używany do identyfikacji i śledzenia lotu powietrznego statku sanitarnego. Wysokie Umawiające się Strony, strony lub strona konfliktu, działające w porozumieniu lub oddzielnie, określają mod i kod SSR, które mają być zastrzeżone do wyłącznego użytku powietrznych statków sanitarnych, stosownie do procedury zaleconej przez Organizację Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego.

2. Strony konfliktu mogą w drodze odrębnej umowy ustanowić na swój użytek podobny system elektroniczny w celu identyfikacji sanitarnych pojazdów, statków i łodzi.

Rozdział IV

Łączność

Artykuł 9

Łączność radiowa

Sygnał pierwszeństwa przewidziany w artykule 7 niniejszego regulaminu może poprzedzić odpowiednią łączność radiową medycznych formacji i środków transportu dla postępowania stosowanego w myśl artykułów 22, 23, 25, 26, 27, 28, 29, 30 i 31 protokołu.

Artykuł 10

Używanie kodów międzynarodowych

Medyczne formacje i środki transportu mogą też używać kodów i sygnałów ustanowionych przez Międzynarodową Unię Telekomunikacyjną, Organizację Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego i Międzyrządową Morską Organizację Doradczą. Te kody i sygnały powinny być używane zgodnie z zasadami, praktyką i trybem postępowania ustalonymi przez te organizacje.

Artykuł 11

Inne środki łączności

Gdy dwustronna łączność radiowa nie jest możliwa, mogą być używane sygnały przewidziane w Międzynarodowym Zbiorze Sygnałów ustalonym przez Międzyrządową Morską Organizację Doradczą lub w odnośnym załączniku do Konwencji chicagowskiej z dnia 7 grudnia 1944 r. o międzynarodowym lotnictwie Cywilnym, z późniejszymi zmianami.

Artykuł 12

Plany lotów

Porozumienia i powiadomienia dotyczące planów lotów, przewidziane w artykule 29 protokołu, powinny w miarę możliwości być formułowane zgodnie z trybem postępowania ustalonym przez Organizację Międzynarodowego Lotnictwa Cywilnego.

Artykuł 13

Sygnały i tryb postępowania w związku z przechwyceniem sanitarnego statku powietrznego

W razie użycia przechwytującego statku powietrznego do sprawdzenia tożsamości sanitarnego statku powietrznego w locie lub do skłonienia go do lądowania, stosownie do artykułów 30 i 31 protokołu, statek powietrzny przechwytujący i sanitarny statek powietrzny powinny stosować ustaloną procedurę przechwytywania wizualną i radiową, określoną w załączniku 2 do Konwencji chicagowskiej z dnia 7 grudnia 1944 r. o międzynarodowym lotnictwie cywilnym, z późniejszymi zmianami.

Rozdział V
Obrona cywilna
Artykuł 14
Karta tożsamości

1. Do przewidzianej w ustępie 3 artykułu 66 karty tożsamości personelu obrony cywilnej odnoszą się odpowiednio przepisy artykułu 1 niniejszego regulaminu.

2. Karta tożsamości personelu obrony cywilnej może odpowiadać wzorowi przedstawionemu na rysunku 3.

3. Jeżeli personel obrony cywilnej ma prawo noszenia lekkiej broni osobistej, karty tożsamości powinny zawierać odpowiedni wpis.

Rysunek 3. Wzór karty tożsamości dla personelu obrony cywilnej
(rozmiary: 74 mm × 105 mm)

Strona pierwsza

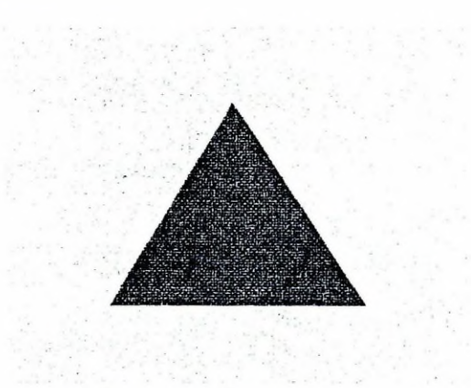
Strona odwrotna

Wzrost	Oczy	Włosy .....
Inne wyróżniające znamiona lub informacje		
Fotografia posiadacza		
Pieczęć	Podpis lub odcisk kciuka posiadacza albo jedno i drugie	

Artykuł 15

Międzynarodowy znak rozpoznawczy

1. Międzynarodowym znakiem rozpoznawczym obrony cywilnej, przewidzianym w ustępie 4 artykułu 66 protokołu jest niebieski trójkąt równoboczny na pomarańczowym tle. Wzór znaku przedstawia rysunek 4.

Rysunek 4. Międzynarodowy znak rozpoznawczy obrony cywilnej (niebieski trójkąt na pomarańczowym tle)

2. Zaleca się, aby:

a) tło trójkąta stanowiły flaga, opaska lub odzież w kolorze pomarańczowym, jeżeli niebieski trójkąt umieszczony jest na fladze, opasce naramiennej lub na plecach;

b) jeden z kątów trójkąta był skierowany pionowo ku górze;

c) żaden z rogów trójkąta nie dotykał skraju pomarańczowego tła.

3. Międzynarodowy znak rozpoznawczy powinien być tak duży, jak wymagają tego okoliczności. Jeżeli to jest możliwe, powinien on być umieszczony na płaskich powierzchniach lub na flagach widocznych ze wszystkich kierunków i z jak najdalszej

odległości. Personel obrony cywilnej, jeśli uprawniona władza nie zarządzi inaczej, powinien w miarę możliwości być wyposażony w nakrycie głowy i odzież, zaopatrzone w międzynarodowy znak rozpoznawczy. W nocy lub gdy widoczność jest zmniejszona, znak może być świetlny lub oświetlony; może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania.

Rozdział VI
Budowle i urządzenia zawierające niebezpieczne siły
Artykuł 16
Międzynarodowy znak specjalny

1. Międzynarodowy znak specjalny dla budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły, o którym mowa w ustępie 7 artykułu 56 protokołu, składa się z trzech jasnopomarańczowych kół o jednakowych wymiarach, umieszczonych na jednej osi; odległość między kołami równa jest ich promieniowi, jak to przedstawia rysunek 5.

2. Znak powinien być tak duży, jak tego wymagają okoliczności. W razie umieszczenia go na dużej powierzchni, powinien on być powtarzany tak często, jak tego wymagają okoliczności. W miarę możliwości powinien on być umieszczony na flagach lub powierzchniach płaskich w taki sposób, aby był widoczny ze wszystkich kierunków i z jak najdalszej odległości.

3. Odległość między zewnętrznymi granicami a skrajem flagi powinna być równa promieniowi koła. Flaga powinna być czworokątna i mieć białe tło.

4. W nocy lub gdy widoczność jest zmniejszona, znak może być świetlny lub oświetlony. Może on też być wykonany z materiałów czyniących go rozpoznawalnym, kiedy zastosuje się techniczne środki wykrywania.

Rysunek 5. Międzynarodowy znak specjalny dla budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły (trzy koła w kolorze jasnopomarańczowym)

Załącznik II
Wzór karty identyfikacyjnej dla dziennikarzy

Awers

UWAGA Niniejsza karta identyfikacyjna jest wydawana dziennikarzom udającym się w niebezpieczne misje zawodowe na obszary objęte konfliktem zbrojnym. Posiadaczowi karty przysługuje takie traktowanie, jak wobec osoby cywilnej, stosownie do Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., oraz do ich Protokołu dodatkowego I. Posiadacz karty zobowiązany jest do noszenia jej przy sobie o każdej porze. Jeżeli posiadacz zostanie zatrzymany, powinien ją natychmiast okazać władzom zatrzymującym w celu ułatwienia ustalenia jego tożsamości.	(Nazwa państwa wystawiającego kartę) KARTA IDENTYFIKACYJNA DLA DZIENNIKARZY UDAJACVYCH SIĘ W NIEBEZPIECZNE MISJE ZAWODOWE

Rewers

Wydana przez (właściwe władze) ..... Miejsce na zdjęcie Miejscowość ..... Data .... Pieczęć urzędowa ..... Podpis posiadacza Nazwisko ..... Imię ..... Miejsce i data urodzenia .... Korespondent ..... Zajmowane stanowisko ..... Ważna do	Wzrost ..... Oczy ..... Waga ..... Włosy ..... Grupa krwi ..... Czynnik Rh ..... Wyznawana wiara (fakultatywnie) ..... Odciski palców (fakultatywnie) ..... (Lewy palec wskazujący) Prawy palec (wskazujący) Znaki szczególne: ....

Protokół dodatkowy do konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. dotyczący ochrony ofiar niemiędzynarodowych konfliktów zbrojnych (protokół II), Genewa, 8 czerwca 1977 r.

(DzU z 1992 r., nr 41, poz. 175, załącznik)

Wstęp

Wysokie Umawiające się Strony,

przypominając, że zasady humanitarne zawarte w artykule 3 Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r. stanowią podstawę poszanowania człowieka w wypadku konfliktu zbrojnego, nie mającego charakteru międzynarodowego; przypominając także, że dokumenty międzynarodowe dotyczące praw człowieka stanowią podstawową ochronę człowieka; podkreślając potrzebę zapewnienia lepszej ochrony ofiarom powyższych konfliktów zbrojnych; przypominając, że w wypadkach nie przewidzianych przez obowiązujące prawo międzynarodowe ludzie pozostają pod ochroną zasad ludzkości i wymagań społecznego sumienia; uzgodniły, co następuje:

Część I
Cele niniejszego protokołu
Artykuł 1
Materialny zakres stosowania

1. Niniejszy protokół, który rozwija i uzupełnia artykuł 3, wspólny dla Konwencji genewskich z dnia 12 sierpnia 1949 r., nie zmieniając warunków jego zastosowania, ma zastosowanie do wszystkich konfliktów zbrojnych, które nie są objęte artykułem 1 Protokołu dodatkowego, dotyczącego ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół 1) i które toczą się na terytorium Wysokiej Umawiającej się Strony między jej siłami zbrojnymi a rozłamowymi siłami zbrojnymi lub innymi zorganizowanymi uzbrojonymi grupami, pozostającymi pod odpowiedzialnym dowództwem i sprawującymi taką kontrolę nad częścią jej terytorium, że mogą przeprowadzać ciągłe i spójne operacje wojskowe oraz stosować niniejszy protokół.

2. Niniejszy protokół nie ma zastosowania do takich wewnętrznych napięć i niepokojów, jak rozruchy, odosobnione i sporadyczne akty przemocy oraz inne działania podobnego rodzaju, które nie są uważane za konflikty zbrojne.

Artykuł 2
Osobowy zakres stosowania

1. Niniejszy protokół ma zastosowanie do wszystkich osób dotkniętych przez konflikt zbrojny określony w artykule 1, bez żadnych różnic na niekorzyść ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię lub wiarę, poglądy polityczne i inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, majątek, urodzenie lub jakiekolwiek inne podobne kryteria (zwane dalej „różnicami na niekorzyść").

2. Po zakończeniu konfliktu zbrojnego wszystkie osoby, które z powodów związanych z tym konfliktem zostały pozbawione wolności lub których wolność została ograniczona, jak również osoby, które po zakończeniu konfliktu doznały takiego traktowania z tych samych powodów, korzystają z ochrony postanowień artykułów 5 i 6 do końca pozbawienia lub ograniczenia wolności.

Artykuł 3
Nieinterwencja

1. Żadne postanowienie niniejszego protokołu nie może być powoływane w celu naruszenia suwerenności państwa lub odpowiedzialności rządu za utrzymanie lub przywrócenie wszelkimi legalnymi środkami porządku publicznego w państwie i za obronę jedności narodowej oraz integralności terytorialnej państwa.

2. Żadne postanowienie niniejszego protokołu nie może być powoływane dla usprawiedliwienia interwencji, bezpośredniej lub pośredniej, z jakichkolwiek powodów,

w sprawy wewnętrzne lub zewnętrzne Wysokiej Umawiającej się Strony, na której terytorium toczy się konflikt.

Część II
Humanitarne traktowanie
Artykuł 4
Gwarancje podstawowe

1. Wszystkie osoby, które nie biorą bezpośredniego udziału w działaniach zbrojnych lub które zaniechały takiego udziału, mają prawo- niezależnie od tego, czy ich wolność została ograniczona, czy nie - do poszanowania ich osoby, godności, przekonań i praktyk religijnych. We wszystkich wypadkach należy je traktować w sposób humanitarny, bez czynienia jakichkolwiek różnic na niekorzyść. Zabronione jest wydawanie rozkazu, by nikogo nie zostawiać przy życiu.

2. Bez naruszenia powszechnego charakteru powyższych postanowień następujące działania przeciwko osobom, o których mowa w ustępie 1, są i pozostają zabronione zawsze i wszędzie:

(a) zamachy na życie, zdrowie lub fizyczną albo psychiczną równowagę osób, zwłaszcza zabójstwa, jak też okrutne traktowanie, takie jak tortury, okaleczenia lub wszelkie postacie kar cielesnych;

(b) kary zbiorowe;

(c) branie zakładników;

(d) działania terrorystyczne;

(e) zamachy na godność osobistą, w szczególności traktowanie poniżające i upokarzające, gwałt, zmuszanie do prostytucji i wszelkie postacie zamachów na obyczajność;

(f) niewolnictwo i handel niewolnikami we wszelkich postaciach;

(g) grabież;

(h) groźba popełnienia któregokolwiek z wymienionych czynów.

3. Dzieciom należna jest opieka i pomoc, jakich potrzebują, a w szczególności:

(a) powinny one pobierać naukę, łącznie z nauką religii i moralności, z uwzględnieniem życzeń rodziców, a w razie nieobecności rodziców osób sprawujących opiekę nad dziećmi;

(b) należy poczynić stosowne kroki dla ułatwienia łączenia rodzin czasowo rozdzielonych;

(c) dzieci w wieku poniżej piętnastu lat nie powinny być wcielane do sił lub grup zbrojnych ani też nie powinny otrzymywać zezwolenia na udział w działaniach zbrojnych;

(d) szczególna ochrona dzieci poniżej piętnastu lat, przewidziana w niniejszym artykule, ma zastosowanie również wtedy, gdy wbrew postanowieniom punktu (c) biorą one bezpośredni udział w działaniach zbrojnych i zostaną pojmane;

(e) w razie potrzeby należy poczynić kroki - jeśli możliwe za zgodą rodziców lub osób zgodnie z prawem lub zwyczajem sprawujących opiekę nad dziećmi dla ewakuacji czasowej dzieci z obszaru, na którym toczą się działania zbrojne, do obszaru bardziej bezpiecznego w kraju oraz zapewnić, by towarzyszyły im osoby odpowiedzialne za ich bezpieczeństwo i pomyślność.

Artykuł 5
Osoby pozbawione wolności

1. Oprócz postanowień artykułu 4 należy przestrzegać przynajmniej następujących postanowień wobec osób pozbawionych wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, zarówno internowanych, jak i uwięzionych:

(a) ranni i chorzy powinni być traktowani zgodnie z artykułem 7;

(b) osoby, o których mowa w niniejszym ustępie, należy zaopatrywać w takim samym stopniu jak miejscową ludność cywilną w żywność i wodę do picia,

zapewnić im opiekę w zakresie zdrowia i higieny oraz ochrony przed surowością klimatu i niebezpieczeństwami konfliktu zbrojnego;

(c) należy im zezwolić na otrzymywanie pomocy indywidualnej i zbiorowej;

(d) należy im zezwolić na praktyki religijne i - na ich wniosek, jeśli jest uzasadniony - na otrzymywanie opieki duchownej od osób wykonujących funkcje religijne, takich jak kapelani;

(e) powinny one, w razie skierowania do pracy, korzystać z warunków pracy i zabezpieczeń podobnych do tych, z jakich korzysta miejscowa ludność cywilna.

2. Odpowiedzialni za internowanie lub uwięzienie osób, o których mowa w ustępie 1, powinni również w ramach swych uprawnień przestrzegać następujących postanowień dotyczących tych osób:

(a) poza wypadkami, gdy mężczyźni i kobiety z jednej rodziny są umieszczeni razem, kobiety powinny mieć pomieszczenia oddzielne od zajmowanych przez mężczyzn i powinny pozostawać pod bezpośrednim nadzorem kobiet;

(b) należy im zezwolić na wysyłanie i otrzymywanie listów i kart, których liczba może być ograniczona przez uprawnioną władzę, jeśli uzna to za konieczne;

(c) miejsca internowania i uwięzienia nie powinny być rozmieszczone w pobliżu strefy walki. Osoby, o których mowa w ustępie 1, powinny być ewakuowane, gdy miejsca, w których są internowane lub uwięzione, staną się szczególnie narażone na niebezpieczeństwa związane z konfliktem zbrojnym, jeżeli ich ewakuacja może być przeprowadzona z zachowaniem odpowiednich warunków bezpieczeństwa;

(d) powinny one korzystać z badań lekarskich;

(e) ich fizyczne i psychiczne zdrowie lub integralność nie powinny być zagrożone przez żadne nieuzasadnione działanie lub zaniechanie. W związku z tym zabronione jest poddawanie osób, o których mowa w niniejszym artykule, postępowaniu medycznemu niewskazanemu z uwagi na ich stan zdrowia i niezgodnemu z ogólnie uznanymi normami medycznymi, stosowanymi w podobnych okolicznościach medycznych wobec osób znajdujących się na wolności.

3. Osoby nie objęte ustępem 1, których wolność została ograniczona w jakiejkolwiek postaci z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, powinny być traktowane w sposób humanitarny, zgodnie z artykułem 4 oraz z ustępami 1 (a), (c), (d) i 2 (b) niniejszego artykułu.

4. Jeżeli postanowiono zwolnić osoby pozbawione wolności, to podejmujący taką decyzję powinni poczynić odpowiednie kroki w celu zapewnienia bezpieczeństwa tym osobom.

Artykuł 6
Ściganie karne

1. Niniejszy artykuł ma zastosowanie do ścigania i karania przestępstw związanych z konfliktem zbrojnym.

2. Nie wolno wydawać orzeczenia skazującego ani wykonywać kary w stosunku do osoby uznanej za winną, jeżeli sprawa nie zostanie uprzednio rozpatrzona przez sąd zapewniający podstawowe gwarancje niezawisłości i bezstronności. W szczególności:

(a) postępowanie powinno przewidywać bezzwłoczne powiadomienie oskarżonego o szczegółach zarzucanego mu przestępstwa i zapewnić oskarżonemu przed i w czasie rozprawy wszystkie prawa i środki niezbędne do jego obrony;

(b) uznanie winnym może nastąpić tylko na zasadzie osobistej odpowiedzialności karnej;

(c) nikt nie może być skazany za działania lub zaniechania, które według prawa obowiązującego w chwili ich popełnienia nie stanowiły czynu przestępnego.

Nie można też nałożyć kary surowszej od tej, jaką można by wymierzyć w czasie, gdy przestępstwo popełniono. Jeżeli po popełnieniu przestępstwa prawo ustanowiło karę łagodniejszą, sprawca powinien z tego skorzystać;

(d) domniemywa się niewinność oskarżonego, dopóki jego wina nie zostanie ustalona w sposób zgodny z prawem;

(e) oskarżony ma prawo do obecności na rozprawie;

(f) nie wolno nikogo zmuszać do składania zeznań na swoją niekorzyść ani do przyznania się do winy.

3. Każdy skazany powinien w chwili skazania być pouczony o służących mu sądowych i innych środkach odwoławczych oraz o terminach, w jakich można z nich skorzystać.

4. Nie należy orzekać kary śmierci w stosunku do osób, które nie miały osiemnastu lat w chwili popełnienia przestępstwa; kary tej nie należy wykonywać wobec kobiet ciężarnych i matek małych dzieci.

5. Po zakończeniu działań zbrojnych władze sprawujące rządy dołożą starań, by objąć możliwie szeroką amnestią osoby, które uczestniczyły w konflikcie zbrojnym, oraz takie, które były pozbawione wolności z powodów związanych z konfliktem zbrojnym, zarówno internowane, jak i uwięzione.

Część III
Ranni, chorzy i rozbitkowie

Artykuł 7
Ochrona i leczenie

1. Wszyscy ranni, chorzy i rozbitkowie korzystają z poszanowania i ochrony, niezależnie od tego, czy uczestniczyli w konflikcie zbrojnym.

2. Powinni oni we wszystkich okolicznościach być traktowani w sposób humanitarny i być poddani w możliwie największym zakresie i jak najszybciej leczeniu, jakiego wymaga ich stan. Nie należy czynić między nimi różnicy na podstawie innych kryteriów niż medyczne.

Artykuł 8
Poszukiwania

Gdy tylko okoliczności na to pozwolą, a zwłaszcza po walce, należy poczynić bezzwłocznie wszelkie możliwe kroki w celu poszukiwania rannych, chorych i rozbitków, ochrony ich przed grabieżą, złym traktowaniem, zapewnienia im należytej opieki, a także w celu poszukiwania zmarłych, zapobieżenia ich ograbieniu oraz w celu pochowania ich w sposób godziwy.

Artykuł 9
Ochrona personelu medycznego i duchownego

1. Personel medyczny i duchowny powinien być szanowany i chroniony. Należy zapewnić mu wszelką możliwą pomoc dla wykonania jego zadań; nie powinien on być zmuszany do wykonywania zadań nie dających się pogodzić z jego humanitarnym posłannictwem.

2. Nie należy domagać się od personelu medycznego, by wykonując swe zadania dawał jakiejkolwiek osobie pierwszeństwo z powodów innych niż medyczne.

Artykuł 10
Ogólna ochrona działalności medycznej

1. Nikt nie może być karany za działalność medyczną zgodną z etyką medyczną, niezależnie od okoliczności oraz od tego, kto z takiej działalności korzysta.

2. Osoby prowadzące działalność o charakterze medycznym nie mogą być zmuszane do czynów lub prac sprzecznych z etyką medyczną lub z innymi normami medycznymi, które chronią rannych i chorych, albo z postanowieniami niniejszego protokołu, ani też do powstrzymania się od działania nakazanego przez te normy lub postanowienia.

4. Z uwzględnieniem przepisów obowiązujących w państwie, żadna osoba prowadząca działalność o charakterze medycznym nie może być karana w żadnym trybie za odmowę udzielenia lub nieudzielenia informacji dotyczących rannych i chorych, którzy są lub byli pod jej opieką.

Artykuł 11

Ochrona medycznych formacji i środków transportu

1. Medyczne formacje i środki transportu medycznego korzystają zawsze z poszanowania i ochrony i nie mogą być przedmiotem ataków.

2. Ochrona przysługująca medycznym formacjom i środkom transportu może ustać tylko wtedy, gdy są one używane, poza ramami swych zadań humanitarnych, do działań wrogich. Niemniej ochrona może ustać dopiero po bezskutecznym ostrzeżeniu ustalającym, jeśli to możliwe, rozsądny termin.

Artykuł 12

Znak rozpoznawczy

Pod kontrolą właściwej uprawnionej władzy personel medyczny i duchowny oraz medyczne formacje i środki transportu powinny używać znaku rozpoznawczego czerwonego krzyża, czerwonego półksiężyca lub czerwonego lwa i słońca na białym tle. Powinien on być szanowany we wszystkich okolicznościach i nie może być nadużywany.

Część IV

Ludność cywilna

Artykuł 13

Ochrona ludności cywilnej

1. Ludność cywilna i osoby cywilne korzystają z ogólnej ochrony przed niebezpieczeństwami wynikającymi z operacji wojskowych. W celu uczynienia tej ochrony skuteczną, należy we wszystkich okolicznościach przestrzegać następujących przepisów.

2. Ludność cywilna jako taka, jak też osoby cywilne, nie mogą być przedmiotem ataków. Są zabronione akty lub groźby przemocy, których głównym celem jest zastraszenie ludności.

3. Osoby cywilne, jeżeli biorą bezpośredni udział w działaniach zbrojnych, nie korzystają z ochrony nakazanej przez niniejszy artykuł przez czas takiego udziału.

Artykuł 14

Ochrona dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej

Zabrania się stosowania wobec ludności cywilnej głodu jako środka walki. Z tego powodu zabronione jest atakowanie, niszczenie, zabieranie lub czynienie niezdatnymi do użytku dóbr niezbędnych dla przetrwania ludności cywilnej, takich jak zapasy żywności, obszary rolnicze, które ją wytwarzają, zbiory, bydło, urządzenia dostarczające wody do picia i jej zapasy oraz urządzenia nawadniające. K69:

Artykuł 15

Ochrona budowli i urządzeń zawierających niebezpieczne siły

Budowle lub urządzenia zawierające niebezpieczne siły, a zwłaszcza zapory, groble i elektrownie atomowe, nie mogą być przedmiotem ataków, choćby stanowiły cele wojskowe, jeżeli takie ataki mogą spowodować wyzwolenie tych sił i w następstwie wywołać poważne straty wśród ludności cywilnej.

Artykuł 16

Ochrona dóbr kultury i miejsc kultu religijnego

Z zachowaniem postanowień Konwencji haskiej z dnia 14 maja 1954 r. o ochronie dóbr kultury w razie konfliktu zbrojnego, zabrania się dokonywania wszelkich ataków wrogich skierowanych przeciwko budowlom historycznym, dziełom sztuki lub miejscom kultu religijnego, które stanowią dziedzictwo kulturalne lub duchowe narodów, a także wykorzystywania ich do wsparcia wysiłku wojskowego.

Artykuł 17

Zakaz przymusowego przemieszczania

1. Przemieszczenie ludności cywilnej z powodów związanych z konfliktem nie może być nakazywane, chyba że wymagają tego bezpieczeństwo osób cywilnych lub stanowcze względy wojskowe. Jeżeli takie przemieszczenie ma być dokonane, należy przedsięwziąć wszelkie środki w celu zapewnienia ludności cywilnej zadowalających warunków zakwaterowania, higieny, zdrowotności, bezpieczeństwa i wyżywienia.

2. Osoby cywilne nie mogą być zmuszane do opuszczenia swego własnego terytorium z powodów związanych z konfliktem.

Artykuł 18

Stowarzyszenia pomocy i działania pomocy

1. Stowarzyszenia pomocy znajdujące się na terytorium Wysokiej Umawiającej się Strony, takie jak organizacje Czerwonego Krzyża (Czerwonego Półksiężyca, Czerwonego Lwa i Słońca), mogą ofiarować swoje usługi dla pełnienia swych tradycyjnych zadań na rzecz ofiar konfliktu zbrojnego. Ludność cywilna może, również z własnej inicjatywy ofiarować zbieranie i opiekę nad rannymi, chorymi i rozbitkami.

2. Jeżeli ludność cywilna cierpi bardzo znaczny niedostatek z braku zaopatrzenia niezbędnego dla przetrwania, takiego jak żywność i środki medyczne, należy podjąć, za zgodą zainteresowanej Wysokiej Umawiającej się Strony, działania pomocy na rzecz ludności cywilnej, mające wyłącznie humanitarny i bezstronny charakter, i prowadzone bez czynienia różnic na niekorzyść.

Część V

Postanowienia końcowe

Artykuł 19

Upowszechnianie

Niniejszy protokół powinien być upowszechniany możliwie najszerzej.

Artykuł 20

Podpisanie

Niniejszy protokół będzie otwarty stronom Konwencji do podpisu w 6 miesięcy po podpisaniu Aktu Końcowego i pozostanie otwarty przez okres 12 miesięcy.

Artykuł 21

Ratyfikacja

Niniejszy protokół powinien być ratyfikowany możliwie najszybciej. Dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone Szwajcarskiej Radzie Związkowej depozytariuszowi Konwencji. .

Artykuł 22

Przystąpienie

Niniejszy protokół będzie otwarty do przystąpienia dla każdej strony Konwencji, która go nie podpisała. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone depozytariuszowi.

Artykuł 23

Wejście w życie

1. Niniejszy protokół wejdzie w życie(2) w 6 miesięcy po złożeniu dwóch dokumentów, ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. Dla każdej strony Konwencji, która ratyfikuje protokół lub przystąpi do niego w terminie późniejszym, wejdzie on w życie w 6 miesięcy po złożeniu przez stronę dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł 24

Poprawki

1. Każda Wysoka Umawiająca się Strona może proponować poprawki do niniejszego protokołu. Tekst każdej proponowanej poprawki powinien być przekazany depozytariuszowi, który zadecyduje, po konsultacji z wszystkimi Wysokimi Umawiającymi się Stronami i z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, czy należy zwołać konferencję w celu rozważenia proponowanej poprawki.

2. Depozytariusz zaprosi na tę konferencję wszystkie Wysokie Umawiające się Strony oraz strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu.

Artykuł 25
Wypowiedzenie

1. W razie wypowiedzenia niniejszego protokołu przez Wysoką Umawiającą się Stronę, wypowiedzenie nabiera mocy po upływie 6 miesięcy od otrzymania dokumentu o wypowiedzeniu. Jeżeli jednak w chwili upływu tych 6 miesięcy strona wypowiadająca znajduje się w sytuacji, o której mowa w artykule 1, wypowiedzenie nie nabierze mocy przed zakończeniem konfliktu zbrojnego. Osoby, które zostały pozbawione wolności lub których wolność została ograniczona z powodów związanych z konfliktem, będą nadal korzystały z postanowień niniejszego protokołu aż do ostatecznego uwolnienia.

2. Wypowiedzenie powinno być notyfikowane na piśmie depozytariuszowi, który o takiej notyfikacji powiadomi Wysokie Umawiające się Strony

Artykuł 26
Powiadomienia

Depozytariusz powiadomi Wysokie Umawiające się Strony, a także strony Konwencji, niezależnie od tego, czy są sygnatariuszami niniejszego protokołu:

(a) o podpisach złożonych pod niniejszym protokołem oraz o dokumentach ratyfikacyjnym i przystąpienia, złożonych stosownie do artykułów 21 i 22;

(b) o dacie wejścia w życie niniejszego protokołu stosownie do artykułu 23;

(c) o powiadomieniach i oświadczeniach otrzymanych stosownie do artykułu 24.

Artykuł 27
Rejestracja

1. Protokół mniejszy po wejściu w życie powinien być przesłany przez depozytariusza do Sekretariatu Narodów Zjednoczonych w celu zarejestrowania i opublikowania, stosownie do artykułu 102 Karty Narodów Zjednoczonych.

2. Depozytariusz powiadomi również Sekretariat Narodów Zjednoczonych o wszystkich ratyfikacjach, przystąpieniach i wypowiedzeniach, jakie może otrzymać w sprawie niniejszego protokołu.

Artykuł 28
Teksty autentyczne

Oryginał niniejszego protokołu, którego teksty angielski, arabski, chiński, francuski, hiszpański i rosyjski są jednakowo autentyczne, podlega złożeniu u depozytariusza, który przekaże jego uwierzytelnione odpisy wszystkim stronom Konwencji.

Konwencja o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności zmieniona następnie protokołami nr 3, 5 i 8 oraz uzupełniona protokołem nr 2, Rzym, 4 listopada 1950 r.

(DzU z 1993 r., nr 61, poz. 284 i z 1998 r., nr 147, poz. 962)

(Wyciąg)

Rozdział I
Prawa i wolności
Artykuł 2
Prawo do życia

1. Prawo każdego człowieka do życia jest chronione przez ustawę. Nikt nie może być umyślnie pozbawiony życia, wyjąwszy przypadki wykonania wyroku sądowego, skazującego za przestępstwo, za które ustawa przewiduje taką karę.

2. Pozbawienie życia nie będzie uznane za sprzeczne z tym artykułem, jeżeli nastąpi w wyniku bezwzględnie koniecznego użycia siły:

a) w obronie jakiejkolwiek osoby przed bezprawną przemocą;

b) w celu wykonania zgodnego z prawem zatrzymania lub uniemożliwienia ucieczki osobie pozbawionej wolności zgodnie z prawem;

w działaniach podjętych zgodnie z prawem w celu stłumienia zamieszek lub powstania.

Artykuł 3
Zakaz tortur

Nikt nie może być poddany torturom ani nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu.

Artykuł 4
Zakaz niewolnictwa i pracy przymusowej

1. Nikt nie może być trzymany w niewoli lub w poddaństwie.

2.Nikt nie może być zmuszony do świadczenia pracy przymusowej lub obowiązkowej.

(Ustęp 3 opuszczono)
Artykuł 7
Zakaz karania bez podstawy prawnej

1. Nikt nie może być uznany za winnego popełnienia czynu polegającego na działaniu lub zaniechaniu działania, który według prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowił czynu zagrożonego karą w czasie jego popełnienia. Nie będzie również wymierzona kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w czasie, gdy czyn zagrożony karą został popełniony.

2. Niniejszy artykuł nie stanowi przeszkody w sądzeniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane.

Artykuł 15
Uchylenie stosowania zobowiązań w stanie niebezpieczeństwa publicznego.

1. W przypadku wojny lub innego niebezpieczeństwa publicznego zagrażającego życiu narodu, każda z Wysokich Układających się Stron może podjąć środki z innymi zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego.

2. Na podstawie powyższego przepisu nie można uchylić zobowiązań wynikających z artykuł 2, z wyjątkiem przypadków śmierci będących wynikiem zgodnych z prawem działań wojennych, oraz zobowiązań zawartych w artykułach 3, 4 (ustęp 1) i 7.

3. Każda z Wysokich Układających się Stron, korzystając z prawa do uchylenia zobowiązań, poinformuje wyczerpująco Sekretarza rady Europy o środkach, które podjęła, oraz powodach ich zastosowania. Informować będzie również Sekretarza Generalnego Rady Europy, kiedy podjęte środki przestaną działać, a przepisy konwencji będą ponownie w pełni stosowane.

Protokół nr 6 do konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, dotyczący zniesienia kary śmierci,, 28 kwietnia 1983 r.

(DzU z 2001 r., nr 23, poz. 266 i z 1998 r., nr 147, poz. 962)[1]

(Wyciąg)

Artykuł 1

Zniesienie kary śmierci

Znosi się karę śmierci. Nikt nie może być skazany na taką karę ani nie może nastąpić jej wykonanie.

Artykuł 2

Kara śmierci w czasie wojny

Państwo może przewidzieć w swoich ustawach karę śmierci za czyny popełnione podczas wojny lub w okresie bezpośredniego zagrożenia wojną; kara ta będzie stosowana jedynie w przypadkach przewidzianych przez te ustawy i zgodnie z ich postanowieniami. Państwo zawiadomi Sekretarza generalnego rady Europy o odpowiednich postanowieniach tych ustaw.

Artykuł 3

Zakaz uchylania stosowania zobowiązań

Żadne z postanowień niniejszego protokołu nie może być uchylone na podstawie artykułu 15 konwencji.

Międzynarodowy pakt praw obywatelskich i politycznych, Nowy Jork, 16 grudnia 1966 r.

(DzU z 1977 r., nr 38, poz. 167, załącznik)

(Wyciąg)

Artykuł 4

1. W przypadku gdy wyjątkowe niebezpieczeństwo publiczne zagraża istnieniu narodu i zostało ono urzędowo ogłoszone, Państwa Strony niniejszego Paktu mogą podjąć kroki mające na celu zawieszenie stosowania zobowiązań wynikających z niniejszego Paktu w zakresie ściśle odpowiadającym wymogom sytuacji, pod warunkiem, że kroki te nie są sprzeczne z innymi ich zobowiązaniami wynikającymi z prawa międzynarodowego i nie pociągają za sobą dyskryminacji wyłącznie z powodu rasy, koloru skóry, płci, języka, religii lub pochodzenia społecznego.

2. Powyższe postanowienie nie upoważnia do zawieszenia stosowania postanowień artykułów 6, 7, 8 (ustępy 1 i 2), 11, 15, 16 i 18.

3. Każde z Państw Stron niniejszego Paktu, korzystające z prawa do zawieszenia stosowania zobowiązań, poinformuje natychmiast pozostałe Państwa Strony niniejszego Paktu, za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, jakie postanowienia Paktu zostały zawieszone oraz jakie były tego powody. Następnie Państwo to zawiadomi tą samą drogą o terminie, w którym zawieszenie przestaje obowiązywać.

Artykuł 5

1. Żadne postanowienie niniejszego Paktu nie może być interpretowane jako przyznanie jakiemukolwiek Państwu, grupie lub osobie jakiegokolwiek prawa do podjęcia czynności lub dokonania aktu mającego na celu zniweczenie praw lub wolności uznanych w niniejszym Pakcie albo ich ograniczenie w szerszym stopniu, niż przewiduje to niniejszy Pakt.

2. Żadne z podstawowych praw człowieka uznanych lub istniejących w którymkolwiek z Państw Stron niniejszego Paktu na podstawie ustaw, konwencji, zarządzeń lub zwyczaju nie może być ograniczone ani zawieszone pod pretekstem, że niniejszy Pakt nie uznaje takich praw lub że uznaje je w węższym zakresie.

---

[1] Tekst protokołu zmieniony stosownie do postanowień protokołu nr 11 (DzU z 1998 r., nr 147, poz. 962).

Część III

Artykuł 6

1. Każda istota ludzka ma przyrodzone prawo do życia. Prawo to powinno być chronione przez ustawę. Nikt nie może być samowolnie pozbawiony życia.

2. W krajach, w których kara śmierci nie została zniesiona, wyrok śmierci może być wydany jedynie za najcięższe zbrodnie, zgodnie z ustawą, która obowiązywała w chwili popełnienia zbrodni i nie narusza postanowień niniejszego Paktu i Konwencji o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa. Kara ta może być wykonana tylko na podstawie prawomocnego wyroku wydanego przez właściwy sąd.

3. W przypadku gdy pozbawienie życia stanowi zbrodnię ludobójstwa, jest oczywiste, że żadne postanowienie niniejszego artykułu nie upoważnia żadnego Państwa Strony niniejszego Paktu do uchylania się w jakikolwiek sposób od zobowiązań przyjętych przez nie na podstawie postanowień Konwencji o zapobieganiu i karaniu zbrodni ludobójstwa.

4. Każdy skazany na śmierć ma prawo ubiegać się o ułaskawienie lub zamianę kary. Amnestia, ułaskawienie lub zamiana kary śmierci mogą być zastosowane we wszystkich przypadkach.

5. Wyrok śmierci nie będzie wydany w odniesieniu do przestępstw popełnionych przez osoby w wieku poniżej 18 lat i nie będzie wykonywany w stosunku do kobiet ciężarnych.

6. Nie można powoływać się na żadne postanowienie niniejszego artykułu w celu opóźnienia lub niedopuszczenia do zniesienia kary śmierci przez jakiekolwiek Państwo Stronę niniejszego Paktu.

Artykuł 7

Nikt nie będzie poddawany torturom lub okrutnemu, nieludzkiemu albo poniżającemu traktowaniu lub karaniu. W szczególności nikt nie będzie poddawany, bez swej zgody swobodnie wyrażonej, doświadczeniom lekarskim lub naukowym.

Artykuł 8

1. Nie wolno nikogo trzymać w niewoli; niewolnictwo i handel niewolnikami, we wszystkich formach, są zakazane.

2. Nie wolno nikogo trzymać w poddaństwie.

3. Nie wolno nikogo zmuszać do pracy przymusowej lub obowiązkowej;

b) punkt

a) niniejszego ustępu nie może być interpretowany jako zakazujący wykonywania ciężkiej pracy zgodnie z wyrokiem właściwego sądu w krajach, w których pozbawienie wolności połączone z ciężkimi robotami może być orzeczone jako kara za zbrodnie;

c) w rozumieniu niniejszego ustępu wyrażenie „praca przymusowa lub obowiązkowa" nie obejmuje:

i) wszelkiej pracy lub świadczeń nie wymienionych w punkcie b), a zwykle wymaganych od osób pozbawionych wolności na skutek prawomocnego orzeczenia sądu lub od osób w okresie warunkowego zwolnienia od takiego pozbawienia wolności;

ii) wszelkich świadczeń o charakterze wojskowym, a w krajach uznających uchylanie się od służby wojskowej ze względów religijnych wszelkich świadczeń na rzecz Państwa wymaganych przez ustawę od osób uchylających się;

iii) wszelkich świadczeń wymaganych w przypadkach wyjątkowej sytuacji albo klęski zagrażającej życiu lub dobrobytowi społeczeństwa;

iv) wszelkiej pracy lub świadczeń stanowiących część normalnych obowiązków obywatelskich.

Artykuł 11

Nikt nie może być pozbawiony wolności jedynie z powodu niemożności wywiązywania się z zobowiązań umownych.

Artykuł 15

1. Nikt nie może być skazany za czyn lub zaniechanie, które w myśl prawa wewnętrznego lub międzynarodowego nie stanowiły przestępstwa w chwili ich popełnienia. Nie może być również zastosowana kara surowsza od tej, którą można było wymierzyć w chwili popełnienia przestępstwa. Jeżeli po popełnieniu przestępstwa ustanowiona zostanie przez ustawę kara łagodniejsza za takie przestępstwo, przestępca będzie miał prawo z tego korzystać.

2. Nic w niniejszym artykule nie ogranicza sądzenia i karania jakiejkolwiek osoby za jakikolwiek czyn lub zaniechanie, które w chwili ich popełnienia stanowiły przestępstwo w myśl ogólnych zasad prawa uznanych przez społeczność międzynarodową.

Artykuł 16

Każdy ma prawo do uznawania wszędzie jego podmiotowości prawnej.

Artykuł 18

1. Każdy ma prawo do wolności myśli, sumienia i wyznania. Prawo to obejmuje wolność posiadania lub przyjmowania wyznania lub przekonań według własnego wyboru oraz do uzewnętrzniania indywidualnie czy wspólnie z innymi, publicznie lub prywatnie, swej religii lub przekonań przez uprawianie kultu, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie.

2. Nikt nie może podlegać przymusowi, który stanowiłby zamach na jego wolność posiadania lub przyjmowania wyznania albo przekonań według własnego wyboru.

3. Wolność uzewnętrzniania wyznania lub przekonań może podlegać jedynie takim ograniczeniom, które są przewidziane przez ustawę i są konieczne dla ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób.

4. Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się do poszanowania wolności rodziców lub, w odpowiednich przypadkach, opiekunów prawnych do zapewnienia swym dzieciom wychowania religijnego i moralnego zgodnie z własnymi przekonaniami.

Drugi protokół fakultatywny do Międzynarodowego paktu praw obywatelskich i politycznych w sprawie zniesienia kary śmierci, Nowy Jork, 15 grudnia 1989 r.[2]

(Źródło: Prawa człowieka – wybór materiałów. Dokumenty międzynarodowe. Przekład i opracowanie: B. Gronowska, T. Jasudowicz, C. Mik, Wydawnictwo COMER, Toruń 1993 r., s. 74 – 77)

(Wyciąg)

Państwa-Strony niniejszego Protokołu,

wierząc, że zniesienie kary śmierci przyczynia się do podniesienia ludzkiej godności i stopniowego rozwoju praw człowieka,

przypominając artykuł 3 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka przyjętej10 grudnia 1948 r. i artykuł 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych przyjętego 16 grudnia 1966 r.,

biorąc pod uwagę, że artykuł 6 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych nawiązuje do zniesienia kary śmierci w sposób, który mocno sugeruje, iż takie zniesienie kary śmierci jest pożądane,

przekonane, że wszystkie sposoby zniesienia kary śmierci powinny być uznane za postęp w korzystaniu z prawa do życia,

pragnąc podjąć niniejszym międzynarodowe zobowiązanie dotyczące zniesienia kary śmierci,

---

[2] Zgodnie z postanowieniami artykułu 8 ust. 1 protokół, wszedł w życie 11 lipca 1991 r. Stronami protokołu jest 49 państw (stan na dzień 30 września 2001 r.).

uzgodniły co następuje:

Artykuł 1

1. Wobec żadnej osoby znajdującej się w ramach jurysdykcji krajowej Państwa – Strony niniejszego Protokołu Fakultatywnego nie wykona się kary śmierci.

2. Każde Państwo-Strona podejmie wszelkie niezbędne środki celem zniesienia kary śmierci w ramach własnej jurysdykcji.

Artykuł 2

1. Niedopuszczalne jest jakiekolwiek zastrzeżenie wobec niniejszego Protokołu, z wyjątkiem zastrzeżenia uczynionego w momencie ratyfikacji lub przystąpienia, które przewiduje dopuszczalność stosowania kary śmierci w czasie wojny, w wyniku skazania za najpoważniejsze przestępstwo o charakterze wojskowym popełnione w czasie wojny.

2. Państwo-Strona czyniąc takie zastrzeżenie w momencie ratyfikacji lub przystąpienia, poda do wiadomości Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych stosowne przepisy swojego ustawodawstwa krajowego stosowanego w czasie wojny.

3. Państwo-Strona uczyniwszy takie zastrzeżenie, zawiadomi Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych o każdorazowym początku i końcu stanu wojny na swoim terytorium.

Artykuł 8

1. Niniejszy Protokół wejdzie w życie w terminie trzech miesięcy od daty złożenia Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. Dla każdego Państwa ratyfikującego niniejszy Protokół lub przystępującego do niego po złożeniu dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia, niniejszy Protokół wejdzie w życie w terminie trzech miesięcy od daty złożenia własnego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Konwencja o prawach dziecka, Nowy Jork, 20 listopada 1989 r.

(DzU z 1991r., nr 120, poz. 526)

(Wyciąg)

Artykuł 1

W rozumieniu niniejszej konwencji „dziecko" oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność.

Artykuł 6

1. Państwa-Strony uznają, że każde dziecko ma niezbywalne prawo do życia.

2. Państwa-Strony zapewnią, w możliwie maksymalnym zakresie, warunki życia i rozwoju dziecka.

Artykuł 7

1. Niezwłocznie po urodzeniu dziecka zostanie sporządzony jego akt urodzenia, a dziecko od momentu urodzenia będzie miało prawo do otrzymania imienia, uzyskania obywatelstwa oraz, jeśli to możliwe, prawo do poznania swoich rodziców i pozostawania pod ich opieką.

2. Państwa-Strony zapewnią, aby te prawa stały się zgodne z ich prawem wewnętrznym oraz z ich międzynarodowymi zobowiązaniami w tej dziedzinie, w szczególności w przypadkach, gdyby brak tych uregulowań spowodował, iż dziecko zostałoby bezpaństwowcem.

Artykuł 8

1. Państwa-Strony podejmują działania mające na celu poszanowanie prawa dziecka do zachowania jego tożsamości, w tym obywatelstwa, nazwiska, stosunków rodzinnych, zgodnych z prawem, z wyłączeniem bezprawnych ingerencji.

2. W przypadku gdy dziecko zostało bezprawnie pozbawione części lub wszystkich elementów swojej tożsamości, Państwa-Strony okażą właściwą pomoc i ochronę w celu jak najszybszego przywrócenia jego tożsamości.

Artykuł 9

1. Państwa-Strony zapewnią, aby dziecko nie zostało oddzielone od swoich rodziców wbrew ich woli, z wyłączeniem przypadków, gdy kompetentne władze, podlegające nadzorowi sądowemu, zdecydują zgodnie z obowiązującym prawem oraz stosowanym postępowaniem, że takie oddzielenie jest konieczne ze względu na najlepiej pojęte interesy dziecka. Taka decyzja może być konieczna szczególnie w przypadkach nadużyć lub zaniedbań ze strony rodziców, gdy każde z rodziców mieszka oddzielnie, a należy podjąć decyzję odnośnie do miejsca pobytu lub zamieszkania dziecka.

2. W każdym postępowaniu podejmowanym stosownie do ustępu 1 niniejszego artykułu należy umożliwić wszystkim zainteresowanym stronom uczestnictwo w tym postępowaniu oraz wyrażenie przez nie swoich opinii.

3. Państwa-Strony będą szanowały prawo dziecka odseparowanego od jednego lub obojga rodziców do utrzymywania regularnych stosunków osobistych i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców, z wyjątkiem przypadków, gdy jest to sprzeczne z najlepiej pojętym interesem dziecka.

4. W przypadku gdy tego rodzaju separacja jest wynikiem działania podjętego przez Państwo-Stronę, takiego jak zatrzymanie, uwięzienie, wygnanie, deportacja lub śmierć (w tym śmierć spowodowana jakąkolwiek przyczyną podczas zatrzymania przez państwo) jednego lub obojga rodziców dziecka lub dziecka, państwo zapewni, na żądanie, rodzicom dziecka, dziecku lub - jeżeli będzie to właściwe - innemu członkowi rodziny podanie istotnych informacji dotyczących miejsca pobytu nieobecnego(ych) członka(ów) rodziny, jeśli treść tej informacji nie przyniesie szkody dobru dziecka. Ponadto Państwa-Strony zapewnią, aby wniesienie takiej prośby samo przez się nie pociągało żadnych ujemnych następstw dla osoby (osób), której(ych) dotyczy.

Artykuł 10

1. Zgodnie z wynikającym z postanowienia artykułu 9 ustęp 1 obowiązkiem Państw-Stron wnioski składane przez dziecko lub przez jego rodziców odnośnie do wjazdu lub opuszczenia Państwa-Strony w celu łączenia rodziny będą rozpatrywane przez Państwa-Strony w sposób przychylny, humanitarny i w szybkim trybie. Państwa-Strony ponadto zapewnią, aby złożenie takiego wniosku nie pociągało za sobą ujemnych skutków dla wnioskodawców oraz członków ich rodzin.

2. Dziecko, którego rodzice przebywają w różnych państwach, będzie miało prawo do utrzymywania regularnych, z wyjątkiem okoliczności nadzwyczajnych, osobistych stosunków i bezpośrednich kontaktów z obojgiem rodziców. W tym celu oraz zgodnie z obowiązkiem Państw-Stron wynikającym z postanowienia artykułu 9 ustęp 2 Państwa-Strony będą respektowały prawo dziecka oraz jego rodziców do opuszczenia każdego kraju, w tym własnego, oraz powrotu do ich własnego kraju. Prawo do opuszczenia dowolnego kraju będzie podlegać tylko takim ograniczeniom, które są określone przez prawo i które są niezbędne dla ochrony bezpieczeństwa narodowego, porządku publicznego, zdrowia i moralności społecznej lub praw i swobód innych osób, zgodnych z pozostałymi prawami uznanymi w niniejszej konwencji.

Artykuł 11

1. Państwa-Strony będą podejmowały kroki dla zwalczania nielegalnego transferu dzieci oraz ich nielegalnego wywozu za granicę.

2. W tym celu Państwa-Strony będą popierały zawieranie odpowiednich umów dwustronnych lub wielostronnych albo przystępowanie do istniejących już umów.

Artykuł 28

1. Państwa-Strony uznają prawo dziecka do nauki i w celu stopniowego realizowania tego prawa na zasadzie równych szans, w szczególności:

a) uczynią nauczanie podstawowe obowiązkowym i bezpłatnym dla wszystkich;

b) będą popierać rozwój różnorodnych form szkolnictwa średniego, zarówno ogólnokształcącego, jak i zawodowego, uczynią je dostępnymi dla każdego dziecka oraz podejmą odpowiednie kroki, takie jak wprowadzenie bezpłatnego nauczania oraz udzielanie w razie potrzeby pomocy finansowej;

c) za pomocą wszelkich właściwych środków uczynią szkolnictwo wyższe dostępnym dla wszystkich na zasadzie zdolności;

d) udostępnią wszystkim dzieciom informacje i poradnictwo szkolne i zawodowe;

e) podejmą kroki na rzecz zapewnienia regularnego uczęszczania do szkół oraz zmniejszenia wskaźnika porzucania nauki.

2. Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe środki zapewniające, aby dyscyplina szkolna była stosowana w sposób zgodny z ludzką godnością dziecka i z niniejszą konwencją.

3. Państwa-Strony będą popierały i rozwijały międzynarodową współpracą w dziedzinie oświaty, w szczególności w celu przyczyniania się do zlikwidowania ignorancji i analfabetyzmu na świecie oraz ułatwienia dostępu do wiedzy naukowo-technicznej i nowoczesnych metod nauczania. W tym zakresie należy w szczególności uwzględnić potrzeby krajów rozwijających się.

Artykuł 29

1. Państwa-Strony są zgodnie, że nauka dziecka będzie ukierunkowana na:

a) rozwijanie w jak najpełniejszym zakresie osobowości, talentów oraz zdolności umysłowych i fizycznych dziecka;

b) rozwijanie w dziecku szacunku dla praw człowieka i podstawowych swobód oraz dla zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych;

c) rozwijanie w dziecku szacunku dla jego rodziców, jego tożsamości kulturowej, języka i wartości, dla wartości narodowych kraju, w którym mieszka dziecko, kraju, z którego dziecko pochodzi, jak i dla innych kultur;

d) przygotowanie dziecka do odpowiedniego życia w wolnym społeczeństwie, w duchu zrozumienia, pokoju, tolerancji, równości płci oraz przyjaźni pomiędzy wszystkimi narodami, grupami etnicznymi, narodowymi i religijnymi oraz osobami rdzennego pochodzenia;

e) rozwijanie w dziecku poszanowania środowiska naturalnego.

2. Żadne postanowienie niniejszego artykułu lub artykułu 28 nie może być interpretowane w sposób naruszający wolność osób fizycznych lub ciał zbiorowych do zakładania i prowadzenia instytucji oświatowych, z zastrzeżeniem przestrzegania zasad wyrażonych w ustępie 1 niniejszego artykułu oraz wymogów, aby kształcenie w tego typu instytucjach odpowiadało minimalnym standardom, które określi dane państwo.

Artykuł 35

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie kroki o zasięgu krajowym, dwustronnym oraz wielostronnym dla przeciwdziałania uprowadzeniom, sprzedaży bądź handlowi dziećmi, dokonywanych dla jakichkolwiek celów i w jakiejkolwiek formie.

Artykuł 36

Państwa-Strony będą bronić dziecko przed wszelkimi innymi formami wyzysku, w jakimkolwiek aspekcie naruszającymi dobro dziecka,

Artykuł 37

Państwa-Strony zapewnią, aby:

a) żadne dziecko nie podlegało torturowaniu bądź okrutnemu, nieludzkiemu czy poniżającemu traktowaniu lub karaniu. Ani kara śmierci, ani kara dożywotniego więzienia bez możliwości wcześniejszego zwolnienia nie może zostać orzeczona wobec osoby w wieku poniżej osiemnastu lat za popełnione przez nią przestępstwa;

b) żadne dziecko nie zostało pozbawione wolności w sposób bezprawny lub arbitralny. Aresztowanie, zatrzymanie lub uwięzienie dziecka powinno być zgodne

z prawem i może być zastosowane jedynie jako środek ostateczny i na możliwie najkrótszy czas;

c) każde dziecko pozbawione wolności było traktowane humanitarnie i z poszanowaniem wrodzonej godności jednostki ludzkiej, w sposób uwzględniający potrzeby osoby w danym wieku. W szczególności każde dziecko pozbawione wolności zostanie odseparowane od osób dorosłych, jeśli tylko rozwiązanie odwrotne nie będzie uznane za zgodne z najwyższym dobrem dziecka, oraz będzie miało prawo utrzymywać kontakty ze swoją rodziną poprzez korespondencję i wizyty, z wyłączeniem sytuacji wyjątkowych;

d) każde dziecko pozbawione wolności miało prawo do uzyskania niezwłocznego dostępu do prawnej lub innej odpowiedzialnej pomocy, jak również prawo do kwestionowania legalności pozbawienia go wolności przed sądem lub inną kompetentną, niezawisłą i bezstronną władzą oraz domagania się uzyskania szybkiej decyzji w tej sprawie.

Artykuł 38

1. Państwa-Strony zobowiązują się respektować i nakazać respektowanie norm międzynarodowego prawa humanitarnego mających zastosowanie do nich w przypadku konfliktu zbrojnego i odnoszących się do dzieci.

2. Państwa-Strony podejmą wszelkie możliwe kroki dla zapewnienia, aby osoby, które nie osiągnęły wieku piętnastu lat, nie brały bezpośredniego udziału w działaniach zbrojnych.

3. Państwa-Strony będą powstrzymywały się przed rekrutowaniem do swoich sił zbrojnych jakiejkolwiek osoby, która nie osiągnęła wieku piętnastu lat. Przeprowadzając rekrutację spośród osób, które osiągnęły wiek piętnastu lat, lecz nie osiągnęły jeszcze osiemnastu lat, Państwa-Strony będą starały się brać pod uwagę w pierwszej kolejności osoby starsze wiekiem.

4. Zgodnie ze swoimi zobowiązaniami, wynikającymi z międzynarodowego prawa humanitarnego do ochrony ludności cywilnej w konfliktach zbrojnych, Państwa-Strony będą stosowały wszelkie możliwe do realizacji środki dla zapewnienia ochrony i opieki nad dziećmi dotkniętymi przez konflikt zbrojny.

Artykuł 39

Państwa-Strony będą podejmowały wszelkie właściwe kroki dla ułatwienia przebiegu rehabilitacji fizycznej i psychicznej oraz reintegracji społecznej dziecka, które padło ofiarą jakiejkolwiek formy zaniedbania, wyzysku lub wykorzystania, torturowania lub jakiejkolwiek innej formy okrutnego, nieludzkiego czy poniżającego traktowania albo karania bądź konfliktu zbrojnego. Taka rehabilitacja czy reintegracja przebiegać będzie w środowisku, które sprzyja zdrowiu, zapewnieniu własnego szacunku i godności dziecka.

Artykuł 40

1. Państwa-Strony uznają prawo każdego dziecka podejrzanego, oskarżonego bądź uznanego winnym pogwałcenia prawa karnego do traktowania w sposób sprzyjający poczuciu godności i wartości dziecka, które umacnia w nim poszanowanie podstawowych praw i wolności innych osób oraz uwzględnia wiek dziecka i celowość sprzyjania jego reintegracji dla podjęcia przez nie konstruktywnej roli w społeczeństwie.

2. W tym celu, a także uwzględniając odpowiednie postanowienia dokumentów międzynarodowych, Państwa-Strony zapewnią w szczególności:

a) aby żadne dziecko nie było podejrzane, oskarżane bądź uznawane winnym pogwałcenia prawa karnego poprzez działanie lub zaniechanie, które nie było zabronione przez prawo wewnętrzne bądź międzynarodowe w momencie jego dokonania;

b)każdemu dziecku, które podejrzewa się, oskarża lub uznaje winnym pogwałcenia prawa karnego, przynajmniej następujące gwarancje:

i) przyznanie domniemania niewinności do chwili udowodnienia winy zgodnie z prawem;

ii) niezwłoczne bezpośrednie poinformowanie go o stawianych mu zarzutach lub, w odpowiednich przypadkach, za pośrednictwem jego rodziców albo opiekuna prawnego oraz zapewnienie prawnej lub innej pomocy w przygotowaniu i prezentowaniu jego obrony;

iii) rozpatrzenie sprawy bez zwłoki i przez niezawisłą i bezstronną władzę bądź organ sądowy w uczciwym procesie, przeprowadzonym zgodnie z prawem, zabezpieczeniem prawnej lub innej właściwej pomocy oraz w obecności jego rodziców lub opiekunów prawnych, jeśli tylko nie będzie to uważane za niezgodne z najwyższym interesem dziecka z uwagi na jego wiek lub sytuację;

iv) niestosowanie przymusu do składania zeznań lub przyznania się do winy; przesłuchiwanie świadków ze strony przeciwnej i równoprawne uczestniczenie w przesłuchiwaniu świadków w jego imieniu;

v) w przypadku uznania winnym pogwałcenia prawa karnego, posiadanie prawa odwołania się od tego orzeczenia oraz innych związanych z nim środków do wyższej, kompetentnej, niezawisłej i bezstronnej władzy lub organu sądowego, zgodnie z prawem;

vi) zapewnienie bezpłatnej pomocy tłumacza, jeśli dziecko nie rozumie bądź nie mówi w danym języku;

vii) pełne poszanowanie spraw z zakresu życia osobistego we wszystkich etapach procesowych.

3. Państwa-Strony będą sprzyjały tworzeniu praw, procedur organów oraz instytucji odnoszących się specjalnie do dzieci podejrzanych, oskarżonych bądź uznawanych winnymi pogwałcenia prawa karnego, a w szczególności:

a) ustanowieniu minimalnej granicy wieku, poniżej której dzieci będą posiadały domniemanie niezdolności do naruszenia prawa karnego;

b) w przypadku gdy jest to właściwe i celowe, stosowaniu innych środków postępowania z takimi dziećmi, bez uciekania się do postępowania sądowego, pod warunkiem pełnego poszanowania praw człowieka i gwarancji prawnych.

4. Różnorodność przedsięwzięć, takich jak opieka, poradnictwo, nadzór, probacja, umieszczenie w rodzinie zastępczej, programy edukacyjne i szkolenia zawodowego, oraz inne rozwiązania alternatywne do opieki instytucjonalnej będą dostępne dla zapewnienia właściwego postępowania z dziećmi, w sposób właściwy dla ich dobra, a także proporcjonalny zarówno w stosunku do okoliczności, jak i do popełnionego wykroczenia.

Artykuł 41

Niniejsza konwencja w żaden sposób nie narusza postanowień, które w większym stopniu sprzyjają realizacji praw dziecka i które mogą być zawarte w:

a) prawie Państwa-Strony lub

b) prawie międzynarodowym obowiązującym to Państwo.

Protokół fakultatywny do konwencji o prawach dziecka dotyczący włączania dzieci w konflikt zbrojny, Nowy Jork, 25 maja 2000 r.[3]

(Źródło: A. Przyborowska-Klimczak, Prawo Międzynarodowe publiczne. Wybór dokumentów, Lublin 2001, s. 232-237)

Państwa-Strony niniejszego Protokołu,

zachęcone powszechnym poparciem dla Konwencji o prawach dziecka, świadczącym o szeroko rozprzestrzeniającej się gotowości do promowania i ochrony praw dziecka,

---

[3] Protokół został otwarty do podpisania w Nowym Jorku w dniu 5 czerwca 2000 r. Protokół nie wszedł jeszcze w życie.

potwierdzając, że prawa dzieci wymagają szczególnej ochrony, i wzywając do stałego polepszania sytuacji dzieci bez jakichkolwiek różnic, jak też do ich rozwoju i wychowania w warunkach pokoju i bezpieczeństwa,

zaniepokojone szkodliwym i rozległym wpływem konfliktu zbrojnego na dzieci i jego długotrwałymi konsekwencjami dla utrzymania pokoju, bezpieczeństwa i rozwoju,

potępiając narażanie dzieci w sytuacjach konfliktu zbrojnego oraz bezpośrednie ataki na obiekty chronione w świetle prawa międzynarodowego, łącznie z miejscami, w których zwykle przebywa znaczna liczba dzieci, takie jak szkoły i szpitale,

stwierdzając fakt przyjęcia rzymskiego Statutu Międzynarodowego Trybunału Karnego, w szczególności włączenie do niego zbrodni wojennych związanych z powoływaniem do służby wojskowej lub rekrutowaniem dzieci, które nie osiągnęły wieku piętnastu lat lub wykorzystywaniem ich do aktywnego uczestnictwa w działaniach wojennych, zarówno w międzynarodowych, jak i niemiędzynarodowych konfliktach zbrojnych,

uważając zatem, że w celu dalszego wzmocnienia urzeczywistniania praw przewidzianych w Konwencji o prawach dziecka, konieczne jest zwiększenie ochrony dzieci przed włączaniem ich w konflikt zbrojny,

stwierdzając, że artykuł 1 Konwencji o prawach dziecka przewiduje, iż dla celów tej Konwencji, dziecko oznacza każdą istotę ludzką w wieku poniżej osiemnastu lat, chyba, że zgodnie z prawem odnoszącym się do dziecka uzyska ono wcześniej pełnoletność,

przekonane, że protokół fakultatywny do Konwencji, który podwyższy wiek dopuszczalnej rekrutacji osób do sił zbrojnych i ich uczestnictwa w działaniach wojennych przyczyni się skutecznie do urzeczywistnienia zasady, iż dobro dziecka powinno mieć pierwszorzędne znaczenie we wszystkich działaniach dotyczących dzieci,

stwierdzając, że dwudziesta szósta Międzynarodowa Konferencja Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężyca w grudniu 1995 r. zaleciła, między innymi, aby strony konfliktu podejmowały wszystkie możliwe kroki w celu zapewnienia, by dzieci w wieku poniżej osiemnastu lat nie uczestniczyły w działaniach wojennych,

witając jednomyślne przyjęcie w czerwcu 1999 r. Konwencji nr 182 Międzynarodowej Organizacji Pracy dotyczącej zakazu i bezzwłocznego działania w celu wyeliminowania najgorszych form pracy dzieci, która zakazuje, między innymi, przymusowego lub obowiązkowego rekrutowania dzieci do udziału w konfliktach zbrojnych,

potępiając z najwyższą troską rekrutowanie, szkolenie i wykorzystywanie dzieci w działaniach wojennych przez grupy zbrojne odrębne od sił zbrojnych państwa, wewnątrz państwa i poza jego granicami, oraz uznając odpowiedzialność tych, którzy rekrutują, szkolą i wykorzystują dzieci w tym celu,

przypominając obowiązek każdej strony konfliktu zbrojnego przestrzegania postanowień międzynarodowego prawa humanitarnego,

podkreślając, że niniejszy Protokół nie narusza celów i zasad zawartych w Karcie Narodów Zjednoczonych, łącznie z artykułem 51, i stosownych norm prawa humanitarnego,

mając na uwadze, że warunki pokoju i bezpieczeństwa oparte na pełnym poszanowaniu celów i zasad zawartych w Karcie oraz przestrzeganiu dokumentów dotyczących praw człowieka są niezbędne dla pełnej ochrony dzieci, szczególnie podczas konfliktów zbrojnych i obcej okupacji,

uznając szczególne potrzeby dzieci, które ze względu na ich sytuację ekonomiczną i społeczną lub płeć, są przede wszystkim narażone na rekrutowanie i wykorzystywanie w działaniach wojennych w sposób sprzeczny z niniejszym Protokołem,

pamiętając o konieczności uwzględniania ekonomicznych, społecznych i politycznych przyczyn włączania dzieci w konflikty zbrojne,

przekonane o potrzebie wzmocnienia międzynarodowej współpracy w stosowaniu niniejszego Protokołu, jak też fizycznej i psychologicznej rehabilitacji oraz społecznej reintegracji dzieci, które są ofiarami konfliktu zbrojnego,

popierając uczestnictwo społeczności i w szczególności dzieci oraz dzieci będących ofiarami w rozpowszechnianiu informacji i programów edukacyjnych dotyczących stosowania niniejszego Protokołu,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1

Państwa-Strony podejmują wszystkie możliwe środki dla zapewnienia, by członkowie ich sił zbrojnych, którzy nie osiągnęli wieku osiemnastu lat, nie brali bezpośredniego udziału w działaniach wojennych.

Artykuł 2

Państwa-Strony zapewniają, by osoby, które nie osiągnęły wieku osiemnastu lat, nie podlegały obowiązkowemu rekrutowaniu do ich sił zbrojnych.

Artykuł 3

1. Państwa-Strony podwyższają minimalny wiek dobrowolnego rekrutowania osób do ich narodowych sił zbrojnych w stosunku do wieku określonego w artykule 38 ustęp 3 Konwencji o prawach dziecka, biorąc pod uwagę zasady zawarte w tym artykule i uznając, że zgodnie z Konwencją osoby w wieku poniżej osiemnastu lat mają prawo do szczególnej ochrony.

2. Każde Państwo-Strona składa, ratyfikując niniejszy Protokół lub przystępując do niego, deklarację o charakterze wiążącym, w której określa minimalny wiek, od którego dopuszcza ono dobrowolne rekrutowanie do narodowych sił zbrojnych i przedstawia gwarancje, które przyjęło w celu zapewnienia, by takie rekrutowanie nie było przymusowe lub obowiązkowe.

3. Państwa-Strony, które zezwalają na dobrowolne rekrutowanie do ich narodowych sił osób poniżej osiemnastu lat utrzymują gwarancje dla zapewnienia, jako minimum, że:

takie rekrutowanie jest rzeczywiście dobrowolne;

takie rekrutowanie odbywa się za świadomą zgodą rodziców lub opiekunów prawnych takiej osoby;

takie osoby są w pełni poinformowane o obowiązkach związanych z odbywaniem takiej służby wojskowej;

takie osoby dostarczają wiarygodnego dowodu dotyczącego wieku przed ich przyjęciem do narodowej służby wojskowej.

4. Każde Państwo-Strona może w każdym czasie wzmocnić swoją deklarację poprzez skierowanie w tym celu zawiadomienia do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, który poinformuje wszystkie Państwa-Strony. Takie zawiadomienie staje się skuteczne w dniu otrzymania go przez Sekretarza Generalnego.

5. Zobowiązanie do podwyższenia wieku przewidziane w ustępie 1 niniejszego artykułu nie stosuje się do szkół działających pod administracją lub kontrolą sił zbrojnych Państw-Stron, zachowując zgodność z artykułami 28 i 29 Konwencji o prawach dziecka.

Artykuł 4

1. Grupy zbrojne, które są odrębne od sił zbrojnych państwa, nie powinny, w żadnych okolicznościach, rekrutować lub wykorzystywać w działaniach wojennych osób w wieku poniżej osiemnastu lat.

2. Państwa-Strony podejmują wszystkie możliwe środki, by zapobiec takiemu rekrutowaniu lub wykorzystywaniu, łącznie z przyjęciem środków prawnych koniecznych dla zakazania i kryminalizacji takich praktyk.

3. Stosowanie niniejszego artykułu nie wpływa na status prawny którejkolwiek strony konfliktu zbrojnego.

Artykuł 5

Żadne z postanowień niniejszego Protokołu nie może być interpretowane jako przeszkadzające w stosowaniu przepisów prawnych Państwa-Strony, międzynarodowych dokumentów i międzynarodowego prawa humanitarnego, które w lepszym stopniu umożliwia realizację praw dziecka.

Artykuł 6

1. Każde Państwo-Strona podejmuje wszystkie środki prawne, administracyjni i inne dla zapewnienia efektywnego stosowania i egzekwowania postanowień niniejszego Protokołu w granicach jego jurysdykcji.

2. Państwa-Strony zobowiązują się do szerokiego upowszechnienia oraz popieranie zasad i postanowień niniejszego Protokołu za pomocą odpowiednich środków, zarówno wśród dorosłych, jak i dzieci.

3. Państwa-Strony podejmują wszystkie możliwe środki dla zapewnienia, by osoby pozostające pod ich jurysdykcją, które były rekrutowane lub wykorzystywane w działaniach wojennych niezgodnie z niniejszym Protokołem, zostały zdemobilizowane lub w inny sposób zwolnione ze służby wojskowej. Jeśli jest to konieczne, Państwa-Strony udzielają takim osobom wszelkiej odpowiedniej pomocy w celu ich fizycznej i psychicznej readaptacji oraz ich społecznej reintegracji.

Artykuł 7

1. Państwa-Strony współpracują w celu stosowania niniejszego Protokołu, łącznie z zapobieganiem wszelkiej działalności sprzecznej z nimi oraz w celu rehabilitacji i społecznej reintegracji osób, które są ofiarami sprzecznych z nim działań, włączając w to współpracę techniczną i pomoc finansową. Taka pomoc i współpraca będą podejmowane na podstawie konsultacji z zainteresowanymi Państwami-Stronami i odpowiednimi organizacjami międzynarodowymi.

2. Państwa-Strony, które są w stanie to uczynić, udzielają takiej pomocy w ramach istniejących wielostronnych, dwustronnych lub innych programów, lub, między innymi, w ramach dobrowolnego funduszu utworzonego zgodnie z zasadami ustalonymi przez Zgromadzenie Ogólne.

Artykuł 8

1. Każde Państwo-Strona, w ciągu dwóch lat po wejściu w życie niniejszego Protokołu, w odniesieniu do tego Państwa-Strony, przedkłada Komitetowi Praw Dziecka sprawozdanie zawierające wyczerpującą informację na temat środków przyjętych przez nie w celu wypełniania postanowień Protokołu, włączając w to środki przyjęte do wypełniania postanowień dotyczących uczestnictwa i rekrutowania.

2. Po przedłożeniu wyczerpującego sprawozdania, każde Państwo-Strona włącza do sprawozdań przedkładanych Komitetowi Praw Dziecka, zgodnie z artykułem 44 Konwencji, wszelkie uzupełniające informacje dotyczące stosowania niniejszego Protokołu. Inne Państwa-Strony Protokołu przedkładają sprawozdanie co pięć lat.

3. Komitet Praw dziecka może zażądać od Państw-Stron dalszych informacji dotyczących stosowania niniejszego Protokołu.

Artykuł 9

1. Niniejszy Protokół jest otwarty do podpisania przez każde państwo, które jest stroną Konwencji lub podpisało ją.

2. Niniejszy Protokół podlega ratyfikacji i jest otwarty do przystąpienia przez każde państwo. Dokumenty ratyfikacyjne lub przystąpienia będą składane u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

3. Sekretarz Generalny, działając w charakterze depozytariusza Konwencji i Protokołu, informuje wszystkie Państwa-Strony Konwencji i wszystkie państwa, które podpisały Konwencję o złożeniu każdej deklaracji zgodnie z artykułem 3.

Artykuł 10

1. Niniejszy Protokół wejdzie w życie po trzech miesiącach od złożenia dziesiątego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

2. W stosunku do każdego Państwa, które dokona ratyfikacji lub przystąpienia po wejściu Protokołu w życie, Protokół wejdzie w życie po miesiącu od daty złożenia przez dane Państwo swojego dokumentu ratyfikacyjnego lub przystąpienia.

Artykuł 11

1. Każde Państwo-Strona może, w każdym czasie, wypowiedzieć niniejszy Protokół w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, który poinformuje o tym inne Państwa-Strony Konwencji wszystkie państwa, które podpisały Konwencje. Wypowiedzenie staje się skuteczne po roku od daty otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego. Jeśli jednak w dniu, w którym upłynie ten rok wypowiadające Państwo-Strona uczestniczy w konflikcie zbrojnym, wypowiedzenie nie stanie się skuteczne przed zakończeniem konfliktu zbrojnego.

2. Takie wypowiedzenie nie zwalnia Państwa-Strony z jego obowiązków przewidzianych w niniejszym Protokole w odniesieniu do jakiegokolwiek działania, które miało miejsce przed datą wejścia wypowiedzenia w życie. Równocześnie takie wypowiedzenie w żaden sposób nie przeszkadza w dalszym rozpatrywaniu jakiejkolwiek sprawy, która była już rozpatrywana przez Komitet Praw Dziecka przed datą wejścia wypowiedzenia w życie.

Artykuł 12

1. Każde Państwo-Strona może zaproponować poprawkę i wnieść ją do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych. Sekretarz Generalny zakomunikuje następnie o zaproponowanej poprawce Państwom-Stronom, zwracając się z zapytaniem, czy opowiadają się one za zwołaniem konferencji Państw-Stron w celu rozważenia i przeprowadzenia głosowania nad propozycją. W wypadku gdy w ciągu czterech miesięcy od daty takiego powiadomienia co najmniej jedna trzecia Państw-Stron opowie się za zwołaniem takiej konferencji, Sekretarz Generalny zwoła konferencję pod auspicjami Narodów Zjednoczonych. Każda poprawka przyjęta większością głosów Państw-Stron obecnych i głosujących podczas konferencji podlega zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych.

2. Poprawka przyjęta zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu wchodzi w życie po zatwierdzeniu przez Zgromadzenie Ogólne i przyjęciu większością dwóch trzecich Państw-Stron.

3. Poprawka po wejściu w życie ma moc wiążącą dla Państw-Stron, które ją przyjęły, pozostałe Państwa-Strony obowiązują nadal postanowienia niniejszego Protokołu i wszystkie wcześniejsze poprawki, jeśli zostały przez te Państwa przyjęte.

Artykuł 13

1. Niniejszy Protokół, którego teksty sporządzone w językach angielskim, arabskim, chińskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim są na równi autentyczne, zostanie zdeponowany w archiwach Narodów Zjednoczonych.

2. Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych przekaże uwierzytelnione kopie niniejszego Protokołu wszystkim Państwom-Stronom Konwencji i wszystkim państwom, które podpisały Konwencję.

Konwencja dotycząca statusu uchodźców, Genewa, 28 lipca 1951 r.

(DzU z 1991 r., nr 119, poz. 515)

Preambuła

Wysokie Umawiające się Strony,

biorąc pod uwagę, że Karta Narodów Zjednoczonych i Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne dnia 10 grudnia 1948 r., potwierdziły zasadę, zgodnie z którą wszyscy ludzie, bez dyskryminacji, powinni korzystać z podstawowych praw i wolności,

biorąc pod uwagę, że Narody Zjednoczone niejednokrotnie wykazywały duże zaniepokojenie losem uchodźców i podejmowały wysiłki na rzecz zapewnienia im możliwie najszerszego korzystania z tych podstawowych praw i wolności,

uważając za pożądaną rewizję i konsolidację wcześniejszych umów międzynarodowych dotyczących statusu uchodźców, a także rozszerzenie ich zakresu oraz ochrony przez nie przewidzianej poprzez sporządzenie nowej umowy,

biorąc pod uwagę, że przyznanie azylu może być dla niektórych państw zbyt uciążliwe i że zadowalające rozwiązanie problemu, którego doniosłość i międzynarodowy charakter Narody Zjednoczone uznały, nie może z tego powodu być osiągnięte bez międzynarodowej współpracy,

wyrażając życzenie, aby wszystkie państwa, uznając społeczny i humanitarny charakter problemu uchodźców, zrobiły wszystko co w ich mocy, by problem ten nie stał się przyczyną napięć między państwami,

stwierdzając, że Wysokiemu Komisarzowi Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców powierzono zadanie nadzoru nad stosowaniem konwencji międzynarodowych zapewniających ochronę uchodźców, i uznając, że skuteczna koordynacja środków podjętych do rozwiązania tego problemu będzie zależeć od współpracy państw z Wysokim Komisarzem,

uzgodniły, co następuje:

Rozdział I
Postanowienia ogólne
Artykuł 1
Określenie terminu "uchodźca"

A. W rozumieniu niniejszej Konwencji termin "uchodźca" stosuje się do osoby, która:

1) była uważana za uchodźcę stosownie do Porozumień z dnia 12 maja 1926 r. i dnia 30 czerwca 1928 r. lub stosownie do Konwencji z dnia 28 października 1933 r. i dnia 10 lutego 1938 r., Protokołu z dnia 14 września 1939 r. lub też Konstytucji Międzynarodowej Organizacji do spraw Uchodźców.

Decyzję o nieuznawaniu za uchodźcę podjęte przez Międzynarodową Organizację do spraw Uchodźców w okresie jej działalności nie stanowią przeszkody do przyznania statusu uchodźcy osobom, które spełniają warunki przewidziane w punkcie 2 niniejszego ustępu;

2) w rezultacie zdarzeń, jakie nastąpiły przed dniem 1 stycznia 1951 r., oraz na skutek uzasadnionej obawy przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub z powodu przekonań politycznych przebywa poza granicami państwa, którego jest obywatelem, i nie może lub nie chce z powodu tych obaw korzystać z ochrony tego państwa, albo która nie ma żadnego obywatelstwa i znajdując się na skutek podobnych zdarzeń, poza państwem swojego dawnego stałego zamieszkania nie może lub nie chce z powodu tych obaw powrócic do tego państwa.

W przypadku osoby posiadającej więcej niż jedno obywatelstwo określenie "państwo jej obywatelstwa" oznacza każde z państw, którego obywatelstwo ona posiada; fakt nieskorzystania, bez istotnej przyczyny wynikłej z uzasadnionej obawy, przez taką osobę
z ochrony jednego z państw, którego jest ona obywatelem, nie stanowi podstawy do odmowy ochrony przez państwo, z którego ona pochodzi.

B. 1) W rozumieniu niniejszej Konwencji wyrazy: "wydarzenia, które miały miejsce przed dniem 1 stycznia 1951 r.", znajdujące się w artykule 1 ustęp A oznaczają:

a) "wydarzenia, które nastąpiły w Europie przed dniem 1 stycznia 1951 r.", lub

b)"wydarzenia, które miały miejsce w Europie lub gdziekolwiek indziej przed dniem 1 stycznia 1951 r."; każde z Umawiających się Państw, w momencie podpisywania, ratyfikacji lub przystąpienia, złoży oświadczenie, które z tych określeń zamierza stosować, realizując zobowiązania przyjęte przez siebie na podstawie niniejszej Konwencji.

2)Każde Umawiające się Państwo, które przyjęło wariant a), może w każdej chwili rozszerzyć swoje zobowiązania, przyjmując, w drodze zawiadomienia skierowanego do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, wariant b).

C. Niniejsza Konwencja przestaje obowiązywać w stosunku do każdej osoby określonej przez postanowienia ustępu A, jeżeli:

1) dobrowolnie zwróciła się ona ponownie o ochronę państwa, którego jest obywatelem, lub

2) utraciwszy swoje obywatelstwo ponownie dobrowolnie je przyjęła, lub

3) przyjęła nowe obywatelstwo i korzysta z ochrony państwa, którego obywatelstwo przyjęła, lub

4) ponownie dobrowolnie osiedliła się w państwie, które opuściła lub poza którego granicami przebywała z powodu obawy przed prześladowaniem, lub

5) nie może dłużej odmawiać korzystania z ochrony państwa swojego obywatelstwa, albowiem ustały warunki, w związku z którymi została uznana za uchodźcę.

Zastrzega się, że postanowień niniejszego punktu nie stosuje się do uchodźcy określonego w punkcie 1 ustępu A niniejszego artykułu, który może powołać się na przekonywające powody związane z poprzednimi prześladowaniami, uzasadniające jego odmowę z korzystania z ochrony państwa, którego obywatelstwo posiada;

6) jest osobą, która nie mając żadnego obywatelstwa może powrócić do państwa, w którym miała poprzednio stałe miejsce zamieszkania, ponieważ przestały istnieć okoliczności, w związku z którymi została uznana za uchodźcę.

Zastrzega się, że postanowień niniejszego punktu nie stosuje się do uchodźcy określonego w punkcie 1 ustępu A niniejszego artykułu, który może powołać się na przekonywające powody związane z poprzednimi prześladowaniami, uzasadniające jego odmowę powrotu do państwa, w którym miał poprzednio swoje stałe miejsce zamieszkania.

D. Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania do osób, które aktualnie korzystają z ochrony lub pomocy organów lub agencji Narodów Zjednoczonych innych niż Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców.

Z chwilą gdy taka ochrona lub pomoc zostanie z jakiejkolwiek przyczyny wstrzymana, osoby te ipso facto będą korzystały z dobrodziejstw niniejszej Konwencji, mimo że ich położenie nie zostało ostatecznie uregulowane zgodnie ze stosownymi rezolucjami przyjętymi przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych.

E. Niniejsza Konwencja nie ma zastosowania do osoby uważanej przez właściwe władze państwa, w którym ta osoba się osiedliła, za mającą prawa i obowiązki związane z posiadaniem obywatelstwa tego państwa.

F. Postanowienia niniejszej Konwencji nie mają zastosowania do osoby, w stosunku do której istnieją poważne podstawy, aby sądzić, że:

a) dokonała zbrodni przeciwko pokojowi, zbrodni wojennej lub zbrodni przeciwko ludzkości w rozumieniu aktów międzynarodowych opracowanych dla ustanowienia przepisów odnoszących się do tych zbrodni:

b) dokonała poważnej zbrodni o charakterze niepolitycznym poza państwem, które ją przyjęło, przed uznaniem jej za uchodźcę;

c) jest winną czynów sprzecznych z celami i zasadami Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 2

Obowiązki ogólne

Każdy uchodźca ma - w stosunku do państwa, w którym się znajduje - obowiązki, które obejmują w szczególności przestrzeganie praw i przepisów, a także środków podjętych w celu utrzymania porządku publicznego.

Artykuł 3

Niedopuszczalność dyskryminacji

Umawiające się Państwa będą stosowały postanowienia niniejszej Konwencji do uchodźców bez względu na ich rasę, religię lub państwo pochodzenia.

Artykuł 4

Religia

Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom na swoim terytorium co najmniej tak samo korzystne traktowanie, jak własnym obywatelom w sprawie wolności praktyk religijnych i wolności wychowania religijnego ich dzieci.

Artykuł 5

Prawa przyznane niezależnie od niniejszej Konwencji

Żadne z postanowień niniejsze Konwencji nie narusza innych praw i korzyści przyznanych przez Umawiające się Państwa uchodźcom niezależnie od tej Konwencji.

Artykuł 6

Określenie "w tych samych okolicznościach"

W rozumieniu niniejszej Konwencji określenie "w tych samych okolicznościach" oznacza, że wszystkie wymogi, (włącznie z tymi, które dotyczą czasu i warunków pobytu lub zamieszkiwania), jakie zainteresowana osoba powinna spełnić, aby móc korzystać z omawianego prawa, gdyby nie była uchodźcą, powinny być przez nią wypełnione, z wyjątkiem wymogów, których uchodźca ze względu na ich charakter nie może spełnić.

Artykuł 7

Wyłączenie zasady wzajemności

1. Z zastrzeżeniem bardziej korzystnych postanowień niniejszej Konwencji, każde Umawiające się Państwo przyznaje uchodźcom takie samo traktowanie, jakie zwykle przyznawane jest cudzoziemcom.

2. Po upływie trzyletniego okresu zamieszkiwania wszyscy uchodźcy będą korzystać na terytorium Umawiających się Państw z wyłączenia stosowania ustawowej zasady wzajemności.

3. Każde Umawiające się Państwo będzie nadal przyznawało uchodźcom prawa i korzyści, do których, przy braku wzajemności, byli już uprawnieni w dniu wejścia w życie niniejszej Konwencji w stosunku do tego państwa.

4. Umawiające się Państwa życzliwie rozważą możliwość przyznania uchodźcom, przy braku wzajemności, praw i przywilejów, poza tymi, do których są uprawnieni na mocy ustępów 2 i 3, oraz rozszerzenia wyłączenia stosowania wymogu wzajemności w stosunku do uchodźców, którzy nie spełniają warunków przewidzianych w ustępach 2 i 3.

5. Postanowienia ustępów 2 i 3 stosuje się również do praw i korzyści, o których mowa w artykułach 13, 18, 19, 21 i 22 niniejszej Konwencji, jak również praw i korzyści nie przewidzianych przez nią.

Artykuł 8
Zwolnienie od środków wyjątkowych

Co się tyczy środków wyjątkowych, które mogą być zastosowane przeciwko osobie, majątkowi lub interesom obywateli obcego państwa, Umawiające się Państwa nie będą stosowały tych środków wobec uchodźcy będącego formalnie obywatelem tego państwa jedynie z powodu tego obywatelstwa. Umawiające się Państwa, których ustawodawstwo nie dopuszcza do stosowania wyrażonej w niniejszym artykule ogólnej zasady, zastosują w odpowiednich przypadkach wyjątki na korzyść takich uchodźców.

Artykuł 9
Środki tymczasowe

Żadne z postanowień niniejszej Konwencji nie pozbawia Umawiającego się Państwa w czasie wojny lub w razie zaistnienia innych poważnych i wyjątkowych okoliczności prawa do podjęcia tymczasowo w stosunku do określonej osoby środków, które uważa za niezbędne dla bezpieczeństwa narodowego, zanim wspomniane Umawiające się Państwo uzna, że osoba ta istotnie jest uchodźcą i że dalsze stosowanie wspomnianych środków wobec niej jest niezbędne ze względu na bezpieczeństwo narodowe.

Artykuł 10
Kontynuacja zamieszkania

1. W przypadku gdy w czasie II wojny światowej uchodźca został zmuszony do zmiany miejsca swojego pobytu i przeniesiony na terytorium Umawiającego się Państwa, na którym zamieszkuje, okres takiego przymusowego pobytu będzie traktowany jako zgodne z prawem zamieszkiwanie na tym terytorium.

2. W przypadku gdy w czasie II wojny światowej uchodźca został zmuszony do opuszczenia terytorium Umawiającego się Państwa, a następnie przed wejściem w życie niniejszej Konwencji powrócił na to terytorium w celu zamieszkania, okres zamieszkania zarówno przed, jak i po takim przymusowym opuszczeniu jest uważany za jeden nieprzerwany okres dla celów, dla których wymagany jest taki nieprzerwany okres stałego zamieszkania.

Artykuł 11
Uchodźcy marynarze

W przypadku uchodźców zatrudnionych stale jako członkowie załóg statków podnoszących flagę Umawiającego się Państwa, Państwo to rozpatrzy życzliwie możliwość ich osiedlenia się na swoim terytorium, wydania im dokumentów podróży lub przyjęcia ich tymczasowo na swoje terytorium, w szczególności, aby ułatwić im osiedlenie się w innym państwie.

Rozdział II
Status prawny
Artykuł 12
Status osobowy

1. Status osobowy każdego uchodźcy określa prawo państwa jego stałego zamieszkiwania, a jeżeli nigdzie stale nie zamieszkuje, prawo państwa, w którym przebywa.

2. Prawa, które uchodźca nabył wcześniej, związane z jego statusem osobowym, a szczególnie prawa związane z małżeństwem, będą przestrzegane przez Umawiające się Państwo, pod warunkiem dopełnienia - w miarę potrzeb - formalności przewidzianych prawem tego państwa, z zastrzeżeniem, że prawa te byłyby uznane przez prawo tego państwa, gdyby zainteresowany nie stał się uchodźcą.

Artykuł 13
Mienie ruchome i nieruchome

Umawiające się Państwa przyznają uchodźcy najbardziej korzystne traktowanie, w każdym przypadku nie mniej korzystne niż przyznawane w tych samych okolicznościach innym cudzoziemcom odnośnie do nabycia mienia ruchomego i

nieruchomego oraz związanych z tym praw, a także odnośnie do najmu i innych umów dotyczących mienia ruchomego i nieruchomego.

Artykuł 14

Prawa artystyczne i własność przemysłowa

Odnośnie do ochrony własności przemysłowej, takiej jak wynalazki, projekty lub modelowanie, znaki i nazwy handlowe, oraz praw dotyczących literatury oraz dzieł artystycznych i naukowych uchodźca korzysta w państwie, w którym ma swoje miejsce zamieszkania, z takiej samej ochrony, jaka jest przyznawana obywatelom tego państwa. Na terytorium któregokolwiek innego Umawiającego się Państwa korzysta on z takiej samej ochrony, jaka jest przyznawana na tym terytorium obywatelom państwa, w którym ma swoje miejsce zamieszkania.

Artykuł 15

Prawo do stowarzyszania się

Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom legalnie zamieszkującym na ich terytoriach, w sprawach dotyczących stowarzyszeń niepolitycznych i nie posiadających charakteru zarobkowego, a także związków zawodowych, najbardziej korzystne traktowanie przyznawane w tych samych okolicznościach obywatelom innych państw.

Artykuł 16

Dostęp do sądów

1. Każdy uchodźca ma prawo swobodnego dostępu do sądów na terytoriach wszystkich Umawiających się Państw.

2. W Umawiającym się Państwie, w którym ma on stałe miejsce zamieszkania, uchodźca korzysta z takiego samego traktowania jak obywatel tego państwa w sprawach dotyczących dostępu do sądów, pomocy prawnej i zwolnienia od cautio iudicatum solvi.

3. W sprawach wymienionych w ustępie 2 uchodźca w Umawiających się Państwach, innych niż to, w którym ma on swoje stałe miejsce zamieszkania, korzysta z takiego samego traktowania, jak obywatele państwa, w którym ma swoje miejsce zamieszkania.

Rozdział III

Praca zarobkowa

Artykuł 17

Praca najemna

1. Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom legalnie przebywającym na ich terytoriach najkorzystniejsze traktowanie przyznawane w takich samych okolicznościach obywatelom obcego państwa odnośnie do prawa wykonywania pracy najemnej.

2. W każdym razie środki ograniczające, nałożone na cudzoziemców lub na zatrudnianie cudzoziemców w celu ochrony wewnętrznego rynku pracy, nie będą stosowane do uchodźcy który był w czasie wejścia w życie tej Konwencji w Umawiającym się Państwie już z nich zwolniony lub który spełnia jeden z następujących warunków:

a) zakończył trzyletni okres zamieszkiwania w państwie,

b) ma za małżonka osobę posiadającą obywatelstwo państwa zamieszkania. Uchodźca nie może skorzystać z dobrodziejstw tego postanowienia, jeżeli porzucił swego małżonka,

c) ma jedno lub kilkoro dzieci, które posiadają obywatelstwo państwa zamieszkania.

3. Umawiające się Państwa rozważą życzliwie możliwość zrównania praw wszystkich uchodźców odnośnie do wykonywania pracy najemnej z prawami obywateli, w szczególności zaś tych uchodźców, którzy przybyli na ich terytoria w ramach programów werbunku siły roboczej lub zgodnie z planami imigracyjnymi.

Artykuł 18

Samozatrudnienie

Umawiające się Państwa przyznają uchodźcy legalnie przebywającemu na ich terytorium możliwie najbardziej korzystne traktowanie, nie mniej korzystne niż przyznane obywatelom zagranicznym w tych samych okolicznościach, odnośnie do prawa

podejmowania pracy na własny rachunek w rolnictwie, przemyśle, rzemiośle i handlu, a także tworzenia przedsiębiorstw handlowych i przemysłowych.

Artykuł 19

Wolne zawody

1. Każde z Umawiających się Państw przyzna uchodźcom legalnie przebywającym na jego terytorium i posiadającym dyplomy uznane przez właściwe władze tego Państwa, którzy pragną wykonywać wolny zawód, możliwie najbardziej korzystne traktowanie, a w każdym razie nie mniej korzystne niż to, które przyznało w tych samych okolicznościach cudzoziemcom.

2. Umawiające się Państwa podejmują wszelkie starania, zgodnie z ich prawami i konstytucjami, dla zagwarantowania osiedlenia tych uchodźców na terytoriach innych niż terytoria metropolitalne, za które ponoszą odpowiedzialność w stosunkach międzynarodowych.

Rozdział IV

Warunki bytowe

Artykuł 20

Racjonowanie

Tam gdzie istnieje system racjonowania regulujący ogólne rozdzielnictwo deficytowych towarów, który ma zastosowanie do ogółu ludności, uchodźcy będą traktowani w taki sam sposób, jak obywatele.

Artykuł 21

Mieszkanie

Co się tyczy mieszkań, Umawiające się Państwa udzielą, w takim zakresie, w jakim sprawa ta jest unormowana przepisami ustaw i zarządzeń lub podlega kontroli organów władzy, uchodźcom legalnie przebywającym na ich terytoriach możliwie najbardziej korzystne traktowanie; w każdym razie traktowanie to nie może być mniej korzystne niż udzielane w tych samych okolicznościach cudzoziemcom.

Artykuł 22

Oświata publiczna

1. Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom takie samo traktowanie w zakresie nauczania podstawowego, jakie przyznają swoim obywatelom.

2. Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom możliwie najbardziej korzystne traktowanie, a w każdym razie nie mniej korzystne niż to, które przyznają w tych samych okolicznościach cudzoziemcom, w zakresie szkolnictwa innego niż szkolnictwo podstawowe, w szczególności zaś w zakresie dostępu do studiów, uznawania zagranicznych świadectw szkolnych, dyplomów i stopni naukowych, zwolnieni z czesnego i opłat oraz przyznawania stypendiów.

Artykuł 23

Opieka społeczna

Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom legalnie przebywającym na ich terytorium takie samo traktowanie w zakresie opieki i pomocy społecznej, z jakiego korzystają ich obywatele.

Artykuł 24

Ustawodawstwo pracy i ubezpieczenie społeczne

1. Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom legalnie stale przebywającym na ich terytorium takie samo traktowanie, jak własnym obywatelom odnośnie do następujących spraw:

a) w takim samym zakresie, w jakim sprawy te są uregulowane w ustawach i zarządzeniach lub podlegają kontroli władz administracyjnych - wynagrodzeń za prałącznie z dodatkiem rodzinnym, jeżeli jest on częścią wynagrodzenia za pracę, czasu pracy, pracy w godzinach nadliczbowych, płatnych urlopów, ograniczenia pracy w domu,

najniższego wieku osób zatrudnianych, nauki zawodu i praktyki, pracy kobiet i osób młodocianych, a także korzystania z uprawnień przyznanych w umowach zbiorowych,

b) ubezpieczeń społecznych (przepisy prawne dotyczące wypadków przy pracy, chorób zawodowych, macierzyństwa, chorób, inwalidztwa, podeszłego wieku, śmierci, bezrobocia, świadczeń na rzecz rodziny i innych obciążeń, które zgodnie z ustawodawstwem wewnętrznym lub zarządzeniami są objęte systemem ubezpieczeń społecznych), z zastrzeżeniem następujących ograniczeń:

(i) mogących istnieć stosownych porozumień dotyczących zachowania praw nabytych i praw znajdujących się w trakcie nabywania.

(ii) ustawodawstwa wewnętrznego lub zarządzeń państwa stałego zamieszkania mogących określać szczególnego typu porozumienia dotyczące świadczeń lub częściowych świadczeń płatnych w całości ze środków publicznych i dotyczących zasiłków wypłacanych osobom, które nie spełniają wymogu opłacenia składek uprawniających do otrzymania zwykłej emerytury.

2. Na prawo do odszkodowania za śmierć uchodźcy, która nastąpiła na skutek wypadku w pracy lub choroby zawodowej, nie będzie miał wpływu fakt, że osoba uprawniona zamieszkuje stale poza terytorium Umawiającego się Państwa.

3. Umawiające się Państwa rozszerzą na uchodźcę uprawnienia wynikające z umów zawartych między sobą lub które mogą być zawarte między nimi w przyszłość, dotyczące zachowania nabytych praw lub praw znajdujących się w trakcie nabywania w zakresie ubezpieczeń społecznych, z zastrzeżeniem jedynie warunków stosowanych wobec obywateli państw sygnatariuszy tych umów.

4. Umawiające się Państwa rozpatrzą życzliwie, tak dalece, jak jest to możliwe, objęcie uchodźców uprawnieniami wynikającymi z podobnych umów, jakie mogą w danej chwili obowiązywać między Umawiającymi się Państwami i państwami nie będącymi stronami tych umów.

Rozdział V
Środki administracyjne
Artykuł 25
Pomoc administracyjna

1. Jeżeli korzystanie z prawa przez uchodźcę wymagałoby zwykle pomocy władz obcego państwa, do którego nie może się zwrócić, Umawiające się Państwo, na którego terytorium stale zamieszkuje, spowoduje, by tę pomoc otrzymał od jego własnych władz albo od jakiegoś organu międzynarodowego.

2. Władza lub władze wymienione w ustępie 1 wydadzą lub spowodują wydanie pod ich nadzorem uchodźcom takich dokumentów lub zaświadczeń, które zwykle byłoby wydawane cudzoziemcom przez ich władze państwowe lub za pośrednictwem tych władz.

3. Dokumenty lub zaświadczenia w ten sposób wydane zastępują oficjalne dokumenty wydawane cudzoziemcom przez ich władze państwowe lub za ich pośrednictwem i są wiarygodne, chyba że będą dowody przeciwne.

4. Z zastrzeżeniem wyjątkowego traktowania, które może być przyznawane osobom ubogim, za wymienione w niniejszym artykule usługi mogą być pobierane opłaty, ale opłaty te będą umiarkowane i odpowiadać będą opłatom pobieranym za podobne usługi od własnych obywateli.

5. Postanowienia niniejszego artykułu nie naruszają artykułów 27 i 28.

Artykuł 26
Wolność poruszania się

Każde Umawiające się Państwo przyznaje uchodźcom legalnie przebywającym na jego terytorium prawo wyboru miejsca stałego zamieszkania i prawo do swobodnego poruszania się w granicach tego terytorium, z zachowaniem przepisów stosowanych wobec cudzoziemców w ogóle w tych samych okolicznościach.

Artykuł 27
Dokumenty tożsamości

Umawiające się państwa wydadzą dokumenty tożsamości każdemu uchodźcy znajdującemu się na ich terytorium, który nie posiada ważnego dokumentu podróży.

Artykuł 28
Dokumenty podróży

1. Umawiające się Państwa wydają uchodźcom legalnie przebywającym na ich terytoriach dokumenty podróży potrzebne do podróżowania poza ich terytoriami, chyba że stoją na przeszkodzie ważne względy bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego; postanowienia zawarte w załączniku do niniejszej Konwencji stosuje się odnośnie do tych dokumentów. Umawiające się Państwa mogą wydać taki dokument podróży każdemu innemu uchodźcy znajdującemu się na terytoriach, a szczególnie życzliwie rozważą wydanie takiego dokumentu podróży tym uchodźcom znajdującym się na ich terytoriach, którzy nie mają możliwości otrzymania dokumentów podróży z państwa swego legalnego stałego zamieszkania.

2. Dokumenty podróży wydane uchodźcom na podstawie wcześniejszych umów międzynarodowych przez strony tych umów są uznane i traktowane przez Umawiające się Państwa tak, jakby były wydane zgodnie z niniejszym artykułem.

Artykuł 29
Opłaty skarbowe

1. Umawiające się Państwa nie będą nakładały na uchodźców żadnych należności, opłat czy podatków, niezależnie od ich nazwy, innych lub wyższych niż pobierane od swych obywateli w podobnych sytuacjach.

2. Ustalenia poprzedniego ustępu nie stoją na przeszkodzie stosowaniu wobec uchodźców ustaw i zarządzeń dotyczących opłat za wydanie cudzoziemcom dokumentów administracyjnych, w tym również dokumentów tożsamości.

Artykuł 30
Przeniesienie mienia

1. Każde Umawiające się Państwo zezwoli uchodźcom, zgodnie ze swymi ustawami i zarządzeniami, na przeniesienie mienia, które wwieźli oni na jego terytorium, do innego państwa, gdzie zostali przyjęci dla celów przesiedlenia się.

2. Każde Umawiające się Państwo rozpatrzy życzliwie prośby uchodźców o zezwolenie na przeniesienie mienia, gdziekolwiek ono znajdowałoby się i jest niezbędne do ich ponownego osiedlenia się w innym państwie, w którym zostali przyjęci.

Artykuł 31
Uchodźcy przebywający nielegalnie w państwie przyjęcia

1. Umawiające się Państwa nie będą nakładały kar za nielegalny wjazd lub pobyt na uchodźców przebywających bezpośrednio z terytorium, na którym ich życiu lub wolności zagrażało niebezpieczeństwo w rozumieniu artykułu 1, i weszli lub przebywają na ich terytorium bez zezwolenia, pod warunkiem że zgłoszą się bezzwłocznie do władz i przedstawią wiarygodne przyczyny swojego nielegalnego wjazdu lub pobytu.

2. Umawiające się Państwa nie będą nakładały na poruszanie się takich uchodźców ograniczeń poza tymi, które są niezbędne; ograniczenia takie będą stosowane tylko dopóty, dopóki status tych uchodźców w państwie nie zostanie uregulowany lub dopóki nie zostaną przyjęci w innym państwie. Umawiające się Państwa przyznają uchodźcom odpowiedni czas, jak również wszystkie niezbędne ułatwienia dla uzyskania prawa przyjęcia w innym państwie.

Artykuł 32
Wydalenie

1. Umawiające się Państwa nie wydalą uchodźcy, legalnie przebywającego na ich terytoriach, z innych powodów niż bezpieczeństwo państwowe lub porządek publiczny.

2. Wydalenie takiego uchodźcy może nastąpić jedynie na podstawie decyzji podjętej zgodnie z przewidzianą przez prawo procedurą. Uchodźcy powinno się, chyba że ważne powody bezpieczeństwa państwowego przemawiają przeciwko temu, zezwolić na przedstawienie dowodów na swoje usprawiedliwienie, złożenie odwołania i na posiadanie w tym celu przedstawiciela przed właściwymi władzami lub też przed osobą lub osobami specjalnie do tego wyznaczonymi przez właściwe władze.

3. Umawiające się Państwa przyznają takiemu uchodźcy rozsądny okres na staranie o legalne przyjęcie w innym państwie. Umawiające się Państwa w tym czasie mają prawo stosowania takich środków, jakie uznają za niezbędne.

Artykuł 33

Zakaz wydalania lub zawracania

1. Żadne Umawiające się Państwo nie wydali lub nie zawróci w żaden sposób uchodźcy do granicy terytoriów, gdzie jego życiu lub wolności zagrażałoby niebezpieczeństwo ze względu na jego rasę, religię, obywatelstwo, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne.

2. Nie może powoływać się jednakże na dobrodziejstwo niniejszego postanowienia uchodźca, co do którego istnieją podstawy, aby uznać go za groźnego dla bezpieczeństwa państwa, w którym się on znajduje, lub który będąc skazanym prawomocnym wyrokiem za szczególnie poważne zbrodnie stanowi niebezpieczeństwo dla społeczeństwa tego państwa.

Artykuł 34

Naturalizacja

Umawiające się Państwa będą w miarę możliwości ułatwiały asymilacja i naturalizację uchodźców. W szczególności podejmą wszelkie wysiłki dla przyspieszenia procedury naturalizacyjnej i zmniejszenia, tak dalece, jak to jest możliwe, opłat i kosztów tego postępowania.

Rozdział VI

Postanowienia wykonawcze i przejściowe

Artykuł 35

Współpraca władz państwowych z Narodami Zjednoczonymi

1. Umawiające się Państwa zobowiązują się do współpracy z Urzędem Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców lub z każdą inną agencją Narodów Zjednoczonych, która może go zastąpić w pełnieniu jego funkcji, a w szczególności dla ułatwienia jego obowiązku nadzorowania stosowania postanowień niniejszej Konwencji.

2. Aby umożliwić Urzędowi Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych do spraw Uchodźców lub każdej innej agencji Narodów Zjednoczonych, która może go zastąpić, przedstawianie sprawozdań właściwym organom Narodów Zjednoczonych, Umawiające się Państwa zobowiązują się dostarczać w odpowiedniej formie żądane informacje i dane statystyczne dotyczące:

a) położenia uchodźców,

b) stosowania niniejszej Konwencji,

c) ustaw, zarządzeń i dekretów, które weszły lub mogą wejść później w życie i dotyczą uchodźców.

Artykuł 36

Informacje dotyczące ustawodawstwa wewnętrznego

Umawiające się Państwa przekażą Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych teksty ustaw i zarządzeń, które mogą wydać w celu zapewnienia stosowania niniejszej Konwencji.

Artykuł 37

Stosunek do zawartych wcześniej konwencji

Bez naruszania postanowień artykułu 28 ustępu 2 niniejszej Konwencji, niniejsza Konwencja zastępuje, między jej stronami, Porozumienia z dnia 5 lipca 1922 r., dnia 31 maja 1924 r., dnia 12 maja 1926 r., dnia 30 czerwca 1928 r. i dnia 30 lipca 1935 r., Konwencja z dnia 28 października 1933 r. i dnia 10 lutego 1938 r., Protokół z dnia 14 września 1939 r. oraz Umowę z dnia 15 października 1946 r.

Rozdział VII

Postanowienia końcowe

Artykuł 38

Rozstrzyganie sporów

Każdy spór między stronami niniejszej Konwencji dotyczący jej interpretacji lub stosowania, którego nie można rozwiązać innymi sposobami, na żądanie jednej ze stron sporu będzie skierowany do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości.

Artykuł 39

Podpisanie, ratyfikacja i przystąpienie

1. Niniejsza Konwencja będzie otwarta do podpisania w Genewie dnia 28 lipca 1951 r., a później zostanie zdeponowana u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych. Będzie ona otwarta do podpisania w Europejskim Biurze Narodów Zjednoczonych od dnia 28 lipca do dnia 31 sierpnia 1951 r. i ponownie będzie otwarta do podpisania w siedzibie Narodów Zjednoczonych od dnia 17 września 1951 r. do dnia 31 grudnia 1952 r.

2. Niniejsza Konwencja będzie otwarta do podpisania z upoważnienia wszystkich Państw-Członków Narodów Zjednoczonych, a także z upoważnienia każdego innego państwa zaproszonego do udziału w Konferencji pełnomocników w sprawie statusu uchodźców i osób bez przynależności państwowej lub państwa, które Zgromadzenie Ogólne zaprosi do jej podpisania. Podlega ona ratyfikacji, a dokumenty ratyfikacyjne zostaną złożone u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

3. Państwa wymienione w ustępie 2 niniejszego artykułu mogą przystąpić do niniejszej Konwencji po dniu 28 lipca 1951 r. Przystąpienia dokonuje się przez złożenie dokumentu przystąpienia u Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 40

Klauzule o stosowaniu terytorialnym

1. Każde państwo może przy podpisywaniu, ratyfikacji lub przystąpieniu oświadczyć, że niniejsza Konwencja rozciąga się na wszystkie lub niektóre terytoria, za które jest ono odpowiedzialne w stosunkach międzynarodowych. Takie oświadczenie staje się skuteczne z chwilą wejścia w życie Konwencji w stosunku do tego państwa.

2. W każdym późniejszym czasie takiego rozciągnięcia dokonuje się przez zawiadomienie skierowane do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych i staje się ono skuteczne począwszy od 90 dnia po otrzymaniu zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych albo od daty wejścia w życie Konwencji dla danego państwa w zależności od tego, która z tych dat jest późniejsza.

3. W stosunku do tych terytoriów, na które niniejsza Konwencja nie rozciąga się od daty podpisania, ratyfikacji lub przystąpienia, każde zainteresowane państwo rozpatrzy możliwość jak najszybszego podjęcia wszelkich kroków w celu rozciągnięcia stosowania tej Konwencji na te terytoria, pod warunkiem uzyskania zgody rządów tych terytoriów, gdy wymagają jej względy konstytucyjne.

Artykuł 41

Klauzula federacyjna

W przypadku państwa federacyjnego lub niejednolitego stosuje się poniższe postanowienia:

a) co się tyczy tych artykułów niniejszej Konwencji, które podlegają jurysdykcji ustawodawczej federacyjnej władzy ustawodawczej, obowiązki rządu federacyjnego będą w tej mierze takie same, jak obowiązki stron nie będących państwami federacyjnymi,

b) co się tyczy tych artykułów niniejszej Konwencji, które podlegają jurysdykcji ustawodawczej wchodzących w skład państwa stanów, prowincji lub kantonów, które zgodnie z systemem konstytucyjnym federacji nie są obowiązane do podejmowania działań ustawodawczych, rząd federacyjny możliwie jak najszybciej przekaże treść tych artykułów wraz ze swoją pozytywną rekomendacją do wiadomości właściwych władz stanów, prowincji lub kantonów.

3. Państwo federacyjne-Strona niniejszej Konwencji, na żądanie każdego innego Umawiającego się Państwa, przekazane za pośrednictwem Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych, dostarczy informacje o istniejącym w federacji i jej częściach składowych prawie i praktyce dotyczących każdego postanowienia Konwencji, wskazując, w jakiej mierze te postanowienia zostały wprowadzone w życie drogą działań ustawodawczych lub innych.

Artykuł 42
Zastrzeżenia

1. W czasie podpisywania, ratyfikacji lub przystąpienia każde państwo może złożyć zastrzeżenia do artykułów Konwencji innych niż artykuły 1, 3, 4, 16 ust. 1, artykuł 33 i artykuły od 36 do 46 włącznie.

2. Każde Umawiające się Państwo, składając zastrzeżenie zgodnie z ustępem 1 niniejszego artykułu, może w każdym czasie je wycofać przez powiadomienie o tym Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 43
Wejście w życie

1. Niniejsza Konwencja wejdzie w życie dziewięćdziesiątego dnia od dnia zdeponowania szóstego dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

2. Dla każdego państwa, które ratyfikuje Konwencję lub przystąpi do niej po złożeniu szóstego dokumentu ratyfikującego lub przystąpienia, Konwencja wejdzie w życie dziewięćdziesiątego dnia od daty złożenia przez to państwo dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

Artykuł 44
Wypowiedzenie

1. Każde Umawiające się Państwo może w każdym czasie wypowiedzieć niniejszą Konwencję przez zawiadomienie skierowane do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

2. Takie wypowiedzenie nabiera mocy dla tego państwa po roku od dnia, w którym otrzyma je Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych.

3. Każde państwo, które złożyło oświadczenie lub zawiadomienie zgodnie z artykułem 40, może oświadczyć w każdym późniejszym czasie Sekretarzowi Generalnemu Narodów Zjednoczonych, że Konwencja przestaje być rozciągnięta na takie terytorium po upływie jednego roku od daty otrzymania zawiadomienia przez Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 45
Rewizja

1. Każde Umawiające się Państwo może w dowolnym czasie przez zawiadomienie skierowane do Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych zażądać rewizji niniejszej Konwencji.

2. Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych zaleci, jakie kroki podjąć w związku z tym żądaniem.

Artykuł 46
Zawiadomienia dokonywane przez Sekretarza Generalnego Narodów Zjednoczonych

Sekretarz Generalny Narodów Zjednoczonych zawiadomi wszystkie Państwa-Członków Narodów Zjednoczonych i państwa nie będące członkami, o których mowa w artykule 39:

a) o oświadczeniach i zawiadomieniach, zgodnie z artykułem 1 ustęp B,
b) o podpisaniu, ratyfikacjach i przystąpieniach, zgodnie z artykułem 39,
c) o oświadczeniach i zawiadomieniach, zgodnie z artykułem 40,
d) o zastrzeżeniach i ich wycofaniu, zgodnie z artykułem 42,
e) o dacie wejścia w życie niniejszej Konwencji, zgodnie z artykułem 43,
f) o wypowiedzeniach i zawiadomieniach, zgodnie z artykułem 44,
g) o żądaniach rewizji, zgodnie z artykułem 45.

Na dowód czego niżej podpisani, należycie upełnomocnieni, podpisali niniejszą Konwencję z upoważnienia rządów.

Sporządzono w Genewie dnia dwudziestego ósmego lipca tysiąc dziewięćset pięćdziesiątego pierwszego roku w jednym egzemplarzu, którego teksty angielski i francuski są jednakowo autentyczne i który zostanie złożony w archiwach Narodów Zjednoczonych oraz którego uwierzytelnione kopie prześle się wszystkim Państwom-Członkom Narodów Zjednoczonych i państwom nie będącym członkami, o których mowa w artykule 39.

Załącznik

Paragraf 1

1. Dokument podróży, o którym mowa w artykule 28 niniejszej Konwencji, powinien być zgodny z załącznikiem wzorem.

2. Dokument ten powinien być sporządzony przynajmniej w dwóch językach; jednym z nich powinien być angielski lub francuski.

Paragraf 2

Z zastrzeżeniem uregulowań wydanych w państwie wystawienia, dzieci mogą być wymienione w dokumencie jednego z rodziców lub w wyjątkowych okolicznościach w dokumencie innego dorosłego uchodźcy.

Paragraf 3

Opłaty pobierane za wystawienie dokumentu nie powinny przekraczać najniższych opłat pobieranych za paszporty państwowe.

Paragraf 4

Z wyjątkiem szczególnych lub wyjątkowych przypadków, dokument powinien być wystawiony na możliwie największą liczbę państw.

Paragraf 5

Okres ważności dokumentu będzie wynosił jeden rok lub dwa lata w zależności od uznania wydających go władz.

Paragraf 6

1. Wznowienie lub przedłużenie ważności dokumentu zależy od wydających go władz tak długo, aż posiadacz nie osiedli się zgodnie z prawem na terytorium innego państwa i legalnie zamieszka na terytorium wymienionej władzy. Wydanie nowego dokumentu, jeśli zachodzą te same okoliczności, zależy od władzy, która wydała poprzedni dokument.

2. Władze dyplomatyczne lub konsularne, specjalnie upoważnione do tych spraw, powinny mieć uprawnienia do przedłużania na okres nie dłuższy niż 6 miesięcy ważności dokumentów podróży wydanych przez ich rządy.

3. Umawiające się Państwa będą życzliwie rozpatrywały możliwość wznowienia lub przedłużenia ważności dokumentów podróży lub wydania nowych dokumentów uchodźcom, którzy już nie zamieszkują legalnie na ich terytoriach, a nie mogą otrzymać dokumentów podróży z państwa swojego legalnego zamieszkania.

Paragraf 7

Umawiające się Państwa uznają ważność dokumentów wydanych zgodnie z postanowieniami artykułu 28 niniejszej Konwencji.

Paragraf 8

Właściwe władze państwa, do którego uchodźca pragnie się udać, jeśli są gotowe go przyjąć i jeśli wymagana jest wiza, wydadzą wizę w dokumencie, którego jest on posiadaczem.

Paragraf 9

1. Umawiające się Państwa zobowiązują się wydawać wizy tranzytowe uchodźcom którzy otrzymali wizy do państwa docelowego.

2. Wydania takich wiz można odmówić z przyczyn, które usprawiedliwiają odmowę wydania wizy każdemu cudzoziemcowi.

Paragraf 10

Opłaty za wydanie wiz wyjazdowych, wjazdowych i tranzytowych nie powinny przewyższać najniższych opłat pobieranych za wizy w paszportach cudzoziemców.

Paragraf 11

W przypadku gdy uchodźca osiedlił się legalnie na terytorium innego Umawiającego się Państwa, odpowiedzialność za wydanie nowego dokumentu, zgodnie z zasadami i warunkami artykułu 28, spada na właściwe władze tego terytorium, do których uchodźca będzie miał prawo zwracać się z prośbą.

Paragraf 12

Władze wydające nowy dokument winny zabrać stary dokument i zwrócić go państwu, które go wydało, jeżeli zaznaczono w dokumencie, że podlega on takiemu zwrotowi; w innym przypadku władze te zabierają i anulują dokument.

Paragraf 13

1. Każde Umawiające się Państwo zobowiązuje się do ponownego przyjęcia na swoje terytorium posiadacza dokumentu podróży wystawionego przez wymienione państwo, zgodnie z artykułem 28 niniejszej Konwencji, w czasie ważności tego dokumentu.

2. Z zastrzeżeniem postanowień poprzedniego ustępu, Umawiające się Państwo może wymagać od posiadacza dokumentu dopełnienia takich formalności, jakie są stosowane odnośnie do wyjazdu i wjazdu na jego terytorium.

3. Umawiające się Państwa zastrzegają sobie, w wyjątkowych przypadkach lub w przypadkach gdy zezwolenie na pobyt uchodźcy jest ważne na określony czas, prawo - w momencie wydania dokumentu - ograniczenia okresu, w którym uchodźca może powrócić, z tym że nie może być on krótszy niż 3 miesiące.

Paragraf 14

Z jedynym zastrzeżeniem warunków paragrafu 13, postanowienia niniejszego załącznika nie naruszają w niczym ustaw i zarządzeń regulujących na terytoriach Umawiających się Państw warunki przyjęcia, tranzytu, zamieszkania, osiedlenia się i wyjazdu.

Paragraf 15

Wydawanie dokumentu ani wprowadzane do niego wpisy nie określają ani nie mają wpływu na status jego posiadacza, zwłaszcza w zakresie jego obywatelstwa.

Paragraf 16

Wydanie dokumentu nie uprawnia w żadnym przypadku jego posiadacza do ochrony przez władze dyplomatyczne i konsularne państwa wydającego, ani nie daje tym władzom prawa do ochrony.

(Załącznik, wzory dokumentów opuszczono)

Konwencja o bezpieczeństwie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, Nowy Jork, 9 grudnia 1994 r.[4]

(Źródło: Druk sejmowy nr 1239 z 6 lipca 1999 r.)

Państwa-Strony niniejszej Konwencji,

głęboko zaniepokojone rosnącą liczbą śmiertelnych ofiar oraz obrażeń będących wynikiem zamierzonych ataków przeciwko personelowi Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelowi współdziałającemu,

mając na uwadze, że ataki lub inne formy złego traktowania personelu działającego w imieniu Organizacji Narodów Zjednoczonych są nieusprawiedliwione i nie do przyjęcia niezależnie od tego, przez kogo zostały popełnione,

uznając, że operacje Organizacji Narodów Zjednoczonych są prowadzone we wspólnym interesie społeczności międzynarodowej oraz zgodnie z zasadami i celami Karty Narodów Zjednoczonych,

potwierdzając doniosły wkład personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego w wysiłki Organizacji Narodów Zjednoczonych w dziedzinach dyplomacji prewencyjnej, przywracania, utrzymania i budowania pokoju oraz operacji humanitarnych i innych,

świadome istniejących rozwiązań mających na celu zapewnienie bezpieczeństwa personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, włączając w to kroki podejmowane w tym względzie przez organy główne Organizacji Narodów Zjednoczonych,

uznając tym niemniej, że istniejące środki ochrony personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego są niedostateczne,

potwierdzając, że skuteczność i bezpieczeństwo operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych ulegają zwiększeniu, gdy operacje takie są prowadzone za zgodą i przy współpracy państwa przyjmującego,

apelując do wszystkich państw, w których personel Organizacji Narodów Zjednoczonych i personel współdziałający jest rozmieszczony oraz do wszystkich innych, na które taki personel może liczyć, o zapewnienie wszechstronnego poparcia celem ułatwienia prowadzenia i wypełnienia mandatu operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych,

przekonane, że istnieje pilna potrzeba podjęcia odpowiednich i skutecznych środków w celu zapobiegania atakom dokonywanym przeciwko personelowi Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelowi współdziałającemu oraz karania tych, którzy dopuścili się takich ataków,

uzgodniły, co następuje:

Artykuł 1
Definicje

W rozumieniu niniejszej Konwencji:

(a) określenie „personel Organizacji Narodów Zjednoczonych" oznacza:

i) osoby zaangażowane lub rozmieszczone przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych w charakterze członków wojskowych, policyjnych lub cywilnych części składowych operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych;

---

[4] Konwencja została otwarta do podpisu w Nowym Jorku 15 grudnia 1994 r. Zgodnie z postanowieniami art. 27 ust. 1 konwencji weszła ona w życie w dniu 15 stycznia 1999 r. Stronami konwencji jest 50 państw (stan na dzień 31 grudnia 2000 r.). Polska ratyfikowała Konwencję 22 maja 2000 r.

ii) innych funkcjonariuszy oraz ekspertów w misji Organizacji Narodów Zjednoczonych lub jej organizacji wyspecjalizowanych albo Międzynarodowej Agencji Energii Atomowej, którzy przebywają służbowo na obszarze, gdzie prowadzona jest operacja Organizacji Narodów Zjednoczonych;

określenie „personel współdziałający" oznacza:

i) osoby wyznaczone przez rząd lub organizację pozarządową w porozumieniu z właściwym organem Organizacji Narodów Zjednoczonych;

ii) osoby zaangażowane przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych lub przez organizację wyspecjalizowaną albo przez Międzynarodową Agencję Energii Atomowej;

iii) osoby rozmieszczone przez pozarządową organizację humanitarną lub instytucję humanitarną zgodnie z porozumieniem zawartym z Sekretarzem Generalnym Organizacji Narodów Zjednoczonych lub z organizacją wyspecjalizowaną albo Międzynarodową Agencją Energii Atomowej, w celu prowadzenia działalności na rzecz wypełnienia mandatu operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych;

c) określenie „operacja Organizacji Narodów Zjednoczonych" oznacza operację ustanowioną przez kompetentny organ Organizacji Narodów Zjednoczonych zgodnie
z Kartą Narodów Zjednoczonych i prowadzoną z upoważnienia oraz pod kontrolą Organizacji Narodów Zjednoczonych:

i) gdy jest to operacja mająca na celu utrzymanie lub przywrócenie międzynarodowego pokoju i bezpieczeństwa; albo

ii) gdy Rada Bezpieczeństwa lub Zgromadzenie Ogólne stwierdzi, dla celów niniejszej Konwencji, istnienie wyjątkowego zagrożenia dla bezpieczeństwa personelu uczestniczącego w takiej operacji;

d) określenie „państwo przyjmujące" oznacza państwo na którego terytorium prowadzona jest operacja Organizacji Narodów Zjednoczonych;

e) określenie „ państwo tranzytowe" oznacza państwo, inne niż państwo przyjmujące, na którego terytorium personel Organizacji Narodów Zjednoczonych i personel współdziałający lub ich wyposażenie znajdują się w tranzycie lub są czasowo obecne w związku z operacją Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 2
Zakres stosowania

1. Niniejsza Konwencja ma zastosowanie w odniesieniu do personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego oraz do operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych określonych w artykule 1.

2. Niniejszej Konwencji nie stosuje się do operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych zatwierdzonej przez Radę Bezpieczeństwa jako akcja przymusu według Rozdziału VII Karty Narodów Zjednoczonych, w której taki personel występuje w charakterze strony walczącej przeciwko zorganizowanym siłom zbrojnym i w stosunku do której ma zastosowanie prawo międzynarodowych konfliktów zbrojnych.

Artykuł 3
Identyfikacja

1. Wojskowe i policyjne części składowe operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz ich pojazdy, statki i samoloty będą nosić rozpoznawcze znaki identyfikacyjne. Pozostały personel, pojazdy, statki i samoloty wykorzystywane w operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych będą odpowiednio oznakowane, o ile Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych nie zdecyduje inaczej.

2. Wszyscy członkowie personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz personelu współdziałającego będą posiadali przy sobie odpowiednie dokumenty identyfikacyjne

Artykuł 4

Porozumienie dotyczące statusu operacji

Państwo przyjmujące oraz Organizacja Narodów Zjednoczonych zawrą tak szybko jak to możliwe porozumienie dotyczące statusu operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych i całego personelu zaangażowanego w tej operacji, włączając w to, zwłaszcza postanowienia o przywilejach i immunitetach dla wojskowych i policyjnych części składowych operacji.

Artykuł 5

Tranzyt

Państwo tranzytowe ułatwi swobodny tranzyt personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego oraz jego wyposażenia do i z państwa przyjmującego.

Artykuł 6

Poszanowanie ustaw i innych przepisów

1. Bez uszczerbku dla tych przywilejów i immunitetów, z których może korzystać, lub wymogów jego funkcji, personel Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz personel współdziałający jest zobowiązany:

a) szanować ustawy i inne przepisy państwa przyjmującego i państwa tranzytowego; oraz

b) powstrzymać się od jakiejkolwiek akcji lub działalności niezgodnej z bezstronnym i międzynarodowym charakterem jego funkcji.

2. Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych podejmie wszelkie odpowiednie środki dla zapewnienia przestrzegania tych zobowiązań.

Artykuł 7

Obowiązek zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego

1. Personel Organizacji Narodów Zjednoczonych i personel współdziałający, ich wyposażenie i pomieszczenia nie będą przedmiotem napaści lub jakichkolwiek innych działań, które stanowiłyby przeszkodę w wypełnianiu ich mandatu.

2. Państwa-Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki dla zapewnienia ochrony i bezpieczeństwa personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego. W szczególności, Państwa-Strony podejmą wszelkie odpowiednie środki dla ochrony personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, który jest rozmieszczony na ich terytorium, przed przestępstwami wymienionymi w artykule 9.

3. Państwa-Strony będą odpowiednio współpracować z Organizacją Narodów Zjednoczonych i innymi Państwami-Stronami przy wykonywaniu niniejszej Konwencji, a w szczególności w każdym przypadku gdy państwo przyjmujące nie będzie w stanie samo podjąć wymaganych środków.

Artykuł 8

Obowiązek zwolnienia lub odesłania personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego w przypadku wzięcia do niewoli lub zatrzymania

O ile nie przewidziano inaczej w odpowiednim porozumieniu o statusie wojsk, w przypadku wzięcia do niewoli lub zatrzymania personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych lub personelu współdziałającego w trakcie wykonywania funkcji oraz po ustaleniu jego tożsamości, nie będzie on poddawany przesłuchaniu i zostanie niezwłocznie zwolniony i odesłany do Organizacji Narodów Zjednoczonych lub do innych właściwych władz. Do czasu jego zwolnienia taki personel będzie traktowany zgodnie z powszechnie

uznanymi standardami praw człowieka oraz zasadami i duchem Konwencji genewskich z 1949 r.

Artykuł 9

Przestępstwa przeciwko personelowi Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelowi współdziałającemu

1. Umyślne dokonanie :

a) zabójstwa, uprowadzenia lub innej napaści na osobę albo wolność członków personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych lub personelu współdziałającego;

b) gwałtownej napaści na oficjalną siedzibę, prywatne mieszkanie lub środki transportu personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych lub personelu współdziałającego, która to napaść może zagrażać bezpieczeństwu osobistemu członka personelu lub jego wolności;

c) groźby dokonania takiej napaści w celu zmuszenia osoby fizycznej lub prawnej do dokonania jakiegokolwiek czynu lub powstrzymania się od niego;

d) usiłowania popełnienia takiej napaści, oraz

e) czynu stanowiącego współuczestnictwo w popełnieniu takiej napaści, albo w usiłowaniu popełnienia takiej napaści, albo w organizowaniu lub nakazywaniu popełnienia takiej napaści;

f) zostanie uznane przez każde Państwo-Stronę za przestępstwo zgodnie z jego ustawodawstwem wewnętrznym.

2. Każde Państwo-Strona ustanowi odpowiednie kary za popełnienie przestępstw wymienionych w ustępie 1, z uwzględnieniem ich poważnego charakteru.

Artykuł 10

Ustanowienie jurysdykcji

1. Każde Państw-Strona podejmie wszelkie niezbędne środki dla ustanowienia swojej jurysdykcji w sprawach przestępstw wymienionych w artykule 9 w następujących wypadkach:

a) gdy przestępstwo zostało popełnione na terytorium tego państwa albo na pokładzie statku lub samolotu zarejestrowanego w tym państwie;

b) gdy przypuszczalny sprawca jest obywatelem tego państwa.

2. Państwo-Strona może również ustanowić swoją jurysdykcję w odniesieniu do któregokolwiek z takich przestępstw, jeśli zostało ono popełnione:

a) przez osobę nie mającą żadnego obywatelstwa, której zwykłe miejsce zamieszkania znajduje się w tym państwie; albo

b) w stosunku do obywatela tego państwa; albo

c) usiłując zmusić to państwo do dokonania jakiegokolwiek działania lub powstrzymania się od niego.

3. Każde Państwo-Strona, które ustanowi swoją jurysdykcję zgodnie z ustępem 2, zawiadomi o tym Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych. Jeśli takie Państwo-Strona odstąpi następnie od wykonania tej jurysdykcji, zawiadomi o tym również Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

4. Każe Państwo-Strona podejmie wszelkie niezbędne środki dla ustanowienia swojej jurysdykcji w odniesieniu do przestępstw wymienionych w artykule 9, w razie gdy przypuszczalny sprawca przebywa na jego terytorium i gdy taka osoba nie zostanie wydana zgodnie z artykułem 15 innym Państwom-Stronom, które ustanowiły swoją jurysdykcję zgodnie z ustępem 1 lub 2.

5. Niniejsza Konwencja nie wyłącza jurysdykcji karnej wykonywanej na podstawie ustawodawstwa wewnętrznego.

Artykuł 11

Zapobieganie przestępstwom przeciwko personelowi Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelowi współdziałającemu

Państwa-Strony będą współdziałać w zapobieganiu przestępstwom wymienionym w artykule 9, w szczególności przez:

a) podejmowanie wszelkich możliwych do zastosowania środków w celu zapobiegania czynieniu na ich terytoriach przygotowań do popełniania tych przestępstw na ich terytoriach lub poza nimi; oraz

b) wymianę informacji zgodnie z ich ustawodawstwem wewnętrznym i koordynację podejmowania administracyjnych i innych odpowiednich środków w celu zapobiegania popełnieniu tych przestępstw.

Artykuł 12

Przekazywanie informacji

1. Zgodnie z warunkami przewidzianymi w jego wewnętrznym ustawodawstwie, Państwo-Strona na którego terytorium popełnione zostało przestępstwo wymienione w artykule 9, jeżeli ma podstawy sądzić, że przypuszczalny sprawca opuścił jego terytorium, powiadomi Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych i bezpośrednio lub za pośrednictwem Sekretarza Generalnego, państwo lub państwa zainteresowane o wszystkich faktach odnoszących się do popełnionego przestępstwa oraz przekaże wszelkie posiadane informacje dotyczące ustalenia tożsamości przypuszczalnego sprawcy.

2. W razie popełnienia przestępstwa wymienionego w artykule 9, każde Państwo-Strona, posiadające informacje dotyczące pokrzywdzonego i okoliczności popełnienia przestępstwa, dołoży wszelkich starań, aby takie informacje w pełni i niezwłocznie przekazywać, na warunkach przewidzianych w jego ustawodawstwie wewnętrznym Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz państwu lub państwom zainteresowanym.

Artykuł 13

Środki zapewniające postępowanie karne lub ekstradycję

1. Gdy okoliczności tego wymagają, Państwo-Strona, na którego terytorium przebywa przypuszczalny sprawca, podejmie zgodnie ze swoim ustawodawstwem wewnętrznym odpowiednie środki zapewniające jego obecność dla celów postępowania karnego lub ekstradycji.

2. O środkach podjętych zgodnie z ustępem 1 niezwłocznie zostanie powiadomiony, zgodnie z ustawodawstwem wewnętrznym, Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz bezpośrednio lub za pośrednictwem Sekretarza Generalnego:

a)państwo, na którego terytorium przestępstwo zostało popełnione;

b)państwo lub państwa, których obywatelem jest przypuszczalny sprawca, albo jeśli taka osoba nie ma żadnego obywatelstwa, państwo na którego terytorium osoba ta stale zamieszkuje;

c)państwo lub państwa, których obywatelem jest poszkodowany; oraz

inne zainteresowane państwa.

Artykuł 14

Postępowanie karne wobec przypuszczalnych sprawców

Państwo-Strona, na którego terytorium przebywa przypuszczalny sprawca, jeżeli nie dokonuje ekstradycji tej osoby, przekaże sprawę bez jakiegokolwiek wyjątku i bez nieuzasadnionej zwłoki swoim właściwym władzom w celu przeprowadzenia postępowania karnego zgodnie z procedurą przewidzianą przez ustawodawstwo tego państwa. Władze te podejmować będą swe decyzje w taki sam sposób jak w przypadku jakiegokolwiek przestępstwa pospolitego o poważnym charakterze zgodnie z ustawodawstwem tego Państwa.

Artykuł 15

Ekstradycja przypuszczalnych sprawców

1. Jeżeli przestępstwa wymienione w artykule 9 nie są przestępstwami uzasadniającymi ekstradycję w jakiejkolwiek umowie o ekstradycji obowiązującej między Państwami-Stronami, uważa się je za objęte taką umową. Państwa-Strony zobowiązują się włączyć te przestępstwa, jako przestępstwa uzasadniające ekstradycję, do każdej umowy o ekstradycji, jaka zostanie między nimi zawarta.

2. Jeżeli Państwo-Strona, które uzależnia ekstradycję od istnienia umowy, otrzyma wniosek o ekstradycję od innego Państwa-Strony, z którym nie posiada umowy o ekstradycji, może ono, według swego wyboru, uznać niniejszą Konwencję za prawną podstawę do ekstradycji w odniesieniu do tych przestępstw. Ekstradycja podlega warunkom przewidzianym przez prawo państwa wezwanego.

3. Państwa-Strony, które nie uzależniają ekstradycji od istnienia umowy, uznają te przestępstwa w stosunkach między sobą za przestępstwa uzasadniające ekstradycję na warunkach przewidzianych przez prawo państwa wezwanego.

4. Każde z tych przestępstw będzie traktowane dla celów ekstradycji między Państwami-Stronami, jak gdyby zostało popełnione nie tylko w miejscu jego popełnienia, lecz także na terytoriach Państw – Stron, które ustanowiły swoją jurysdykcję zgodnie z ustępem 1 lub 2 artykułu 10.

Artykuł 16

Wzajemna pomoc w sprawach karnych

1. Państwa-Strony będą udzielać sobie wzajemnie jak najdalej idącej pomocy w związku z postępowaniem karnym, dotyczącym przestępstw wymienionych w artykule 9, włączając w to pomoc w uzyskiwaniu posiadanych dowodów niezbędnych w prowadzeniu postępowania We wszystkich przypadkach będzie stosowane prawo państwa wezwanego.

2. Postanowienia ustępu 1 nie naruszają zobowiązań dotyczących wzajemnej pomocy, zawartych w jakiejkolwiek innej umowie.

Artykuł 17

Sprawiedliwe traktowanie

1. Każda osoba, przeciwko której zostało wszczęte dochodzenie lub postępowani w związku z którymkolwiek z przestępstw wymienionych w artykule 9, będzie miała zapewnione sprawiedliwe traktowanie, rzetelny proces i pełną ochronę swoich praw we wszystkich stadiach dochodzenia lub postępowania.

Każdy przypuszczalny sprawca będzie uprawniony:

a) do bezzwłocznego porozumiewania się z najbliższym właściwym

przedstawicielem państwa lub państw, których obywatelem jest taka osoba, albo które w inny sposób są uprawnione do ochrony praw tej osoby, lub jeśli taka osoba nie ma żadnego obywatelstwa, z przedstawicielem państwa, które na prośbę tej osoby wyraża chęć ochrony praw tej osoby; oraz

b) do odwiedzin ze strony przedstawiciela tego państwa lub tych państw.

Artykuł 18

Zawiadomienie o wynikach postępowania

Państwo-Strona, w którym wszczęto postępowanie karne przeciwko przypuszczalnemu sprawcy, powiadomi o końcowym wyniku postępowania Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych, który przekaże tę informację innym Państwom-Stronom.

Artykuł 19

Rozpowszechnianie

Państwa-Strony zobowiązują się do możliwie najszerszego rozpowszechniania Konwencji w szczególności do włączenia jej nauczania, jak również stosownych przepisów międzynarodowego prawa humanitarnego, do ich programów szkolenia wojskowego.

Artykuł 20
Klauzule ochronne

Nic w niniejszej Konwencji nie narusza:

a) możliwości zastosowania międzynarodowego prawa humanitarnego i powszechnie uznanych standardów praw człowieka zawartych w dokumentach międzynarodowych w odniesieniu do ochrony operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego albo odpowiedzialności tego personelu za poszanowanie tego prawa i tych standardów;

b) praw i obowiązków państw, zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, dotyczących zgody na wejście osób na ich terytorium;

c) obowiązku personelu Organizacji Narodów Zjednoczonych i personelu współdziałającego, aby działał zgodnie z warunkami mandatu operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych;

d) prawa państw, które dobrowolnie oddelegowały personel dla potrzeb operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych, do wycofania ich personelu z uczestnictwa w takiej operacji; albo

e) uprawnienia osób dobrowolnie przekazanych przez państwa dla potrzeb operacji Organizacji Narodów Zjednoczonych do odpowiedniego odszkodowania wypłacanego w wypadkach śmierci, inwalidztwa, zranienia lub choroby, wynikających z uczestnictwa w służbie na rzecz utrzymania pokoju.

Artykuł 21
Prawo do samoobrony

Nic w niniejszej Konwencji nie może być interpretowane jako umniejszenie prawa do działania w samoobronie.

Artykuł 22
Rozstrzyganie sporów

1. Wszelkie spory między dwoma lub więcej Państwami-Stronami dotyczące wykładni lub stosowania niniejszej Konwencji, które nie zostaną rozstrzygnięte w drodze rokowań, będą na wniosek jednego z nich przekazane do arbitrażu. Jeżeli w okresie sześciu miesięcy od daty złożenia wniosku o arbitraż strony nie zdołają uzgodnić zagadnień organizacji arbitrażu, każda z tych stron może przekazać spór Międzynarodowemu Trybunałowi Sprawiedliwości, zgłaszając wniosek zgodnie ze Statutem Trybunału.

2. Każde Państwo-Strona może w czasie podpisania, ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia niniejszej Konwencji albo przystąpienia do niej oświadczyć, że nie uważa się za związane całością lub częścią postanowień ustępu 1. Pozostałe Państwa-Strony nie będą związane postanowieniami ustępu 1, lub jego stosownej części, w odniesieniu do każdego Państwa-Strony, które dokonało takiego zastrzeżenia.

3. Każde Państwo-Strona, które dokonało zastrzeżenia zgodnie z ustępem 2, może w każdym czasie wycofać to zastrzeżenie w drodze notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 23
Spotkania przeglądowe

Na wniosek jednego lub większej liczby Państw-Stron, zatwierdzony przez większość Państw-Stron, Sekretarz Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych zwoła spotkanie Państw-Stron dla dokonania przeglądu wykonywania Konwencji oraz wszelkich problemów napotkanych w związku z jej stosowaniem.

Artykuł 24
Podpisanie

Niniejsza Konwencja jest otwarta do podpisu dla wszystkich państw do dnia 31 grudnia 1995 r. w siedzibie Organizacji Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku.

Artykuł 25

Ratyfikacja, przyjęcie lub zatwierdzenie

Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu, Dokumenty ratyfikacyjne, przyjęcia lub zatwierdzenia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 26

Przystąpienie

Niniejsza Konwencja jest otwarta do przystąpienia przez każde państwo. Dokumenty przystąpienia zostaną złożone Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Artykuł 27

Wejście w życie

1. Niniejsza Konwencja wejdzie w życie trzydzieści dni po złożeniu Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dwudziestu dwu dokumentów ratyfikacyjnych, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

2. W stosunku do każdego państwa ratyfikującego, przyjmującego, zatwierdzającego lub przystępującego do Konwencji po złożeniu dwudziestego drugiego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, Konwencja wejdzie w życie trzydziestego dnia po złożeniu przez to państwo jego dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

Artykuł 28

Wypowiedzenie

1. Każde państwo może wypowiedzieć niniejszą Konwencję w drodze pisemnej notyfikacji skierowanej do Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

2. Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie jednego roku od daty otrzymania notyfikacji przez Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych.

(Artykuł 29 opuszczono)

Traktat o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Pakt Roericha), Waszyngton, 15 kwietnia 1935 r.

(K. Sałaciński, Ochrona dóbr kultury na wypadek szczególnych zagrożeń, Zeszyt Problemowy TWO 1998 nr 5, s. 13-14)

Wysokie Umawiające się Strony.

Ożywione dążeniem do nadania formy konwencyjnej postulatom rezolucji przyjętej dnia 16 1933r przez wszystkie Państwa reprezentowane na Siódmej Międzynarodowej Konferencji Państw Amerykańskich w Montevideo, która zaleciła "Rządom Ameryki, które jeszcze tego nie uczyniły, podpisanie "Paktu Roericha", zainicjowanego przez Muzeum Roericha w Stanach Zjednoczonych, który to Pakt stawia sobie za cel powszechne przyjęcie już ustalonej i ogólnie znanej flagi, ażeby przy jej pomocy zachować w każdym czasie od niebezpieczeństwa wszelkie nieruchomości zabytki, będące własnością zarówno państwową, jak i prywatną, które stanowią skarb kulturalny narodów.

Postanowiły zawrzeć w tym celu traktat, a stawiając sobie za zadanie poszanowanie i ochronę skarbów kultury w czasie wojny i w czasie pokoju wyraziły zgodę na następujące postanowienia:

Artykuł 1

Zabytki historyczne, muzea oraz instytucje naukowe, artystyczne, wychowawcze i kulturalne będą uważane za neutralne i jako takie szanowane i chronione przez wojujących.

To samo poszanowanie i ochrona należne będą personelowi wyżej wymienionych instytucji.

To samo poszanowanie i ochrona będą przyznawane zabytkom historycznym, muzeom oraz instytucjom naukowym, artystycznym, wychowawczym i kulturalnym zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie wojny.

Artykuł II

Neutralność zabytków i instytucji wymienionych w poprzednim artykule oraz należne im szacunek i ochrona będą uznane na całym obszarze terytoriów podległych suwerenności każdego z podpisujących lub przystępujących Państw, bez jakiegokolwiek względu na przynależność państwową wymienionych zabytków i instytucji. Odnośne Rządy zgadzają się powziąć środki ustawodawstwa wewnętrznego konieczne dla zapewnienia wspomnianej ochrony poszanowania.

Artykuł III

Ażeby zidentyfikować zabytki i instytucje wymienione w artykule można korzystać z flagi rozpoznawczej (czerwone koło zawierające potrójną czerwoną kulę na białym polu) zgodnie z wzorem dołączonym do niniejszego Traktatu.

Artykuł IV

Rządy podpisując niniejszy Traktat lub zgłaszając do niego przystąpienie prześlą Unii Panamerykańskiej, bądź w czasie podpisania Traktatu lub przystąpienia do niego, bądź w jakimkolwiek czasie późniejszym. listę zabytków i instytucji dla których życzą sobie ochronę uzgodnioną w niniejszym Traktacie.

Unia panamerykańska, zawiadamiając Rządy o podpisaniu Traktatu i przystąpieniu do niego, będzie zarazem przesłać im listę zabytków instytucji wymienioną w niniejszym artykule, jak również zawiadomić inne Rządy o każdej zmianie zaszłej w tej liście.

Artykuł V

Zabytki i instytucje wymienione w artykule I przestają korzystać z przywilejów uznanych w mniejszym Traktacie w razie, gdy zostały użyte do celów wojskowych.

Konwencja o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego wraz z Regulaminem Wykonawczym do tej Konwencji oraz protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 14 maja 1954 r.

(DzU. z 1957 r., nr 46, poz. 212, załącznik)

Wysokie Umawiające się Strony,

stwierdzając, że dobra kulturalne doznały poważnych szkód w toku ostatnich konfliktów i że w następstwie rozwoju techniki wojennej grozi im coraz bardziej zniszczenie;

przeświadczone, że szkody wyrządzone dobrom kulturalnym, do jakiegokolwiek należałyby one narodu, stanowią uszczerbek w dziedzictwie kulturalnym całej ludzkości, gdyż każdy naród ma swój udział w kształtowaniu kultury światowej;

zważywszy, że zachowanie dziedzictwa kulturalnego posiada wielkie znaczenie dla wszystkich narodów świata i że jest rzeczą doniosłą zapewnić temu dziedzictwu ochronę międzynarodową;

kierując się zasadami dotyczącymi ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, jakie ustalono w Konwencjach Haskich z lat 1899 i 1907 oraz w Pakcie Waszyngtońskim z dnia 15 kwietnia 1935 r.;

zważywszy, że ochrona tych dóbr, aby być skuteczną, powinna być zorganizowana już w czasie pokoju w drodze środków zarówno powziętych przez poszczególne państwa, jak i międzynarodowych;

postanawiając poczynić wszelkie możliwe kroki dla ochrony dóbr kulturalnych;

zgodziły się na następujące postanowienia:

Rozdział I

Ogólne postanowienia dotyczące ochrony

Artykuł 1

Definicja dóbr kulturalnych

W rozumieniu niniejszej Konwencji uważa się za dobra kulturalne, bez względu na ich pochodzenie oraz na osobę ich właściciela:

a) dobra ruchome lub nieruchome, które posiadają wielką wagę dla dziedzictwa kulturalnego narodu, na przykład zabytki architektury, sztuki lub historii, zarówno religijne, jak świeckie; stanowiska archeologiczne; zespoły budowlane posiadające jako takie znaczenie historyczne lub artystyczne; dzieła sztuki, rękopisy, książki i inne przedmioty o znaczeniu artystycznym, historycznym lub archeologicznym, jak również zbiory naukowe i poważne zbiory książek, archiwaliów lub reprodukcji wyżej określonych dóbr;

b) gmachy, których zasadniczym i stosowanym w praktyce przeznaczeniem jest przechowywanie lub wystawianie dóbr kulturalnych ruchomych, określonych pod lit. a), na przykład muzea, wielkie biblioteki, składnice archiwalne, jak również schrony mające na celu przechowywanie w razie konfliktu zbrojnego, dóbr kulturalnych ruchomych, określonych pod lit. a);

c) ośrodki obejmujące znaczną ilość dóbr kulturalnych określonych pod lit. a) i b), zwane w dalszym ciągu "ośrodkami zabytkowymi".

Artykuł 2

Ochrona dóbr kulturalnych

Ochrona dóbr kulturalnych w rozumieniu niniejszej Konwencji obejmuje opiekę nad nimi oraz ich poszanowanie.

Artykuł 3

Opieka nad dobrami kulturalnymi

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się przygotować już w czasie pokoju opiekę nad dobrami kulturalnymi położonymi na ich własnym terytorium wobec dających się przewidzieć następstw konfliktu zbrojnego, podejmując w tym celu kroki, jakie uznają za stosowne.

Artykuł 4

Poszanowanie dóbr kulturalnych

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się szanować dobra kulturalne położone zarówno na ich własnym terytorium, jak na terytoriach innych Wysokich Umawiających się Stron, przez powstrzymanie się od używania tych dóbr i ich bezpośredniego otoczenia oraz środków przeznaczonych do ich ochrony do celów, które mogłyby wystawić te dobra w razie konfliktu zbrojnego na zniszczenie lub uszkodzenie, oraz przez powstrzymanie się wobec nich od wszelkich aktów nieprzyjacielskich.

2. Zobowiązania określone w ust. 1 niniejszego artykułu mogą być uchylone w takim jedynie wypadku, gdy uchylenia wymaga w sposób kategoryczny konieczność wojskowa.

3. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się ponadto zakazać wszelkich aktów kradzieży, rabunku lub bezprawnego przywłaszczenia dóbr kulturalnych, jakąkolwiek przybrałyby one formę, jak również wszelkich aktów wandalizmu wymierzonych przeciw nim, zapobiegać takim aktom, a w razie potrzeby powodować ich zaprzestanie. Powstrzymają się również od stosowania rekwizycji wobec dóbr kulturalnych ruchomych położonych na terytorium którejkolwiek innej Wysokiej Umawiającej się Strony.

4. Wysokie Umawiające się Strony powstrzymają się od wszelkich środków odwetu wymierzonych przeciw dobrom kulturalnym.

5. Wysoka Umawiająca się Strona nie może uchylać się od zobowiązań, określonych w niniejszym artykule, w stosunku do którejkolwiek innej Wysokiej Umawiającej się Strony, powołując się na okoliczność, że Strona ta nie zastosowała środków opieki przewidzianych w art. 3.

Artykuł 5

Okupacja

1. Wysokie Umawiające się Strony, które okupują w całości lub w części terytorium innej Wysokiej Umawiającej się Strony, powinny w miarę możliwości popierać

wysiłki właściwych władz narodowych terytorium okupowanego, mające na celu zapewnienie opieki nad jego dobrami kulturalnymi i ich zachowanie.

2. Jeżeli dla zachowania dóbr kulturalnych położonych na terytorium okupowanym, a uszkodzonych przez działania wojenne, konieczne są kroki natychmiastowe i jeżeli właściwe władze narodowe nie mogą ich podjąć, Mocarstwo okupujące przedsięweźmie w miarę możliwości najkonieczniejsze środki zachowawcze w ścisłej współpracy z tymi władzami.

3. Każda Wysoka Umawiająca się Strona, której rząd uważany jest za rząd legalny przez członków ruchu oporu, zwróci w miarę możności ich uwagę na obowiązek przestrzegania postanowień Konwencji dotyczących poszanowania dóbr kulturalnych.

Artykuł 6

Oznaczanie dóbr kulturalnych

Zgodnie z postanowieniami art. 16 dobra kulturalne mogą być zaopatrzone w znak rozpoznawczy ułatwiający ich identyfikację.

Artykuł 7

Środki o charakterze wojskowym

1. Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się wprowadzić już w czasie pokoju w regulaminach lub instrukcjach, przeznaczonych do użytku swoich wojsk, postanowienia, które by zapewniły przestrzeganie niniejszej Konwencji, oraz wpoić członkom swoich sił zbrojnych poczucie szacunku dla kultury i dóbr kulturalnych wszystkich narodów.

2. Zobowiązują się one przygotować lub utworzyć już w czasie pokoju, w łonie swoich sił zbrojnych, bądź komórki organizacyjne, bądź zespół osób o specjalnych kwalifikacjach, którego zadaniem będzie czuwanie nad poszanowaniem dóbr kulturalnych i współpraca z władzami cywilnymi, do których należy opieka nad tymi dobrami.

Rozdział II

O ochronie specjalnej

Artykuł 8

Przyznawanie ochrony specjalnej

1. Ochroną specjalną może być objęta ograniczona ilość schronów przeznaczonych do przechowywania dóbr kulturalnych ruchomych w razie konfliktu zbrojnego oraz ośrodków zabytkowych i innych dóbr kulturalnych nieruchomych o bardzo wielkim znaczeniu, pod warunkiem, że:

a) znajdują się w dostatecznej odległości od wielkich ośrodków przemysłowych oraz od wszelkich ważnych obiektów wojskowych stanowiących punkty wrażliwe, jak na przykład lotnisk, radiowych stacji nadawczych, zakładów pracujących na rzecz obrony narodowej, portów lub dworców kolejowych o pewnym znaczeniu, jak również wielkich linii komunikacyjnych;

b) nie są użytkowane do celów wojskowych.

2. Schron dla dóbr kulturalnych ruchomych może być objęty ochroną specjalną bez względu na swoje położenie, jeżeli jest zbudowany w taki sposób, że według wszelkiego prawdopodobieństwa nie może ponieść szkody w bombardowaniu.

3. Ośrodek zabytkowy uważa się za użytkowany do celów wojskowych, jeżeli służy do przemieszczania, chociażby tylko tranzytowego, osób wojskowych lub materiału wojskowego, jak również jeżeli jest terenem czynności bezpośrednio związanych z działaniami wojskowymi, z kwaterunkiem osób wojskowych lub z produkcją materiału wojennego.

4. Natomiast nie jest uważane za użytkowanie do celów wojskowych strzeżenie dóbr kulturalnych wymienionych w ust. 1 przez uzbrojonych strażników specjalnie powołanych do tego zadania ani obecność w pobliżu dóbr kulturalnych sił policyjnych, do których stałego zakresu działania należy zapewnienie porządku publicznego.

5. Dobro kulturalne, wymienione w ust. 1 niniejszego artykułu, położone w pobliżu ważnego obiektu wojskowego w rozumieniu tegoż ustępu, może być jednak objęte ochroną specjalną, jeżeli Wysoka Umawiająca się Strona, która składa o to wniosek, zobowiąże się, że w razie konfliktu zbrojnego zaniecha wszelkiego użytkowania odnośnego obiektu, a w szczególności, gdy chodzi o port, dworzec kolejowy lub lotnisko - wyłączy go z wszelkiego ruchu komunikacyjnego. Wyłączenie takie powinno być przygotowane już w czasie pokoju.

6. Ochrona specjalna zostaje przyznana dobru kulturalnemu przez wpisanie go do "Międzynarodowego Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną". Wpis ten może być dokonany jedynie w sposób zgodny z postanowieniami niniejszej Konwencji i w warunkach określonych w Regulaminie Wykonawczym.

Artykuł 9

Nietykalność dóbr kulturalnych objętych ochroną specjalną

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się zapewnić nietykalność dóbr kulturalnych objętych ochroną specjalną przez powstrzymanie się, z chwilą wciągnięcia do Międzynarodowego Rejestru, od wszelkich aktów nieprzyjacielskich skierowanych przeciw tym dobrom oraz od wszelkiego użytkowania bądź ich samych, bądź ich otoczenia do celów wojskowych, z wyjątkiem wypadków przewidzianych w art. 8 ust. 5.

Artykuł 10

Oznaczanie i kontrola

W czasie konfliktu zbrojnego dobra kulturalne objęte ochroną specjalną powinny być zaopatrzone w znak rozpoznawczy opisany w art. 16 oraz udostępnione międzynarodowej kontroli w sposób określony w Regulaminie Wykonawczym.

Artykuł 11

Cofnięcie przywileju nietykalności

1. Jeżeli jedna z Wysokich Umawiających się Stron dopuści się w stosunku do dobra kulturalnego objętego ochroną specjalną pogwałcenia zobowiązań wynikających z art. 9, Strona przeciwna jest na czas trwania tego pogwałcenia zwolniona z obowiązku zapewnienia odnośnemu dobru nietykalności. Jednakże, o ile tylko uważa to za możliwe, wystosowuje wpierw wezwanie o położenie kresu pogwałceniu w odpowiednim terminie.

2. Poza wypadkami przewidzianymi w ust. 1 niniejszego artykułu przywilej nietykalności dobra kulturalnego objętego ochroną specjalną może być cofnięty jedynie w wyjątkowych wypadkach nie dającej się uniknąć konieczności wojskowej i jedynie na czas jej trwania. Stwierdzić, że konieczność taka zachodzi, może jedynie dowódca jednostki odpowiadającej dywizji bądź wyższej. We wszystkich wypadkach, w których okoliczności na to pozwalają, decyzja cofnięcia przywileju nietykalności będzie komunikowana odpowiednio wcześnie Stronie przeciwnej.

3. Strona cofająca przywilej nietykalności powinna zawiadomić o tym możliwie najrychlej, pisemnie i z podaniem motywów, Komisarza Generalnego Dóbr Kulturalnych przewidzianego w Regulaminie Wykonawczym.

Rozdział III

O transportach dóbr kulturalnych

Artykuł 12

Transport pod ochroną specjalną

1. Transport mający za wyłączny cel przewiezienie dóbr kulturalnych bądź w obrębie pewnego terytorium, bądź na inne terytorium, może na wniosek zainteresowanej Wysokiej Umawiającej się Strony odbywać się pod ochroną specjalną w warunkach przewidzianych w Regulaminie Wykonawczym.

2. Transport pod ochroną specjalną pozostaje pod nadzorem międzynarodowym przewidzianym w Regulaminie Wykonawczym i powinien być zaopatrzony w znak rozpoznawczy określony w art. 16.

3. Wysokie Umawiające się Strony powstrzymają się od wszelkich aktów nieprzyjacielskich wobec transportu pozostającego pod ochroną specjalną.

Artykuł 13

Transport w wypadkach nagłych

1. Jeżeli jedna z Wysokich Umawiających się Stron uważa, że bezpieczeństwo pewnych dóbr kulturalnych wymaga ich przewiezienia, sprawa zaś jest tak nagła, że procedura przewidziana w art. 12 nie może być zastosowana, zwłaszcza na początku konfliktu zbrojnego, transport można zaopatrzyć w znak rozpoznawczy określony w art. 16, chyba że transport taki był już przedmiotem prośby o przyznanie przywileju nietykalności w rozumieniu art. 12, która została odrzucona. O transporcie należy w miarę możliwości zawiadomić Strony przeciwne. Transport kierujący się ku terytorium innego kraju nie może w żadnym razie używać znaku rozpoznawczego, jeżeli nie przyznano mu wyraźnie przywileju nietykalności.

2. Wysokie Umawiające się Strony przedsięwezmą w miarę możliwości środki ostrożności konieczne do ochrony transportów, przewidzianych w ust. 1 niniejszego artykułu, a zaopatrzonych w znak rozpoznawczy, przed skierowanymi przeciw nim aktami nieprzyjacielskimi.

Artykuł 14

Nietykalność wobec zajęcia, zdobyczy i łupu

1. Przywilej nietykalności wobec zajęcia, zdobyczy i łupu przysługuje:

a) dobrom kulturalnym korzystającym z ochrony specjalnej przewidzianej w art. 12 bądź w art. 13;

b) środkom transportowym przeznaczonym wyłącznie do przewozu tych dóbr.

2. Niniejszy artykuł nie zawiera żadnego ograniczenia prawa wizyty i rewizji.

Rozdział IV

O personelu

Artykuł 15

Personel

W granicach, w jakich daje się to pogodzić z wymaganiami bezpieczeństwa, personel przydzielony do ochrony dóbr kulturalnych powinien być w interesie tych dóbr szanowany; jeśli dostanie się w ręce strony przeciwnej powinien mieć możność dalszego pełnienia swych funkcji, o ile powierzone mu dobra kulturalne dostaną się również w ręce strony przeciwnej.

Rozdział V

O znaku rozpoznawczym

Artykuł 16

Znak Konwencji

1. Znakiem rozpoznawczym Konwencji jest tarcza skierowana ostrzem w dół, podzielona wzdłuż przekątnych na cztery pola, dwa błękitne i dwa białe (tarcza herbowa złożona z błękitnego kwadratu, którego jeden z kątów tworzy ostrze tarczy, oraz umieszczonego nad nim błękitnego trójkąta, rozgraniczonych po każdej stronie białym trójkątem).

2. Znaku używa się bądź pojedynczo, bądź potrójnie w układzie trójkątnym (z jedną tarczą u dołu), w warunkach określonych w art. 17.

Artykuł 17

Sposób użycia znaku

1. Znak rozpoznawczy w układzie potrójnym może być używany jedynie do identyfikacji:

a) dóbr kulturalnych nieruchomych korzystających z ochrony specjalnej;

b) transportów dóbr kulturalnych w warunkach określonych w art. 12 i 13;

c) schronów zaimprowizowanych w warunkach określonych w Regulaminie Wykonawczym.

2. Pojedynczy znak rozpoznawczy może być używany jedynie do identyfikacji:
a) dóbr kulturalnych nie korzystających z ochrony specjalnej;
b)osób sprawujących czynności kontrolne zgodnie z Regulaminem Wykonawczym;
c) personelu przydzielonego do ochrony dóbr kulturalnych;
d) kart tożsamości określonych w Regulaminie Wykonawczym.

3. W czasie konfliktu zbrojnego zabrania się używania znaku rozpoznawczego w jakichkolwiek innych wypadkach poza wymienionymi w poprzednich ustępach niniejszego artykułu oraz używania do jakichkolwiek celów znaku podobnego do znaku rozpoznawczego.

4. Znak rozpoznawczy nie może być umieszczony na dobrze kulturalnym nieruchomym, o ile równocześnie nie umieści się na widocznym miejscu odpowiednio podpisanego i datowanego upoważnienia wystawionego przez właściwą władzę Wysokiej Umawiającej się Strony.

Rozdział VI
O zakresie zastosowania konwencji
Artykuł 18
Zastosowanie Konwencji

1. Z wyjątkiem postanowień, które powinny wejść w życie już w czasie pokoju, niniejsza Konwencja będzie stosowana w razie wojny wypowiedzianej lub jakiegokolwiek innego konfliktu zbrojnego, jaki może powstać bądź pomiędzy dwiema Wysokimi Umawiającymi się Stronami, bądź większą ich ilością, nawet jeżeli stan wojny przez jedną lub więcej z nich nie został uznany.

2. Konwencja będzie stosowana również we wszystkich wypadkach okupacji bądź całego terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron bądź jego części, nawet jeżeli okupacja ta nie napotyka żadnego zbrojnego oporu.

3. Mocarstwa będące stronami niniejszej Konwencji pozostaną związane nią w swoich wzajemnych stosunkach, nawet jeżeli jedno z Mocarstw biorących udział w konflikcie nie jest jej stroną. Będą ponadto związane Konwencją również w stosunku do tego Mocarstwa, o ile oświadczy ono, że przyjmuje jej postanowienia, i o ile je stosuje.

Artykuł 19
Konflikty nie mające charakteru międzynarodowego

1. W razie konfliktu zbrojnego nie posiadającego charakteru międzynarodowego a powstałego na terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron, każda ze stron konfliktu będzie obowiązana stosować co najmniej postanowienia niniejszej Konwencji, które dotyczą poszanowania dóbr kulturalnych.

2. Strony konfliktu będą dążyły do wprowadzenia w życie, w drodze układów specjalnych, w całości lub w części również pozostałych postanowień niniejszej Konwencji.

3. Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury może zaofiarować stronom konfliktu swe usługi.

4. Zastosowanie powyższych postanowień nie będzie miało wpływu na sytuację prawną stron konfliktu.

Rozdział VII
O wykonaniu konwencji
Artykuł 20
Regulamin wykonawczy

Szczegóły dotyczące sposobu stosowania niniejszej Konwencji są określone w Regulaminie Wykonawczym, który stanowi jej integralną część.

Artykuł 21
Mocarstwa opiekuńcze

Niniejsza Konwencja i jej Regulamin Wykonawczy będą stosowane przy współpracy Mocarstw Opiekuńczych, którym powierzono czuwanie nad interesami Stron konfliktu.

Artykuł 22

Postępowanie pojednawcze

1. Mocarstwa Opiekuńcze udzielą swych dobrych usług we wszelkich wypadkach, w których uznają to za wskazane w interesie dóbr kulturalnych, zwłaszcza jeżeli pomiędzy Stronami konfliktu powstanie różnica zdań co do stosowania lub interpretacji postanowień niniejszej Konwencji lub jej Regulaminu Wykonawczego.

2. W tym celu każde z Mocarstw Opiekuńczych może bądź na zaproszenie jednej ze Stron lub Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, bądź z własnej inicjatywy zaproponować Stronom konfliktu zebranie ich przedstawicieli, a w szczególności przedstawicieli władz powołanych do ochrony dóbr kulturalnych, w razie potrzeby na odpowiednio wybranym terytorium neutralnym. Strony konfliktu obowiązane są przychylić się do otrzymanej propozycji odbycia zebrania. Mocarstwa Opiekuńcze zgłaszają do aprobaty Stronom konfliktu nazwisko osobistości bądź będącej obywatelem Mocarstwa neutralnego, bądź zaproponowanej przez Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, która będzie zaproszona do udziału w tym zebraniu w charakterze przewodniczącego.

Artykuł 23

Pomoc UNESCO

1. Wysokie Umawiające się Strony mogą zwrócić się do Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury z prośbą o pomoc techniczną w zorganizowaniu ochrony swoich dóbr kulturalnych lub w związku z jakimkolwiek innym zagadnieniem wynikającym ze stosowania bądź niniejszej Konwencji, bądź jej Regulaminu Wykonawczego. Organizacja udziela tej pomocy w granicach swojego programu i swoich możliwości.

2. Organizacja jest uprawniona do występowania z własnej inicjatywy z propozycjami na ten temat wobec Wysokich Umawiających się Stron.

Artykuł 24

Układy specjalne

1. Wysokie Umawiające się Strony mogą zawierać układy specjalne co do wszelkich zagadnień, które ich zdaniem wymagają oddzielnego uregulowania.

2. Nie może być zawarty żaden układ specjalny umniejszający ochronę, jaką niniejsza Konwencja zapewnia dobrom kulturalnym i personelowi przydzielonemu do ich ochrony.

Artykuł 25

Rozpowszechnienie Konwencji

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się rozpowszechnić w swoich krajach tekst niniejszej Konwencji i jej Regulaminu Wykonawczego możliwie najszerzej, zarówno w czasie pokoju, jak i w czasie konfliktu zbrojnego. Zobowiązują się w szczególności włączyć ich nauczanie do programów szkolenia wojskowego, a w miarę możności również cywilnego, tak aby zasady ich mogły być znane całej ludności, a zwłaszcza siłom zbrojnym i personelowi przydzielonemu do ochrony dóbr kulturalnych.

Artykuł 26

Przekłady i sprawozdania

1. Wysokie Umawiające się Strony prześlą sobie wzajemnie, za pośrednictwem Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, urzędowe przekłady niniejszej Konwencji i jej Regulaminu Wykonawczego.

2. Ponadto, co najmniej raz na cztery lata, prześlą One Dyrektorowi Generalnemu sprawozdanie zawierające informacje, jakich udzielenie uznają za stosowne, o środkach powziętych, przygotowanych lub zamierzonych przez ich właściwe władze celem wykonania niniejszej Konwencji i jej Regulaminu Wykonawczego.

Artykuł 27

Zebrania

1. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury może zwoływać za zgodą Rady Wykonawczej zebrania przedstawicieli Wysokich Umawiających się Stron. Obowiązany jest zwołać zebranie, jeśli prosi o to co najmniej jedna piąta ogólnej ilości Wysokich Umawiających się Stron.

2. Niezależnie od wszelkich innych kompetencji przyznanych mu przez niniejszą Konwencję i jej Regulamin Wykonawczy, zadaniem zebrania jest badanie zagadnień związanych ze stosowaniem niniejszej Konwencji i jej Regulaminu Wykonawczego oraz formułowanie na ten temat zaleceń.

3. Zebranie może ponadto przystąpić do rewizji Konwencji lub jej Regulaminu Wykonawczego, z zachowaniem postanowień art. 39, jeżeli reprezentowana jest na nim większość Wysokich Umawiających się Stron.

Artykuł 28

Sankcje

Wysokie Umawiające się Strony zobowiązują się powziąć w ramach swoich systemów prawa karnego wszelkie konieczne środki, ażeby osoby, które dopuściły się naruszenia niniejszej Konwencji lub nakazały jej naruszenie, były bez względu na swoje obywatelstwo ścigane i dosięgnięte sankcjami bądź karnymi, bądź dyscyplinarnymi.

Postanowienia końcowe

Artykuł 29

Języki

1. Niniejszą Konwencję sporządzono w językach angielskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim; wszystkie te cztery teksty są równie autentyczne.

2. Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury poleci sporządzić przekłady na inne języki urzędowe swojej Konferencji Generalnej.

Artykuł 30

Podpisanie

Niniejsza Konwencja będzie nosiła datę 14 maja 1954 r., a możność podpisania jej będą miały aż do dnia 31 grudnia 1954 r. wszystkie Państwa zaproszone na Konferencję, która odbyła się w Hadze od dnia 21 kwietnia do dnia 14 maja 1954 r.

Artykuł 31

Ratyfikacja

1. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji przez podpisujące ją Państwa zgodnie z procedurą konstytucyjną każdego z nich.

2. Dokumenty ratyfikacyjne będą składane Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Artykuł 32

Przystąpienie

Począwszy od dnia jej wejścia w życie do niniejszej Konwencji będą mogły przystąpić wszystkie Państwa wymienione w art. 30, które jej nie podpisały, jak również każde inne Państwo zaproszone do przystąpienia przez Radę Wykonawczą Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Artykuł 33

Wejście w życie

1. Niniejsza Konwencja wejdzie w życie w trzy miesiące po złożeniu pięciu dokumentów ratyfikacyjnych.

2. Następnie dla każdej z Wysokich Umawiających się Stron będzie ona wchodziła w życie w trzy miesiące po złożeniu przez Nią dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

3. W sytuacjach określonych w art. 18 i 19 dokumenty ratyfikacji lub przystąpienia, złożone przez Strony konfliktu czy to przed rozpoczęciem kroków nieprzyjacielskich lub okupacji, czy też po nim, wywołują skutki prawne natychmiast. Dyrektor Generalny

Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury roześle w takich wypadkach zawiadomienia przewidziane w art. 38 jak najszybszą drogą.

Artykuł 34

Stosowanie

1. Każde z Państw będących stronami Konwencji w dniu jej wejścia w życie poweźmie w ciągu sześciu miesięcy wszelkie niezbędne środki, aby była ona istotnie stosowana.

2. Dla każdego Państwa, które złoży dokument ratyfikacyjny lub dokument przystąpienia po dniu wejścia w życie Konwencji, okres tych sześciu miesięcy będzie biegł od dnia złożenia dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

Artykuł 35

Rozszerzenie zasięgu terytorialnego Konwencji

Każda z Wysokich Umawiających się Stron bądź w chwili ratyfikacji lub przystąpienia, bądź w dowolnym innym czasie, będzie mogła oświadczyć w drodze notyfikacji skierowanej do Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, że niniejsza Konwencja rozciąga się na wszystkie lub niektóre spośród terytoriów, za których stosunki międzynarodowe Strona ta jest odpowiedzialna. Notyfikacja ta wywoła skutki prawne w trzy miesiące po dniu jej otrzymania.

Artykuł 36

Stosunek do poprzednich Konwencji

1. W stosunkach pomiędzy Mocarstwami, które są związane Konwencjami Haskimi z dnia 29 lipca 1899 r. bądź z dnia 18 października 1907 r., dotyczącymi praw i zwyczajów wojny lądowej (IV) oraz bombardowania w czasie wojny przez siły morskie (IX), a które są Stronami Konwencji niniejszej, uzupełni ona wyżej wymienioną Konwencję (IX) i Regulamin załączony do wyżej wymienionej Konwencji (IV) oraz zastąpi znak opisany w art. 5 wyżej wymienionej Konwencji (IX) znakiem opisanym w art. 16 Konwencji niniejszej dla wypadków, w których Konwencja i jej Regulamin Wykonawczy przewidują używanie tego znaku rozpoznawczego.

2. W stosunkach pomiędzy Mocarstwami związanymi Paktem Waszyngtońskim z dnia 15 kwietnia 1935 r. o ochronie instytucji artystycznych i naukowych oraz zabytków historycznych (Paktem Roericha), a które są Stronami Konwencji niniejszej, uzupełni ona Pakt Roericha oraz zastąpi flagę rozpoznawczą opisaną w art. III Paktu znakiem opisanym w art. 16 Konwencji niniejszej dla wypadków, w których Konwencja i jej Regulamin Wykonawczy przewidują używanie tego znaku rozpoznawczego.

Artykuł 37

Wypowiedzenie

1. Każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła wypowiedzieć niniejszą Konwencję zarówno we własnym imieniu, jak w imieniu każdego z terytoriów, za których stosunki międzynarodowe jest odpowiedzialna.

2. Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie dokumentem złożonym Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

3. Wypowiedzenie wywoła skutki prawne w rok po otrzymaniu dokumentu wypowiedzenia. Jeżeli jednak w chwili upływu tego roku Strona wypowiadająca będzie wmieszana w konflikt zbrojny, skutki prawne wypowiedzenia ulegną zawieszeniu aż do zakończenia kroków nieprzyjacielskich lub też czynności mających na celu repatriację dóbr kulturalnych, w zależności od tego, który z tych terminów jest późniejszy.

Artykuł 38

Zawiadomienia

Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury będzie zawiadamiał Państwa, o których mowa w art. 30 i 32, oraz Organizację

Narodów Zjednoczonych o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacji, przystąpienia lub przyjęcia, wymienionych w art. 31, 32 i 39, jak również o notyfikacjach i wypowiedzeniach, wymienionych w art. 35, 37 i 39.

Artykuł 39

Rewizja Konwencji i jej Regulaminu Wykonawczego

1. Każda z Wysokich Umawiających się Stron może zgłosić poprawki do niniejszej Konwencji i jej Regulaminu Wykonawczego. Każda zgłoszona poprawka będzie zakomunikowana Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, który prześle jej tekst wszystkim Wysokim Umawiającym się Stronom, prosząc je zarazem o wypowiedzenie się w ciągu czterech miesięcy:

a) czy życzą sobie, aby została zwołana konferencja dla rozpatrzenia zgłoszonej poprawki;

b) czy też są zdania, że poprawkę należy przyjąć bez zwoływania konferencji;

c) czy wreszcie są zdania, że poprawkę należy odrzucić bez zwoływania konferencji.

2. Dyrektor Generalny prześle wszystkim Wysokim Umawiającym się Stronom odpowiedzi otrzymane w wykonaniu ust. 1 niniejszego artykułu.

3. Jeżeli wszystkie Wysokie Umawiające się Strony, które w przepisanym terminie złożyły swą wypowiedź na ręce Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, zawiadomią go zgodnie z lit. b) ust. 1 niniejszego artykułu, że ich zdaniem poprawkę należy przyjąć bez zwoływania konferencji, Dyrektor Generalny przeprowadzi notyfikację ich decyzji zgodnie z art. 38. Poprawka wywoła skutki prawne wobec wszystkich Wysokich Umawiających się Stron z upływem dziewięćdziesięciu dni od daty tej notyfikacji.

4. Dyrektor Generalny zwoła konferencję Wysokich Umawiających się Stron dla rozpatrzenia zgłoszonej poprawki, jeśli o zwołanie takiej konferencji prosi go co najmniej jedna trzecia ogólnej ilości Wysokich Umawiających się Stron.

5. Poprawki do Konwencji lub jej Regulaminu Wykonawczego, rozpatrzone w sposób przewidziany w ustępie poprzednim, wejdą w życie jedynie wówczas, gdy zostaną uchwalone jednomyślnie przez Wysokie Umawiające się Strony reprezentowane na konferencji, a następnie przyjęte przez każdą z Wysokich Umawiających się Stron.

6. Przyjęcie przez Wysokie Umawiające się Strony poprawek do Konwencji lub jej Regulaminu Wykonawczego, uchwalonych przez konferencję wymienioną w ust. 4 i 5, nastąpi przez złożenie formalnego dokumentu Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

7. Po wejściu w życie poprawek do niniejszej Konwencji lub jej Regulaminu Wykonawczego jedynie poprawiony odpowiednio tekst Konwencji lub Regulaminu Wykonawczego będzie mógł być przedmiotem ratyfikacji lub przystąpienia.

Artykuł 40

Rejestracja

Zgodnie z art. 102 Karty Narodów Zjednoczonych, niniejsza Konwencja będzie zarejestrowana w Sekretariacie Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Na dowód czego niżej podpisani, należycie upoważnieni, podpisali niniejszą Konwencję.

Sporządzono w Hadze dnia 14 maja 1954 r. w jednym egzemplarzu, który będzie złożony w archiwach Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, a którego uwierzytelnione odpisy będą dostarczone wszystkim Państwom wymienionym w artykułach 30 i 32 oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Regulamin wykonawczy do konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego

Rozdział I
O kontroli
Artykuł 1

Międzynarodowa lista osobistości

Z chwilą wejścia w życie Konwencji Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury zestawi międzynarodową listę obejmującą wszystkie osobistości, zgłoszone przez Wysokie Umawiające się Strony jako nadające się do sprawowania funkcji Komisarza Generalnego do Spraw Dóbr Kulturalnych. Z inicjatywy Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury lista ta będzie periodycznie rewidowana, zgodnie z wnioskami zgłaszanymi przez Wysokie Umawiające się Strony.

Artykuł 2
Organizacja kontroli

Z chwilą gdy Wysoka Umawiająca się Strona stanie się uczestniczką konfliktu zbrojnego, do którego ma zastosowanie art. 18 Konwencji:

a) Strona ta wyznaczy przedstawiciela dla dóbr kulturalnych położonych na swoim terytorium, a w razie zajęcia obcego terytorium powinna wyznaczyć oddzielnego przedstawiciela dla dóbr kulturalnych, które się na nim znajdują;

b) Mocarstwo Opiekuńcze każdej ze Stron znajdujących się w konflikcie z tą Wysoką Umawiającą się Stroną wyznaczy przy niej delegatów, zgodnie z poniższym art. 3;

c) będzie wyznaczony przy tej Wysokiej Umawiającej się Stronie Komisarz Generalny do Spraw Dóbr Kulturalnych, zgodnie z poniższym art. 4.

Artykuł 3
Wyznaczenie delegatów Mocarstw Opiekuńczych

Mocarstwo Opiekuńcze wyznacza swoich delegatów spośród członków swojego personelu dyplomatycznego lub konsularnego lub też za zgodą Strony, przy której mają wykonywać swoje zadania, spośród innych osób.

Artykuł 4

Wyznaczenie Komisarza Generalnego

1. Komisarz Generalny do Spraw Dóbr Kulturalnych będzie wybrany spośród osobistości objętych międzynarodową umową za obopólną zgodą przez Stronę, przy której ma wykonywać swoje zadania, oraz przez Mocarstwa Opiekuńcze Stron znajdujących się z nią w konflikcie.

2. Jeżeli Strony w ciągu trzech tygodni od rozpoczęcia rozmów na ten temat nie dojdą do porozumienia, zwrócą się do Prezesa Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z prośbą o wyznaczenie Komisarza Generalnego, który obejmie to stanowisko dopiero po uzyskaniu zgody Strony, przy której będzie wykonywać swoje zadania.

Artykuł 5

Uprawnienia delegatów

Delegaci Mocarstw Opiekuńczych stwierdzają naruszenia Konwencji; za zgodą Strony, przy której pełnią swoją misję, badają okoliczności, w jakich naruszenia się wydarzyły; czynią na miejscu demarche, aby ich zaniechano, a w razie potrzeby zawiadamiają o nich Komisarza Generalnego; informują go zarazem bieżąco o swojej działalności.

Artykuł 6
Uprawnienia Komisarza Generalnego

1. Komisarz Generalny do Spraw Dóbr Kulturalnych zajmuje się, wraz z przedstawicielem Strony, przy której pełni swoje zadania, oraz z zainteresowanymi delegatami, wszelkimi przedstawionymi sobie sprawami, które wiążą się z wykonaniem Konwencji.

2. Posiada on prawo decyzji i nominacji w wypadkach określonych w niniejszym Regulaminie.

3. Ma on prawo - za zgodą Strony, przy której pełni swoje zadania - bądź zarządzić przeprowadzenie dochodzenia, bądź sam je przeprowadzić.

4. Podejmuje on wobec Stron konfliktu lub wobec ich Mocarstw Opiekuńczych wszelkie demarche, jakie uważa za pożyteczne dla wykonania Konwencji.

5. Sporządza on niezbędne sprawozdania na temat wykonania Konwencji i składa je zainteresowanym Stronom, jak również Mocarstwom Opiekuńczym. Odpisy ich przesyła Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, który może posługiwać się jedynie zawartymi w nich danymi technicznymi.

6. W braku Mocarstwa Opiekuńczego Komisarz Generalny pełni funkcje przyznane Mocarstwu Opiekuńczemu w art. 21 i 22 Konwencji.

Artykuł 7

Inspektorzy i rzeczoznawcy

1. Ilekroć Komisarz Generalny do Spraw Dóbr Kulturalnych bądź na prośbę zainteresowanych delegatów, bądź po zasięgnięciu ich zdania, uważa to za konieczne, przedstawia do aprobaty Stronie, przy której pełni swoje zadania, kandydaturę osoby, która miałaby pełnić określoną misję w charakterze inspektora dóbr kulturalnych. Inspektor ten jest odpowiedzialny jedynie przed Komisarzem Generalnym.

2. Komisarz Generalny, delegaci i inspektorzy mogą uciekać się do usług rzeczoznawców, których kandydatury przedstawia się również do aprobaty Stronie wymienionej w poprzednim ustępie.

Artykuł 8

Wykonywanie zadań kontrolnych

Komisarze Generalni do Spraw Dóbr Kulturalnych, delegaci Mocarstw Opiekuńczych, inspektorzy i rzeczoznawcy nie powinni w żadnym razie wykraczać poza granice swoich zadań. Powinni oni w szczególności brać pod uwagę wymagania bezpieczeństwa Wysokiej Umawiającej się Strony, przy której pełnią swoje zadania, i we wszelkich okolicznościach działać zgodnie z wymaganiami sytuacji wojskowej zakomunikowanymi przez tę Wysoką Umawiającą się Stronę.

Artykuł 9

Substytucja Mocarstw Opiekuńczych

Jeżeli Strona konfliktu w ogóle nie korzysta z usług Mocarstwa Opiekuńczego bądź przestaje z nich korzystać, może zwrócić się do jednego z Państw neutralnych z prośbą o objęcie funkcji Mocarstwa Opiekuńczego w zakresie wyznaczenia Komisarza Generalnego do Spraw Dóbr Kulturalnych zgodnie z procedurą określoną wyżej w art. 4. Wyznaczony w ten sposób Komisarz Generalny powierza w razie potrzeby inspektorom funkcje delegatów Mocarstw Opiekuńczych, określone w niniejszym Regulaminie.

Artykuł 10

Koszty

Uposażenie i wydatki Komisarza Generalnego do Spraw Dóbr Kulturalnych, jak również inspektorów i rzeczoznawców, będą opłacane przez Stronę, przy której pełnią oni swoje zadania. Uposażenie i wydatki delegatów Mocarstw Opiekuńczych będą przedmiotem porozumienia pomiędzy tymi Mocarstwami a Państwami, których interesów One bronią.

Rozdział II

O ochronie specjalnej

Artykuł 11

Schrony zaimprowizowane

1. Jeżeli Wysoka Umawiająca się Strona w czasie konfliktu zbrojnego zmuszona jest przez nieprzewidziane okoliczności do urządzenia schronu zaimprowizowanego i

jeżeli pragnie, aby schron taki został umieszczony pod ochroną specjalną, komunikuje to natychmiast Komisarzowi Generalnemu, który przy Niej pełni swoje zadania.

2. Jeżeli Komisarz Generalny jest zdania, że zarówno okoliczności, jak znaczenie ukrytych w zaimprowizowanym schronie dóbr kulturalnych usprawiedliwiają taki środek, może upoważnić Wysoką Umawiającą się Stronę do umieszczenia na schronie znaku rozpoznawczego określonego w art. 16 Konwencji. Decyzję swoją komunikuje bezzwłocznie zainteresowanym delegatom Mocarstw Opiekuńczych, z których każdy w ciągu trzydziestu dni może zażądać natychmiastowego usunięcia znaku.

3. Z chwilą gdy delegaci ci wyrażą zgodę lub gdy okres trzydziestu dni przeminął, a żaden z nich nie zgłosił sprzeciwu, zaimprowizowany schron zaś odpowiada zdaniem Komisarza Generalnego warunkom określonym w art. 8 Konwencji, Komisarz Generalny zwraca się do Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury z prośbą o wpisanie schronu do Rejestru Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną.

Artykuł 12

Międzynarodowy Rejestr Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną

1. Ustanawia się "Międzynarodowy Rejestr Dóbr Kulturalnych Objętych Ochroną Specjalną".

2. Rejestr ten prowadzi Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Kopie jego przesyła Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz Wysokim Umawiającym się Stronom.

3. Rejestr dzieli się na rozdziały, z których każdy oznaczony jest nazwą jednej z Wysokich Umawiających się Stron. Każdy rozdział dzieli się na trzy części, zatytułowane: schrony, ośrodki zabytkowe, inne dobra kulturalne nieruchome. Dyrektor Generalny ustala, jakie szczegóły powinny znajdować się w każdym rozdziale.

Artykuł 13

Wnioski o wpisanie do rejestru

1. Każda z Wysokich Umawiających się Stron może składać Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury wnioski o wpisanie do rejestru określonych schronów, ośrodków zabytkowych lub innych dóbr kulturalnych nieruchomych, położonych na swoim terytorium. Wniosek powinien zawierać wskazówki dotyczące miejsca położenia dóbr i stwierdzać, że odpowiadają one warunkom określonym w art. 8 Konwencji.

2. W razie okupacji wnioski o wpisanie do rejestru ma prawo składać Mocarstwo okupujące.

3. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury przesyła bezzwłocznie odpisy wniosków o wpisanie do rejestru każdej z Wysokich Umawiających się Stron.

Artykuł 14

Sprzeciw

1. Każda z Wysokich Umawiających się Stron może sprzeciwić się wpisaniu dobra kulturalnego do rejestru pismem skierowanym do Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Pismo to powinno do niego wpłynąć w przeciągu czterech miesięcy od dnia, w którym wysłał odpis wniosku o wpisanie do rejestru.

2. Sprzeciw należy uzasadnić. Dopuszczalne jest jedynie uzasadnienie:

a) że dane dobro nie jest dobrem kulturalnym lub też

b) że nie zostały wypełnione warunki określone w art. 8 Konwencji.

3. Dyrektor Generalny rozsyła bezzwłocznie Wysokim Umawiającym się Stronom odpisy pisma zawierającego sprzeciw. W razie potrzeby zasięga opinii Międzynarodowego Komitetu do Spraw Zabytków, Miejsc o Znaczeniu Artystycznym i Historycznym oraz

Wykopalisk Archeologicznych, a nadto, jeżeli uważa to za pożyteczne, jakiejkolwiek innej organizacji lub osobistości o odpowiednich kwalifikacjach.

4. Dyrektor Generalny lub Wysoka Umawiająca się Strona składająca wniosek o wpisanie do rejestru mogą podejmować wszelkie kroki, jakie uznają za konieczne, wobec Wysokich Umawiających się Stron, które zgłosiły sprzeciw, aby wywołać jego cofnięcie.

5. Jeżeli Wysoka Umawiająca się Strona, która w czasie pokoju złożyła wniosek o wpisanie dobra kulturalnego do rejestru, znajdzie się w konflikcie zbrojnym zanim wpis został dokonany, dobro kulturalne, o które chodzi, będzie natychmiast wpisane do rejestru przez Dyrektora Generalnego prowizorycznie aż do chwili potwierdzenia, wycofania lub obalenia sprzeciwu, jaki bądź został, bądź może zostać zgłoszony.

6. Jeżeli w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym Dyrektor Generalny otrzymał pismo zawierające sprzeciw, nie otrzyma on od Wysokiej Umawiającej się Strony, która zgłosiła sprzeciw, zawiadomienia, że sprzeciw zostaje wycofany, Wysoka Umawiająca się Strona, która zgłosiła wniosek o wpisanie do rejestru, może wystąpić na drogę arbitrażu w sposób określony w ustępie następnym.

7. Wniosek arbitrażowy należy zgłosić najpóźniej do roku od dnia, w którym Dyrektor Generalny otrzymał pisemny sprzeciw. Każda ze Stron sporu wyznacza jednego arbitra. Jeżeli wobec wniosku o wpisanie do rejestru zgłoszono więcej niż jeden sprzeciw, Wysokie Umawiające się Strony, które je zgłosiły, wyznaczają wspólnie jednego arbitra. Obaj arbitrzy wybierają super arbitra spośród osób objętych listą międzynarodową wymienioną w art. 1 niniejszego Regulaminu; jeżeli nie mogą uzgodnić wyboru, zwracają się do Prezesa Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości z prośbą o wyznaczenie super arbitra, niekoniecznie spośród osób objętych listą międzynarodową. Utworzony w ten sposób trybunał arbitrażowy sam określa swoją procedurę. Od orzeczeń jego nie przysługuje odwołanie.

8. Każda z Wysokich Umawiających się Stron może oświadczyć w chwili, gdy powstaje spór, którego jest stroną, że nie życzy sobie zastosowania procedury arbitrażowej określonej w poprzednim ustępie. W takim wypadku Dyrektor Generalny przedstawia sprzeciw wobec wniosku o wpisanie do rejestru Wysokim Umawiającym się Stronom. Sprzeciw zostaje zatwierdzony jedynie wówczas, jeżeli Wysokie Umawiające się Strony powezmą taką decyzję większością dwóch trzecich liczby głosujących. Głosowanie odbędzie się w drodze korespondencji, chyba że Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury uzna za niezbędne zwołać konferencję na podstawie uprawnień, jakie mu przyznaje art. 27 Konwencji. Jeżeli Dyrektor Generalny postanowi przeprowadzić głosowanie w drodze korespondencji, zwróci się do Wysokich Umawiających się Stron z prośbą o nadesłanie mu swojego głosu w zapieczętowanej kopercie w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym skierował do nich tę prośbę.

Artykuł 15

Wpisanie do rejestru

1. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury poleca wpisać do rejestru pod numerem bieżącym każde dobro kulturalne, co do którego wpłynął wniosek, jeżeli wniosek ten nie spowodował sprzeciwu w terminie określonym w art. 14 ust. 1.

2. Jeżeli został zgłoszony sprzeciw, Dyrektor Generalny, z wyjątkiem wypadków przewidzianych w art. 14 ust. 5, przeprowadzi wpisanie dobra kulturalnego do rejestru tylko wówczas, jeżeli sprzeciw został wycofany lub też nie został zatwierdzony w drodze procedury określonej w art. 14 ust. 7 bądź 8.

3. Ilekroć zajdzie wypadek przewidziany w art. 11 ust. 3, Dyrektor Generalny przeprowadzi wpis do rejestru na wniosek Komisarza Generalnego do Spraw Dóbr Kulturalnych.

4. Dyrektor Generalny przesyła bezzwłocznie Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych, Wysokim Umawiającym się Stronom oraz na

prośbę Strony, która złożyła wniosek o wpisanie, wszelkim innym Państwom wymienionym w art. 30 i 32 Konwencji, uwierzytelniony odpis każdego wpisu do rejestru. Wpis wywołuje skutki prawne w trzydzieści dni po rozesłaniu tych odpisów.

Artykuł 16

Skreślenie z rejestru

1. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury poleca skreślić dobro kulturalne z rejestru:

a) na wniosek Wysokiej Umawiającej się Strony, na której terytorium dobro kulturalne się znajduje;

b) jeżeli Wysoka Umawiająca się Strona, która prosiła o wpisanie do rejestru, wypowiedziała Konwencję, z chwilą gdy to wypowiedzenie wywołuje skutki prawne;

c) w wypadku przewidzianym w art. 14 ust. 5, jeżeli sprzeciw został zatwierdzony w drodze procedury określonej w art. 14 ust. 7 bądź 8.

2. Dyrektor Generalny przesyła bezzwłocznie uwierzytelniony odpis każdego skreślenia z rejestru Sekretarzowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych oraz wszystkim Państwom, które otrzymały odpis wpisu. Skreślenie wywołuje skutki prawne w trzydzieści dni po rozesłaniu tych odpisów.

Rozdział III

O transportach dóbr kulturalnych

Artykuł 17

Procedura uzyskania przywileju nietykalności

1. Wniosek przewidziany w art. 12 ust. 1 Konwencji należy skierować do Komisarza Generalnego do Spraw Dóbr Kulturalnych. Powinien on przedstawiać powody, które go wywołały, oraz określać w przybliżeniu ilość i znaczenie dóbr kulturalnych, które mają być przywiezione, obecne ich pomieszczenie, pomieszczenie, do którego mają być przewiezione, środki transportu, projektowaną trasę i datę transportu, jak również wszelkie inne istotne informacje.

2. Jeżeli Komisarz Generalny, po zasięgnięciu opinii, które uważa za wskazane zebrać, sądzi, że przewóz jest uzasadniony, konsultuje właściwych delegatów Mocarstw Opiekuńczych na temat projektowanych szczegółów wykonawczych. W następstwie tej konsultacji zawiadamia o transporcie zainteresowane Strony konfliktu, zamieszczając w tym zawiadomieniu wszelkie potrzebne informacje.

3. Komisarz Generalny wyznacza inspektora lub inspektorów, którzy upewniają się, że transport zawiera jedynie dobra kulturalne wymienione w odnośnym wniosku, że odbywa się w uzgodniony sposób i że jest zaopatrzony w znak rozpoznawczy. Inspektor lub inspektorzy towarzyszą transportowi aż do miejsca przeznaczenia.

Artykuł 18

Transport za granicę

Transport pod ochroną specjalną, który kieruje się ku terytorium innego kraju, podlega nie tylko art. 12 Konwencji i art. 17 niniejszego Regulaminu, ale nadto następującym postanowieniom:

a) w czasie pobytu dóbr kulturalnych na terytorium innego Państwa Państwo to będzie ich depozytariuszem; zapewni tym dobrom opiekę co najmniej równą tej, jaką otacza własne dobra kulturalne o podobnym znaczeniu;

b) Państwo będące depozytariuszem zwróci dobra kulturalne dopiero po zakończeniu konfliktu; zwrot nastąpi w przeciągu sześciu miesięcy od daty złożenia odnośnej prośby;

c) w czasie wszelkich operacji transportowych oraz w czasie pobytu na terytorium każdego obcego Państwa dobra kulturalne będą wyłączone z wszelkiego rodzaju zajęcia, dysponować zaś nimi nie będzie mógł ani deponent ani depozytariusz; jednakże, jeżeli będzie tego wymagało bezpieczeństwo dóbr kulturalnych, depozytariusz za zgodą

deponenta będzie mógł zarządzić przewiezienie ich na terytorium kraju trzeciego z zachowaniem warunków określonych w niniejszym artykule;

d) prośba o objęcie ochroną specjalną powinna zawierać wzmiankę, że Państwo, na którego terytorium dobra kulturalne mają być przewiezione, przyjmuje postanowienia niniejszego artykułu.

Artykuł 19

Terytorium okupowane

Ilekroć Wysoka Umawiająca się Strona, która okupuje terytorium innej Wysokiej Umawiającej się Strony, przewozi dobra kulturalne do schronu położonego w innym punkcie tego terytorium, nie mogąc zastosować procedury określonej w art. 17 Regulaminu, przewiezienie to nie będzie uważane za bezprawne przywłaszczenie w rozumieniu art. 4 Konwencji, jeżeli Komisarz Generalny do Spraw Dóbr Kulturalnych zaświadczy pisemnie, po przekonsultowaniu osób sprawujących zazwyczaj pieczę nad tymi dobrami, że okoliczności czynią to przewiezienie niezbędnym.

Rozdział IV

O znaku rozpoznawczym

Artykuł 20

Umieszczanie znaku

1. Umieszczenie znaku rozpoznawczego i stopień jego widoczności pozostawia się uznaniu właściwych władz każdej z Wysokich Umawiających się Stron. Znak może być umieszczony na flagach lub na opaskach; może również być wymalowany na samym obiekcie lub uwidoczniony na nim w jakikolwiek inny odpowiedni sposób.

2. W razie konfliktu zbrojnego, niezależnie od możliwości przyjęcia systemu jeszcze dokładniejszego znakowania, należy umieszczać znak w sposób dobrze widoczny za dnia, tak z powietrza jak z ziemi, na transportach w wypadkach określonych w art. 12 i 13 Konwencji. Znak powinien być dobrze widoczny za dnia:

a) w regularnych odstępach wystarczających do dokładnego oznaczenia obwodu ośrodka zabytkowego objętego ochroną specjalną;

b) przy wejściu do innych dóbr kulturalnych nieruchomych objętych ochroną specjalną.

Artykuł 21

Określanie tożsamości osób

1. Osoby, o których mowa w art. 17 ust. 2 lit. b) i c) Konwencji, mogą nosić na ramieniu opaskę zaopatrzoną w znak rozpoznawczy, wystawioną i opieczętowaną przez właściwe władze.

2. Osoby te będą posiadały specjalne karty tożsamości zaopatrzone w znak rozpoznawczy. Karta powinna wymieniać co najmniej nazwisko i imiona, datę urodzenia, tytuł lub stopień oraz stanowisko posiadacza, a nadto zawierać fotografię właściciela i bądź jego podpis, bądź odciski palców, bądź jedno i drugie. Na karcie należy wreszcie umieścić suchą pieczęć właściwych władz.

3. Każda z Wysokich Umawiających się Stron ustala wzór swojej karty tożsamości, kierując się wzorem załączonym przykładowo do niniejszego Regulaminu. Wysokie Umawiające się Strony przesyłają sobie wzajemnie przyjęte wzory kart. Każdą kartę tożsamości wystawia się w miarę możności co najmniej w dwóch egzemplarzach, z których jeden zachowuje Państwo wystawiające kartę.

4. Osób wyżej wymienionych nie można, bez uzasadnionej przyczyny, pozbawić ani karty tożsamości, ani prawa noszenia opaski.

Karta tożsamości

dla personelu przydzielonego do ochrony dóbr kulturalnych

(pominięta)

Pierwszy protokół do konwencji haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 26 marca 1954 r.

Wysokie Umawiające się Strony uzgodniły, co następuje:

1. Każda z Wysokich Umawiających się Stron zobowiązuje się zapobiegać wywozowi z terytoriów, okupowanych przez siebie w czasie konfliktu zbrojnego, dóbr kulturalnych określonych w art. 1 Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r.

2. Każda z Wysokich Umawiających się Stron zobowiązuje się zabezpieczyć dobra kulturalne wwiezione na swoje terytorium, a pochodzące bezpośrednio lub pośrednio z jakiegokolwiek terytorium okupowanego. Zabezpieczenie będzie zastosowane bądź z urzędu przy wwozie, bądź też, jeśli to nie nastąpiło, na prośbę władz odnośnego terytorium.

3. Każda z Wysokich Umawiających się Stron zobowiązuje się po zakończeniu działań wojennych zwrócić właściwym władzom terytorium poprzednio okupowanego dobra kulturalne znajdujące się na swoim terytorium, jeżeli dobra te zostały wywiezione z naruszeniem zasady ustalonej w ust. 1. Dobra te nigdy nie będą mogły być zatrzymane tytułem odszkodowań wojennych.

4. Wysoka Umawiająca się Strona, która miała obowiązek zapobiec wywozowi dóbr kulturalnych z okupowanego przez siebie terytorium, powinna wypłacić odszkodowanie posiadaczom w dobrej wierze dóbr kulturalnych, które podlegają zwrotowi zgodnie z ustępem poprzednim.

5. Dobra kulturalne pochodzące z terytorium jednej z Wysokich Umawiających się Stron, a zdeponowane przez Nią na terytorium innej Wysokiej Umawiającej się Strony dla ochrony przed niebezpieczeństwami konfliktu zbrojnego, będą zwrócone przez tę ostatnią po zakończeniu działań wojennych właściwym władzom terytorium pochodzenia.

6. Niniejszy Protokół będzie nosił datę 14 maja 1954 r., a możność podpisania go będą miały aż do dnia 31 grudnia 1954 r. wszystkie Państwa zaproszone na Konferencję, która odbyła się w Hadze od dnia 21 kwietnia do dnia 14 maja 1954 roku.

7. a) Niniejszy Protokół podlega ratyfikacji przez podpisujące go Państwa zgodnie z procedurą konstytucyjną każdego z nich.

b) Dokumenty ratyfikacyjne będą składane Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

8. Począwszy od dnia jego wejścia w życie, do niniejszego Protokołu będą mogły przystąpić wszystkie Państwa wymienione w ust. 6, które go nie podpisały, jak również każde inne Państwo zaproszone do przystąpienia przez Radę Wykonawczą Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Przystąpienie będzie dokonane przez złożenie dokumentu przystąpienia Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

9. Państwa wymienione w ust. 6 i 8 mogą w chwili podpisywania, ratyfikacji lub przystąpienia oświadczyć, że nie będą związane postanowieniami bądź Części I, bądź Części II niniejszego Protokołu.

10. a) Niniejszy Protokół wejdzie w życie w trzy miesiące po złożeniu pięciu dokumentów ratyfikacyjnych.

b) Następnie dla każdej z Wysokich Umawiających się Stron będzie on wchodził w życie w trzy miesiące po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

c) W sytuacjach określonych w artykułach 18 i 19 Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, podpisanej w Hadze dnia 14 maja 1954 r., ratyfikacje i przystąpienia, złożone przez Strony konfliktu czy to przed rozpoczęciem kroków nieprzyjacielskich lub okupacji, czy też po nim, wywołają skutki prawne natychmiast. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania,

Nauki i Kultury roześle w takich wypadkach zawiadomienia przewidziane w ust. 14 jak najszybszą drogą.

11. a) Każde z Państw będących stronami Protokołu w dniu jego wejścia w życie poweźmie w dotyczącym Go zakresie wszelkie środki niezbędne dla jego rzeczywistego zastosowania w ciągu sześciu miesięcy.

b) Dla każdego Państwa, które złoży dokument ratyfikacyjny lub dokument przystąpienia po dniu wejścia Protokołu w życie, okres tych sześciu miesięcy będzie biegł od dnia złożenia przez Nie dokumentu ratyfikacyjnego lub dokumentu przystąpienia.

12. Każda z Wysokich Umawiających się Stron bądź w chwili ratyfikacji lub przystąpienia, bądź w dowolnym innym czasie, będzie mogła oświadczyć w drodze notyfikacji skierowanej do Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, że niniejszy Protokół rozciąga się na wszystkie lub niektóre spośród terytoriów, za których stosunki międzynarodowe Strona ta jest odpowiedzialna. Notyfikacja ta wywoła skutki prawne w trzy miesiące po dniu jej otrzymania.

13. a) Każda z Wysokich Umawiających się Stron będzie mogła wypowiedzieć niniejszy Protokół zarówno we własnym imieniu, jak w imieniu każdego z terytoriów, za których stosunki międzynarodowe jest odpowiedzialna.

b) Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie dokumentem złożonym Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

c) Wypowiedzenie wywoła skutki prawne w rok po otrzymaniu dokumentu wypowiedzenia. Jeżeli jednak w chwili upływu tego roku Strona wypowiadająca będzie wmieszana w konflikt zbrojny, skutki prawne wypowiedzenia ulegną zawieszeniu aż do zakończenia kroków nieprzyjacielskich lub też czynności mających na celu repatriację dóbr kulturalnych, w zależności od tego, który z tych terminów jest późniejszy.

4. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury będzie zawiadamiał Państwa, o których mowa w ust. 6 i 8, oraz Organizację Narodów Zjednoczonych o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacji, przystąpienia lub przyjęcia, wymienionych w ust. 7, 8 i 15, jak również o notyfikacjach i wypowiedzeniach, wymienionych w ust. 12 i 13.

15. a) Niniejszy Protokół może ulec rewizji, jeżeli prosi o to co najmniej jedna trzecia ogólnej liczby Wysokich Umawiających się Stron.

b) Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury zwołuje w tym celu konferencję.

c) Poprawki do niniejszego Protokołu wejdą w życie jedynie wówczas, gdy zostaną uchwalone jednomyślnie przez Wysokie Umawiające się Strony, reprezentowane na konferencji, a następnie przyjęte przez każdą z Wysokich Umawiających się Stron.

d) Przyjęcie przez Wysokie Umawiające się Strony poprawek do niniejszego Protokołu, uchwalonych przez konferencję wymienioną wyżej pod lit. b) i c), nastąpi przez złożenie formalnego dokumentu Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

e) Po wejściu w życie poprawek do niniejszego Protokołu jedynie poprawiony odpowiednio tekst Protokołu będzie mógł być przedmiotem ratyfikacji lub przystąpienia.

Zgodnie z art. 102 Karty Narodów Zjednoczonych niniejszy Protokół będzie zarejestrowany w Sekretariacie Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Na dowód czego niżej podpisani, należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Hadze, dnia 14 maja 1954 r., w językach angielskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim, przy czym wszystkie cztery teksty są równie autentyczne, w jednym egzemplarzu, który będzie złożony w archiwach Organizacji Narodów

Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, a którego uwierzytelnione odpisy będą dostarczone wszystkim Państwom wymienionym w ust. 6 i 8 oraz Organizacji Narodów Zjednoczonych.

Rezolucje

Rezolucja I

Konferencja wyraża życzenie, ażeby właściwe organy Narodów Zjednoczonych postanowiły, że Narody te, w razie akcji wojskowej przedsięwziętej w wykonaniu Karty, zapewnią stosowanie postanowień Konwencji przez siły zbrojne uczestniczące w tej akcji.

Rezolucja II

Konferencja wyraża życzenie, ażeby każda z Wysokich Umawiających się Stron z chwilą przystąpienia do Konwencji utworzyła, w ramach swojego systemu konstytucyjnego i administracyjnego, narodowy komitet doradczy, złożony z ograniczonej liczby osób, takich jak na przykład wyżsi urzędnicy służby archeologicznej, muzealnej itp., przedstawiciel sztabu głównego, przedstawiciel ministerstwa spraw zagranicznych, specjalista w dziedzinie prawa międzynarodowego oraz dwaj lub trzej inni członkowie, których obowiązki urzędowe lub specjalne wiadomości dotyczą dziedzin objętych Konwencją.

Komitet ten, działający pod kierownictwem ministra lub wyższego urzędnika odpowiedzialnego za służbę państwową, do której należy czuwanie nad dobrami kulturalnymi, mógłby mieć w szczególności następujące zadania:

a) udzielać Rządowi opinii co do środków o charakterze ustawodawczym, technicznym lub wojskowym, jakie należy powziąć, ażeby zapewnić stosowanie Konwencji zarówno w czasie pokoju, jak w czasie konfliktu zbrojnego;

b) występować wobec swojego Rządu, w razie konfliktu zbrojnego lub groźby takiego konfliktu, z wnioskami mającymi na celu zapewnienie znajomości, poszanowania i ochrony przez krajowe siły zbrojne, zgodnie z postanowieniami Konwencji, dóbr kulturalnych położonych zarówno na terytorium własnym, jak na terytoriach innych krajów;

c) zapewnić, w porozumieniu ze swoim Rządem, łączność i współpracę z innymi komitetami narodowymi o podobnym charakterze oraz z wszelkimi właściwymi ciałami międzynarodowymi.

Rezolucja III

Konferencja wyraża życzenie, ażeby Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury zwołał zebranie Wysokich Umawiających się Stron możliwie najrychlej po wejściu w życie Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego.

Drugi protokół do konwencji haskiej z 1954 r. o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, Haga, 26 marca 1999 r.

Strony,

świadome potrzeby ulepszenia ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego i stworzenia wzmocnionego systemu ochrony specjalnie wyznaczonych dóbr kulturalnych;

potwierdzając wagę postanowień Konwencji o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego zawartą w Hadze 14 maja 1954 r. i podkreślając konieczność uzupełnienia tych postanowień o środki, które wzmocnią ich stosowanie;

pragnąć wyposażyć Wysokie Umawiające się Strony Konwencji w środki umożliwiające bardziej bezpośrednie zaangażowanie się w ochronę dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego poprzez stworzenie odpowiednich do tego celu procedur;

zważywszy, że normy regulujące ochronę dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego powinny odzwierciedlać rozwój prawa międzynarodowego;

potwierdzając, że normy międzynarodowego prawa zwyczajowego nadal będą obowiązywały w sprawach nie uregulowanych postanowieniami niniejszego Protokołu:

uzgodniły, co następuje:

Rozdział I
Wprowadzenie
Artykuł 1
Definicje

Dla celów niniejszego Protokołu:

a) „Strona" oznacza Państwo, będące Stroną niniejszego Protokołu;

b) „dobro kulturalne" oznacza dobro kulturalne określone w Artykule 1 Konwencji;

c) „Konwencja" oznacza Konwencję o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego, zawartą w Hadze 14 maja 1954 r.;

d) „Wysokie Umawiające się Strony" oznacza Państwa, będące Stroną Konwencji;

e) „ochrona wzmocniona" oznacza system ochrony wzmocnionej ustanowiony na mocy Artykułów 10 i 11;

f) „cel wojskowy" oznacza obiekt, który ze względu na charakter, lokalizację, cel lub zastosowanie wnosi istotny wkład do działań wojskowych i którego całkowite lub częściowe zniszczenie, zajęcie lub zneutralizowanie w istniejących w danym momencie okolicznościach, przynosi określoną korzyść wojskową;

g) „bezprawne" oznacza zdziałane pod przymusem lub w inny sposób naruszając stosowne postanowienia prawa krajowego okupowanego terytorium lub prawa międzynarodowego;

h) „Lista" oznacza Międzynarodową listę dóbr kulturalnych objętych wzmocnioną ochroną, utworzoną zgodnie z Artykułem 27, ustęp 1(b);

i) „Dyrektor Generalny" oznacza. Dyrektora Generalnego UNESCO

j) „UNESCO" oznacza Organizację Narodów Zjednoczonych do spraw Wychowania, Nauki i Kultury;

k) „Pierwszy Protokół" oznacza Protokół o ochronie dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego zawarty w Hadze 14 maja 1954 r.;

Artykuł 2
Stosunek do Konwencji

Niniejszy Protokół uzupełnia Konwencję w stosunkach między Stronami.

Artykuł 3
Zakres zastosowania

1. W dodatku do postanowień, które mają zastosowanie w czasie pokoju, niniejszy Protokół ma zastosowanie do sytuacji, o których mowa w artykule 18 ustępy 1 i 2 Konwencji oraz Artykule 22 ustęp 1.

2. Jeśli jednej ze stron konfliktu zbrojnego nie wiąże niniejszy Protokół, Strony Protokołu pozostaną nim związane w swoich wzajemnych stosunkach. Będą ponadto związane niniejszym Protokołem w stosunku do Strony konfliktu, która nie jest nim związana, o ile oświadczy ona, że przyjmuje postanowienia Protokołu i tak długo jak je stosuje.

Artykuł 4
Stosunek między rozdziałem 3 i innymi postanowieniami Konwencji a niniejszym Protokołem

Stosowanie postanowień rozdziału 3 niniejszego Protokołu nie powoduje uszczerbku dla:

a) stosowania postanowień rozdziału I Konwencji i rozdziału 2 niniejszego Protokołu;

b) stosowania postanowień rozdziału II Konwencji z tym wyjątkiem, że, tak pomiędzy Stronami niniejszego Protokołu lub jak między Stroną a państwem, które przyjmuje stosuje niniejszy Protokół zgodnie z artykułem 3 ustęp 2, gdy dobru kulturalnemu, przyznana jest zarówno ochrona specjalna, jak i ochrona wzmocniona, zastosowanie mają tylko postanowienia o ochronie wzmocnionej.

Rozdział 2

Ogólne postanowienia dotyczące ochrony

Artykuł 5

Opieka nad dobrami kulturalnymi

Środki przygotowawcze, podejmowane w czasie pokoju dla opieki nad dobrami kulturalnymi przed dającymi się przewidzieć skutkami konfliktu zbrojnego stosownie do artykułu 3 Konwencji winny obejmować, odpowiednio, przygotowanie spisów inwentarza, planowanie środków doraźnych w celu ochrony przed ogniem lub strukturalnym zniszczeniem, przygotowanie do usunięcia ruchomych dóbr kulturalnych lub zabezpieczenie odpowiedniej opieki na miejscu dla takich dóbr oraz wyznaczenie kompetentnych władz odpowiedzialnych za opiekę nad dobrami kulturalnymi.

Artykuł 6

Poszanowanie dóbr kulturalnych

W celu zapewnienia poszanowania dóbr kulturalnych zgodnie z artykułem 4 Konwencji:

a) uchylenie na podstawie kategorycznej konieczności wojskowej w rozumieniu artykułu 4 ustęp 2 Konwencji może być powołane w celu skierowania aktu nieprzyjacielskiego wobec dobra kulturalnego jedynie wtedy i tak długo, jak:

i) to dobro kulturalne poprzez swoje przeznaczenie zostało przekształcone w obiekt wojskowy,

ii) nie istnieje żaden inny sposób praktycznie umożliwiający osiągnięcie podobnej korzyści wojskowej, jak ta, którą daje skierowanie aktu nieprzyjacielskiego przeciwko temu obiektowi;

b) uchylenie na podstawie kategorycznej konieczności wojskowej w rozumieniu artykułu 4 ustęp 2 Konwencji może być przywołane dla wykorzystania dóbr kulturalnych dla celów, które prawdopodobnie narażą je na zniszczenie lub uszkodzenie jedynie wtedy i tak długo, jak nie istnieje możliwość wyboru pomiędzy takim wykorzystaniem dóbr kulturalnych, a inną praktyczną metodą uzyskania podobnej korzyści wojskowej;

c) decyzja o przywołaniu kategorycznej konieczności wojskowej będzie podjęta jedynie przez oficera dowodzącego jednostką odpowiadającą batalionowi bądź wyższej, albo siłą mniejszą pod względem rozmiarów w sytuacji, kiedy okoliczności nie pozwalają inaczej;

d) w przypadku ataku wynikającego z decyzji podjętej zgodnie z ustępem (a), jeżeli tylko pozwalają na to okoliczności, należy wydać skuteczne wcześniejsze ostrzeżenie.

Artykuł 7

Środki ostrożności podczas ataku

Bez uszczerbku dla innych środków ostrożności wymaganych przez międzynarodowe prawo humanitarne podczas prowadzenia operacji wojskowych, każda ze Stron konfliktu powinna:

a) uczynić wszystko, ca jest praktycznie wykonalne, dla sprawdzenia, że obiekty, jakie mają zostać zaatakowane nie są dobrami kulturalnymi chronionym na mocy artykułu 4 Konwencji;

b) podjąć wszystkie praktycznie możliwe środki ostrożności przy wyborze środków i metod ataku w celu uniknięcia, a w każdym razie zminimalizowania, przypadkowego uszkodzenia dóbr kulturalnych chronionych na mocy artykułu 4 Konwencji;

c) powstrzymać się od podjęcia ataku, który mógłby spowodować niezamierzone szkody w dobrach kulturalnych chronionych na mocy artykułu 4 Konwencji, których rozmiary byłyby nadmierne w stosunku do oczekiwanej konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej; oraz

d) odwołać lub przerwać atak, gdy okaże się, że:

i) cel jest dobrem kulturalnym chronionym na mocy artykułu 4 Konwencji;

ii) można oczekiwać, że atak wywoła niezamierzone szkody w dobrach kulturalnych chronionych na mocy Artykułu 4 Konwencji, których rozmiary byłyby nadmierne w stosunku do oczekiwanej, konkretnej i bezpośredniej korzyści wojskowej;

Artykuł 8

Środki ostrożności przeciwko działaniom zbrojnym

Strony konfliktu powinny w stopniu największym, jak to jest praktycznie możliwe:

a) usunąć ruchome dobro kulturalne z sąsiedztwa celów wojskowych lub objąć je właściwą ochroną na miejscu;

b) unikać lokalizowania celów wojskowych w pobliżu dóbr kulturalnych.

Artykuł 9

Ochrona dóbr kulturalnych na terytorium okupowanym

1. Bez uszczerbku dla postanowień artykułów 4 i 5 Konwencji, Strony okupujące całość lub część terytorium innej Strony zabronią i będą zapobiegać w odniesieniu do terytorium okupowanego:

a) wszelkiemu nielegalnemu wywozowi, innemu przemieszczaniu i przenoszeniu własności dóbr kulturalnych;

b) wszelkim wykopaliskom archeologicznym, z wyjątkiem sytuacji, gdy jest to bezwzględnie niezbędne dla zabezpieczenia, udokumentowania lub zachowania dóbr kulturalnych;

c) wszelkim zmianom w dobrach kulturalnych, lub zmianom w korzystaniu z takich dóbr, które mają na celu zatajenie lub zniszczenie dowodów o charakterze kulturalnym, historycznym lub naukowym;

2. Wszelkie archeologiczne prace wykopaliskowe, zmiany lub zmiany w korzystaniu z dóbr kulturalnych na okupowanym terytorium powinny, o ile tylko nie uniemożliwiają tego okoliczności, być prowadzone w ścisłej współpracy z kompetentnymi władzami narodowymi okupowanego kraju.

Rozdział 3.

Ochrona wzmocniona

Artykuł 10

Ochrona wzmocniona

Dobro kulturalne może zostać objęte ochroną wzmocnioną pod warunkiem, że spełnia następujące trzy warunki:

a) jest dziedzictwem kulturalnym o największym znaczeniu dla ludzkości;

b) jest chronione na mocy odpowiednich krajowych środków prawnych i administracyjnych uznających jego wyjątkową wartość kulturalną i historyczną i zapewniających ochronę w najwyższym stopniu;

c) nie jest wykorzystywane do celów wojskowych lub dla osłony miejsc wojskowych i Strona, która sprawuje władzę nad tym dobrem kulturalnym złożyła deklarację, potwierdzającą, że nie zostanie ono w ten sposób wykorzystane.

Artykuł 11

Przyznanie ochrony wzmocnionej

1. Każda ze Stron powinna przedłożyć Komitetowi wykaz dóbr kulturalnych, dla których zamierza wystąpić o przyznanie ochrony wzmocnionej.

2. Strona, która sprawuje jurysdykcją lub władzę nad dobrem kulturalnym może prosić, aby dobro to zostało umieszczone na Liście, która zostanie utworzona zgodnie z

1. Dobro kulturalne objęte ochroną wzmocnioną traci tę ochronę tylko:

a) gdy taka ochrona zostanie zawieszona lub cofnięta zgadnie z artykułem 14, lub:

b) jeżeli i tak długo, jak dobro, ze względu na sposób jego użytkowania, stało się obiektem wojskowym.

2. W warunkach, o których mówi ustęp 1 b), dobro takie może stać się obiektem ataku jedynie tylko, jeśli:

a) atak jest jedynym możliwym środkiem prowadzącym do zakończenia wykorzystywania dobra, o którym mowa, w sposób opisany w ustępie 1 b);

b) przy doborze środków i metod ataku zostały uwzględnione wszelkie możliwe środki ostrożności podjęte w celu zakończenia wykorzystywania obiektu w taki sposób i uniknięcia, a w każdym razie zminimalizowania szkody, jaka może zostać wyrządzona dobru kulturalnemu;

c) z wyjątkiem sytuacji, kiedy nie pozwalają na to wymogi natychmiastowej samoobrony:

i) decyzja o ataku jest podejmowana na najwyższym operacyjnym szczeblu dowodzenia;

ii) siłom zbrojnym przeciwnika zostało przekazane skuteczne wcześniejsze ostrzeżenie, z żądaniem zakończenia wykorzystywania dóbr kulturalnych w sposób opisany w ustępie 1 b); i

iii) siły zbrojne przeciwnika uzyskały rozsądny okres na zmianę sytuacji.

Artykuł 14

Zawieszenie i cofnięcie ochrony wzmocnionej

1. Jeśli dobro kulturalne przestało spełniać którykolwiek z kryteriów określonych w artykule 10 niniejszego Protokołu, Komitet może zawiesić jego status dobra objętego ochroną wzmocnioną lub cofnąć ten status poprzez skreślenie tego dobra z Listy.

2. W przypadku poważnego naruszenia artykułu 12 w odniesieniu do dobra kulturalnego objętego ochroną wzmocnioną wskutek wykorzystywania go dla wsparcia działań wojskowych, Komitet może zawiesić jego status ochrony wzmocnionej. Jeśli takie naruszenia są kontynuowane, Komitet może wyjątkowo cofnąć dobru kulturalnemu status ochrony wzmocnionej, poprzez skreślenie tego dobra z Listy

3. Dyrektor Generalny bezzwłocznie zawiadomi Sekretarza Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych i wszystkie Strony niniejszego Protokołu o każdej decyzji Komitetu odnośnie zawieszenia lub cofnięcia ochrony wzmocnionej dobru kulturalnemu.

4. Przed podjęciem takiej decyzji, Komitet winien stworzyć Stronom możliwość przedstawienia poglądów w danej sprawie.

Rozdział 4

Odpowiedzialność karna i jurysdykcja

Artykuł 15

Poważne naruszenie niniejszego Protokołu

1. Każda osoba popełnia przestępstwo w rozumieniu niniejszego Protokołu jeśli celowo i z naruszeniem Konwencji lub niniejszego Protokołu dopuszcza się któregokolwiek z następujących czynów:

a) czyni obiektem ataku dobro kulturalne objęte ochroną wzmocnioną;

b) wykorzystuje dobro kulturalne objęte ochroną wzmocnioną lub jego najbliższe otoczenie do wsparcia działań wojskowych;

c) powoduje rozległe zniszczenia lub zawłaszcza dobro kulturalne objęte ochroną na mocy Konwencji lub niniejszego Protokołu;

d) czyni dobro kulturalne objęte ochroną na mocy Konwencji i niniejszego Protokołu przedmiotem ataku;

e) dokonuje kradzieży, rabunku lub przywłaszczenia bądź popełnia akty wandalizmu skierowane przeciwko dobrom kulturalnym objętym ochroną na mocy Konwencji.

2. Każda ze Stron podejmie takie kroki , jakie mogą być niezbędne, aby w ramach prawa krajowego zostały uznane za przestępstwo czyny uznane za przestępstwo na mocy niniejszego Artykułu i aby przestępstwa takie podlegały odpowiednim karom. Czyniąc to, każda ze Stron będzie postępować zgodnie z ogólnymi zasadami prawa i prawa międzynarodowego, w tym z normami rozszerzającymi indywidualną odpowiedzialność karną na osoby inne niż te, które bezpośrednio popełniły dany czyn.

Artykuł 6

Jurysdykcja

1. Bez uszczerbku dla ustępu 2, każda ze Stron podejmie niezbędne kroki legislacyjne dla objęcia swoją jurysdykcją przestępstwa wymienione w artykule 15 w następujących wypadkach:

a) kiedy takie przestępstwo zostanie popełnione na terytorium danego państwa;

b) kiedy podejrzany o popełnienie tego przestępstwa jest obywatelem danego państwa;

c) w wypadku przestępstw, o których mówi artykuł 15 ustępy a) do c), kiedy podejrzany o popełnienie tego przestępstwa przebywa na terytorium danego państwa.

2. W odniesieniu do wykonywania jurysdykcji i bez uszczerbku dla artykułu 28 Konwencji:

a) niniejszy Protokół nie wyklucza ponoszenia indywidualnej odpowiedzialności karnej ani wykonywania jurysdykcji na podstawie mającego zastosowanie prawa krajowego lub międzynarodowego, ani też nie ma wpływu na wykonywanie jurysdykcji na mocy międzynarodowego prawa zwyczajowego;

b) z wyjątkiem sytuacji, gdy państwo, które nie jest Stroną niniejszego Protokołu przyjmie go i będzie stosowało jego postanowienia zgodnie z artykułem 3, ustęp 2, członkowie sił zbrojnych i obywatele Państwa, które nie jest stroną niniejszego Protokołu, z wyjątkiem tych obywateli służących w siłach zbrojnych państwa, które jest Stroną niniejszego Protokołu, nie ponoszą indywidualnej odpowiedzialności karnej na mocy niniejszego Protokołu, ani też niniejszy Protokół nie nakłada obowiązku objęcia jurysdykcją takich osób czy ich ekstradycji.

Artykuł 17

Dochodzenie sądowe

1. Strona, na której terytorium przebywa podejrzany sprawca przestępstwa, o którym mowa w artykule 15, ustępy 1 a) do c), jeśli nie dokona ekstradycji tej osoby, przedłoży, bez żadnego wyjątku i bez nieuzasadnionej zwłoki, taką sprawę swoim kompetentnym władzom w celu wszczęcia dochodzenia sądowego w postępowaniu zgodnym z obowiązującym prawem krajowym lub, jeśli mają zastosowanie, odpowiednimi normami prawa międzynarodowego.

2. Bez uszczerbku dla, jeśli mają zastosowanie, odpowiednich norm prawa międzynarodowego, każda osoba, przeciwko której toczy się postępowanie w związku z Konwencją lub niniejszym Protokołem, będzie miała zagwarantowane uczciwe traktowanie i uczciwy proces, zgodnie z obowiązującym prawem krajowym i prawem międzynarodowym, na wszystkich etapach postępowania sądowego i w żadnym wypadku nie będzie miała gwarancji mniejszych niż te, które przewidziane są przez prawo międzynarodowe.

Artykuł 18

Ekstradycja

1. Przestępstwa, o których mówi artykuł 15, ustępy 1 a) do c) będą uważane za zaliczające się do przestępstw podlegających ekstradycji na mocy umowy o ekstradycji zawartej pomiędzy jakimikolwiek Stronami przed wejściem w życie niniejszego Protokołu.

Strony zobowiązują się do włączenia takich przestępstw do każdej umowy o ekstradycji, która zostanie zawarta między nimi w późniejszym terminie.

2. Jeśli Strona uzależniająca ekstradycję od istnienia umowy, otrzyma wniosek o ekstradycję od innej Strony, z którą nie zawarła umowy o ekstradycji, Strona, do której skierowano wniosek może, według uznania, uważać niniejszy Protokół za podstawę prawną do ekstradycji w odniesieniu do przestępstw, o których mówi artykuł 15, ustępy 1 a) do c).

3. Strony, które nie uzależniają ekstradycji od istnienia umowy uznają przestępstwa, o których mówi artykuł 15 ustępy 1 a) do c) za przestępstwa zobowiązujące do ekstradycji między nimi, na warunkach określonych przez prawo Strony, do której skierowano wniosek.

4. W razie konieczności, przestępstwa, o których mówi artykuł 15 ustępy 1 a) do c) będą traktowane, dla celów ekstradycji między Stronami, tak jakby zostały popełnione nie tylko w miejscu, w którym nastąpiły, ale także na terytorium Stron, które ustanowiły swoją jurysdykcję zgodnie z artykułem 16, ustęp 1.

Artykuł 19

Wzajemna pomoc prawna

1. Strony powinny udzielać sobie wzajemnie możliwie jak największej pomocy w związku z dochodzeniem lub postępowaniem karnym bądź ekstradycyjnym w odniesieniu do przestępstw, o których mówi artykuł 15, łącznie z pomocą w uzyskaniu pozostających w ich dyspozycji dowodów, niezbędnych do postępowania sądowego.

2. Strony będą wywiązywać się ze swoich zobowiązań określonych w ustępie 1 zgodnie z wszelkimi umowami i innymi porozumieniami na temat wzajemnej pomocy prawnej, jakie mogą istnieć między nimi. W braku takich umów lub porozumień Strony będą świadczyć wzajemną pomoc zgodnie z ich prawem wewnętrznym.

Artykuł 20

Podstawy do odmowy

1. Dla celów ekstradycji, przestępstwa, określone w artykule 15 ustępy 1 a) do c) i dla celów wzajemnej pomocy prawnej, przestępstwa o których mówi artykuł 15 nie będą uważane za przestępstwa polityczne lub za przestępstwa powiązane z przestępstwami politycznymi, ani też jako przestępstwa wynikające z motywów politycznych. Odpowiednio, wniosek o ekstradycję lub o wzajemną pomoc prawną w odniesieniu do takich przestępstw nie może zostać odrzucony wyłącznie na podstawie tego, że dotyczy przestępstwa politycznego, lub przestępstwa powiązanego z przestępstwem politycznym, ani też wynikającego z motywów politycznych.

2. Nic w niniejszym Protokole nie może być interpretowane jako zobowiązujące do ekstradycji lub do udzielania wzajemnej pomocy prawnej, jeśli strona, do której wystąpiono z wnioskiem ma istotne powody by uważać, że wniosek o ekstradycję za przestępstwa, o których mowa w artykule 15, ustępy 1 a) do c) lub o wzajemną pomoc prawną w odniesieniu do przestępstw, o których mowa w artykule 15 został złożony w celu ścigania lub ukarania osoby z powodu jej rasy, religii, narodowości, pochodzenia etnicznego lub poglądów politycznych, lub że spełnienie wniosku przyczyni się do pogorszenia sytuacji tej osoby z jakiegokolwiek z wymienionych tu powodów.

Artykuł 21

Środki odnoszące się do innych naruszeń

Bez uszczerbku dla artykułu 28 Konwencji, każda Strona przyjmie takie środki prawne, administracyjne lub dyscyplinarne, jakie mogą być konieczne dla zakazania następujących czynów, jeśli zostaną one umyślnie popełnione:

a) jakiegokolwiek użycie dóbr kulturalnych z naruszeniem Konwencji lub niniejszego Protokołu;

b) wszelki bezprawny eksport czy inne usunięcie lub przeniesienie prawa własności dóbr kulturalnych z terytorium okupowanego z naruszeniem Konwencji lub niniejszego Protokołu.

Rozdział 5
Ochrona dóbr kulturalnych w razie konfliktów zbrojnych nie mających charakteru międzynarodowego

Artykuł 22
Konflikty zbrojne nie mające charakteru międzynarodowego

1 Niniejszy Protokół ma zastosowanie w razie konfliktu nie mającego charakteru międzynarodowego, powstałego na terytorium jednej ze Stron.

2 Niniejszy Protokół nie ma zastosowania w sytuacji wewnętrznych niepokojów i napięć, takich jak zamieszki, odizolowane i sporadyczne akty przemocy lub działania podobnego rodzaju.

3 Nic w niniejszym Protokole nie może być powołane w celu naruszenia suwerenności Państwa lub odpowiedzialności rządu, za użycie wszelkich zgodnych z prawem środków do utrzymania lub przywrócenia prawa i porządku w państwie lub za obronę jedności narodowej i integralności terytorialnej Państwa.

4 Nic w niniejszym Protokole nie może powodować uszczerbku dla głównej jurysdykcji Strony, na terytorium której toczy się konflikt zbrojny nie mający charakteru międzynarodowego, w sprawach naruszeń, o których mowa w artykule 15.

5 Nic w niniejszym Protokole nie może być powoływane dla usprawiedliwienia interwencji bezpośredniej lub pośredniej, z jakiegokolwiek powodu, w konflikt zbrojny lub w sprawy wewnętrzne bądź zewnętrzne Strony, na terytorium której występuje ten konflikt.

6 Zastosowanie niniejszego Protokołu do sytuacji, o której mówi ustęp 1 nie będzie miało wpływu na sytuację prawną stron konfliktu.

7 UNESCO może zaoferować swoje usługi stronom konfliktu.

Rozdział 6
Kwestie instytucjonalne

Artykuł 23
Zgromadzenie Stron

1. Zgromadzenie Stron będzie zwołane w tym samym czasie co Konferencja Generalna UNESCO oraz skoordynowane z posiedzeniem Wysokich Umawiających się Stron, jeżeli Dyrektor Generalny zwoła takie posiedzenie.

2. Zgromadzenie Stron przyjmie swój Regulamin wewnętrzny.

3. Zgromadzenie Stron ma następujące funkcje:

(a) dokonywać wyboru członków Komitetu na podstawie artykułu 24, ustęp l;

(b) zatwierdzać Wytyczne opracowane przez Komitet na podstawie artykułu 27, ustęp 1 (a);

c) opracowywać wytyczne dotyczące korzystania przez Komitet ze środków Funduszu oraz nadzorować ich wykorzystanie;

(d) badać sprawozdania składane przez Komitet zgodnie z artykułem 27, ustęp 1 ;

(e) omawiać wszelkie problemy związane ze stosowaniem niniejszego Protokołu oraz udzielać zalecenia, jeśli zachodzi taka potrzeba.

4. Na wniosek co najmniej jednej piątej Stron, Dyrektor Generalny zwoła Nadzwyczajne Zgromadzenie Stron.

Artykuł 24
Komitet ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego

1. Ustanawia się Komitet ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego. Komitet składa się z dwunastu Stron wybranych przez Zgromadzenie Stron.

2. Posiedzenia zwyczajne Komitetu odbywają się raz do roku, a posiedzenia nadzwyczajne w przypadku zaistnienia takiej potrzeby.

3. Wybierając członków Komitetu, Strony będą starały się zapewnić sprawiedliwą reprezentację różnych regionów świata i różnych kultur.

4. Strony, które są członkami Komitetu wybierają na swoich przedstawicieli osoby posiadające kwalifikacje w dziedzinie dziedzictwa kulturowego, obronności lub prawa międzynarodowego oraz zapewnia, w ramach wzajemnych konsultacji, że Komitet jako całość posiada stosowne kwalifikacje we wszystkich tych dziedzinach.

Artykuł 25

Kadencja

1. Kadencja Strony wybranej na członka Komitetu wynosi cztery lata z prawem do jednokrotnego ponownego wyboru.

2. Niezależnie od postanowień ustępu 1, kadencja połowy członków wybranych podczas pierwszych wyborów upłynie z końcem pierwszego zwyczajnego Zgromadzenia Stron odbywającego się po pierwszych wyborach. Członkowie ci zostaną wybrani drogą losowania przez Przewodniczącego Zgromadzenia po pierwszych wyborach.

Artykuł 26

Regulamin wewnętrzny

1. Komitet uchwala swój Regulamin wewnętrzny.

2. Większość członków Komitetu stanowi kworum. Decyzje Komitetu są podejmowane większością dwóch trzecich głosujących członków.

3. Przy podejmowaniu decyzji dotyczących dóbr kulturalnych dotkniętych konfliktem zbrojnym, członkowie, którzy są stronami tego konfliktu nie uczestniczą w głosowaniu.

Artykuł 27

Funkcje

1. Komitet ma następujące funkcje:

(a) opracowanie Wytycznych określających stosowanie niniejszego Protokołu;

(b) przyznawanie, zawieszanie lub cofnięcie ochrony wzmocnionej dóbr kulturalnych, jak również utworzenie, prowadzenie i promocja Listy dóbr kulturalnych pod ochroną wzmocnioną;

(c) obserwacja i nadzorowanie stosowania niniejszego Protokołu oraz promocja identyfikacji dóbr kulturalnych pod ochroną wzmocnioną;

(d) badanie sprawozdań Stron i formułowanie uwag do tych sprawozdań, uzyskiwanie wyjaśnień, jeżeli zachodzi taka potrzeba oraz przygotowanie dla Zgromadzenia Stron własnego sprawozdania na temat realizacji niniejszego Protokołu;

(e) otrzymywanie i rozpatrywanie wniosków o pomoc międzynarodową w myśl artykułu 32;

(f) decydowanie o wykorzystania Funduszu;

(g) wykonywanie wszelkich innych funkcji zleconych przez Zgromadzenie Stron.

2. Komitet sprawuje swoje funkcje we współpracy z Dyrektorem Generalnym.

3. Komitet współpracuje z organizacjami międzynarodowymi i krajowymi, rządowymi i pozarządowymi, mającymi cele podobne do celów Konwencji, Pierwszego Protokołu i niniejszego Protokołu. Aby wesprzeć wypełnianie swych funkcji, Komitet może zaprosić do udziału w swych posiedzeniach, w charakterze doradczym, uznane organizacje działające w tej dziedzinie, takie jak organizacje posiadające formalne związki z UNESCO, włączając w to Międzynarodowy Komitet Błękitnej Tarczy oraz jednostki wchodzące w skład tej organizacji. Do uczestnictwa w posiedzeniach Komitet może również zaprosić, w charakterze doradców przedstawicieli Międzynarodowego Ośrodka Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kultury (Ośrodka rzymskiego) (ICCROM) oraz Międzynarodowego Komitetu Czerwonego Krzyża (ICRC).

Artykuł 28

Sekretariat

Komitet ma do pomocy Sekretariat UNESCO, który przygotowuje dokumentację dla Komitetu, porządek dzienny jego posiedzeń i zapewnia wykonywanie jego decyzji.

Artykuł 29

Fundusz ochrony dóbr kulturalnych w razie konfliktu zbrojnego

1. Tworzy się Fundusz dla następujących celów:

(a) udzielania pomocy finansowej oraz pomocy w innej formie dla wsparcia środków przygotowawczych lub innych podejmowanych w czasie pokoju m.in. zgodnie z artykułem 5, artykułem 10, ustęp (b) oraz artykułem 30; jak również

(b) udzielanie pomocy finansowej oraz pomocy w innej formie w związku z doraźnymi, tymczasowymi lub innymi środkami podejmowanymi dla ochrony dóbr kulturalnych podczas działań zbrojnych lub natychmiastowego ich odzyskania po zakończeniu działań zbrojnych zgodnie, między innymi, z artykułem 8, ustęp (a).

2. Fundusz stanowi fundusz powierniczy zgodnie z postanowieniami regulaminu finansowego UNESCO.

3. Wydatki Funduszu będą użyte wyłącznie na cele określone przez Komitet, zgodnie z wytycznymi, o których stanowi artykuł 23, ustęp 3 (c). Komitet może przyjąć wpłaty przeznaczone na realizację pewnego tylko programu lub projektu, pod warunkiem, że podjął on decyzję o realizacji tego programu lub projektu.

4. Środki Funduszu składają się z:

(a) dobrowolnych składek Stron;

(b) wpłat, darów i zapisów czynionych przez:

(i) inne państwa;

(ii) UNESCO lub inne organizacje systemu Narodów Zjednoczonych;

(iii) inne rządowe lub pozarządowe organizacje; i

(iv) podmioty prywatne i publiczne albo osoby prywatne;

(c) odsetki przypadające od sum Funduszu;

(d) dochody uzyskane ze zbiórek pieniężnych i wpływów z imprez organizowanych na rzecz Funduszu; i

(e) wszelkich innych przychodów przewidzianych przez wytyczne mające zastosowanie do Funduszu.

Rozdział 7

Rozpowszechnianie informacji i międzynarodowa pomoc

Artykuł 30

Rozpowszechnienie

1. Strony będą starały się wszelkimi właściwymi środkami, a w szczególności za pomocą programów edukacyjnych i informacyjnych wzmacniać w swoich społeczeństwach poszanowanie i docenianie dóbr kulturalnych.

2. Strony będą rozpowszechniać niniejszy Protokół w jak najszerszym stopniu, zarówno w czasie pokoju, jak też w czasie konfliktu zbrojnego.

3. Wszelkie władze wojskowe lub cywilne, które podczas konfliktu zbrojnego są odpowiedzialne za. stosowanie niniejszego Protokołu powinny być w pełni zapoznane z niniejszym tekstem. W tym celu Strony, stosownie:

(a) włączą wytyczne i instrukcje dotyczące ochrony dóbr kulturalnych do swych regulaminów wojskowych,

(b) opracują i będą realizować we współpracy z UNESCO i odnośnymi organizacjami rządowymi i pozarządowymi programy szkoleniowe i edukacyjne na czas pokoju;

(c) będą informować się wzajemnie, za pośrednictwem Dyrektora Generalnego, o ustawach, przepisach administracyjnych oraz środkach powziętych na podstawie ustępów (a) i (b);

(d) będą informować się wzajemnie tak szybko jak jest to tylko możliwe, za pośrednictwem Dyrektora Generalnego, o ustawach i przepisach administracyjnych, które zamierzają przyjąć, aby zapewnić stosowanie niniejszego Protokołu.

Artykuł 31

Współpraca międzynarodowa

W sytuacji poważnych naruszeń niniejszego Protokołu, Strony zobowiązują się działać, wspólnie poprzez Komitet lub indywidualnie we współpracy z UNESCO i Organizacją Narodów Zjednoczonych i w zgodzie z Kartą Narodów Zjednoczonych

Artykuł 32

Międzynarodowa pomoc

1. Strona może prosić o udzielenie przez Komitet pomocy międzynarodowej dla dóbr kulturalnych pod ochroną wzmocnioną, jak również pomocy w przygotowaniu, opracowaniu lub stosowaniu ustaw i przepisów administracyjnych oraz środków, o których mowa w artykule 10.

2. Strona konfliktu, która nie jest Stroną niniejszego Protokołu lecz przyjmuje i stosuje przepisy zgodne z artykułem 3, ustęp 2, może zwracać się z prośbą do Komitetu o udzielenie stosownej pomocy międzynarodowej.

3. Komitet przyjmie przepisy dotyczące składania wniosków o udzielenie pomocy międzynarodowej oraz określi formy, w jakich może ona występować.

4. Zachęca się Strony, aby za pośrednictwem Komitetu udzielały wszelkiej pomocy technicznej wnoszącym o to Stronom, bądź stronom konfliktu.

Artykuł 33

Pomoc UNESCO

1. Strony mogą zwrócić się do UNESCO z prośbą o pomoc techniczną w zorganizowaniu ochrony swoich dóbr kulturalnych, taką jak działania przygotowawcze do opieki nad dobrami kulturalnymi, środki zapobiegawcze i organizacyjne w nagłych wypadkach oraz tworzenie krajowych inwentarzy dóbr kulturalnych lub w związku z jakimkolwiek innym zagadnieniem wynikającym ze stosowania niniejszego Protokołu. UNESCO udziela tej pomocy w granicach swego programu i swoich możliwości.

2. Zachęca się Strony do udzielania pomocy technicznej na poziomie dwustronnym i wielostronnym.

3. UNESCO jest uprawnione do występowania z własnej inicjatywy do Stron z pozycjami w tych sprawach.

Rozdział 8

Wykonanie niniejszego protokołu

Artykuł 34

Mocarstwa opiekuńcze

Niniejszy Protokół będzie stosowany we współpracy z Mocarstwami opiekuńczymi, odpowiedzialnymi za ochronę interesów Stron konfliktu.

Artykuł 35

Procedura pojednawcza

1. Mocarstwa opiekuńcze zaoferują swoje dobre usługi ilekroć uznają, że leży to w interesie dóbr kulturalnych, a w szczególności w razie braku zgody między Stronami konfliktu co do stosowania lub wykładni postanowień niniejszego Protokołu.

2. W tym celu każde z Mocarstw opiekuńczych może, na zaproszenie jednej ze Stron, Dyrektora Generalnego lub z własnej inicjatywy, zaproponować Stronom konfliktu spotkanie ich przedstawicieli, a w szczególności przedstawicieli władz powołanych do ochrony dóbr kulturalnych, w razie potrzeby na terytorium państwa, które nie jest stroną konfliktu. Strony konfliktu zobowiązane są przychylić się do otrzymanej propozycji odbycia zpotkania. Mocarstwa opiekuńcze zgłaszają do aprobaty Stronom konfliktu nazwisko osobistości bądź będącej obywatelem Państwa nie będącego stroną konfliktu,

bądź zaproponowanej przez Dyrektora Generalnego, która będzie zaproszona do udziału w tym spotkaniu w charakterze przewodniczącego.

Artykuł 36

Postępowanie pojednawcze w razie braku Mocarstw opiekuńczych

1. Jeżeli nie zostały wyznaczone Mocarstwa opiekuńcze, to Dyrektor Generalny może zaoferować swoje dobre usługi lub podjąć działania w formie pojednawstwa lub pośrednictwa w celu załatwienia nieporozumień.

2. Na zaproszenie jednej ze Stron lub Dyrektora Generalnego, Przewodniczący Komitetu może zaproponować Stronom konfliktu spotkanie ich przedstawicieli, a w szczególności przedstawicieli władz powołanych do ochrony dóbr kulturalnych, w razie potrzeby na terytorium Państwa, które nie jest stroną konfliktu.

Artykuł 37

Przekładu i sprawozdania

1. Strony przełożą niniejszy Protokół na urzędowy język lub języki swojego kraju oraz przekażą oficjalny tekst przekładu Dyrektorowi Generalnemu.

2. Strony będą przedkładać Komitetowi, każdorazowo co cztery lata, sprawozdanie na. temat wykonania niniejszego Protokołu.

Artykuł 38

Odpowiedzialność państwa

Żadne postanowienie niniejszego Protokołu dotyczące indywidualnej odpowiedzialności karnej nie wpływa na odpowiedzialność państw, przewidzianą w prawie międzynarodowym, włączając w to obowiązek odszkodowania.

Rozdział 9

Postanowienia końcowe

Artykuł 39

Języki

Niniejszy Protokół sporządzono w języku arabskim, chińskim, angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim, wszystkie te sześć tekstów są równie autentyczne.

Artykuł 40

Podpisanie

Niniejszy Protokół nosi datę 26 maja 1999 r. Wszystkie Wysokie Umawiające się Strony mogą go podpisać w Hadze od 17 maja 1999 do 31 grudnia 1999 r.

Artykuł 41

Ratyfikacja, przyjęcie lub zatwierdzenie

1. Niniejszy Protokół podlega ratyfikacji, przyjęciu lub zatwierdzeniu przez Wysokie Umawiające się Strony, które podpisały niniejszy Protokół, zgodnie z procedurą konstytucyjną każdej z nich.

2. Dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub zatwierdzenia będą składane Dyrektorowi Generalnemu.

Artykuł 42

Przystąpienie

1. Inne Wysokie Umawiające się Strony będą mogły przystąpić do niniejszego Protokołu począwszy od 1 stycznia 2000.

2. Przystąpienia dokonuje się poprzez złożenie dokumentu przystąpienia Dyrektorowi Generalnemu.

Artykuł 43

Wejście w życie

1. Niniejszy Protokół wejdzie w życie w trzy miesiące po złożeniu dwudziestu dokumentów ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

2. Następnie dla każdej Strony będzie on wchodził w życie w trzy miesiące po złożeniu przez nią dokumentu ratyfikacyjnego, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia.

Artykuł 44

Wejście w życie w sytuacji konfliktu zbrojnego

W sytuacjach określonych w artykułach 18 i 19 Konwencji dokumenty ratyfikacji, przyjęcia lub przystąpienia złożone przez strony konfliktu, czy to przed rozpoczęciem kroków nieprzyjacielskich lub okupacji, czy tez po nim wywołują skutki prawne natychmiast. Dyrektor roześle w takich wypadkach zawiadomienia przewidziane w artykule 46 jak najszybszą drogą.

Artykuł 45
Wypowiedzenie

1. Każda Strona będzie mogła wypowiedzieć niniejszy Protokół.
2. Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie, dokumentem złożonym Dyrektorowi Generalnemu.
3. Wypowiedzenie wywoła skutki prawne w rok po otrzymaniu dokumentu wypowiedzenia. Jeżeli jednak w chwili upływu tego roku Strona wypowiadająca będzie wmieszana w konflikt zbrojny, skutki prawne wypowiedzenia ulegną zawieszeniu aż do zakończenia kroków nieprzyjacielskich lub też czynności mających na celu repatriację dóbr kulturalnych, w zależności od tego, który z tych terminów jest późniejszy.

Artykuł 46
Zawiadomienia

Dyrektor Generalny będzie zawiadamiał Wysokie Umawiające się Strony oraz Narody Zjednoczone o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacji, przyjęcia, zatwierdzenia lub przystąpienia, wymienionych w artykułach 41 i 42 oraz o wypowiedzeniach wymienionych w artykule 45.

Artykuł 47
Rejestracja w Narodach Zjednoczonych

Zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych, niniejszy Protokół będzie zarejestrowany w Sekretariacie Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego.

W dowód powyższego, podpisani, należycie upoważnieni, podpisali niniejszy Protokół.

Sporządzono w Hadze, dnia 26 maja 1999 roku, w jednym egzemplarzu, który będzie złożony w archiwach UNESCO, a którego uwierzytelnione odpisy będą dostarczone wszystkim Wysokim Umawiającym się Stronom.

Konwencja z 17 listopada 1970r. dotycząca środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury /Dz. U. z 1974r., nr 20, poz. 106/.

Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, zebrana w Paryżu w dniach od 12 października do 14 listopada 1970 roku na swej szesnastej sesji,

przypominając wagę postanowień zawartych w Deklaracji dotyczącej zasad międzynarodowej współpracy kulturalnej, przyjętej przez Konferencję Generalną na jej czternastej sesji,

zważywszy, że wymiana dóbr kultury między narodami w celach naukowych, kulturalnych i oświatowych pogłębia wiedzę o cywilizacji ludzkiej, wzbogaca życie kulturalne wszystkich narodów i prowadzi do wzajemnego szacunku i zrozumienia między narodami,

zważywszy, że dobra kultury są jednym z głównych elementów cywilizacji i kultury narodów i że nabierają one prawdziwej wartości tylko wówczas, gdy znane jest możliwie jak najdokładniej ich pochodzenie, historia i otoczenie,

zważywszy, że obowiązkiem każdego Państwa jest chronić dobra kultury znajdujące się na jego terytorium przed niebezpieczeństwami kradzieży, nielegalnych wykopalisk i nielegalnego wywozu,

zważywszy, że w celu zapobiegania tym niebezpieczeństwom konieczne jest, aby każde Państwo uświadomiło sobie w jeszcze większym stopniu swój obowiązek moralny poszanowania swego własnego dziedzictwa kulturalnego, jak również dziedzictwa kulturalnego wszystkich narodów,

zważywszy, że muzea, biblioteki i archiwa jako instytucje kulturalne powinny czuwać nad tym, aby ich zbiory były tworzone w oparciu o powszechnie uznane zasady moralne,

zważywszy, że nielegalny przywóz, wywóz i przenoszenie własności dóbr kultury jest przeszkodą na drodze do wzajemnego zrozumienia między narodami, do którego UNESCO ma obowiązek przyczyniać się, między innymi poprzez zalecanie zainteresowanym Państwom stosowania międzynarodowych konwencji w tym zakresie,

zważywszy, że ochrona dziedzictwa kulturalnego może być skuteczna jedynie pod warunkiem jej zorganizowania zarówno na skalę krajową, jak i międzynarodową, przy ścisłej współpracy między Państwami,

zważywszy, że Konferencja Generalna UNESCO już w 1964 roku przyjęła zalecenie w tej sprawie,

zapoznawszy się z nowymi propozycjami dotyczącymi środków zmierzających do zakazu i zapobiegania nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury, które to zagadnienie stanowi punkt 19 porządku dziennego sesji,

postanowiwszy na swej piętnastej sesji, że zagadnienie to powinno stać się przedmiotem konwencji międzynarodowej,

przyjmuje dnia czternastego listopada 1970 roku niniejszą Konwencję.

Artykuł 1

Dla celów niniejszej Konwencji za dobra kultury uważane są dobra, które ze względów religijnych lub świeckich uznawane są przez każde Państwo za mające znaczenie dla archeologii, prehistorii, literatury, sztuki lub nauki i które należą do następujących kategorii:

a) rzadkie zbiory i okazy z dziedziny zoologii, botaniki, mineralogii i anatomii; przedmioty przedstawiające wartość paleontologiczną;

b) dobra mające związek z historią, w tym również z historią nauki i techniki, historią wojskowości i historią społeczną, a także dobra pozostające w związku z historią życia przywódców, myślicieli, naukowców i artystów narodowych oraz ważnych dla narodu wydarzeń;

c) przedmioty uzyskane drogą wykopalisk archeologicznych (legalnych i nielegalnych) i odkryć archeologicznych;

d) elementy pochodzące z rozebranych zabytków artystycznych lub historycznych albo ze stanowisk archeologicznych;

e) antyki liczące ponad 100 lat, takie jak napisy, monety i wyryte pieczęcie;

f) materiały etnologiczne;

g) dobra, przedstawiające wartość artystyczną, takie jak:

(I) obrazy, malowidła i rysunki wykonane w całości ręcznie, na jakimkolwiek podkładzie i przy wykorzystaniu dowolnego tworzywa (z wyjątkiem rysunków przemysłowych i artykułów przemysłowych ręcznie zdobionych);

(II) oryginalne dzieła sztuki posągowej i rzeźby wykonane z dowolnego tworzywa;

(III) oryginały sztychów, rycin i litografii;

(IV) oryginały zestawów i montaży artystycznych wykonane z dowolnego tworzywa;

h) rzadkie rękopisy i inkunabuły, dawne książki, dokumenty i publikacje mające szczególne znaczenie (historyczne, artystyczne, naukowe, literackie itp.), w postaci pojedynczych egzemplarzy lub w zbiorach;

i) znaczki pocztowe, skarbowe i podobnego rodzaju w postaci pojedynczych egzemplarzy lub w zbiorach;

j) archiwa, w tym archiwa fonograficzne, fotograficzne i filmowe;

k) liczące ponad sto lat meble oraz dawne instrumenty muzyczne.

Artykuł 2

1. Państwa Strony niniejszej Konwencji uznają, że nielegalny przywóz, wywóz i przenoszenie własności dóbr kultury stanowią jedną z głównych przyczyn zubożenia dziedzictwa kulturalnego krajów, z których te dobra pochodzą, i że współpraca międzynarodowa jest jednym z najbardziej skutecznych środków ochrony ich dóbr kultury przed wszystkimi związanymi z tym niebezpieczeństwami.

2. W tym celu Państwa Strony zobowiązują się przeciwdziałać takim praktykom dostępnymi im środkami, w szczególności usuwając ich przyczyny, kładąc kres trwającym praktykom oraz udzielając pomocy w niezbędnym naprawieniu ich skutków.

Artykuł 3

Uważa się nielegalny przywóz, wywóz i przenoszenie własności dóbr kultury, dokonane wbrew postanowieniom przyjętym przez Państwa Strony w myśl niniejszej Konwencji.

Artykuł 4

Państwa Strony niniejszej Konwencji uznają, dla celów tej Konwencji, że na dziedzictwo kulturalne każdego Państwa składają się dobra kulturalne należące do następujących kategorii:

a) dobra kultury powstałe w wyniku twórczości indywidualnej lub zespołowej obywateli danego Państwa oraz dobra kultury mające znaczenie dla danego Państwa, powstałe na terytorium tego Państwa w wyniku twórczości obywateli obcych lub bezpaństwowców zamieszkujących na jego terytorium;

b) dobra kultury odkryte na terytorium krajowym;

c) dobra kultury uzyskane przez ekspedycje archeologiczne, etnologiczne lub przyrodnicze za zgodą właściwych władz kraju, z którego te dobra pochodzą;

d) dobra kultury, które były przedmiotem uzgodnionej dobrowolnej wymiany;

e)dobra kultury otrzymane nieodpłatnie lub legalnie zakupione za zgodą właściwych władz kraju, z którego te dobra pochodzą.

Artykuł 5

W celu zapewnienia ochrony swych dóbr kultury przed nielegalnym przywozem, wywozem i przenoszeniem własności Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się, uwzględniając warunki istniejące w każdym kraju, do utworzenia na swoim terytorium jednej lub kilku krajowych służb ochrony dziedzictwa kulturalnego, o ile takie jeszcze nie istnieją, dysponujących wykwalifikowanym i dostatecznym liczebnie personelem, dla zapewnienia skutecznego pełnienia następujących funkcji:

a) przyczynianie się do opracowywania projektów tekstów ustaw i przepisów mających za zadanie zapewnienie ochrony dziedzictwa kulturalnego, a w szczególności zapobieganie nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności ważnych dóbr kultury;

b) ustanowienie i prowadzenie na bieżąco, na podstawie krajowego rejestru chronionych dóbr, wykazu ważnych dóbr kultury, publicznych i prywatnych, których wywóz stanowiłby znaczne zubożenie narodowego dziedzictwa kulturalnego;

c) popieranie rozwoju lub tworzenie instytucji naukowych i technicznych (muzea, biblioteki, archiwa, laboratoria, pracownie itp.), koniecznych do zapewnienia konserwacji i upowszechniania dóbr kultury;

d) organizowanie nadzoru wykopalisk archeologicznych, zapewnienie konserwacji "in situ" niektórych dóbr kultury oraz ochrona niektórych stref zastrzeżonych dla przyszłych badań archeologicznych;

e) ustanowienie, do użytku osób zainteresowanych (konserwatorów, kolekcjonerów, antykwariuszy itp.), norm zgodnych z zasadami: etycznymi określonymi w niniejszej Konwencji i czuwanie nad przestrzeganiem tych norm;

f) prowadzenie działalności wychowawczej mającej na celu rozbudzenie i rozwijanie poszanowania dla dziedzictwa kulturalnego wszystkich Państw oraz szerokie upowszechnianie znajomości postanowień niniejszej Konwencji;

g) czuwanie, aby każdej sprawie zniknięcia dobra kultury nadany został odpowiedni rozgłos.

Artykuł 6

Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się:

a) wprowadzić odpowiednie zaświadczenie, w którym będzie zawarte stwierdzenie Państwa, z jakiego dokonuje się wywozu, że wywóz danego dobra lub dóbr kultury odbywa się za jego zgodą; wszystkie wywożone zgodnie z przepisami dobra kultury powinny być zaopatrzone w takie zaświadczenie;

b) zakazać wywozu ze swego terytorium dóbr kultury nie zaopatrzonych w wyżej wymienione zaświadczenie wywozowe;

c) podać ten zakaz w odpowiedni sposób do wiadomości publicznej, szczególnie do wiadomości osób, które mogą być zainteresowane wywozem lub przywozem dóbr kultury.

Artykuł 7

Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się:

a) podjąć wszelkie konieczne środki, zgodne z ich ustawodawstwem krajowym, w celu zapobieżenia nabywaniu przez muzea i inne instytucje tego typu, znajdujące się na ich terytorium, dóbr kultury pochodzących z innego Państwa Strony niniejszej Konwencji, które zostały nielegalnie wywiezione po wejściu w życie niniejszej Konwencji w stosunku do obu zainteresowanych Państw; informować w miarę możliwości Państwo Stronę niniejszej Konwencji, z którego takie dobra kultury pochodzą, o oferowanych dobrach kultury nielegalnie wywiezionych z terytorium tego Państwa po wejściu w życie niniejszej Konwencji w stosunku do obu zainteresowanych Państw;

b) (I) zakazać przywozu dóbr kultury skradzionych z muzeum lub z zabytkowej budowli publicznej, religijnej lub świeckiej albo z podobnej instytucji, znajdujących się na terytorium innego Państwa Strony niniejszej Konwencji, po wejściu jej w życie w stosunku do obu zainteresowanych Państw, pod warunkiem, że zostanie udowodnione, iż dobra te stanowią część składową inwentarza tej instytucji;

(II) podjąć odpowiednie środki w celu odzyskania i zwrotu, na prośbę Państwa Strony Konwencji, z którego te dobra pochodzą, wszelkich dóbr kultury w ten sposób skradzionych i wwiezionych po wejściu w życie niniejszej Konwencji w stosunku do obu zainteresowanych Państw, jednakże pod warunkiem, że Państwo zwracające się z taką prośbą wypłaci należyte odszkodowanie osobie, która te dobra nabyła w dobrej wierze lub która posiada ważny dowód ich własności. Prośby o odzyskanie i zwrot będą przekazywane drogą dyplomatyczną. Państwo, zwracające się z taką prośbą, zobowiązane jest dostarczyć na swój koszt wszelkie dowody konieczne do uzasadnienia swej prośby o odzyskanie i zwrot. Państwa Strony nie będą obciążać opłatami celnymi ani innymi opłatami dóbr kultury, których zwrot następuje zgodnie z niniejszym artykułem. Wszelkie koszty związane ze zwrotem dóbr kultury, o których mowa, obciążają Państwo, które zwróciło się z prośbą.

Artykuł 8

Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się do stosowania karnych lub administracyjnych sankcji w stosunku do wszystkich osób winnych naruszenia zakazów przewidzianych powyżej w artykule 6 ustęp (b) i w artykule 7 ustęp (b).

Artykuł 9

Każde Państwo Strona niniejszej Konwencji, którego dziedzictwo kulturalne jest zagrożone grabieżą materiałów archeologicznych lub etnologicznych, może odwołać się do innych zainteresowanych Państw. W takich okolicznościach Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się do udziału we wszelkich akcjach międzynarodowych, wspólnie podejmowanych w celu ustalenia i zastosowania koniecznych konkretnych środków, włącznie z kontrolą wywozu, przywozu i międzynarodowego handlu konkretnymi dobrami kultury, o które chodzi. Do chwili zawarcia porozumienia każde zainteresowane Państwo podejmie, w miarę możliwości, tymczasowe środki w celu zapobieżenia powstawaniu niepowetowanych szkód dla dziedzictwa kulturalnego Państwa, które zwróciło się z prośbą.

Artykuł 10

Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się:

a) ograniczać poprzez działalność oświatową, informacyjną i zachowanie czujności obrót dobrami kultury nielegalnie wywiezionymi z któregokolwiek Państwa Strony niniejszej Konwencji i mając na uwadze warunki istniejące w każdym kraju, zmusić antykwariuszy, pod groźbą sankcji karnych lub administracyjnych, do prowadzenia rejestru wyszczególniającego pochodzenie każdego dobra kultury, nazwę i adres dostawcy, opis i cenę każdego sprzedanego dobra, jak również do informowania nabywcy tego dobra kultury o zakazie wywozu, który może się rozciągać na to dobro;

b) starać się rozbudzić i rozwijać w społeczeństwie poprzez działania oświatowe poczucie wartości dóbr kultury oraz zagrożenia, na jakie narażają dziedzictwo kulturalne kradzieże, nielegalne wykopaliska i nielegalny wywóz.

Artykuł 11

Uważa się za nielegalny wywóz i przenoszenie własności dóbr kultury pod przymusem, bezpośrednio lub pośrednio w wyniku okupacji danego kraju przez obce mocarstwo.

Artykuł 12

Państwa Strony niniejszej Konwencji będą szanować dziedzictwo kulturalne terytoriów, za których stosunki międzynarodowe są one odpowiedzialne, oraz podejmą odpowiednie środki w celu zakazania i zapobieżenia nielegalnemu przywozowi, wywozowi i przenoszeniu własności dóbr kultury na tych terytoriach.

Artykuł 13

Państwa Strony niniejszej Konwencji zobowiązują się również, w ramach ustawodawstwa każdego Państwa:

a) zapobiegać przy użyciu wszelkich odpowiednich środków przenoszeniu własności dóbr kultury przyczyniającemu się do nielegalnego przywozu lub wywozu tych dóbr;

b) zapewnić, aby ich właściwe służby współpracowały w celu ułatwienia zwrotu prawowitemu właścicielowi, w możliwie jak najszybszym terminie, nielegalnie wywiezionych dóbr kultury;

c) uznawać roszczenia zmierzające do odzyskania zaginionych lub skradzionych dóbr kultury wysuwane przez prawowitego właściciela lub w jego imieniu;

d) uznawać ponadto nie ulegające przedawnieniu prawo każdego Państwa Strony niniejszej Konwencji do klasyfikowania i ogłaszania niektórych dóbr kultury za niezbywalne i tym samym objęte zakazem wywozu oraz ułatwiać odzyskanie przez zainteresowane Państwo takich dóbr w przypadkach, gdy zostały one wywiezione.

Artykuł 14

Aby zapobiec nielegalnemu wywozowi i wywiązać się z zobowiązań, jakie nakłada stosowanie postanowień niniejszej Konwencji, każde Państwo Strona niniejszej Konwencji powinno zapewnić, w miarę posiadanych możliwości, swoim krajowym służbom ochrony dziedzictwa kulturalnego wystarczający budżet i jeżeli zajdzie potrzeba, powinno utworzyć w tym celu odpowiedni fundusz.

Artykuł 15

Niniejsza Konwencja nie zawiera niczego, co mogłoby powstrzymywać Państwa Strony niniejszej Konwencji od zawierania między sobą specjalnych porozumień lub od dalszego wykonywania już zawartych porozumień w sprawie zwrotu dóbr kultury wywiezionych z terytoriów, z których dobra te pochodzą, przed wejściem w życie niniejszej Konwencji w stosunku do zainteresowanych Państw.

Artykuł 16

Państwa Strony niniejszej Konwencji będą podawać do wiadomości w okresowych raportach, które będą przedstawiać Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, w terminach i w formie przez nią określonych, przepisy ustaw i innych aktów prawnych oraz inne podjęte przez nie środki w celu stosowania niniejszej Konwencji, jak również informacje dotyczące doświadczeń uzyskanych w tej dziedzinie.

Artykuł 17

1. Państwa Strony niniejszej Konwencji mogą zwracać się do Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury o udzielenie pomocy technicznej, w szczególności w zakresie:

a) informacji i oświaty;

b) konsultacji i ekspertyzy;

c) koordynacji i dobrych usług.

2. Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury może z własnej inicjatywy podejmować badania i publikować opracowania na temat zagadnień dotyczących nielegalnego obrotu dobrami kultury.

3. W tym celu Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury może również zwrócić się o współpracę do wszystkich kompetentnych organizacji pozarządowych.

4. Organizacja Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury jest uprawniona do występowania z własnej inicjatywy z propozycjami skierowanymi do Państw Stron dotyczącymi wykonania niniejszej Konwencji.

5. Na prośbę co najmniej dwóch Państw Stron niniejszej Konwencji, między którymi toczy się spór dotyczący jej wykonania, UNESCO może zaofiarować swoje dobre usługi, w celu doprowadzenia do porozumienia między nimi.

Artykuł 18

Niniejsza Konwencja jest sporządzona w językach angielskim, francuskim, rosyjskim i hiszpańskim, przy czym wszystkie cztery teksty są jednakowo autentyczne.

Artykuł 19

1. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji lub przyjęciu przez Państwa będące członkami Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury zgodnie z ich procedurą konstytucyjną.

2. Dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przyjęcia będą składane Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Artykuł 20

1. Niniejsza Konwencja jest otwarta do przystąpienia dla wszystkich Państw nie będących członkami Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, które zostaną zaproszone do przystąpienia przez Radę Wykonawczą Organizacji.

2. Przystąpienie następuje przez złożenie dokumentu przystąpienia Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Artykuł 21

Niniejsza Konwencja wejdzie w życie po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia trzeciego dokumentu ratyfikacyjnego, dokumentu przyjęcia lub przystąpienia, lecz jedynie w stosunku do Państw, które w tym dniu lub wcześniej złożyły swoje dokumenty ratyfikacyjne, dokumenty przyjęcia lub przystąpienia. Dla każdego innego Państwa wejdzie ona w życie po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacyjnego, dokumentu przyjęcia lub przystąpienia.

Artykuł 22

Państwa Strony niniejszej Konwencji uznają, że Konwencja ta ma zastosowanie nie tylko w stosunku do terytoriów ich metropolii, lecz również w stosunku do terytoriów, za których stosunki międzynarodowe są one odpowiedzialne; zobowiązują się one do przeprowadzenia, w razie potrzeby, konsultacji z rządami lub innymi właściwymi władzami wspomnianych terytoriów w chwili ratyfikacji, przyjęcia lub przystąpienia albo wcześniej, w celu zapewnienia stosowania niniejszej Konwencji w stosunku do tych terytoriów oraz notyfikowania Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury terytoriów, w stosunku do których będzie miała zastosowanie niniejsza Konwencja; notyfikacja ta nabierze mocy prawnej po upływie 3 miesięcy od dnia jej otrzymania.

Artykuł 23

1. Każde z Państw Stron niniejszej Konwencji będzie mogło wypowiedzieć niniejszą Konwencję w imieniu własnym lub w imieniu każdego terytorium, za którego stosunki międzynarodowe jest ono odpowiedzialne.

2. Wypowiedzenie będzie notyfikowane dokumentem złożonym Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

3. Wypowiedzenie nabierze mocy prawnej po upływie dwunastu miesięcy od dnia otrzymania dokumentu wypowiedzenia.

Artykuł 24

Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury będzie informował Państwa będące członkami Organizacji, Państwa nie będące członkami Organizacji, o których mowa w artykule 20, jak również Organizację Narodów Zjednoczonych, o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacyjnych, dokumentów przyjęcia lub przystąpienia, wymienionych w artykule 19 i 20, jak również o wszystkich notyfikacjach i wypowiedzeniach przewidzianych odpowiednio w artykułach 22 i 23.

Artykuł 25

1. Niniejsza Konwencja będzie mogła być zrewidowana przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Jednakże zrewidowany tekst będzie obowiązywał tylko te Państwa, które staną się Stronami konwencji wprowadzającej rewizję.

2. Jeżeli Konferencja Generalna przyjmie nową konwencję wprowadzającą całkowitą lub częściową rewizję niniejszej Konwencji oraz jeżeli nowa konwencja nie będzie stanowić inaczej, niniejsza Konwencja przestanie być otwarta do ratyfikacji, przyjęcia lub przystąpienia począwszy od daty wejścia w życie nowej konwencji wprowadzającej rewizję.

Artykuł 26

Zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych niniejsza Konwencja zostanie zarejestrowana w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Konwencja z 16 listopada 1972r. w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego

(DzU z 1976 r., nr 32, poz. 190, załącznik)

Konferencja Generalna Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, zebrana w Paryżu w dniach od 17 października do 21 listopada 1972 roku na swej siedemnastej sesji,

stwierdzając, że dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu coraz bardziej zagraża zniszczenie nie tylko wskutek szkód wywoływanych przyczynami tradycyjnymi, lecz także wskutek przeobrażeń społecznych i gospodarczych, które pogarszają sytuację przez zjawiska jeszcze groźniejszych szkód lub zniszczeń,

zważywszy, że uszkodzenie lub unicestwienie jakiegokolwiek dobra należącego do dziedzictwa kulturalnego lub naturalnego stanowi nieodwracalne zubożenie dziedzictwa wszystkich narodów świata,

zważywszy, że ochrona tego dziedzictwa na szczeblu krajowym jest często niedostateczna ze względu na skalę środków, jakich ona wymaga, i niewystarczalność zasobów gospodarczych, naukowych i technicznych kraju, na którego terytorium znajduje się dobro podlegające ochronie,

przypominając, że akt konstytucyjny Organizacji przewiduje, iż będzie ona udzielała pomocy w pielęgnowaniu, rozwijaniu i rozpowszechnianiu wiedzy, czuwając nad zachowaniem ochrony światowego dziedzictwa oraz zalecając zainteresowanym narodom zawieranie odpowiednich konwencji międzynarodowych,

zważywszy, że istniejące międzynarodowe konwencje, zalecenia i rezolucje dotyczące ochrony dóbr kulturalnych i naturalnych potwierdzają znaczenie, jakie ma dla wszystkich narodów świata zachowanie tych unikalnych i niezastąpionych dóbr bez względu na to, którego narodu są one własnością,

zważywszy, że niektóre z dóbr dziedzictwa kulturalnego i naturalnego mają wyjątkowe znaczenie uzasadniające konieczność ich zachowania, jako elementu światowego dziedzictwa całej ludzkości,

zważywszy, że wobec rozmiarów i wagi nowych niebezpieczeństw zagrażających tym dobrom cała społeczność międzynarodowa powinna wziąć udział w ochronie dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowej powszechnej wartości przez udzielenie zbiorowej pomocy, która nie zastępując działania zainteresowanego Państwa, będzie je skutecznie uzupełniała,

zważywszy, że niezbędne jest przyjęcie w tym celu nowych postanowień umownych, wprowadzających skuteczny system zbiorowej ochrony dziedzictwa kulturalnego
i naturalnego o wyjątkowej powszechnej wartości, zorganizowany w sposób stały i w oparciu o nowoczesne metody naukowe,

postanowiwszy na swej szesnastej sesji, że zagadnienie to powinno stać się przedmiotem konwencji międzynarodowej,

przyjmuje dnia szesnastego listopada 1972 roku niniejszą Konwencję.

I. Definicja dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Artykuł 1

W rozumieniu niniejszej Konwencji za "dziedzictwo kulturalne" uważane są:

- zabytki: dzieła architektury, dzieła monumentalnej rzeźby i malarstwa, elementy i budowle o charakterze archeologicznym, napisy, groty i zgrupowania tych elementów, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki,

- zespoły: budowli oddzielnych lub łącznych, które ze względu na swą architekturę, jednolitość lub zespolenie z krajobrazem mają wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia historii, sztuki lub nauki,

- miejsca zabytkowe: dzieła człowieka lub wspólne dzieła człowieka i przyrody, jak również strefy, a także stanowiska archeologiczne, mające wyjątkową powszechną

wartość z punktu widzenia historycznego, estetycznego, etnologicznego lub antropologicznego.

Artykuł 2

W rozumieniu niniejszej Konwencji za "dziedzictwo naturalne" uważane są:

- pomniki przyrody utworzone przez formacje fizyczne i biologiczne albo zgrupowania takich formacji, przedstawiające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia estetycznego lub naukowego,

- formacje geologiczne i fizjograficzne oraz strefy o ściśle oznaczonych granicach, stanowiące siedlisko zagrożonych zagładą gatunków zwierząt i roślin, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki lub ich zachowania,

- miejsca lub strefy naturalne o ściśle oznaczonych granicach, mające wyjątkową powszechną wartość z punktu widzenia nauki, zachowania lub naturalnego piękna.

Artykuł 3

Identyfikowanie i wyznaczanie granic wszelkiego rodzaju dóbr, o których mowa w artykułach 1 i 2, należy do każdego Państwa będącego Stroną niniejszej Konwencji, na którego terytorium one się znajdują.

II. Ochrona krajowa i ochrona międzynarodowa dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Artykuł 4

Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji uznaje, że na nim spoczywa w pierwszym rzędzie obowiązek zapewnienia identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i przekazania przyszłym pokoleniom dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, o którym mowa w artykułach 1 i 2, znajdującego się na jego terytorium. Będzie się ono starało spełnić ten obowiązek zarówno własnymi siłami, wykorzystując maksymalnie swoje środki, jak również w razie konieczności, przy pomocy i współpracy międzynarodowej, z których może korzystać w szczególności w dziedzinach finansowej, artystycznej, naukowej i technicznej.

Artykuł 5

W celu zapewnienia możliwie najskuteczniejszej ochrony i konserwacji oraz możliwie najbardziej aktywnej rewaloryzacji dziedzictwa kulturalnego i naturalnego znajdującego się na ich terytorium Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji będą się starały w miarę możliwości i odpowiednio do warunków właściwych dla każdego kraju:

a) prowadzić politykę ogólną zmierzającą do wyznaczenia dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu odpowiedniej funkcji w życiu zbiorowym i włączyć ochronę tego dziedzictwa do programów planowania ogólnego;

b) ustanowić na swoim terytorium - jeżeli nie są jeszcze ustanowione - jedną lub kilka służb ochrony, konserwacji i rewaloryzacji dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, posiadających odpowiedni personel i rozporządzających środkami pozwalającymi na wykonywanie przypadających im zadań;

c) rozwijać studia i badania naukowe i techniczne oraz doskonalić metody interwencyjne, które pozwolą Państwu sprostać niebezpieczeństwom zagrażającym jego dziedzictwu kulturalnemu lub naturalnemu;

d) przedsiębrać odpowiednie środki prawne, naukowe, techniczne, administracyjne i finansowe w celu identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywiania lub odtwarzania tego dziedzictwa; oraz

e) popierać powstawanie lub rozwój krajowych albo regionalnych ośrodków kształcenia w dziedzinie ochrony, konserwacji i rewaloryzacji dziedzictwa kulturalnego i naturalnego oraz zachęcać do podejmowania badań naukowych w tej dziedzinie.

Artykuł 6

1. Przy całkowitym poszanowaniu suwerenności Państw, na których terytorium znajduje się dziedzictwo kulturalne i naturalne wymienione w artykułach 1 i 2, i nie naruszając praw rzeczowych do tego dziedzictwa wynikających z ustawodawstwa

krajowego Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji uznają, że stanowi ono dziedzictwo powszechne, w którego ochronie ma obowiązek współdziałać cała społeczność międzynarodowa.

2. Państwa będące Stronami zobowiązują się zgodnie z postanowieniami niniejszej Konwencji udzielić pomocy przy identyfikacji, ochronie, konserwacji i rewaloryzacji dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, o którym mowa w artykule 11 ustępy 2 i 4, jeżeli Państwo, na którego terytorium dziedzictwo to znajduje się, o nią się ubiega.

3. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji zobowiązuje się nie podejmować świadomie żadnych działań mogących wyrządzić bezpośrednio lub pośrednio szkodę dziedzictwu kulturalnemu i naturalnemu, o którym mowa w artykułach 1 i 2, znajdującemu się na terytorium innych Państw będących Stronami niniejszej Konwencji.

Artykuł 7

W rozumieniu niniejszej Konwencji za międzynarodową ochronę dziedzictwa kulturalnego i naturalnego uważane jest ustanowienie systemu współpracy i pomocy międzynarodowej, mającego na celu udzielanie Państwom będącym Stronami Konwencji pomocy w ich wysiłkach podejmowanych w celu zachowania i zidentyfikowania tego dziedzictwa.

III. Międzynarodowy Komitet Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego.

Artykuł 8

1. Tworzy się przy Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury Międzyrządowy Komitet Ochrony Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego o Wyjątkowej Powszechnej Wartości, zwany "Komitetem Dziedzictwa Światowego". Składa się on z 15 Państw będących Stronami Konwencji, wybieranych przez Państwa będące Stronami Konwencji zebrane na Zgromadzeniu Ogólnym podczas sesji zwyczajnych Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Liczba Państw będących członkami Komitetu zostanie zwiększona do 21, począwszy od sesji zwyczajnej Konferencji Generalnej, która odbędzie się po wejściu w życie niniejszej Konwencji w stosunku do co najmniej 40 Państw.

2. Wybór członków Komitetu powinien zapewnić sprawiedliwą reprezentację regionów i kultur świata.

3. W posiedzeniach Komitetu biorą udział z głosem doradczym jeden przedstawiciel Międzynarodowego Ośrodka Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kulturalnych (Ośrodek rzymski), jeden przedstawiciel Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS) i jeden przedstawiciel Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i jej Zasobów (UICN), do których na wniosek Państw będących Stronami Konwencji, zebranych na Zgromadzeniu Ogólnym podczas sesji zwyczajnej Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, mogą przyłączyć się przedstawiciele innych organizacji międzyrządowych i pozarządowych, mających podobne cele.

Artykuł 9

1. Państwa będące członkami Komitetu Dziedzictwa Światowego sprawują swój mandat od końca sesji zwyczajnej Konferencji Generalnej, podczas której zostały wybrane, do końca trzeciej kolejnej sesji zwyczajnej.

2. Jednakże mandat jednej trzeciej części członków wyznaczonych w pierwszych wyborach upłynie z końcem pierwszej kolejnej sesji zwyczajnej Konferencji Generalnej, następującej po tej, podczas której zostali oni wybrani, mandat zaś drugiej trzeciej części członków wybranych w tym samym czasie upłynie z końcem drugiej kolejnej sesji zwyczajnej Konferencji Generalnej, następującej po tej, podczas której zostali oni wybrani. Nazwy tych członków zostaną ustalone w drodze losowania przez Przewodniczącego Konferencji Generalnej po pierwszych wyborach.

3. Państwa będące członkami Komitetu wybierają na swych przedstawicieli osoby wykwalifikowane w zakresie dziedzictwa kulturalnego lub dziedzictwa naturalnego.

Artykuł 10

1. Komitet Dziedzictwa Światowego uchwala swój regulamin wewnętrzny.

2. Komitet może w każdym czasie zaprosić na swe posiedzenie organizacje publiczne lub prywatne, jak też osoby prywatne w celu zasięgnięcia ich opinii w poszczególnych sprawach.

3. Komitet może powoływać takie organy doradcze, jakie uzna za konieczne do wykonania swych zadań.

Artykuł 11

1. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji przedstawia Komitetowi Dziedzictwa Światowego, w miarę wszelkich możliwości, wykaz dóbr dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, znajdujących się na jego terytorium i zasługujących na wpisanie na listę przewidzianą w ustępie 2 niniejszego artykułu. Wykaz ten, którego nie uważa się za wyczerpujący, powinien zawierać dokumentację dotyczącą miejsca położenia tych dóbr i znaczenia, jakie one przedstawiają.

2. Na podstawie wykazów przedstawionych przez Państwa w wykonaniu ustępu 1 Komitet ustala, aktualizuje i rozpowszechnia pod mianem "Listy dziedzictwa światowego" wykaz dóbr dziedzictwa kulturalnego i dziedzictwa naturalnego określonego w artykułach 1 i 2 niniejszej Konwencji, które uznaje za mające wyjątkową powszechną wartość na podstawie kryteriów ustalonych przez siebie. Zaktualizowane listy powinny być rozpowszechniane co najmniej raz na dwa lata.

3. Wpisanie dobra na listę dziedzictwa światowego może nastąpić tylko za zgodą zainteresowanego Państwa. Wpisanie na listę dobra znajdującego się na terytorium, do którego rości sobie prawo suwerenności lub jurysdykcji kilka Państw, w niczym nie przesądza praw uczestników sporu.

4. Komitet ustala, aktualizuje i rozpowszechnia, ilekroć tego wymagają okoliczności, pod mianem "Listy dziedzictwa światowego w niebezpieczeństwie" wykaz dóbr znajdujących się na liście dziedzictwa światowego, dla których ocalenia konieczne jest podjęcie wielkich robót i co do których wniesiono prośbę o pomoc zgodnie z niniejszą Konwencją. Lista ta powinna zawierać kosztorys operacji. Na liście tej mogą znajdować się jedynie dobra dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, które są zagrożone poważnym i ściśle określonym niebezpieczeństwem, jak groźba unicestwienia wskutek przyśpieszonego rozpadu, projekty wielkich robót publicznych albo prywatnych, szybki rozwój miast i turystyki, zniszczenia spowodowane zmianą wykorzystania lub własności gruntu, głębokie zmiany z nieznanych przyczyn, opuszczenie z jakiegokolwiek powodu, wybuch lub groźba wybuchu konfliktu zbrojnego, kataklizmy i klęski żywiołowe, wielkie pożary, trzęsienia ziemi, obsuwanie się terenu, wybuchy wulkanów, zmiana poziomu wód, powodzie, przypływy morza. W każdej chwili, w razie nagłej potrzeby, Komitet może dokonać nowego wpisu na listę dziedzictwa światowego w niebezpieczeństwie i podać to bezzwłocznie do publicznej wiadomości.

5. Komitet ustala kryteria, na podstawie których dobro dziedzictwa kulturalnego i naturalnego może być wpisane na listy wymienione w ustępach 2 i 4 niniejszego artykułu.

6. Przed odrzuceniem wniosku o wpisanie na jedną z dwóch list wymienionych w ustępach 2 i 4 niniejszego artykułu Komitet zasięga opinii Państwa będącego Stroną, na którego terytorium znajduje się dane dobro dziedzictwa kulturalnego lub naturalnego.

7. Komitet w porozumieniu z zainteresowanymi Państwami koordynuje i popiera studia i badania potrzebne do ustalania list, o których mowa w ustępach 2 i 4 niniejszego artykułu.

Artykuł 12

Fakt, że pewne dobro dziedzictwa kulturalnego i naturalnego nie zostało wpisane na jedną z list, o których mowa w artykule 11 ustępy 2 i 4, nie będzie oznaczać w żadnym wypadku, że dobro to nie ma wyjątkowej powszechnej wartości z punktu widzenia innych celów niż wynikające z wpisania na te listy.

Artykuł 13

1. Komitet Dziedzictwa Światowego przyjmuje i rozpatruje wnioski o pomoc międzynarodową składane przez Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji w zakresie dotyczącym dóbr dziedzictwa kulturalnego i naturalnego znajdujących się na ich terytorium i wpisanych lub zasługujących na wpisanie na listy, o których mowa w artykule 11 ustępy 2 i 4. Przedmiotem tych wniosków może być ochrona, konserwacja, rewaloryzacja i ożywianie lub odtwarzanie tych dóbr.

2. Przedmiotem wniosków o pomoc międzynarodową na podstawie ustępu 1 niniejszego artykułu może być także identyfikacja dziedzictwa kulturalnego i naturalnego określonego w artykułach 1 i 2, jeżeli wstępne badania pozwoliły stwierdzić, że prowadzenie dalszych badań jest celowe.

3. Komitet decyduje, jaki bieg należy nadać tym wnioskom, określa w razie potrzeby rodzaj i zakres swej pomocy i upoważnia do zawarcia w jego imieniu niezbędnych porozumień z zainteresowanym rządem.

4. Komitet określa kolejność swych interwencji. Czyni to, biorąc odpowiednio pod uwagę znaczenie dóbr wymagających zabezpieczenia dla światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, konieczność zapewnienia pomocy międzynarodowej najbardziej reprezentatywnym dziełom przyrody lub geniuszu i historii narodów świata, jak również pilność podjęcia robót, a także rozmiary zasobów Państwa, na których terytorium znajdują się zagrożone dobra, a w szczególności w jakiej mierze Państwa te są w stanie zapewnić ochronę dóbr własnym środkami.

5. Komitet ustala, aktualizacje i rozpowszechnia listę dóbr, co do których udzielono pomocy międzynarodowej.

6. Komitet decyduje o wykorzystaniu zasobów Funduszu utworzonego w myśl artykułu 15 niniejszej Konwencji. Stara się on o znalezienie środków zwiększenia tego Funduszu i podejmuje w tym celu wszelkie stosowne kroki.

7. Komitet współdziała z organizacjami międzynarodowymi i krajowymi, rządowymi i pozarządowymi, mającymi cele podobne do celów niniejszej Konwencji. W celu wprowadzenia w życie swych programów i realizacji swych projektów Komitet może zwrócić się do tych organizacji, a w szczególności do Międzynarodowego Ośrodka Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kultury (Ośrodka rzymskiego), do Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS) oraz do Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (UICN), jak również do innych organizacji publicznych lub prywatnych oraz do osób prywatnych.

8. Decyzje Komitetu są podejmowane większością dwóch trzecich członków obecnych i głosujących. Quorum stanowi większość członków Komitetu.

Artykuł 14

1. Komitet Dziedzictwa Światowego ma do pomocy sekretariat mianowany przez Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

2. Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, korzystając w możliwie najszerszej mierze z usług Międzynarodowego Ośrodka Studiów nad Ochroną i Restauracją Dóbr Kultury (Ośrodek rzymski), Międzynarodowej Rady Ochrony Zabytków i Miejsc Historycznych (ICOMOS) oraz Międzynarodowej Unii Ochrony Przyrody i Jej Zasobów (UICN) w zakresie ich właściwości i możliwości, przygotowuje dokumentację Komitetu, porządek dzienny jego posiedzeń i zapewnia wykonanie jego postanowień.

IV. Fundusz Ochrony Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Naturalnego.

Artykuł 15

1. Tworzy się fundusz ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego pod nazwą "Fundusz Dziedzictwa Światowego".

2. Fundusz jest utworzony z funduszy przekazanych stosownie do postanowień regulaminu finansowego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

3. Środki finansowe Funduszu powstają z:

a) obowiązkowych i dobrowolnych składek Państw będących Stronami niniejszej Konwencji,

b) wpłat, darów i zapisów czynionych przez:

i) inne Państwa,

ii) Organizację Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, inne organizacje należące do systemu Narodów Zjednoczonych, w szczególności Program Rozwoju Narodów Zjednoczonych, oraz inne organizacje międzyrządowe,

iii)organizacje publiczne lub prywatne albo osoby prywatne,

c) odsetek przypadających od sum Funduszu,

d) dochodów ze zbiórek pieniężnych i wpływów z imprez organizowanych na rzecz Funduszu oraz

e) wszelkich innych przychodów przewidzianych w regulaminie, który uchwali Komitet Dziedzictwa Światowego.

4. Składki na rzecz Funduszu i inne formy pomocy udzielanej Komitetowi mogą być wykorzystywane wyłącznie na cele określone przez Komitet. Komitet może przyjmować wpłaty przeznaczone na realizację pewnego tylko programu lub odrębnego projektu pod warunkiem, że uprzednio podjął on decyzję o realizacji tego programu lub projektu. Wpłatom na Fundusz nie mogą towarzyszyć żadne warunki polityczne.

Artykuł 16

1. Niezależnie od wszelkich dodatkowych wpłat dobrowolnych Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji zobowiązują się wpłacać co dwa lata na Fundusz Dziedzictwa Światowego składki, których wysokość, obliczona według jednakowej stawki procentowej dla wszystkich Państw, zostanie uchwalona przez Zgromadzenie Ogólne Państw będących Stronami Konwencji, zebranych podczas sesji Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Ta uchwała Zgromadzenia Ogólnego wymaga większości głosów obecnych i głosujących Państw będących Stronami, które nie złożyły oświadczenia przewidzianego w ustępie 2 niniejszego artykułu. W żadnym wypadku składka obowiązkowa Państw będących Stronami Konwencji nie może przekroczyć 1% ich składki do budżetu zwyczajnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

2. Jednakże każde Państwo, o którym mowa w artykule 31 lub 32 niniejszej Konwencji, może w chwili składania swoich dokumentów ratyfikacyjnych, dokumentów przyjęcia lub przystąpienia złożyć oświadczenie, że nie będzie związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu.

3. Państwo będące Stroną Konwencji, które złożyło oświadczenie przewidziane w ustępie 2 niniejszego artykułu, może w każdej chwili wycofać to oświadczenie w drodze zawiadomienia o tym Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Jednakże wycofanie oświadczenia będzie miało skutek w zakresie składek obowiązkowych należnych od tego Państwa dopiero od daty najbliższego Zgromadzenia Ogólnego Państw będących Stronami niniejszej Konwencji.

4. Aby Komitet mógł zaplanować swą działalność w sposób skuteczny, składki Państw będących Stronami niniejszej Konwencji, które złożyły oświadczenie przewidziane w ustępie 2 niniejszego artykułu, powinny być uiszczane regularnie, przynajmniej co dwa

lata, i nie powinny być niższe od składek, jakich dokonywałoby dane Państwo, gdyby było związane postanowieniami ustępu 1 niniejszego artykułu.

5. Żadne Państwo będące Stroną Konwencji, zalegające z wpłatą składek obowiązkowych lub dobrowolnych za bieżący i poprzedni rok kalendarzowy, nie może być wybrane na członka Komitetu Dziedzictwa Światowego. Postanowienie to nie ma zastosowania podczas pierwszych wyborów. Mandat takiego Państwa, będącego już członkiem Komitetu, wygasa z chwilą wyborów przewidzianych w artykule 8 ustęp 1 niniejszej Konwencji.

Artykuł 17

Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji przewidują lub popierają tworzenie fundacji lub publicznych i prywatnych stowarzyszeń krajowych mających na celu zachęcanie do dokonywania darów na rzecz ochrony dziedzictwa kulturalnego i naturalnego określonego w artykule 1 i 2 niniejszej Konwencji.

Artykuł 18

Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji współdziałają w akcjach zbiórek międzynarodowych, organizowanych pod auspicjami Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury na rzecz Funduszu Dziedzictwa Światowego. Ułatwiają one zbiórki organizowane w tym celu przez organizacje wymienione w artykule 15 ustęp 3.

V. Warunki i tryb udzielania pomocy międzynarodowej.

Artykuł 19

Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji może zwracać się z prośbą o udzielenie pomocy międzynarodowej na rzecz dóbr dziedzictwa kulturalnego i naturalnego o wyjątkowej powszechnej wartości, znajdujących się na jego terytorium. Załączy ono do wniosku dane informacyjne i dokumenty przewidziane w artykule 21, którymi rozporządza, potrzebne Komitetowi do powzięcia decyzji.

Artykuł 20

Z zastrzeżeniem postanowień artykułu 13 ustęp 2, artykułu 22 punkt (c) oraz artykułu 23 pomoc międzynarodowa przewidziana w niniejszej Konwencji może być udzielona jedynie na rzecz tych dóbr dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, które Komitet Dziedzictwa Światowego postanowił lub postanawia wpisać na jedną z list, o których mowa w artykule 11 ustępy 2 i 4.

Artykuł 21

1. Komitet Dziedzictwa Światowego określa procedurę rozpatrywania wniosków o udzielenie pomocy międzynarodowej, do której udzielenia jest powołany, a w szczególności ustala dane, jakie powinny być zamieszczone we wniosku, który powinien zawierać opis zamierzonej operacji i niezbędnych robót oraz ich kosztorys i wskazywać stopień ich pilności oraz przyczyny, z których powodu Państwo składające wniosek nie może ponieść całości wydatków z własnych środków. W każdym wypadku, gdy to jest możliwe, wnioski powinny być poparte opinią rzeczoznawców.

2. Wnioski o pomoc złożone w związku z klęskami żywiołowymi lub katastrofami, ze względu na konieczność możliwie natychmiastowego podjęcia prac, powinny być przez Komitet rozpatrywane bezzwłocznie i z pierwszeństwem przed innymi; Komitet powinien rozporządzać funduszem rezerwowym przeznaczonym na tego rodzaju wypadki.

3. Przed podjęciem decyzji Komitet przeprowadza badania i konsultacje, które uzna za niezbędne.

Artykuł 22

Pomoc udzielana przez Komitet Dziedzictwa Światowego może przybierać następujące formy:

a) studia nad zagadnieniami artystycznymi, naukowymi i technicznymi związanymi z ochroną, konserwacją, rewaloryzacją i ożywianiem lub odtwarzaniem dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, określonego w artykule 11 ustępy 2 i 4 niniejszej Konwencji,

b) skierowanie rzeczoznawców, techników i wykwalifikowanych robotników do czuwania nad należytym wykonaniem zatwierdzonego projektu,

c) kształcenie specjalistów wszelkich szczebli w dziedzinie identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywiania lub odtwarzania dziedzictwa kulturalnego i naturalnego,

d) dostarczanie urządzeń, którymi zainteresowane Państwo nie dysponuje lub których nie jest w stanie nabyć,

e) udzielanie pożyczek nisko oprocentowanych lub nie oprocentowanych, które mogą być spłacane na warunkach długoterminowych,

f) przyznawanie subwencji bezzwrotnych w wyjątkowych i szczególnie uzasadnionych wypadkach.

Artykuł 23

Komitet Dziedzictwa Światowego może również udzielać pomocy międzynarodowej krajowym lub regionalnym ośrodkom kształcenia specjalistów wszelkich szczebli w dziedzinie identyfikacji, ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywiania lub odtwarzania dziedzictwa kulturalnego i naturalnego.

Artykuł 24

Pomoc międzynarodowa w poważnym zakresie może być udzielona tylko po szczegółowych badaniach naukowych, gospodarczych i technicznych. Badania te powinny opierać się na najbardziej nowoczesnych metodach ochrony, konserwacji, rewaloryzacji i ożywiania lub odtwarzania dziedzictwa kulturalnego i naturalnego i powinny odpowiadać celom niniejszej Konwencji. Badania powinny również mieć za zadanie poszukiwanie środków racjonalnego wykorzystania zasobów będących w dyspozycji zainteresowanego Państwa.

Artykuł 25

Finansowanie niezbędnych robót powinno w zasadzie tylko częściowo obciążać społeczność międzynarodową. Udział Państwa, które korzysta z pomocy międzynarodowej, powinien stanowić istotną część środków przeznaczonych na realizację każdego programu lub projektu, chyba że środki tego Państwa na to nie pozwalają.

Artykuł 26

Komitet Dziedzictwa Światowego i Państwo korzystające z jego pomocy ustalają w zawartym między nimi porozumieniu warunki, na jakich będzie wykonywany program lub projekt, na którego realizację udziela się pomocy międzynarodowej zgodnie z niniejszą Konwencją. Na Państwie korzystającym z tej pomocy spoczywa obowiązek kontynuowania ochrony, konserwacji i rewaloryzacji dóbr w ten sposób uratowanych, zgodnie z warunkami ustalonymi w porozumieniu.

VI. Programy oświatowe.

Artykuł 27

1. Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji będą się starały wszelkimi właściwymi środkami, a w szczególności przez ustalanie odpowiednich programów oświatowych i informacyjnych, wzmacniać w swoich społeczeństwach poszanowanie i przywiązanie do dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, określonego w artykułach 1 i 2 niniejszej Konwencji.

2. Zobowiązują się one również szeroko informować społeczeństwo o niebezpieczeństwach, jakie zagrażają temu dziedzictwu, i o działaniach podjętych w zastosowaniu niniejszej Konwencji.

Artykuł 28

Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji, które korzystają z pomocy międzynarodowej stosownie do postanowień Konwencji, podejmują niezbędne środki w celu rozpowszechniania wiadomości o znaczeniu dóbr, na które ta pomoc została przeznaczona, i o roli, jaką ta pomoc odegrała.

VII. Sprawozdania.

Artykuł 29

1. Państwa będące Stronami niniejszej Konwencji informują w okresowych sprawozdaniach, które będą przedstawiane Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, w terminach i w formie przez nią określonych, o przepisach ustaw i innych aktów prawnych oraz o innych podjętych przez nie środkach w celu stosowania niniejszej Konwencji, jak również o doświadczeniach uzyskanych w tej dziedzinie.

2. Sprawozdania te będą podane do wiadomości Komitetowi Dziedzictwa Światowego.

3. Komitet składa sprawozdanie ze swej działalności na każdej sesji zwyczajnej Konferencji Generalnej Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

VIII. Postanowienia końcowe.

Artykuł 30

Niniejsza Konwencja została sporządzona w językach: angielskim, arabskim, francuskim, hiszpańskim i rosyjskim, przy czym wszystkie te teksty są jednakowo autentyczne.

Artykuł 31

1. Niniejsza Konwencja podlega ratyfikacji lub przyjęciu przez Państwa będące członkami Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury zgodnie z ich procedurą konstytucyjną.

2. Dokumenty ratyfikacyjne lub dokumenty przyjęcia będą składane Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Artykuł 32

1. Niniejsza Konwencja jest otwarta do przystąpienia dla wszystkich Państw nie będących członkami Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury, które zostaną zaproszone do przystąpienia przez Konferencję Generalną Organizacji.

2. Przystąpienie następuje przez złożenie dokumentu przystąpienia Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

Artykuł 33

Niniejsza Konwencja wejdzie w życie po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia dwudziestego dokumentu ratyfikacyjnego, dokumentu przyjęcia lub przystąpienia, lecz jedynie w stosunku do Państw, które w tym dniu lub wcześniej złożyły swoje dokumenty ratyfikacyjne, dokumenty przyjęcia lub przystąpienia. W stosunku do każdego innego Państwa wejdzie ona w życie po upływie trzech miesięcy od dnia złożenia przez to Państwo dokumentu ratyfikacyjnego, dokumentu przyjęcia lub przystąpienia.

Artykuł 34

Do Państw będących Stronami niniejszej Konwencji, o ustroju konstytucyjnym federalnym lub niejednolitym, stosuje się następujące postanowienia:

a) jeśli chodzi o postanowienia niniejszej Konwencji, których wykonanie zależy od wydania aktu ustawodawczego przez federalną lub centralną władzę ustawodawczą, obowiązki rządu federalnego lub centralnego są takie same jak obowiązki Państw Stron nie będących państwami federalnymi,

b) jeśli chodzi o postanowienia niniejszej Konwencji, których wykonanie zależy od wydania aktu ustawodawczego przez władzę ustawodawczą każdego ze stanów, krajów, prowincji lub kantonów, wchodzących w skład federacji, które na podstawie zasad konstytucyjnych federacji nie są obowiązane do podejmowania kroków ustawodawczych, rząd federalny poda te postanowienia z przychylną opinią do wiadomości właściwym władzom stanów, krajów, prowincji lub kantonów.

Artykuł 35

1. Każde Państwo będące Stroną niniejszej Konwencji będzie mogło wypowiedzieć niniejszą Konwencję.

2. Wypowiedzenie będzie notyfikowane na piśmie dokumentem złożonym Dyrektorowi Generalnemu Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury.

3. Wypowiedzenie nabierze mocy po upływie dwunastu miesięcy od dnia otrzymania dokumentu wypowiedzenia. Nie zmieni ono w niczym zobowiązań finansowych przyjętych przez Państwo wypowiadające, aż do dnia, w którym wypowiedzenie nabierze mocy.

Artykuł 36

Dyrektor Generalny Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury będzie informował Państwa będące członkami Organizacji, Państwa nie będące członkami Organizacji, o których mowa w artykule 32, jak również Organizację Narodów Zjednoczonych, o złożeniu wszelkich dokumentów ratyfikacyjnych, dokumentów przyjęcia lub przystąpienia, wymienionych w artykułach 31 i 32, jak również o wypowiedzeniach przewidzianych w artykule 35.

Artykuł 37

1. Niniejsza Konwencja będzie mogła być zrewidowana przez Konferencję Generalną Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania, Nauki i Kultury. Jednakże zrewidowany tekst będzie obowiązywał tylko te Państwa, które staną się Stronami konwencji wprowadzającej rewizję.

2. Jeżeli Konferencja Generalna przyjmie nową konwencję wprowadzają całkowitą lub częściową rewizję niniejszej Konwencji oraz jeżeli nowa konwencja nie będzie stanowić inaczej, niniejsza Konwencja przestanie być otwarta do ratyfikacji, przyjęcia lub przystąpienia począwszy od daty wejścia w życie nowej konwencji wprowadzającej rewizję.

Artykuł 38

Zgodnie z artykułem 102 Karty Narodów Zjednoczonych niniejsza Konwencja zostanie zarejestrowana w Sekretariacie Organizacji Narodów Zjednoczonych na wniosek Dyrektora Generalnego Organizacji Narodów Zjednoczonych dla Wychowania Nauki i Kultury.

BIBLIOTEKA GŁÓWNA - ARCHIWUM
Akademii Obrony Narodowej
69098